
POLIROM
Alice VOINESCU
Jurnal
BIBLIOTECA MEMORIA

ALICE VOINESCU

Jurnal

Volumul 2

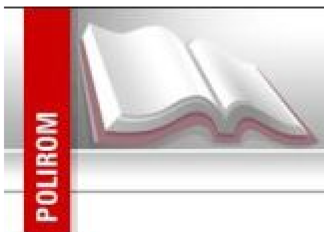
Ediţie îngrijită, evocare, tabel biobibliografic şi note de

Maria Ana Murnu

Prefaţă de Alexandru Paleologu

EDITURA POLIROM

2013

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-4278-6
ISBN PDF: 978-973-46-4279-3
ISBN print: 978-973-46-4146-8

Coperta: Radu Răileanu
Pe copertă: Casa Capşa, Bucureşti, 1900

elefant.ro

1943

1 ianuarie

Dragule, iar sunt singură acasă, tu unde eşti? Revelion la Mircea. Fără antren. Cei tineri plecaseră, noi cu plumb în aripi. Totuşi atmosferă caldă. Nicu şi Aurora mi-au luat o geantă superbă. Marietta, două batiste foarte frumoase. A fost un răspuns la umoarea mea oribilă de azi când mă simţeam oropsită şi părăsită, pusă în debara.

1 ianuarie

Ziua de azi a început agitată de telefoane, buchete de flori, vizite. La Biserică am ajuns la sfârşit. M-am ales doar cu miruirea. Dejun simpatic, dar am îngheţat. După ora cinci, la mine flori, ceai bun, prăjituri din plin şi o atmosferă delicioasă cu Jeanetta, Marietta, Ionel, Dan Nasta, apoi Rory. Iar cadouri şi un splendid caiet de notiţe de la Dan. Nevoia de dragoste pe care o resimţeam atât de dureros a fost împlinită ca un răspuns. Cearta Ilenei cu „Stopul", plânsul ei curios, brutalitatea lui mi-au confirmat că

primitivitatea acestor oameni justifică pe cei care îi tratează drept inferiori.

3 ianuarie

Vin de la muzică. Mă întorc echilibrată şi cu un elan care e semn de sănătate. Am totuşi nevoie de un singur lucru: certitudinea prezenței tale lângă mine, din când în când măcar. Mare crampon sunt, dragoste, efectiv. Nici acolo nu scapi de mine? Dar îmi e dor, ce să fac?

5 ianuarie

Astă-seară muzică. Lume prea multă, mondenitate. Dar când a cântat Beethoven amuțise toată gâscăria din noi. La pian, prima dată l-am auzit pe Maestrul cântând *Marşul funebru* din *Eroica*, apoi *Parsifal*. Din mâinile lui creşte o lume nouă, mai clară, mai puternică, frumoasă. Plutea o rugăciune ascultată în aer. Maruca e totuşi factice, sosirea atât de târzie e ostentativă. Ghita Shapira spunea că are răutate în ochi. E ceva curios în ea, o nelinişte care vine din adâncuri – azi, cu tot farmecul şi ținuta ei extraordinară, simțeam în ea o agitație, dincolo de voia ei. Păcat. Căci e atât de delicioasă, de vitală, de

fermecătoare. Uneori trece prin ochii ei ceva straniu. Atunci mă apucă durerea pentru el. Trebuie să fie extenuat uneori de atâta exigență, care nici nu poate fi stăvilită, fiindcă nu izvorăşte dintr-o conştiință ci dintr-un temperament anarhic, fiindcă feminin. Azi îmi venea să urlu când Maestrul mi-a spus, ca unui copil bătut: „sunt ciumat”. Dar de ce nu reacționează mai tare? E pasiv. Rezistă cu răbdare, dar ea are nevoie de luptă.

6 ianuarie

Visul de azi-dimineață cu trăsura care mă purta pe un munte şi caii zburau „spre casă”. Oare e ultima porțiune de drum? Era spre un vârf, eu stam ca şi lungită şi eram îmbrăcată în gri sau alb. M-a apucat iar teama că s-a apropiat termenul. Mi-ar părea rău să trec din real în vis, dar am spus: cum vrea Dumnezeu. Îmi pare rău că m-am risipit şi că n-am scris şi făcut tot ce aş fi putut.

7 ianuarie

Discuția de azi de la Marietta m-ar fi dezolat altă dată. Acum am constatat cât sunt de *liberă* chiar de nevoia de a fi just apreciată. Azi am constatat cu răceală aplecarea

oamenilor de a-i umili tocmai pe cei care au în ei o reală mândrie omenească. În mine simțământul de singurătate s-a intensificat şi mai mult. „Trebuie să trăieşti singur pentru că mori singur.” Trebuie să recunosc că suntem o țară cu oameni ne-crescuți şi când nemții ne tratează de țigani, din punctul lor de vedere au dreptate, când se referă la educația noastră. De ce or fi având oamenii nevoia de a da interpretare malignă pornirilor celor mai cinstite? Îmi aduc aminte cum mă trata de „ipocrită” Puiul Leprei când eram generoasă. Oamenii nu pot înțelege o atitudine creştină, nu vor şi nu pot pentru că măsoară cu criterii naturale pe când creştinul lucrează cu harul. Tu, Stelule drag, ai înțeles asta când m-am întors de la Oxford şi ştiu bine că te-a influențat în credința ta. Azi am înțeles iar de ce au fost şi sunt persecutați creştinii, de ce l-au crucificat pe Mântuitor, e supranatura care e antipatică naturii, ca orice efort.

11 ianuarie

Am primit cu bucurie să vorbesc pentru Universitatea Liberă despre problemele noi în roman. Trebuie să citesc ultimele apariții, îmi va schimba puțin orizontul. Să țin deschişi ochii spre viitor. Am putere „în aspirație”, semn

bun, deşi umblu greu în zăpadă şi mi-e lehamite de mine când mă văd în oglinda lui Ionică[1]. Îmi apare din oglindă o cucoană de modă veche, îmbătrânită, incoloră, cu un cap de batracian, cap de broască, cum spuneai tu, o cucoană gen provincie, mijlocie în toate, esențial inelegantă. Mă uit la toate contemporanele mele, chiar mai vârstnice şi constat că ele au o expresie şi un colorit mai viu, pe când eu m-am trecut vertiginos, un cap profund antipatic. Şi totuşi mă cramponez de viață. Dumnezeu singur ştie cât e de rezistentă dorința de viață în om? Adâncul sufletului meu e senin şi dacă o fi să plec, doresc să las în urma mea tuturor un zâmbet. Mi-a fost toată viața sete de zâmbete bune, calde, sincere şi, mulțumesc lui Dumnezeu, m-au întâmpinat destule. În toate cazurile, vă rog pe toți cei dragi, luminați, să mă ajutați să trăiesc şi să mor creştineşte.

14 ianuarie

Dragul meu, sunt fericită că te-am visat noaptea asta de două ori. Îți mulțumesc pentru tandrețea ta, care îmi redă bucuria de a trăi, căci te simt atât de aproape de mine. Aseară mă gândeam la tine citind o carte despre francezi.

---

[1] Vestit coafor de la Athenée Palace.

E de necrezut ce poate face arivismul politic. Sunt fericită să fi găsit confirmat sentimentul meu că poporul francez e nevinovat de catastrofă. Clasa conducătoare va plăti precum merită.

16 ianuarie

M-am întors de la Institutul Francez – audiția *Pelléas et Mélisande* – o frumusețe. Un Tristan interiorizat, spiritualizat, cu lumini cerești în el. Finalul, de o tristețe adânc tragică. Imposibilitatea de a afla adevărul. Atmosfera sălii foarte plăcută. Îmi amintea de Pontigny. Îmi e dor de Franța. Jean Saingevin îmi spunea: „Sunteți una dintre ultimele persoane care rămâneți fidelă". Săracii! Luptă cu spiritualitatea și intelectualitatea și vor învinge cu ele. Lecția cu doamna Sadoveanu simpatică, dar nu trebuie să mai vorbesc eu atât. Aștept ceva bun, o veste bună, copiii aseară foarte vii, imaginea viitorului.

20 ianuarie

Conferința pentru luni 25 ianuarie m-a luat în primire. Material destul, dar grea redactarea într-o ordine plăcută și logică totodată. Devin un scandal pentru ai mei. M. îmi

reproşează că sunt prea „balsam”. Îi şochează lupta mea de a fi cât mai obiectivă, fără pasiuni în judecata oamenilor. Ei se complac, cresc din pasiuni. Reflectam, în drum spre şcoală, cât se izolează omul în maturitate. Se formează unicitatea lui. Să urli cu lupii? Nu pot. Mă doare *ura* de comandă şi întreţinută cu o retorică specială. Mă oboseşte agresivitatea ei. Mă doare parcă în foarte mulţi agresivitatea ce-şi face drum pe toate căile. *Décidément*[2], noi, românii de la oraş, suntem neciopliţi, cine spune „mârlani” are dreptate. Primitivi, ţăranul are altă ţinută – oare o mai are? I-am văzut în spital. Sunt subţiri. Numai mahalagiul e obraznic, ţanţoş, lipsit de modestie, atotjudecător. Orăşenii toţi – lipsă totală de disciplină interioară. Copiii sunt rău crescuţi. La Oxford, olandezii proclamau: când vreau, vreau! Habar nu avem de abisurile noastre incapabile, neînfrânate şi totuşi răspunzătoare!

Nu am fost la vot, la şcoală, din nevoie de linişte şi spaţiu mare vital! Îmi displac combinaţiile. Legionarii dovedesc o solidaritate puternică, de aceea reuşesc. Uneori mă înspăimântă [Marietta] Sadova, e o splendidă profesoară, dar am rezerve din punctul de vedere al ocultei pe care o serveşte.

---

[2] Categoric (fr.).

23 ianuarie

E noapte, peste douăsprezece, dragule, telefon cu Cristina şi Ady. Stalingradul trebuie să fi căzut la ora asta. Nu ştiu ce să spun. Peste frica de viitor, peste o vagă senzație de ieşirea din coşmar, peste gândul trist că este o logică a realității pe care nici dorinți, nici planuri, nici sentimente nu o pot frânge, e o tristețe mai concretă, mai reală, în gândul că o mie trei sute de oameni sunt în dezolare. Sper pentru ruşi că nu vor face crima să se răzbune pe aceşti eroi, că vor şti să-i onoreze. Dar ce s-o petrece în ei, după luni de rezistență, de privațiuni, de coşmar! Mă simt frate cu ultimul dintre soldați, chiar neamț. Ei nu au decât 300 şi noi 1 000, se pare. Pe ai lor i-au retras cu avioanele. Ai noştri au rămas, săracii, afară dacă în ultimul moment nu va fi vrut Dumnezeu cu ei altfel. Ady era frântă, Cristina B. descumpănită. I-am spus să-l ajute pe soțul ei cu gânduri curajoase. Se roagă, tot timpul, săraca! Sunt de o tristețe şi o umilință... şi mă gândesc ce trebuie să fie pe eroii aceia care au sacrificat totul. Sper ca armata noastră din Caucaz să fie salvată. Dacă nu, atunci mă tem de mişcări interne la noi şi la nemți. Ady spunea că e lupta pentru credință! Dar e posibil să confunzi cu creştinismul masacrele acestui război? Cred că se apropie ceasul

socotelilor, vom plăti poate şi noi, cei nevinovați, dar e inevitabil.

25 ianuarie

Dragule, trebuie să mă duc la Dalles să vorbesc pentru A.T.F. De ce mă încurc eu singură cu asemeni corvezi?! Altădată îmi făcea plăcere, era felul meu de a fi mondenă şi socială. Acum mi se pare inutil şi superficial să vorbeşti în fața unui public pe care îl pândeşte catastrofa! Obiceiuri perimate, presimt vanitatea şi intempestivul, adică anacronismul!

28 ianuarie

Dragule, am râs singură. Acum constat cât valorează eforturile mele culinare! Am vrut să fac cozonac după rețeta Marioarei, am lăsat conferința ca să tot alerg la bucătărie şi au ieşit pur şi simplu pietre de teracotă! Mi-e milă de Cristina B. şi am un mare respect. La noi femeile sunt strâmte la cap şi la inimă. Muieri mediocre, nu valorează nimic, ori sunt sfinte, ori diavoli frumoşi. Ce ar fi să spun asta la conferință, dar mai prezentabil?

1 februarie

Dragule, mă îmbrac pentru „Conferenţ”, a II-a. Sunt mai absentă sau mai liniştită ca la prima. Totuşi am trac şi sentimentul zădărniciei. Nu am poftă de vorbit. Surâzi? Va veni. Cum vrea Dumnezeu.

5 februarie

Puiule drag, vreau să-ți spun impresia dezolantă ce mi-a făcut vestea la radio cu reportajul predării primilor germani la Stalingrad. Am simțit solidaritatea cu „europenii” şi umilirea lor în fața unor tineri sovietici. M-a nenorocit. „Nu sunteți prea tânăr, domnule comandant, pentru a primi sabia unui general cu părul cărunt?” Văd surâsul obosit şi deznădăjduit al germanului şi nu pot suporta gândul că rusul, tânăr şi rece, a primit sabia cu un gest insolent. Sper totuşi că a fost respectuos şi că a simțit onoarea unui curaj nenorocit. Acum aflai la Radio Londra că de jumătate de oră venise vestea că ultimele căi ferate spre Caucaz sunt în mâinile ruşilor, că, prin urmare, şi armata noastră şi cea nemțească de acolo sunt complet încercuite. Pe unde se vor salva? Pe Marea Neagră. Să fie posibil? Rostovul e şi el amenințat şi cu el

linia de rezistență pe Don – Kursk a căzut? Nu numai linia ferată. După ritmul retragerii şi al predărilor, am impresia că nemții sunt istoviți, nu mai pot să reziste, mă sperie tonul apelurilor celor mari ai lor, care parcă sunt la capătul eforturilor de a întreține curajul națiunii. Mă aştept de la o clipă la alta – exagerez –, de la o zi la alta, să aud vestea că Hitler e răsturnat. Dacă se opun S.S., apoi armatele nu mai luptă. Mă tem că a început avalanşa predărilor. Şi apoi? Spațiul pentru ruşi? Cum pot dori aşa ceva o Anglie lucidă şi o Americă puternică? Dacă vor realmente să distrugă Germania, cum se zice, apoi în mai puțin de douăzeci de ani Europa va fi vasala ruşilor. Ce se petrece în capul acestor oameni cu răspundere? Aştept intrarea turcilor în război, poate se va schimba soarta noastră. Numai de nu ne-ar bombarda. Se precipită evenimentele, e un tempo pasionant. În fond toată epoca e pasionantă. E cea mai decisivă bătălie între două lumi. Eu nu pierd nădejdea pentru o formă mai echitabilă de înțelegere între popoare.

Pui dulce, pic de somn.

5 februarie

Am suferit şi acum să aud la radio tonul de ură şi de dispreț al franțujilor de la Londra. Generalii de la Stalingrad, numiți cu un ton de dispreț, fiindcă s-au predat *en rase campagne*[3]. M-a jignit tonul celor ambuscați la Londra, ieri de Gaulle a vorbit sever, ca unul care judeca fiindcă avea dreptul să judece ostăşeşte, nu ca la cafenea. Oricât ar fi ura de mare, îi şade bine omului civilizat să nu batjocorească nenorocirea celor care s-au jertfit. Englezul, marți, a fost mult mai decent în bucuria lui şi nu a surâs o clipă cu satisfacție când a fost vorba de ostaşi. Oare se poate împăca delicatețea, omenia cu nevoia de răzbunare? Ce stupizi suntem noi, oamenii! Ce frumoasă ar putea fi viața noastră dacă nu ne-ar otrăvi prejudecățile inimii! E o grozăvie cât putem fi de bestii, sub înfățişarea de oameni de cultură. Vestea că ai noştri se retrag în fuga şi în debandadă înspre Crimeea şi Rostov nu mă atinge cu toată teroarea care ar trebui să mă apese, e o durere încă abstractă, va veni şi vremea când să o trăiesc cu ființa întreagă. Nu pot concepe ca ruşii să vină peste Europa. Logic e posibil, intuiția refuză această monstruozitate.

---

[3] În câmpie (fr.), aici cu sensul de bunăvoie, fără să opună rezistență.

7 februarie

Durerea generalizată. Sunt şi unii care parcă nu au habar, trăiesc în egoismul lor, cei ca mine însă plângem pentru amarul vremii. Discuţiile în jurul războiului sunt odioase, am luat hotărârea să tac.

8 februarie

Să schiţez planul conferinţei despre tendinţele romanului, cu tine, dragul meu. Îmi e cu neputinţă să citesc 10 romane în patru săptămâni. Deci: ce e romanul ca gen literar şi cultural: renaşterea, conceptul omului ca *individ* desfăcându-se din mediu, nucleu pentru mediul viitor. Problema lui: *Eul* în cultură, veşnică readaptare a naturii omeneşti la cerinţele tot mai mari ale culturii. Problema *Eului* în creştere, în căutarea sa mai ales faţă de socialul cultural. Până aici, romanul *à vol d'oiseau*[4] *tendinţele* după epoci. Romanul francez – socialul: Romanul german – Eul. Azi: tendinţe sociale? Nu cred. Sunt doar cadrul, vizat mai mult Individul, Subiectivul, liberarea lui din forme şi convenţiuni care îl acoperă. Nu introspecţie cu analiză psihologică, ci atitudine religioasă: *omul şi*

---

[4] În zbor de pasăre (fr.), aici cu sensul de privire generală.

Dumnezeu. Socialul e intermediar. Exemplul. Finalul din *Les Thibaut*, J. Schlumberger, Gide: ieşirea la iveală a autenticului. Roman – destăinuire. Pirandello? Tendinţă religioasă, în sens larg. Nu e analiză psihologică, ci destăinuire şi căutare de sine. Nu liberare de social, ci liberare de forme vechi sau, mai bine-zis, revizuirea formelor vechi, aşezare pe temelie nouă.

Nu fac o caracteristică a romanului nou, ci a problemelor şi tendinţelor sale. Nu analizez pe autori, ci direcţia cea nouă.

Femeia – un aspect important. Canossa etc. Romanul feminin. V. Woolf etc., dar şi bărbaţi ca Gide etc. Crearea femeii moderne şi modelarea noului moral social.

În vreme de totalizare – *Eul.*

Nu mă interesează tendinţele diferitelor ţări, nici ale diferiţilor autori, ci tendinţele comune.

Romanul ca formulă de artă, expresia subconştientului, *mărturisirea.*

Indiferent care sunt ideile politice, sociale ale autorilor ca şi ale eroului, ce ne interesează e că iubirea, care era subiectul esenţial al romanului, rămâne un prilej pentru explicitarea Eului. Pe vremuri, iubirea era citadela intimă, opusă lumii, azi iubirea liberată a rămas ceva mai intim prin care se afirmă Eul: raportul faţă de sine. O etapă în

adâncirea subiectului. Eul uman mai aproape de izvor. Aşa îl explic pe Montherlant.

Romanul francez a fost cel universal. Acum cel englez şi cel german? Aici, omul cel nou? Dar cel rus?

9 februarie

Veşti proaste de pe front. Mă apucă o jale îngrozitoare când mă gândesc, fără să realizez propriu-zis viața de primejdii şi de privațiuni a oamenilor de acolo. Dar mai milă îmi e de ai noştri, mai smeriți, mai puțin pregătiți, mai puțin pretențioşi în toate. Totuşi înțeleg uneori că atmosfera în care ei trăiesc e mai favorabilă adâncirii conştiinței decât viața anostă, egoistă, fără zgomot a majorității dintre noi, care am furat vieții aspectul ei esențial, de aventură... Nevoia de „distracție" a înlocuit aventura şi acțiunea ei dinamizată cu o surescitare factice. Uneori înțeleg că sunt oameni tineri doritori de a porni pe front. Mâine e 10 februarie, ziua mea! Constat că am mai înțeles încă o serie de lucruri pe care le condamnam înainte – şi încă o serie de renunțări care par a fi liberatoare. Dar mai e mult până la stăpânirea totală a Eului pur. Uneori simt în mine aspirații de a conduce

mulțimi, puterea de a-i convinge, dar nu şi puterea de a organiza viața altora.

10 februarie

Stelule drag, a trecut şi ziua asta, lume multă, toți drăguți foc, flori ca la un „star”, cadouri, numai tu nu ai venit. Veştile de la Londra – îngrijorătoare, curios! Ne ascultăm numai patimile. Sunt unii care pretind că va fi foarte bine cu ruşii la noi. Inconştiență. Dacă ar fi umanitarism, aş înțelege, dar nu e decât pasiune muierească şi nici un pic de dragoste pentru țara lor. Alții consideră România o cantitate neglijabilă. Pesemne că e o străveche racilă românească de a trage la străini, din duşmănie pentru ai tăi!

13 februarie

Aflai că Marietta e pe punctul de a vinde casa cu douăzeci şi cinci de milioane. Aş fi încântată să le văd[5] ieşind din strâmtoare şi Maricica să fie considerată o partidă straşnică. Tu ştii cât am suferit noi de a fi fost veşnic contați ca sărăntoci.

---

[5] Pe surorile ei, Marietta Sachelarie şi Valerie Musicescu.

16 februarie

Pui mic şi dulce, romanul *Der Heiligenhof* de Stehr[6] e impresionant. Fantastic şi mistic, urmărind ţâşnirea lăuntrică a spiritului. Nunta Ilenei se desenează cam fără nuntaşi. Vom face ca în Evanghelii, să-i chemăm pe cei necunoscuţi. Veştile de pe front, atât de proaste, că nici nu-mi mai vine să deschid radioul. Aşa cum ne blazasem de succese astă-vară, acum am ajuns să ne blazăm de catastrofe. Totul e o chestie de obişnuinţă. Acum cad cetăţile avalanşe – după Stalingrad, nu mai contează. În mare ca şi în mic, sensibilitatea cere variaţie, altfel se toceşte.

20 februarie

Nu am mai scris fiindcă mă culc obosită. Azi m-am zbuciumat pentru nunta Ilenei, în fond, puteam să simplific dându-i banii. Cu Valérie am fost chiar violentă. Nu ar face nici un gest de amabilitate pentru mine. Ai avut *total* dreptate în ce-i priveşte pe ai mei.

---

[6] *Curtea Sfinţilor*, roman al scriitorului german Hermann Stehr (1864-1940).

Pui mic, ajută-mă pentru conferință, prima dată mă simt foarte golașă. De unde s-o încep și s-o duc la sfârșit – e prea mult material, nu izbutesc să-l cristalizez. Discursul lui Goebbels e semn că nemții sunt la strâmtoare, că regimul nazist se clatină. Dar noi? Dacă e adevărat că Moscova ne propune pacea cu prețul Basarabiei, Bucovinei și al Dobrogei, ce se mai alege de noi? Mai mici ca la 1877?! Să-i răzbești pe ruși, da, firește, dar până la urma urmelor, se poate? Acum că s-au pus bine cu japonezii, cine le mai poate veni de hac? Dacă Anglia e ceea ce credem noi, acum o poate dovedi – să denunțe trădarea rușilor și să-i lase pe nemți să-i bată. Dar voi știți mai bine ce vrea Dumnezeu. Am impresia că lumea e un balamuc, când slăbește în mine evidența prezenței unui spirit ordonator.

21 februarie

Stelule scump, am făcut și cununia Ilenei, pentru ca tu să te bucuri. Numai mirii și nașii au fost atenți cum se cuvine. Noi, cucoanele, vorbeam ca niște păgâne.

22 februarie

Pui mic şi drag, aseară mireasa a sosit beată moartă. Are beția tristă, am râs cu lacrimi.

Vizita sorei doctorului Popovici Lupa. Aceeaşi siguranță puțin agresivă, ca la fratele ei câtă vreme nu ştie cu cine vorbeşte. Când m-a descoperit, s-a deschis, am petrecut jumătate de oră ca vechi cunoştințe, m-a înduioşat când mi-a sărutat mâna. Am vorbit de *Nae Ionescu*, a fost una din femeile crescute de el, se simte, orice s-ar spune, a fost mare putere în omul ăsta. Păcat că s-a adresat unei generații primare, primitive sau că era diabolic. Poate avea un „Daimon" care în sufletul lui de burghez român neorganizat, necristalizat s-a zăpăcit, s-a deşucheat, şi mai ales pe alții. Cred că în fața lui Dumnezeu găseşte iertare. Avea o dimensiune ieşită din comun! Ca şi Maestrul. O, acesta e unic de mare. Şi azi am constatat la repetiții cât e de creator.

25 februarie

Pui mic, aceste două zile state liniştit acasă, lucrând, citind, meditând mi-au făcut foarte bine. Nu am ascultat radioul. De altfel vestea bună de luni seara cred că ajunge

pentru multe zile. Ne trebuie veşti senzaţionale de două ori pe zi! Înţeleg că după un ritm de viaţă atât de accelerat, ajungi blazat pentru viaţa normală.

26 februarie

Stelule iubit. Azi la muzică a fost o încântare! Haydn – simplu şi nobil, cuprinzător. Dvořák: cuartet pe teme americane – o splendoare. Mişcarea a II-a, plină de atmosferă, de nostalgie ca la marginea unui fluviu foarte lat în natura luxuriantă. Partea a III-a, cavalcadă nebună pe cai mici, în clar de lună. Culmea a fost cuartetul de Debussy. L-a repetat şi mai frumos. O mărturisire angoasată – a unei drame intime. Fluid, făcut din nuanţe, care se acumulează şi se desfac. Maestrul binedispus, liber. Lipsa Maruchii nu-l mai îngrijorează, am impresia că se liberează, că se regăseşte pe el.

O privire bună şi tandră pentru noi toţi. Aş vrea să-i fac o bucurie. La telefon vocea Maruchii obosită – caută iar sensuri de viaţă la Teţcani, are nevoie de absolut, n-are astâmpăr şi nu are smerenia *obiectivităţii.* Aici e boala. Mişcarea egocentrică. La lecţie O. Cisek[7] a scris splendid

---

[7] Oscar Walter Cisek (1897-1966), poet, prozator, eseist, critic de artă, traducător.

despre Ifigenia, nu aş fi putut face mai bine. M-am trezit la 4 dimineața, nu pot închide ochii. M-au luat gândurile cu Maricica. Mă dor sentimentele ce le deşteaptă în anturaj. E stranie, da, dar oamenii sunt triviali, nu înțeleg lupta omului cu viața decât după un singur calapod. M. e tipul de om cu creştere grea. De ce simt ca o umilință faptul că nu şi-a găsit un bărbat? De ce la altele nu mă supără? Resemnarea ei e dureroasă.

1 martie

Pui mic, dulce, drag „alt mărțişor", când nu primesc decât flori fiindcă nu mai pot purta alt mărțişor decât pe cel pe care mi l-ai dat acum trei ani. La conferința lui Petrovici a lipsit o latură a „Misiunii filozofului", aceea a „neliniştii" pe care trebuie s-o aprindă ca *problematică a vremii.* Mi-a desfăcut pofta de a vorbi despre roman. Mariana Zamfirescu foarte tristă că nu vorbeşte ea despre roman, am simțit în ea nevoia de a se manifesta, pe care nu o cred „ambiție", dar o ambiție conjugală, nevoia de a-i proba lui Ion valoarea ei intelectuală. Ea însă nu are cultura filozofică necesară pentru un asemenea subiect. Poate ar fi vorbit mai pe înțelesul publicului, dar nu îi dădea revelația noutății. Nu cred că mă înşel. Cred că Părintele Gala ar fi

fost cel mai capabil, poate şi Vianu. E târziu, mâine vreau să finalizez conferința.

3 martie

La muzică, splendid! Schubert – cuartet cu două violoncele: superb! Maruca bolnavă, figură desfigurată. Sper să revină acasă definitiv. Eu mă neglijez cu frenezie, simt că nu mai pot îndrepta nimic. Dar nu-mi pasă.

5 martie

Azi la muzică, o minunăție, cum ai spune tu: cuartet în Do minor de Mozart, am plâns de jale, e cântecul unui om care ştie că trebuie să moară în curând. Simt încă toate ritmurile lui libere, toată seninătatea, dar şi melancolia. Brahms, foarte frumos! Schubert deschide porțile spre o lume mai bună, mai pură. Primele două părți sunt de anvergura unei simfonii. Pentru a termina: andantele din cuartetul 9 de Beethoven! Şi anul trecut a terminat tot cu ăsta. Se pare că e o pagină de muzică profetică. Eu înțeleg că e o *simțire nouă*.

8 martie

Pui mic şi drag, trec zilele şi nu fac nimic de folos. Curs, bat apa în piuă cu conferințele şi tot aia! Dejun foarte simpatic la Zizella. Viața mă învață tot mai mult că sufletul îşi creează singur circumstanțe pentru a creşte, a se tămădui de unele defecte adânci. A trebuit să suport umilința cu linişte ca să scap de ea. Nu înțeleg de ce nu mai vii deloc în vis. Oare calmul meu mă face mai puțin permeabilă la prezența ta? Sunt mai distrată, mai prinsă de viață? Ori nu mai eşti tu în sfera noastră? Pui mic, te rog mult, ajută-mă să iasă bine conferința.

9 martie

„Romanul actual" se prezintă bine. Citind şi dictând lui Rori, avea alură. Îl voi citi şi publicului ca să fiu sigură că nu pierd vremea. Nu crezi, dragule, că pierd prea mult timp pentru o conferință? O voi redacta pentru tipar.

Trebuie să recunosc astăzi că „toată dreptatea mea", când trăiai, era întemeiată pe o prejudecată, aceea a reciprocității. Iubirea însă nu cere reciprocitate de tratament. Pentru a fi femeie şi soție adevărată, trebuie să

iubeşti *malgré tout*[8]. Acum înțeleg şi severitatea creştină pentru vremea pierdută ireparabil. Trăiesc suferința arzătoare a remuşcării pentru tot ce nu ți-am dat, pentru severitățile mele morale care nu te puteau ajuta. Ar fi trebuit să te iubesc pur şi simplu, aşa cum erai, să-ți fi iubit şi păcatele, te-ar fi putut ajuta să te tămăduieşti de ele. Scriu toate acestea ca un fel de pedeapsă pentru mine, un fel de biciuire sufletească. Ştiu că nu mai pot răscumpăra nimic din ce am greşit în trecut, dar simt nevoia să-ți mărturisesc ție, celui pierdut pe vecie, cât te iubesc. Dacă nu aş nutri nădejdea că intru în legătură cu tine în aceste reflexiuni, de ce le-aş scrie? Ca să le las Maricichii ca experiență care să-i profite? Nu cred. Mă trezesc uneori sceptică în acest joc, *din care am trăit* totuşi până acum. Mă trezesc că nu mă adresez cu adevărat ție, ci mie însămi, dar că port chipul tău! Ce curios fenomen psihic! Îmi amintesc experiența din timpul amorului meu de fată pentru tine, când într-o clipă, evocându-ți ochii, m-am *confundat* aşa de adânc cu tine. Uneori îmi fuge gândul *nicăieri*, se opreşte, adoarme. Aşa şi acum, hoinăreşte, se pierde, revine, iar se pierde. Te las, iubitule, cu un dor fără nădejde.

---

8 Împotriva tuturor piedicilor (fr.).

12 martie

Pui drag, conferința a fost bună, după mine *foarte bună*, nu ştiu dacă au ştiut toți să o aprecieze, dar ce-mi pasă... A fost grea. M-a bucurat prezența lui Ghighi, Victor şi mai ales a lui Mişu. Ce i-o fi găsit pe toți să vină? Am fost foarte emoționată, adică înduioşată de gestul lor, mă simțeam întinerită. Nici tu nu lipseai. Atmosferă prielnică. Flori, violete şi mărgăritar pe catedră, ca în zilele bune. Mă simt tânără prin puterea de creație, dar fără frica şi emoția tinereții. Mâine trebuie să vorbesc studentelor. Mă bucur.

Marți spre miercuri ai venit în vis, drăguț foc, îmi examinai pantofii şi cu un fel de milă constatai că „nu sunt de cucoană" şi spuneai: „Săraca de tine", ca pe vremurile când erai atât de drăguț şi cald şi duios cu mine. Uite, dacă aş şti că vii regulat, chiar dacă nu te pot vedea şi simți, aş recăpăta voia mea cea bună integrală.

13 martie

Dragoste, azi la Facultate m-au decepționat fetele, zgomot, neatenție, foarte puține capabile să se intereseze de cele spuse. La Dalles cucoanele şi elevele au sorbit această conferință, azi le simțeam cu capul în vânt. De ce le vor fi

forţând să asculte conferinţe? Se schimbă lumea, se preface mentalitatea şi noi credem că-i mai prindem pe cei tineri cu ce ne interesează pe noi. Era un lucru prea „subţire”. Le trebuie lucruri mai „tari”. Ce e de făcut pentru o asemenea generaţie? *De cunoscut*, de crescut conform temperamentului şi misiunii ei. Care e această misiune? De ce să cred că sunt datori să perpetueze felul nostru de viaţă, idealul nostru? Pe acesta avem noi să-l îndeplinim dar a rămas neîndeplinit prin gândirea noastră. Ei îl au pe al lor. Mă străduiesc să-l deslușesc. Mă tem că mulţimea tineretului nostru nu are habar de ce e un ideal, se mulţumesc cu ţeluri practice, imediate. Consecinţa o vor simţi la vremea lor. Au o mentalitate foarte redusă, dar nu numai ei ci întreg mediul. Cred că nu se poate lucra cu ei ex-catedra, trebuie o apropiere mai intimă „de clasă”. Le lipseşte familia, sunt sălbatici. În fond nu li s-a dat exemplul cel bun, nu au văzut decât stări negative. Am ieşit de acolo tristă.

Astă seară, la Aurora şi Nicu – erau şi Régine, Mircea, Valérie, Petre. Valérie ca şi Tity, când vorbeşte politică, nu discută, decretează şi insultă pe adversar. De Tity trebuie să încep să mă feresc, răspândeşte zvonuri că sunt bolşevică, după cum alţii sunt „legionari”, dacă nu gândesc ca ea.

17 martie

Pui mic, conferința lui Ion Zamfirescu, de data asta, foarte bună, gândită şi clădită bine şi cu material, apoi muzică – Beethoven, Schumann, Sonata a II-a. Maestrul îmi face însă impresia că e absent. La pian, *Siegfried* şi *Parsifal* – divin! Maruca iar înfrigurată, ochii neliniştiți, iar a fost un crah. Mă tem pentru sănătatea ei. E iar copleşită – să nu fie ciclic. Nu mai are entuziasmul şi energia luptei. Săraca. În fond a luptat pentru dreptate şi virtute, dar ceva s-a dezacordat. Lui îi trebuie o răbdare de fier, ca să nu-şi piardă cumpătul. Dragule, greu se potrivesc doi oameni care se iubesc!

20 martie

Pui mic şi drag, mă doare inima continuu şi vinele de la mâini, simt că nu e bine. Acum mă doare şi brațul stâng teribil, parcă ar fi sfârşitul. Cum va vrea Dumnezeu! Sunt gata. Atât cât poate spune un biet om care n-a făcut efort spre sfințenie, ci numai l-a crezut pe Dumnezeu şi a dorit să-L iubească ca şi pe oameni. Ghighi tot mai slab, nu mai are nici o culoare. Ce e cu el? Ea mi-a părut destul de plictisită şi parcă nu vede realitatea. Toate suntem la fel.

Nici eu nu mi-am dat seama ce rău bolnav erai. Egoism, care se apără de suferinţă şi răspundere totală.

22 martie

Ady vine să mă ia la Biserică. Vreau să mă rog.

23 martie

Ieri m-am împărtăşit şi acum sufletul îmi e plin de nădejde şi de iubire. Înţeleg puterea şi liniştea catolicilor, care se apropie tot timpul de Domnul. Aseară muzica m-a copleşit. Cvintetul de Schubert – zvon din altă lume. Salonul se preface într-un loc binecuvântat – Biserica de văzduh! Vâlcovici spunea să scriu despre aceste şedinţe. Poate că tu îmi vei da într-o zi inspiraţie.

27/28 martie, 1,00 noaptea

Pui dulce, vin de la Marioara Nasta, dineu minunat cu ministrul Franţei – foarte simpatic, masă impecabilă, conversaţie convenţională. Truelle mi se pare foarte deştept – tip de diplomat, frumos, rasat, fin, dar nu-l cred foarte bogat interior sau poate se menţine expres la acest

nivel. Astă-noapte mă durea inima urât. Am realizat spaima morții în gând, dar nu m-am oprit asupra acestei clipe.

8 aprilie

Trăiesc fără să trăiesc – visez, regret, nu fac nimic din viața actuală de vreme ce nu mă bucur de ea şi nici măcar nu mai nădăjduiesc nimic. Dacă n-ar fi ceasurile de curs, de preparare şi azi frumosul curs al lui Dard: *Mallarmé*. A interpretat câteva poezii care m-au emoționat. Cu toată bizareria sintaxei, am desluşit frumusețea pură a acestei poezii aproape ascetice. Acasă am găsit volumul iscălit de tine. Nu am vorbit niciodată împreună de Mallarmé. Pui mic şi drag, m-a apucat o tristețe constatând ce talent au unele femei de a se exprima mult mai frumos ca mine, şi care au şi darul picturii sau al muzicii. Eu mă chinuiesc pe o stupidă de conferință, şi iese seacă, şi nu-mi place. Am impresia că sunt clasa a III-a în toate: în har, ca şi în reuşită, ca şi în destin. Dar nu mai vreau să fac eforturi care mă falsifică, vreau să mă văd la față aşa cum sunt. Mârâie în mine indignarea că sunt o mediocritate în toate. Tu aveai mare clasă în tine şi acum *simt* că te chinuiam, cum mă chinuiesc pe mine. De ce toate aceste metode de

pedagogie filistină? Să mă ierte Dumnezeu dacă-l judec aşa. Azi nu-l simt prieten şi bun, îl văd călăul Fiului lui, îl iubesc pe Mântuitor ca pe un frate sfânt, victimă, ca şi tot universul, a unei voințe tirane. Blestem! Să mă ierte Dumnezeu, am şi zile de smerenie, când îngenunchez şi mă căiesc, astă-seară nu ştiu ce am, ba ştiu: am măsurat iar calitatea mea proastă prin calitatea cea bună a oamenilor fericiți. Nu-i invidiez pe cei fericiți, dimpotrivă, e singura bucurie că mai sunt din aceştia, bogați (pe dinăuntru) şi norocoşi cărora le merge din plin. De cei ca mine, păgubaşi, îmi e silă.

8 aprilie

Ce curios dialog cu mine, adică cu tine, astă-seară. Şi ce frumos a fost concertul la radio: Bach, Beethoven, Debussy! A răscolit în mine dorul de tine şi m-a înfuriat împotriva soartei mele. Nu ştiu, dar mă indignează tot ce fac. Până şi pantofii i-am luat prea mari, fiindcă aşa mi-a spus cizmarul. Conferințele le accept fără voie, nu ştiu ce vreau pentru că nu vreau nimic. Sunt o *imitație* a unui ideal pe care mi l-am propus. Fabricație, nu creație. În asemenea clipe un om întreg se poate sinucide. Doamne, iartă-mă.

Oare în sentimentul de adâncă admirație pentru Olga Greceanu[9] s-a amestecat invidia şi aceasta m-a tulburat? Mai ştii de ce noroi mai sunt capabilă? Vream să scriu la plural, aşa simțeam. Denunțând numai păcatul meu, am fost ipocrită în această modestie sau am avut nevoie de a nu fi nedreaptă cu alții?! Îmi trebuie însă bucurie şi frumusețe ca să-l regăsesc pe Dumnezeu. Revolta e de la Diavol. De ce nu-mi întinzi tu mâna – căci eşti cel tare! Oare nu chiar tu îmi dai curajul acestui dialog? Mi-a dat apă la moară Claudel. Cred că abaterea mea vine din constatarea că *nu am voie să* trăiesc şi eu mai comod. Constatarea asta mă întristează ca pe un copil pe care l-ai dezmoştenit. Ce folos că îmi păstrezi poate un loc bun, de frunte, „dincolo"? Eu *aci* te rog să mă consideri copilul tău şi să nu mă tratezi cu atâta severitate. Nu-ți cer marea şi sarea, îți cer bucurie în suflet şi o viață mai cu sens.

11 aprilie

Pui mic şi drag, nu am parte de Teatrul Național, pe vremuri am vorbit prea greu, azi prea uşor. M-au pus pe drum greşit, nu ştiam cui mă adresez, când am dat de „bonzi" m-am pierdut. Am scos panglici pe nas, era

---

[9] Pictorița decoratoare Olga Greceanu.

găunos. Ce să spun? Încă un motiv de umilire într-o pasă când totul mă umileşte. Vina e a mea. Dublă: să nu fi acceptat să vorbesc despre ce nu-mi place şi nu pot lăuda sau să fi spus pe faţă că *Princesse lointaine* nu suportă scena. Sau să fi compus ca Ion Marin Sadoveanu ceva cu date exterioare. În toate cazurile, nu am luat chestia în serios. Poate m-am compromis, *tant pis*! Un motiv mai mult să mă simt nemulţumită de mine. Lipsă totală de memorie, am constatat-o din nou, şi lipsa de prezenţă de spirit. O platitudine catastrofală în mine. Dacă aş şti că durează, m-aş dezola. Nu cred că Dumnezeu îmi trimite starea asta, e *evoluţia noastră*, e un ritm al spiritului. Nu este numai la nivel psihologic. Dacă aş putea să dorm la noapte adânc! Dar din când în când mă scol şi ştiu că e zadarnic, fără ţinta unei bucurii, a unei aşteptări. Parcă s-a stricat tot în mine, miros a cadavru, dacă continui aşa, nu îmi prevăd un sfârşit bun.

12 aprilie

Pesemne că aşa se pierde vremea, cu zădărnicii şi cu regrete. Din asta e făcută viaţa de om mediocru. Şi totuşi azi am avut o clipă sentimentul unei misiuni. Cred că mi-a dat Dumnezeu darul de a răspândi lumină. Am simţit azi

această putere şi parcă am înțeles de ce nu mi-a dat menirea mai înaltă socială care după horoscop a fost pe punctul de a-mi fi hărăzită. Trebuie să muncesc din greu şi să fiu smerită. Mai am de făcut mult drum până a-mi corecta lipsa de răbdare şi mania de justiție. Să încerc. Oare e posibil într-o singură viață? Şi totuşi: o singură dată obținută reacția prin iubire răbdătoare şi, desigur, dâra s-a făcut. Simt că voința mea nu numai că e slabă, dar că îmi lipseşte chiar bunăvoința de a voi, de a face un efort. Spiritul meu e pasiv acum, adică doarme. Trebuie un efort intim pentru a-l deştepta. E fals să cred că trebuie alt mediu, concentrare în singurătate. Singur poți fi *oricând.* Nu ambianța îmi lipseşte, ci puterea, voința. Acum ştiu bine că e aşa şi că văicăreala mea că sunt lipsită de bucurie ar trebui să fie o acuzație împotriva mea însămi. Nu din distracție creşte bucuria, ci din izvorul interior. Chiar lipsa ta, care poate fi prilej de durere, nu poate secătui izvorul de bucurie intimă. Cauza e numai în sufletul meu, care se înmoaie, îşi pierde forma, se lăbărțează. Spiritul e parcă sechestrat. Să încerc să mă rog mai intens, dar nu prea reuşesc. Sunt dorințe nelichidate în mine, ăsta e buclucul. Mă trezesc dorind avere. Îmbătrânesc, pui mic, dulce şi drag, vino-mi în ajutor!

16 aprilie

Stello al meu drag, când am aflat că Elsa s-a prăpădit, parcă nu era ceva nou pentru mine, deoarece am avut ca o presimțire zilele trecute când treceam pe lângă ea. Am vrut să telefonez, dar am uitat, mă întreb dacă nu era sufletul ei care mă chemase. Inima mea nu poate crede că e acum în întuneric. Era ciudată liniştea ei, tipic ebraică, dar nu era răspunzătoare de un temperament bolnav. Îmi amintesc de ochii ei albaştri, aveau atâta lumină în ei! Nu mai era frumoasă ca acum doisprezece ani, dar farmecul era indestructibil; câte râsete n-am râs împreună! Ce s-a întâmplat în tine că ai ajuns la disperare? Nu mai ştiam nimic de tine în ultimii trei ani. Dumnezeu să te ierte şi să te odihnească!

Cu postul nu că nu mă împac, dar mă agasează gândul că se pune accentul pe această asceză. Totuşi, desigur, e necesară pentru liberarea spiritului. Dar *constrângerea* mă nemulțumeşte ca o metodă exterioară. Oare nu mă apropii de teozofie, îndepărtându-mă de rânduielile bisericeşti? Nu pot lua în serios unele reglementări, care în fond nu sunt fundamentale. Postul Mântuitorului? Da. Dar dacă corespunde unei reculegeri concentrate! Postul în sine nu poate fi echitate decât la mâncăi. În fond sunt şi eu unul.

Am să-l schimb în renunțarea la saturare cu ce îmi place. Pentru că iar nu pot înțelege de ce bucuria să fie păcat.

25 aprilie

Cristos a înviat! Puiul mamii drag, tot timpul am fost cu gândul la tine. Copiii au venit astă-seară la mine. Ce drăguți au fost! Azi am procedat cu J.T. cum ai fi făcut tu. Mă simt atât de bine, de uşoară, când pot să-mi ies din felul meu prea chibzuit, care nu e în natura mea, ci creat de circumstanțe. Deşi e târziu, aş vrea să citesc puțin din Goethe, ce am primit de la Cisek. E o voce omenească pe care o prețuiesc între toate şi care mă conduce sus, spre Dumnezeu. Astăzi îi iubesc atât de mult pe Dumnezeu şi pe Mântuitor! Cred în Mântuire, cred şi aştept Învierea. Cred în voi toți, iubiții mei, de „dincolo”, mai vii ca noi.

1 mai

Azi zi prea plină, vizite multe, n-am vorbit, dar variația mă oboseşte. Seara, Mariana fericită, logodită, Maricica drăguță foc, fericită de fericirea Marianei. Pui mic, fă tu să se mărite şi Maricica. Nu e păcat copilul ăsta bun, generos, curat să se usuce, să se acrească?

Ce zile frumoase de primăvară – eu le petrec în pat, dar când sunt liniştită, cu cărți bune sau cu oameni dragi, e bine. Casa e frumoasă, luminoasă, lumea drăguță, flori multe. Mă îngrijorează conferința la Radio, n-am cap de ea. Pui dulce, Mariana mi-a adus aminte de tinerețea noastră. Te aştept şi acum, parcă ar trebui să intri pe uşă.

11 mai

Azi, zi senină: linişte, lucru, seara la Radio. Bună conferința? Cred că da, pentru oamenii care ştiu istoria culturii. Seara m-am întâlnit cu M. care se plimba agale cu doi domni. Ne-am spus bună seara. Era binedispus. Aveam impresia că toată lumea se bucură de primăvară, paşii trecătorilor erau uşori. Când treceam pe lângă Biserica Popa Tatu, am zărit vârful casei din Temişana[10], aveam impresia că eşti acolo. S-au topit timpul şi amintirile dureroase. Îl iubesc pe Dumnezeu când e aşa de frumos şi atunci sunt fericită. Totul e în El, noi doi suntem în El, lumea întreagă e una şi nedespărțită. Pe aşa o seară aş vrea să mor, să zbor liberă spre o stea la braț cu tine. Am face vizita celor încă rămaşi şi le-am aduce veşti bune.

---

[10] Casa din strada Temişana, unde Alice Voinescu a locuit înainte de moartea lui Stelian Voinescu.

Cuplul Mariana şi Ion Murnu, foarte drăguți. El, foarte simpatic, deschis, interesant, dar mă tem că nu îndeajuns de viril pentru Mariana. Artist. Oare energic? Mă îndoiesc. Mă tem să nu fie ea care va trebui să ia toate inițiativele. Dar nu mă pot bizui pe o simplă impresie foarte fugară. Are o privire deschisă, caldă, bună, râzătoare, calitate bună şi asta e esența. Mă bucur pentru ei din toată inima, e un cuplu foarte drăguț. Pui mic, dacă aş scăpa de grija raportului pentru Motru[11] şi de conferința de la franțuji! Dă-mi energia să lichidez repede şi să mă apuc serios de lucru. E pace în aer sau e pace în mine că mă simt atât de uşoară?

12 mai

Dragule, n-ai venit în vis ori am uitat eu, sunt însă binedispusă, e semn că totuşi ne-am întâlnit. Am o aprehensiune, în fond e o prostie, deoarece cred că acolo va fi frumos. Nu mă lăsa să-mi fie frică.

---

[11] Profesorul C. Rădulescu-Motru.

13 mai

Pui drag, azi-dimineață, parastas. Apoi, la voi. Sunt simboluri goale. Gândul că resturi din tine, din trupul tău, zac în mormânt nu-l pot realiza, fiindcă instinctul de conservare în mine stăvileşte asemenea gânduri materiale. Te simt frumos, luminos, Eul tău e viu, trupul tău, glorios. Am recitit *Faust* al Laurei Dragomirescu – finalul. Frumos şi bineînțeles şi simțit, totuşi sunt semne că nu a ajuns încă la maturitatea simțirii goetheene: misticul şi a patra dimensiune. Evită pe *Allerseien* – şi în loc de *Gleichnis*: *Alles Vegängliches ist nur ein Gleichnis.* Ea traduce *Gleichnis* – simbol – cu năzuință: tot ce e vremelnic e năzuință. Această deformare are cauze de concepție. L. nu pricepe că *aci* – e *un semn* pentru nevăzute. Iar traducând prin *Allerseien veşnicie*, evită să afle o latură esențială a lui Goethe: solidaritatea umană în *mântuire.* Tot finalul e dovadă că valul mistic ridică un întreg, nu doar pe Faust.

Rodica mi-a probat încă o dată cât de mult se schimbă lumea. Îi înțeleg sentimentul şi îl respect. Dorința de a fi mamă, purtând ea singură responsabilitatea copilului. Este oare o lipsă de încredere în bărbat, chiar până la dispreț!? Biată generație care pierde orice stăpânire asupra sa. Când ei doresc să construiască o lume nouă! Îmi pun întrebarea dacă lui J.P. i s-ar întâmpla aşa ceva,

nu m-ar şoca? Cred *că da. Nu* lipsa căsătoriei, dar recunoaşterea şi chiar contribuția pentru naşterea celui mic. Ce mă doare cel mai mult este neîncrederea ei în ce-l priveşte pe tip. Îl apără, dar cu câtă reticență asupra calității lui! Tu spuneai, Stelule drag, că ea e bravă şi aveai dreptate. Spuneai că ai creşte tu copilul – şi ai fi făcut-o. Totuşi prefer tipul Marianei – mai conştientă de valoarea socială a oricărui gest individual.

31 mai

Pui mic, am obosit preparând lecția de mâine. Acum, zile încărcate.

1 iunie

Pui mic, vin de la Şcoala Ortodoxă, unde am văzut cu ochii mei ce s-a putut obține după nouă luni de muncă. Am rămas uimită de ținuta şi de graiul acestor copii dintre care unul nu ştia o boabă româneşte. Opera doamnei Cantacuzino e în adevăr meritorie. Merită să fie relevată la pace. A corectat ceea ce a fost inevitabil într-o vreme de ocupație şi de represalii forțate „în Basarabia”. Fetele erau fericite. Una dintre ele, Ioana Andreescu, îmi spunea că n-

a visat niciodată să vadă o asemenea viață şi, mai mult, a adăugat: *şi aici e cultură.* Le băgaseră în cap, desigur, că la noi e sălbăticie. Sper să le mai văd sâmbătă. Rusoaica mică, Roda Gobrovschi? Superbă, dar îndârjită, o simt ostilă. Am încercat să glumesc, dar am vorbit şi serios cu ea. Trebuie să înțeleagă că noi nu vrem să le luăm ce e al lor. Şi că le respectăm sentimentul patriotic. În genere, sunt foarte drăguțe, chiar rusoaicele, foarte apropiate. Azi-dimineață, la Universitatea Liberă, adunare generală. Atmosferă simpatică. Doamna Cantacuzino, coana Sabina a noastră, de o tinerețe uimitoare. Vineri împlineşte optzeci de ani! Marți 25 mai, am vorbit la franțuji despre Pontigny. Cred că evocarea a fost frumoasă şi de altfel efectul mi-a confirmat-o. M-a întristat pretenția unor cucoane, care nici nu ştiau despre Pontigny decât prin mine şi care spuneau *că trebuia* să prezint o şedință de acolo. Chiar Mad [Cancicov], care doar ştia că excepționalul acestui loc era ținuta, atmosfera, *calitatea* – şi ea a găsit că trebuia să insist asupra ce se discuta. Am tăcut, dar m-am convins ce greu e să mulțumeşti un public „care vrea să ştie totul”. Cred că nu e altă societate mai capricioasă ca aceea bucureşteană, cu o anumită asistență de cucoane, gestul lui M. de a-mi cumpăra ediția mare a lui Goethe m-a înduioşat teribil. A venit cu mine

până acasă, cărând cele 9 volume. Era şi aniversarea doctoratului meu – 30 de ani de atunci. Seara, dineu foarte plăcut la N. Ottescu: Lucian Blaga. Chip straniu. N-are fizionomie de român, mai mult de nordic. Ochi curioşi. Privire pătrunzătoare, dar plină de simpatie. Se simțea omul cu dar mare, creatorul. Tăcut, observă, sub privirea atentă, se simte o lume a lui, independentă. Nu mă miră că-l vorbesc de rău, efortul lui e pe un plan adânc, pe care nu-l urmăreşti mult, nu din lipsă de inteligență, ci din lipsă de spiritualitate. Seara aşa de bună! Întorsul acasă – conversație cu Blaga despre Conservator, despre interpretarea pieselor lui, preferă copiii actorilor de meserie. Era în tonul lui un fel de tristețe şi parcă se refugia în sufletul „copiilor” pentru a-şi salva opera de o falsă înțelegere. În bezna nopții a răsunat ca suspinul unui singuratic, neînțeles, care nici nu mai încearcă să se facă înțeles decât de sufletele curate.

4 iunie

Pui mic, ce vis curios, cu stolul imens de cocori care se transforma în săgeți şi apoi în tei înfloriți. Oare vom trece printr-o mare primejdie şi când vom scăpa vor fi teii în floare? După-amiază, la Şcoala Socială, întrunire cu

Gusty[12] şi câțiva profesori – discuție despre revistă, despre pasul în jurul reformei şcoalei şi despre monografia cartierului Tei. Îmi pare rău că nu am pregătire pentru acest lucru sociologic. Azi am avut impresia că ce fac eu e prea luxos şi deci inutil. Totuşi, la Conservator, eu cresc oameni prin cultură. De ce să fiu orgolioasă, fiecare cu ce i-a hărăzit Dumnezeu. Ieri, la Biserică, am constatat că nu sunt o bună română, am uitat să aprind o lumină şi pentru *Eroi.* Nu e o crimă față de ei, dar e o dovadă sigură de lipsa mea de însuflețire pentru idealul național. Pot să spun că sufăr să constat limita rugăciunii numai pentru ai noştri. Nu pot iubi cu bariere impuse. Ție îți pot mărturisi, tu o ştii de mult, că am aversiune chiar pentru *egoismul patriotard.* Cine îl afirmă atât de vehement, e că ascunde după el un egoism foarte personal. Ca şi cei înverşunați anticomunişti, care nu fac nimic pentru a-l împiedica, dar fac teorii.

9 iunie

Iar examen de fine de an. Al 21-lea sau al 20-lea? Aseară m-au adus fetele acasă după repetiție. Am intrat toate în Biserică. Emoție adâncă, de o parte şi de alta. Mă rugaseră

[12] Sociologul Dimitrie Gusti (1880-1955).

să le spun cum am ajuns la Conservator. Le-am evocat examenele, când tu veneai ca delegat al Ministerului. Îți mai aduci aminte? Vizita la doamna [Maria] Antonescu cu doamna Goga. Nu pot primi un post în care nu mă pricep. Fireşte, dau cu piciorul la un câştig important şi poate chiar o situație. Te înțeleg când şi tu te defilai[13] de la orice post în care nu era vorba de meseria ta. Dar iată şi urmarea: trag pe dracul de coadă.

15 iunie

Dragule, iar nu am scris zile întregi din pricina repetițiilor, a examenelor, a producțiilor. Colac peste pupăză, a mai căzut şi conferința la radio pentru mâine – am scris-o cu forcepsul, dar bietul meu cap obosit şi aiurit cere puțin repaus şi reculegere. Producțiile foarte bune. Fete cu mare talent. Dan Nasta a fost o revelație, totuşi nu are temperament de scenă, e din familia celor foarte inteligenți şi culți, actori de compoziție. Incontestabil, un straşnic regizor. Deşi nu i se poate contesta un real talent de actor. Poate că în Apus şi el ar face o carieră strălucită. E pentru un public de elită, prin calitățile sale subtile, prin prestanță şi înfățişarea impunătoare. În fond a jucat cu

[13] De la fr. *défiler*, aici cu sensul de a se sustrage, a se eschiva.

mult haz pe spadasinul din *Les Fourberies de Scapin*[14]. Îi prevăd viitor, dacă se ține de meserie. Dar zadarnic explici clasei, dacă dascălii cer contrariul. Numai cu V.I. Popa mă pot înțelege şi cu [Ion] Manolescu, care are viziunea artistică a omului cult. Cât a îmbătrânit Livescu, nu mai are hazul, îndrăzneala, verva de altădată, parcă s-a stins ceva în el. La noi toți se stinge ceva. Am îmbătrânit oribil la față, ca şi Mişa[15], dar noi femeile parcă avem un entuziasm mai greu istovit. De ce? Pentru că păstrăm mai multe iluzii, sau fiindcă ştim să iubim mai adevărat?

18 iunie

Dragul meu, comedia se repetă. Ori de câte ori am prea multă înțelegere pentru oameni, pentru lipsurile lor, ei nu au nici una pentru ale mele şi mă ard de fiecare dată. Cum îți înțeleg acum revoltele! Nu mă supără atâta pierderea, cât lipsa de scrupule! Amândoi am fost înşelați. Ce mă face într-adevăr să sufăr este indiferența față de nevoile altora. Nu le pasă. Sunt tratată ca o nănoadă, îmi e dat să învăț să nu mai judec şi nici să mă revolt. Seara,

---

[14] *Vicleniile lui Scapin*, piesă de Molière.

[15] Actorul Mihai Filotti.

agreabilă, la Mimy. Acolo şi lipsa e graţioasă. Dimineaţa, la producţie: decepţie – mahalagisme.

20 iunie

Pui mic şi drag, am fost furie – ştii tu de ce? Nu pot suferi să fiu nedreptăţită. Azi cred că am avut tensiune. Dar când am văzut ce necăjiţi erau seara, mi-a trecut necazul. O vorbă bună, o scuză şi mă împacă. Ce mă înfurie e indiferenţa.

24 iunie

Azi, zi foarte obositoare, puiule. Mai întâi cuplul Hagi Ştefan. Îmi pare rău că au dat bani pe flori. Aş vrea să-i pot ajuta. Ea părea mai mulţumită, el, tipul ratatului, nemulţumit. După-masă, alt cuplu, tatăl cu fata: Cisek şi fata Mady. Am petrecut o delicioasă după-amiază, am văzut că şi el s-a amuzat, a stat foarte târziu. Maricica şi Mimy erau foarte în vervă. Occidentul!

27 iunie

Dragule, am fost azi la Boja, de la dejun până seara la 9,30. O zi frumoasă, calmă, printre oameni buni, harnici, echilibrați, veseli, oameni care creează efectiv. O aşezare ca aceea de la Boja e o operă socială şi civilizatorie. Soartă sau natura omului? Sau creştere greşită? Cred că toate împreună. Slavă Domnului, tu ai avut 200 de pogoane şi un cap care putea produce milioane. Eu puteam, cu talentul şi capul meu, să ajung în fruntea femeilor. De ce nu am reuşit? Am avut în noi un defect, o scrânteală, o neputință. La vârsta noastră, să fim tot fără un franc, când muncim, e nepermis. Vina e în noi. Pe de o parte nu destul de egoişti, pe de alta prea egoişti. Ignoranța şi dispreţul economicului nu sunt semne de superioritate decât la marii asceți şi marii gânditori. Pentru oameni mediocri e semn de o fundamentală neputință, ăsta e adevărul. Nu am ştiut cum să procedăm ca să câştigăm după nevoile noastre. Am devenit modeşti din neputință, desigur şi din creştere falsă. În fond am fost nişte slabi şi neputinicioşi. Tu ai făcut dreptate pe lume, asta te poate consola. Eu am trăit ca un trântor şi după toate nici măcar n-am trândăvit ci am muncit de-a surda. Acum înțeleg monstruoasa soartă a lui Sisif. Cum e mai rău. Prea mult spirit critic, autocritic şi prea multă conştiință a

perfecțiunii. Trebuie să spun că am soarta unui surd care a fost dăruit cu o voce superbă. Alții o aud, iar el nu simte decât ridicolul de a căsca gura zadarnic. De ce m-oi fi judecând aşa? Şi ăsta e orgoliu de ratat.

28 iunie

Azi, iarăşi zi foarte plină, de la unul la altul. Pesemne sunt un comisionar între mondenitate şi spiritualitate! Spovedania o fac din obediență, pentru a-mi învinge orgoliul. Mă întreb dacă sunt sinceră în această nevoie. Desigur că da, pentru a mă împărtăşi. Dar nu în aceea de a mă spovedi. Sunt ritualuri care nu-mi spun nimic. Înțeleg perfect necesitatea lor ca disciplină, dar cred că sunt numai etape în drum spre Adevăr. Cred în puterea de absolvire a unui preot. Azi am văzut iar o casă superbă – de la C.I.N.R. M-a trecut un gând curios: oare nu au blestemat proprietarii pe cei care i-au deposedat cu sau fără voie? M-a apucat iar dorul de un interior foarte frumos. Parcă altfel se desfăşoară mintea în el. Dar să-l ție Dumnezeu pe Malaxa şi să-i dea toate fericirile pentru apartamentul unde stau. Ce m-aş face să trebuiască să locuiesc în mahala în două odăițe joase?

3 iulie

M-am obosit iar în conversații, în opintiri morale. Nu mai pot suporta discuția violentă şi încăpățânată a unor oameni, recte femei prea vitale (Tity, surorile mele). Voi sta iar patru zile fără vizite, cu voia lui Dumnezeu, voi scrie şi citi. Ce furtună e afară.

7 iulie

Pui drag, e cald, e zăduf. La radio e imposibil să ascult Londra fiindcă îl taie, ascult muzică populară nemțească şi îmi caut în suflet zadarnic „ură”, n-o găsesc. Când se vor împăca odată popoarele? Acum chestia cu mutatul Mariettei. Cred că Mareşalul nu va lăsa pe drumuri o familie cumsecade. Aştept rezultatul cererii ca un semn al cinstei acestui om, pe care îl înjură mulți, dar care e bine intenționat. Suntem însă o țară de pungaşi, asta e cert. Când se va schimba? Dacă nici acum, în plin război, la margine de prăpastie, suntem incorigibili. Acum ascult cu atenție radioul care transmite un ordin de zi al Mareşalului. Cine ştie dacă nu voi ajunge într-o zi să-l ascult cu atenție şi pe Ică!

13 iulie

Dragule, de ce azi-noapte în vis nu te-am lăsat să mă săruţi? Era prea multă lume? Idioată până şi în vis. Toată ziua am suferit de acest refuz de decenţă. Când a venit Mgr. Ghica, pe când îmi explica, *fără să i-o cer*, ce e credinţa adevărată, simţeam propaganda, cinstită, recunosc, bună şi caritabilă, dar „îndopare” a bietei fiinţe ce nu cere această mâncare, simţeam cum mă zbârlesc pe dinăuntru, dar m-am ţinut bine. Când mi-l ataca pe Goethe, am rezistat eroic, în fundul sufletului meu mă întristează această ţinută negeneroasă a credinţei. Desigur, Iisus nu ar fi procedat aşa când i-a înfierat pe farisei. La radio, cântă italieneşte şi biata Sicilia se zvârcoleşte în chinul luptelor. Nu mă pot bucura de nici un succes al nimănui, de vreme ce înseamnă moarte, durere, dezolare pentru ambele părţi. Ritmul vioi, în care mă balansează marşul de la radio, oare nu suscită o putere vitală, materială în mine? De ce îmi pare rău că s-a sfârşit? Salutul către ostaşii noştri, care se luptă în aer, pe apă şi pe pământ, m-a înduioşat. „Trăiască regele” răsună acum ca o rugăciune. Doamne, fie-ţi milă de noi!

16 iulie

Dragoste, ce elegant mi-ai apărut în vis! Purtai o pijama maron cu vergi baiadere, nouă-nouță, totul într-un cadru foarte modern. Tu eşti viu, printre noi. Am impresia uneori că te lupți cu mine să mă liberezi de unele prejudecăți. Ai văzut, am început să pun rochia cu alb. Mă simt străină în ea, dar voi începe să pun şi un plastron alb. De ce în casă suport capodul complet alb şi pe stradă nimic? E o prejudecată poate, nevoia să port semnul văduviei voite. Vreau să fiu, mai presus de orice, văduva ta.

19 iulie

Mă simt obosită, am poftă de lucru şi nu mă lasă lumea. Vineri seara au venit Morgate cu Marietta, Maricica şi Atis. Drăguți. Fetele, iar gata să se certe pe chestia evreiască. Eu am evitat-o. Nu mai vreau să discut, nu mai vreau să mă enervez. Cu sfaturile mele devin plicticoasă, fără folos. E un defect care se acuză cu vârsta. Îl voi combate.

21 iulie

Pui mic şi dulce, azi-noapte în vis ai fost delicios: tachin, afurisit şi hazos. Azi parcă sunt alt om. Sejur la Boja, simpatic. Căldură năprasnică, dar suportabilă când nu ai treabă afară din casă. Vestea bolii Maestrului m-a cam alarmat. Nu ştiu de ce mă tem să nu fie ceva malign, nu suportă căldura. Dar s-ar putea ca regimul de supunere încordată să nu-i facă bine. Sunt dezolată că nu există dreptate, cel puțin vizibilă, în raporturile dintre oameni. Mă tem că el se va uza în lupta între două femei de care are nevoie şi care amândouă îl obosesc. Nu e de înțeles că femei care au iubit un om de asemenea calibru să-l chinuiască în halul ăsta! Una pentru un principiu, alta pentru bani şi interese meschine. Îmi pare rău că Maruca nu vrea să renunțe la toate „moralele” de dragul iubirii. Oare eu nu am răbdat? Îmi pare rău, dar în orice cuvânt, în orice gând îți cer iertare şi, totuşi, cât de liberal am procedat. Tare mă doare inima pentru Maestru. Pentru Maruca mai puțin, fiindcă la ea e o chestie de ambiție personală şi suferința nu-i atinge decât orgoliul.

26 iulie

Pui mic, n-am mai scris de mult. Azi, zi mare: demisia lui Mussolini cred că marchează începutul păcii europene. După această schimbare, va veni probabil capitularea sau cel puțin cererea de armistițiu a Italiei. Jurnalele pretind că lupta continuă. Eu cred că există convorbiri în ceasul ăsta. Entuziasmul de la Palermo să fie veritabil? Cred că popoarele sunt sastisite, aşteaptă pacea cum aştept eu de cinci zile ploaia, care nu vine. Nu ştiu ce să cred. În curând îi vine rândul şi lui Hitler. Mussolini a avut curajul să înceapă. Celălalt e prea orgolios. O carte importantă o joacă turcii, pentru un moment o filează. Surâzi?

Plopi, 11 august

Dragule, nu am mai scris pentru că te-am simțit tot timpul alături. De unsprezece zile, la Plopi, am trăit ca şi cum nu ar fi trecut 37 de ani de când nu l-am mai văzut. E curios, ce sentiment de eternitate şi de inatacabil simt aci pentru legăturile între oameni şi trecut. Mă simt acasă, deşi nimic nu mai e al meu. Întâlnirea cu satul, la Biserică, a avut ceva simbolic pentru această inexplicabilă legătură a tradiției între oameni. Părintele Stoichițescu a

ştiut să prezinte atât de adânc omenos această legătură încât, fără să mai fiu proprietară, am simţit legătura şi obligaţia mea faţă de aceşti oameni. A fost un ceas trist, dar adânc deşteptător nu numai de amintiri, dar şi de simţăminte vii, actuale, dedesubtul unui strat de simţăminte oficiale. Am trecut pe lângă locul casei noastre cu linişte. În inimă a mai rămas vie, reală, căsuţa noastră acoperită de flori, iar grădina e acum un parc frumos. De ce să plâng? Dudul cel bătrân te onorează încă, intact printre pomii care au îmbătrânit ca şi noi! Parcul e un simbol al situaţiei. Grădina de atunci era tânără şi expusă pieirii, parcul de acum e solid, proteguitor, şi Biserica cea nouă, deşi mai urâtă ca Bisericuţa veche de lemn, care era inundată de pomi şi ea e un semn al vieţii care curge fără să se istovească. E mare, luminoasă, încăpătoare, oamenii erau mulţi, costumele evoluate, viaţa a curs şi s-a schimbat, dar nu a încetat. Părintele a fost minunat în predică, în evocarea trecutului, în pomenirea voastră, în prezentarea mea. A fost un ceas solemn pentru mine, poate şi pentru sat. Te las, pui drag, am obosit. Inima mă doare mai tot timpul. O fi presiunea atmosferică? Sufleteşte mă simt foarte bine.

Castel Bran, 27 august

Cele patru zile au fost o baie de omenie şi de calm, dar Domniţa, un om regal, copiii, delicioşi. A fost atât de frumos, îi mulţumesc lui Dumnezeu pentru acest intermezzo.

19 septembrie

Stello, dragostea mea, azi, 27 de ani, eram fericiţi în salonul cel mare de colţ al hotelului din Câmpulung. Totul, până şi coşul cu merinde şi şampanie, capodul meu cu albăstrele, râsul nostru, plânsul meu şi hazul şi toate îmi vin în minte. Nu pot concepe că nu mai eşti printre noi. Nu mai am încredere în nimic lumesc, trăiesc ca o foaie în vânt. *Doresc pacea*, o casă pentru Marietta şi Ionel şi Jean Paul şi un soţ pentru Maricica. Sunt dorinţe imediate, vezi şi tu. Pentru mine nu mai vreau nimic, nu am nici o pălărie pe cap! Totul mi-e indiferent. Ştiu de la soartă că nu am voie să fac nici un plan fără să-mi cadă câte o obligaţie. Mă supun, dragule, mi-e atât de dor de tine!

22 septembrie

Dragule, azi-noapte erai atât de tânăr şi drăguț cu mine, dar văzuşi ce mi s-a întâmplat azi-dimineață? Dacă tu trăiai, poate că îşi luau lecția mocofanii de la Teatrul Național! Acum trebuie să mă apăr cum pot, adică exprimându-le adâncul meu dispreț. Îl vor afla. Nu mă las. Bestiile astea îngâmfate trebuie să ştie şi ce gândesc oamenii subțiri şi cinstiți despre ei. Mâine îi dau în vileag în plină comisie. Se va găsi cine să-i scarmene. Îmi e lehamite de atâta mocofănie în țara noastră. Are Mişu dreptate: ne trebuie o guvernanță străină. Ori fură, ori sunt mojici, ori şi una şi alta. Pfui! Îmi e ruşine de burghezia noastră. Dacă n-ar fi cei mici, cei simpli, ar trebui să te lipseşti de țara asta! Ce să mai zicem de alde noi, dacă rabdă mojicia până şi Regina țării. Aici nu răzbesc decât şnapanii sau nebunii. Procesul cu J.T.H. e doar un monument de venalitate şi putreziciune. Iată unde am ajuns! În această seară am sufletul lui Stalin pentru toate aceste canalii. Cred că iar voi face în inima mea *mea culpa* față de legionarii idealişti, care suferiseră de pe urma acestor profitori şi voiau să-i mai pună la locul lor. Dar din păcate „Legiunea” era din aceeaşi spețǎ! Îmi e silă de toată această putreziciune. Sper că va veni un timp mai proaspăt şi în biata asta țară. Dacă nu, pierim, cel

puţin clasa conducătoare ar merita-o, cu prea puţine excepţii. Cum se cunoştea, şi la Consiliu, boierul din Jora. N-aş vrea să las în mine nici o urmă de orgoliu, dar nici indulgenţă pentru vânduţi şi şnapani. Am avut o compensaţie: frăţia lui Nicu şi a Aurorei. M-au uns pe suflet cu solicitudinea lor. Dar ei sunt cei persecutaţi! Pe când Rebreanu şi Soare dictează şi iau şperţul. Pfui! Dragul meu, îţi cer în genunchi iertare pentru violenţa cu care luam apărarea celor pe care tu îi cunoşteai mai bine decât mine.

29 septembrie

Puiule, Ileana e bolnavă în spital. Mâncăm[16] la restaurant sau pe la alţii. Casa tot mai îmbâcsită. Nu pot lucra de hangarale şi telefoane. Îmi vine să urlu de căldură, simt că mă înăbuş. Dacă aş putea să mai evadez din Bucureşti, măcar pentru cinci zile, aş fi mulţumită, dar cum şi cu ce? Neam prost de robi, toată viaţa să mă târâi până la capăt. Măcar de aş fi sănătoasă. N-am dreptul să mă vaiet. Eu singură mi le fac. Ascult de toţi, până şi de slugi, ca să le fac pe plac. Dar mai ştiu eu! M-am săturat de toate astea.

---

[16] E vorba despre Alice Voinescu şi nepotul ei Jean Paul Sachelarie care locuia la ea.

2 octombrie

Pui mic, sunt tot mai supărată pe mine, fiindcă nu ştiu ce vreau. Ieri am fost foarte violentă cu Marietta pentru că e prea încăpăţânată. Poate şi eu sunt o nebună, care sunt prea pedagoagă, parcă m-a făcut mama guvernanta omenirii. Sunt o persoană inoportună, tolerantă dar plicticoasă. Am fost proastă şi pretenţioasă, iar Marietta, cum spuneai tu, e snoabă. Sufăr din greutatea de a trăi.

6 octombrie

Se împlineşte al treilea an de când ai plecat. Mi se pare tot mai neverosimil. Sunt tot mai detaşată şi totuşi mă tem pentru mulţi şi sufăr pentru ei. Am avut o discuţie cu Jean Paul pe chestia telefonajului un ceas încheiat. Poate că m-am enervat, dar şi cei tineri nu sunt atenţi. Până la urmă, sunt bună pentru a fi un rebut. Ar fi cazul să nu-mi mai pese, poate că dezgustul meu de viaţă să însemne că voi fi scutită în curând.

7 noiembrie

În starea mea de acum înțeleg chiar paradoxurile lui Nae Ionescu, nu ce faci contează – *ce eşti* – cu această calitate trecem dincolo. Eu sunt mediocră nu prin gândul care ar fi prost, dar prin sentimentul care veşnic se bălăceşte între cer şi pământ. Mă dă la fund sentimentul de dreptate, care mă face să judec prea just, prea exact. Asta înăbuşă dragostea. Dar ce să fac?

8 noiembrie

Vin de la Jora: lume multă, mâncare, retragere într-un colț cu prietenii, vorbă – tot aia şi tot aia. Pesemne că nu mai mă interesează absolut nimic. Nu mai sunt la locul meu nicăieri, decât acasă şi la şcoală. Gazdele drăguțe, toată lumea gentilă, dar eu sunt fără resort. Mai bine să nu mai ies.

8 octombrie

Dragule, vin de la tine – era linişte şi frumos. Lumânările ardeau cu un aer de sărbătoare. Luna se urcase pe cer, veghea peste liniştea voastră. Aş mai fi stat, dar se

Înnopta. Te simțeam lângă mine. Şopârla mică ce se plimba pe floarea cea mare mi se părea că e o jucărie pe care mi-ai trimis-o tu. Nu doresc să mor, nu doresc nimic decât să te ştiu pe tine fericit şi să am siguranța că ne vom întâlni. Până şi pacea pe care o aştept acum, ştiu că pentru viața mea interioară, personală, nu va schimba nimic.

17 noiembrie

Pui mic, nu mai scriu fiindcă am impresia că tu le ştii pe toate. Visul de duminică noapte, când îmi dădeai să beau şampanie din paharul tău, mi-a făcut mult bine. Sunt sigură că punerea bordurii de marmoră la mormântul tău ți-a plăcut. Deşi îmi închipui că voi sunteți izbăviți de ambiții şi de nevoi materiale. Pentru noi însă e semn că ne gândim tot timpul la voi. Uneori dau să surprind realitatea lumii voastre, dar mi se închide uşa în nas! Azi, după curs, am fost la conferința spaniolului. Într-o franțuzească foarte corectă, dar cu un accent infernal de barbar. A spus lucruri interesante. A redus misiunea Spaniei la cea de militar pentru Cristos şi independența nației. Mady spunea bine că în neamul ăsta e ceva demonic. Într-adevăr, e o vigoare a pasiunii care îi face foarte interesanți,

dar telurici, cu toată aspirația lor spirituală. E totuşi o bucurie să simți flacăra asta, oricât de întunecată ar fi. M-am întors mulțumită acasă. Tot cultura are farmecul suprem, te liberează. Acasă mă năpădesc grijile materiale. Cheltuiala dublă de luni încoace m-a încurcat rău. Marietta şi Ionel nu se mai întreabă dacă pot sau nu s-o suport. Fac tot ce pot ca Jean Paul să se simtă bine, dar nu ştiu cum o voi scoate la capăt. Nu ştiu ce mă voi face dacă lucrurile durează şi naşte şi Ileana. N-oi rămâne eu pe drumuri, s-o găsi cine să-mi facă menajul.

Evenimentele devin catastrofale, dar iar nu mai simt nimic când mă gândesc la ele. Tot mai mult simt că nu trăiesc. Aşa o fi viața tuturor?

19 noiembrie

Pui drag, azi presimțeam o zi proastă. Aflai oroarea că Tudorel Nicolaescu s-a sinucis la Sibiu, la Şcoala Militară. Nu înțeleg ce l-a putut determina. Era un copil atât de simpatic şi matur. Nu-i lipsea nimic, am simțit aceeaşi exasperată nedumerire ca la 13 mai 1939, când a plecat Nicuşor. De ce? În fond care e sensul vieții? E posibil să fie totul neant? Ce puteri rele influențează pe bieții copii care fac asemenea fapte? În capul meu nu intră însă faptul că

aceşti copii nu au milă de bieții părinți. Am citit despre bombardările cu fosfor care au distrus Hamburgul, despre ororile petrecute şi cine ştie dacă nu va fi şi mai rău? Ce trebuie să dorim? Eu nu mai cred în rațiunea omenească, nu mai sper decât în voința lui Dumnezeu. Altfel cum mai putem spera într-o împăcare? La A.C.F. eram ca pe altă lume. Mi se părea că se apropie o catastrofă. Priveam portretul mare al Reginei Maria – îmi era dor de ea. Dar în mine nici o fibră nu mai vibra ca altădată, a murit trecutul în mine, mă doare inima şi la propriu şi la figurat. La Biserică am simțit că viața e un vis grozav şi că îndată ce ai puțină simțire e un calvar. Fericiți cei înapoiați care nu ajung până la gândire. Fericiți cei care trăiesc exclusiv clipa. I-am invidiat. Dar oare e necesar să te chinui ca să fii om? Oare eu exagerez chinuindu-mă cu griji, cu regrete, cu scrupule şi cu amarul altora? Azi am simțit cât sunt de tristă, de urâtă, de bătrână, de detaşată de tot ce mă încânta altădată. Simt că poți înnebuni de scârbă de viață.

Sfântul Stelian, 1943

Al patrulea an fără tine, pui mic şi dulce. Azi, la tine era frumos, cu bordura albă de marmoră, dar cam uniform. Prietenii ți-au adus flori. Mariandel a venit să te salute şi

să-ți facă vizită. Eu ți-am făgăduit că îmi iau papuci cum îți luam ție altădată. N-am parvenit, în schimb mi-am luat o voaletă – din partea ta. Mâine la 7 dimineața plec la Craiova. Conferință la franțuji. Mă bucur şi mă tem, nu cunosc lumea.

28 noiembrie

Dragule, m-am întors de la Craiova frântă de oboseală dar mulțumită. Schimbare bună. M-au răsfățat, m-au plimbat, m-au tratat ca pe un om de seamă. Când plec de acasă, aflu şi eu cine sunt. Biserica pictată de Stoenescu, interesantă ca colorit, dar tipurile de sfinți şi îngeri lipsite de mistică, mai mult diavoli. Amestec de rigiditate bizantină şi suplețe florentină. N-am impresia unei inspirații reale, combinație intelectuală. La Muzeul Aman, unele penițe şi gravuri delicioase. Portrete frumoase, multe tablouri bune, interesant cel cu țăranca în uşă şi peisaj impresionist. M-a bucurat cunoştința cu Elena Farago, figură din altă vreme, tip romantic. Ruptă din viață, dar deschisă oamenilor. Entuziasm viu, căldură şi conştiință de sine. Mi-a făcut bine, mi-a plăcut această escapadă.

6 decembrie

Pui mic şi dulce, azi am simțit dezolarea acolo sus la tine, bordura de piatră în jurul patului tău mă înfioară. Nu credeam să mă doară atâta un semn exterior de definitivat! Când mormântul era sărăcuț împodobit, doar cu ce puteam aduce eu, parcă era mai intim, mai în stilul nostru. Noi eram nişte bieți intelectuali „boemi", cum spuneai tu. Nu ne stă bine chenarul ăsta burghez. A trebuit să mă supun şi la acest conformism, te-am încadrat la fel cu toată familia, e ordonat, corect, fără fantezie. Ce departe de firea ta şi de a noastră!

Vizita cu Maestrul Enescu şi Jora la M. Pantazi la Minister – foarte interesantă. Destul de nostimă ieşirea noastră pe scara de onoare, unul mai şontâc ca celălalt. Jora, trăgând piciorul, Maestrul strâmb şi cocoşat, eu fără răsuflare! Ce-ai fi râs tu.

16 decembrie

Dragule, e uluitor prin câte experiențe dezamăgitoare am trecut în ultimele săptămâni. De-abia m-am liniştit de unele, de câteva zile am adevărate ciocniri cu domesticitatea. Mi-am dat seama încă de acum doi ani că

Stopii sunt sălbatici şi primitivi. Socoteam totuşi că bunătatea mea, ea cel puțin, le deşteaptă, dacă nu recunoştință, cel puțin zelul de a mă servi bine pentru a-şi păstra locul. De când au copilul, bruta de bărbat îşi închipuie că e om mare şi stăpân în casa mea. Cum ştii, m-am zburlit rău alaltăieri, am iertat totuşi necuviința din prostie. Dar când am auzit azi că nu mă scoate din „baba”, m-am convins că țin în casă duşmani. Astă-seară încă nu ştiu ce să fac – dacă să-i concediez, sau să-i țin până la primăvară. Am impresia că mi se poate trage moartea de la brutele astea. Nu pot suporta ideea să-mi fie frică în propria mea casă! Cât e aci Jean Paul, nu mi-e frică, dar pe urmă? Ei îşi închipuiau că se fac stăpâni în casa mea şi că se vor instala pentru viață. Am avut numai decepții în ultimul timp. Azi, şi Jeni, pe care o credeam cinstită, am prins-o cu o minciună gogonată. Nu vreau să fiu nici victima şi nici călăul nimănui.

Dragul meu, sunt distrată, nu pot să mă concentrez, doresc atât de mult să fiu liniştită şi să am puțină bucurie ca să pot lucra! Lumea e rea, viața e grea, din fericire sunt şi oameni gentili. Dacă aş putea să ajung la Sinaia în liniştea de acolo. Babă? Oare I. nu zice şi el „bătrâna”? Oare la noi au chiar atât de puțin rafinament încât părul alb să te scoată din rânduri, iar cel roşu să-ți confere

dreptul la viață? Tot mai mult simt ce primitivi sunt oamenii la noi. Oare nu se mai poate să plec în Occident, sau şi acolo s-a făcut lumea vulgară şi sălbatică? Probabil.

Luni, 27 decembrie

Dragule, n-am scris de mult. M-a năpădit un fel de nihilism sufletesc. Nici împărtăşania nu m-a tămăduit, desigur fiindcă am făcut-o din tradiție şi din interes. A fost un moment de linişte intimă, apoi iar a început chinul. Am greşit desigur prin ceva, c-am deraiat atât din normal. Aseară, bună conversație cu Dinu Noica. E într-adevăr un om aparte. Are o viață interioară excepțională. Dar îmi trebuie o bucurie foarte personală şi ştiu că mi-e interzisă.

29 decembrie

Sunt răcită. Am stat în casă, nu atât din prudență, cât pentru a nu mă lupta cu ceilalți. O prostie, cum le fac des – ori sunt prea tare pentru cei care vin în imediata mea apropiere şi nu se simt bine, ori au ei o stare nervoasă foarte instabilă. E drept că şi eu sunt într-o stare de depresiune. Mă agasează că sunt singură, mă înham în situații pe care nu le doresc. Nu puteam refuza oferta lui

Dinu Noica de azi[17]. Sunt sigură că mă voi simți foarte bine cu ei, dar e altceva decât proiectasem. Puteam să mă claustrez acasă. Puteam? Aici e *hic*-ul. *Nu pot.* E un blestem al firii mele. Dacă m-aş putea izola 4-5 ceasuri pe zi, ar fi splendid! Acum lucrez la comandă, fără inspirație, ca artizan, nu-mi prieşte.

31 decembrie

Pui mic, e ultima zi a anului. Sunt singură. Cu lucruri în natură frumoase, linişte, tot ce trebuie să lucrez. Poate că de multe ori mi-am dorit această linişte şi singurătate. Iată că o am, dar nu sunt fericită. Vreau să fiu aşa cum sunt. Când fac bilanțul anului, constat că nu am avut flacără. Am trăit din „datorie”, din „program”. E un păcat, ştiu, pentru un om care se pretinde credincios. Trebuie să mă scutur de tristețe, diavolul e trist, îngerii sunt bucuroşi. Surâzi, mă ameninți cu degetul, ştiu că ai dreptate, că sunt capricioasă şi veşnic nemulțumită, fără să o par. Nu sunt destul de simplă, nu ştiu să trăiesc, a trecut viața şi eu am alergat alături. Prea coaptă la cap, prea necoaptă în instinct. Prea moale, în suflet, totul stricat: „asta e şi nu e alta” cum spuneai tu.

---

[17] Invitația de a petrece câteva zile la munte, la Sinaia.

1944[18]

2 ianuarie

Trebuie să lupt cu chemările celor de afară, pentru motive foarte indiferente şi superficiale, simt că rămân victima prea bunei creşteri mondene. Am închis telefonul pentru a mă sustrage cotropirii. Aseară am constatat ce cotropitoare poate fi şi o anumită lectură. Cred că nu trebuie să mai citesc decât cărți de documentare ştiințifică sau de altă specialitate de cunoaştere şi să înlătur cărțile de reflexiune şi reculegere religioasă. Această experiență trebuie să fie exclusiv personală. Orice amestec cu experiența intimă a altuia te poate încurca.

3 ianuarie

Totul ți se întâmplă fiindcă ai nevoie de ce se întâmplă. Cum poți să-i ajuți pe oameni? Nu prin sentințe, ci prin felul de a fi.

---

[18] Se pare că pentru anul 1944, Alice Voinescu a ținut, în paralel, două jurnale, separat, în două caiete. Aici începe primul caiet.

7 ianuarie

S-a deşteptat o nevoie de luptă în mine, dar nu pentru a convinge pe alţii de ce sunt sau nu sunt, ci o nevoie de viaţă impersonală, obiectivă la superlativ. Azi am simţit precis cât sunt de liberă. Ştiu că nu o datoresc decât credinţei mele în Cristos Dumnezeu!

11 ianuarie

A te smulge din colectivitate pentru a deveni „liber”, adeseori e a te zvârli în carcera propriei tale predilecţii, a te închide în tine.

Din harul ceresc şi din prinosul pământesc se încheagă frumuseţea. Sunt idei pe care le găsesc în extemporalele elevilor, luate din cursul meu, eu le uitasem. Le transcriu pentru că mi se par bine exprimate.

26 ianuarie

Constat încă o dată că orice gest dictat de nevoi construite, nu spontane, mă duce la eşecuri şi la mortificare. Sunt bucurii pe care vreau să le salvez din trecut, când erau vii, reale, care însă, trecute în prezent,

sunt umbre. Nici interese intelectuale, nici îndatoriri morale, pentru prestigiul că „au fost reale” în mine. Peste bord cu umbrele moarte. Amintirea ca atare îşi are locul ei, pe un fundal special, cu rostul şi prețul ei. Dar amintirea în locul realității actuale? Nu. A trăi e a schimba lumea şi pe tine, a crea. Din umbre nu ies forme clare.

9 mai

Dragoste, n-am mai ținut jurnalul de o groază de vreme, deşi sunt evenimente suprem de interesante care năpădesc în viața noastră. Alarmele, bombardamentele, dezastrele, emoții necunoscute până acum. Trăiesc în agonie ceasuri întregi. Nu cred că servesc câtuşi de puțin să ne formeze, poate doar să ne releve nimicnicia şi neputința. Poate că m-aş fi detaşat de multe. Până acum vreo zece zile mă gândeam tot timpul la clasă, la lucru, acum le-am dat lui Dumnezeu. Numai de viața celor dragi tremur sub bombe. Am impresia unui total provizorat care se întinde şi peste trecut şi peste viitor. Tot mai mult dor de viața cealaltă şi credință în ea. Spiritismul nostru nu-mi pare serios şi totuşi sunt răspunsuri impresionante. După şedință aveam o linişte mare în mine. Trec zile întregi smerite, lucru de mână, mişcări utile, un registru

de viață mai jos, mai aproape de pământ, foarte liniştitor pentru emoțiile ce ne pândesc. Tot mai mult mă izbeşte în „relațiile cu oamenii” relieful chipului nostru interior[19].

18 mai

Pui mic şi drag, n-am mai scris fiindcă nu se petrec „evenimente în jurul meu şi nici în mine. Trăiesc într-o aşteptare, izbucnirea păcii sau a sfârşitului acestui coşmar. Constat cât de simplu sunt trăite epocile apocaliptice, cât de uşor se adaptează bietul om la toate, cum, în fond, singurul lucru ce importă e să-şi salveze viața şi, de se poate, avutul. Când învățam istoria, nu concepeam cum puteau trăi contemporanii lui Napoleon sub invazia lui. Singurul învățământ ce trag, căci de la concluzii mă abțin, e că omul se mulțumeşte cu foarte puțin şi că, în fond, viața lui lăuntrică nu e dependentă nici de confort, nici măcar de securitate. Există o doză de inconştiență care asigură, prin nădejde, atmosfera necesară ca să trăieşti ziua sau ceasul şi în ceasul trăit uiți angoasele trecute. Peste noi, jos de tot, cu mare zgomot de zmeu imens, un sunet familiar, trece un avion.

---

[19] De teama bombardamentelor, Alice Voinescu se refugiase la Măgurele, lângă Bucureşti, la proprietatea prietenei sale Mimy Spandonidi.

Nu mă înfioară ca zgomotul cetăților zburătoare americane. Şi trupul are inteligența lui proprie – de aceea reacționează atât de deosebit.

6 iunie

Dragul meu, ne-am unit atât de tare în duh că nu mai simt nevoia să stau de vorbă cu tine pe calea asta – sau viața ce duc m-a liniştit într-atât încât nu mai reacționez la nimic? Lucrând la *Cei şapte în fața Tebei*[20] am realizat, într-o clipă scurtă, măreția zilei de ieri şi de azi, istoria vremii noastre! Ieri au intrat americanii în Roma! Azi au debarcat în Normandia, creând un al doilea front sau mai bine zis realizând, în fine, făgăduita invazie liberatoare. Nu-mi închipui ce se petrece acolo, am doar simțirea că e începutul finalului acestui război. Şi pe zi ce trece, scade în conştiința mea simțirea deosebirilor naționale. O singură deosebire rămâne în picioare: agresorii şi paşnicii, cotropitorii şi nevinovații. Le doresc naziştilor o pedeapsă exemplară, una mică pentru poporul german care e prea trufaş. Păcatul inițial e lipsa măsurii omeneşti: *hybris*. Grecii ca şi creştinii urmăresc acest păcat fundamental care jigneşte pe Dumnezeu fiindcă-l deformează pe om.

---

[20] *Cei şapte în fața Tebei*, piesă de Eschil.

Pornisem de la debarcare. Acum se pritoceşte Europa, se amestecă elementele care prea s-au desprins unele de altele. Le leagă iar Dumnezeu, dar vai, cu atâta sânge! La Roma îmi închipui o bucurie stăpânită din decenţă naţională, dar „omeneşte” vorbind, e singurul sentiment posibil. Căci totuşi americanii erau aşteptaţi ca liberatori! La noi, nemţii s-au purtat bine şi totuşi poporul le simte călcâiele de fier, pentru că, fiind trufaşi, ei nu admit popor care să le fie egal. Trăiesc şi umilinţa fals, sunt iremediabil *păgâni*. Nu sunt umani, tind spre supraumani. Oare e vina vârstei lor? Nu cred, au fost şi alte popoare tinere. E sunetul de alamă în orchestra universală, trebuie, pesemne, şi ăsta. Le-ar trebui un mare Apostol creştin.

23 iunie

Vreme ciudată, frig şi cald în acelaşi timp. Este ecoul dezechilibrului pe care îl resimt. Cherbourg, arme secrete, Finlanda – de unde va veni victoria? Umanitatea, mi-e milă de ea. Era să spun: mă dezgustă, dar nu e chiar ceea ce cred. În orice caz principiile dictate de egoism şi orgoliu sunt detestabile. De ce acest carnaj şi furia de răzbunare, când va trebui să se isprăvească odată? Gestul Finlandei este sublim şi stupid totodată. Ea ştie că cei mai puternici

o vor învinge. Cu cât vor muri mai mulți, cu atâta vor fi mai puțini care să reziste rușilor. Cât despre aceștia, sunt odioși, ca și germanii, ca și americanii. Milă și oroare. Iată ce-mi inspiră toți. Aș vrea să trăiesc ca să văd cum va plăti Dumnezeu, căci plata oamenilor e cumplită. Mă doare totul. Răbdarea mea e pusă la încercare, am impresia că mai am puțin de trăit. Fie voia Domnului. Te iubesc.

30 iunie

Pui mic, azi îți sărbătoream ziua ta. Nu știam acum patru ani că era ultima dată! Îmi vine în minte o imagine din iunie 1940. Mi-ai sărutat mâna înduioșat și respectuos după ce am vorbit despre „Permanențe". Eram într-o perfectă înțelegere. A fost o clipă atât de bună, de plină, gravă, ceva definitiv. Cât îmi lipsești! Îți amintești de vara de la Câmpulung? S-a dus și biata Ștefana, Florica suferă. Suzzette ce-o fi făcând?

1 iulie

Dragule, nu mai am loc în lumea asta plină de compromisuri, minciuni și egoism. Mă simt singură, aș vrea să fiu în Franța sau în Anglia printre oameni curați.

Or fi şi acolo ca şi la noi şi altfel, dar sunt mai veridici, poţi conta pe ei şi pe gândurile lor. La noi conduce impulsul, sentimentul sau interesul. Decepţii mari cu Marietta şi cu Valérie. Aş vrea să am curajul să nu mă mai iluzionez. Ar dispărea agasarea mea în faţa unor fandoseli şi mofturi.

3 iulie

Pui mic, iar au început bombardamentele de zi şi de noapte, iar se îngroaşă atmosfera de nervi şi oboseală. Îmi pare atât de rău că trăiesc aceste zile grave atât de mic şi de meschin. Luptând împotriva atmosferei celor din jurul meu, cu preocupări mărunte şi griji egoiste. Aş vrea să plec undeva unde să fiu folositoare. N-aş vrea să plec din ţară; dacă vin ruşii e altceva. Şi încă! Eu nu fac politică, poate că n-aş avea de ce să mă tem. Răbdare, asta mi se cere acum şi încredere în viitor. Era să scriu: „în „oameni”, dar mai am încredere în ei? Văd totul la microscop. Nu mai am elan. Aseară, citind *Elogiul Mâinii* de Focillon, am simţit că se mişcă iar ceva curat în mine. M-a apucat dorul de altă lume. Mă asfixiez.

4 iulie

Dragule, aseară a sosit şi Mad – cu ea o atmosferă umană superioară. Când întâlnesc asemenea femei, realizez ce insuficientă am fost eu, cu toate virtuţile mele.

5 iulie

Rezistenţa şi răbdarea m-au obosit îngrozitor. Tot mai mult constat cât de ireductibil e felul înnăscut al oamenilor. Sunt vremuri zdruncinate, manifestările oamenilor cu atât mai autentice, descătuşate de orice formă pe care ordinea socială o impune. În anarhie se dă pe faţă calitatea reală a fiecăruia. Dragule, m-am mai liniştit.

8 iulie – 17 iulie

Dragoste, iar trec prin zile grele, ieri, montată, am spus lui Nicu şi Aurorei tot ce mi s-a spus că vorbeşte A. despre mine. Fireşte, mare scandal, din care tot eu ies vinovată. M-am convins, ceea ce ştiam de mult, că U. şi A. sunt oamenii cei cumsecade care în fond nu se pot îndoi de prietenia mea. Dar am avut o decepţie mare despre cei

care îmi spuseseră o mulțime de lucruri şi apoi m-au lăsat baltă. Greu trăiesc nemulțumirea cu mine însămi. N-am să-mi reproşez sentimentele față de alții, dar mă dezgustă slăbiciunea mea, pasivitatea mea. În conviețuirea cu ai mei, s-a descoperit că sunt nesuferită. De ce? Fiindcă îmi permit să mă apăr de egoismul lor cotropitor. Şi a ieşit adevărul la iveală.

19 iulie

Ieri, la şcoală, mare bucurie. Copiii emoționați, directoarea asemenea. Am mulțumit lui Dumnezeu că mi-a dat darul să vorbesc de El.

Eu am *tirania principiului*, a adevărului. Ştiu că mi se cere dragoste mare care suportă tot, înțelege tot, rabdă tot. Singură nu pot. Mă voi ruga mai des lui Cristos pentru această dragoste. Pesemne că mi se cere să fac această jertfă pentru surori, nepoți, prieteni. Trebuie să rabd. *Asta e soarta*. Am impresia unui biet acrobat, care nu are voie să trăiască decât sus, pe trapez, riscându-şi şi gâtul în orice clipă, pe când ceilalți stau jos, în stal, şi mănâncă semințe. Încep să pricep efectiv tragismul vieții. Revolta e ridicolă, supunerea oarbă e laşă. Nu rămâne decât supunerea din convingere şi aici o urmă de orgoliu care

înfruntă? Numai dragostea săvârşeşte împăcarea între om şi Dumnezeu.

5 august

Boala lui Mircea îmi reeditează boala ta. Mai poate avea vreo bucurie, să-i doresc să scape de această viață diminuată şi degradată? Afară, iar ploaie şi frig. Evenimentele se precipită. Nu ți-am mai scris de când cu atentatul contra lui Hitler. Trec peste noi evenimente capitale şi noi nu le înțelegem. De Hitler cred că a scăpat din atentat, pentru a plăti mai greu. Trebuie însă să înțeleagă cât e de urât şi indezirabil. Cred că cele două săptămâni trăite de atunci îi sunt o pedeapsă. Din păcate mor atât de mulți oameni pentru el. Ruşii stau să intre în Germania. Ce mai aşteaptă mizerabila de clică nazistă? Uneori realizez că aş putea omorî cu mâna mea pe canaliile care pierd o țară întreagă din ambiție şi egoism. Când intru la Mircea, sentimentul se întețeşte.

10 august

Dragoste, totul a trecut: calm, trist, dureros. Noaptea în care s-a stins Mircea era cu lună plină. Când am ieşit să-i

culeg trandafirii pe care îi admirasem de cu ziuă, era o linişte măreaţă. Am văzut şi zorile şi mi s-a umplut sufletul de linişte, dar şi de o imensă jale. Mircea era acum iar tânăr şi frumos. Am retrăit clipe de când eram tineri, acum treizeci de ani.

Măgurele, 24 august

Stello drag, tot către tine îmi trimit gândurile şi în acest ceas de foarte grea cumpănă pentru noi. Aseară, la zece, s-a semnat armistiţiul. De azi-dimineaţă nemţii se opun, bombardează, vor să ne distrugă. Grija mare o am pentru Marietta şi Ionel şi toţi ai noştri din Bucureşti. Trei avioane bat antiaerienele frenetic. Nu ştiu cine trage. Trebuia să plec azi-dimineaţă la Bucureşti. Zvonurile sunt grozave. Acum nu mai intră nimeni în oraş. Nu vreau să cred. Suntem ca pe front. Bucuria de aseară a fost scurtă, de altfel, drept să-ţi spun, nu m-am bucurat, cum aş fi crezut. Mă rodea grija. Bucuria eliberării Parisului mi-a fost întunecată de jalea după Moldova. Soarta noastră e legată de a Franţei. Deie Dumnezeu să ieşim din tragedia asta cu faţa curată, mici, dar întregi. Peste aceste emoţii, iată şi vestea că acum, la ora 4.00 d.a., chiar acum, coana Sabina [Cantacuzino] va fi înmormântată. E un decor

demn de ea. Nu o pot vedea decât surâzând cu ochii ei luminoşi, îi văd ultima privire tandră cu care mi-a spus: „mai vii?”. O petrec cu gândul, cu dorul, cu credința la ultimul locaş. E curios! Nu pot plânge după ea, nu o realizez decât vie, lucrând la birou şi privind pe fereastră, judecând cu haz sau cu patimă pe toți care se comportau altfel decât se cuvine. O cucoană mare, *un om* pe care poți conta. Voi scrie, dacă trăiesc, despre ea. Mărturisirea că a avut intenția să se înece în mare acum câțiva ani, când a rămas văduvă. Mi-a spus-o în martie, bolnavă, ca o spovedanie. Mi-am luat adio de la ea atunci, la 5 aprilie, ştia cât o iubesc. Acum o voi trece pe lista celor duşi; parcă i-a dat Dumnezeu onorurile ce i se cuvin, a suferit enorm trupeşte, dar mai ales sufleteşte, în ultimul an. Dezmembrarea țării a fost o durere cumplită. Era ca un faliment al vieții, nu numai al ei, dar şi al familiei ei întregi. Doamne, primeşte-o ca pe o vrednică femeie în sânul proniei Tale! Avea un suflet eroic în ea, cu inimă duioasă. Dumnezeu să te aşeze în rândurile celor luminați! Îmi vine să scriu: „Să trăieşti, Doamnă!”. Da, să trăieşti în veşnicie!

29 august

Ruşii trec prin Şoseaua Colentina în Bucureşti.

Dragule, iată că a sosit şi ziua asta. Totul se prezintă contrar de cum socoteam. Vreau să fiu în Bucureşti când vor intra ruşii acolo. Noi stăm liniştiţi la ţară. Socoteam că şi nemţii se vor retrage liniştiţi – şi ei ne-au prăpădit Bucureştiul! „Omul propune şi Dumnezeu dispune.” Nu-mi fac nici un plan, nu-mi permit de acum înainte nici o părere. Trăim acum un ceas decisiv din istoria noastră. Fiecare, preocupat de micile lui interese şi necazuri. Poate *doar* la Mimy găsesc grija pentru viitorul colectiv. Îmi fac un examen de conştiinţă: afară de vieţile oamenilor dragi şi de soarta „Europei” în care, fireşte, centrul e pentru mine ţărişoara noastră şi Franţa, m-am detaşat complet de tot. Mulţumesc lui Dumnezeu pentru casa care e încă intactă, dar ieri renunţasem la tot. Zilele de groază de la 24-27 august m-au tămăduit până şi de singura nevoie reală ce am de un colţişor al meu. Sunt ca o pasăre călătoare. Cred în viitor, dar nu cred în oamenii noştri. Mă dezgustă uşurimea societăţii noastre. Poporul e zdravăn, munceşte, luptă pentru viaţă. Mulţumesc lui Dumnezeu, că am fost săraci şi inteligenţi. Mă vezi pornind iar, pui drag, cu entuziasm, lucrând cu tineretul? Cred că în contact cu ei mi-aş regăsi vigoarea. Nu cred în gogoriţele

lansate de nemți despre ruşi, cred că s-au făcut progrese uimitoare la ei, în firea lor e ceva serios, care nouă ne lipseşte. Oare clasa noastră burgheză o fi în stare de entuziasmul şi sacrificiile care ni se cer? Îmi pare rău că sunt atât de sceptică față de noi, dar am avut prea multe dovezi de uşurime şi necinste, încât mă revoltă şi mă dezgustă. Zile grele. Cine o ieşi întreg din ele, acela merită să trăiască, să construiască viitorul. Mă simt foarte româncă, dar din teapa celor din trecut, omenoşi şi modeşti şi doritori de o Europă mai reală, mai unită, o aştept această Europă. Îmi creşte curajul şi pofta de viață când mă gândesc la ea: fără paşapoarte, aceeaşi monedă, colaborare cinstită între neamuri suverane la ele acasă. Oameni liberi, legați de propria lor conştiință şi de dragostea de om şi credință în Dumnezeu! O Europă creştină. Atunci ne vom iubi şi între noi. Zboară aeroplane, nu ştiu ale cui sunt. Aş vrea să fie cerul liber, al tuturor, să nu se mai bată nimeni. Mă doare inima pentru fiecare om care moare în război. Vreau pacea! Doamne, cum vrei Tu!

10 septembrie

De la 29 august nu am mai putut scrie. Poate pentru că realitatea mă absorbea întreagă. Poate mai ales din pricina agitației în care trăim la Măgurele și a micilor griji și vorbe în care ne încurcam toți! Am plecat joi 31 de acolo, am venit cu camionul pe o căldură năprasnică. În drum primele camioane cu ruși, primiți de o populație care-și ascundea greu consternarea sub o aparentă, săracă bucurie. Tot peisajul era de o urâțenie morală și materială. Un soare năprasnic, peste ruine sărace (pe Calea Rahovei), praf, teamă și umilință. Ca româncă, am suferit cumplit, ca om m-am rușinat. Am înțeles că partea noastră e smerenia și suferința și am ajuns acasă cu plânsul în gât. Acasă, Mariana și Ion Murnu, îndoiți, îngrijorați, dar tineri. La Aurora și Zoe, măturau cioburile de geamuri. Mi-au încălzit inima. Actul de dragoste și grijă pentru mine. Acasă, am început să scot cioburile cu portăreasa, mai mult n-am putut în ziua aceea. Pe la cinci, am pornit cu Zoe în centrul bombardat. O jale! Imaginea vie a răutății și nebuniei omenești.

15 septembrie

Dragule, azi, o zi îngrozitoare, cred că am atins culmea deznădejdii spirituale. Când ai plecat tu, era o suferință personală. Azi, am deznădăjduit în fața sclaviei ce-l așteaptă pe bietul nostru popor! Ştiu că politica noastră a fost nefastă. Jafurile noastre în Rusia au întrecut imaginația, dar de la americani, care luptă „pentru libertate şi dreptate”, aşteptam o intervenție. Ne-au lăsat în plata duşmanului lezat! Ce mai putem spera? Eu, una, nu mai am nici o nădejde în popoarele zise democrate atâta vreme cât sunt *mari.* Toți sunt la fel de egoişti, îngâmfați şi cruzi. Cum i-am blestemat pe nemți, şi Dumnezeu mi-a auzit glasul, azi blestem toate popoarele mari, afară de francezi, să simtă şi ei amarul nostru. Ştiu că va veni ziua răsplății divine, eu nu voi mai apuca zi senină în nenorocita noastră țară. Am făcut păcat mare azi, ştiu, aş fi vrut să mă sinucid. Dar nici libertatea asta nu o am, fiind creştină. Ce greu ne încerci Tu, Doamne! Ce dureros ne iei din mâini parcă şi credința în valori omeneşti. Păcătuiesc că judec – poate – dar Tu, Doamne, mi-ai dat judecata şi nu o pot falsifica. În perversiunea lui, omul a inventat dreptul celui mai tare, dar azi îl simt şi pe Dumnezeu un satrap, un Puternic!

20 septembrie

În aer pluteşte o aşteptare. Toată lumea speră, deşi viața e tot mai grea, tot mai apăsătoare. Totul depinde de felul cum vor vrea ruşii să înțeleagă „prietenia”.

24 septembrie

Pe străzi se succed defilări puerile şi primejdioase. Nu cred în comuniştii noştri, cum nu cred în seriozitatea „elitelor” române. Acum, puzderie de partide care se vor întrece în reforme teoretice şi în promisiuni. Se adaugă supralicitarea acuzațiilor față de oamenii din regimul trecut, care mai de care cere pedepsirea lor. Dar nu spune nimeni: *cum*, fiindcă nu au curajul răspunderii. Vorbe! Vorbe! Vorbe! Uff! – şi colportarea veştilor cât mai imaginative. Nu zic că ruşii n-ar putea inventa mai rău: luarea proviziilor, a paltoanelor etc. Îmi pare rău că nu ştiu ruseşte, m-ar interesa ce gândesc şi simt. Aş vrea să citesc o carte serioasă despre Rusia de azi.

1 octombrie

Nu am mai scris de mult, mi se pare că nu mai are nici o importanță. Lumea a pornit pe un făgaş care mi se pare atât de îndepărtat de gândirea obiectivă, încât mă simt parcă zvârlită pe o altă planetă. Iar dictează patima, ea face legi, judecă, dă verdicte. Citesc jurnale comuniste. Nu contest o intenție bună. Dar ceilalți nu se credeau şi ei pe drumul bun? După tonul *Scânteii* şi numărul mitingurilor, se pretinde că noii aliați nu se amestecă în treburile interne, dar am impresia că prepară ceva mai violent. Partidele burgheze sunt tot mai busculate, până când vor fi puse la o parte. E mersul firesc al curentului. Dacă intelectualii nu se mişcă, şi ei ajung rău. Se pomeneşte, ici colo, şi de ei, dar ca o concesie. E drept că sunt vinovați prin sectarism şi vederi strâmte. Ce rar sunt obiectivi! Făcut ordine prin cămări, încă o dată am constatat câte lucruri inutile trenează prin casele celor ca noi şi lipsesc total în altele, unde ar fi utile. Ieri am avut simțăminte bolşevice! Azi, două parastase. Doamna Calipso Botez, câtă strădanie, câtă ambiție de reforme, luptă feministă acum uitată. Va fi şi cu mine aproape la fel. Parastasul lui Soare[21]. Biserica plină, mulți actori. Poate că artiştii sunt

[21] Soare Z. Soare, regizor de teatru.

mai ataşaţi. De ruşi îmi pare rău, am chiar simpatie. Nu pot vedea doar lupte în ei. Mi se pare că sunt victimele tuturor şi doresc din suflet să văd şi la ei o viaţă omenească.

8 octombrie

Pui drag, azi patru ani, eram o fiinţă deznădăjduită. Azi sunt un om trist, o femeie singură, te simt departe. Dacă eşti fericit, aş duce greutatea inimii mai uşor. Vizita la Florica Cioran mi-a fost o lecţie. Mulţumesc lui Dumnezeu că te-a luat om întreg. Iar au defilat sute, poate mii de inconştienţi, ţipând, făcând revendicări de care nu au habar, icoana tristă a unei mase conduse de profitori şi de pasiuni strâmte, oameni care nu ştiu decât să urască. Nu mă tem de cei care ţipau, ci de instigatori, de cei care plătesc asemenea manifestaţii. Dacă nu se face pace mai curând, mă tem că ne comunizează. La noi, masele nu sunt revoluţionare, se simte zeflemeaua şi uşurimea gesturilor. Sunt capabili de violenţe, dar nu de continuitate. Dacă s-ar găsi un om curajos să le spună răspicat că interesul lor e altul, sunt sigură că ar lepăda pancardele incendiare şi l-ar urma. Biserica era plină azi. Aştept liniştită ce va veni. Îmi pare rău că „cei lezaţi”

persistă în dorința lor ca nemții să câştige războiul. Le înțeleg sentimentele, dar nu lipsa lor de judecată. Uită ce a făcut partidul lor cu cei care gândeau altfel. Noi niciodată nu am crezut în Hitler şi nazism, totdeauna am fost democrați, nu în sensul „pistol” al cuvântului dar, în cel „esențial”, noi credem în drepturile omului, fiindcă suntem creştini. Vorbesc la plural, fiindcă nu mă despart de tine. Ce fericire că ieri am vorbit cu Olga Neumann, secretara lui Maiorescu. Mă gândeam cu melancolie că ultimii lui ani au fost în mâna unei femei străine şi, după impresia mea, ambițioasă şi egoistă. Inteligentă? *Foarte.* Cred că un mare temperament şi devotament, dar cu ceva prea specific al rasei ei. Am făgăduit să scriu tot ce povesteşte. La gândul că Titu Maiorescu a avut ca ultim confident pe cineva care nu vorbeşte adevărat româneşte...

3 decembrie

Pui mic, sunt tristă de moarte. A murit Florica Ştefănescu la Câmpulung. Nu ştiu de ce mă obsedează ideea că şi eu voi muri curând. S-a dus şi Regina Mignon[22]. Plecări peste plecări! Eu am înlocuit viața cu lucrul. Foarte merituos poate, din punct de vedere social, moral, dar pierzanie din

---

[22] Regina Elisabeta a Greciei, fiica Reginei Maria.

punctul de vedere al Eului meu absolut. La clasă *trăiesc*! Cât va mai dura?

1944[23]

3 ianuarie

Pui mic, e o vreme ideală: soare, cer albastru, munții albi, bucurie în aer. Pe mine iar mă doare inima, cred că am abuzat ieri de plimbarea pe ger şi la urcuş. Liniştea îmi face foarte bine şi singurătatea mai multe ore pe zi. Vecinătate plăcută, dar numai când vreau. A plecat şi Wenddy[24] în curând pleacă şi Flo şi Maricica. Nu ştiu cum mă voi simți atunci, singură cu adevărat. Seara m-am obişnuit, nu mi-e urât. Mă doare capul la o parte. Ieri am avut amețeală, bănuiesc că din stomac. Cum vrea Dumnezeu. Sper să nu mă îmbolnăvesc aici, fiind absolut singură, ci acasă. Dar cine scapă de soartă? Mă tem că azi mă voi necăji, l-am visat pe copilul Leanei că-l luam în brațe şi-l dezmierdam. Ieri, plimbare splendidă – munții

[23] De aici începe cel de al doilea caiet pentru anul 1944.

[24] Prima soție a lui C. Noica.

uriaşi, albi. Simţirea în mine, fără culoare, totul e melancolie, chiar când pare a fi seninătate. Condiția umană nu e suportabilă decât când e bine definită: sau bestie sau înger.

7 ianuarie

Stello dragă, îmi e dor de tine! E o vreme ideală de iarnă. M-am îmbătat azi de aer, n-am poftă de lucru, dar mă voi aşeza la masă din datorie, din spirit sărac de salahor. Cum te înțeleg acum pe tine. Dar prea târziu! Tu făceai ce te trăgea inima. Datoria, la vremea ei, că meseria ți-ai făcut-o cu pasiune, niciodată numai din datorie socială sau morală; tu credeai, eu mă supun regulilor şi obiceiurilor. Dacă viața poate fi un purgatoriu, eu o trăiesc din remuşcări. Micile mele bucurii sunt atât de trecătoare, le fur tristeții mele fundamentale.

14 ianuarie

Bagajele sunt gata, dragule. Plec la 2,54. E bine că plec, m-a cotropit o grijă de-ai mei, vise stupide mă fac să tremur, simt că mă enervez singură. M-am odihnit, lucrând. A fost bună această izolare care m-a liniştit. Văd

lucrurile altfel. Alaltăieri – la Marie Costinescu. Cadru frumos, oameni subțiri. Dacă ajung la pensie, îmi aleg domiciliul în asemenea loc! Iar au început grijile, care mi se urcă, blestemate, din adâncuri. Mă iau după vise şi presimțiri. Ar fi *bine* să mă gândesc şi la *bine.* Am un fel de tumult în mine – să ajung acasă. Mă bucur şi mă tem. Sunt oare efectul liniştii de aici, acumulate, şi surplus de energie?! Ori e efectul nopților cu treziri la două ore, un sentiment intim de nesecuritate, de urât? Îmi pare rău că n-am stat cu Dinu mai mult de vorbă. Om extrem de interesant, dar net hitlerist în concepția de viață. Amprentă tip nemțească. Dinamism, devenire, forma considerată secundară. Rory, adepta lui.

26 ianuarie

Stello drag, am început prost anul. Acasă, am căzut la pat. Toți ai mei parcă au dinamită în sânge. Mă simt foarte slabă, dar la clasă şi la muzică am chiar un elan pe care nu l-am avut de mult. Azi, entuziasmul clasei m-a încântat. La muzică, a fost splendid. Maestrul – olimpian! Ce flacără! Am trecut pe lângă o clipă istorică pentru cultură, când am asistat la întâlnirea Karajan[25]. Era

[25] Dirijorul Herbert von Karajan.

pentru noi toți emoționant să vezi un geniu matur cu ce respectuoasă afecțiune îl primeşte pe cel tânăr. I-a oferit cu drăgălaşă afecțiune un vin de 100 de ani, din 1844! Alte vremi tulburi, pline de aşteptare. Karajan are ochi de flăcări, are ceva demonic în el, chiar văzut din spate, se simte că e cineva. Mă bucur că mâine îl aud cum conduce. Figură triunghiulară de şarpe sau de demon, cam neliniştitor. Mă întreb dacă are umanitatea amplă a Maestrului. E ceva vrăjit în el. Dar ce l-a apucat pe Andricu? Făcea pe nebunul vorbind de biata fetiță vieneză. O fi c..., cum spune el? *Eu nu cred.* La noi, totul se reduce la aşa ceva. Am prins-o cum s-a fâstâcit când a intrat Bâzu Cantacuzino şi şi-a tras rochia sub genunchi într-un gest instinctiv de pudoare.

2 februarie

Pui mic şi drag, n-am mai scris, sunt tot bolnavă, plictisită, goală şi singură. Cartea lui Ortega[26] *Istoria ca sistem*, în care regăsesc ideile mele cele mai intime, mă umple de bucurie. Mi se clarifică mintea, unele simțiri. Lipsa de credință face să dispară sentimentul realității. Eu, de o bucată de vreme, nu mai sunt credincioasă

---

[26] Ortega y Gasset (1883-1955), scriitor, eseist spaniol.

propriu-zis, cum am fost în ultimii ani. Nu mai pot crede căci m-a cuprins o îndoială, am abuzat de supuşenia la dogme şi ritual. Nu mai am fervoare, nu mai cred în mister. Am practicat ritualul în ultimul an din fidelitate, dar am simțit unele revolte, nu împotriva cuiva ci *doar a mea*, ca şi cum aş întârzia din lene şi laşitate într-o formă de credință care nu mai e a mea, pe când aspir la una liberată de simbolism şi mit. Am nevoie de o *Realitate.* Cred că am persistat prea mult într-o formă de credință încă exterioară. N-am mai făcut demult o revizuire intimă.

N-am mai scris de când cu ultima conversație cu coana Sabina. Întrevedere duioasă şi tristă. Ştia că moare, ştia de ce suferă. Atât de bărbată şi totuşi atât de feminină! O stofă solid morală. O femeie de elită. Unică, aş zice, în felul ei, la noi. Cum va fi fără ea, nu vreau să mă gândesc, mă doare prea tare, muzica lui Karajan nu m-a atins până în adâncuri, fiindcă nu puteam uita că lângă mine se lupta Sabina Cantacuzino cu moartea. Poate că Enescu ar fi dat tragicei situații o altă frumusețe. Neamțul are o vitalitate covârşitoare. Te biruie, dar nu te transfigurează. Cred că dacă în Germania i se dă importanța pe care văd că şi la noi au proclamat-o toți e pentru că e de-o tinerețe vehementă, puternică, biruitoare. E tipul omului german actual: dinamic şi crud. O spune şi Ortega. Vineri, iar un

soroc. Mă cam plictiseşte această persecuție, n-am poftă să fiu prevenită că mor, de altfel n-am poftă să mor. Parcă aş vrea să mă mai bucur şi eu o dată de linişte, de un voiaj, de oameni superiori şi aş vrea să ajung la libertatea interioară adevărată. Să fiu şi eu *suverană* pe mine! Să pot spune ca Regina Maria: „eu am învins viața”. Oare trebuie să sfârşesc tot în robie?

7 februarie

Stello drag, azi mi s-a făcut un dor năprasnic de tine. Te simt aproape, am visat scrisul tău, semnătura ta. Tu ştii bine că nu pot trăi fără bucurie şi nu am de unde s-o iau decât din vis. Am tăiat însă toate crăcile de sub picior. Autointoxicare cu principii şi simțăminte străine firii mele. Un fel de Madame Bovary a misticii. Au murit şi bunica Marianei şi maman Cotoi, probabil şi biata Mme Mavrodineanu, se duc, se duc, ne mutăm! Şi războiul continuă ca o nebunie fără leac. Şapte divizii nemțeşti prinse în cotul Niprului şi altele sus, în Letonia. Frontul merge prost, se vorbeşte de evacuarea Basarabiei, de plecarea din Bucureşti. Concursul la Universitate m-a revoltat, sunt toți nişte laşi, iar alții arivişti. Afară de Vianu, ceilalți nu cred că trăiesc pentru studiu.

10 februarie

De ziua mea au venit cu daruri; covârşită cu cadouri şi atenţii. Ce dreptate aveai când tot spuneai că numai rudele tale sunt fidele.

13 februarie

Dragoste, azi era să-mi vină rău dintr-o scenă cu Jean Paul. E înfiorător să constaţi ce duri şi egoişti sunt tinerii de azi. Eu mă sacrific ca să-i fie lui bine, când părinţii lui n-au habar de el. Mâine ştiu că voi uita, dar azi vreau să văd lucrurile în faţă, aşa cum sunt. Sunt obosită de atâta lipsă de gentileţe. Mă simt un copil vitreg, oropsit. Oare spaima teoretică de moarte nu e de ajuns pentru un biet om?

15 februarie

Pui mic, azi zi bună. Lecţii la Şcoala Socială. Maricica, în trecere, destul ca să-mi provoace părere de rău că pleacă.

20 februarie

Pui mic, în noaptea de 15-l6 curent, te-am regăsit în plin. Nu a fost vis, a fost prezență. Am auzit vocea, am simțit că mă muşcai de mână furios. M-am deşteptat atât de sigură de prezența ta încât de atunci am certitudinea că eşti lângă mine. Oare ce am visat să fi fost o creație a propriei mele imaginații? *Exclus.* Tu erai invizibil şi mă loveai invizibil, chiar dacă eul meu a produs imaginea şi senzațiile, totuşi e alt eu, mai adânc decât cel pe care-l ştiu şi care nu are atât de vii amintirile senzoriale.

23 februarie

Dragă Stello, zilnic îmi fac experiențe noi asupra puterii triumfătoare a egoismului şi înfrângerea celui care se gândeşte şi la alții. Simt aproape fizic duritatea celor hotărâți să trăiască ei, fără a lua în considerație nu numai dreptul altora, dar chiar elementara lor cerință de viață pe micul lor loc, pe care nu cer nimănui nimic. Pur şi simplu mă înfioară rezistența egoismului lui Jean Paul, şi față de părinții lui şi față de mine. Spre binele lui însă. Mâine voi face, foarte calm, procesul tuturor inadvertențelor lui. Calm, fără revoltă. Cu aceeaşi răceală ca şi el. Nu vreau să

capitulez în fața barbariei lor. Îmi propun ferm să apăr poziția civilizației şi a bunului simț, spunând adevărul în față, fără brutalitate dar fără concesiune. Față de barbar voi fi un om civilizat, care-şi apără civilizația cu curaj.

25 februarie

După exasperarea din cauze financiare – nu mai aveam franc! – am avut ieri o bucurie reală, o confirmare a adevăratelor mele predispoziții şi nevoi. A venit profesorul Pippidi[27] ca să punem la punct unele pasaje din Eschil – m-a interesat lucrul, m-a încântat, mă simțeam mulțumită: *acasă*. Rory făcea oficiul de secretară. A trecut şi Dinu. Conversație pur intelectuală, o plăcere. După asemenea şedințe, am încredere în mine şi gust de viață. Am uitat şi de camuflaj şi de lipsa totală de franci, de datorii, de bătrânețe şi chiar de moarte. Tu erai viu cu mine. Azi, muzică. Foarte frumos. Cuatuor II de Fauré şi o sonată de Mozart. Îmi face foarte bine, prefer când e lume puțină. Evenimentele? Nu mai înțeleg nimic. Am impresia că toți dau înainte fiindcă nu ştiu ce să facă la pace. Mai ales nemții. Ei ştiu că e mai bine când sunt în mişcare, repaosul păcii s-ar putea să dea drumul indignărilor, fie

[27] Dionisie Pippidi, istoric, specialist în antichitatea greco-romană.

dezastruos. Dar cine cunoaşte reacţiile unui popor? Trebuie să recunosc iar cât de drăguță, de afectuoasă e Aurora, nu doar că dă bani fiindcă are mai mulți ca alții, dar o face din înțelegere pentru nevoile mele reale.

29 februarie

Azi mă simt umilită de propriile mele virtuți. Cinstea şi modestia, în loc să mă facă respectată, îmi atrag ironia şi batjocura unui copil pentru care am făcut ce am putut, mai mult decât ar fi trebuit să pot. În alte țări, modestia e respectată, la noi e un defect. Ieri m-a jignit şi clasa cu neatenția ei. Am hotărât să fiu şi cu ei ca şi cu toți ceilalți: dură, fără milă şi insolentă, să vadă şi ei. Mâine voi „dicta" clasei. Surâzi? Te iubesc.

4 martie

Pui mic şi drag, acum am terminat *Pilote de guerre* a lui Saint-Exupéry, o carte nobilă, mare prin adevărul şi curajul mărturisirilor, dar mai ales prin răspunderea față de trecut şi de viitor pe care o cere fiecărui om. E o carte de păstrat pentru o zilnică consultare. Aş vrea s-o am şi s-o dau şi altora. Poate azi sunt atât de fericită pentru că în

clasă am exprimat aceleaşi convingeri. Scrisoarea de la Rory a fost mărţişorul trimis de tine. Copiii din clasă, şi ei, mi-au dăruit o mască de argint şi aur şi un buchet de mărgăritare. Una din fete mi-a dat o minunată Madona pe care o voi purta tot timpul. Mărturii de dragoste, mărturii de încredere. N-am voie să mă întristez. Astă-seară sunt echilibrată, liniştită, în voia lui Dumnezeu. Povestea cu întâmplarea lui Fr. Jammes, căruia i-a picat donația unei proprietăți, în ceasul când sta, cu mobilele şi opt copii cu nevasta în stradă, evacuat de proprietar, m-a pătruns cu simțirea unei Providențe pe care şi eu am simțit-o de atâtea ori „prezentă”, dar omul uită, e ingrat. Mă las în voia Domnului, dar dai din mâini şi atunci marea te susține.

7 martie

Stello drag, prind a mă întrema în suflet. Cred că vina e a *lucrului serios*. Azi este o zi de toamnă târzie, nu de martie, atmosferă deprimantă, ploaie, umezeală până în oase, dar muzica franceză, la Dalles, m-a repus în formă. Trio de Fauré mi-a plăcut cel mai mult, Vincent d’Indy, mai ieftin, dar mi-a mers la suflet. Cât despre Ravel, sonata de vioară şi violoncel m-a uimit fără să simt sau să înțeleg ceva.

Impresia totuşi că e un exercițiu prodigis de contrapunct sau al ordinii în cea mai teribilă dezordine. Asta mi se pare specific franțuzesc, muzică raționalistă. Situația pe front, foarte proastă. Uneori simt acut o grijă, dar rar. Ar trebui să pun unele lucruri la adăpost. Lenea şi comoditatea mă împiedică. Doamne, poate ne ierți pe noi şi trimiți pace din mila şi puterea ta. Azi, pe când cântau nişte fraze muzicale mie neînțelese, eu făceam planul unei pălării dintr-o mătase veche a mea, sobră dar cochetă! Fiindcă am ajuns la limita neglijenței, nu mai am fason de cucoană şi pe tine cred că te agasează.

11 martie

Pui mic şi drag, iar am intrat în seria neagră. Parastas după parastas! Simt nevoia şi de o bucurie, de o veste bună! Parcă nici nu mai îndrăznesc să o mai cer de frică să nu-mi dea iar Dumnezeu peste nas! Iar s-a crispat ceva în mine! Dimineața, la tine, calm, frumos, dar rece. Voiam altă piatră la tine, poate că mă voi învrednici cu o carte la căpătâiul tău. Aseară, la muzică, splendid. Maestrul ne-a spus că Regina Elisabeta îl iubea mult şi a cerut ca la înmormântarea ei să i se cânte Marşul funebru al lui Schubert. Pentru această ocazie, Maestrul l-a orchestrat

căci n-a asistat la funeralii fiind bolnav de oreion. La muzică, uit mizeriile vieții.

16 mai

Ruşii, la 25 km de Nistru! Şi noi trăim ca şi cum n-ar fi război, ne bucurăm, ne hrănim bine, ne certăm parcă n-ar fi moarte pe lume şi primejdie de izolare. Judecând după mine, cred că e o mare doză, nu numai de inconştiență, dar chiar de laşitate. Ni-e teamă de ce vedem că vine.

18 martie

Pui mic, m-am întors de la Severin. Două zile obositoare dar plăcute. Dacă nu mă temeam că deranjez, mai stam până mâine. Linişte, oamenii mai calmi, mai uşor de mulțumit. Conferința bună, lumea părea încântată, sau iluzii? Seara, masă foarte simpatică la Costescu. Oameni deştepți, cu lectură, simpatici foc, mâncarea chiar prea bună. Dunărea, calmă, impasibilă, măreață. Plimbarea scurtă în fața ei mi-a făcut bine. Azi-dimineață la cimitir, m-am dus la ai mei, mulțumită că am putut îngenunchea la ei, grație finului care a întreținut mormântul splendid. Vizită pe la prieteni, bătrâni şi Dunărea.

18 martie

Dragoste, trecem prin zile teribile. Am impresia că se joacă soarta țării noastre. Încolțiți din toate părțile, trebuie să ne decidem pentru adevărata noastră soartă. Radioul german spune lucruri care lasă să se înțeleagă că vor face cu noi ca şi cu ungurii, ne vor ocupa! Sunt de o supremă perfidie, dar dacă ne ocupă şi ne fac robii lor, sper să ne arătăm ostilitatea pe față. Dar cine ştie ce hotărăşte Antonescu. Un joc imens între căpcăuni! În fond, trebuie să avem direct perspectiva morții, poate că se apropie. Ce vremuri teribile!

25 martie

Dragoste, m-am întors de la concertul lui Enescu. O minune. Două ore de victorie a spiritului asupra grijii şi a spaimei. Porți deschise spre eternitate. Maruca, mare inspiratoare şi binefăcătoare. Atmosfera totuşi apăsătoare. Lumea pare afolată. Eu nu văd decât din acei calmi. Am impresia că Antonescu nu-i în stare să judece obiectiv. Ică e ambițios şi nu ştie cum s-o întoarcă pentru a rămâne tot el tare. Despre Maniu, Tătărăscu, Brătieni, nu ştiu ce gânduri au. Situația e groaznică şi vina nu e a lor.

29 martie

Dragoste, zile de aşteptare a catastrofei! Azi sunt ştiri că se pare că i-au scos pe ruşi din Moldova. Pentru cât timp? Nu cred că mai poate fi oprită năvala lor spre Apus. Aştept o minune. Să mă ferească Dumnezeu să trebuiască să plec de acasă. Ce spaimă între neamuri – fără sens. De ce nu se opresc măcar o zi, să se reculeagă? Zilele astea m-am surprins blestemând pe vinovatul nostru, sunt furie pe încăpățânatul ăsta imbecil şi vanitos, dar parcă ceilalți sunt mai buni, cu laşitatea de a nu-i rezista? Dinu întreba azi „Cum?” am răspuns: „Cu cămaşa de forță”. În fond, e sistemul de aplicat tuturor acestor furibunzi. Popoarele au obosit de atâta eroism.

1 aprilie

M-a plouat astăzi ca pe un cățel. În ocazii ca astea ar trebui să avem şi noi o maşină! În curând, poate voi deveni o biată proletară şi vom număra „picăturile în jgheab”. Mi-a fost scris să trăiesc veşnic umil, constrânsă şi dependentă. *Tant pis!* Concert foarte frumos. Pastorala splendidă, Debussy încântător, C. Franck dinamic. Maestrul foarte în formă. La Institutul de istorie

universală, foarte interesantă conferința lui Pippidi. Atmosferă intelectuală, senină, mi-a făcut bine, deşi lăzile cu cărți, gata de expediere. Veştile proaste curg, dar eu sunt liniştită. A. spune că vor veni şi bombardamente.

22 octombrie

Dragule, nu mai pot să scriu, poate nu mai am curajul să revin asupra celor ce trăiesc. Evenimentele ne depăşesc. Ne reducem la interesele noastre mărunte. Nu scăpăm de perspectivele Eului. Mă doare egoismul orb al demagogilor care asmut mulțimea. Mă simt tot mai neputincioasă față de marele val ce ne cotropeşte, e irațional şi imprevizibil. Gândul de a apărea în fața unei mulțimi acum mă umple de sentimentul spaimei şi al neputinței. Mă consolează gândul că Goethe la un moment dat s-a simțit atât de străin vremii lui. Am impresia că lumea s-a schimbat, mă simt între „străini”. Atmosfera de suspiciune reciprocă e proastă. În loc să soluționăm criza dintre noi, o acuzăm, o întărim. Dacă oamenii şi guvernele ar fi cinstite, creştine, totul s-ar linişti.

7 noiembrie

Stello al meu drag, îți scriu adânc îndurerată, a murit Ghighi [Djuvara]. L-am văzut vineri, am vorbit multe cu el. Găsise singur lumina lui Cristos, cu duhul lui curat, loial, cinstit, în cercetare. A murit cum a trăit, fără compromis. L-am visat tânăr, zdravăn ca pe vremuri. Simt că îmi va lipsi teribil, deşi ne vedeam rar. Reprezenta ținuta generației noastre, a fost desigur cel mai reprezentativ dintre noi. Nu se poate ca un asemenea spirit să nu fie în lumină! L-a izbit când la ultima întâlnire de acum patru zile i-am spus că-n limba ebraică „a cunoaşte” şi a „iubi” e acelaşi cuvânt.

9 noiembrie

Pui mic, ce jale azi! Ceremonia funebră a lui Ghighi. Nu l-am văzut decât din profil. Arată ca în ceasurile de îngândurare adâncă. Îmi pare bine că i s-au recunoscut şi meritele sale morale, *bunătatea lui rară*, sensibilitatea de copil cu inima curată, afară de meritele lui de jurist, căci el a adâncit ideea dreptului şi a dat pregnanța ei idealistă.

Cartea[28]: stărui şi iar stărui, parcă nu se mai isprăveşte. Lucrez într-un ritm prea lent. Se stinge în mine credința de altădată că servesc o cauză. O oboseală, care nu vine nici din corp, nici din suflet, ci din spirit şi din inimă. Mă simt singură, singură de moarte. Poate sunt ingrată față de prietenii mei, probabil bătrânețea sau lipsa de bucurie.

15 noiembrie

Dragoste, trec zilele, ne obişnuim cu evenimentele, cu moartea. Ieri, la Dalles, conferință franceză: [Bazil] Munteanu despre Giraudoux, Jean Mouton despre Claudel, Saingevin despre Bernanos – ca scriitori de război. Şedință înălțătoare, spiritul francez învinge tot, chiar înfrângerea! Au un patriotism spiritual din care pot extrage cu ce să se măsoare chiar cu cei mai victorioşi. Apoi, curajul mândru de a recunoaşte înfrângerea militară, mizeria, slăbiciunile, asta îi face stăpânii cugetului şi ai sufletului omenesc. Şi noi avem rezistență (țăranii), o dârzenie, dar e mai „poporană”, aş zice; e în credința smerită că lucrurile sfinte rezistă, nu e însă în conştiința de sine a poporului nostru, cum e la franțuji.

---

28 Cartea despre Eschil (vezi şi 17 apr. 1945) care va apărea în 1946 la Editura Fundațiilor Regale.

Noi nu avem această conştiinţă de sine şi nu cred că ne lipseşte pentru că nu am avea un trecut mare, dar pentru că oamenii de cultură veritabili nu mai sunt purtătorii de cuvânt ai poporului, cei care bat urechile poporului sunt parveniţi sau aventurieri, sunt vocile oamenilor care latră în toate mahalalele. E dureroasă tensiunea între câţiva şnapani manipulatori şi oamenii cumsecade, bine intenţionaţi, dar fără mărime sufletească. Singurul care pare azi un om, şi luminat şi energic, e [Ion] Mihalache. Comuniştii sunt improvizaţi. *Nu cred.* Ruşii au făcut o revoluţie cu credinţă. La noi se simte lichelismul la două poşte. Miopi şi interesaţi. De exemplu, răspunsul celor de la „Leonida": „vrem să trăim bine trei luni – ce ştim noi ce are să fie pe urmă?" E tipic pentru derbedeul tuturor claselor. Poate că ne-a ales Dumnezeu ca un câmp de demonstraţie. De s-ar face pace, Doamne! De s-ar mai destinde încordarea, cei învingători ar lua şi ei figura obişnuită a omului muritor, n-ar mai hotărî fără milă ca zeii păgâni.

23 noiembrie

M-am simţit bine, dragule, sala e mică dar intimă. Am vorbit pe bancă, sus, ca pe vremuri. Le-am spus ce am

crezut. Mâine încep cursul propriu-zis, veştile despre posibilele bombardamente nemţeşti nu mă tulbură, deşi, spun drept, răsuflu de două luni că am scăpat de ele! Politica mă dezgustă şi felul nostru panicard! Veşnic cobeală. Lipsă de demnitate. Veşnică chiuleală. De ruşi îmi e frică, fireşte sunt nesiguri, dar trebuie să ne înţelegem cinstit cu ei. Chestia cu casele mă înspăimântă. Nici nu ştiu unde m-aş putea adăposti.

6 decembrie

Privesc viaţa ca un bun al altora. Eu stau în margine. Situaţia politică, foarte grea. Iar trăim zilele din timpul legionarilor, iar stăm pe un vulcan, de data asta mult mai grav. Numai o minune ne poate salva din gheara ursului. Dar minunile trebuie să le şi merităm! Iar noi trăim ca nişte inconştienţi juiseuri. Ce putem face? Să ne reculegem, să fim mai modeşti, măcar în faţa străinilor care ne judecă. Nimeni dintre cei responsabili nu are curajul să rişte totul pentru tot. Vom muri de prudenţă! Sper că Regele va fi iar energic.

12 decembrie

Stello drag, azi am dejunat la Duduia[29] cu Georges Cantacuzino[30], un om de vremi civilizate. Mi-a făcut bine, e boier în sensul foarte adevărat al cuvântului, om de cultură. Oare spița asta va mai putea supraviețui timpurilor prin care trecem? Mai ales, va mai putea acționa pentru a avea priză asupra contemporanilor săi? Ce rost poate avea un astfel de exemplar uman în lumea patimilor dezlănțuite? Artistul e încă admirat în comunism, dar cu condiția să fie în stil comunist sau cel puțin să agite patimile mulțimii. E drept, un artist care nu spune clar ce frământă mulțimea nu e un mare artist. Dar nu toți sunt Eschil! Şi apoi, dorul profund al omenirii e mult departe de uraganele sociale. Sunt convinsă că o viață ca a mea nu ar mai servi mâine ca model altor femei, dar ce a creat viața în mine poate fi scopul urmărit în orice veac. Nu pot nega multe părți bune în curentul de azi. Masele mari trebuie şi ele mişcate, împinse spre cultură. Dar cum se vor putea integra mişcării violente revoluționare? E o contrazicere de natură între un exemplar ca G. Cantacuzino şi revoluție. Aş dori să am

---

[29] Maruca Enescu.

[30] Arhitectul G.M. Cantacuzino.

puterea de a convinge pe cei mulți că *greşesc calea*, deşi cererile lor sunt juste. Nu mai am însă în mine energia trupească. Simt că s-a împuținat gazul în lampă. E ca un fel de sfială din pricina suflului scurtat. Crizele de inimă se întețesc. E de meditat poate şi de scris: nu masa importă, ci *indivizii maselor*, înțelepciunea şi măsura şi duhul nu se trezesc în mase ci în *indivizii maselor.* Or, politica – şi cea comunistă – tratează masa global şi numai ca instrument: *le dau* drepturi oamenilor în loc să-i învețe să *le ceară* singuri. Ei nu fac decât să aprindă dorinți în mulțime, nu dorul de mai bine.

16 decembrie

Politica stă pe loc sau se urzeşte iar subteran. Totuşi cred că războiul se apropie de sfârşit. La noi, am impresia că pericolul mare a trecut. Oare greşesc? Vine iar un rus, şi încă unul „cultural”! Să aşteptăm.

23 decembrie

Stello iubit, azi au fost iar copiii la mine – Miron şi Madeleine, Mariana cu Ion şi Mady, ca pe vremuri. Dimineața a fost Costel, după-amiază doamna Fințescu cu

Nina – bucuria de a simți recunoştința şi dragostea lor. Fetele au făcut buchețele pentru tine, pentru voi cei de dincolo! Am vorbit de tine tot timpul. Oare pericolul cel mare rusesc a trecut? Dar intrarea nemților în Belgia e îngrijorătoare. Nenorociții de belgieni, le va fi trecut pofta de discordie interioară. Zvonul unui armistițiu mi-a surâs, dar o fi serios? Şi ai noştri sunt sacrificați cu miile în Ungaria, iar Bucureştiul petrece! Nu înțelegem să fim solidari.

24 decembrie

Dragule, probabil că s-au rugat cei de dincolo pentru mine şi bucuria de a simți atâta dragoste în jurul meu îmi dă certitudinea unei bucurii interioare. Îl simt pe Dumnezeu în mine: Credința vie.

1945

1 ianuarie

Absolut singură, acest revelion. Cred că prima dată în viața mea. Am ascultat discursul Regelui şi al generalului

Rădescu. Dar am început prin a mă ruga lui Dumnezeu. Am cerut *PACE*, seninătate, calm, în adânc melancolie de netămăduit. Ştiu acum cât de fericită aş fi putut fi dacă eram mai simplă. Afară pocnesc puştile ruseşti. E felul lor de a-şi manifesta bucuria. Când mă gândesc ce e pe fronturi, îngheț.

2 ianuarie

Dragoste, o duc în mese, extrafine. Azi, la Cora, un dejun delicios, companie foarte simpatică. Apoi la Maruca, muzică. Maestrul la pian. Atmosferă de vremi de cultură, interior franțuzesc sau, poate, de boieri români de altădată.

7 ianuarie

Pui mic, te-am visat azi-noapte cu o cămaşă nouă şi coana Sabina venise la noi. Azi, zi grea. La Biserică fericire, pace, iubire, uiți de oamenii țepoşi. Nunta Mimy, cuplu foarte frumos, juri că se adoră. Să le dea Dumnezeu noroc şi numai bine. Dejunul la Aurora, delicios, atmosferă foarte simpatică, simt că le face plăcere când mă duc la ei. Vizita Mariettei cu Valérie a fost cu nervi, cu țepi, parcă tot pe

vulcan se stă acolo. Cred că dacă aş fi forțată să stau cu ei în casă m-aş îmbolnăvi şi eu de nervi. Bine că a fost muzică la Maestru.

11 ianuarie

Dragoste, trăim zile sălbatice. A început deportarea nemților, saşi, şvabi. Acum realizez monstruozitatea acestor măsuri inaugurate de nemți, e drept, dar care acum se întorc asupra lor, într-un chip pe care un european creştin nu-l poate suporta fără să se ruşineze că e om! Dar omul nu mai contează pentru aceste regimuri! Tu, Doamne, poți să le îmblânzeşti mințile!? Când auzeam de cele ce se întâmplau în Polonia, Cehia, în Franța, de trimiterea cu forța a oamenilor în Germania, la lucru, mă revolta. Acum, când cunosc dintre nenorociții care sunt trimişi, mă sufoc. Vestea m-a smuls din orice alt interes. Nu am putut lucra la carte, nu m-am dus nici la muzică, m-a apucat disperarea. Doamne, trimite pacea! Credeam că am curajul să ofer viața mea pentru pace. Dar de câte ori încerc s-o fac, dau înapoi, nu mă lasă egoismul. Dar de ce m-oi feri atât într-o viață anostă făcută numai din muncă? Poate pentru că simt că pot face încă bine în jurul meu.

21 ianuarie

Pui mic, grozăvia este că puţin câte puţin acceptăm orişice, din obişnuinţă laşă şi nevoie de a trăi. Dar evenimentele se precipită vertiginos: cad bastioanele din Răsărit ca popicele, tăvălugul a pătruns în Silezia. Ce curios! Cu ce bucurie furioasă aşteptam aceste zile, pe vremuri, când nevoia de „dreptate” mă înflăcăra. Azi nu simt decât groază şi milă şi-l rog pe Dumnezeu să pună capăt măcelului. Sufăr şi pentru nenorociţii de unguri. Vineri, la muzică. Tu o ştii, ţi-am transmis-o prin gând, figura Maestrului în faţa radioului când vorbea despre el Ciomac, pentru Franţa. Se aşezase pe patul Maruchii, cu capul proptit în palme, apoi cu palmele strânse în pumni, în ochi o lucire de pasăre regală. Recules ca în rugăciune, simţeam că e pentru el un lucru important, nu fiindcă era vorba de el ci fiindcă se vorbea Franţei despre el. Cu satisfacţie, a relevat sfârşitul conferinţei când Ciomac spunea că Enescu a luptat şi acum ca şi în celălalt război pentru *dreptate.* Asculta cu o seriozitate care mi-a arătat fondul naturii lui. Era smerit, se făcea mic, sta cu pumnii la gură ascultând, vorbindu-se despre maeştrii lui, de Regina Elisabeta şi Principesa [Martha] Bibescu. A spus Maruchii în timpul conferinţei că, în fine, se vorbeşte şi de Principesa [Martha] Bibescu pe care alţii o tot uită. Ochii

aveau în lumina voalată fosforescențe, străluciri verzi, metalice. M-a izbit cum stătea smerit şi atent în atitudinea țăranului român căzut pe gânduri adânci. Ce figură masiv omenească! Mă uit cu spaimă cum se încovoaie tot mai tare. Maruca păşeşte tot mai dreaptă, tot mai triumfătoare. Îmi place să-i văd acum perfect de acord. Îi iubesc din toată inima – pe cât îi admir. Să le dea Dumnezeu sănătate şi să-i binecuvânteze!

Un eveniment plăcut: Jean Paul şi-a luat diploma *cum laudae*, băiatul parcă s-a schimbat, nu mai are nervozități, asprimi. S-a destins.

17 februarie

Pui mic, n-am mai scris fiindcă am muncit seară de seară la carte. A fost o lună de salahorie. Azi am dat-o. Uf! Mă simt ca uşurată de o grijă. Mai am concluziile. Aş vrea să fie de aliură occidentală. Boala mi-a priit, puțină singurătate, linişte, lucru intens, cu continuitate, reculegere. Ştie Dumnezeu ce face. Am un fel de bucurie în mine, de împăcare, un sentiment că aş putea pleca fără nici un regret. Acum, făcând socoteala, sunteți mai mulți dragi acolo ca aici. Evenimentele se precipită, dar Hitler e demonic, biata Germanie nu poate scăpa decât cu o

revoluție, dar când? La noi, lichelele încearcă să terorizeze opinia, dar nu merge. Am impresia că se desenează o opinie publică. E bună la casa omului primejdia, fiindcă deschide ochii. Oamenii simpli încep să judece şi se reculeg, văd şi ei că la noi nu are rost comunismul. Mahalaua tot mai conştientă, opinia tot mai precisă, dar mă tem că se creează un antisemitism masiv, de data asta şi-o fac evreii singuri! Vorbii cu Vianu. E un om colosal de elegant şi bun. Cu el te simți în lumea celor drepți. Un om pe care cultura l-a umanizat definitiv. Rareori unul de calitatea lui: spiritualitatea Israelului în plin, cu toată generozitatea creştină. Îmi e foarte drag. Îmi pare rău că nu sunt în stare să cuprind toată măreția şi importanța evenimentelor politice, mondiale. Simt că se petrece ceva colosal, dar nu pricep pentru că nu am habar de militărie şi de diplomație. Dar, dacă învingătorii s-ar purta omeneşte cu învinşii, dacă s-ar lăsa popoarele să se refacă liniştit, fără presiuni asupra lor prin amenințări şi spaimă, dacă s-ar închega „Europa”... Revendicările sociale? Foarte legitime. Cei mai cuminți la noi sunt tot cei mai simpli, dar cum scăpăm de lichele? Sunt lepra noastră. Totuşi e bine că nu avem decât lichele nu şi canalii ca Hitler et Co. Azi, totuşi, în fața unei caricaturi a lui Hitler m-a apucat jalea: un om care a răsturnat lumea să ajungă în halul ăsta e

dureros. Oare Hitler are o soartă tragică? Proporțiile catastrofei ar îndreptăți această categorisire, dar mă tem că nu e decât o canalie. Dumnezeu să-l ajute să facă gustul jertfei de sine ca să scape de aci înainte milioane de vieți. Atunci ar putea trece ca un om cu soartă tragică.

24 februarie

Pui dulce, azi, zi decisivă. F.N.D. a încercat *les grands moyens*[31] şi cred că şi-a frânt singur perspectivele. Rădescu[32] a vorbit la 10 seara cu un curaj formidabil de netrebnicii A. Pauker şi Luca, fără neam şi Dumnezeu, şi a înfierat faptele de anarhie ce au săvârşit. Au tras trei focuri în Palat, altele la Interne şi au încercat să ia Prefectura. Bravo! Bătrânul oştean are curaj. Sper că reacția se va vedea mâine, trebuie să înțeleagă vânduții şi lichelele că nu ne vor stăpâni ei. Se repetă exact fenomenul legionarilor, numai că ăştia sunt mai puțini şi nu au ecou în mase ca aceia, a căror mistică prindea la mulți. Ăştia joacă pe mobilul interesului material şi, desigur, ar reuşi dacă poporul nostru nu ar fi constatat în

---

[31] Bateria grea (fr.).

[32] Generalul Nicolae Rădescu (1876-1953), din decembrie 1944 prim-ministru.

Rusia (trupele noastre) că realitatea este departe de idealul pe care-l proclamă. Astăzi priveam pe fereastră şi am urmărit în multe grupuri de soldați că erau perfect indiferenți, ba chiar că se uitau amuzați ca la nişte nebuni la coloanele care treceau ca nişte copii care se duceau la joacă. Dar din ei au murit, săracii! Nu din F.N.D., ci din ceilalți pe care comuniştii i-au împuşcat. Oare nu or fi fost tot din grupurile târâte cu sila, care la sfârşit au țipat în favoarea ordinii şi a țării? Când am văzut iureşul, când am auzit țipetele celor care fugeau de mitraliere, deşi era vădit că erau gloanțe oarbe, când îi vedeam cum, în fugă, se închinau când treceau pe lângă Biserică, am surâs şi mi-a venit inima la loc. Un popor pe care vor să-l strice cu tot dinadinsul. Cu pasiune să-l strice, vorba lui Mişu. Când am mai aflat şi că unele femei s-au împărtăşit azi înainte de manifestație, ca să fie pregătite pentru moarte, m-a năpădit o tandrețe pentru oamenii ăştia cuminți şi buni. Florica era un exemplu tipic. Cât e ea de tăcută şi liniştită, îşi ieşise din fire, țipa la fereastra care era închisă; „nebunilor, duceți-vă acasă, la treabă” etc. iar când în furie a țipat „o să mâncați rahat”! râd şi acuma. S-a speriat că a scăpat cuvântul în fața mea şi a cerut iertare! Ajută-ne, Doamne! Cu un popor de treabă ca al nostru, nu pierim, măcar că ne împănează lichelele. Sunt convinsă că

dacă mâine s-ar face alegeri, ar dispărea toate javrele, care nu sunt comuniste, decât oportunişti. De cei convinşi, nu am simpatie, am respect, dar lui Groza miliardarul, şi de-alde Dej, să le fie ruşine. Pe evrei nu mi-e necaz, sunt şi rămân străini, le-am dat ocazia din păcate. Dar românii neaoşi să facă ororile de pe vremea legionarilor şi acum să vândă ţara? Pfui! Numai Dumnezeu le vine de hac.

3 martie

Dragule, zilele acestea s-au petrecut evenimente pe care îndrăznesc să le numesc tragice pentru poporul românesc. Curajul şi demnitatea lui Rădescu au declanşat o mişcare a ruşilor, care ne pândeau de mult, dar aşteptau momentul de îndreptăţire faţă de aliaţi. Am sperat că, susţinut de aliaţi, el se va menţine. Dar a sosit Vîşinski, se pare că a bătut cu pumnul în masă în faţa Regelui, a trântit uşa că a ieşit din ţâţâni, că Regele a vrut să plece, în fine, dezastru! Ruşii ne-au dezarmat, şi-i trimit pe ai noştri pe front! Trăiesc într-o neîncetată revoltă, dacă n-aş avea încredere în Dumnezeu şi în neamul nostru, nu ştiu cum aş suporta timpul acesta. Gestul unor ofiţeri, regimente întregi, dintre care *Roşiori*, mă consolează de multe. Nu s-au lăsat dezarmate şi, la ameninţarea că vor fi

imediat trimise pe front, au preferat să plece, fără măcar să-şi vadă nevestele, părinții şi copiii! Asemenea gesturi sunt de o înaltă ținută omenească, merită clasate printre cele mai „chic” gesturi istorice. Nu le numesc „sublime”, fiindcă m-aş teme să cobesc, când mă rog lui Dumnezeu şi Sfintei Fecioare să-i ocrotească şi să-i aducă teferi din focul în care vor intra, săracii. De când au făcut ruşii aceste ultime transgresări ale dreptului elementar față de un popor care i-a ajutat cinstit de şase luni şi le-a plătit cu vârf şi îndesat cele luate de la ei, sub amenințarea nemților, acum nu numai că mi-e teamă de ei, dar nu mai am nici o nădejde că vreodată ar fi vecini generoşi şi cinstiți. Cât despre cozile de topor, ce putem simți pentru ei decât disprețul cel mai dureros? Cei din F.N.D., oameni fără conştiință şi fără minte, i-aş lăsa singuri să se descurce! Au vrut Guvern, să-şi ia răspunderea! Să se compromită ei în fața omenirii şi a istoriei. Dar nu-l putem lăsa pe copilul curajos şi demn, care e pe front, fără un sfetnic de treabă! Trebuie să se sacrifice din oamenii partidelor istorice, ca să-l apere de trădători. Despre englezi şi americani ce să zic? Nu pot nimic, pentru moment. Chiar de ar putea, nu-şi vor sacrifica interesul, pentru țara noastră! Nu o fac pentru Polonia, față de care au o datorie de onoare! Urâtă e omenirea, pui mic! Aveai

tu dreptate. Şi nici măcar nu mă pot retrage ca Diogene într-un butoi! E laşitate azi să nu iei parte la bătălie. Eu m-am înscris în Partidul Liberal ca gest de protest. Nu pot face decât ce am făcut şi până azi, să vorbesc, să dezmeticesc, să pun în mişcare, nu pentru o luptă politică, dar pentru deşteptarea conştiinţelor feminine. Creştinii sunt singurii care ar putea salva ţara. *Scânteia* publică: „Loviţi fără milă!”. Se adresează tineretului. E o urgie. Nemţii se îmbată cu chemarea la moarte! Lumea a înnebunit.

3 aprilie

Maică dulce, nu ţi-am mai scris – de lene, de plictiseală, de un fel de detaşare de cele ce se întâmplă. Sunt evenimente pe care le va povesti istoria. Poate le va arăta în adevărata lor lumină. Eu nu văd decât oamenii mici, meschini, urâţi. Poate n-am dreptate. Poate un Pătrăşcanu o fi convins, dar nu cred că o face din dragoste de patrie. Spolierea proprietarilor făcută cu voia lui, cu consimţământul lui... Nu pot urî pe nimeni. Copiii sunt buni, eroici, rezistă ispitei comuniste şi ruşii îmi sunt simpatici, fiecare în parte. Aştept pacea, înfrăţirea.

1 mai

Nu am scris de mult, dragul meu, pentru că nu numai că nu aveam caiet, dar eram şi obosită de tot ce se întâmplă. Mi se pare că nu merită să-ți opreşti gândul pe atâta oroare şi urâciune. Mă indignează cele ce se întâmplă la noi. Nu doar exproprierea mă supără, dar răutatea cu care a fost făcută de cei care vor cu tot dinadinsul să desfiinţeze prosperitatea sau mai bine zis clasa mai civilizată. Mă indignează invidia şi ura câtorva fanatici şi exploatarea nenorocitului de popor, nu numai materială dar şi morală. Azi, manifestaţia ar fi fost grandioasă şi într-adevăr îmbucurătoare, dacă nu am fi ştiut că dedesubt e lucrătura duşmană a celor care vor să ne ia libertatea. Cred că ți-am spus-o deseori că ruşii, în parte, îmi sunt chiar simpatici. Dar politica lor e perfidă, iar „comuniştii" noştri sunt haini. Azi mi-am dat seama cum se face loc în suflete pentru sentimente noi. Eu, care am fobia mulțimii, azi o priveam cu dragoste, în fond mă bucur că şi cei care muncesc cu mâinile capătă drepturi şi dacă aş putea aş dori să lucrez şi eu cu ei, cum o fac cu elevii mei, aş vrea să le trec şi lor bucuria de frumusețe şi credință în Dumnezeu. Dar „manipulatorii" mă exasperează, fiindcă îi cred ipocriți. Ce mult bine li s-ar putea face şi, mai ales, ce mari lucruri ar putea ei face,

dacă s-ar deştepta spiritual. Acest capitol trebuie bine studiat şi supus rugăciunii. Pui mic, azi mă simt mai împăcată cu „politicalele”. Măcar că mă indignează „lingăria” multora şi mă surprind dorind pedeapsa celor interesați. Mi s-a muiat inima însă pentru mulți, cei de treabă din „progresişti” – numai obrăznicia unor tineri evrei care vor să schimbe totul după nevoile lor nu o înghit. Ce să mai spun de alde doctor Medeea Niculescu, care se vâră şi acum după ce a trampat în legiune şi în Ministerul Antonescu. Neobrăzarea acestor oportunişti şi veşnic arivişti mă înfurie. Cu asemenea specimene cred că aş putea deveni fără milă. Nu doar că i-aş închide, dar ar trebui inventat ceva care să-i dezarmeze de atâta ambiție şi neruşinare. Dar de ce să ne încărcăm noi cu păcate, are Dumnezeu grijă. Sfârşitul lui Mussolini şi al lui Hitler (chiar dacă vestea morții lui e prematură) sunt clare; ele vădesc un plan divin. Vor înțelege oamenii, în fine, că nu socotelile lor sunt ultimele, e una pe deasupra lor. Totuşi, de când îi ştiu nenorociți sau morți, nu mai găsesc în mine decât milă şi mă rog lui Dumnezeu să-i ierte, căci în fond, dacă nu găseau ecou la trufia lor în popor, nu izbuteau să facă prăpădul pe care l-au făcut. Dumnezeu să-i ierte pe toți şi pe noi, să se îndure să ne mântuiască şi de data asta. Suntem iremediabil pierduți fără ajutorul Lui. Fără

El suntem nişte biete bestii. M-a impresionat enorm conferința Olgăi Greceanu şi mai ales chipul Mântuitorului. Nu cred că e o combinaţie apocrifă, expresia e unică, prea absolută pentru a fi născocită. E atâta durere în chipul lui Iisus mort, încât nu o putea născoci un om. M-a zguduit atâta, încât am zguduit şi eu clasa a doua zi. Mady spunea azi că se simțea ca în Paradis, a fost o înfrățire între ei toți.

4 mai, Vinerea Mare

Pui drag, azi am fost tristă, parcă te pierdeam a doua oară! M-a anunțat domnul Malaxa că are nevoie de apartament. Ştiu că-mi va pune la dispoziție altul, desigur tot frumos, dar nu mai e acelaşi lucru, nu te mai voi simți acasă ca în aceşti ani din urmă. Mi se pare că mă despart încă mai mult de tine ca şi cum aş pleca din țară, singură. Până acum, ori de cât ori m-am mutat, eram împreună. Acum am impresia acută a singurătății. Jean Paul e ca şi copilul meu, dar nu mă crede, cum mă credeai tu, când mă durea ceva. Sufăr, dragule, că sunt atât de umilită în viață încât nu-mi pot plăti o chirie! Sunt pedepsită în mândria mea. Nu-ți ceream nici ție bani şi acum mă întrețin străinii! Să-i dea Dumnezeu tot binele lui Malaxa că mult e bun cu

mine şi cu alții. Cât trebuie să cheltuiască acum cu noi toți care ne mutăm! Am dorit să fiu „independentă" şi sunt tot mai dependentă, dacă eram singură, fără Jean Paul, ar fi trebuit să iau o cameră la prieteni sau la Şcoala Socială, să vând mobilele de prisos, să mă mulțumesc cu puțin. Dar m-a luat vestea prea repede. Acum sunt ceva mai liniştită, seara, după slujba Prohodului, dar azi la cimitir şi după, sunt cotropită de tristețe. Ce nechibzuiți am fost noi doi. O căsuță, oricât de modestă, am fi putut să ne facem din munca noastră. Acum trebuie să mă țină alții. Vina e şi a mea, nu am fost destul de energică, tot cu capul în nori iar când am vrut să fac combinația cu Corpul Didactic[33], nu ai vrut tu.

7 mai

Dragule, azi s-a anunțat capitularea Germaniei, semnată azinoapte la ora 2,30, deci încetarea tuturor ostilităților. Am mulțumit lui Dumnezeu că le-a venit şi nemților mintea la cap. Îmi e foarte milă de ei, au suferit îngrozitor şi plătesc groaznic trufia lor. Dacă din această lecție ar fi mai cuminți, mai încrezători în puterile lor spirituale şi

---

[33] E vorba de împrumuturile pe termen lung acordate de Corpul Didactic membrilor săi pentru construcția de locuințe.

mai puţin trufaşi pe puterile lor animalice! Poate – şi le-o doresc – vor ieşi din această îngrozitoare încercare, mai umani şi mai creştini. Misiunea lor nu e stăpânirea politică a lumii, e o misiune spirituală. Marile lor opere s-au născut când erau împărţiţi în state mici şi când în jurul micilor Curţi se forma o cultură reală. Mai ales mă rog lui Dumnezeu şi Sfintei Fecioare să-i înveţe smerenia creştinească, să nu devină amari în nenorocire. Sper că aliaţii se vor purta aşa încât acest popor înnebunit să-şi preţuiască valorile umane superioare, nu forţa brutală. Dacă învingătorii vor fi adevăraţi gentlemeni, germanii vor izbuti să iubească! Pui mic, m-a cotropit un val de iubire şi recunoştinţă către Dumnezeu şi de iubire către oameni! De-am putea simţi aşa cu toţii şi tot timpul! Azi îi privim pe americani şi pe englezi cu atâta dragoste şi nădejde, deşi în aceeaşi zi, acum un an, a fost groaznicul bombardament incendiar care a prăpădit Parcul Filipescu. Eu trag nădejdea că ruşii vor ceda, vor înţelege că e mai bine şi pentru ei să nu întindă coarda prea tare. În fond, comunismul, în forma lor, nu e simpatic în Europa, să înceteze deci a-l infiltra cu sila. Mai trag nădejdea să-l modifice şi la ei, să-i lase pe oameni să trăiască liberi şi liniştiţi. Sper că vor apune aceste ideologii care nesocotesc natura omenească, după ce a fost un sever avertisment

pentru toate statele ca să facă mai multă dreptate socială. Fără îndoială, sunt reforme care trebuiesc făcute, politica trebuie să se ocupe mai mult de țărani şi de muncitori. Să dea o cultură omenească tuturor. Tipul comunist nu se potriveşte la noi, ci este, cu ochi şi sprâncene, creație evreiască. Sper pentru evrei că se vor mai potoli de a face ei creşterea românilor. Eu cred că o vor face căci au fler. S-ar putea să suferim câțiva ani un control sovietic? Eu cred că ruşii se vor retrage de la noi de bunăvoie, adică, în nici un caz, nu vor rămâne singurii stăpâni la noi, ci vor fi controlați de aliați, şi cu eficacitate. Poate vor căra cu ei tot ce e posibil. Am păcătuit şi noi în Transnistria. Dar sunt convinsă că noi ieşim bine până la sfârşit. Trag nădejdea că nu vor fi nici mişcări, cum pretind pesimiştii. Am primit vestea acestei păci cu sufletul fără reticențe. Am o presimțire foarte bună, încât am uitat până şi furia de comuniştii noştri improvizați şi oportunişti, îi înglobez în dragostea pentru lumea întreagă. Dar pe „Tanti Aneta”[34] şi pe cei care o proslăvesc îi doresc fericiți în Rusia şi pe cocoanele „antifasciste” le-aş trimite acolo unde le place, de vreme ce găsesc că noi am prostit mulțimea cu Biblia şi cu legile. Nu o cunosc pe Florica Bagdasar, dar după câte le face, ar merita un exil de cinci până la zece ani în țara

[34] Ana Pauker, militantă comunistă.

fericirii pe care vrea s-o imite la noi. Dragoste, am trecut prin zile oribil de triste din pricina mutatului. Azi mi s-a dat nădejdea că rămân, ar fi o veste excepțional de bună, trei veşti bune: 1) Casa; 2) Pacea; 3) Ady [Pantazi] a reintrat în posesia dreptului ei la moşie! Poate începe o eră mai bună acum pentru noi toți. Cearta cu Ionel [Sachelarie] a fost şi ea foarte bună. Ne-am împăcat, îi iert violența şi nedreptatea. A fost ca un avertisment de la Dumnezeu să nu mă las niciodată cuprinsă de intenția de a mă muta cu ei. Tocmai acum când mă gândeam să-i chem la mine, în cazul că m-aş muta şi ar fi o cameră în plus. Las lucrurile să evolueze singure, în toate cazurile m-a ferit Dumnezeu de „tensiunile” de la ei.

8 mai

Pui mic şi drag, îmi pare nespus de rău că nu am auzit şi eu azi pe Churchill şi pe Regele Angliei, radioul nostru nu mai prinde nimic şi apoi am întârziat la Maruca încât n-am mai apucat nimic nici la vreun radio din bloc, cum aveam de gând. Sunt ceasuri unice, o zi mare, pe care nu am trăit-o pe măsura ei. A fost o zi tulbure pentru mine, cred că pricina e scena de aseară care m-a pleoştit. Nu pot suporta mojicia şi răutatea. Sunt incapabilă să răspund

cu aceeaşi monedă şi, atunci, pesemne puterea de reacţie se transformă în mine într-o energie negativă, care mă deprimă îngrozitor. Dacă m-a durut vorba lui Andricu: „Eşti o victimă”, e că, în fond, are dreptate, sunt o victimă a propriei mele naturi care nu e în stare să adopte manierele şi comportările mediului barbar în care trăiesc, în care am trăit ani de zile. Nu pot să înfloresc decât într-un climat de umanitate blândă. Lipsa de măsură, instinctualul, pornirile brutale şi răutatea voită sau nevoită mă deprimă până la dorinţa de a pieri. În fond sunt o inadaptată în această ţară pe care o iubesc din toată fiinţa mea. Azi, la muzică, clipe de victorie a spiritului. O înduioşare mare în aerul de seară, castanii în floare, ca fundal scara Palatului Cantacuzino cu lampadarul şi ferestrele mari, ca ochi deschişi, miraţi – lipsa de perdele dă un aer de casă părăsită, dar cu o viaţă a ei pe care o păstrează aşa cum o femeie frumoasă, la bătrâneţe, păstrează urmele tinereţii ei. Holul strâmt şi plin de vestigii preţioase ale unui trecut „glorios” – al pavilionului în care locuieşte Maestrul făcea ca privirea să alunece prin uşa salonului Louis XIV spre acel fundal somptuos dar adormit pe care juca lumina apusului. Irişii din salon umpleau atmosfera de primăvară matură, bogată, şi Beethoven eterniza în Sonata I o primăvară

nemuritoare. Apoi Sonata VIII, cu unele fraze ce amintesc un cuartet (al IX-lea?), m-a dus departe în altă lume. Au fost momente în care m-am simțit la Paris, altele în Alt-Wien şi m-a apucat o nostalgie fără țel precis. Ieşirea apoi pe terasă, discuțiile potolite, flacăra Maruchii care aprinde viață oriunde este îmi aminteau că suntem în „pace”. Dar de ce în noi toți o melancolie, o tristețe, o oboseală? Poate pentru că nu mai suntem tineri. Cei trei violonişti păreau vioi, fericiți. Copii! „Marile fericiri sunt triste!” spunea Maeterlinck, poate că noi nu realizăm încă fericirea păcii. Şi Maestrul a spus: „Nu realizăm”. Trebuie să te obişnuieşti şi cu viața normală, cea fără emoții violente, cea cu vibrații mijlocii. Acum, o cură de Mozart – seninătate superioară, valoarea supremă a frumuseții pure, fără sublimul violent. Ne trebuie o terapie medicală, artistică în genere pentru a ne linişti sufletele dezaxate de atâta opoziție şi ură, o cură de armonie şi desigur de rugăciune. Cum eu văd în frumusețe rugăciunea cea mai autentică, nu le pot despărți. Aş vrea să dau tuturor bucuria frumuseții. Aşa le-aş da un chip sensibil al lui Dumnezeu. Nu mai ştiu ce s-a hotărât cu casa. Aştept, nădăjduiesc şi mă supun voinței Lui, dar nu mai am sentimentul de dezrădăcinare ca în prima zi a veştii, nici cel că sunt pierdută în Univers, ci un fel de sentiment al

aventurii. Tu ai scris, dragul meu, cele mai frumoase versuri despre aventură, apoi mi-a revelat-o Oxfordul. Poate eu prea mă cramponez de program, de discipline, de reguli până şi în rugăciune. Îmi trebuie să mă smulgă viața din cadru fix, să mă acorde cu ceea ce nu e program şi disciplină ci „lege” imuabilă în infinitele aspecte ale Aventurii! Prea nu am trăit decât esența ei, permanențele şi am neglijat fluxul, schimbarea. Ce o fi o fi! Dacă va trebui să mă mut, *tant pis*. Nu voi mai jeli, nici crâcni: voi înghiți, voi tăcea şi voi încerca să văd avantajul situației. *À la grâce de Dieu!* „Înainte, Britanie!” a spus Churchill – spun şi eu: înainte, Alischen! Dă-te cu capul de pereți, dă din mâini şi din cap, scoate necesarul cu muncă istovitoare, dar nu te da bătută de oameni şi de soartă căci eşti în lumea lui Dumnezeu! Curaj am, dar n-am pantofi uşori de vară şi mă dor toți ceilalți! Victimă? Poate. Dar nu a oamenilor, ci a mea. Mă gândesc prea mult la nevoile altora şi nu destul la ale mele. Trebuie să-mi cumpăr pantofi cu talpă de sfoară, iată un ideal tangibil şi demn de o înțeleaptă, dar desigur nu de o femeie. Vai! Atâția nenorociți azi în lume din vina unor nebuni. Dacă ar şti anglo-americanii cu credința lor şi Franța cea limpede la minte şi suflet să-i cheme şi pe cei nenorociți, învinşi, la Banchetul Bucuriei Păcii! Aşa, poate s-ar salva toți din

primejdia Păcii. Căci unii sunt obosiți de eforturi, alții de suferințe, toți de toate. Nu ne mai poate salva decât sentimentul solidarității mondiale, un sentiment nou de *creat.* Altfel, ne înghite timpul şi „Epocalul” nostru va fi un rataj. Dacă nu ne *întrecem*, murim definitiv şi urât. Să ne ajute Dumnezeu să putem creşte *peste ce suntem.*

9 mai

Dragule, am trăit astăzi şi „Ziua Victoriei”. A fost aspectul „roşu” al ei, mâine, la 10 mai, sper să se manifeste adevăratul sentiment al poporului. Cortegiile de azi erau tot pe comandă şi tot ce a fost liber părea foarte inconştient. Mult popor, multe maşini sărbătoreşti, cu ruşi care păreau radioşi şi cu o expresie omenoasă pe chipurile surâzătoare. M-au înduioşat cei cinci care mânau căruța cu caii împopoțonați şi gătiți cu verdeață, parcă plecau spre picnic. M-au amuzat două rusoaice îmbrăcate cu vestoane galonate şi cu pantofii roşii cu tocuri înalte, era un amestec hibrid de femeie şi soldat, încă o aberație a războiului actual. Dar ce ştim noi spre ce se îndreaptă viitorul! Doresc să vină la modă *organicul*, după ce ne-au dominat sloganurile „socialului”, „economicului” etc. De s-ar lua în seamă unitatea organică a realității vii! Îmi

zboară gândul înspre toate colțurile lumii şi spre trecut, viitorul nu mi-l pot înfățişa, adică nu prevăd stilul lui. Nădejdea şi-l clădeşte pe axele fixe ale moralei salvate de Aliați în acest război, dar mă tem că ruşii vor amesteca „valorile lor” cu cele europene creştine şi că relaxarea moravurilor fiind deja foarte înaintată, va prinde repede la cei tineri dezordinea nu disciplina.

Aş vrea să fiu tânără, să am putere şi curaj, să antrenez tineretul pentru cultul libertății spirituale, care nu creşte decât din stăpânirea instinctelor şi a pornirilor. Azi, la profesorul Ionescu Mihăieşti, m-am simțit foarte bine. M-am bucurat teribil să-l văd sănătos, plin de vervă, elegant, un om extrem de interesant şi de o mare valoare ştiințifică şi culturală în genere. O atmosferă încântătoare. Un cadru frumos, bogat, numai lucruri de primă calitate şi ce bibliotecă! O atmosferă unică. Dacă aş putea să invidiez, un asemenea interior aş invidia. Mai ales biblioteca! Şi toți profesorii în jurul lui, toți artişti. (Maestrul Jean Steriade, pe balcon, pictând o gâscă sălbatică al cărui parfum se intensifica la soare.) O lume aparte, de oameni creatori. Voi regreta totdeauna că am trăit într-un mediu care nu mi-a permis să evoluez. Vina mare e a ta, care nu voiai nici un fel de ham, dar era şi a mea că nu am avut mai

multă voință, poate e şi vina sărăciei. Simt adesea câtă mediocritate s-a cuibărit în mine.

1946

24 noiembrie

N-am mai scris de mai bine de un an, o lene dublată de sentimentul inutilității şi apoi, veşnica „grabă” ca să scriu, să prepar ceva, să mă duc undeva. O existență fărâmițată, chinuită, fără acel *Loisir* care face posibile gânduri limpezi, creații de valoare şi vieți nobile. Muncesc, fără spor, gândesc fără har, simt în zadar. O viață fără temelie solidă şi fără scop precis. Din fericire, că mi-a rămas luciditatea intactă, ştiu că nu trăiesc, ci că mă trăieşte necesitatea. *Tot ce a rămas viu în mine e luciditatea.* Cred că boala mea e o lipsă totală de aspirații personale. M-a dezbrăcat viața de orice ambiție egoistă. Mă tem că rugăciunea care e bună pentru sfinți nu e bună pentru de-alde noi, rămaşi în lume. M-am transformat într-un fel de amfibie. Aveai dreptate uneori, Stello dragă, când te agasam. Înțeleg de ce mă şi părăseai pentru a te refugia pe lângă femei inferioare, din toate punctele de vedere, dar vii, reale, erau

legate de pământ. Zadarnic dau să mă fixez într-un registru, fie pe pământ, fie în cer, nu pot. Plutesc, inconsistentă, între cele două lumi şi nu sunt decât un fel de meduză informă, vâscoasă, rece, fără preț, nici aci, nici dincolo! A cui o fi vina? Nu cred că numai a mea. Întotdeauna mi-am recunoscut responsabilitatea, o ştii bine, dar acum, perfect lucidă, perfect nemilos de obiectivă, ştiu că nici măcar unitatea unei întregi răspunderi nu e a mea. O creştere prea solidă, adică prea severă sub aparențe grațioase, mi-a frânt vitalitatea, aservind-o principiilor morale. Un hibrid produs al unei epoci formaliste şi condamnat să trăiască într-o epocă anarhică! Deplasare absolută. Azi, dacă aş avea curajul, pe care tot nu-l am, ar trebui să țip tineretului: „Trăiți cum vă vine. Luptați, răzbiți, cu orice preț. Legea o face doar învingătorul, şi el o trăieşte din plin”. Noi, învinşii, nu avem nici măcar consolarea de a fi „morali”. Cred că evenimentele ultime, cinismul guvernanților în falsificarea fără perdea, fără scrupul, neruşinată a voturilor m-au exasperat. Tot ce a rămas sălbatic, primitiv, în mine se deşteaptă. Azi îi disprețuiesc într-atât încât nu doresc să mai trăiesc decât pentru a vedea pedeapsa acestor nemernici, trădători şi de țară şi de umanitate. Îmi e scârbă de ei într-atât încât m-aş bucura să-i văd ucişi sub

ochii mei, fără milă, ca nişte râme otrăvicioase. Ştiu că e în mine furia neputinciosului, dar nu mă pot abține să-i blestem. Plătesc scump bucuria şi mândria de marți şi de miercuri când am văzut cu ochii reacția nobilă, solidă, cuminte a neamului ăsta. Dacă nu aş şti că suferința mea e acum a celor mulți, dacă n-aş simți că mahmureala lui Dumitru şi a Floricăi e de aceeaşi natură ca exasperarea mea, aş face o trăsneală! Ei, cei mulți, tac şi rabdă şi aşteaptă. Şi eu am zile când mă smeresc şi rabd, dar azi sunt descătuşată parcă – lipsa de soare are efecte dezastruoase asupra mea. Să răbdăm? Cât? Se mai poate vorbi acum de aşteptare, când nemernicii de trădători sunt pe punctul de a ne vinde țara? Oare nu va fi prea târziu pe urmă să mai protestezi? Gândul că ne cârmesc spre anexiunea la vecini mă înnebuneşte. Azi nici nu pot să mă rog. E una din zilele *foarte grele* ale vieții mele. Supunerea orbească la loviturile lui Dumnezeu. Dar, oare, sunt de la El sau de la Diavol? Să mă supun Diavolului? Să nu mişc? Să nu protestez? Iisus a răbdat, e adevărat, greu e, Doamne, să fii acum creştin! Simt iar că pe latura dreptății mă încerci Tu. Tot dreptatea mă ține în loc. Îmi ceri să iubesc bestiile infame, mincinoase, frauduloase, laşe, hoațe, nu pot, *nu vreau.* Simt că mă răzvrătesc, Doamne, împotriva legii Tale, făcută pentru lumea

sfinților, dar nu pentru pământul nostru. Îl înțeleg acum pe Emanoil Bucuță, în răzvrătirea lui, anul trecut, când spunea că un popor nu poate trăi cu dragoste ci şi cu ură împotriva celor care îi vor răul. Acum văd ce teoretice sunt toate cele spuse şi scrise de mine. Dragoste, da, ideal, dar în realitate până nu lupți, până nu loveşti, te desființează alții pe tine. Dacă regret ceva din toată ființa, azi, e că nu sunt bărbat şi tânăr. Cred că aş fi capabil azi şi de crimă, *din dezgust şi dispreț.* Femeie, bătrână, fără importanță, un biet purice nemernic, nu-mi rămâne decât să blestem, să cer lui Dumnezeu să lovească El. Ştiu că ar trebui să cer îndurare pentru noi toți, dar sunt atât de îndârjită încât mi-aş da, Doamne iartă-mă, toate meritele acumulate o viață întreagă pentru bucuria de a vedea un ceas *Dreptatea.* Parcă sunt Shylock. Nenorocitul! Câtă indignare s-o fi acumulat şi în sufletul lui de persecutat ca să ceară atâta răzbunare. „Caritatea e ploaie din cer”, da. Ştiu. Dar azi sunt rea, vreau să fiu rea, supăr pe Dumnezeu? Nu. Ştiu că nu-l supăr, că surâde şi îşi zice: „Trebuie să suferi şi pentru Dreptate, nu să te avânți prea uşor în Iubire”. Azi mi se pare leşinată „Iubirea”. Nu o vreau pe ea, aş vrea să lupt, să lovesc, să distrug minciuna neruşinată, interesată, diabolică a tuturor monştrilor infami. Doamne, urăsc pe aproapele meu când

acesta este o guvernare cinică şi laşă. Pfui! Îmi vine să vărs, îi reneg, nu vreau să-i consider frații mei. Pentru Iuda am o sinceră milă, pentru aceştia dispreț şi ură, ce canalii! Pentru ce să otrăveşti sufletul unui popor prin minciună monstruoasă? Le-a fost poruncită. Bine. Admitem că a nu te fi supus ar fi costat mult țara, dar de aici până a linge picioarele duşmanului, până a-ți trăda mama şi tatăl?... Pfui! Creaturi blestemate! Nu pot decât să blestem şi o fac din fundul ființei mele întregi. M-am rugat lui Dumnezeu să nu îngăduie El ca duşmana noastră să intre în Parlament, s-o oprească El cum va şti, prin vreo minune. Am ajuns imposibilă. Îmi e ruşine că mă cobor până la bestie din pricina lor. E o umilință în plus. Nici măcar nu pot cere din toată inima lui Dumnezeu să mă ierte pentru asta. E un sentiment în mine care justifică această reacție. Voi, dacă sunteți – vezi, azi mă îndoiesc de tot, şi de existența spiritului, dacă sunteți, nu ne lăsați, ocrotiți-ne. Stello dulce, iartă-mă, ajută-mă să mă domolesc.

25 noiembrie

Iubitul meu, am poftă să răstorn toate. Nu ştiu de unde-mi vine această furie împotriva mea, împotriva vieții, a

oamenilor – totul. E aproape nefiresc. Un dezgust de lume de neînvins. Mă tem de o criză adâncă. Niciodată nu am fost ambițioasă pentru mine însămi, dar am în mine ambiția pentru *cauze.* Să văd acum justiția şi libertatea călcate în picioare şi atât de mulți oameni supunându-se fără a suferi, mă face să-mi ies din țâțâni. Aş fi în stare să dau foc Universului prin revolta în care sunt. Şi, suprema deriziune! Să fiu obligată să vorbesc vineri despre dragostea aproapelui şi despre solidaritatea universală! Oare Dumnezeu mă obligă să lovesc în tot ceea ce rațiunea mea mă îndeamnă să spun? Sau mă sileşte să strig cu voce tare ceea ce simt acum? Cred că voi face o prostie strigând cu putere că există oameni de disprețuit pe care nu pot să-i sufăr. *Tant pis!* Asta îmi va permite apoi să respir. Sufăr din lipsa soarelui, această vreme mă întristează până la a mă face rea! Aş dori să iubesc şi nu pot decât să-i disprețuiesc pe aceşti oameni bicisnici. Părintele [Gala Galaction] va vorbi deseară. Mi s-a telefonat să-l ascult. Aş vrea să-i spun că este o laşitate din partea lui să accepte onoruri din partea unor oameni pe care-i disprețuieşte, dar e în el o naivitate care mă dezarmează. Aş dori să pot râde, să-mi bat joc de oameni – să iau în haz tot ce mi se întâmplă, ar fi un fel de a mă răzbuna mai bun decât blestemele. Voi încerca s-o fac

diseară. Tity era vizibil înțepată, o plictiseşte să întâlnească rezistență. *Tant pis!* Trebuie să simtă că există şi oameni liber, care nu se lasă doborâți de Putere. Sufăr pentru umilința țării întregi. E greu să suporți acest lucru. Se va termina nenorocirea, fie în răzbunări nemăsurate, fie în dispreț batjocoritor. De aş putea să mă dezinteresez de toate, în afară de Dumnezeu! Voi încerca să mă rog, ajută-mă dragul meu. Sunt mai bolnavă şi mai nenorocită ca oricând.

3 decembrie

Dragule, m-am potolit, dar numai fiindcă nădăjduiesc în dreptatea lui Dumnezeu. Îmi e silă de răutatea, dar mai ales de cinismul celor care mint sfruntat. Ce pot eu? Un singur lucru: să lupt în sectorul meu de lucru contra acestor păcate. Ieri a fost deschiderea cursurilor, m-am simțit bine şi copiii la fel. Azi, telefonaj din partea unei străine, nu ştiu dacă n-o fi iar vreun spion. Cu atât mai rău pentru ei, fiindcă eu spun pe față ce am de spus. Telefonaj acum de la Şcoala Socială. Simt cum se pleacă toți circumstanțelor, simt oportunismul laş. Nu vreau să mă bag în bălăceală. Alții sunt forțați, eu mă simt încă liberă. Câtă vreme? Cât voi crede ferm în Dumnezeu? O

criză de inimă. O simt în gât. Nu mai am putere de stăpânire suficientă. Totuşi ştiu că Dumnezeu mi-o cere acum. Sper că doamna Manoliu va înțelege că demisia mea e cea mai bună soluție. Vin zile grele? Ajută-mă, Stelule. Te iubesc. La „Amicii Franței”, un ceas bun de înțelegere. Respirare liberă. Nu pot suferi împilarea spiritului, mai ales prin metode de infiltrație. Voi avea azi o conversație. Te iubesc, A.

1947

18 noiembrie

Dragoste, azi am avut o zi plină şi bună. Dimineața, cursul lui Pippidi, amintiri din studenție, citire pe texte, urmărire a unui gând, dejun la Jeny Ralet. Doamna Salmen, un fenomen de occidentală. Popeasca de la Severin? Fenomen exemplar de cultivare prin mediu. Cea mai desăvârşită lady, până şi în fasonul exterior. Măritată cu un englez. Trebuie să aflu povestea acestei romance în care *rasa*, nu familia, e aristocratică. Interior drăguț, ordonat, gospodăresc, atmosferă aleasă. Ne-am simțit foarte bine. Apoi conferința doamnei Coudier. Aspecte cereşti, proporții

gigantice în Univers. Am ieşit cu simţământul nimicniciei, nu al vieţii, nu al zbuciumului nostru. Ce importanţă să mai aibă comunismul sau fascismul în Univers? Am intrat la Biserica Italiană, mi-am regăsit echilibrul. Acasă, de lucru la curs. Acum somn. Azi-noapte te aşteptam cu angoasă şi tu nu veneai.

21 noiembrie

Sunt liniştită azi, dragule. Am lucrat, am citit, am reflectat. Alaltăieri am trecut printr-o criză de pesimism. Mai bine zis de apatie. „Nimic nu-mi mai merge.” Am căutat cauza. Bănuiesc că a fost titlul citit dis-de-dimineaţă, la chioşcul ziarelor: *Amovibilitatea* magistraturii, adică vestea altei lovituri date sub „centură” statului român. Simt tot mai mult că târnăcoapele comuniste lovesc mereu mai tare şi tot mai curajos. Ei sunt ofensivi, iar noi pasivi. Pesemne că acesta e procesul vieţii. Selecţiunea celor mai tari, dacă aş crede că sunt convinşi comuniştii noştri, m-ar mai împăca acest gând. Dar dezgustul îmi vine din convingerea că sunt toţi arivişti şi interesaţi. Dărâmă o naţie pentru ca lor să le fie bine. Pe ruşi îi înţeleg în nevoia de a-şi construi ziduri apărătoare. De ce să-şi jertfească poporul teritoriul lor? Fac din noi

tranşee de luptă. Am convingerea că nici nu-i mai interesăm ca material uman de convertit. Ne dispreţuiesc din pricina oamenilor cu care lucrează: arivişti, profitori şi fricoşi. Cum ar putea crede un adevărat comunist în autenticitatea celor care strâng averi şi petrec, fac pe proletarii când sunt oamenii cei mai îmbâcsiţi de prejudecăţi, de superioritatea lor? Miţa Rosetti[35] comunistă? Lăsaţi-mă să râd! Ieri am avut o splendidă destindere şi parcă îmi creştea nădejdea în mine, ascultând nunta de la Londra[36] la radio. Ne-am emoţionat şi Ionel şi Marietta şi eu. Maricica a venit târziu, era căzută pe gânduri. Ne-a emoţionat simplitatea ceremoniei, adâncimea sensului ei, emoţia celor doi miri, ce se citea în glasul care rostea *I will*[37]. Emoţionantă participarea entuziastă a mulţimii. Simţeai că poporul şi suveranii sunt una. Tulburător sentimentul că noi, la Bucureşti, luam parte, cu lacrimi în ochi, cu fiori în inimă, la o solemnitate îndepărtată la peste 3 000 de km, că auzeam orice suspin şi urmăream convoiul de la un cap la altul, nu doar din

---

[35] Maria Rosetti, soţia profesorului Al. Rosetti.

[36] Căsătoria actualei regine a Angliei, Elisabeta a II-a cu Filip, duce de Edinburgh.

[37] Vreau (engl.), cu sensul de „da”, răspunsul pe care îl dau mirii, la căsătorie, la întrebarea preotului.

închipuire, dar după glasul mulțimii şi sunetul de copite al cailor. Cum să dispreţuieşti omul, când a fost capabil de asemenea născociri şi cum să ne dispreţuim pe noi, vulgul, când suntem în stare să ne solidarizăm cu un popor îndepărtat? Îmi e dor de frăție universală. Mă doare că trebuie să opun un „fine de neprimire” încăpățânat spre Răsărit. Citesc lucruri despre ruşi care mă înspăimântă, dar iarăşi, nu pot nega măreţia năzuinţelor lor. Dacă nu ar fi profitorii care fac perdea între oamenii cinstiți de pretutindeni! Doresc un război, care să aleagă. Nu pot spune da, fiindcă îmi pare rău de toţi nevinovaţii care vor pătimi, pe când profitorii se vor pune la adăpost. Aş dori, cu adevărat, înlăturarea tuturor cinicilor, ca Vîşinski şi Molotov şi de ai noştri, şi împăcarea între Apusul şi Răsăritul cinstit.

Nu mai pot suporta discuţiile. Unii oameni sunt prea peremptorii. C.S. e crispată la culme, ţipă, îşi spune părerea cu o vehemenţă morbidă. E contagioasă şi C. la fel. Le iubesc mult, dar atmosfera e prea încărcată de nervi, nici măcar de patimă. Mi-am făgăduit să mă abţin *orişiunde*, să mă reculeg în mine.

Duminică, 23 noiembrie

Dragule, azi zi plină. Dejun la Fify. Impresia că el a ieşit foarte zdruncinat din închisoare. Am recunoscut metodele de persuasiune descrise de Koestler. Judecând după rezultate, m-am cutremurat. Simţi că numai credinţa în Dumnezeu poate tămădui spaima intimă a unui om care a trecut prin astfel de încercări, nici o molestare corporală directă, totul jucat pe nervi. Metode asiatice de o perversiune diabolică. Numai cu rugăciune cred că se poate rezista. Nu cred că cei antrenaţi să le aplice scapă teferi până la sfârşit, trebuie să deraieze cu ei pentru că exerciţiul continuu de pervertire a voinţei altora se răzbună pe cei care îl practică. E aici un fel de terapeutică mintală pe dos: antrenament pe linia falsă. E fără îndoială ceva diabolic şi-i înţeleg pe cei vechi care vorbeau de „posedaţi”! Cum vorbeam cu Buj, numai completa libertate a omului explică asemenea fenomene. Se spune: cum permite Dumnezeu o asemenea monstruozitate? Nu înţeleg oamenii că ea este efectul libertăţii omului de a alege răul. Dar nu pot crede că până la capăt un asemenea deformat rămâne teafăr. Nu mai pot să cer, pentru ei, nenorociţii, pedeapsă, ci numai iertare de la Dumnezeu, tămăduire! Săracii monştri! De la Fify, cu ea şi conu Georges [Cantacuzino] am plecat spre Aurora. Aurora, de o

slăbiciune impresionantă, nu o văd prea bine dacă continuă aşa. Nicu, tot mai tăcut şi pe gânduri. Am impresia că lipsa de numerar, riscul de a pierde casa lor din Bozianu îi deprimă groaznic. Ei erau obişnuiți să conteze pe ceva, să aibă bani, dacă nu mulți, dar suficienți pentru un trai larg. Am regăsit în ei abaterea pe care o aveam noi, cei care veşnic eram în deficit. Mulțumesc lui Dumnezeu că de o bucată de vreme m-a scutit de simțământul ăsta. Dar îmi pare rău de Aurora şi Nicu pentru că prea au fost vrednici şi generoşi şi acum la maturitate sunt atât de descurajați. Căci, orice s-ar zice, dacă mai durează mult situația, pot fi ruinați mulți. Mă rog lui Dumnezeu să ne salveze la timp. Pui mic, te las, vreau să citesc cartea lui Blum, care mi se pare remarcabilă şi prin cunoaşterea condițiilor franceze şi europene şi prin fermitatea unei ținute. Criza din Franța continuă, e în toi chiar azi. Dacă aş putea să mă mai alarmez şi pentru alte țări decât a noastră, ar fi cazul să ne alarmăm. Oare sunt orbiți acolo, sau urmează un impuls al vremii înseşi? Oare nu vor ajunge la ciocniri interne? Am impresia că franțujii trec iar un examen. Poate că tot ei, săracii, au de plătit experiența cea mare. Se vorbeşte de război, pe curând. Nu ştiu ce să doresc, fiindcă nu cunosc cu adevărat realitatea.

25 noiembrie

Dragoste, sunt tristă. Am fost la Fundaţiile Regale, unde mi-am dat quasi-demisia, nu mai scriu cronica dramatică, pentru bunul motiv că ce scrii nu mai apare decât aranjat de cenzură. Dacă ar *tăia*, înţeleg. *Dar adaugă*, deformează şi compromite textul. Trebuie să-ţi spun că mă doare această despărţire de o revistă pe care o iubeam. Mă doare şi jena directorului, care în fond trebuie să fie mulţumit că l-am scos dintr-o situaţie falsă. Am vorbit frumos, ca între oameni de treabă, a înţeles punctul meu de vedere, scrupulul faţă de revistă dar, dacă nu mă înşel, a avut şi un moment de regret că îl părăsesc colaboratorii. E oare vina noastră? Azi am avut impresia că parcă eram într-o casă goală, de unde se mută locatarii. De unde altădată forfotea de lume, de scriitori tineri şi bătrâni, eram ca într-un salon literar, acum erau 3-4 oameni necunoscuţi, nişte mutre suspecte, cu şepci şi foarte puţin „culturale”. Afară de Perpessicius şi de Biberi, nimeni altul. Să fi fost o întâmplare? Aş dori-o. Vocea de sus, din hol, care cerea foarte net: „Săptămâna viitoare să găsesc jurnalul de perete” m-a asigurat că directorul e un prizonier. Am în suflet un sentiment de adâncă melancolie. Cât va mai dura? Ieri-dimineaţă conversaţie cu Caraion – tinereţe plină de nădejde – mi-a făcut bine. Crede în destinul Ţării

româneşti. Cisek a venit după-amiază descurajat, deprimat, dar a plecat înviorat după o conversație obiectivă şi o examinare a realităților. Sunt obosită acum, un somn foarte superficial. Simt nevoia unei zile întregi de odihnă, de singurătate. Tensiunea mă oboseşte, cred că am şi tensiune fiziologică, nu numai psihică.

Renunț azi la conferința de la Dalles. Aştept cu înfrigurare veştile de la Londra. Cum vrea Dumnezeu!

28 noiembrie

Iar zile pline, dragule. Nu lucrez, doar citesc şi mă las prinsă de zvonurile acestor zile grave. În ziua de Sf. Ecaterina, spre seară, la Coca Mirică, seara la Tity. Multă lume, prieteni şi din lumea bună. M-a mirat lipsa altora. Deci, totuşi snobism, şi încă acut. Excelent bufet extrem de copios, animație. Încă o dată am constatat că nu mă amuză lumea multă, că nu-mi plac decât grupuri mici. Doar atunci se face cu adevărat atmosferă. La bufet, ca într-o junglă – mâncam toți pe îndesate! E o grozăvie cât am decăzut! Uneori, dragule, te simt atât de aproape, altă dată parcă eşti dus departe. Veştile politice încă neclare, deşi am impresia că anglo-americanii îşi impun punctul lor de vedere. Gluma lui Bevin: „Ştie toată lumea că Rusia

este sfânta omenirii, pe când noi suntem dracii”. Să fie semn de enervare? Eu cred că e un moment de acalmie. Poate vrea Dumnezeu să-i potolească pe toți şi să-i împace. Recunosc că în noi e o spaimă de nebiruit față de ruşi şi o neîncredere înnăscută. Aşa şi cu ungurii. Acum, săracii, au fost foarte cumsecade, au declarat că s-a isprăvit cu animozitățile între noi. Dacă sunt sinceri, gestul lor e foarte frumos şi poate să fie începutul unei conlucrări solide. Numai că şi ei sunt comunişti şi deci nu sunt de încredere. Să le facem însă credit. Veştile despre ministresele noastre din străinătate mă înfurie, pentru că sunt cucoane şi nu le stă bine să fie lichele. Azi au fost la mine Maricel Holban şi apoi Dida Buescu şi Jora. Atmosferă bună. Toți din aceeaşi lume. Aflu că s-au sindicalizat 30 de profesori, s-a schimbat şi direcția. Constatări triste, dar explicabile. În fond, sunt oameni cărora le e frică pentru familia lor. Luptători nu pot fi decât oamenii liberi. Mă întreb, dacă regimul acesta ține ani în şir, câți vor mai avea curajul de a se opune? Ştirile din Franța şi Italia mă îngrijorează. Oare M. nu râde la Paris fiindcă ştie ce treabă a făcut a cincea coloană rusă în Franța şi Italia? Am ajuns bănuitoare în toate. Se schimbă omul cu timpul. Ceaiul la Detta, simpatic, cu dr.

Voiculescu[38] şi Ştefan Nenițescu. Poeziile acestuia cam alambicate, o gândire şi simțire cam întortocheate, dar interesante, limbă europeană, rafinată, dar poezie cerebrală. Dr. Voiculescu, mult mai substanțial poetic.

29 noiembrie

Stelule drag, veştile din Franța mă alarmează. De câteva zile, ele mi se par evenimentul *cel mai* important. Am ghicit, cu intuiția mea feminină, ceea ce spune presa engleză: anume, că această grevă e un acompaniament politic la adunarea celor 4 de la Londra. Dar dacă instinctul de conservare al poporului francez e în declin? Nu pot crede asta pentru că din toate milioanele de francezi numai 2 milioane sunt în grevă şi, desigur, nici aceia toți convinşi. Totuşi, cum e posibil să nu simtă aceşti franțuji că fac jocul Rusiei? Hotărât, acest popor are o putere de tulburare şi de fascinație periculoasă. Noi, românii, care îi cunoaştem de mult, până şi la noi găsesc adeziune tot mai mulți. Acum, e drept, la noi nu sunt, vorba lui Iancovescu, „comunişti de proşti, dar de lichele”. Am impresia că cele ce se petrec la Londra depind de cele ce se petrec la Paris. Ce mă îngrijorează este posibilitatea

---

[38] Scriitorul V. Voiculescu (1884-1963).

unei rupturi între adversari fără urmări decisive. Să nu ne trezim rămaşi după perdeaua de fier! Dacă s-ar întâmpla şi asta, tot nu cred că ar fi pentru multe luni, căci: 1. Dacă America rezistă cum o face acum, e că i-a cunoscut pe ruşi şi uneltirile lor asiatice şi nu e proastă să aştepte până vor fi ei mai tari. 2. E gata cu pregătirile, altfel nu se aventura la tonul pe care l-a luat. Să fie bluff reciproc? Nu cred. Am convingerea, poate e doar o dorință, că vor ceda ruşii, dar numai dacă în Franța eşuează comunismul. Nu mă pricep în politică, dar mintea îmi zice că mişcările din Franța fiind declanşate de ruşi, ei contează pe aceste acțiuni ca să le întărească situația în Europa. Dacă nu le reuşeşte, vor pierde din îndrăzneală. Mai cred şi că regimul lor e la punctul maximei încercări. Dacă cedează la Londra, pierd terenul acasă. De aceea, joacă pe viață şi pe moarte. La noi nu e decât o consecință a celor ce se petrec în Europa. Parcă şi la noi e o recrudescență colosală de presiune. Schimbările în ministere, reforma judiciară, schimbarea la Banca Națională şi la Finanțe, strângerea excesivă a şuruburilor sunt semne că şi la noi se joacă disperat. Până şi oamenii lor, cei civilizați, sunt dați la o parte. Nu mai comandă decât evreii, direct agenți ai Moscovei. Ce am auzit eu la Fundațiile Regale a fost simptomatic. Directorul Gr. sta smirnă în fața tipului cu caschetă care ordona „să

găsesc săptămâna viitoare jurnalul de perete!”. Mi-a părut groaznic de rău pentru director. Toți sunt prizonieri, de acolo ca şi de aiurea. Recrudescența presiunii se constată şi la A.C.F. şi pretutindeni. Aşa au procedat şi legionarii şi le-a fost fatal. Şi doar aveau şi ei protectorii lor în țară. Şi doar dreptatea şi mila lui Dumnezeu nu dorm. În El cred, în El mi-am pus toată nădejdea. Dorm liniştită.

3 decembrie

Dragule, ieri şi azi conferințele lui Saingevin m-au purtat spre preocupări mai senine. Şi cursurile mele despre poezie şi metafizică au fost de calitate. Parcă mai mult ca oricând, capătă greutate preocuparea intelectuală, nu doar ca un refugiu, ci ca locul unde se limpezesc sensurile. Doamna Argetoianu, azi, la Saingevin a simțit la fel, consolare în fața frescei istorice trasate de franțuji. Dar departe de a fi un fel de a fugi din actual, pentru mine viața gândului îmi deschide perspective asupra adâncurilor actuale. Cu fiecare zi ce trece, înțeleg că revoluția e fundamentală şi că nu ne mai întoarcem înapoi. Dacă totuşi, mă încăpățânez în poziția mea, e că metodele întrebuințate de comunism sunt inumane şi pentru că azi aceste metode se petrec pretutindeni unde

comunismul a pus piciorul. Nu neg generozitatea principiilor comuniste, dar rezist formei lui actuale, barbare şi primejdioase pentru umanitate. La noi se mai complică şi cu o superficialitate, un lichelism flagrant. Lichelele sunt în toate partidele, dar mă scârbesc mai ales când vor să fie şi reformatoare. Dar, indiferent de indivizi, curentul are ceva irezistibil. Criminali şi lichele îl susțin la noi, din păcate, din interes şi din ură, de aceea mă tem că foarte greu se va putea limpezi la noi. Vom rămâne la remorca altora – derivate, nu un produs nobil. Privesc în jur, nu văd *un om*, un conducător de opinie, o genialitate socială, pretutindeni numai interesați sau timorați, invidioşi sau rancunieri. Calitatea inferioară a purtătorilor acestui curent la noi mă face să-l reneg şi, totuşi, e în dreptul maselor care se deşteaptă, care îşi cer dreptul la răspundere şi conştiință, la [...] de sensul lui încât te scârbesc. Nu se poate lucra cu oameni fără nimic sfânt în ei, cu mincinoşi şi criminali. Că vor fi fiind şi tineri puri, idealişti adevărați, nu neg, dar îi copleşesc ceilalți. Cartea lui Koestler m-a tămăduit de iluzii asupra realității comuniste ca şi de cele ce se întâmplă la noi. Mi se pare că metodele lor se pot compara cu cele ale Inchiziției. Tot atât de puțin liberatoare pe cât erau de evanghelice mijloacele

Inchiziției! Idei şi năzuințe sfinte încăpute pe mâini de troglodiți prin perversiune.

Nu cred că ne mai putem întoarce la cei care am fost acum douăzeci de ani. Nici nu mi-aş mai dori o viață fără riscuri şi eforturi şi nesecuritate. Dar tirania asupritoare a câtorva asupra maselor, în numele Libertății, mă înfurie şi mă face aproape să-i urăsc. Nu ştiu să-i urăsc, e aproape un defect mare al meu, o lipsă de reacție vitală şi totuşi nu se poate tămădui umanitatea de ferocitatea ei decât prin dezintoxicație, de ură, prin înțelegere, *prin simpatie şi iubire.* Nu văd tămăduirea decât într-un creştinism activ, fervent, înflăcărat, militant. Orice ni s-ar zice, atacul comunismului asupra claselor e mai ales atac asupra credincioşilor. Lupta e între barbarie şi creştinism. Pic de somn, pui drag.

5 decembrie

Dragoste, vreau să scriu aci şi m-am trezit citind din jurnalul meu de anul trecut. Constat că indignarea şi scârba nu contenesc. Azi mă simțeam atât de copleşită de atmosfera politică, de nesiguranța de la noi, de teroare, de arestări şi mai ales de grevele din Franța, încât îmi spuneam că de mult nu am fost deprimată ca azi. Din

jurnal constat că acum un an eram la fel. Scriam că nu se mai poate suferi şi iată că am răbdat. Să nu dea Dumnezeu cât putem răbda! Azi o mare îndoială în mine. Oare îl poți coborî pe Dumnezeu până a-l crede uşuratic participant la viața nenorocitului bulgăr de praf ce e pământul, şi pe pământ, având grijă de umbrele ce suntem noi? Oare acest egocentrism şi antropocentrism nu e o adevărată impietate? Mântuitorul să fie prezent oricând? Ducând crucea mea? Azi sufăr pentru că mă îndoiesc de aceasta, pentru că nu sunt în stare de credința adevărată, aceea care renunță la sensul vieții particulare, individuale sau colective, pentru a afirma doar sensul în care noi ne pierdem. Mâine, de Sf. Nicolae, îl văd pe Stelică punându-ne în ghetele noastre din fereastră tot soiul de bunătăți. Apoi îmi amintesc serile la Aurora. Dejunurile la Colea, când eram cu toții împreună. Ne-am răzlețit! Voi, acolo, noi aci. Plutesc între două lumi. *Nu mai lucrez*, nu mai fac eforturi, am vrut să încerc o *vacanță*, o destindere, m-am lăsat disponibilă impresiilor. Azi, simțământul că energia „celor trei” se pierde în lovituri goale împotriva lui Molotov. E în politica rusească ceva demonic. Azi dezolarea din pricina intuiției că „timpul” poate să se prelungească mult. Am obosit în rezistență şi nădejde. Azi o zi infectă – nemulțumire, „înfruntare” chiar împotriva lui

Dumnezeu. În asemenea zile cred că s-ar *putea da foc Universului.* Să mă smeresc? Ştiu, dar *sunt tentată* să mă revolt. Azi tentație diabolică de anarhie! Nu vine din rațiune ci din decepția de copil că Dumnezeu tace şi cu el aliații! Dacă nu aş fi mai presus de orice *lucidă* – într-o zi ca asta m-aş înscrie la P.C.R., nu ca să ajung mare, dar ca să mă asociez la opera lor drăcească de distrugere. Nu am nimic contra programului comunist, ba chiar sunt foarte multe lucruri pe care le admit şi chiar le găsesc bune, le doresc împlinirea, dar am oroare de metodele lor: minciună, perfidie, teroare. De ce mă mai zbat, ar trebui să tac disprețuind şi să mă refugiez în cărți, muzică, lucru. Dar nu pot, sunt, vai, prea de treabă şi mai ales, vai, prea bine crescută! Azi aş face ca Faust pact cu Răul pentru a-mi împlini setea de dreptate şi dezgust.

6 decembrie

Dragule, e douăsprezece noaptea. Până acum am corectat la stenogramele de la curs. Nu-mi plac deloc. Constat ce empiric procedez ca să fac clasa atentă şi s-o inițiez în estetică. Totuşi atenția şi fervoarea lor îmi mărturisesc că metoda e bună pentru clasă; scris este un dezastru. Ca să publici un asemenea curs ar trebui complet prelucrat. Voi

încerca mâine să-mi scriu lecția de luni, s-o concentrez. Constat că mă lățesc teribil şi că metoda socratică (maieutică deşi monologată) ia foarte mult timp. În fond ce mă interesează e ca studenții să prindă mişcarea infimă, generatoare de frumos. Totuşi ar trebui să le dau câteva formule-cheie. Mă întreb cum am putut trece drept o conferențiară de clasă? Fraza e inelegantă, cuvintele le caut, mă repet, e drept că de la începutul lecției la sfârşit e un drum care urcă, uneori drept, alteori sinuos, dar nimic din frumusețea imaginilor ca la alții, nimic rânduit arhitectural. E drept că conferințele sunt totuşi solid clădite. Dar nimic din caracterele oratoriei clasice. Idei, simțiri, evocări – atât, ba şi înlănțuiri strânse de raționamente, iar în lecțiile de estetică – continuă raportare la exemplul viu. Dar de ce reține atenția? Mă întreb, când văd clasa fără răsuflare, atentă, atârnată de firul cuvintelor. Eu cred că taina este a însuşi *actului* creator al cugetării. Nu spun niciodată vorbe goale. Se simte în stenogramă că bâjbâi singură prin conştiința mea ca să mă adun. Trebuie să fie un „farmec”, adică poezia însăşi a creației care atrage. Alții au farmecul necunoscutului, tentează aventura din tineri, eu am farmecul specific efortului cinstit de a „căuta adevărul”, de a crea. Ar fi de întreprins o cercetare psihologică asupra

farmecului şi deci a poeziei. Mă ispiteşte! Simt nevoia de a spune ceva care mă munceşte.

Azi la cimitir cu Valérie. Zi de primăvară. Dejun la Aurora. Foarte simpatic. De ce m-o fi chemat la telefon Părintele Gala? Atacul lui Vasile Luca împotriva bisericii l-o fi tulburat? Azi m-am domolit, ieri era furtună în mine.

10 decembrie

Pui mic, pic de somn, e douăsprezece noaptea, am avut de preparat cursuri. Trebuie să fixez aci bucuria că s-a sfârşit greva în Franța. Poate că acord prea mare importanță evenimentului, dar nu cred, e capital pentru cauza libertății popoarelor. Mă tem de o recrudescență de severitate la noi.

13 decembrie

Dragule, azi te-am visat de două ori noaptea şi o dată după-amiază. Ai venit să mă mângâi. Poate chiar să mă avertizezi că necazul pe care singură mi-l pregătesc din pricina lui Jean Paul îmi poate provoca o criză fatală. E spaima trecerii. Totuşi toți spun că e uşoară. N-am curajul s-o cer, cel mult aş avea curajul s-o accept liniştit din

mâna lui Dumnezeu. Să mă supun, nu fără melancolie. E pedagogia vieții. Eu cred că e a providenței.

În Franța s-a aranjat, nu ştiu detalii din pricină că trăim îmbrobodiți. Trebuie să ajung să privesc în față minciunile, fără să mă indignez şi să înțeleg din ele tocmai ceea ce ele vor să ne acopere. Exercițiul de inteligență şi de creştere a răbdării. Uneori mă minunez de unde are poporul nostru atâta răbdare, dar înțeleg că o are din izvorul inteligenței şi al credinței. Acum îmi e foame. Încep să simt lipsa cărnii. Trebuie să mai dau şi prin sarmale, altfel simt repulsie pentru mâncările de post forțat.

15 decembrie

Dragule, ieri zi bună, începută cu slujba la Biserică, apoi vizita de rămas-bun a lui Paolo Biffis, un om de cultură occidentală pe care îmi pare rău că nu l-am cunoscut decât în ultimele luni. Mărturisea că în aceşti ultimi ani petrecuți în România a învățat *relativismul*, chiar spiritul critic care l-a liberat dintr-un anume clasicism rigid. Teama de a fi prins din nou de formele imuabile ale vieții catolice. Se simțea la el lupta dintre credință şi rațiune. L-am invidiat. El pleacă într-o lume liberată de frică, liberă şi cu disciplină liberă. Regret plecarea lui – este încă un

colţ de Occident care se depărtează. Aş vrea să mă duc mai des la Institutul francez, să releg contactele solide din timpul lui Dupront, Mouton. Ieri, dejun foarte simpatic la Domniţa Ileana. Atmosferă caldă, deschisă, bună. Apoi, conversaţie intimă în faţa revistelor cu fotografii de la nunta engleză. Apoi, am cutreierat cu Alis Popescu pe la casele unde depuneam pachete. Oficiul de Moş Crăciun. Bucuria de a întrezări bucuria celor care primeau, toţi intelectuali şi oameni de calitate. M-am bucurat şi eu de pachetul meu. Seară la Aurora şi familie – intimă, foarte simpatică, mâncare excelentă deşi simplă (după ei, căci după mine era foarte copioasă). Seara m-am „rătăcit” prin Spinoza – aşa...! Hoinăresc, oftez pentru Occident, Franţa sau Italia sau Anglia!

17 decembrie

Dragoste, ieri şi azi zi plină. Ieri după-amiază, la Odeon. Mulţumesc Domnului că mi-a dat puterea curajului să vorbesc, deşi se pare că era totul aranjat, am picat, cam năucă, în plin rechizitoriu al bietei piese americane *Îmi amintesc de mama*. Ce nevoie de risc în mine, tot mai mare! Am spus tot ce aveam de spus. Aplauze multe. M-au asigurat că sala gândea ca mine. Ce reţin din această

şedinţă e însă că ei, comuniştii, ştiu ce vor şi ştiu să şi lupte. M-a izbit şi gândirea ălora care îmbrăţişează *o cauză* mare şi de aceea calcă peste detalii, chiar când sunt preţioase. Am mai aflat ceva: se pare că Sadova a mărturisit că a jucat piesa făcând un compromis, ca să trăiască. A greşit mai rău decât credeam eu că ar putea s-o facă. Nu îndrăznesc să judec până nu voi afla exact ce a spus. Trebuie totuşi să fi făcut mea culpa, fiindcă altfel nu avea rost ce a spus Mircea Şeptilici „că e lăudabil ca cineva să-şi recunoască greşeala", apoi, pe scenă, la sfârşit, când şi-a luat ziua bună de la Novicov[39], am auzit-o mărturisind pe un ton de şcolăriţă: „Veţi vedea ce va fi piesa următoare!". Nu vreau să condamn, mai ales că nu ştiu precis cum şi ce a spus, dar socot că nu mai ai dreptul să mai joci ceea ce ai recunoscut că e fals. E trist că a putut să renege ce a lucrat cu atâta dragoste. Convingerea mea este că şi Sadova e un soi de oportunistă ca şi Marin F., ca şi bieţii noştri profesori de la Conservator, siliţi să se înscrie la Socialişti, pentru că au neveste şi copii. Să mă ferească Dumnezeu să fiu dispreţuitoare. Eu sunt privilegiată, liberă, fără răspunderi decât a mea. Dacă trăiai tu, poate nu aveam curajul să

---

[39] Mihai Novicov, activist comunist, în acea perioadă director în Ministerul Artelor; ulterior, carieră universitară.

înfrunt furtuna. Ba cred că da, pentru că o înfruntai şi tu – şi încă cum! Mulțumesc părinților şi educatorilor mei că m-au făcut om. Dar mai ales lui Dumnezeu că m-a făcut capabilă să cred în El şi deci m-a liberat. După-amiază, mondenitate acută: muzică la Institutul Italian, apoi bufet copios. M-ar fi interesat să mai stau dar trebuia să trecem dincolo, la franțuji, unde era recepția pentru Madame de la Brucholleriе[40]. E încântătoare, femeie şi amabilă şi frumoasă. Îmi pare rău că pleacă Mme Rebeyrol. Sper că tânăra doamnă va fi la înălțime. Nu pot să nu notez un gest neprevizibil al lui Jean Paul. S-a dus de mi-a adus cartofi de la instituția lui! E ceva fantastic pentru cei care îl cunosc. Cred că şi-a făcut o socoteală dreaptă şi a recunoscut că exagerase în rău şi că trebuia să compenseze, încă o dovadă că oamenii se cresc cu exemple.

24 decembrie, noaptea

Noaptea de Crăciun. Am petrecut toată seara cu copiii! M-au întinerit. Deştepți, hazoşi, afectuoşi, buni. Sunt obosită, dar plăcut. Şi ieri la fel. Azi, cercul mai omogen. Marietta se amuza cu noi. Am întrerupt facerea unui Moş

---

[40] Pianista Monique de la Bruchollerie.

Crăciun ca să citesc cartea dată de Toader Arsenie şi sora lui: scrisorile mamei lui Goethe. Încântătoare. Ieri m-am împărtăşit cu Nataly. Părintele ne-a împiedicat să ne reculegem, a făcut cu noi... politică! Părintele Gala e un mare duhovnic. Ce deosebire de alți preoți, cu toate slăbiciunile lui, ce flacără spirituală! Azi, sus la voi, era atât de liniştit şi frumos încât m-am împăcat cu moartea. Erați lângă mine? Mă vedeați, mă simțeați? Vă vorbeam cu glas tare, mă rugam cu glas tare.

30 decembrie

Dragoste, astăzi e cea mai tristă zi după cea din 8 octombrie 1940, când ai plecat. Am urlat, m-am zbătut ca un miel în gura lupului, am blestemat, am urât. Acum m-am liniştit. Dar începe drama sufletului. Regele Mihai va fi poate fericit, să-i dea Domnul toate bucuriile cele mari, cele bune şi să binecuvânteze în toate pe poporul lui, să-l țină în dreptate şi virtute. Nu pot, nu vreau să cred că acesta e finalul tragediei începute în 1940. Copilul acesta a fost prea grav, prea eroic, pentru a merita această soartă rea. El e mai fericit acum, dar biata țară! Şi el nu poate fi fericit fără să-şi fi îndeplinit datoria către ea. Oare întru cât stânjenea el „progresismul” poporului român? Oare un

Rege constituțional ca el se opunea regimului democratic? Oare un Parhon oarecare iubeşte mai mult țara decât el? Suntem un popor de laşi, ar fi trebuit să iasă azi sau mâine (vom vedea) mii de oameni să protesteze. E drept că a abdicat de bunăvoie, oare? Oare de la el a pornit sau a fost pus în fața unui fapt împlinit? Oare nu i-au pus textul în față şi l-au amenințat cu pierzania țării, dacă nu iscăleşte? Nu ştim nimic sigur, istoria ne va desluşi. Simt că nu pot gândi, îmi flutură gândul, îmi e capul greu. Am senzația că totul e ireal. Aştept să mă limpezesc în somn. Dragul de Mihai, dragul de Regele nostru, până voi muri! Ce viață zbuciumată! Detronat o dată, de tatăl său, pleacă iar, de data asta din țară. Poate că are şi el dreptul să trăiască o dată liber şi fericit. E prima dată! Cine va fi hotărât această lovitură de stat? Ce parlament criminal e cel de azi care vinde țara! Căci nu Regele îi stă în cale pentru suveranitatea țării, ci pentru alienarea acestei suveranități. Dacă i-aş crede în stare de patriotism, i-aş ierta, dar cei care au pus asta la cale nu sunt liberi, sunt în soldă străină. Azi înțeleg că oamenii se pot sinucide din revoltă. Am turbarea neputinței. O singură armă: blestemul. Cu nemții mi-a reuşit, aşa fac şi acum. Recunosc că nevoia de dreptate e mult mai tare ca puterea de dragoste.

1948

1 ianuarie

Dragostea mea, ce zile grele şi pline de emoţii! Azi-dimineaţă, la Biserică, o atmosferă încordată. Lumea n-a făcut nici un semn de cruce când s-a pomenit „prezidium-ul”, simţeam cum rugăciunea tuturor era aceeaşi, mai presus de interesele personale. Acasă, cu Rhea, Coca şi Julieta am citit psalmi. Un telefon de la Alis Popescu mă cheamă la Domniţa [Ileana]. M-am gătit cu rochia de gală, cum se cuvenea – am alergat spre casa binecuvântată, pe care o prigonesc cei răi şi haini. Domniţa, Nataly şi Alis – am avut o conversaţie bună, prietenească, deschisă. N-am impresia unei despărţiri lungi, cred că, dacă eu trăiesc, ne vom revedea în curând. Ce om întreg, ce calm adevărat de om de rasă domnitoare, ce complet abandon în voia lui Dumnezeu! Şi are şase copii! Lasă toate bunurile materiale plecând cu foarte puţin printre străini. O aventură princiară. Dar *e un om.* Oriunde se va aşeza, va lucra cu folos pentru obşte, e făcută să domnească, dacă nu pe tron, totuşi e născută *un Şef*. Am plâns din adâncul inimii

când ne-am despărțit. Am plâns ținându-ne în brațe. Surâzând printre lacrimi mă consola: „Dar ai spus că voi fi un iepuraş de Paşte!”. Am răspuns „Dar eu poate mor până atunci”, la care ea mi-a răspuns grav: „Atunci ne vom revedea *dincolo*, acolo în orice caz ne vom revedea”. Era atât de convinsă ca şi cum mi-ar fi spus că ne vom întâlni la Bran. La sosire îl văzusem pe Prințul Ştefan[41], s-a făcut superb. I-am făcut o reverență de curte, să simtă că oamenii de treabă îl tratează cum se cuvine. Domnița mi-a spus că aplauzele pe care le-a primit la concert au fost impresionante şi, surâzând, a adăugat că de aceea e indezirabilă. Mă întreb dacă oferta de a o lăsa în țară a fost sinceră, de vreme ce E.B. i-a scris să plece cât mai curând. Eu nu sunt liniştită până nu îi voi şti pe toți ajunşi cu bine în Elveția. Domnul să-i păzească! Afară ningea, nea curată peste noi, pomii erau încărcați cu zăpadă strălucitoare, lumea era atât de albă şi curată, casele cu ferestrele luminate parcă nu adăposteau grijă şi amar. Am plâns cu indignare şi cu furia neputinciosului. Vorbe, vorbe, vorbe! Nici o faptă. Poate că trebuie această umilință ca să ispăşim iluzionismul şi verbalismul. Dacă visul meu e bun, deschizând uşa biroului, pe care l-am găsit somptuos iluminat, iar el spunând: „Am spălat

---

[41] Fiul cel mai mare al Domniței Ileana.

pereții”, cred că vom trece ușor prin epoca aceasta. Traversasem înainte o casă în dezordine, de care îmi era rușine față de americani.

5 ianuarie

Pui mic, stau în pat de trei zile pentru a potoli inima. Am fost la sărbătorirea lui Mère Bathilde și Mère Geneviève – cincizeci de ani de călugărie. Erau cu coronițele de aur pe cap și floarea în piept, vioaie. Ce departe trebuie să fie ele de zbuciumul nostru și ce sigure pe locul lor în veșnicie. Binecuvântează-le, Doamne! Ieșirea mea la telefon a fost efectul prea multor pisălogeli care durau de zile întregi. Aș vrea să pot lucra iar *serios.* Cu atmosfera din jurul meu, e imposibil. De mâine voi face cunoscut că orele de vizitare și de telefon sunt reduse.

16 ianuarie

Pui mic, n-am mai scris fiindcă sunt foarte îmbâcsită. Grija pentru Domnița acum s-a calmat. O știu ajunsă în Elveția, în libertate, între oameni buni nu răi, nu haini, nu distructivi. Am aflat că locuitorii din Bran au condus-o cu alai. Merită. Articolele în jurnale contra monarhiei sunt

scabroase şi dovedesc nu numai răutate şi vulgaritate, dar şi lipsă de psihologie. Nu-şi dau seama că întreţin un simţământ şi că stârnesc rezistenţă şi încăpăţânare? *Democraţia nu se poate menţine decât cu o desăvârşită moralitate*, spunea Voltaire şi are dreptate (în urma lui Locke?). Sunt atât de vulnerabili guvernanţii de azi încât orice atac la adresa Casei domnitoare de odinioară forţează răspunsul: „Cum puteţi vorbi de automobile şi luxul lor când voi îl etalaţi în mizeria generală, fără ruşine?”. Pentru mine e o problemă ţinuta acestor oameni: oare sunt inconştienţi, sau de un cinism diabolic? Cum îndrăznesc ei să acuze de păcate pe care ei le săvârşesc cu ghiotura? Constat că ceea ce îmi consumă inima, îmi tulbură liniştea intimă e indignarea împotriva minciunii lor sfruntate, a relei credinţe desfrânate, a cinismului lor care pălmuieşte cea mai elementară morală. Şi peste acest amar fundamental vin să se insereze toate mojiciile lui Jean Paul şi panica şi imaginaţia inventivă de tot soiul de catastrofe a celor din anturaj. Acum s-a invocat motivul de „rechiziţie” de casă. Ba că-ţi lasă numai atâţia metri cubi de locuit, ba că te scoate din bloc etc. Totul e posibil sub un asemenea regim, dar parcă fantezia se complace să chinuiască pe cei rezonabili ca mine şi resemnaţi dinainte. Trebuie să devin mojică şi să-mi închid uşa, iar fricosului

de Jean Paul să-i interzic să mai vină cu veşti şi sfaturi care mă agasează. E de un oportunism care mă zgârie pe suflet. Cât despre Maricica, nu o văd cu lunile. Nu-i pasă de mine, nu sunt bună decât la nevoie. Singura mea bucurie e clasa. Dacă mi-o va lua-o cum se vorbeşte, rămân mai săracă decât Iov, şi la propriu şi la figurat! Nu mă voi răzvrăti, voi răbda-o şi pe asta, sper, cu demnitate şi cu încredere în Dumnezeu.

Noaptea de 22 spre 23 ianuarie

Dragule, nu pot să dorm. Deşi foarte calmă în conştiința mea, pesemne că mi-a crescut tensiunea la vestea demiterii mele, a lui Jora, Maximilian şi a altor cinci profesori. Pe mine cred că mă pândesc de mult, acum au găsit prilejul[42] discuției publice, în ziua sărbătoririi Republicii. Nici Neleanu, nici comuniştii clasei nu m-au pârât, aşa trebuia să fie. Sunt absolut insensibilă la ce li se întâmplă, deşi realizez foarte bine consecințele. Dacă nu-mi dă nici pensia, sunt un om pe paie, supusă la toate lipsurile şi mai ales la lipsa securității. Gustul meu pentru risc îşi va găsi satisfacția din plin. Siguranța cu care mi-

---

[42] La detronarea Regelui Mihai, Alice Voinescu îşi exprimase public indignarea.

am urmat linia de comportare o datorez, desigur, unui simțământ ascuns, vital, că nu mă vor atinge. Dar de astă toamnă întrevedeam şi posibilitatea pensionării. Acum, azi, o întrevăd şi pe aceea a totalei sărăcii. Contez pe solidaritatea prietenilor şi pe dragostea studenților mei, dar nu mă amăgesc o clipă că ar fi un ajutor sigur şi continuu. În consecință, pun jaloane pentru lecții viitoare. Mă doare capul. E în toiul nopții. Încerc iar să dorm. Azi-noapte te-am visat foarte preocupat.

29 ianuarie

Dragule, nu am mai scris, am fost bolnavă, spasme arteriale. Mi le explic prin enervarea cu veştile demiterii mele. Conştiința îmi e tot timpul liniştită, probabil că vitalul s-a tulburat. Am continuat lecțiile cu o poftă colosală, ca şi cum ar fi ultimele. Clasa e atentă, parcă tot în emoție şi sărbătoare. Au încercat un protest, i-am rugat să renunțe pentru a nu înteți opoziția. Am impresia că totul se evaporă în intenții şi că de altfel nu sunt direct vizată, ci însuşi Conservatorul care e atacat în plin şi huliganic de cei care vor să-l înlocuiască. Dacă ne scoate pe toți cei pensionabili, ne vom aranja, care cum vom putea. Pentru mine a fost prilej să constat încă o dată ce

drăguți pot fi oamenii şi ce solidari prietenii. Gestul Părintelui m-a înduioşat adânc, nu îl voi uita niciodată: grija să nu rămân fără merinde a fost atât de părintească! Niciodată nu voi uita cu ce caldă părintească solicitudine a venit cu servieta plină! Mi s-a topit orgoliul de care sufeream altădată, nevoia de independență „materială”, nici ție nu-ți ceream, îți aminteşti? Ce rea eram în fond. Numai când simțeam că-ți face plăcere, îți ceream. Dar e drept că mă bucuram nespus de cadourile tale! Acum primesc toate darurile care îmi vin din dragoste prietenească, chiar când nu am nevoie de ele, le primesc ca un semn al bunătății lui Dumnezeu, al solidarității omeneşti. Mult trebuie să mai învețe bietul om, şi multe din virtuțile aparente are de învins ca să ajungă la întreaga libertate spirituală. Mă întreb dacă, în curajul lui Mişucă [Jora] şi al meu, nu e puțină indignare împotriva prea generalei prudențe, nu e panaş pe care natura noastră nu l-ar arbora dacă prea mulți nu s-ar arăta prea cuminți. Şi azi mi-am făcut datoria să explic gestul lui Mişu. [George] Breazul mă amenință cu degetul şi citează un psalm: „Pune, Doamne, strajă gurii mele!”. Ce o fi o fi! Şi la Şcoala Socială am discutat unele probleme pe față. Oricât îmi spun: „Taci”, la prima ocazie, îmi dau în petic rău, parcă tu mă inspiri. Din împăciuitoare ce eram, m-am

trezit o combativă. Jur că tu m-ai schimbat. Dragoste, te iubesc!

7 februarie

N-am scris zilele astea căci de când cu atacul de la *Rampa* şi de la *Flacăra*[43], se succed, alternând, emoţiile. Duminică, dovezi înduioşătoare de dragoste din partea clasei. Doi dintre ei mă pândeau pe stradă cu flori, alţii au sărit din trăsură ca să-mi vorbească. Micul Mugur venind să mă prevină de intenţiile veninoase ale celor din „celulă”. Foarte preţioasă experienţa: cazul Maria [Filotti]. Sunt uimită cât rol joacă banii în viaţa unor oameni cărora aceştia nu le lipsesc. Nu ştiu dacă la Maximilian nu e mai ales ambiţia de a-şi păstra catedra, în toate cazurile, cum arată scrisoarea de angajament, el are dreptate. M-a decepţionat adânc Maria Filotti, o lipsă totală de direcţie intimă, toate gesturile determinate de interesul momentan. Cum e posibil să nu aibă o ţinută măcar superficială? M-a întristat foarte adânc. M-am războit cu ea din respect uman, ceilalţi au lăsat-o ca pe o pestiferată, singură. Ce

---

[43] Alice Voinescu este atacată vehement în revistele *Rampa* şi *Flacăra* pentru atitudinea ei la detronarea Regelui Mihai.

deosebire între ea, obsedată de bani, şi Marioara Voiculescu!

Aceasta are elan, are demnitate, e o personalitate. Tot auzeam de ea rea, nu cred. E foarte omenoasă, cu mine gentili, şi ea şi fiul. „Mă protejează” ca pe un om care nu ştie să se apere, un sentiment cavaleresc. În clasă, intervenția lui [Dan] Deşliu m-a dezgustat, nu de el, dar de cei care lucrează corupând tinerețea. Săracii copii. Irina a dovedit încă o dată că femeile au mai mult curaj. Nu sunt încă lămurită dacă bieții copii învață teorii frumoase sau dacă nu sunt instrumente inconştiente ale celor din umbră. Coincidența dintre atacul masiv: *Rampa*, *Flacăra*, aşa-zisul seminar dramatic şi insinuările Irinei că: „A spus Breslaşu[44], dacă d-na A.V. va fi prelungită la catedră multă vreme...”. Şi cred aceşti tipi că toți suntem de cumpărat. Poate că au întâlnit prea mulți din ceilalți ca să mai creadă în oameni întregi. Ce risc? Mult. Mă animă, simt că mai am un rost pe lume. Neam de aventurier grec şi de oltean haiduc. Dacă aş fi bărbat!

Când mă analizez, mă sperii cât de ruptă sunt de toate, nu mă mai ține definitiv nici un interes personal. Doar

[44] Poetul Marcel Breslaşu (1903-1966), activist comunist, luase locul Alicei Voinescu la Conservatorul Regal de Muzică şi Artă Dramatică, după ce aceasta fusese îndepărtată prin decretul de comprimare din 14 februarie 1948.

clasa mă mai ține. Desigur e bună această perioadă pentru conştiința noastră românească. Sper că se va alege ce e bun de ce e putred, că vom scăpa de lichelism. Dacă mai trăiesc şi voi mai avea şi eu o vorbă de zis, la asta voi lucra: la *deslichelizare.* Nu voi avea nici o vorbă aspră pentru cei mici, care s-au înscris ca să nu moară. Dar pentru oricare s-a vândut, ca să se *împingă mai departe*, nici o scuză, nici o circumstanță atenuantă. Trebuie să ne tămăduim odată de lipsa de consistență morală. E momentul să creştem. Uneori invent „răzbunări" pe bază de dispreț, recunosc că nu sunt constructive. Trebuie procedat rece, fără emoție, la redresarea celor de esență moluscă. Trebuie să fie ajutați să le crească un schelet moral. Nu severitate polițienească, dar logică implacabilă. Scoşi din presă toți nechemații, şcoală severă de jurnalistică şi mai ales de ținută morală. La fel, în învățământ. Să se facă băcani, dar nu educatori de tineret. Greu, foarte greu. Omescu mă pune pe gânduri. Palid şi obosit, extenuat, e străveziu. Oare rolul din *Viraj periculos* nu îl deformează? Azi mi-a făcut impresia că e nedormit, livid. Piesa, foarte bună. Factura modernă, problemă acut subliniată, mă mir că a trecut la cenzură. Poate pentru că Priestley e comunist? Toată în nuanțe şi un dialog de anchetă psihologică, foarte interesant şi faptul că e un

singur mare act. Realism concentrat, dramatic. O problemă care îşi desfăşoară meandrele în fața noastră. Gen polițist. Jucat impecabil de toți interpreții. Teatrul face mari progrese la noi, întrecere între regizori. Lume multă la mine, uneori aş vrea să fiu într-un pustiu confortabil. *Un desért*[45] à la Port-Royal. Aştept, aştept parcă în fiecare clipă declanşarea liberării. O voi apuca? Doamne, fie voia Ta.

14 februarie

Dragoste, azi, în fine, a apărut în jurnale decretul comprimării mele! O simt ca o descărcare în urma supărării de azi-dimineață. Îmi pare rău că mi-am ieşit din fire, că m-am înfuriat împotriva imbecililor de delatori, mincinoşi care nu au nici măcar curajul să semneze. Privesc la ultimele săptămâni, au fost o continuă bătălie. Îmi pare bine că m-am descoperit un om combativ. Îți aminteşti? Mă numeai un cal de rasă, când mă înfuriam. Pui mic, e aproape unu noaptea şi am vorbit de la opt dimineața până la douăsprezece noaptea, o zi groaznic de grea. Foarte simpatic a fost dejunul la Cornelia Forțu[46], cu

---

[45] Un deşert (fr.).

[46] Soția profesorului Forțu, de la liceul „Gh. Lazăr”.

Cella şi Filip Lahovari[47]. Conversaţie bună, dar simţeam că-mi crapă capul de oboseală. Trebuie să am acum tensiunea 24, îmi simt urechile ţiuind şi că nu voi dormi. Totuşi vreau să fiu liniştită, sunt în mâna Domnului.

16 februarie

Dragule, după multe manifestări de simpatie şi chiar de admiraţie pentru gestul de a rezista la toate loviturile şi toate „ispitele”, iată-mă, în fine, la pensie. Cum se aranjează toate lucrurile cum e mai bine! Dacă mă scotea normal la pensie aş fi suferit, desigur m-ar fi demoralizat. Dar cu această „bătălie” începe parcă o eră nouă în viaţa mea. Nu-mi fac iluzii că, dacă ţine mult regimul, va mai putea lumea rezista şi că eu voi mai avea ceva alături de pensie. Dar ştiu că Dumnezeu nu dă omului mai mult decât poate răbda. Dovezile de simpatie, florile, scrisorile, telefoanele din toate părţile mă ţin în stare de sărbătoare. Azi-dimineaţă voiam să-mi iau rămas bun la Conservator, dar când am văzut că nici chiar [Felix] Aderca nu îndrăznea, ca Director general al învăţământului artistic, să-şi ia răspunderea de a mă autoriza să intru în clasă, am înţeles ce grea e şi situaţia celor de sus şi, mai ales

[47] Cella Delavrancea şi soţul ei Filip Lahovari.

după insistența studentului Antonescu, am renunțat. E învățător, e mai mare într-un sindicat, după câte am înțeles când s-a repezit în Deşliu înfruntându-l că „a trecut peste capul lui”. Bănui că e comunist, dar din cei cumsecade. Era atât de emoționat, că nu pot crede că nu era sincer. Am avut impresia că vrea să evite ieşiri de ale copiilor împotriva lui Neleanu şi a altora. Ionel spune că poate avea chiar el însărcinarea de a vorbi contra mea dacă apăream. Nu ştiu nimic pentru că nu ştiu dacă e cu adevărat comunist. A luat de două ori poziție contra lui Deşliu. Trebuie să desluşesc cazul. Mai ales că e dureros că au început să se bănuiască unii pe alții şi să mă avertizeze să mă păzesc. Aici e primejdia. Au reuşit să dezbine clasa care era o unitate prin încrederea în mine. Toți mă avertizează de Seleanu M., o femeie drăguță şi care îmi face „declarații” de la începutul anului. Parcă nu-mi vine să cred. Prea am văzut-o emoționată adeseori şi ca un om căruia i se revelă o lume nouă. Poate că, fără să vrea, să fie manevrată de alții. Eu, una, nu cred că e falsă şi că mă „vinde”. Oricum ar fi, acum s-a terminat. Dacă preia Rory cursul, vor constata că m-au izgonit fără să-şi atingă scopul. De altfel, convingerea mea este că realmente nu au vrut să mă scoată la început, ci să mă intimideze pentru a mă face să mă supun lor. Sosirea celor

de la Odeon m-a încântat, mă aşteptam şi mi-o datorau căci, în mare parte, de acolo, de la intervenția pentru *Îmi amintesc de mama* mi s-a tras. Nu puteam altfel după firea mea. S-a anunțat generalul Rosetti miercuri. Vrea să mă pună pe lucru la Academie. Cu atât mai bine. Victoraş, vechi prieten, s-a alarmat, iar Părintele Gala a avut revelația asupra cauzei pentru care românii, popor civilizat şi cult, au refuzat creştinismul: cei care propovăduiau minunata veste semănau prea mult cu cei care azi impun ideile generoase ale socialismului în forma comunistă. E realmente o „revelație”.

18 februarie

Dragoste, crucea arzând, gestul tău care mă îndepărta, în vis, ce înseamnă? De patru zile viața e o vorbă continuă, mă simt complet *istovită*. Trebuie să tai orice vizită până miercurea viitoare. Faptul că şi Şcoala Socială renunță la mine, oricât de jenant, mă doare. Toată lumea mă iubeşte, dar nimeni nu îndrăzneşte un gest de protest. Câțiva or înțelege, dar cei care aşteptau prilejul de a protesta pot fi decepționați. Sunt hotărâtă, după ce voi fi făcut protestul la Minister, să fiu mai energică. Aştept să văd cum fac protestul. Generalul Rosetti mă îmbie să scriu o istorie a

Teatrului românesc. E un lucru care încă nu-mi surâde. Caut în mine ce aş scrie cu adevărată poftă, nu găsesc un subiect precis, dar un climat: o combatere ştiinţifică, dar şi vehementă, dacă aceste două atitudini nu s-ar exclude, a principiilor şi a metodelor de azi, unele complet perimate, altele troglodite. Azi aş fi în stare să intru într-o polemică violentă cu falsificatorii de gândire şi cu cretinii ca şi cu puşlamalele de rea-credinţă. Ştiu că am aerul lui Don Quichotte, dar trebuie să mai fim şi din aceştia ca să curăţăm aerul de miasme. Am visat, cu ochii deschişi acum, la un proces intentat presei mincinoase, calomniatoare, şantajiste. Şi-i vedeam pe şobolanii otrăviţi şi laşi, demascaţi. Dar pentru asta ar trebui bani, pentru timbre şi avocaţi şi mai ales oameni curajoşi. Trebuie să-i las să mă înjure până vor amuţi şi să-i dau în judecata lui Dumnezeu. A Lui este răzbunarea. La A.T.F. tensiune între partidul lui „Tofy” şi partidul doamnei „Ciortan”. Tofy pare un om energic, dintr-o bucată, dar e în fond o autoritară pătimaşă şi gen „Regină ofensată”. Posibilitatea de a se afirma prin U.N.S.R. îi dă, fără ştirea ei, îndrăzneală. O priveam, vedeam pe faţa ei expresia a mii de „refulaţi”, de complexe de inferioritate care, în fine, pot trânti uşa în nasul celor învinşi, a boierilor. Mârâiau în ea resentimente vechi. O înţeleg că se răzvrăteşte, dar era în violenţa clasei

ei ceva care compromite cultura. Şi totuşi, cum îi luceau ochii la gândul unui puternic partid tineresc, se trăda ca o bună române, nu o comunistă. Nu cred în comunism. Dar cred în evoluția socială a creştinismului. Simțământ curios de singurătate, deşi atâta lume e cu dragoste în jurul meu. Renunțarea la curs mă doare era ultima bucurie ce aveam de dat.

19 februarie

Dragoste, mă neliniştesc pe zi ce trece nu numai în spirit, cum eram liniştită dintr-un început, dar şi în suflet şi mai ales în organism. Inima se oboseşte groaznic pentru că vorbesc prea apăsat, prea din „soma", va trebui să mă înving, să ajung să nu scot nici un cuvânt decât din „nóos". Va veni şi asta. Vreau să-mi ajute Dumnezeu, prin voi, să am puterea să vreau. Azi conversație interesantă cu profesorul Marcus. Cred că nu am mai avut asemenea discuție, de asemenea calitate, decât cu Pippidi şi cu Cisek, dar ei sunt mai limpeziți, mai atici, Marcus are o flacără rece în aparență, o flacără mistuitoare în el care îl face un exemplu foarte prețios de om. Dacă are norocul să aibă timp să scrie, să-şi exprime organizat ce spune, cred că ar putea merge foarte departe. E tipic iudaic, dar în ce e

mai bun, mai nobil, mai pur. Gândire idealistă, orientare morală, problematică acută şi adânc trăită a intelectualului. Un vocabular foarte bogat, precis, tip raționalist, e un om cu stil. Problema lui e şi a mea, numai că eu, la vârsta mea, o trăiesc mai liniştit. După discuția cu Mioara Gorea am simțit aproape fizic jena de a rămâne în afara mişcării, a timpului. Şi totuşi, simt intuitiv că orice „compunere” cu comunismul de la noi e în dauna valorilor umane. Comunismul s-a născut din indignare, din răzvrătire, o acțiune a sclavului înlănțuit, plin de resentimente acumulate; când acționează, *loveşte*, nu poate *construi* ceva nou decât material; cultural, spiritual nici nu a ajuns să trăiască încă pentru că spiritul începe de la „creație” de la „act” liber, tot ce e reacțiune e încă lume fizică, *iresponsabilă.* Cultura greco-latină nu e în nici un fel „re-acțiune”, cu toate războaiele grecilor şi imperialismul roman. Oare războiul cu perşii al grecilor a fost re-acțiune? Nu. Apărarea lor face să se nască conştiința lor națională şi întețeşte simțirea libertății: *ideea libertății ca o datorie colectivă.* Cultura lor nu e clădită pe reacțiune contra ceva, e, dimpotrivă, pozitivă, pusă pe cucerirea de valori. Atena şi toate celelalte cetăți *sunt libere* dintr-un început şi cultura lor e făcută de aristocrați, apoi de oameni muncitori, *dar liberi.* (Hesiod.)

Comunismul prepară o cultură întemeiată pe ură. Ura de clasă e fundamentul ei. Dacă desfiinţarea diferenţelor dintre clase e o idee pozitivă a democraţiei, comunismul a preschimbat-o într-una negativă: *desfiinţarea* oamenilor din anumite clase. Numai aşa se explică tactica de exterminare a celor care îşi aduc aminte de o viaţă mai bună. Mi-ar răspunde un comunist că nu se poate altfel accelera procesul de unificare. Îi răspund: când creştinismul aducea marea sa revoluţie, aceasta nu desfiinţa deosebirile tăind capetele celor mai înalţi, ci absorbind diferenţele, digerându-le, făcându-le să piară singure. Un creştin prinţ şi un creştin ţăran se consideră fraţi întru Dumnezeu. Sclavii romani care se creştinau nu-şi urau, nici nu-şi ucideau stăpânii, ci îi converteau. Ştiu că un comunist ar răspunde că nu are timp, azi, de convertirea burgheziei şi că cei pe care îi recrutează dintre burghezi, pentru a se folosi de ei, nu au decât să se apropie de comunism fie din interes, fie de frică. Dar tocmai aci e vizibil caracterul antiumanist al comunismului. Voi încerca să explic şi metodele lor funciarmente false şi antiveridice. Acum aş vrea să-mi fixez şirul ideilor în argumentarea: *de ce comunismul nu poate crea o cultură nouă*?

Numai aparent răsare o lume nouă, în sensul că *masele* sunt *subiectul* acțiunii, nu „Eul”, aş zice că ei pretind să creeze „Eul” care este „Noi”. Omul crescut la dimensiunea omului social. Politicul e un mijloc. Creşterea unui om nou, omul colectiv. Dar mai ales *proletarul.* Aici e buba şi se trădează ne-umanismul. Nu îi interesează Omul, nici chiar Omul colectiv, ci proletariatul, adică o clasă de oameni. Lupta e de clasă, nu are caracter constructiv decât în scopuri adaose, ca o justificare în fața propriei lor conştiințe. Oare nu sunt aşa toate revoluțiile? Cred că da, *dar ele nu creează o cultură nouă*, ci numai deschid porțile pentru cât mai mulți să participe la vechea cultură. Că, prin participarea mulțimilor, cultura se schimbă e cert. Evoluează. Chiar calitativ, nu numai cantitativ. Dar numai două momente istorice sunt *realmente creatoare* de cultură nouă, adică de cultură propriu-zisă: Antichitatea greacă şi Creştinismul. Romanii, în fond, „au răspândit” numai produsul creat în laboratorul grec. Creştinismul e cel care introduce noutatea: *omul Fiu* nu *creatură divină.* Concepție nouă despre om, din care decurge logic morala iubirii, ar mai fi Renaşterea, moment înnoitor prin descoperirea Infinitului mare şi apoi cel mic. Desigur o colosală bulversare, noul loc al omului în Univers, dar nu cred că e un nou început, e doar o mutare de pion în

locurile vechi, e mai ales o nevoie de împăcare a celor două tradiţii: Anticul şi Creştinul. *Lume nouă*, înnoirea nu o văd decât prin efectuarea integrală a creştinismului. Acum înţeleg ce trebuie să scriu. Încep să-mi adun material şi să-l organizez chiar de mâine. Nimic nu este întâmplare. Totul are un sens.

Vizita lui Marcus am simţit că mi-a fost salutară. De aceea şi bucuria că a venit. Eu cred în conlucrarea tuturor gradelor de vieţi.

Cum pentru gândire se consumă energie trupească, tot aşa cred că un gând creator e hrănit de o „inspiraţie", adică de efectul unor cauze tot vitale, dar de un grad superior. (Goethe, în ultimele conversaţii cu Eckermann.)

Este epoca riscului, a înotului fără coardă, în toate domeniile.

Voi încerca.

22 februarie

Dragoste, azi mare decepţie cu Al. Rosetti[48], nu pentru că nu-mi poate avansa nici un leu, înţeleg, e în lichidare, are omul dreptate, dar prudenţa de a nu scoate o vorbă, de a mă certa prieteneşte că nu sunt cuminte... am înţeles, în

---

[48] Profesorul Al. Rosetti, directorul Editurii Fundaţiilor Regale.

fine, de ce îl detestă atâta lume. Am plecat tristă de moarte de acolo, cu inima strânsă în fața lașității. M-a consolat amabilitatea lui Petru Comarnescu care, deși mai tânăr, mi-a spus cu tonul cald al inimii: „mata ești a dracului și nu te lași” și se vedea că a participat la tot.

25 februarie

Încă o dată recunosc că Dumnezeu a avut grijă de mine scoțându-mă din viespar. Pe zi ce trece, constat că cei rămași sunt tot mai constrânși. Demisia lui L. Pătrășcanu, adică mai bine zis „demiterea” lui, e simptomatică. Dispar ultimii reprezentanți ai unui sentiment patriotic, cât de cât. Panourile de pe străzi sunt elocvente, totul se prepară pentru ultimul pas. Se joacă, am impresia, ultima carte a soartei noastre. Aștept tot mai anxioasă evenimentele. Lupta din Cehia ar putea fi decisivă pentru dezlănțuirea unor evenimente mari. Trăiesc parcă în tensiune supremă. Acu e acu. Restul nu contează. Întrevăd posibilitatea de a nu avea bani de piață, nu mă îngrijorează, soarta țării e pe primul plan în conștiința mea acum, tot restul se soluționează prin ea. Anglia, la radio, spune că Apusul nu poate da ajutor. Așa și în primăvara din ‘39. Numai că de data asta e vorba de întreaga Europă. Dacă nu le stă

nimeni în drum, la vară, ruşii sunt în Franța. Cum mă întâlnesc cu alți oameni, cum sunt deprimată. Saingevin, pe cât e de interesant cât ține lecțiile, pe atât de enervant în discuții, eternul negativ.

Trăiesc precar. Dimineața am lucrat bine, sunt singurele momente bune. Dorm cam mult. Prezum că e o compensație pentru mâncarea cam nesubstanțială. Cred în Dumnezeu, în altă viață. Dacă mă înşel, totul e pierdut. Doamne, nu ne lăsa.

3 martie

Pui mic şi drag, m-am pornit pe plâns, acum, prima oară de când m-au „comprimat”. Nu au izbutit să mă întristeze nici chiar prin grija pâinii de toate zilele. Dar acum, citind pe Gundolf, pentru a mă repune puțin în atmosfera lui Goethe, am făgăduit un curs pentru câteva cucoane, la gândul că nu voi mai putea analiza pe Goethe clasei şi m-a apucat jalea. E primul ceas în care realizez că mi-au luat bucuria vieții, mi-au luat clasa, acolo creşteam oameni. Am impresia că nimic nu-mi poate înlocui clasa. Voi scrie, dar lectorul e anonim, străin, clasa e vie, era copilul meu. De abia acum, în seara asta, simt lovitura cât e de adâncă.

Oare o simt şi copiii? Parcă aş dori să nu-i doară ca pe mine. I-aş prefera mai infideli.

Propunerea doamnei Forţu în numele multor profesoare, a lui Pippidi, a clasei de a mă „ţine” are de ce să mă fericească. Dar astă-seară mă doare prea tare că cei care trebuiau să profite de maturitatea mea nu mai au voie să se întâlnească cu mine. Au fost multe între timp. Masa la M. Şeptilici şi nevasta lui, casă delicioasă, atmosferă intimă, conversaţie bună. Moartea Preasfinţiei Sale Patriarhul a picat într-un timp foarte greu. E catastrofal pentru Biserica noastră dacă va cădea în mâini nevrednice. Numai Dumnezeu ne poate scăpa. Azi-dimineaţă, Părintele Gala a trecut pe la mine. Ar fi o splendidă figură acolo sus, dar ar ajunge în Siberia după cea mai mică opoziţie. L-am sfătuit să primească să fie ales la Constituantă pentru a putea vorbi pe faţă în ce priveşte treburile Bisericii.

5 martie

Dragule, zile pline de lucruri mărunte şi de zvonuri mari, de aşteptare tot mai angoasantă. Lucrez la Sofocle. Mă antrenez, faptul că găsesc la Perrota foarte multe din gândurile mele îmi dă curaj. Fireşte, cunoaşterea tuturor

izvoarelor, informaţia uluitoare ar putea să mă deprime nu doar pe mine personal, dar pentru ţara întreagă în care bibliotecile sunt tot mai sărace, dar ce importă această inferioritate a mea, e o bucurie să constat că aiurea, desigur şi la noi, cei de la Istorie lucrează frumos, serios, documentat. Totuşi e nevoie de un Sofocle românesc şi poate sunt pregătită. *Ceai la Nadia Duca.* Conversaţie fără mult şir. Împărtăşire de impresii, altădată aş fi scris: pierdere de vreme. Azi spun: nevoie de a strânge rândurile. Nadia Duca fermecătoare, înţelegi cum a putut înnebuni bărbaţi ca Duca. Deşteaptă, fină, feminină, amuzantă. Mare clasă. Eu mă simt ca un căţel răpciugos în preajma unei asemenea femei. Numai doi domni pierduţi între cucoane. Apartament delicios, foarte cochet, argintărie frumoasă. Totul nobil, nimic încărcat. Veste bună aseară. Regele Mihai a vorbit pe faţă la Londra. Acum, pesemne e liber de orice obligaţie.

Totul parcă se desenează spre bine. Cum? Dumnezeu are grijă.

6 martie

Azi pe la 6, la Marietta Guetta, lectură de către G. [M.] Cantacuzino: studiul său, prefaţa la traducerea lui

Vitruviu. Cerc intim, simpatic, fără politică, strict cultură. Am uitat complet că sunt în Bucureşti. „Oameni, nu furii!” De mult n-am mai simţit o asemenea plăcere. Am învins toate prejudecăţile. Sunt situaţii foarte nobile chiar când nu sunt legale. Nevasta lui G.C. e de 10 ani în Anglia.

13 martie

Prima zi tristă până la dezgust de la destituirea mea. Aseară profesorul Ţintă povestea cum postul meu era oferit lui Breslaşu de către consiliul profesoral, care l-a recomandat! Mi-a venit rău că acest sărac consiliu nu mai era compus decât din fricoşi! Trebuie să am detalii despre şedinţă, dar e de ajuns pentru ruşinea lor să fi acceptat să recomande un tip nemernic care a lucrat în umbră manevrând naiv şi laş. Rar am simţit mai mult dispreţ pentru un compatriot ca azi. Oare pentru că întâmplarea mă privea pe mine? Probabil. Dar e cu atât mai dureroasă. Aceasta mă va învăţa să nu mă mai încred în oameni, chiar în cei mai buni. Şi să constat că Şcoala a căzut în mâinile unui om slab, dar abil şi arghirofil. Atât de mulţi elevi au fost primiţi pentru motivul că trebuiau încasate taxe! Totul a coborât la un nivel inferior. Cât despre „broscoiul soios!” îl las în plata Domnului, n-o să scape.

Astăzi am îmbătrânit cât o viață întreagă. Ieri, întâlnire plăcută cu doamnele de la L. Orghidan. Dacă regimul acesta se permanentizează, sunt condamnată să mor de foame şi de scârbă. Am făgăduit lui Dumnezeu să nu mă preocupe viitorul, dar simt că nu mă pot ține de cuvânt. După-masă, muzică frumoasă la A.C.F.: Pergolesi, Vivaldi, Corelli. Momente de emoție. Apoi mică serată pentru tinerele refugiate la Jana Teodorini. Tinerețea îți inspiră încredere în viitor. Dar e în mine o oboseală de viață, o tristețe, un „la ce bun” care mă înspăimântă. Poate că m-am opus cu prea multă semeție în ultimul timp. Sau este o stare febrilă din durerea unei gingii. Sau poate am văzut prea multă lume, îmi trebuie mai multă singurătate şi reculegere. Casa mea e mai rău ca la moară.

16 martie

Azi, zi bună, dragule! Dimineață cursul lui Pippidi, substanțial, frumos. Se simțea în el bucuria paternității, un fel de vitalitate intensificată de mândrie şi, desigur, de simțământul îndoit al viitorului! M-am bucurat mult pentru ei. Nu sunt mulți pe care îi prețuiesc astfel, la noi. În mine realizez „trecutul”. Poate că într-o cultură mai înaintată, vârstele şi rostul lor s-ar echilibra. Dar la noi,

acum în plină barbarie şi în fluxul la maximum al forțelor elementare, vârsta mea nu se poate afirma decât cu prețul rostului ei adevărat: înțelepciunea. Dacă eşti înțelept, nu poți decât să te ții la o parte, pentru că nu ai ce căuta în mijlocul pumnilor şi al urletelor. Asta şi fac. Azi am citit mult despre Goethe. Aş vrea să dau „cucoanelor”[49] bucuria pe care o simt eu în apropierea lui Goethe. Acasă, după-amiază, linişte ca de vacanță mare, nu a venit nimeni, nu a telefonat nimeni, am citit din plin. Primăvara mă lucrează pe două aspecte: într-un fel mă îmbată uşor, îmi dă poftă de viață, de schimbare, de Paris, pe de altă parte mă melancolizează, simt că-mi seacă încrederea în oameni, interesul vital care mă pune la lucru. Trebuie să mă obişnuiesc să lucrez efectiv, adică de dragul scrisului, nu de dragul celor cărora mă adresez. O voi face desigur, dar fără sentimentul necesității, doar aşa, ca să rezist eu, să nu fiu doborâtă sufleteşte. „Rezistența” m-a obosit, de trei zile sunt un balon dezumflat. Dar voi da înainte. Nu se poate trăi numai din entuziasm. Fidelitate, fidelitate! Sper că intimitatea cu Goethe să-mi devină o sărbătoare. Politica am părăsit-o zilele acestea, aştept. Moartea lui J. Masaryk m-a durut aproape fizic, am înțeles dezgustul lui.

---

[49] Alice Voinescu a ținut un timp, pentru un cerc restrâns de doamne, un curs despre Goethe.

Totuşi cred că a fost asasinat. Oare zvârlit de la două etaje înalte, nu i s-ar fi zdrobit capul? Fața lui era intactă. Am impresia că l-au ucis şi apoi l-au transportat jos. M-am trezit azi la gânduri crude, fără nici o ezitare. Timpul pe care îl trăim e primejdios. M-am hotărât azi să-mi fac un plan de reformă teatrală, aşa, de probă! Râzi. Ai dreptate. Sunt o biată maimuță proastă, nici măcar savantă. Când îmi urmăresc viața, nu găsesc în ea nimic serios, decât entuziasmul ce am trezit în tinerețe.

21 martie

Dragoste, au trecut o sumă de evenimente pe care nu le-am însemnat. Ne-am învățat să trăim în senzațional. Lovitura Triestului a făcut să se uite Praga. Mă tem că această atmosferă de lovituri mari ne blazează complet. Trăim pentru cauze universale, tensiunea ce trăiam pe vremuri, e mult de atunci, era mai ales pentru cauze personale. Acum se duc şi ultimele rămăşițe patriarhale din viața noastră, cu ultimele simțăminte mai „locale”. Ieri, mare emoție: vizita Înalt Prea Sfințitului Nicolae al Oradiei. Un prelat credincios intens, un solid intelectual, un fin om de lume, un patriot neînfricat. Mi-a fost o mare, o nobilă bucurie ceasul petrecut cu Dsa. M-au izbit bogăția şi

eleganța vorbirii. Ardelenii sunt incomparabili cu ai noştri. Se recunoaşte influența Apusului la ei, la noi superficialitatea şi mahalagismul. Am constatat-o şi printre studentele refugiate. După acest ceas important, dejun la Mariana şi Ion Zamfirescu. Nu pregetă niciodată să-mi mărturisească admirația şi afecțiunea. Ieri mi-a spus că sunt femeia cea mai importantă a țării şi mi-a făcut o adevărată declarație de dragoste. Cu ce plăcere limpede poți asculta asemenea mărturisiri, când eşti o femeie trecută de 60 de ani. La ora 5,00 la Pitar Moş: *Matthäus-Passion*[50]. M-a pătruns atmosfera. Am făcut „Drumul crucii”, prima oară în viața mea, deşi am fost atâta printre catolici. După o zi bogată azi, agasament profund din pricina „broscoiului”[51]: gândul că îmi „cercetează” cursul, naivitatea lui Țintă[52], care îl crede bine intenționat, felul cum a intrat în clasa lui Rory fără a se prezenta, totul mă face să nu am încredere în acest personaj care, la prima întâlnire la examenele din toamna lui 1946, mi-a părut cumsecade. Mă doare totuşi ca fără a crâcni, copiii s-au acomodat cu situația, învățătură de

---

[50] *Patimile după Matei* (germ.) de J.S. Bach.

[51] Porecla lui Marcel Breslaşu.

[52] O persoană care stenografia cursurile Alicei Voinescu.

minte: să nu te bizui pe simţămintele copiilor. Am compensaţii în atenţia oamenilor maturi, un chip de solidaritate intensă.

Percheziţii prin case, ridicările de persoane, noaptea. Poţi să te aştepţi la orice. În mâna Ta suntem, Doamne.

2 aprilie

Am tot pregetat să scriu, dragule. Evenimente multe, un fel de teamă de a mă pleca asupra lor. Alegerile. Un joc, nici măcar de oameni perfizi, nici de copii. Nu ştiu cum să înţeleg acest spectacol regizat. Oare comuniştii cred că au avut de luptat cu opoziţia? Rezistenţă? Da. Opoziţie? Nu. Oraşul pare un bâlci lamentabil. Aştept. Ce? Nu ştiu precis. Dar aştept liberarea. Cum? Cum va fi pe urmă? Cine poate şti toate astea? Căci totul a fost dat peste cap. De unde vom începe iar? Luni, *incinerarea Norei Steriade.* Nu pot s-o consider dispărută dintre noi. O simt foarte prezentă, chiar cu defectele ei. Ce om întreg! Sculptată în cremene. Nu cunosc valoarea mozaicurilor, pe mine mă emoţionau adânc. Originale, primitive, elementare, în sens mare. O tot văd surâzând batjocoritor, bună şi neiertătoare. Ce elan mare era în ea. Şi câtă dragoste de pământ!

3 aprilie

Dragule, azi zi plină. Am citit dimineața. Apoi conversație cu Puff şi doamna B. asupra literaturii ruse clasice. Merg cu ranchiuna până a nega şi ce e genial. Mă întreb uneori dacă formula noastră artistică europeană se poate aplica şi la ei. Poezia lor e muzicală, nu e plastică, dar nu poate fi negată. „Cazurile-limită” de conştiință agasează la Dostoievski. Deşi, oare, la Racine nu sunt tot cazuri-limită? Pasiunile raciniene sunt ale noastre, iar ale Karamazovilor ar fi doar ale Rusiei? Nu cred. Dostoievski atinge alte planuri sufleteşti, cele mai elementare şi, poate, ecoul lor e altul ca la noi sau poate că ecoul lor ne sună nouă ca ne-natural. Dar nu e mai puțin artă în romanul lui Dostoievski decât ca în cel al lui... era să scriu Proust. Oare valoarea lor nu constă tocmai în urmărirea subconştientului în ascensiune spre conştient şi totodată crearea personajelor cu soartă proprie? Se poate spune că Stavroghina sau Alioşa nu au soartă proprie? Să nu fim nedrepți, chiar dacă între această literatură şi noi cade la un moment dat cortina de fier, aşa am simțit-o de când aveam 20 de ani, asta nu înseamnă că nu e artă mare. Parcă pe spanioli îi înțelegem până la capăt? Sunt popoare mai „locale”, mai particularizate, dar artiştii merg până în adâncul sufletesc universal uman când sunt capabili să

creeze personaje care „trăiesc”. Şi să nu ne amăgim: *interioritatea* personajelor e cea care asigură plasticitatea lor, realitatea lor. Aşa că zace în aceste făpturi un adânc universal omenesc, chiar dacă vorbesc altă limbă decât noi, adică dacă logica lor deviază de la a noastră şi subconştientul lor e mai stăpân decât conştiinţa în ei. Ce ne pare anormal e reacţia care izvorăşte dintr-un adânc de conştiinţă religioasă, pe când noi avem criteriul moral. Aici mi se pare specificul lui Dostoievski şi chiar al celorlalţi: Tolstoi, Cehov, Ostrovski, chiar la Bunin. Oamenii lor trăiesc în alt raport decât cel moral. Ca în tragedia greacă, tipic religioasă, acţiunea răsare de dincolo de conştiinţa clară, dintr-un punct comun pentru om, zeu şi cosmos. Reacţia se plămădeşte de acolo şi pe măsură ce străbate până la conştiinţa clară se face „act” căci între reacţiune şi acţiune care e deosebirea? E cea dintre materia vie şi conştiinţă. Dar *actul* poate el să fie funcţiunea superficială a conştiinţei superficiale, sensibile sau chiar numai raţionale? E tocmai ce îl deosebeşte ca funcţie de intelect, în deosebite „sisteme” (Augustin, Descartes, Pascal). Ce-l deosebeşte este esenţa sa. La fel cu *realitatea* originară, pe când intelectul e de altă natură, se opune realităţii esenţiale ca funcţie aperceptivă. E legat de „subiect”. Obiectul e conceput metaforic „în sine”. Realitatea

originară, fireşte un concept metafizic, datorat tot minții noastre, dar acelei funcțiuni creatoare, nu doar analitice. Şi *creația* conştiinței, *actul* e hrănit cu toată substanța ei, nu poate creşte doar din *înțelegere* (deşi şi aceasta e un act), ci înțelegerea, ea însăşi, se ridică din tainițele pe care le biruie, luminându-le, dar fără el fulgerul ar fi scurt, doar o scânteie care se stinge, pe când, hrănit de toate straturile ființei, ce-l poartă în sus, ajunge „la conştiință”.

Am impresia că romanul rusesc clasic urmăreşte acest traiect al conştiinței, în trecere de la materie la spirit, adică, mai bine-zis, de la neființă spre ființă, sau, şi mai bine zis, de la placenta uniformă spre ființa formă. Pe când literatura europeană se preocupă de conştiința ieşită din negura, nu doar a subconştientului, dar a materiei înseşi. Poate Shakespeare, în Caliban, a pătruns mai jos. Toate lucrurile astea de revăzut.

Dejun foarte simpatic la Aurora, cu Régine, pentru sărbătorirea internatului lui Nellu. Nellu, fericit că scapă de acasă prin internat. De ce? Maniile Aurorei îl exasperau. Nicu e calm ca un inițiat indian. Ce păcat de un om ca Aurora care are calități enorme, dar şi le strică printr-un fel ce devine manie. La ceai, la Nasta. Marioara e maestră în a primi, a-i face pe oameni să se simtă în largul lor. Seara, la Valérie, toți acasă, un moment simpatic de

înțelegere. Maricica mă îngrijorează cu crizele ei de inimă. Nu vrea să înțeleagă că o minează tutunul.

9 aprilie

Dragoste, o veste năprasnică: s-a sinucis Petrişor Viforeanu[53]. Această moarte îmi pare ori un act de nebunie, ori un act silit de circumstanțe mult mai grave decât cele mărturisite. Mă tem că obligațiuni luate față de regimul actual l-au angajat mai mult decât dorea şi că nu putea ieşi din angrenaj decât în modul acesta. Faptul că a scris cinci scrisori (după cum se spune) e dovada că a avut timp destul spre a se gândi şi răzgândi. Mă îngrozesc la gândul prin ce trece acum biata Mariana[54]. Cazul trebuie să înspăimânte pe mulți. Piesa *Cum vă place?* mi-a făcut bine, mi-a îmblânzit tristețea. Un spectacol remarcabil, perfect pus la punct, stilizat, poetic, joc excelent. Carabin, în primele acte, impecabil. La sfârşit, fără consistență psihică, fără greutatea „anxietății", excelentă Carmen Tăutu, bună, chiar foarte bună Beate Fredanov. Muzica fină, excelentă, decoruri simple, evocatoare.

---

[53] Avocat, profesor la Facultatea de Drept, ginerele avocatului Istrate Micescu.

[54] Fiica lui Istrate Micescu, soția lui Petrişor Viforeanu.

Întâlnirea cu Maria Gorea, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Am evitat orice explicație. Mâine începe cursul Breslaşu. În loc să înfrunte atmosfera clasei, a diluat-o în masa întregii studențimi. Oare va ține cursul tot acolo? Oare va face o lecție program? În fond nu mă mai interesează. Doar copiii, care dovedesc ataşament. Şcoala? Parcă s-a rupt de mine. Dacă s-ar întoarce lucrurile, oare m-aş reîntoarce?

1 mai

Dragoste, e sâmbăta Paştelui. Cel mai trist, pentru că cel mai necreştin din câte le-am trăit. Azi, mare manifestație, mii de oameni mânați de frică, de grija de mâine, pe stradă. Milioane de metri de americă roşie şi de mătase purpurie fâlfâie peste mizeria noastră. Prima dată în viața mea când nu am ouă de Paşte. Români, fără ou de Paşte! Oamenii aceştia nu au un strop de psihologie. Aş vrea să am atâția franci câte înjurături se mormăie azi în Bucureşti. Acum plouă liniştit şi trist peste toate gătelile şi portretele bietului nostru Bucureşti umilit. Nu mi-a slăbit credința în izbăvirea noastră decât de vreo zece zile. Era întemeiată uneori pe iluzii şi false prevestiri.

7 mai

Dragoste, am fost întreruptă în scris. Constat că mă obişnuiesc în fiecare zi ceva mai mult cu ceea ce este, fără să mă „îndobitocesc”, suport, fără revolta de altădată, arestările, disparițiile, teroarea sub toate aspectele ei. Nu mă mai indignează decât minciuna cinică. Intru într-un soi de atonie care trebuie să fie a omului fără răspundere imediată. Intru în mentalitatea „pensionarului”? E ca o lentă adormire, uitare, moarte. Cursul cu cocoanele mă ajută să trec mai lent de la starea de dascăl la cel fără clasă, dar la urma urmelor e o iluzie. Perturbare foarte adâncă a produs în mine interogatoriul Maricichii, realitatea s-a apropiat de efectiv. Am simțit că altfel trăieşti situația când îi atinge pe alții şi altfel când îi atinge pe ai tăi.

Suntem azi ca nişte oameni de patruzeci de ani pe care îi iau în pumni adolescenții. E firesc să sucombăm. Dacă criza noastră era trăită la vârsta Occidentului, boala era desigur mai uşoară, dar de data aceasta o trăieşte lumea slavă şi Orientul şi astfel se imprimă caracterul ne-măsurii. Să nădăjduim, totuşi, că va creşte un viitor mai bun. După sistemul acesta, națiunea este o realitate perimată. Şi totuşi, vecinii noştri sunt foarte patrioți. Dacă toți ar abdica de la naționalism, atunci, recunosc, ar fi

splendid. Dar acum? Suntem nişte biete victime care mai şi cântăm când ne duc la tăiere. Dacă n-ar fi vorba decât de clasa noastră, n-ar fi tragic. Dar se lichidează întreg neamul. Ştiu eu? Poate e nevoie şi de moartea neamurilor pentru ca să se nască Omul cel nou! Mintea mea se opreşte în loc. Sunt prea raţională şi obiectivă ca să cred că mişcarea a putut dura decenii fără să aibă totuşi un mobil sincer omenesc. Dar sunt prea raţională şi ştiutoare pentru a uita că şi Inchiziţia credea sincer că face fericirea oamenilor! Câţi au murit pe rug pentru a elibera omenirea de fanatismul religios. Pesemne că acum trebuie să moară mulţi pentru a salva omenirea de fanatismul politic. „Hidra” capitalistă este şi ea odioasă când îşi întinde ghearele până în tainiţele vieţii economice. Dar fanatismul a pătruns până în conştiinţe, boala mi se pare mortală pentru cultură. Nu mă speriu de brutalitate, dar mă înfior de sadismul şi perversiunea în curs. Ele nu pot clădi o lume nouă, nu pot decât degenera umanitatea. E lucru diavolesc, căci nu e întoarcere spre natură ci perversiune. Minciuna, cinismul şi sadismul nu sunt natură, sunt boli ale naturii. Capetele atârnă tot mai greu, gurile amuţesc, privirile se sting, gesturile se strâmtează, nu mai e un elan de bucurie în această primăvară generoasă. La 1 mai, am văzut numai oboseală şi resemnare, domnia fricii vine cu

paşi acceleraţi. Groaza pluteşte în jurul nostru, nici măcar făţişă, ci ascunsă. În loc de dragoste solidară, egoism tot mai aprig. E drept că mai sunt şi *oameni.* Lucrătorii de la fabrică i-au adus lui Costel S. un miel de 8 kg, 5 kg zahăr şi 2 000 mii lei, din toată sărăcia lor. Şi cu mine lumea e foarte drăguţă. Dar e atâta mizerie, atâta grijă şi atâta spaimă! Resorturile se cam strică şi în mine.

30 mai

Dragă Stello, aproape o lună, iar fără să fi scris un rând. Nu-mi lipsesc veştile palpitante, doar vlaga să le trăiesc cum se cuvine. Afară e frumos ca într-o adevărată primăvară. Ploile dese întreţin verdeaţa proaspătă. Mi-e dor de toată tinereţea pe care am pierdut-o uneori în cuminţenie severă şi năroadă în loc s-o cheltuiesc alături de tine în aventuri copilăreşti! Când te apuca seara dorul de ducă, să fi mers cu tine orişiunde, să-ţi ţin isonul, nu să fi stat acasă, ca un reproş mut pe care tu îl simţeai şi de care fugeai. Dar la ce bun toate aceste „tardive"?! Iată un nume de carte pe care aş putea s-o scriu acum *Tardive* sau *Întârziate*? Sfaturi de dat femeilor tinere. Mă tem că nu mi-ar publica-o puritanii fanatici, ipocriţi şi proşti. Îmi e silă să-i citez, totul e de o platitudine şi de un verbalism

sec şi servil. Nu mai citeşti un rând spontan, toiul e dirijat, nu mai vezi sau auzi de vreun gest autentic decât al celor ce au curajul să fugă. Curaj de a cuceri cu orice preț libertatea, ori putința de a trece prin şiruri de fraude dintr-o viață fără scrupule în alta? Totuşi au toți curajul să rişte şi să părăsească totul. Libertatea sau liberarea e un act individual care, desigur, te smulge de tot ce te ținea legat. Azi m-a năpădit o furie de libertate, de bucurie, de putere, dar ce folos, n-am nici curajul să calc pe un gândac, fără milă caraghioasă! Adevăratul creştinism nu poate fi acest sirop sufletesc. Renunțarea? Nu poate fi lenea noastră, trebuie să fie sfâşiere, călcare în picioare, distrugere a tot ce nu mai e esențial.

9 iunie

Dragule, iar mă simt împiedicată în mine şi dau să-mi smulg lațurile care mă leagă, şi nu ştiu ce vreau. Ştiu numai că e în mine ceva care se sfârşeşte prin istovire. Povara zilnicei supuneri şi renunțări meschine mă face tot mai mică şi mai firavă pe dinăuntru. Se irosesc elanurile în blesteme neputincioase. De dimineață până seara mă uit spre cer şi implor pe Dumnezeu să ne scape. Dar tot mai slabă se face puterea credinței creatoare, tot mai a rob

sună glasul rugăciunii. Cred, fiindcă vreau să cred şi mai ales pentru că mintea nu poate renunța la cauza primă. Dar e o credință fără fervoare, or, credința e putere şi e bucurie şi e trăirea biruinței. Suntem vinovați toți oamenii de egoism, de răutate şi de prostie. Numai aşa s-a putut ajunge la Babelul de azi. Şi noi cerem ca Dumnezeu să tămăduiască un organism putred.

26 iunie

Puiule drag, n-am scris pentru că sunt plictisită, uneori abătută, până a aştepta moartea. Prostie! Îmi merge mai bine ca multora, dar nu suport disperarea celorlalți şi mai ales perspectiva că situația s-ar mai putea prelungi. Loviturile nemiloase şi gratuite date clasei mele destăinuie intenția netă de a o distruge cu încetul. Metode bine studiate, experimentate şi aplicate cu sadismul rece al asiaticului. Îmi explic fenomenul doar printr-o excelentă situație materială în care sunt puşi călăii. Sunt sigură că nici unul din miniştrii sau deputații care votează dezastrele industriei noastre, a economiei naționale, nu văd realitatea cu ochii, nu şi-o închipuie nici în vis! Mă oblig serios să fiu obiectivă. Sunt dispusă să văd în naționalizarea industriei şi a tuturor sectoarelor de lucru

un pas spre progres. Dar cum să cred în priceperea şi în bunele intenții ale actualilor guvernanți când văd că pretutindeni scot din funcții oamenii competenți şi îi înlocuiesc cu analfabeți cărora le fac credit că se pot pune la curent în 3-4 luni? Concepția e strâmbă, e mânată exclusiv de interesul de partid, nicidecum din interesul poporului şi al țării. Oare nu se putea face aceeaşi schimbare păstrând pe toți oamenii pricepuți care conduceau întreprinderile ca simpli funcționari? Vreau să mă ridic deasupra intereselor de clasă, vreau să pricep cu toată cinstea ce se petrece în lume. Recunosc că sunt interese mari ale capitalismului în joc şi că lumea cere o prefacere. Numai că schimbarea se face de stăpâni, dar nu şi de sistem. Ce mi-e Manda, ce mi-e Tanda!? În plus teroare şi aservire. Poate că ne trebuia această cutremurătură. Vorba țărancei moldovence: „Poate vine şi vremea milei”! Ajută-ne, Doamne, să vină! La Berlin situația e încordată. De mult nu m-am mai simțit ca acum că s-a apropiat iar ceasul al 12-lea. Mă tem de deportări în masă, de desființarea păturii culte.

27 iunie

Puiule drag, azi conferința lui Berza, foarte interesantă. Dr. Costăchel m-a enervat cu groaznicul lui accent basarabean-rusesc şi mai ales cu referințele numai la autori ruşi şi cu o tendință de a reliefa caracterul „obştesc” al satului nostru din secolele XIV şi XV. Berza spunea că aşa e adevărul. Cred. Dar de ce să ne îmbuibăm cu un trecut care prea ne confundă cu vecinii primejdioşi. Şi oare evoluția noastră europeană nu contează? Şi mai ales cum s-a trăit la noi după veacul al XVI-lea? Am avut tot timpul impresia că, deşi nu se falsifică adevărul, pedala se pune totuşi pe asemănarea cu slavii. Sala destul de goală, e pretutindeni în aer un zvon de adormire intelectuală. În schimb, la Studio, la Producția Conservatorului, sala gemea de lume foarte promiscuă. Vitalitate multă, dar şi acolo se ciupe lumea ca să râdă! Predomină tipul „ne-arian”, prin locurile de comandă şi chiar prin sală. Trecem printr-un moment care s-ar putea, vai!, prelungi mult – de mare primejdie românească. Numai la Biserică se simte un freamăt adevărat viu.

2 iulie

Pui mic, azi am văzut cu ochii de ce ură năroadă sunt în stare reformatorii țării noastre. După ce au dat jos cu tancurile statuia Regelui Carol, au distrus-o şi pe aceea a lui Brătianu! Am crezut că mă loveşte damblaua când am văzut soclul gol şi sfărâmat! Abia acum am realizat cât sunt de nebuni şi furioşi şi până unde merge ura stearpă şi distrugătoare. Nu-şi dau seama că ei creează reacțiuni ascunse în suflet, în oamenii cei mai domoli şi mai indiferenți? Parcă ar vrea să-şi ascută singuri securea ce le va cădea pe grumaz! Dintr-un popor blând, iertător şi cam apatic, fac un neam indignat care nu se gândeşte decât la răzbunare.

26 iulie

Dragule, trec zilele fără nici un rost vizibil. Mă năpădeşte „un plictis” ca în cele mai anoste vremuri. Nu mai cred într-un deznodământ al situației noastre. Ultimele veşti dau de bănuit că încercarea noastră se prelungeşte *sine die.* Doamne! Obiceiuri foarte multe şi cei mai mulți sunt oamenii obiceiului. Tot mai mult îmi vine în minte situația nenorociților de aici timp de 30 de ani. Ei nu vor fi

aşteptat ca noi? Parcă marii credincioşi nu se vor fi rugat fierbinte, cum ne rugăm noi acum? Azi, venind de la dentist, mi s-a limpezit faptul că Dumnezeu nu poate asculta toate suspinele noastre care sunt atât de contradictorii, ci că îşi vede de treabă. În planul divin poate că necazurile noastre vor fi având un sens constructiv, de asta nu mă îndoiesc, dar nu pot să nu mă întristez la gândul că între noțiunea noastră de dreptate şi cea divină e atâta deosebire.

Boldeşti, 7 august, seara

Pui drag, după cum vezi, nu am izbutit în luna iulie să termin nici măcar frazele ce începeam să scriu. Viața mea e tot mai fără răgazuri intime. Se perindă lumea pe la mine, eu mă cheltuiesc în eforturi mici, totul se fărâmițează. E drept că eu însămi am căutat lumea în ultimul timp. Semn de oboseală. Nevoia stimulentului interior. De la prânz, la Boldeşti. Deşi lume multă, casa e liniştită şi fiecare stăpân pe lumea lui. Trag nădejde să închei măcar o schiță despre Faust. Mi-e dor de ai mei. Fetele tot mai necăjite. Aş vrea să le pot uşura soarta. Ieri la 6 aug. patru ani de la moartea lui Mircea. Mi-e foarte grijă de Régine, îi voi scrie chiar acum. Ion Murnu mi-a

făcut portretul. Îți place? Eu mă regăsesc total în el. A prins esențialul din mine: o luciditate ireductibilă şi înfruntare față de viață. E o operă de mare calitate, cât mă pricep şi eu, iar mie mi-a făcut mult bine. Noblețea-n care m-a înfățişat. E un cap mândru, un om de rasă. Tu surâzi: „ce orgolioasă”! Ai dreptate, dar cum te ştiu eu, îți place. Intră seara pe fereastră, arbori mari ascund Biserica şi cimitirul. Nu mai văd crucea care mă întâmpina când deschideam fereastra, dar o bănuiesc. De ce seara e atât de tristă pentru mine? Îmi vine să plâng. Acum, la bătrânețe, înțeleg mai mult ca oricând fericirea căsniciei. Cu toate greutățile şi jertfele sau tocmai din pricina lor!

9 august

Pui mic, încerc zadarnic să încep a scrie studiul despre Faust. Una e voința, alta inspirația. Simt că sunt în afara curentului din care curge creația. Mă voi înhăma, ca antrenament, la o muncă didactică. Dacă nu voi izbuti să-mi iau zborul liber, cred că va fi mai bine să transcriu într-un limbaj mai legat, mai pieptănat lecțiile ținute cucoanelor. Va rămâne ca un ghid pentru lectura lui Faust. *Dăscălia* a avut pentru mine rostul pe care-l are publicul pentru artist. Pesemne am fost creată pentru

scenă, am deviat pe catedră, acum – un gând de acțiune spirituală mai restrâns şi mai teoretic. După ce mi s-a luat catedra, parcă sunt o omidă fără aripi, fluture rătăcit de zbor.

Boldeşti, 11 august

Dragule, sunt cotropită de sentimentul curios, nu zic de milă, față de nenorociții de călăi ai regimului. Ce deformare monstruoasă într-un om care îşi jertfeşte viața unei cauze, ce pervertire să poți tortura oameni pentru a-i face să mărturisească ceea ce ei nu cred. Oare nu se degradează funciar sufletul nostru? Sunt pedepse mecanic atrase de calitatea păcatelor, suntem răspunzători de cele ce ni se întâmplă, fireşte, toți în bloc! Veştile politice sunt atone. Sau noi nu mai avem tonus suficient pentru a le învia?

14 august

Am visat agitat după o lectură interesantă. *Me voici*[55] vizionară! O carte ambiguă, cu prefață de Marc Sausinero.

---

[55] Iată-mă (fr.).

Cred că e pe bază de viziuni şi audiţii mistice, dar mi se pare prea „reparată” de editor. Sunt momente în care cu adevărat urmăreşte o viziune şi aude un glas, dar pe urmă prea sună literar ca viziune a Crucificării şi aceea a sufletelor din purgatoriu. Totuşi mi-a făcut bine, mi-a înviat credinţa din mine, parcă a spălat de praf o icoană intimă. Mă rog de El cu mai multă fervoare.

15 august, Sfânta Maria

Pui dulce, o pace minunată în mine. Azi am trăit o adevărată sărbătoare la Biserică: colivele şi fructele aduse de toţi spre binecuvântare m-au făcut să retrăiesc cu 47 de ani în urmă şi mai bine „nedeile” de la Plopi. Doar costumele femeilor lipseau, altfel – aceeaşi credinţă, aceleaşi obiceiuri româneşti, aceeaşi atmosferă. Până şi Bisericuţa, zugrăvită ca cea veche de la Plopi, cu raiul şi cu iadul în pridvor, m-a primit ca o veche şi iubită rudă. Şi acasă, atmosfera de sărbătoare. Azi am trăit cu adevărat că e o zi mare a Sf. Fecioare şi m-a pătruns sentimentul de securitate al copilului ocrotit de o putere invincibilă.

23 august

Pui drag, iar s-a împlinit un nou an peste faimosul 23 august 1944! N-aş fi crezut atunci că vom pătimi atâta. Lipsurile materiale sunt cele mai puţin dureroase. Zilnic vedem cum cade o categorie de oameni, loviţi cu ură şi cu patimă rece. Încerc să mă pun în conştiinţa acestor reformatori nemiloşi. Dau să înţeleg imboldul lor pozitiv spre o ordine socială mai dreaptă. Dar când îi citesc sau îi aud vorbind la radio, le ghicesc imboldul negativ, nevoia de distrugere mai tare decât cea de clădire. Nici chiar faimosul entuziasm pentru U.R.S.S. nu suna adevărat. Era numai o formulă-adăpost şi o lozincă impusă de frică şi de interes. Oare Stalin i-o fi crezând fideli? Nu cred. Ruşii au distrus mai mult decât au re-făcut, dar, cel puţin acolo, a fost convingere, un elan. Mă doare să constat cum orice valoare ar încăpea în conştiinţa oamenilor noştri conducători îşi pierde viaţa vie, puterea productivă din ea. Aşa a fost de vreo 30 de ani încoace la noi. Generaţii de arivişti, de lichele. Aş reduce toate aceste păcate la unul fundamental: *incultura.* Câtă vreme am avut în ţara noastră o educaţie morală (o tradiţie religioasă la unii şi o tradiţie nobiliară la alţii) am avut oameni cu greutate şi o politică demnă. Mă apucă un fel de jale comparând viaţa noastră particulară cu aceea a personajelor din veacul al

XVIII-lea şi începutul lui al XIX-lea. Multă viață exterioară, enormă stricăciune, dar ce libertate de spirit! Ieri, zvonul că se iau viile, raportat de un cârciumar, ne-a tulburat pe toți, ne-a neliniştit. Totul se cutremură şi se reaşază de la un ceas la altul. Țipetele împotriva anglo-americanilor belicoşi, minciună pentru a se menține un ceas mai mult. Se prăbuşeşte clădirea făcută din ură, prin propria ei povară. Cred că la prima lovitură, sistemul se prăbuşeşte pe dinăuntru, nu e nevoie de război din afară. Poate greşesc. Sunt simptome de boală grea: teroarea, lipsa totală de libertate. Atmosfera se încinge. Dar ce va fi viitorul? Dacă va începe cu violențe şi reacțiuni sângeroase, se va instala altă teroare.

Boldeşti, 27 august

Dragoste, deşi m-am hotărât să scriu zilnic, mă trage a lene şi a citanie. Nici la *Faust* nu lucrez decât lăturalnic. Mă amăgesc că îmi formez o atmosferă prielnică. Adevărul este că parcă îmi e frică să încep serios lucrarea. Comentariul nu e greu, dar capitolele de ansamblu apoi, e drept, aştept stenogramele. Totuşi, n-am „coraj”! Mă bântuie uneori gândul că ar trebui să încep iar şcoala şi, ce curios!, nu mă mai tentează. Rutina prea uşor

intelectuală. Aş vrea să am clasă o dată pe săptămână, să le dau ideile cele mai înalte din materie. Dar rutina s-a înfipt bine în mine şi am impresia că şi clasa s-a obişnuit cu Rory. Dar nu vreau să mă întristez. Afară e superb. Toți aici sunt gentili şi omenoşi. Radioul Gratz anunță pesimism în presa engleză (numai cea comunistă e binedispusă), dar, cum convorbirile la Moscova nu s-au rupt şi continuă, cum Stalin i-a primit pe miniştrii celor trei puteri occidentale şi a *conversat 5 ore cu ei*, e semn că toată lumea îşi dă osteneală să ajungă la o înțelegere. Nu ştiu dacă se va putea, dată fiind instabilitatea ruşilor (ceea ce relevau şi presa germană şi engleză), dar ar fi lucrul cel mai fericit, căci, sper, dacă se înțeleg, scăpăm şi noi de prezența lor şi mai ales de influența celor care se reazemă pe ei. Ieri am mai aflat una: până şi Liceul Regina Maria e desființat. Ce urmăresc? Pe de o parte micşorarea posibilităților pentru tineret de a se cultiva, pe de alta li se va oferi o cultură exclusiv comunistă. Eu tot sper în puterea creatoare a spiritului care, simțindu-se la strâmtoare şi în primejdie, se va cabra. Eu tot cred că nu e bună metoda negativă de ură şi rezistență. Trebuie dezvoltată dragostea între oameni, solidaritatea, bunătatea. Finalul lui *Faust* e foarte instructiv. Îngerii sunt mai tari decât dracii.

28 august

Dragule, a venit Fify cu vestea că au fost adunați țărani pentru ca învățătorii să-i prepare pentru colhoz. Iată, s-a făcut şi asta! Au ajuns la extrema limită a comunismului. Eu nu cred că țăranul român nu va reacționa. Ori s-a schimbat, ori frica e în el atât de puternică încât întrece simțul lui pentru pământ. Conversațiile la Moscova se lungesc. La Breslau se atacă reciproc „intelectualii" şi nu prevăd un sfârşit armonios cum nu a fost nici Conferința Dunării. Ce înseamnă însă internarea de către aliați a lui Brauchitsch, Mannerheim, Rädevn şi cel de al 4-lea general neamț care a fost la Londra? Oare ca să-i pună la adăpost? Nu te mai descurci în această epocă de contraziceri, de agitație, de compromis. Ieri, plimbare la Scăieni, la via fetelor Anghel. Un colț de Românie de altădată. Gospodărie mică, neindustrializată, atmosferă patriarhală şi interior cochet. Nu ar fi o crimă să spoliezi asemenea oameni de munca lor cinstită şi frumoasă? Nu se poate alege decât praful de asemenea vremi! E un examen serios pentru omenire.

30 august

Dragoste, plouă a toamnă. E linişte şi e trist. Miercuri plecăm de aici. Cine ştie ce griji mă apucă de nas la Bucureşti?! Veştile de la radio îmbucurătoare, cred. Poate se vor înțelege la Moscova. Nu e posibil ca America să renunțe la drepturile omului şi să ne lase în ghearele duşmanului. Exemplul lui Hitler ar trebui să folosească tuturor. Dar cine ştie socotelile lor? Ideea unui Parlament european prea se vântură pentru a nu da un rezultat. Ar fi singurul mod de viață în Europa care ne-ar asigura pacea.

„Nu vă cer să ne iubim unii pe alții ci împreună să urâm imperialismul", spunea la Breslau Fadeev. E darea peste cap nu numai a creştinismului, dar şi a umanismului elin. Antigona săraca ce ar spune de această predică spre ură? Se dau pe față tot mai mult. Oricât ar vrea ei să cârpească golul cultural cu prescripții generoase, fără să vrea, se dau de gol. Creştinul *nu urăşte* nici pe păcătos, îl deplânge, îl acuză, îl condamnă, dar nu condamnă decât *păcatul.* Oare despre ce imperialism vorbeşte Fadeev? Desigur despre America, despre Occident, despre clasa burgheză. Pfui! Vai de aşa omenire pervertită. Dreptatea, da, cu dragoste, nu cu ură.

31 august

Dragule, mă tem să nu coc o boală, trebuie să mă vadă un ginecolog. Nu ştiu de unde voi lua banii pentru vreun tratament sau poate chiar mai rău: vreo operație! Cum o vrea Dumnezeu. Aseară veşti importante la radio: parcă se înțeleg cei patru mari şi desigur nu iar în dauna Occidentului! Decretul sovietic care asigură proprietăți urbane *à perpétuité*[56], deci şi moştenire, e dovada unor schimbări radicale, deci neagă însuşi principiul de bază comunist, se revine la proprietate. Ce i-a determinat la o asemenea hotărâre? Oare nu posibilitatea unei împăcări cu Apusul şi întoarcerea trupelor din Apus, de unde vor veni cu alte idei? Am nădejdea că lucrurile se vor schimba şi la noi, poate chiar până la Crăciun, căci totul depinde de evacuarea trupelor ruseşti. Cred că comuniştii noştri sunt pe gânduri. Mă tem să nu invente ceva pentru a reține trupele ocupante, ca să-şi salveze situația. Mâine plecăm.

---

[56] Veşnic, pentru totdeauna (fr.).

Bucureşti, 9 septembrie

Dragule, cu Boldeşti s-a încheiat şi epoca de linişte şi de lucru. Am trecut prin criza grea de inimă şi consecințele ei: zile de pat care ar fi putut fi bune, dacă nu ar fi atmosfera de pesimism primitiv şi dezlânat în care trăim. Răbdăm. Nu ajunge. Trebuie reacționat. Înghițim orice măsură, orice insultă, orice nedreptate, fără să crâcnim şi se inventă tot soiul de minciuni, de zvonuri fanteziste fără nici un temei. Ne irosim în veşti inventate în loc să înregistrăm realitatea, bună şi rea, în mod obiectiv. Simt cum mă cufund în mlaştina inacțiunii şi mai ales a acțiunii imaginare. Trebuie să mă izolez de tot şi să-mi văd de lucrul meu. Citesc cu atenție articolele referitoare la filozofii la modă. Mă dezolează minciuna, reaua-credință față de adevăr şi mă înfricoşează vigoarea cu care se calcă peste adevăr în numele unei credințe. E un fanatism „religios”, cu toată puterea acestuia. Oare se prepară un om nou, cum a crescut unul şi din fanatismul creştin? Mă obsedează întrebarea din pricina analogiei izbitoare a metodei de azi cu metodele fanatice din sec. al XVI-lea din timpul războaielor religioase. Se ardeau pe rug protestanții. Aseară, la fete, am avut iar un exemplu de intoleranță. Valérie – cred că pentru ea nu contează omul decât dacă are vreun interes. Tipic pentru un tiran, în

fond e un fel de bolşevic, e un om asocial făcut să domnească autocrat. Alături de ea, Ionel, un tip acrit, ratat şi fără putere de reacție. Tipul omului rafinat dintr-o epocă sfârşită. Dacă avea bani, ar fi putut păstra un lustru de viață delicată. Acum e o victimă şi pumnii nemiloşi ai Valériei se exercită pe un dezarmat. Lamentabil sfârşit de viață al unei generații care strălucea! Sper că nu e la fel în toate casele, dar după ceea ce întâlnesc în jurul meu!?... Biata Marietta se zbate în junglă. O ține în picioare pofta de viață. Îşi fabrică din instinct nădejdi ca şi mine, dar biruie mai ales cu pofta pentru *clipă*. Are un curaj şi o rezistență care țin uneori şi de uşurime, dar mai ales din dragostea ei absolută pentru Ionel! Eu trăiesc în virtutea obiceiului. Am atins, din păcate, registrul cu care cochetam în scris: „nici spaimă nici nădejde!”. Socoteam aceasta o superioritate intelectuală, am constatat însă pe pielea mea că e desființarea oricărei bucurii şi a oricărei realități sufleteşti. Sunt o umbră, o amintire. Mi-au luat clasa – rațiunea mea de a exista, m-au omorât. Nu vreau să le dau satisfacția s-o ştie. De când m-am întors ambianța sau propria mea conştiința m-au schimbat! Simt că mă înăbuşă atmosfera de colivie.

Doamne, ori de câte ori am avut cu adevărat nevoie ca sa răsuflu spiritual, m-ai trimis în străinătate, m-ai adăpat

şi împrospătat. Oare acum vei face iar minunea? Dar vorba lui Dupront, când îi spuneam credința mea în minune: „Dar mai trebuie să şi meriți minunea”. Nu mai găsesc în mine entuziasm pentru oamenii de azi.

18 septembrie

Pui mic şi drag, am intrat în epoca grea a anului: mâine a 33-a aniversare a nunții noastre; la 8 oct., ziua cea mai grea a vieții mele. Simt cum năvălesc în mine amintiri, cum mă tulbur şi mă agit. Nu pot spune că mi-e dor de ceva, mi-e dor de tine. Sunt, desigur, înflăcărări ale sufletului care dă să iasă din cuşca trupului. Pui mic, azi mă voi găti pentru tine cu bluza violetă, dacă nu e prea frig. Îmi făgăduiesc o după-amiază bună cu Milița Petraşcu şi Cisek. Conversație substanțială, autentică, nu pălăvrăgeală. Ieri am lucrat cu poftă şi bine. Politica? Calm plat peste dinamită.

Boldeşti, 16 octombrie

Mi-ar trebui ceva cu totul nou care să mă pasioneze. Mi-a trecut prin minte că m-ar rechema la Conservator. Foarte sincer, nu o doresc. Mediul m-ar paraliza. Mai poți accepta

să lucrezi cu oameni necopți în umanitatea lor? Citesc dările de seamă de la ONU şi Securitate. Nici acolo nu e sinceritate, nici acolo nu e „un om mare”. Sunt de umoare cenuşie ca şi cerul care stă să plouă. Peisaj de toamnă. Mireasa lui Jean Paul e delicioasă. Mă gândeam, când a venit la noi, ce plăcere ai fi simțit tu să ai un menaj tânăr în casă. Oare acum iei parte la bucuria noastră? Te aştept în vis şi te iubesc.

Boldeşti, 19 octombrie

Dragule, lucrez domol la *Faust*, dar nu pot să nu-ți spun ce minunat tablou îmi apare prin ferestrele deschise. O toamnă tânără, caldă, arămie şi aurie, verdele dispare pe zi ce trece, deşi soarele e ca în august. În fund, via e de aramă pe fundal de cer argintiu. Numai plopii şi-au păstrat culoarea intactă. În față, salcâmii şi teii parcă sunt făcuți din fluturi subțiri de aur – nu ştiu de ce mi-a venit în minte tezaurul lui Agamemnon văzut la Atena. E să urli! Nu mă mai pot amăgi, nu va mai fi nimic adevărat, vital pentru mine. Cât am fost în „ring” m-am bătut cu putere şi o tinerețe aparentă. Acum, în repaos, îmi măsor puterile. Nu mă mai îmboldeşte nimic.

Detaşarea nu mai e viaţă. O dispoziţie perfectă pentru înţelegerea lui Goethe cel matur.

Boldeşti, 20 octombrie

Dragule, zilele radioase de toamnă se succed. Viaţa mea la fel. Lucru, azi mai intens, monologul II din *Faust* şi mai ales finalul lui mistic sunt atât de frumoase, încât orice ai spune e insuficient, dar eşti fericit să prelucrezi asemenea material. Nici nu aş îndrăzni să mă apropii de un astfel de text cu sarbede comentarii, dar o fac din datoria pentru mulţimea crescândă de tineret, care altfel nu se va apropia niciodată de *Faust*. Fac oficiul de „ademenitoare" sau mai bine zis de samsar! Afară s-a înnoptat, cântă fetele cât le ţine gura, dar nu cântece populare ci din cele noi, de propagandă. Entuziasmul vital e însă mai important ca textul pe care, desigur, ele îl ignoră cu otrava lui, de râd cu atâta poftă, parcă n-ar fi robotit 8 ore în vie! M-a emoţionat teribil întoarcerea lor, cârduri, cârduri din vie. În bună cuviinţă, salutul fiecăruia, care se înşira ca o boabă dintr-o mătanie şi la care răspundeam cu aceleaşi vorbe: „bună seara, fetelor", „bună seara, băieţi", de pe moviliţa unde mă refugiasem ca să fac loc şuvoiului lor ce se revărsa sprinten, voios, am simţit o dragoste adâncă

pentru oamenii aceştia munciţi, simpli, ne-formaţi. O nevoie de a mă amesteca printre ei. Ieri am vorbit cu mai multe femei şi fete, cu pândarii, azi cu ispravnicul, parcă ne-am cunoaşte de mult. Toţi gândim şi simţim la fel.

Boldeşti, 21 octombrie

Dragule, am făcut o minunată plimbare prin vie cu Fify. Zi acoperită, aspră, de toamnă. O atmosferă severă care te solicită pentru gânduri grave şi parcă te sileşte să priveşti viaţa bărbăteşte în faţă. Ieri, totul era vis şi poezie, azi te incită la acţiune şi trezire. Vorbeam cu Fify de multe reforme pe care au femeile chemarea să le săvârşească. Îmi propun să-mi fac un plan de lucru practic, poate va fi nevoie de el mai târziu. Îl introduc aici, în caiet, să fie! În linii largi: care sunt lipsurile esenţiale la femeia româncă şi deci în familie şi deci în statul român? 1. Ignoranţă în gospodărie; 2. Lipsă de cultură. Cum se poate remedia? Aici e aici! M-am gândit că trebuie plecat de la concret, de la lipsurile evidente, adică de la lipsa totală de igienă a vieţii de la sate şi mahalale. Mahalaua e problemă de asistenţă. Mă preocupă mai ales satul. O redresare a vieţii la sate. Rolul femeii: gospodăria. Trebuie urgent trimise femei şi fete *pregătite* şi cu autoritate, care să înveţe pe

femei: *a.* igiena casei; *b.* igiena copilului; *c*. hrana sănătoasă. N-avem destule surori de ocrotire, moaşe, îndrumătoare. Aş cere un serviciu obligator pentru orice fată cu şcoală superioară, după o pregătire (ca la Crucea Roşie) de câteva luni, un serviciu la ţară, de şase săptămâni anual, în timpul verii sau toamna. Aceste fete ar fi adevărate îndrumătoare ale sătencelor. Apoi predată conducerea preotesei, învăţătoarei şi moaşei. *O moaşă pe sat sau două sate.* Şcoli pentru creşterea unor asemenea conducătoare. *Licee de fete specializate în acest scop.* Răspândirea culturii cânepii. Introducere de maşini mici. Nu mai trebuie rămas la munca patriarhală, trecut la industrializarea satului. Lângă şcoală un centru de tors, ţesut şi cusut. Fabricarea conservelor după metode casnice, săpun. Colaborare cu gospodina, dar instalaţie practică centralizată. Cânepa, prelucrarea lânei, *concursuri.* O economie locală realizată prin mica industrie sătească, *cu participarea fiecăruia.* La fel pentru conservarea legumelor. Cred că trebuie o socializare, dar nu înstrăinare de gospodăria particulară. Ca la oraş. Şcoala de gospodărie practică, nu teoretică. Controlul şi ocrotirea şcolii asupra fetelor angajate. Pentru început *trebuiesc voluntare, fete de cultură şi însufleţite.* Orice fată tânără, înscrisă într-un partid, să facă acest voluntariat

după sistemul Crucii Roşii. Mă întreb dacă nu ar trebui făcută o ramură a Crucii Roşii pentru igiena la sate şi lângă ea o ramură a gospodăriei.

Pui mic, multe sunt de făcut. Să ne ajute Dumnezeu să izbutim.

5 noiembrie

Pui mic şi iubit, am sosit acasă chemată val-vârtej. Am fost furie că se dispune de mine ca de un rob, pe urmă m-am calmat fiindcă am fost totuşi de folos. Aci numai sâcâieli, griji, nenorocirea altora (Régine şi Comp.), acum grija de a nu pierde pensia. Dacă mi-o ia, vă rog să mă luați şi pe mine. Nu mai face să trăiesc ca o cerşetoare. N-am nădejdea că se poate aduna „un curs" care să merite să mă extenuez. Au luat casa Maricichii, îmi pare groaznic de rău. Era munca cinstită a lui Colea şi Valérie, apoi a Maricichii. Se petrec lucruri monstruoase. Mă speriu de reacția ce deşteaptă în mine. Aseară, aş fi putut scuipa în față o serie de oameni. Sunt la sfârşitul resurselor materiale. În amenințarea de a rămâne fără pensie, realizez cât sunt de săracă, cât de insignifiante sunt lucrurile ce pot vinde. N-am altă nădejde decât în Dumnezeu şi cred în grija voastră pentru noi. E 11,00

dimineața şi mie îmi e somn, aş dormi dusă. Nu mă pot reculege să lucrez. Ce luptă grea, Stelule! Am impresia că acum de-abia am intrat în toi. *Sunt foarte obosită.* Te iubesc, a ta.

6 noiembrie

Pui mic, am lucrat la *Faust*, tot fără inspirație. Dau înainte. Îmi lipsesc atmosfera şi continuitatea. Nu doar din pricina altora dar şi dintr-un fel de agitație a mea. Iar a crescut tensiunea. Victor E. e grav bolnav. Operat de splină, toți vorbeau cam misterios. O fi cancer? Ne-a venit timpul la toți, unul după altul. În sufletul meu este o confuzie sau poate numai biata laşitate omenească. Priveliştea celor ce se întâmplă în jurul meu e demoralizantă. Piața Victoriei de azi e la multe grade latitudine Est. Şiroaie de sânge curg pe case, încă simbolic, dar nu poți scăpa de obsesie. Oraşul murdar, lumea tot mai închisă şi mai preocupată. Anxietate în aer. Nici nu ştiu cum aş mai raționa la libertate. Oare o mai realizăm? În rugăciunea către Dumnezeu e un accent de neputință tristă. Aş vrea să fie elan pozitiv. Acum e numai experiența totalei neputințe. Mă dor rinichii. E tot sclerotic. Ştiu că decrepitudinea înaintează şi mă

întristează, mă agasează. Aş vrea să fiu tânără pentru a fi puternică şi activă. Grija pentru pensie mă jigneşte, simt că eram croită pentru alte griji. De ce nu am izbutit în viaţă? Timiditate? Scrupule sau talie mijlocie? E o lipsă în mine, o simt foarte precis, dar nu ştiu unde. Când privesc departe, înapoi, nu pot spune că m-a denaturat filozofia, pentru că mă surprind copil de 6-7 ani cu aceleaşi apucături. E o slăbiciune congenitală. Ar trebui să renasc şi să refac ucenicia. De vreme ce nu ştiu unde e buba. Ar trebui să fiu fericită, adică mulţumită acum, dacă în loc să aspir să scriu despre *Faust* şi Sofocle, m-aş mulţumi să citesc mult, să mă plimb, să dorm! Dar obiceiul de a „avea treabă presantă", de a mă angaja la lucru gratuit mă chinuieşte. Dacă aş fi cuminte, m-aş retrage cu stimă, m-aş duce într-un fund de provincie sau la o mânăstire, cu o ladă mare de cărţi de meditat. Dar viaţa te împinge cum îi vine! Ce faliment la bătrâneţe! M-a pleoştit şi dizolvarea A.T.F.-ului. Tot ce am ctitorit şi eu s-a dus: A.C.F. – A.T.F., Universitatea Liberă, Şcoala Socială, până şi cursul de literatură la şcoală. Totul se schimbă radical. Sentimentul de a fi trăit zadarnic, sau doar ca etapă hărăzită pieirii. Mă silesc să sper într-un reviriment, dar ştiu că ce a fost nu se mai întoarce. Nici măcar nu-mi mai poate părea rău că n-am făcut mai mult, de vreme ce tot ar fi fost desfiinţat.

Oare ce am semănat în conştiinţa tineretului mai poate creşte în atmosfera de azi? *Permanenţe?* Care? Numai ale Evangheliei şi ale artei. Aici parcă mai respiri.

17 noiembrie

Pui mic, nu am scris multe zile, din tembelâc, din atonie, din oboseală. Nu mai reacţionez la întâmplări fiindcă nu mai cred în ele ca fiind reale, totul e „un joc concertat”, o regie mai mult sau mai puţin străvezie. Nimic nu mă mai surprinde azi. Orişice e posibil. O stare de acalmie, în fond, cu simţământul neputinţei personale foarte acut. Degradare.

La revizia pensiei, am fost ca şi cum era vorba de altcineva. Nu am izbutit o clipă să particip, sau să mă emoţionez ca în faţa unei realităţi. Am spus adevărat că sunt înscrisă la Liberali. În clipa aceea parcă s-a trezit ceva viu în mine, o răspundere şi mai ales simţământul demnităţii. În fond toată expediţia m-a amuzat teribil din pricina lui Mişu, care mi-a adus aminte de tine, în zilele când adulmecai aventura. E frumos afară, te îmbie la plimbare, dar când n-ai decât 200 lei pentru două zile jumătate şi pe urmă nimic, decât pensia din care plăteşti şi chirie şi datorii, adică de două ori mai mult. *Tant pis!*

Totul se aranjează. Seara, Pui dulce, am plecat pe jos la Aurora şi m-am întors tot pe jos acasă. Era frumos, lună plină, proiectoarele ce străpungeau bolta în căutarea unor inamici absenți nu-mi aminteau de război ci mă făceau să mă gândesc la priveliști de dincolo de mormânt. Aeroplanul rusesc expus pe bd Brătianu mi-a deşteptat dorul de ducă prin Apus, cărțile la anticarul cu care am conversat, nu am putut să le cumpăr fiindcă nu aveam decât 324 lei în casă până la pensie. Corectez, pentru că vreau adevăr în toate. Pentru moment mă duc sus la Cora ca să mai aud veşti. Ieri, cursuri la Saingevin, a fost splendid, o sinteză adâncă fiindcă ieşea dintr-o cultură consolidată, un ceas de reală bucurie, de sărbătoare a spiritului pur, liber, suveran. E un răzvrătit şi în filozofie contrazice tradiții şi bine face, numai aşa se poate valorifica un gânditor ca Pascal. E o viziune sintetică între Descartes şi Pascal, care explică filozofia ulterioară. Accentul e pus pe relativism. M-a încântat legătura cu Platon. După curs mi-a mărturisit teama de a vedea Institutul [francez] desființat. Articolul din *Scânteia* contra Franței l-a pus pe gânduri. Vizita lui Mişu Jora, ca întotdeauna, o bucurie, atmosferă de oameni copți, elită. Alaltăieri seară la Valérie: primirea Mihaelei[57]. Seară foarte

[57] Viitoarea soție a lui Jean Paul Sachelarie.

plăcută. Maricica mi-a amintit de Colea, îi seamănă în întregime: aceeaşi căldură, aceeaşi generozitate, acelaşi farmec „insesizabil”. Telefonul Mariettei: iar vinde, nu se mai isprăveşte necazul la ei. Nu mai judec, fiecare le ştie pe ale lui. Deştept ai fost, Stelule! Tu cunoşteai oamenii, săracii!

23 noiembrie

Încă mă mai simt legată de formele sociale. Trebuie să mă liberez de ele. Atâtea îmi apar teribil de năroade. Necoapte. Nu în spirit, dar în determinare, în libertate. Trebuie să mă dezbar de toate astea. Ca şi în rugăciune. Trebuie să sparg obiceiurile şi rutina şi să *invent* totul din nou. Aş vrea să pot încerca să mă emancipez. Evenimentele sunt prea mari ca să le cuprind eu cu mintea mea. Uneori nici nu mai urmăresc duelul din Paris, de vreme ce nu aflu decât o singură voce şi aia falsificată! Vreau să scriu joi seara impresia întrevederii cu Părintele [Galaction]. Nu am scris, poate de teamă să nu fiu nedreaptă. Atitudinea pasivă pe care o adoptă stârneşte în mine opoziție. Desigur, creştineşte, el are dreptate: răbdare şi ascultare. Dar, oare lupta împotriva răului nu e şi ea creştină? De ce Biserica catolică şi protestantă sunt active? Oare această

pasivitate a Bisericii noastre nu e şi laşitate? Nu vreau să judec, adică să condamn. Citind azi despre discursul ținut la sărbătorirea unui poet ungur, m-am supărat. Putea lăuda pe poet, dar cum a putut lăuda acest regim? Când e sincer? Sunt profund vexată în prietenia mea, în încrederea ce i-o făceam. Mă tem că şi în Părintele supleţea devine compromis. Aş vrea să mă înşel dar cred că-l opreşte şi pe el lipsa curajului în fața gravității vieții! Mari decepții, en gros. Nu le mai număr în detalii. La fiece pas oameni „înscrişi", dar „contra regimului". Aproape că mi-e milă de adevărații comunişti care trebuie să fie bolnavi de scârbă. Mă doare să constat că sunt atâți „abili" şi atât de puțini oameni întregi. Şi cei de prin străinătate sunt la fel, foarte mulți farseuri, foarte puțini serioşi. Inteligenți? Primitivă inteligență: şiretenie. Sunt teribil de dezamăgită de ce văd. Oameni ca Jora îi numeri pe degete. Închiderea Institutului Francez: o nouă tristețe. Poate avea consecințe catastrofale pentru viitor. Înstrăinarea de Franța înseamnă apropiere de Orient. Cultura engleză nu ne e accesibilă, cea franceză îşi făcuse făgaşul de mai bine de 100 de ani. Pe imbecilii sau lichelele noastre îi agasau *Pascal şi Valéry.* Vorba vine! Nici nu ştiu ce se pierde acolo când vorbesc de „decadență şi putregai". Ni s-a tăiat şi acest tub de oxigen, ne vom prosti cu totul. Nu refuz

noutăţile ruseşti, dar vreau şi altele, ca să compar. Azi era atât de frumos că m-am plimbat pe la ora 3,00. Cerul gri-mov, pe arbori rămăşiţele de frunze sclipeau verde, primăvăratic. Aerul proaspăt, străzile goale. În aer, suverană independenţă faţă de zdruncinul omenirii. Mi-a trecut prin minte: aşa trebuie că trăiţi voi, dincolo. Noi trebuie să vă apărem ca nişte bieţi pisoi proşti şi sălbatici. De ce ne-om mai zbate? Nu am poftă să mai fac cursuri cu „cucoanele” deşi am nevoie de bani. Tu, dacă eşti, ai văzut cât m-am zbătut pentru chirie şi cheltuielile de administraţie. Şi totuşi parcă nu credeam serios că nu am suma necesară!

1 decembrie

Dragule, azi sunt neagră şi rea cu vrere. Aseară, după ce am realizat că scuturându-mi pensia mi-au tras iarăşi o palmă pe care nu o meritam, am intrat într-o stare groaznică. N-am adormit până dimineaţa şi mi-e sufletul plin de venin. Nu mă supără atât ştirbirea sumei, cât lipsa de consideraţie. Ştiau bine că nu am altă avere, s-au minunat ce mică e pensia de la tine, ştiau că nu se poate trăi decent cu ce mi-au lăsat. Ştiau că pensia ta e furată de către stat aproape întreagă, aveam dreptul să aspir la

plafonul de 16 000 lei. Pentru ce m-au coborât la cel de 10 000 mii lei? De lichele infame ce sunt, pentru că am mărturisit că sunt liberală. Altora le-a lăsat pensia întreagă, *deşi au avere.* Mă sufocă scârba de mine când mă gândesc că am ajuns batjocura tuturor nechemaţilor. Numai pentru că am fost modestă şi bună şi iertătoare. Dacă mă răzvrăteam când m-au scos, poate nu aveam pensie, dar aveam dreptul să urlu. Acum, trăiesc ca o amărâtă, biată funcţionăraşă uitată de toţi, găsind că trebuie să fiu fericită că mi-au lăsat un minimum de existenţă. Mă simt umilită, călcată în picioare, snobată de toţi parveniţii actuali şi de toate lichelele. Azi *mă căiesc* de a fi preferat să lucrez pentru ai mei decât să fi urmat chemarea dascălilor din străinătate. Azi, când văd cine conduce neamul nostru, blestem ceasul în care n-am plecat de aici. Că doar nimic nu mai pot face pentru românii mei săraci, chinuiţi, scuipaţi, batjocoriţi ca şi mine. Sufăr atât, mă indignez pentru că în cazul meu văd şi cazul oricărui român cumsecade. E în mine o răzvrătire şi o ură de duşmanii noştri, cum n-am mai simţit-o. Teoriile pacifiste ale Părintelui sunt frumoase, dar în afară de timp, pentru eternitate. Orgoliul din mine îmi cere să renunţ la tot, la lecţii ca şi la scrisul în româneşte. Să încerc să scriu în franţuzeşte, să mă lepăd cu totul de

lichelele de aci, care, fără doar şi poate, nu vor publica nimic de mine. De ce să-mi pierd ultimele zile de viață punându-mă să scriu ce nu se va citi poate niciodată? De ce să-mi mănânc sănătatea pentru a da o oră de agrement unor femei, simpatice, e drept, dar care nu simt ca o nevoie urgentă cum simt eu nevoia de a citi şi de a mă reculege? Sunt dezgustată de mine fiindcă m-am lăsat prea tare umilită de viață şi de oameni. Accept palmele lui Dumnezeu, dar nu ale oamenilor. Am poftă de luptă, nu de smerenie. Voi acumula în mine răbdare ca să izbucnească, la vreme, în reacție justă dar necruțătoare. Vreau să trăiesc cu cărțile şi gândurile mele. Un litru de lapte şi un sfert de pâine pe zi. Basta. Mă bag în pat să previn o criză. E frig şi simt că plesnesc. Trebuie să învăț să tac. Prea slăbesc sporovăind. Pui mic, cu tine voi vorbi mai mult.

18 decembrie

Dragule, n-am mai scris de 18 zile, recitesc ce am scris şi constat că m-am *contrazis cumplit.* În casă nu m-am închis şi am primit pe vruți şi pe nevruți, pentru că sunt o cârpă, cursurile le-am reînceput pentru că am nevoie de mai mult decât de lapte şi pâine, şi aşa mai departe. Am fost la

logodna lui Jean Paul, m-am bucurat, dar m-am simțit bătrână, tratată ca decană, fără ataşe directe cu viața. Mă întreb tot mai des care să fie sensul că mi se prelungeşte viața tot mai inutilă. Pesemne am de ispăşit mândria care m-a dominat mereu. Nu mă răzvrătesc, nu cer socoteală lui Dumnezeu, ca nebunii, dar constat că sunt tristă până în vârful degetelor.

Cecul de la Casa de Asigurări a Pensionarilor a fost un semn providențial, just suma de care aveam nevoie. Am fost fericită în ziua aceea nu atât pentru bani dar pentru răspunsul lui Dumnezeu la nevoia mea. De ce sunt totuşi atât de tristă? Bănuiesc că surprind cu inconştientul catastrofa în Univers, simt că suntem lăsați pe linia moartă, că se închide tot mai nemilos cleştele peste fruntea țării.

Acum a telefonat Natalie mulțumind pentru joi[58], are întotdeauna un cuvânt de încurajare. Parcă mi-a spus: „tot mai ai un rost pe lume”. Mawgly aleargă ca nebun prin casă, mă amuză. Sălbăticiunea asta îmi face bine, e un exemplar de natură primitivă, nealterată, nepervertită. Şi e atât de calin când îl iei în brațe! Nu mă lasă să scriu, aş sta să-l privesc cu orele, dar a dat cu laba peste condei, nu pot scrie, ce o fi în căpşorul lui? Deprimată. Stare

---

[58] Referire la cursul despre Goethe, ținut pentru „cucoane”.

sufletească foarte primejdioasă, când poți zbura de la fereastră. Eu, cu voia lui Dumnezeu, nu o fac. Ştiu că această stare e datorată în bună parte scenei cu Jean Paul. Mă simt umilită şi egoismul lui masiv mă turbează. În vremuri normale, aş denunța contractul de închiriere: să se descurce singur, dar acum când risc să-mi aducă în casă tot soiul de oameni, dacă pleacă el, trebuie să înghit şi să tac, să rabd şi să recunosc că sacrificiile făcute pentru familie nu duc decât la regrete şi decepții.

1949

5 ianuarie

Dragule, trec evenimente de o importanță universală şi poate epocală. Şi eu le las să treacă fără să mai am nici nevoia de a mi le desluşi. Acum ştiu ce li s-a întâmplat la milioane de ruşi. Dar eu nici nu sunt mai săracă decât altădată, tu ştii prin ce crize financiare am trecut împreună, nici nu sunt mai puțin confortabil instalată, dimpotrivă! Şi nici mai izolată de lume, dimpotrivă! De unde-mi vine deci această umoare mucegăită? Lipsă totală de interes personal sau mai ales constatarea tragică a unei

vieți „fără altă soluție decât moartea”? Ce se mai poate schimba în viața mea? Eu voi fi considerată prea bătrână pentru o eventuală înnoire. Nici o perspectivă. Iată situația mea. Nu ştiu să mă apăr. E vechiul refren. De altfel se vorbeşte atât de tare alături, la Jean Paul, că nu-mi pot lega gândurile. N-am decât un dor personal: plecarea în străinătate pentru informare, regenerare. M-a copleşit mediocritatea, chiar cei care ar putea să atingă nivele superioare se lasă învinşi de inerție.

8 ianuarie

Pui drag, am fost întreruptă. Azi, zi foarte plină. La 13,30 cununia civilă a lui Jean Paul. El fericit, noi cam gânditori. Fetița lui foarte copil parcă nu realiza solemnitatea actului. Ionel emoționat. Încă o dată se adevereşte vorba populară: „De unde eşti?” – „De unde-mi este nevasta!” Aşa trebuie să fie bine. Altă generație, alte aspirații, sindrofia la noi, de la noi. Foarte reuşită. Animație. Patru bărbați cărturari: Pippidi, Berza, M. Rarincescu, Ion Zamfirescu şi Maricel Holban; în plus – Mariana Rea, Coca, Maricica. Apoi Ancuța Berza, Flo, Sanda Sturza. Ar fi fost foarte reuşit dacă nu ar fi vorbit toți deodată. Regret

lipsa Lilianei[59]. Farsa fetelor şi a lui Ionel a fost penibilă, dar a pus un accent mai actual. Şi astfel trecu şi această zi care mă îngrijora. De mâine aş vrea să mă apuc de lucru. S-o putea? Cum va vrea Dumnezeu. Azi sunt binedispusă din pricina atmosferei. O dată pe săptămână sau de două ori pe lună, o asemenea reuniune face bine.

9 ianuarie

Dragă Stello, am pornit să iau puțin aer şi m-a purtat ceva invizibil parcă spre Sanatoriul St. Vincent. Am protestat în numele rațiunii care îmi cere să mă întorc din pricina frigului, dar mă împingea o voce din mine să mă duc să-l văd pe Cocea[60]. Mă tem că nu-l voi mai vedea, căci se pare că sfârşitul este iminent. Calmul cu care primeşte moartea, fără nici o frică şi *fără nici o nădejde*, m-a umplut de respect. Aşa îmi închipui că trebuie să se comporte un bărbat adevărat. Mă întreb dacă, totuşi, fără să ştie, nu e animat de credința într-o supraviețuire, nu personală dar vitală. Pentru ce a cerut ca Părintele Gala să-l slujească el, singur? Oare să fie numai din respect de

---

[59] Liliana, fiica lui N. Iorga, soția istoricului D. Pippidi.

[60] Scriitorul N.D. Cocea (1880-1949).

tradiția românească?! Sau, în fundul inimii omeneşti, dincolo de orice rațiune, şi de demnitate încăpățânată, tot se menține conştiința vie a esenței noastre veşnice? Aveam impresia unui biet om prost în fața lucidității curajoase, nu am putut discuta cu el din pricina fetelor lui, săracele, față de care ar fi fost o cruzime. Dar între patru ochi, aş vrea să-i spun că, cinstit, el trebuie să se scruteze până în adâncul acela din care creşte conştiința, nu se poate să nu dea de fundul lui etern. E curios, nu sunt tristă, această întâlnire m-a înseninat. E în atitudinea lui cumințenia, aproape smerenia care nu face caz de Ins. Şi totuşi, Insul e salvat tocmai prin această supunere, care e înțelegerea locului lui în Universul infinit. Deosebirea între această smerenie obiectivă şi cea creştină, care este? Eu cred că ateul se supune unei ordini în care crede, după cum noi, credincioşii, credem într-o ordine spirituală. Ei zic hazard şi necesitate, noi o credem o conştiință totală şi o numim Dumnezeu. Din punct de vedere moral, ținuta lui Cocea este minunată, m-a umplut de respect. Aş vrea să mai pot vorbi cu el o dată. Tot mai mult cred şi rațiunea mă împinge să cred în ordinea spirituală. Ce se poate întâmpla lui, murind în starea de acum? Eu cred că nu va putea încă surprinde ordinea în care se va afla; va fi ca un copil mic când se naşte. Aş fi dorit să i se deschidă o

perspectivă, chiar de aici. Boala lui lungă nu e oare răgazul oferit reflexiunii? Dar dacă nu-l ajută, nu-l sileşte, chiar puțin, cineva să privească mai atent lucrurile! Dacă vrea Dumnezeu, eu o doresc, voi încerca să-l revăd marți. Dragoste, trec printr-o pasă serioasă, nu mă mai întristează moartea. Dimpotrivă, o simt ca o liberare. Mi-e foarte dor de realități esențiale, un om care moare lucid, conştient, e o realitate esențială. Îmi trebuie această experiență azi, poate că la 12 ian. plec şi eu[61], mă supun rânduielii în care cred. Aş fi vrut să apuc zile mai bune pentru țara noastră, dacă îmi vor fi date, mă voi strădui să le merit. Cum va vrea Dumnezeu! Ce pace e în cuvintele astea, Doamne! Dă-mi putere să cred în ele. Căci, recunosc, e un har credința. Rațiunea, săraca, singură, nu te poate atinge. Dar există lumina care te poate descoperi de la distanță, cu farul ei ce-ți proiectează razele tot mai departe, în nesfârşit. Dar ca să le întâlnească, pentru asta nu ajunge ea. Scânteie dumnezeiască din mine, nu mă părăsi, ajută-mă să-i susțin şi pe alții în efortul lor! Aş fi vrut să-l deştept şi pe Cocea spre Tine, Doamne! Dacă e orgoliu omenesc, nu mi-o îngădui, dacă e calitate

---

[61] Vechea obsesie a Alicei Voinescu, în urma unui vis din tinerețe, că va muri la cinci zile după Sf. Ion, serbat în mai multe rânduri în calendarul creştin.

spirituală, te implor, ajută-mă să-i deschid ochii spre Tine, Doamne! În toate, ajută-ne să împlinim voia Ta, rânduiala.

9 februarie

Dragule, nici nu mai ştiu de când n-am mai scris. Cred că principala cauză: lipsa unui caiet. Poate că o cauză mai adâncă: lipsa unui interes vital, mai bine zis nu izbutesc să ader la realitate. Mai mult ca oricând plutesc în ireal. O lipsă totală de interes pentru orice, o lipsă totală de nădejde personală. Dacă asta e desprinderea pe care o visează creştinul, apoi nu mai înțeleg nimic. Eu cred că e mai degrabă o neputință vitală, fiindcă detaşarea pe care am cunoscut-o uneori e dinamică în spirit. Eu sunt acum cum e mai prost: nicăieri. Cred că abuzez cu ascetismul meu, cu lipsa de distracție, cu grijile prea mărunte ale mele şi ale altora, cu virtute mediocră şi strâmtă şi stupidă. Îmi mănânc ficatul, probă că mă doare vag şi prepar o ipohondrie. Mai bănuiesc că e şi schimbarea casei în joc. Ieşirea din dormitor. Condensarea în birou. Trai de student bătrân, fără avantajele studenției adevărate, simțământul că totul e provizoriu. În dormitorul meu mă simțeam la mine acasă, despărțită de lume când voiam. Acum parcă sunt în colivie de sticlă şi

cărțile îmi îmbâcsesc aerul. Mă bântuie o melancolie cenuşie. Prezența tinerilor îmi marchează distanța între vârsta lor şi a mea şi amintirea primelor noastre luni de căsnicie îmi revine cu tot zâmbetul ei, dar şi cu tristețea că tu eşti aiurea. Nu vreau să inoportunez cu prezența mea. Am impresia că Jean Paul, cum e natural, vrea să fie singur cu Mihaela. Fac tot ce pot ca să nu le stau în cale. Şi ăsta e un simțământ care mă melancolizează, după cel de a fi pusă complet de o parte, gust trist şi fad de inutilitate, care îmi seacă orice încredere în mine şi-mi taie orice elan. Aş vrea să lucrez, dar mă întrerup tot timpul vizitele. Aş vrea să le pot pune un frâu. Sculatul devreme e singurul avantaj al situației actuale. Prezența Mihaelei îmi e tot mai simpatică. E un copil delicios. Curată, netă, proaspătă şi deşteaptă. Fără fițe şi autentică. Îmi e foarte dragă şi e caldă şi prevenitoare...

Dar nu visez decât la o casă mare, elegantă, la serviciu impecabil, aproape că doresc o viață somptuoasă. Pesemne că-şi fac drum toate refulările vieții mele, acum când e pe sfârşite. Mă simt jignită de totul şi mai ales de faptul că n-am fost în stare să-mi dezvolt darurile pe care mi le-a dat Dumnezeu. O modestie năroadă, cu rădăcini într-o neîncredere în mine m-a ținut la nivelul marginalilor. Sunt oameni care azi zac în puşcării, plătesc

greu, dar care au avut epoca lor de putere, de influență, de rol social. Eu, veşnic în clasa a II-a, veşnic nu unde trebuia să fiu, veşnic sub nivelul meu. Neîncrederea în mine, asta m-a mânat, începând cu jena de a fi atât de urâtă. Acum s-a suprapus jena de a fi bătrână, diminuată în toate şi zvârlită la coş! De ce Florica Musicescu, de ce Marioara Voiculescu, despre care ştiu sigur că nu au făcut tranzacții, au fost reținute la catedră, iar eu cu Jora, zvârliți fără grijă? Şi încă Jora, el e temut şi chemat prin concerte, numai eu, dintre toți, sunt complet eliminată din câmpul culturii româneşti. Să fie de teamă? Nu, e desconsiderare. Şi mă jigneşte admirația celor aproape de mine, care s-au lăsat prinşi de „farmecul" lui Breslaşu! Cum pot Rory şi Cella să-l găsească cum îl găsesc, când el e în stare de greşelile grosolane cum sunt cele din cursul despre *Faust*, care denunță o totală ignoranță a subiectului tratat şi un păcat mare: lipsa de probitate intelectuală. Sunt sigură că şi mie mi-ar fi simpatic, dar când a intrat unde este acum, cum a intrat, parcă cei de „calitate" ar trebui să judece mai serios. Până de curând trăia în mine un elan de revanşă, acum nici măcar atât. Nu mai vreau nimic. Nu eşti numai ce eşti, eşti şi ce fac alții din tine. Iar ceilalți m-au părăsit. Dar eu însămi m-am părăsit, iată de ce şi ceilalți m-au părăsit.

Moartea lui Cocea m-a întristat în mod special. A murit dezamăgit. Şi el şi-a ratat viața, desigur regretând că şi-a dedicat-o unei cauze superbe pe care oamenii au pângărit-o. N-a avut el însă şi remuşcări? Eu, cel puțin, n-am greşit împotriva mea însămi. Nu încetez să mă gândesc la el cu un fel de camaraderie pe care nimic din viața noastră nu o justifică, poate doar naivitatea de a fi crezut în „cauze" ideale. El însă s-a bucurat deplin de viața lui, pe când eu m-am lipsit de atâtea lucruri la care orice ființă are dreptul. Mă las în voia Domnului! Să facă El din dezgustul meu ce o vrea. Singura putere care îmi rămâne e de a crede că pentru El nimic nu e pierdut. Mâine va fi 10 februarie. Iar a trecut un an fără bucurie, şi acum şi fără nădejde. Mai sper doar pentru alții, dar pentru mine nimic. Frământarea neîncetată a Mariettei mă dezolează şi ea. O resimt şi eu acum. Această lipsă totală de securitate e obositoare şi dezolantă. Să trăieşti din ce vinzi, să fii bătrân, să fii pus de o parte şi dezgustat de tine însuți înseamnă să fii lângă prăpastia mizeriei omeneşti. Şi pe deasupra să te încarci şi cu grijile altora. Pfui! Pfui!

Nu mai scriu. Aş fi vrut să păstrez aici amintirea căsătoriei lui Jean Paul, nu pot în seara asta; de altfel totul a fost destul de melancolic. Căsătorie intimă, acasă, aproape în ascuns, caracteristică „timpurilor grele", dar

fără eroism. Simbol al unei mediocrităţi la care suntem supuşi. Tot credeam că vor fi scutiţi copiii noştri. Dar şi ei îşi încep viaţa sub auspicii puţin promiţătoare. Încă din prima săptămână, mizerie, lipsa banilor. Într-o săptămână nu voi mai face faţă nici pentru ei nici pentru mine, şi datoriile cresc. Să nu speri decât în vânzări la preţuri mizerabile. Am impresia că Jean Paul se lasă pe tânjeală, contează prea mult pe mine. Egoism sănătos, dar care mă distruge. Aş vrea să pot evada. Mă opresc, căci devin amară în faţa realităţii că nu mai sunt bună decât pentru a fi obligată să servesc. *Tant pis.* Alice a ta, dezolată.

19 februarie

A trecut şi ziua mea, dragule, şi cea a lui Jean Paul, cu vizite familie, griji, lipsuri mari. Nu ştiu de unde voi încropi atâţia bani ca să plătesc datorii, chirie, întreţinere şi masă pentru noi toţi. Jean Paul a făcut o mare prostie căsătorindu-se în acest moment. Din păcate, arată că i-a moştenit pe părinţii lui în superficialitate şi iluzionism. Juiseuri, incapabili de a se abţine. Tipuri umane neconstructive, uneori şarmante, dar veşnic nemulţumiţi, căci, trăind în contratimp, îşi cheltuie banii munciţi înainte de a-i avea! Mă revolt câteodată de a trebui să

trăiesc într-un mediu atât de puțin cristalizat, când eu nu aspir decât la ordine, la pace şi la armonie. Lecțiile îmi fac plăcere, dar mă umileşte că trebuie să vând ceea ce ar trebui dăruit! Şi de ce frica de moarte, când ea e singura soluție decentă şi inevitabilă la urma urmelor. Vreau să văd sfârşitul mizeriei în care trăim? Când mă gândesc ce aş dori să fac pe urmă, îmi răspund, dezgustată: n-am nimic de cerut. Aş vrea să mă pot cristaliza pe dinăuntru, să ajung unul din acei „oameni primordiali”, care s-au rupt din tot ce e trecător şi pot ajuta pretutindeni. În adâncul cel mai adânc; un mare dispreț de oameni. Îi iubesc, dar ca pe nişte copii proşti. Uneori o mare nevoie de *Putere*, nu pentru a pedepsi, pe unii totuşi i-aş pedepsi, dar pentru a-i zgâlțâi ca să se dezmeticească.

Articolul lui Ion Marin Sadoveanu împotriva vechii Academii e cu atât mai lichelesc cu cât are un aer de dreptate obiectivă. Din păcate e o secătură, nici măcar eroic oportunistă. Şi Claudia Millian[62] aşijderea, şi cu atâtea scârbe, moluşte şi târâtoare. Pfui!

E frumos afară, dragule, e primăvară, n-a mai rămas frumoasă decât natura! Să nu exagerăm, sunt atâția oameni de treabă, curați şi demni. Ține-i, Doamne, şi

---

62 Claudia Millian (1887-1961), poetă; soția lui Ion Minulescu, mort la bombardamentele din aprilie 1944.

scapă-ne! Părintele spune: „E păcat să blestemi”, dar eu tot repet „trăsneşte-i, Doamne, pe cei răi şi mincinoşi!”. Dragoste, te iubesc, nu mă lăsa, susține-mă, a ta, A.

9 martie

Din ce în ce urcuşul se face mai greu şi nădejdile raționale mai slabe. Cu inima dau înainte, vreau să *cred* ca să pot trăi. Izgonirea proprietarilor din conace s-a făcut cu o sălbăticie care e dezolantă pentru orice om care ține să respecte pe oameni! E încă o dovadă că civilizația şi morala nu mai au nici o priză la noi, că bestia turbată a pus stăpânire pe firea românească. Oricât de oribile ar fi fost ordinele, cei care le aplicau aveau latitudinea să le execute cu un dram de omenie. Dacă n-au făcut-o, e că s-a stins orice simțire mai bună în oameni. La unii din ură, la alții din servilism şi frică. Suntem încă în stare de barbarie, şi pace! Omul ne-format, o putere primitivă, elementară, care e întrebuințată în toate sensurile, după bătaia vântului. Tot mai adânc dezgust de oameni. Mă întreb dacă în politica mondială nu se petrece acelaşi fenomen, în mare. Înțeleg acum mitul grec în care Zeus desființa rasele omeneşti, una după alta. Suntem infecți. Jertfa lui Cristos – cu atât mai sublimă cu cât mai

gratuită. Căci El nu şi-a făcut iluzii. Singurătatea lui e tragică. Ce e îngrozitor, e că încep să mă îndoiesc de existența lui Dumnezeu. Nu vreau, lupt, dar izbânda răutății, a cinismului sfruntat, a minciunii drăceşti mă exasperă! Am vorbit acum cu Părintele la telefon. E bolnav, săracul. Vorba lui înțeleaptă m-a pus în echilibru. „Trebuie să fim severi cu noi fiindcă se apropie ziua cea mare.” Severitatea obiectivă cu tot răul? În cazul nostru *nu e permis să iertăm crimele care distrug un neam întreg.* Înțeleg şi rostul suferinței, dar îmi e dor de bucurie! Sărăcia mea intimă e anemie a conştiinței. Eu tot scot din mine, nu primesc nimic. Sunt tracasată de grijile materiale. În loc de o grijă, am acum trei. Am impresia că fetița se îndoieşte de Jean Paul. E semn prost. Ea e delicioasă. Ca un ghiocel în marasmul iernii. Ultimele evenimente din țară, fără să mă atingă direct, mă exasperă. Nu fenomenul, dar metoda. Constatarea că mii de oameni sunt nebuni de răutate şi ură e înspăimântătoare. Să nu mai nădăjduieşti scăpare decât prin oroarea unui război? Uneori descopăr în mine urgie de răzbunare, ceea ce mă exasperă şi mai rău. Teribilă fundătură! Fără franc, umilită, de o săptămână trăind din împrumuturi de 2-3 sute de lei, aşteptând cumpărători pentru lucrurile de vânzare, fără perspective, considerată

de toți ca un Mathusalem – mă agasează „Tante Alix” în gura oamenilor de 60 de ani. Vina vieții mele e că nu am ştiut să fiu sănătos egoistă. Până şi această corespondență cu tine e puerilă – avea rost când era vital necesară, acum e un obicei şi o falsă pietate, o falsă fidelitate, o fățărnicie. Trebuie să am curajul să-mi afirm că ai murit, da, că ai murit, că eşti în cu totul alte sfere. E timpul să învăț o dată ce e *realitatea.* Afară e frumos, peisaj de iarnă, e soare, martie în aer, iar eu stau în casă dintr-o datorie imaginară: că trebuie să „scriu”, parcă fără *Faustul* meu, pe care nu-l scriu cu plăcere, dar cu trudă acum, nu se poate trăi. Incorigibil elevă, sclavă a datoriei, nu stăpână! Nu mai vreau să mă supun decât bunului meu plac. Trebuie să fac această gimnastică *à rebours*[63], altfel pier moralmente într-o ciulama conformistă. Trebuie să trăieşti regal dacă eşti de neam regesc! Şi Dumnezeu mi-a dat daruri mari, dar nu şi alura spirituală ca să le susțin! Iau o hotărâre: încep *da capo* de la egoismul sănătos. Voi încerca. Voi îndrăzni! Te iubesc, incorigibila Alix.

---

63 Invers, împotrivă (fr.).

14 martie

Dragule, am scris pagini pe care le-am rupt (3). Sunt uneori severă contra firii mele. Prefer să trec drept proastă şi să nu risc să fiu rea.

Ieri am fost la Monseniorul Vladimir Ghica. Bolnav rău în pat. Un bătrân splendid lucid, datorită credinței care-i dă curajul de a privi realitatea în față. Rugăciunea cu Mad şi cu mine în genunchi. Moşneagul în pat, tuşind îngrozitor, impresia că pornea de acolo un curent viu. „Cămara" în care trăieşte „sfântul" reneagă „Prințul". Ordine, lumină, cărți şi chiar o floare în chilia monahală în care domină un Crucifix mare pe birou. Frapante două fotografii papale. Una, cu o lungă dedicație scrisă de mână, alta cu litere gotice şi enluminuri cu caracter de „diplomă", mai puțin personală. Trebuie să le privesc joi mai de aproape. Sărăcia ascetului, dar curățenie, lumină şi căldură. Totuşi trist sfârşit pentru un prinț de sânge şi un prinț al bisericii catolice. Desigur, mai conform învățăturii creştine decât un mediu luxos, dar totuşi trist. Înțeleg principiul sărăciei ca necesar pentru detaşarea de lume, dar de ce „detaşare" de ce e frumos! O fi Vaticanul plin de păcate, dar mie îmi place că e plin de frumuseți. Să nu te ataşezi de lucruri, de ce să nu te bucuri de ele? Nu sunt şi ele dar al lui Dumnezeu? Căci nu se fac fără har!

Doamne, Te iubesc şi-mi pare rău că te urâţim şi te minimalizăm cu renunţări stupide. Greşesc? Nu cred. Bogăţia e semnul plenitudinii, nu sărăcia urâtă, meschină, schimonosită. Cristos n-a preferat sărăcia, a respectat-o. Nu o iubesc. Mă îngustează sufleteşte. Îmi ia elanul generozităţii. De ce să fie „sfinţii" plicticoşi şi titirisiţi? Iar când mănânci prost şi şezi prost şi ţi-e frig, nu sunt şanse să fii plăcut altora şi să-i bucuri. Să te mulţumeşti cu puţin, da, dar să fie frumos şi de calitate!

Reflexiunile astea, în marginea unei vizite la un sfânt, nu sunt tocmai ortodoxe. Se poate. Dar, Doamne, cu Tine măcar lasă-mă să spun tot ce gândesc şi simt. Nu m-am dus la cimitir zilele astea, mă voi duce într-o zi mai caldă.

18 martie

Dragule, griji materiale şi fără perspectivă. Trăiesc de marţi până sâmbătă, două zile în săptămână împrumut sau vând. J. Paul inebranlabil ca o stâncă. Nu vrea să vândă nimic. La perspectiva de a nu mânca, răspunde: „nu mâncăm". Trebuie să procedez energic, fără cruţare. De duminică nu se mai găteşte la mine în casă. Se bizuie pe mine şi pe slăbiciunea mea. Făgăduiesc că voi fi tare.

Viorica e chinuită rău, sărăcuța! Mă scrutez. Până unde merge credința? O boală e datorată unor factori fizici şi ineluctabil supusă unei cauzalități fizice. Ei bine, aici e întrebarea: spiritul, hotărârea lui de sănătate nu e un factor activ şi el? Dar care e atitudinea spiritului necesară aci? *Voința*, cum o înțelegem noi e o tensiune, nu cred că de ea e vorba în creştinism ci de atingerea acelui nivel din noi de unde izbucneşte *creația.* Cum să ajungi acolo? Prin descărcare de griji materiale şi egoiste. Dar nu rişti să mergi pe calea greşită a nepăsării, a pasivității? Cum te antrenezi la acea voință creatoare? Rugăciunea. Dar rugăciunea *cere* lui Dumnezeu, nu acționează. Oare ruga nu e o stare de abandon, în care scapi de învelişurile de grijă care ne sugrumă puterea creatoare şi de atitudinea raționalistă care nu permite să mijească în noi puterea liber creatoare? Rațiunea e o instanță de control. Dar dacă ea socoate că ce numesc eu putere creatoare e doar imaginație, fără legătură cu realul? Cum găsesc puterea realizatoare din mine? Prin concentrare? Dar cum te concentrezi? Noi simțim acum că metoda noastră raționalistă e insuficientă, că realitatea o depăşeşte. Dăm să ne inventăm instrumente noi de adaptare, le recunoaştem în intuiție şi puterea creatoare a spiritului, dar nu ştim cum să le creştem în noi. Criza mare a

veacului aci este. În această experiență a unui orizont nou, către care ți-e dor, dar nu ai picioare să-l ajungi. De aci la unii furie distructivă în numele unei reconstrucții imaginare. La alții fatalism. Eu *nu mai sunt în stare de nici o intensitate.* Creaturi decăzute. Doar forțele misterioase din Univers ne mai pot trage de păr din mocirla în care ne înecăm. Înțeleg nevoia de dinamism, de întrecere, de *înviere* a celor răi, ei vor să probeze prin asta că se zbat *împotriva pieirii*, numai că antrenează în ritm vertiginos omenirea spre pieire mai grabnică. Revoluția e doar un simptom, nu e, cum cred ei, leacul. Singurul lucru posibil, mâna lui Dumnezeu, singura noastră scăpare. Să țipăm după ajutorul Lui!

22 martie

Stelule drag, e urât şi frig cum e şi în sufletul meu. Evenimentele devin insuportabile. Minciuna monstruoasă a meetingului de ieri poate duce la exasperare. Mii de oameni tineri, siliți prin tot soiul de mijloace, dar mai ales prin teama de a-şi pierde pâinea zilnică şi locul în şcoli, în oficii, în ateliere, siliți să țipe lozinci contrare conştiinței lor şi duşmane țării noastre! Când îi auzeam clamând pe Stalin, capul unui stat străin şi Dumnezeu ştie cât de

dușman. Când îi vedeam mânați ca turmele de niște tipuri sinistre care-și mărturiseau rasa de la distanță, când am aflat de la Ileana R. că au intrat soldați în rândurile lor, amenințători, când am auzit bietele fete cât au îndurat de frig, de oboseală și mai ales de amar că au trebuit să urle tocmai contrariul de ce aveau în sufletul lor, am simțit o ură de moarte contra monștrilor, care, cu bună știință, falsifică sufletul unui biet neam! Nu se poate să iasă omenie unde s-a semănat ură și minciună. Mă tem că va veni o zi în care se va dezlănțui o răzbunare atât de sângeroasă, care va fi mai otrăvitoare pentru bietul neam, decât chiar suferința! Doamne! îmi ceri să iubesc dușmanul! Dar de ar fi unul leal, omenesc, nu diavol! Pe diavol, Doamne, nu-mi cere să-l iubesc. Iată de ce, din fundul conștiinței celei mai clare, blestem pe toți servitorii Diavolului.

24 martie

Dragule, e frumos afară, e primăvară, un vânt răscolitor și antrenant. Lume multă tristă, consternată, flămândă. Nădejdea scade sau puterea de răbdare? Acum încep să văd dezolarea pe chipuri pe care nu citeam până acum decât îngrijorare. Pentru cei care își vând sufletul pentru

bani, ca vechea lichea Lucia Sturza Bulandra. Pfui! Mi-am descoperit un viciu de bătrâneţe: pianul. După cum Sonia a învăţat italieneşte, eu am să reînvăţ să cânt la pian. Dacă aş avea timp mai mult pentru mine, 12 ore aş citi şi 4 aş exersa la pian. Ce faliment, o viaţă ca a mea! Dacă trăiam în Occident, ştiu că ajungeam un dascăl important.

31 martie

Stelule drag, mult sunt meschine condiţiile în care trăim, în aceste „vremuri mari"! Puterile rele sunt prea mari pentru ca voinţa izolată să le mai reziste. Ieri, conversaţie preţioasă cu Părintele Gala. Mi-a mărturisit că a greşit pentru că a crezut că păcătoşenia omului se poate tămădui *fără* Cristos! Vorbă mare, mărturisire pe pragul a 77 de ani, păşind spre sfârşit! Nădăjduiesc că o va face în scris, ca să rămână pentru viitor învăţătură, care să-i apere pe mulţi de rătăcire. Azi nu l-ar publica, dar mâine, sper!

7 aprilie

Dragule, zile grele au trecut iar. În seara când îţi scriam, la 31 martie, mare scandal cu Marietta şi Jean Paul,

chestie de bani. Inconştienţă copilărească, dar şi egoism feroce. Aşteaptă tot de la alţii. Nu se poate obişnui cu răspunderea unui cămin. Cel mai bine ar fi să părăsim blocul[64], prea scump, pentru o casă modestă. Mie nu-mi convine, pentru că eu pot ţine partea mea, ajutându-mă cu Florica.

23 aprilie, Sf. Gheorghe

Dragule, copiii pleacă acum la biserică. Eu am aşezat masa, cea mai săracă din toate mesele de înviere, numai cozonac şi ouă. Mulţumesc pentru atâţia ani cu bunătăţi pe care mi le-a dat Dumnezeu în alţi ani! Am dejunat la Fify, cu ai ei, cu mare antren. Seara am fost la Puiu şi la Tity, un ceai cu „verdeţuri” ca să mă rezerv pentru mâine. M-am împărtăşit, şi azi şi la Florii, mă simt regenerată. Operează iubirea lui Cristos. Impresionant de mulţi bărbaţi de toate vârstele.

---

[64] Locuinţa Alicei Voinescu de pe bd. Lascăr Catargiu nr. 34, împărţită cu nepotul ei Jean Paul Sachelarie, proaspăt căsătorit.

27 aprilie

Pui mic, două vorbe în grabă. Citii articolul lui Ion Marin Sadoveanu despre *school of scandal*[65]. M-am otrăvit iar de dispreț pentru licheaua asta. Căci dacă ar scrie „pentru a mânca”, l-aş ierta, numai că măgarul vrea să pară în fața propriei sale conştiințe cinstit, nu vrea să recunoască mizeria compromisului în care trăieşte. Nu mai admit compromisul. Nu voi cere capul nimănui, dar voi cere, necruțătoare, stabilirea de valori. Lichelele vor putea trăi ca lichele, dar nu voi mai îngădui să facă nici pe martirii, nici pe eroii – şi nu vor mai avea dreptul să *conducă.*

9 mai

Puiul mamii, m-a apucat un dor năprasnic de tine privind portretul tău de pe birou, cel cu gambetă şi cu blană. E inerent unei pasiuni, ca aceea care ne-a unit, să fie uneori şi duşmănoasă. Tu ştii ce remuşcări am avut! Oare iadul ce poate fi decât o continuă remuşcare? Mă lasă Dumnezeu pe pământ ca să ispăşesc gândurile rele pe care le-am avut. Dar mare e nădejdea în mila şi ajutorul lui Dumnezeu! După morala curentă, încă mânată de

---

[65] Şcoala ruşinii (engl.), referire la un articol al lui Ion Marin Sadoveanu.

talion, desigur sunt o victimă, dar în morala absolută sunt vinovată, cum te vei fi simțit şi tu vinovat față de mine. Eu trebuie să accept purgatoriul acestei ruperi de tine, de prezența ta. Viața mea e tot mai anostă. În aparență e şi inutilă. Suferința umilinței şi a sărăciei am acceptat-o. Abandon complet în voia Domnului. Uneori mă revolt pe oameni şi pe soartă. Azi mă simt plutind, fac planşa pe marea îndurării divine.

Te iubesc, a ta A.

9 mai

Am ajuns uneori să mă dezinteresez de tot ce se petrece şi trece. Accept totul ca o mare încercare şi ca o consecință a neglijențelor şi a inconştienței din trecut. Totul se plăteşte. Mă agasează însă formidabil strânsoarea în care trăiesc şi mă înfurie minciuna. Dar şi astea trebuiesc digerate. Ieri am constatat că Lulu Sfetea are accente de ranchiună față de țărani. Oare noi, dacă ni se dădea pământ, îl refuzam? Dacă pe mine mă silea să stau într-o casă elegantă luată de la evrei, refuzam? Cred că da... Dar câți au profitat! Totuşi pe țărani eu îi iubesc, în ei nădăjduiesc şi în boieri. În fond, „posedanții” au dovedit o ținută splendidă. Sunt

mândră de ei. Doamne, ajută să se regăsească în muncă şi credință!

23 mai

Dragoste, îți scriu ca să-mi vărs amarul. Am preparat cursuri pentru cucoane, azi încep să le explic, adică să le deschid ochii asupra lui Shakespeare. E pentru mine o sărbătoare. Întotdeauna mă simt *sub* „misiunea” mea, mai ales în fața lui Shakespeare. E covârşitor pământeşte vorbind. E o lume. Sunt amărâtă că întotdeauna a trebuit să dau ce ştiu şi ce elaborez – ei da, şi *ce creez!* – unui public de amatori (ca acum) sau de necopți (la Conservator). La Facultate ar fi fost mediul prielnic pentru propria mea dezvoltare. Dar ce să mai vorbim? Viața a trecut, am ratat-o. Tu ai avut dreptate, Stello, dar n-ai putut nici tu să mă salvezi din împrăştierea şi mediocritatea care m-au urmărit ca o soartă. Desigur nu o soartă externă ci una intimă, legată şi consecință a firii mele. O timiditate, amestecată cu nevoia de singurătate, cu un dispreț pentru succesul uşor – aristocrație degenerată, dar mândră!? Poate că avea dreptate coana Sabina când regreta cu melancolie că am fost săracă. Îi spuneam că, poate, fiind bogată, deveneam o mondenă şi

nu aş fi lucrat, dar ea a răspuns, cu zâmbetul ei pe care îl iubeam şi care ştia să fie atât de cald şi blând şi omenos: „Nu este adevărat, ai fi rămas aceeaşi, poate ai fi fost mult mai bine decât eşti acum, te-ai fi dezvoltat cultural”. Îmi amintii în dimineața asta cu mult dor de dumneata, căreia îi datorez foarte mult din situația mea oficială dar şi ca om. Erai un om întreg şi ai meritat locul în societatea românească. Pe mine m-a degradat sărăcia – şi niciodată ca acum. Am ajuns să fiu „meditatoare”, cum spun copiii de la Conservator, cu tristețe şi poate indignare. În loc să împart multora, trebuie să mă ascund în grupuri mici şi asta pentru nişte nenorociți de sute de lei care abia mă ajută să trăiesc. De ce nu am avut curajul să protestez? Chiar cu riscul de a fi închisă? Ştiu de ce. Pentru că nu am curaj decât împotriva mea, când trebuie să apăr pe alții, pe mine nu ştiu să mă apăr, nici măcar orele mele de lucru şi reculegere. Azi mă simt mai bine fiindcă am putut medita şi citi în linişte. Frica de boală am învins-o, adică, mai bine spus, am eliminat-o cu sentimentul că tot nu mai am ce căuta în viață. Cred că e o îmbufnare a mea împotriva vieții, care denunță o laşitate, o slăbiciune. Gen „Regină ofensată” într-un teatru de provincie. E ridicol. Mi-am aşternut precum dorm. Întâlnirea cu Tilică şi Ady, foarte duioasă. Ce cald şi uman e Tilică! Şi ce stil! Cu

pantalonii cârpiți e tot atât de domn ca în culmea luxului său, poate chiar mai uman. Ady, supraexcitată. E singurul mod de a nu se prăbuşi[66]. E inepuizabilă, sau, vorba ei, îi dă Dumnezeu un fel de inconştiență. Eu cred că i-a dat harul Lui. Nădejdea ei e nesecată.

Azi va începe Conferința celor patru la Paris. E în mine o perplexitate. Nădejdea, turbulentă altădată în mine, parcă stă nemişcată. A adormit sau stă la pândă? Cred, simt că se va schimba ceva esențial. Va fi curând, dar parcă stau pe Sirius şi privesc mişcarea pe pământ. Pentru mine nu se va schimba nimic. Să mă întorc la Conservator? La ce bun? Nu mă mai simt indispensabilă acolo. Să solicit o catedră la Universitate, cum o sugerează Ion Zamfirescu? La ce bun, pentru a fi considerată o intrusă şi încă la spartul târgului. Şi peste un an să fiu scoasă la pensie? Să doresc un loc de consilier cultural în străinătate? Mi se pare o dorință egoistă. Şi oare mai am eu energia şi suplețea pentru un asemenea post, luat în serios? Vezi, dragule, cum îmi stric eu singură toate perspectivele? În nici un caz un post politic. Am oroare de aşa ceva. Atunci? M-ar atrage un loc de conducere în învățământ, în educarea tineretului. Dar cu cine ai putea lucra? Iar am

---

66 Soțul ei, generalul Nicolae Pantazi, ministru de război sub Antonescu, fusese executat.

da de oamenii vechi, cu pretenția de a readuce totul „la loc”. Şi pe urmă mă dezgustă să lucrez cu oameni lipsiți de caracter. Iar ceilalți sunt puțini. Zvonuri despre puterea unor cadre care s-au dovedit sălbatice. Altă prăpastie! Oare mai am vlagă destulă ca să lupt cu extremiştii? De ce să nu fiu înțeleaptă şi să înțeleg că am încheiat-o. O pensie onorabilă, timp de scris, de citit, de călătorit. Un ideal individualist? Poate, dar după 60 de ani, poți să-ți schimbi structura? Din linişte plină şi confortabilă, *să dau directive*, dar nu să intru în arenă. Iată ce mi s-ar potrivi. Dar mai ştii? Se va ivi din nou în mine cocoşul bătăios!?

8 iunie

Pui mic şi drag, a murit ieri Chiriac. Un sentiment curios de solemnitate, de sărbătoare. Nu mai consider moartea ca o pacoste, doar ca o despărțire între noi, cei proşti şi voi cei liberi, deci luminați! Sâmbătă am fost la înmormântarea Generalului Rosetti. Am avut impresia unei adunări de oameni loviți, dar foarte demni. Indignarea împotriva barbariei, legitimă şi dureroasă, dar fără resentiment sălbatic. O zi frumoasă, lume plină de dragoste şi respect față *de un* om care merita dragoste şi respect. Nu ştiu să-l prețuiesc la valoarea lui de istoric,

dar sunt sigură că o are căci era prob, curat, drept. Dumnezeu să-l odihnească. Mie mi-a făcut mult bine, cu încrederea pe care mi-o dădea şi dovezile de preţuire. Încă unul din vechea gardă care se duce! Şi bietul Chiriac e unul dintre ei, cu suflet cavaleresc. Ieri, la Marius şi Lulu, cu Monseniorul Ghica. Dejun foarte simpatic, dominat de Monsenior, care a povestit de toate, fireşte în legătură cu Biserica. O nevoie vizibilă de a critica Biserica ortodoxă, nu cu răutate, căci avea dreptate în tot ce spunea, dar cu un soi ce orgoliu specific. Teribil de „domn" până a se apleca să-mi ridice poşeta, sigur în credinţa lui, poate puţin cam egocentric, dar nu vanitos, un egocentrism în jurul *catolicului* din el, nu în *jurul omului* – de o fineţe şi subtilitate psihologică remarcabile. Un Prinţ al lumii şi al Bisericii, nu mă miră că atrage credincioşii. Totuşi, iubesc Biserica noastră şi doresc să-i văd şi pe prelaţii noştri la fel. De exemplu, aşa este Sfinţia sa Nicolae Popovici din Arad. Mihai Nasta[67], un copil excepţional, mă tem să nu devieze la un moment dat. E îngrijorător de matur ca gândire şi simţire, deşi încă un copil. Cred că va fi un om cu totul deosebit, dar nu pe tărâm practic, un creator poetic.

---

[67] Fiul soţilor Lulu şi Mihai Nasta.

Griji casnice. Credeam că-l cunosc pe Jean Paul, dar constat că egoismul lui are nuanțe inepuizabile. Trebuie luat aşa cum este. Fetița, foarte susceptibilă când e vorba de îndatoririle ei. Semnul unei nevoi de perfecțiune, dar şi, fără s-o ştie, o lipsă de siguranță în sentimentul ei. La Viorica D. e minunea împlinită de inimă. A întinerit ca o fată tânără, e în sfârşit fericită! Este puritatea de care era însetată. Îşi prefigurează moartea printr-un sentiment curios, amestec de melancolie şi de triumf. *Minunea* cu icoana Maicii Domnului pe ferestre nu mă pătrunde până în adâncuri. Mă tem că e o mistificare, oricât de bună ar fi intenția celor ce o săvârşesc, e păcat. Dumnezeu nu are nevoie de ajutorul nostru. Aş vrea să pot crede, dar sunt două puncte slabe în această întâmplare: de ce apare „imaginea” Maicii Domnului şi cum se multiplică şi se mişcă dintr-un loc în altul? Nu cred într-o psihoză colectivă, ci într-o proiecție iscusit făcută. Cred în minuni, dar nu că ele apar aşa, ca imagini pe sticlă. M-am gândit la o acțiune de „inițiați” indieni. Cred însă că e prea complicată explicația. Ce e minunat în această întâmplare e că s-au deşteptat sufletele din indiferență.

21 iunie

Terminarea Conferinței de la Paris m-a lăsat, ca şi pe mulți, într-o nedumerire totală. Un „modus vivendi" în Germania, un tratat cu Austria preparat de adjuncți şi care trebuie să fie gata la 1 sept., nici o vorbă despre țările ocupate, terorizate. De unde tonul fusese foarte ferm acum 7 zile, aseară totul în stil evaziv. Ce poate pricepe bietul om din stradă? Nimic alt decât că e o jucărie în mâna câtorva. Şi atunci, naiv, visează la o democrație cu adevărat populară, în care ar putea fiecare spune ce crede şi ce vrea. Am impresia că „Domnii" neavând în vedere decât „pădurea" uită complet de soarta pomilor. Şi atunci să te miri că omul nu mai crede în nici un „Domn" ci aşteaptă totul de la minunea lui Dumnezeu? Eu, mărturisesc, nu am crezut în autenticitatea aparițiilor de icoane, dar azi *vreau* să cred: prosteşte, copilăreşte – altfel cum am mai putea crede în viață? Mă doare să văd tot mai mare deznădejdea pretutindeni. Fără îndoială, viața individuală nu are preț pentru nici unul din sistemele politice actuale, vor să salveze mai târziu mai mulți, dar vorba lui Paul Reynaud în *Figaro*, nu vor mai găsi ce salva! Nu cunosc măsurile care schimbă structura economică a țării, dar îmi place să cred că se realizează unele progrese în raportul dintre muncitor şi statul patron, deşi mulți

spun că e cea mai grea exploatare a omului. Dar urmăresc cu anxietate măsurile în domeniul cultural şi spiritual şi mă înfior! Obligația copiilor în şcoală de a minți, indiferența față de sinceritatea afirmărilor, a adeziunii lor, negarea adevărului, înlocuirea lui cu propagandă şi mai ales *ura*, promovată ca unic sentiment valabil! Ura, minciuna, reaua credință – cu asemenea metode vor să clădească o societate nouă, mai bună! Individul însă este oaia neagră – fac tot ca să-l *înece* într-un colectiv, el însuşi mecanic! Poate că urmăresc un țel, dar e fals, e monstruos, o viziune de nebuni. De doi ani încoace, zi de zi, se străduiesc să dezumanizeze oamenii, e un spectacol înfiorător. După ce un „posedat" a nimicit o țară ca Germania şi a azvârlit haosul în Europa, iată alți îndrăciți.

24 iunie

Dragoste, m-am întrerupt. Seara am trecut printr-o teribilă depresiune, aflând comunicatul celor patru. M-am hotărât să îmi țin conştiința în suspensie, cum spune Montaigne, măcar vreo zece zile, până, poate, va începe să se deseneze o atitudine la noi. Căci o fi destindere la Paris, dar dacă aici, la noi, se continuă cu arestări şi măsuri de nimicire a clasei burgheze, sau mai bine zis a „ne-

comuniştilor", atunci nu mai putem spera nimic. Au răscumpărat Austria cu 150 000 000 dolari. Pentru noi, ori nu ne preţuiesc, ori ne preţuiesc ruşii prea mult, de nu vor să ne lase din gheare. Clipe minunate la Valérie aseară, pe când părintele cel tânăr făcea rugăciunea. Aveam impresia că se luptă cu Dumnezeu, ca să-i smulgă cele cerute. Apariție de preot catolic – m-a bucurat mult pregătirea sufletească foarte apuseană a acestui tânăr preot român. Îmi pare bine că Valérie a consimțit să se apropie de Biserică. Maricica era enigmatică. Fetele şi soții Ciupagea foarte evlavioşi. Marietta se roagă ca un copil, îmi face bine s-o simt atât de pătrunsă. Dragoste, îți mulțumesc pentru visul de marți, te-am simțit foarte aproape şi Valérie l-a visat pe Colea spunându-i că este tot timpul lângă ele. Eu sunt convinsă că voi ne ocrotiți. Acum, mă tem că va începe Calvarul cel greu. Un preot ca acela de aseară, cu flacără creştină, cu râvnă spre acțiune apostolică, inspiră încredere în viitorul nostru. Conversație cu Părintele Gala. E obosit şi resemnat. Mă tem că nu mai are puterea de a deştepta credința în mulți. Eu îi sunt foarte recunoscătoare pentru credința pe care a întărit-o în mine. Am avut zile bogate în săptămâna trecută. Vizita în atelierul Miliței [Petraşcu], foarte bună pentru suflet. Un grup de oameni de acelaşi calibru, atmosferă. Capul lui

Jora, după mine, foarte reuşit ca şi cel a lui Cisek, extrem de esențializat. Capul Aurei Suru e o splendoare. A înnobilat trăsăturile, dar a redat caracteristica acestei femei de foarte bună calitate. Milița e incontestabil o foarte mare artistă. Cadrul casei: încântător. Cartier de vile, civilizat şi liniştit. Am avut impresia că am ieşit din Bucureşti. După-amiază, la Francezi, muzică. Splendid: Claudel şi Honnegger. Text şi muzică, uneori grotescă, alteori sublimă, un nivel de viață superior. Am urlat tot timpul. Aveam crampe în piept ca la cele mai mari emoții. *Un eveniment.* Ne-am despărțit trişti, era ultima dată, dar era o adevărată comuniune spirituală. Duminică, dejun amical, copios şi foarte amuzant la Ion şi Mariana Dumitrescu[68]. Casă românească, burgheză, solidă. Oameni de nădejde. Până la urmă, Stello, dragă, ar trebui să fiu mulțumită. Şi sunt. Sufăr când văd greutățile în care se zbat toți în jurul meu. Dar şi asta e bine. Un vânt de înnoire peste noi.

6 iulie

Dragoste, se scurge timpul, dar nu fără folos intim. De data asta pot să-ți aduc în dar un suflet limpezit într-o

---

[68] Compozitorul Ion Dumitrescu şi soția lui, poeta Mariana Dumitrescu.

privință. Am înțeles duminică seara, după convorbirea cu Petru Manoliu[69] de ce întârzie Dumnezeu liberarea noastră. *Am trăit* acceptarea acestei epoci grele ca şcoală de răbdare şi umanizare. Se explică simțămintele de revoltă, dar nu e încă țara coaptă pentru dreapta judecată, imparțială, fără ranchiună. Am înțeles în dimineața de luni, pe când mă reculegeam, de ce întârzie soluția libertății, a Păcii. Poate din pricina noastră mai sunt şi alții ținuți în loc, căci Apusul e mai aprig la umilință decât noi. Fericită că m-am putut iar împărtăşi.

25 iulie

Nu ştiu cum fac că nu izbutesc să scriu zilnic în acest caiet. Fluctuațiile, nu zic: *ale voinței Apusului*, dar zic: ale reacției noastre față de ce aflăm de acolo, ne obosesc groaznic. Am impresia că vibrăm tot timpul, dar fără să izbutim o melodie. Nimic nu creşte în noi, nici măcar aşteptarea. Simt în jurul meu o resemnare surdă, dublată de sentimentul că am pierdut ocazia decisivă. Şi totuşi! Cred ferm că e doar o încercare această epocă şi că dreptatea va triumfa. Caut să mă mențin în echilibru cât pot. Trăiesc într-o tensiune curioasă. Viorica D. e marea

---

[69] Scriitorul Petru Manoliu (1903-1976).

mea durere acum, boala avansează dar ataşamentul ei de viață creşte. Îi doresc să treacă „dincolo" în fervoarea unui elan de dragoste căci oricât ar ocupa-o Puiuțu, tot către Domnul se îndreaptă. Era atât de fericită şi atât de frumoasă când a apărut tânărul, încât orice considerente mondene, sociale, şi chiar morale cad! E încă o dovadă cât e de prezent Iisus, cum trimite fiecăruia ce-i trebuie. Viorica moare după ce şi-a potolit setea după o dragoste pură, fără dorinți, fără împliniri instinctuale. Ce bune sunt clipele astea, când e linişte în casă şi te simt aci lângă mine. Acum trec şi agitațiile din pricina mojiciilor lui Jean Paul şi grija de datorii şi grija pentru Marietta care mă apasă ca o socoteală de nedezlegat în viață! Ei nu vor avea niciodată cât le trebuie. Sac fără fund. Lecțiile merg bine, poate o mică oboseală în public şi în mine. La Ştefan Nenițescu[70], tot mai interesant. Dar e frapant cât e de pur cerebral şi cum auditoriul confundă asta cu emoția artistică. Fac adevărate studii acolo. O mare erudiție, idei foarte cuprinzătoare, un om excepțional, dar o infatuare care mă zgârie pe suflet şi care mi-l micşorează.

---

[70] Poetul Ştefan I. Nenițescu (1897-1979).

4 august

Trăiesc zile pline de evenimente. Trebuie să-ți spun decepția de duminică. Nenițescu a fost catastrofal. A dat pe față, ca niciodată, boala ce-l roade şi care e tragică: imposibilitatea de a se salva din cercul strâmt al Eului său. E de o vanitate bolnăvicioasă şi m-ar mira, dacă foarte ascuns în el, n-ar fi o invidie pe „cei Mari” pe care nu-i iubeşte şi pe care, în numele culturii, îi „revizuieşte” negativ.

12 august

Dragoste, am fost întreruptă data trecută, cum sunt veşnic întreruptă. Mersul evenimentelor, prea lent ca să desluşeşti ceva. Mă tem să nu confund dorința cu aşa-zisa presimțire de schimbare. Am impresia că acum vremea curge imperceptibil, ca Dunărea la Vâlcov. Şi totuşi evenimentele se desfăşoară. După cei de la Consiliul European parcă nu mai e vorba decât de Europa Occidentală. Dar oare să fie posibilă o asemenea scindare într-un organism? Ce ne vom face noi, între timp, dar ce importă în Istorie! Şi noi trebuie să ajungem să trăim evenimentele pe scara Istoriei, dacă nu izbutim, nu ne

rămâne decât revolta, resemnarea sau sinuciderea. E probabil că clasa noastră e condamnată la moarte, dar, vorba e, să salvăm măcar valorile care au constituit temelia vieții noastre. La căpătâiul Viorichii am învățat să privesc în față multe lucruri pe care le negam. Dragostea lui Puiuțu pentru ea mă încântă şi mă şi înfioară. Aseară am surprins un consens în fața morții care mă înspăimântă şi mă gândesc la bieții părinți care au intuiția primejdiei nu numai pentru trupul dar şi pentru sufletul copilului lor. Aseară i-am adus pe pământ, cu amintiri prețioase de la Marburg şi de la Sorbona. Se făcuse o atmosferă frumoasă de adevărată familie sufletească. Tot mai mult simt nevoia de a condensa legăturile esențiale, lumea largă mă lasă rece, altfel decât moral. Mi-ar plăcea să ne adunăm toți cei de aceeaşi familie spirituală într-un sat curat la munte. Ajută-mă *să pot ajuta.* Aseară Viorica era într-un fel de euforie impresionantă, ținându-ne de mână pe Puiuțu şi pe mine. Îi luceau ochii de fericire şi de plinătate de simțire. Ținea de mână pe Eros sub toate chipurile lui esențiale. Răsufla adânc cum răsufli pe munte sau la mare – au fost clipe de fericire pentru ea poate şi pentru Puiuțu. Iar eu contemplam minunea dragostei. Am plecat foarte tristă, foarte singură, cu o presimțire grea în mine. Mă tem să nu facă copilul o

tuberculoză, care, în starea depresivă ce-l aşteaptă, să nu fie prea primejdioasă. Dar ce fericită era ea când spunea că se vor întâlni printre stele. Azi vreau să mă odihnesc acasă. Poate spre seară, să mă duc spre Şosea.

31 august

Pui drag, au trecut iar săptămâni fără să-ți scriu. Tu ştii ce dureros a fost sfârşitul Viorichii. Am avut o zi bună cu ea la 15 august, când în compania celor patru prieteni dragi (şi Doctorul) am sărbătorit pe Maricel Şova. La sfârşit se întristase şi se obosise rău. Atunci i-am citit versuri de Pillat care au liniştit-o minunat. Am trăit un ceas foarte frumos, în care pierise din noi toți spaima morții şi se făcuse o tovărăşie între viață şi moarte în noi. Am mai avut o jumătate de oră bună cu Viorica în ziua de 22, când am vorbit iar de lucruri absolute şi le-am trăit calm, blând, şi durerea era şi ea frumoasă. Bietul copil era copleşit, dar viața în el clocoteşte prea tare pentru a nu se reface. Ieri ducându-mă la Mămuța, am constatat că tinerețea învinge şi aşa e bine. Seara de 24 a fost foarte tristă pentru mine. Am stat lângă Viorica pe întuneric, la capul patului, o mângâiam şi mă rugam s-o izbăvească Dumnezeu de atâta chin. Un ceas unic! Intrau stelele în

casă şi turla mănăstirii veghea lângă noi. Simțeam lumea împrejur după ferestrele luminate pe casele din deal. Eram numai eu cu Viorica muribundă. Puținele cuvinte schimbate erau dovezi de dragoste. Ea, draga, de abia răsuflând, m-a rugat să mă întind pe canapea spunând: „sunt foarte îngrijorată pentru mata”. A repetat de două ori. Oare mă voi duce şi eu acum, la noul soroc la 3 septembrie? M-am dăruit cu totul lui Dumnezeu, facă-se voia Lui. Viorica a plecat împăcată. Acceptase moartea: la sfârşit, o şi dorea. Îmi pare rău că perspectiva spovedaniei a întârziat împărtăşirea ei – mai bine nu-i mai spuneam fiindcă în fond nu era decât o scurtă frază de pocăință. Iată cum severitatea conformistă poate priva un om de fericire! Dar sunt sigură că Dumnezeu mi s-a arătat în lumina Lui. Înmormântarea a fost de o duioşie şi de o frumusețe excepțională. Soarele îi inunda fața transfigurată de zâmbetul virginal. Gestul copilului de a o ridica a stârnit ecou în alți şapte bărbați aşa că Viorica a fost dusă la locul de odihnă pe brațe de prieteni şi de cel puțin patru îndrăgostiți. O regină în triumf părea.

4 septembrie

Pui mic, am fost întreruptă. Patru zile am stat în pat din pricina tensiunii. Am avut timp să mă reculeg. Pentru Puiuţu, după felul cum va trăi acest epilog al primei lui dragoste, depinde mult viaţa lui intimă viitoare. Sper că în atmosfera casei părinteşti totul se va limpezi în el şi că Viorica va rămâne îngerul lui cel bun în viaţă. Mă întreb de ce mă tulbură atât de mult acest copil? S-a redeşteptat în mine maternitatea, pe care o credeam de mult biruită. Nu neg că e şi senzualitate în acest sentiment matern, căci de mult n-am simţit nevoia să mângâi şi să sărut un copil ca pe Puiuţu. Prea a fost rece şi dur Jean Paul şi apoi Maricica. Nu m-au lăsat să-mi iluzionez inima. Trebuie să trec şi această tulburare. Tot mai coaptă mă simt pentru altă viaţă.

17 septembrie

E frumos şi blând afară, o dimineaţă radioasă de septembrie. Îţi aduci aminte de luna asta petrecută împreună la Paris? Stelule dulce, îmi zâmbeşti din cadru, te simt lângă mine. Te iubesc cu toată firea mea. M-am

detaşat de toate, nu mă mai preocupă politica, totul e pueril pe lângă marea bucurie a sufletului liber.

8 octombrie

Acum nouă ani eram în culmea disperării, dragul, iubitul meu. Eram în fundul mizeriei omeneşti, revăd, retrăiesc scene şi mulțumesc lui Dumnezeu că sunt în trecut! Biruite? Nu ştiu. Acum sunt liniştită.

29 octombrie

Dragoste, sunt atinsă mortal de lipsa totală de nădejde. Nu mai cred în scăparea omenirii de dincoace de cortină decât când va fi bunul plac al stăpânilor de azi. Nu mai cred în intervenția americană, nici în mijloace de constrângere, acum realizez ce este Infernul. Afară de dureri fizice care, poate, acompaniază deznădejdea, am clipe în care simt disperarea neputinței omeneşti împotriva răului. Acum trebuie să se reverse oceanul de răutate peste lume, pentru ca soarele bunătății divine să fie capabil să biruie. E necesitate oarbă. Noi suntem liberi între a alege pe Dumnezeu sau Satana şi cum majoritatea a ales pe Satana, cu sau fără voie, din răutate sau din

lipsă de vigilență, acum trăim rezultatul. Oamenii au preferat pe Diavol, acum îl suportă. Îmi închipui totuşi că şi puterea urii se degradează şi că vor veni şi generații în care va slăbi şi atunci poate, reformele socialiste, bune în sine, vor fi aplicate echitabil. Cu alte cuvinte, aştept evoluția lentă a bolii care acum bântuie cu furie. Nu mai cred în dreptate. Ea este un vis al conştiinței omeneşti dar se va împlini poate doar la judecata din urmă, care e la capătul timpurilor! Deci, pentru indivizi, nu are valoare practică ci numai regulativă, de ideal. Atunci mă întreb: am greşit, când în loc să fiu oportunistă, adică să trăiesc în timp şi realitate temporală, am trăit pentru principii morale, ca şi cum ele ar fi realitatea vie? Cred că n-am greşit atâta vreme cât am crezut absolut în ele. Cred că am greşit de când mă îndoiesc de valoarea lor absolută. Sunt cicluri în natură, etape de creştere şi de descreştere ale vieții. Şi soarele, care încălzeşte viața, nu îi dă grâului încolțit căldura intensă ce-i trebuie la coacere, în iunie? Cred deci că şi principiile înviorătoare nu pot fi totdeauna la fel de necesare, nici de eficace.

E vreme de toamnă, e trist, cerul jos, frunzele galbene nu mai țin decât de un fir de ramuri. Icoana vieții mele, a generației mele. Melancolie adâncă, nici măcar poleită de poezie. Pe balcon, câte un fir de busuioc tot mai

îndrăzneşte să înflorească şi chiar câteva petunii noi! S-ar zice că şi în natură e „uşurime”. Dar bine fac. Dacă n-aş fi intoxicată de „principii” aş îndrăzni şi eu să scriu turbat şi să trăiesc liber – ca şi cum în jurul meu nu s-ar prăbuşi lumea mea! Ei da! Suntem ce a mai rămas pe un câmp secerat şi tot ce putrezeşte acum pe pământ, în vreme ce încolţeşte în pământ sământa nouă! Ce ştim noi ce va creşte din ea peste 2-3 veacuri?! E dureros că noi suntem din lotul a ceea ce trebuie să piară, putrezind. Nu cred nici într-un Bine absolut. Toate aceste absoluturi sunt proiectate de mintea omenească ştirbă. *Nu e absolut decât ne-inteligibilul.* Să-i spunem Dumnezeu. Oare Dumnezeu-Persoană să nu fie decât o proiecţie? Desigur, dar e singura vie şi pe care o controlezi cu realitatea vie a Unităţii tale intime. Căci nu e Dumnezeu-*Persoană* decât pentru Eul-persoană. Şi dacă am ajuns la această Unitate intimă, reală, vie, am atins un fund solid. E momentul să-mi revizuiesc credinţa. Prea era comodă şi copilărească cea de până acum. Cred în ajutor spiritual, cred în prezenţe spirituale, dar nu cred în intervenţia spiritualului în ordine materială. Toate rugile ca Dumnezeu să „trăsnească” pe cei răi sunt absolut absurde. Dumnezeu ne poate ajuta să ne luminăm, dar trebuie să *o cerem*, adică *s-o vrem* noi. Imaginea unei lumi clare, străbătând-o

pe cea obscură mi se pare falsă. Ele se exclud – nici o apropiere posibilă – cu putință e numai o creştere a luminii, o purificare în fiecare din ele. La ce folos *să ştii*, cum şi ce fel, dacă nu se poate nimic schimba? *Supunere.* Singura atitudine cuminte. Or fi având toate un sens. Am afirmat-o toată viața. Acum am obosit afirmând. Aştept să văd. Cât? Nu ştiu – sufletul în suspensie. Nu-mi voi mai permite iluzii. Toate iluziile sunt mijloace ieftine. Zilele acestea de boală au fost un bun prilej de reculegere şi de verificare a oamenilor din jurul meu. Jean Paul se comportă ca un primitiv, dublat de răutate. Am încheiat-o cu el. Ştiu la ce pot să mă aştept. Voi evita cel mai uşor contact. Îl voi stârpi din mine. Acum îl înțeleg pe Shakespeare când scria *Timon*! Azi, dacă ar trebui să aleg o atitudine față de omenire, aş fi nehotărâtă, ezitând între dispreț şi milă. Pfui! Dacă aş fi Atotputernic, ca în poveste, aş lua globul pământesc şi l-aş scutura de vermina omenească. M-aş da cu el de-a dura, pentru că sunt peisagii frumoase şi animale de treabă. Şi cu toate astea, câtă prietenie şi tandrețe în jurul meu, în timpul bolii şi acum! Sunt mulți oameni buni şi generoşi, dar majoritatea e infectă. Îmi e somn, mă duc să mă culc, ba îmi aduc la masă. Nu mă tentează nimic, nici de mâncare, adică din cele ce-mi pot permite! Dacă aş avea 40 de ani, aş da totul

peste cap, la 60 n-am putere s-o fac. Viață pierdută, înmormântare săracă – „Pătrunjelu” – şi de, să nu fie şi mai rău!

7 noiembrie

Dragule, mă priveşti azi întrebător şi cu îngrijorare, din cadrul de pe birou. Poate şi trist... Desigur, dacă eşti, te întristează să mă vezi cum sunt azi, tristă, până la dezolare, răzvrătită până a înfrunta pe Dumnezeu. Sunt dezolată de cele ce se petrec pe străzi!

9 noiembrie

How'ill all about my heart! Are dreptate Hamlet, dragule. E „totul bolnav în jurul inimii mele”. Un dezgust profund de oameni, de evenimente, de mine. Să reacționezi? Cum? Pentru ce? Nici nu îndrepți nimic, nici nu foloseşti nimănui. Să ieşi în stradă urlând? Te închide şi te omoară, iar ceilalți te cred nebun. Suntem meniți pieirii şi pace! Cine se poate salva pe dinăuntru să fie fericit. Căci cei care nu-şi salvează decât viața, vai de capul lor! Vor trebui să o plătească cu atâtea compromisuri, umilințe până la dezgust. Nu rămâne de ales decât între scârbă şi

inconştienţă. Ce dreptate aveai tu, Stelule, când erai cum erai şi te înţeleg acum de ce beai. Tu simţeai, cu super-sensibilitatea ta, loviturile vieţii, umilinţa ei distrugătoare, pe care eu, o gâscă umflată de orgoliul intelectual nu le simţeam pe atunci. Acum văd lucrările cum *sunt.* Îmi văd *inutilitatea* esenţială, văd oamenii aşa cum sunt: egoişti, comozi, interesaţi, iar cei mai buni, nişte „naivi" ca şi mine. Nu mai cred în salvarea neamului nostru, fiindcă nu prezintă interes pentru Occident. Trebuie să recunosc că era mai bine să se fi supus total decât sub formă de lichea cu c...-n două luntri! Cel puţin ar fi învăţat ce sunt renunţarea şi umilinţa consimţită, căpătând puteri spirituale. Pe când acum suportă palmele din afară pe obrajii pătaţi de oportunism şi lichelism. Ce cloacă e lumea! Şi mă tem că „dincolo" nu e mai frumos pentru d-alde noi! Poate sfinţii or trăi acolo în aer pur. Se ridică în mine un dezgust, o scârbă care mă otrăveşte. Ostilitatea lui Jean Paul e în mare parte vina stării mele. Îmi e scârbă de un regim mincinos, îmi e silă de ceilalţi care ne lasă să putrezim în nedreptate, sărăcie şi umilinţe de tot felul. Şi Tu, Doamne, ne-ai părăsit! Vom fi meritat-o! Dar de ce ne-ai cerut nădejdea, când Tu vrei să deznădăjduim? De ce ne-ai permis să credem că suntem ocrotiţi de Tine, Cristoase? Te iubesc pentru suferinţa ce ai suferit pe

cruce, când Te-ai văzut părăsit şi de Dumnezeu şi de oameni! Dacă eşti undeva, fie-ți milă de noi! Şi oare? N-o fi totul imaginație? Şi dincolo n-o începe alt calvar în vecii vecilor? Simt că Paradisul e în noi sau nicăieri! Ce să fac să mi-l regăsesc? Nu pot să iert, pentru că nu vreau să fie iertată nelegiuirea. Iadul e acum în mine. Trebuie făcută odată o rânduială, măcar aici pe pământ. Dincolo, ştie Dumnezeu ce face. Îți cer *dreptate*, Doamne! Iubirea să vină la vremea ei!

21 decembrie

Dragule, n-am mai scris, nu pentru că nu s-ar petrece mari evenimente pentru civilizația noastră, dar m-a năpădit o simțire că totul e zadarnic. Acum mă beştelesc şi toți analfabeții de la Conservator, toate harponistele care nu ştiu bine să citească, treaba lor! E destul de trist ca după 26 de ani de muncă serioasă şi entuziastă, să nu se găsească măcar unul din cei care sunt în capul instituției – sau foşti colegi – să protesteze, dar n-are importanță. În fond habar nu am de insultele unor oameni pe care nici nu îi cunosc! Dar mizeria crescândă din jurul meu, tristețea mornă, lipsită de orizont, supunerea de frică a celor mulți, adularea unui duşman şi mai ales generala

laşitate mă deprimă îngrozitor. Iar acum, plecarea şi întoarcerea Mihaelei mi-au amintit unele episoade din viața noastră. M-a apucat un parapon îngrozitor, constatând că bietele femei de treabă sunt incorigibile în slăbiciunea lor şi am constatat din nou ce tari, fiindcă brute, sunt bărbații! Nu îi domină decât femeile stricate sau rele. Voi trebuie să ştiți de frică! Am dorit din tot sufletul ca nenorocita asta de fetiță, hărăzită să fie victimă siguranței triumfătoare a lui Jean Paul, să reziste şi să-l hotărască să fie bărbat în faptă, nu doar în ifose. Dar a fost slabă cum am fost şi eu şi cum sunt toate femeile cinstite. Ce să mai vorbim? Când te naşte Dumnezeu femeie, te-a condamnat să fii sau victimă sau să te răzbuni! Câteodată înțeleg cruzimea, uneori e necesară. Azi nu mai iubesc pe nimeni, îmi e silă de viață şi mai ales de oameni. Azi, nu te iubesc nici pe tine.

1950

10 februarie

Dragule, după cum vezi m-a apucat iar tăcerea. Nu că mi-ar fi zilele goale, dimpotrivă, dar mi se pare că nu le găsesc

rostul. Trece viața şi eu, la o parte de ea, o privesc trecând. Poate e cea mai potrivită atitudine pentru a pricepe „rostul” vieții, dar eu o las să curgă fără să pricep. Aştept. Tot aştept. Ce? Dreptatea. Şi totuşi ştiu din istorie că nu e dreptate pe lume. Toate epocile mari sunt pline de nedreptate, de crime, de orori, şi nimeni nu a despăgubit pe cei lezați. Trebuie să fie o compensație în economia universală, dar care nu poate atinge soarta indivizilor, direct. Cum se împacă această concepție cu credința mea în Dumnezeu? Păi vezi, aici e buba. Mi-am închipuit pe Dumnezeu ca pe un Judecător, şi El este un Creator, adică o esență pe care nu o putem imagina decât în rarele clipe de dragoste generoasă, de uitare de sine. Nu El e nedrept, ci noi l-am conceput prea meschin, pe calapodul nostru.

Dacă mă las încă amăgită de credința în „dreptatea” ce ni se va face, apoi e ca să pot trăi viața asta curentă, să mă pun la pas cu cei pentru care trăiesc. În fundul sufletului însă, nu mai cred că lucrurile se pun la loc ci doar că vom recolta dincolo ceea ce n-am făcut aici. Vom ieşi liberi, buni, detaşați din viață, va fi Raiul pentru noi. Vom rămâne rancunieri, răzbunători, sau chiar numai drepți vom purta şi dincolo jugul şi povara acestui Egoism funciar. Căci Ego-ul e cel care cere toate aceste dreptăți.

Îmi închipui că viața curge, curge, curge tot înainte şi sufletele care nu sunt animate de această putere de înaintare cad la fund, în inconştiență.

Aripi pentru zbor nu le dă dreptatea, le dă numai dragostea. Până şi dragostea trupurilor e mai bogată, adică mai spornică decât virtutea negativă care socoteşte cu răsplată şi cu *do ut deo*'. De aceea ştiu azi că tu ai fost mai vrednic să treci granița decât mine. Tu erai copt pentru dincolo, pentru libertate, eu încă nu. Azi împlinesc un număr venerabil de ani. Îmi amintesc de zilele acestea când îmi dăruiai inele, perlele ce le port acum, vulturul pe care l-am iubit cu un fel de pasiune, cărți, când, proasta de mine, te certam că dai bani pe lucruri de lux, când eu n-am necesarul!

11 februarie

Ieri am fost întreruptă. Recitesc ce scriam ieri, repet: am fost meschină, adică grijulie, prea grijulie de cele necesare casei. Acum, de când tu eşti dincolo, m-am lăsat păgubaşă de cochetăria gospodinei şi lucrurile merg cum pot, şi merg. Nu mai îmi fac griji pentru ziua de mâine – *tout s'arrange*[71]. Tu ştii tot ce e cu mine. Oare ție îți datorez

[71] Totul se aranjează (fr.).

răspunsul imediat ce am primit azi la ce ceream ieri seară în rugăciune fără a-mi închipui că s-ar putea împlini vreodată? Bănuiesc că tu ai inspirat răspunsul care, fireşte, în sine, nu înseamnă nimic, dar m-a bucurat peste măsură pământească, fiindcă era un răspuns venit de dincolo. Şi cu ce promptitudine! Cum să mă îndoiesc eu că voi ne ascultați! Cum să nu fiu fericită când constat zilnic cum mă protejați?

M-a şifonat gluma lui Tity şi Puiu [Pitişteanu], aseară, pe care au repetat-o Andriana şi Maricica azi. Ştiu că sunt glume, sunt destul de bătrână pentru a trece neatinsă în imaginația oamenilor şi totuşi mă supără gândul că un sentiment matern poate fi interpretat alături. Poate că şi tandrețea prea manifestă a unui copil pare azi suspectă. Nu-mi pasă de ce ar putea spune ceilalți, dar, cum mă cunosc, mă tem să nu-mi strice mie bucuria ce mi-o dă acest copil. Mă văd evitând orice gest de caldă maternitate „în grad de bunică”, refulând şi acest sentiment atât de legitim. Ceea ce este foarte interesant, în fond, e că natura îşi cere drepturile. Eram făcută să am copii, sunt acum fete şi băieți de cea mai bună calitate în jurul meu; îi simt că vin spre mine ca la una ce îi înțelege mai bine decât părinții lor. Ori să fie iluzie? În toate cazurile, fringala[72] de

[72] De la fr. *fringale*, foame bruscă şi violentă.

maternitate din mine e o mişcare sufletească pe care nu am avut-o din tinerețe, când sufeream că n-am copii. Acum, când Puiu mă priveşte frumos şi cu totală încredere, simt bucuria pe care o căutam atunci când luam pe Buby, pe Nicuşor, pe Nellu pe genunchi şi le spuneam poveşti. Acum discut filozofic şi răspund întrebărilor unui băiat tânăr cu daruri excepționale.

Conferința despre Platon a fost minunată azi. Un cap foarte interesant acest Petru Manoliu şi care în Apus făcea lucruri importante. Gândeşte ascuțit şi simte dramatic, vocabular bogat, înflorit intelectual. Am impresia că-l macină viața măruntă, grija zilei; să sperăm că va avea curajul să se pună pe scris.

De ce nu scriu eu? Că mă destramă lumea. Trebuie să-mi fac un program aşa încât să pot lucra. Ce ar fi să scriu noaptea şi dimineața să dorm, cu ordinul expres de a nu fi deranjată. *Trebuie* să mă apăr. Parcă zâmbeşti, nu mă crezi. Dar ajută-mă, te suplic[73]. Îți mulțumesc pentru răspuns. Tu mă înțelegi, ştiu. A ta.

Moartea lui Nicu Otescu mă întristează teribil. Iar se mai duce unul de calitate. Ne legau credințe comune în cultură şi Nonna. Se duc, unul după altul; noi, care rămânem, ne amăgim cu nădejdea că vom mai fi buni la ceva. La ce? Aş

[73] De la fr. *supplier*, a ruga, a implora.

vrea să pot împăca omenirea. Dă-mi un semn, în somn, în noaptea asta, am nevoie. Şi spectacolul bietei Roro – Roxana, făcând masaj facial, m-a întristat. Cu ce grație de cucoană mare face totul şi spune că n-are ce îi trebuie!

14 februarie

Zile prea pline, duminică şi luni. Am fost la Nicu Otescu; dormea liniştit, senin, întinerit. În mine un sentiment melancolic. Ne vedeam rar, dar îl prețuiam mult. Nu ştiu ce a mai scris în urmă, dar iubeam în el dragostea de frumusețe şi căutarea sinceră de adevăr. Nu ştiu dacă nu rămăsese încătuşat în prejudecățile şi limitele unei culturi fără orizont mistic. Voi ruga pe Mimy să-mi dea din ultimele scrieri, fiindcă atitudinea lui de credincios creştin e semnul unei schimbări. Ani de reculegere, fără îndoială, l-au adus pe calea adevărului. S-a dus cu el un om de cultură şi bun şi „om”; simt că intră în rândul prietenilor de „dincolo” cărora le cer ajutor şi care mă ocrotesc. Şi eu îl voi ajuta cu câte o zilnică rugăciune. Se clădeşte între voi şi noi tot mai solidă puntea. Am simțit asta şi la parastasul lui Ionel Christescu. Îl vedeam râzând, glumind şi ironic. Pe noi ne vedeam greoi, bătrâni şi urâți. Tot

duminică am dejunat la Aurora. Nicu m-a morigenat[74] zdravăn din pricina cursurilor. Toți trei, de altfel. Recunosc că ei au dreptate, aş fi încercat să le urmez sfatul, dar ieri, tot grupul nostru s-a împotrivit. *Vivre dangereusement n'est pas surtout vivre insouciemment*?[75] În condițiile actuale, nu mă pot ajunge cu pensia. Trag toți de mine. Dacă Dumnezeu mă ocroteşte, e tocmai pentru că alții au nevoie de mine. Sfânta Fecioară nu mă va lăsa; simt că mă acoperă cu haina Ei de toți ochii duşmani. Când n-o mai trebui să lucrez, mă va avertiza Ea. Oare glasul lui Nicu nu o fi avertismentul Ei? Dragule, dă-mi tu un semn ca să ştiu ce fac, opreşte-mă tu când e momentul.

Descoperirea icoanei Sfintei Fecioare la Biserica Scaune mi-a umplut sufletul de o certitudine că Sfânta Maică ne ocroteşte şi atunci, restul nu contează. Că suferim, că ne zbatem, e desigur spre binele nostru. O bucurie mă cuprinde, să fie prima oară? Sau e certitudinea că Dumnezeu, Mântuitorul şi Maica sunt lângă noi?

---

[74] De la fr. *morigéner*, a certa, a dojeni.

[75] A trăi periculos nu înseamnă oare, mai ales, a trăi inconştient? (fr.).

Ieri, cuvintele lui Grig[76] şi splendidul Shakespeare oferit m-au umplut de o bucurie calmă. Mulțumirile tuturor, sincere, calde, mi-au dat o linişte, o seninătate de care aveam nevoie. Despărțirea de Shakespeare mă doare. Am plâns ca o proastă, am fost ridicolă; dar dacă aşa sunt?

Am grijă de Puiu[77]. Lipsa oricărei resurse la vârsta lui şi cu farmecul lui poate deveni o primejdie. E atât de uşor să aluneci în imoralitate, mai ales atunci când femeile mature sunt atât de doritoare de dragoste! Aş vrea să-l ajut fără să-i ating orgoliul, care trebuie menținut mai tare ca oricând. Are mare talent şi e conştient de sine, de aici o rezistență la orice sfat în materie de scris. Îmi place; aşa se apără şi se formează o personalitate. Câteodată este neîmblânzit – asta îmi place, mai ales că intransigența lui este însoțită în acelaşi timp de o delicioasă blândețe. Dragul meu, tu şi mama mi-ați trimis acest copil ca să mă mângâie de lipsa de afecțiune a lui Jean Paul. Când soseşte puştiul, cu privirea lui frumoasă şi luminoasă, îmi încălzeşte inima. Maternitate târzie, dar reală, vie şi

---

[76] Ion Grigorescu, prieten, profesor de liceu, lucra la Analele României.

[77] Puiu Tăutu, student la medicină, „fiul” Alicei Voinescu. Lui şi Nanei Podhorschi („fiica” Alicei Voinescu) le sunt adresate *Scrisorile către fiul şi fiica mea*.

tandră. Dragul meu, ajută-mă să pot ajuta pe ai mei să iasă din încurcătură. Ajutați-mă să reintrăm în normal!

Platonul lui Petru Manoliu e foarte frumos. Toată lumea îl consideră pe acest om ca fiind anormal. Trebuie să-mi fac propria mea părere. A ta, A.

23 februarie

Dragul meu, trec zilele vertiginos. Ori sunt eu mai greoaie la treabă? Mulțumesc pentru calmul trimis, căci sunt sigură că ție ți-l datorez. După o noapte de mare nelinişte, de „montaj”, iar echilibru. Pesemne că e nevoie şi de nelinişte pentru a creşte sufletul. Lecția despre tragicul grec nesperat de puternică. Am plecat mai mult atonă de acasă, cu multe în cap şi în suflet, dar fără resort. Acolo m-a cuprins entuziasmul mare, aveam o voce puternică, un tonus vital ce nu-mi bănuiam. Eu cred că în asemenea ceasuri nu sunt decât un instrument prin care vorbeşte o putere străină, dar care mă înşfacă toată până scoate din mine esența mea! Altfel, sunt doar un tip banal şi incolor.

Duminică m-a impresionat icoana Maicii Domnului, nu e frumoasă, dar are ceva straniu în ea. Apoi simțământul că s-a petrecut un fenomen de întâlnire între Ea şi noi îmi dă o securitate şi un calm puternic.

Mâine merg la slujbă. Simt că ar trebui să căutăm divinul nu în afară, ci şi în noi, prin poarta interioară. Dar dau de o opacitate şi de o lipsă mare de vibraţie uneori. Numai la lecţii şi la spectacole frumoase, la lectură bună, la muzică, mă trezesc din letargie. Am avut multe prilejuri de data asta – şi cinema-ul la italieni. Assisi, deşi foarte sărac în reproduceri, totuşi impresionant. Mă întreb dacă expresia feţelor de călugări nu e oarecum datorată unui procedeu de a aşeza curios ochii? Se repetă, parcă se vede bucuria de a fi găsit o metodă nouă. Dar expresia Sfântului când este cu ochii închişi vine dinăuntru. Grotele de la Postumia m-au uimit şi m-am întristat la gândul că nu le-am vizitat din pricina sentimentului stupid, poate burghez, că-mi stau la îndemână altă dată! Când, vai, *di doman non c'è certezza*[78].

Dialogue des carmélites al lui G. Bernanos[79] m-a fericit. O adâncime spirituală, trăită cu o luciditate şi cu o lipsă totală de exaltare, un calm în suprema emoţie, o veracitate care evaluează, fără iluzionism, valorile. O carte impresionantă. Sunt curioasă cum a primit-o copilul. Îi duc dorul când lipseşte câteva zile. Învăţ la bătrâneţe

---

[78] Nu eşti sigur de ziua de mâine (it.).

[79] Georges Bernanos (1888-1948), scriitor francez. Lucrarea citată a apărut postum, în 1949.

grijile de mamă; m-o fi blestemat Valérie când o cert că e prea slabă cu Maricica. Îmi e sufletul într-un soi de aşteptare de sărbătoare, oare iese Churchill? Dacă nu, oare mai e şi alt mijloc ca lumea să se cuminţească? Simt acum ca în vara lui 1944 că e ceva în aer, sau e numai vestea primăverii? Acum plec cu Boby Cerkez la doamna Păunescu. De ce le-o fi părând unor oameni că le acord un privilegiu să mă vadă? Sunt o anostă uneori şi parcă în afară de viaţă!

Ieri am văzut la Lucreţia P. pe Linica Madgearu[80]; e colosal cum poate răbda omul ce prin minte nu-i trecea să întâmpine. Mă surprind uneori că se trezeşte în mine o dorinţă de suferinţă, că aş fi gata să o cer, dar îndată mă lovesc peste botul acesta trufaş. Nu, Doamne, nu suferinţă, dă-ne bucurie. Nu vreau să fiu eroică, ci numai un om cumsecade care să Te iubească şi să nu Te supere! Dar, citind ieri seară paginile „dictate” de „Platon” Riettei, am...

28 februarie

Dragule, nu ştiu ce voiam să scriu acum câteva zile despre paginile aduse de Cristina. Desigur mă întrebam dacă am

---

80 Soţia ministrului Virgil Madgearu, asasinat de legionari.

voie, fiind creştină, să cred în cercetări metapsihice. Dar cred că nu e nici o inobedienţă creştină. Cristos a dat o metodă morală care se potriveşte perfect cu cele citite în paginile acelea. De altfel sunt convinsă că „Biserica”, aşa cum s-a constituit de-a lungul veacurilor, se va mai schimba, fiind *o şcoală.*

Mâine iar e un „termen” la care mă pot aştepta să plec definitiv şi cum aseară criza a fost mai puternică şi acum îmi simt aorta foarte grea şi obosită, nu este exclus să mor. Sunt perfect calmă, fiind încredinţată că e o viaţă nouă la voi. Cu „aici” m-am împăcat, am acceptat până şi ideea de a rămâne aşa cum sunt acum, fără perspectivă de schimbare pentru mine. Nu mai sunt revoltată.

„Maternitatea” tardivă a umplut un gol care mă dezechilibra. Desigur că pentru cei din jurul meu acest nou sentiment va fi părând curios şi echivoc. Poate că eu însămi, la altă femeie, aş fi privit fenomenul cu scepticism. Dar acum, că-l trăiesc eu, constat că e o dragoste maternă splendidă şi constat că mă întinereşte sufleteşte foarte mult. Dovadă e energia în cugetare şi libertatea cu care mă descătuşez din toate prejudecăţile gândirii şi simţirii. E şi bine că mi-a venit acum acest sentiment, fiindcă îmi uşurează trecerea în bătrâneţea adevărată, de necamuflat, a femeii din mine. Ce tristă aş fi fost dacă nu aş fi avut

dreptul să vorbesc tineretului în numele unui ideal comun! Acum, când am un copil, fără să discut lucrul față de alții, *în mine* îmi simt dreptul de a participa la viața celor tineri. Că mi-l acordau ei şi până azi, e drept, dar poate nu mi-l mai acordam eu. *Madame ma mére!* titulatură care-mi convine minunat. E în stilul meu. Azi mi-a mărturisit că l-am ajutat mult în creşterea lui. Era emoționat. I-am mulțumit şi eu pentru primăvara ce-mi aduce. Dragul meu, îți mulțumesc că mi l-ai trimis.

Vizitele s-au succedat de la 12 la 3 şi de la 5 la 9 jumătate. Sunt obosită. Mai bine e când nu sunt bolnavă, când am de lucru. Nu ştiu cum să mai mă apăr, să mai stau şi singură. Toți spun să nu vorbesc, dar cer răspunsuri! Soarta e soartă, şi doar din dragoste se deranjează lumea! N-am putut citi un rând.

Avizul prin care sunt chemată la pensie mă face să cred că iar ne mai taie din ea. Mițu e de admirat, a rămas fără un franc; le-a tăiat la toți magistrații şi avocații din Consiliu toată pensia, şi Mişu râdea, era binedispus. *Galgenhumor*[81] sau nădejde? Cred că acum ne dăm examenele cele mari; calitatea omului nu se dezvăluie decât în situații extreme. Sper că dacă rămân şi eu fără pensie, mă vei ajuta să nu-mi pierd capul. Dar cum puteți

[81] Umor amar (germ.).

răbda atâta cruzime din partea unor oameni care nu sunt demenți! Pensia e un drept câştigat prin muncă, doar nu prin moştenire! Oare nu sunt acte de exasperare, de extremă furie care dovedesc mai mult decât se vede? Eu aştept liniştită, cu încredere în Dumnezeu. A ta, A.

1 martie (în pat)

Mărțişorul lui Puiu m-a încântat: Hofmannsthal şi scrisul lui Goethe către Frau von Stein, dar mai ales dedicația m-a fericit. E atât de bine să simți căldura unui gând plin de dragoste curată; şi Rhea cu violetele ei de dimineață m-a uns pe inimă. Am nevoie de dragoste. Şi fetița Ileana Şerban s-a gândit aseară să-mi trimită violete cu un cuvânt naiv. Cum să mulțumesc pentru atâta afecțiune? Şi Coca s-a ostenit ieri de dimineața ca să mă vadă. Cum să nu fiu fericită? Dragul meu, „copilul nostru” îți seamănă în multe – poet e de la tine, de la mine are poate căutarea gravă. Alții ar spune că am înnebunit de-a binelea, dar nu mă înțeleg. E aşa de bine să ai un copil – al nostru, da? V-am visat azi-noapte în aceeaşi viziune; tu aveai o pijama albă vărgată cu albastru, copilul purta pijamaua mea aia *fraise* şi purta în brațe un copilaş mărişor. Oare nu purta poeziile lui către Viorica pe care le-

a scris azi şi mi le-a adus? De ce mi-a mulțumit pentru tot ce-i dau eu? Oare simte cât îmi e de aproape, şi câtă primăvara mi-a adus în bătrânețea mea tristă? *„Madame ma mère", coeur de beauté et de bonté plein, de la part de son Cadet*[82] e dedicația plină de grație şi de adâncă cunoaştere a nevoii mele intime.

Privesc în viitor liniştită, nu doar că mă iluzionez de a mai fi folositoare în mare, dar ştiu că Domnul dă omului de ce are nevoie. Astă-seară adorm încântată. Am citit din Goethe şi din Hofmannsthal şi poeziile copilului şi te simt lângă mine şi de-o fi să mor, va fi bine, de vreme ce m-am împlinit. Mă întreb de ce acest copil mă emoționează mai mult ca cei din clasă. La un moment dat, mă emoționa Mimy P[aleologu], când era fată şi avea nevoie de mine, şi Pupp, când suferea pentru Mausy. Şi Costel mi-a fost aproape, dar Puiu e cel mai mic, *c'est mon cadet*[83]. Şi Virginica Gonțescu mi-a fost un copil foarte apropiat. O mamă cu o mie de copii! Dar Puiu e al meu, de la tine şi de la Viorica.

---

82 „Mamei mele", suflet plin de frumusețe şi bunătate, de la Mezinul ei (fr.).

83 E mezinul meu (fr.).

14 martie

Dragul meu, sunt dată peste cap din pricina Oficiului de închiriere. M-au înnebunit cu obrăzniciile şi cu minciunile şi neomenia. Ieri era să leşin după ce sâmbătă m-au înnebunit cu vorba. Dacă asta e fericirea promisă de R.P.R., halal! După soneria ce se aude, s-ar spune că iar au sosit. Ba nu, e Ionel. Stăm tot în suspensie. Jean Paul e infernal de egoist. Dar cum să mă aştept eu la mai bine, când îşi lasă părinții fără nici un ajutor. Nu mai ştiu ce să gândesc. Mă las în voia Domnului. Lasă să-mi pună pe cine o vrea în hol, eu îmi apăr dreptul de trecere. Mă îndârjesc şi eu. Păcat că mi-am pierdut creditul la Margareta pentru Jean Paul care acum mă lasă pe jos. Îmi vine să-i fac o figură. S-o pun pe Florica în hol. Ar merita o pedeapsă aspră, dar numai Dumnezeu ştie ce îi trebuie. Eu m-am hotărât să nu mă mişc de aici ca să am dreptul de trecere prin hol, la baie. Am constatat că, deşi mai mică, e mai uşor de aranjat camera asta. Mă apucă uneori o furie de aş blestema, dar nu vreau să fac rău nimănui. De spus, însă o voi spune. Prea e mare insolența acestui tineret egoist şi neruşinat.

15 martie

Dragă Stello, altă zi fără linişte, fără lectură, fără pace. Schimbări în casă. Mutarea! Basmul cu cocoşul roşu. Uite, nu sunt gata să ia şi biroul lui Jean Paul şi parte din hol. Dacă ar fi fost aşa, pedeapsa ar fi urmat prompt măgăriei. Dar sper că rezistă inginerul. Oricum ar fi, pentru mine sunt zile pierdute şi experienţe dureroase. Marietta îi dă dreptate azi tot lui Jean Paul, nu vede decât rezultatul posibil, dar nu şi intenţia net exprimată marţi seara. Nu vreau să port ranchiună, de altfel mă mir că m-am mai iluzionat, o ştiu doar de mult, din 1945, ce doză de egoism feroce zace în acest om.

Trebuie evitat. În ce o priveşte pe tânăra lui soţie, e şi ea o fiinţă elementară, nu şi-ar sacrifica interesele. Pe scurt, prietenii sunt singura compensaţie. Azi, cei doi tineri: Nanna şi Puiu, fermecători. Foarte bună dispoziţie. Cred că acum Nanna este îndrăgostită de Puiu. Dar el e prea răsfăţat de femei. Îi e cam silă. Trebuie să-l iau la întrebări. Viaţa mea nu mai găseşte rostul. Dacă ar fi simplu să mori, mi-aş dori moartea. Îmbătrânesc. Şi tineretul e fără milă, eşti aruncat ca un măr putred. La urma urmelor, mai am eu ceva nou de dat? Despre Shakespeare, poate, dar pentru viaţă? „Dansul” s-a sfârşit!

Sunt foarte deprimată! Trebuie să frecventezi numai pe cei de-o seamă cu tine. Altfel eşti disperat!

Tu ai plecat la vreme. Eu am întârziat. Nu mai suport barbaria şi bătrânețea şi lipsa de considerație. Şi toate astea din pricina a doi oameni mediocri, căci nici Jean Paul, nici Mihaela nu sunt personalități. Puterea lor stă într-un egoism intransigent. Voința lor nu e etic orientată. Sunt doi instinctivi şi primitivi.

Îmi e dor de Occident, aş pleca pentru 4-5 luni să mă refac. Aici simt că mi se pierd puterile creatoare. Dragule, fă ce ştii şi susține-mă. A ta, A.

18 martie

Dragule, zile grele, agitate, aseară amarul cu Jean Paul. Nu vreau să mă mai uit înapoi, nu vreau să mă exasperez, căci atât aşteaptă. După ce m-a făcut „bestie fioroasă” şi „bătrână nebună” şi „hoaşcă nebună” şi nici nu mai ştiu ce i-a ieşit din gura-i de brută, m-am rugat de tine să mă păzeşti. Ştiu că nu voi scăpa de acest personaj odios decât prin ajutorul vostru.

7 seara. Am impresia că ai şi „lucrat” la Oficiu; a sosit domnişoara P. de la Severin, fată deşteaptă, elenistă, *de*

notre bord[84] *şi fără mobilă! On ne peut trouver mieux, réellement. Pourvu qu'ils me la laissent*[85].

Dacă ai început tu „lucrarea”, convinge-i până la sfârşit, dacă e spre binele meu şi al ei. Sunt liniştită acum, am impresia că nu m-ați părăsit. Poate că vom lucra la Sofocle, cu poftă acum, având cine să-mi traducă la nevoie.

Gestul doamnei Păunescu de a-mi trimite o portocală prin Ioana mi-a făcut o bucurie imensă. Numai oamenii delicați sunt în stare să se priveze pentru alții, ca şi Mimy Paleologu care mi-a adus azi prăjituri. Şi Coca e de o rară gentilețe. Absența Mariettei, şi ieri şi azi, e elocventă, i-am judecat „puiul”! Probabil că aşa sunt sentimentele materne, nu vreau să judec, nici să condamn. Mă las în mâna lui Dumnezeu. Sunt într-un hal de extenuare trupească şi sufletească pe care nu l-am avut de mult.

Aştept pe Rhea şi Coca. Am nevoie de o mare bucurie. Azi nici n-a venit, nici n-a telefonat *mon Cadet*, mă mir. Ce i se va fi întâmplat? Ori a plecat de acasă? Mâine mă bucur să aud de Platon, deşi, neputând mânca, mi s-au tăiat puterile. Te las, dar tu nu mă părăsi. A ta, A.

---

84 Din lumea noastră (fr.).

85 Într-adevăr, nu se poate găsi ceva mai bun. Numai de mi-ar lăsa-o (fr.).

20 martie

Îți scriu tot din pat cu un mic subicter. Cum scrisei lui Léonie la Paris, *on le ferait à moins*[86]. Nu cred că voi scăpa holul deşi, dacă aş fi mai dârză, mai isteață, poate că nu mi-ar fi băgat pe nimeni. Dar mă las în mâna ta. Am renunțat să mă mai încordez zadarnic. Cine ştie dacă nu e mai bine aşa. Vor fi cheltuielile mai mici şi, la urma urmelor, voi îndura şi eu cum îndură alții. Tocmai bine, am să mă plimb şi eu mai mult şi nu va mai fi la mine pelerinaj. Lume foarte agitată şi dezaxată. Eu nu mai îndrăznesc să-mi fac planuri şi să iau hotărâri. Totul se desfăşoară neprevăzut. Voi trăi şi eu ca o studentă, de vreme ce în tinerețe am avut o viață atât de aşezată. Nu-mi surâde deloc să am aşa aproape de mine, aproape în aceeaşi încăpere, o femeie cu totul străină. Pare fată bună, dar mai ştii ce „stil" are, sau poate n-are nici unul, ceea ce ar fi mai penibil decât unul dezagreabil dar precis. *À la grâce de Dieu!*[87] Sunt pusă pe a nu mai ceda. Prea am înțeles tot şi pe toți şi am pierdut şi sensul vieții mele proprii. Am reflectat zilele acestea în ceasurile când am fost singură şi am constatat că mi-am pierdut viața

---

[86] L-ai face pentru mai puțin (fr.).

[87] Fie voia Domnului (fr.).

prosteşte. Puteam să-mi întrebuinţez darul de la Dumnezeu mai spre folosul tuturor, nu doar pentru un grup infim de oameni. Dacă n-ar fi cei 26 de ani de învăţământ, nimic nu s-ar alege din viaţa mea.

Când mă gândesc câte ceasuri, zile, ani s-au irosit în „conversaţii”, în lupta mea de a convinge oameni care nu s-au schimbat cu o iotă.

Când simţeam că *fac bine* celor care ascultă comentarii din texte geniale, iată, mi-au închis gura. Va fi având şi asta un sens. Iată, m-am predat, nu mai am voinţă proprie. Accept carcera unei singure camere, cu ieşirea pe din dos, accept să mi se ia bucuria de a împărţi gândurile, accept să fiu tratată ca o biată babă nefolositoare, ei şi apoi? Sunt foarte, foarte obosită, Stelule, nu mă lăsa, te rog. Dă-mi curaj ca altădată. Fă-mă să mă cabrez iar. A ta.

22 martie

Dragule, mă simt mai bine, nu ies încă, dar puterile îmi revin. Azi mi-am dat iar seama de unde-mi vine tristeţea neagră, când m-am aşezat să lucrez, m-am înseninat. Imposibilitatea de concentrare din pricina neîntreruptului pelerinaj de vizite fără rost mă disperă. Dacă aş putea închide uşa şase zile pe săptămână! Cum nu mai am nici

cursuri, nici chiar lecții, poate vrea Domnul să-mi pot măcar redacta pe Shakespeare. Azi-dimineață am avut o mare discuție *violentă* cu Dumnezeu. L-am acuzat de nedreptate cu neamul nostru, de colaborare cu cei răi şi nemernici. În fine, am fost foarte îndrăzneață, dar cred că aşa îi plăceam. Nu mai vreau să mă supun *orbeşte.* Mă supun fiindcă la urma urmelor am impresia că *tot* El le ştie mai bine pe toate, dar vreau să ştiu şi eu, şi asta nu se poate când nu mişti, nu te lupți cu El. Azi i-am spus verde în față o mulțime de nedreptăți ce face cu bieții de noi. Furia de a nu mai fi sigur nici în spațiul vital cel mai modest m-a împins la acest rechizitoriu. Parcă am înțeles în sfârşit că ne cere „spațiu intim”. Indignarea de a fi condamnată să nu opresc privirile într-un zid m-a făcut să escamotez plopii care, săracii, mă ajută să escaladez azurul. Dar eu tânjesc după orizonturi largi, nesfârşite, ca pe mare, N-am decât să le descopăr pe dinăuntru, poate! Mă simt stoarsă ca o lămâie de toate puterile bucuriei, de parcă se mişcă mai adânc o năvală de putere. Ce s-o pregăti acolo, sau e iluzie? Poate că, redusă la o cameră, m-or mai lăsa vizitatorii în pace şi voi avea timp şi răgaz să lucrez. Am pierdut infernal de mult timp în ultimii doi ani. La pensie nu îndrăznesc să mă gândesc de teamă să nu o văd ciuntită!

Când azi m-a anunțat şi Andriana că nu vine şi nici n-a precizat ziua revenirii, am înțeles că iar sunt pusă la încercare şi... rabd.

M-am aşezat la birou şi până la urmă n-am scos nici pe Goethe nici pe Sofocle, ci pe Shakespeare, măcar să-mi fixez ideile ce am avut în ultimul an şi care erau, unele, foarte interesante.

De politică nu ştiu decât ce mi se raportă. Cât de neutilat om modern sunt! Mi-am dat radioul meu, socotind că pot beneficia de al lui Jean Paul. Acum stau ca un cuc în colivia mea, temându-mă să intru la stăpânii casei. Atâta pagubă pentru mine. De acum înainte, doar prin vreun miracol mai pot spera la un asemenea lux. Trăiesc mai modest decât o jupâneasă de casă mare. *Tu l'as voulu, Georges Dandin*[88]*.* Aş vrea să mai am *Trotz*[89] în mine, dar pe ce? Pe bătrânețe? Pe sărăcie? Pe „taci tu din gură", pe care mi-l azvârlă moralmente cei pe care i-am crescut? Din fericire că mai ştiu să râd şi o fac cu poftă chiar pe socoteala celor care cred că m-au biruit. E drept, fizic m-au redus la nimic. Sufleteşte, habar n-am de ei şi de toți. Aştept ajutorul vostru. Să sper? Hm? Am făgăduit

[88] Tu ai dorit-o, Georges Dandin (fr.).

[89] Ciudă, încăpățânare (germ.).

o rugăciune zilnică timp de un an sufletelor care au nevoie de ea, cu ruga de a mă scăpa de rechiziții. Ei bine, azi m-au lăsat în pace cei de la Oficiu. Am eu aliații mei puternici pe care cei cu viziune până la vârful nasului îi neagă. Să fie sănătoşi, eu ştiu că Protectorii mei invizibili nu mă lasă. Basinați-i[90] pe cei de la Oficiu, obnubilați-i, faceți ce ştiți. *Haltet sie mir vom Leibe!*[91] Cu drag, a ta, A.

24 martie

Dragul meu, mă simt mult mai bine. Dacă nu era ploaie şi frig, ieşeam puțin. Aş vrea să mă duc mâine la biserică. Tipii cu casa par a se fi astâmpărat, dar nu eşti niciodată sigur cu ei. Sunt o întreprindere de chinuire a burghezului, un fel de casă de ploşnițe contra căreia un singur insecticid ar putea opera. Am impresia că trăiesc în Paradis cât pot încă deschide uşile şi dispune de o perspectivă de 8 metri.

Ieri a venit Mişu să mă vadă. Era să mă supăr rău când am constatat că dă dreptate lui Jean Paul. Fireşte, nu ştia cum s-a comportat. Faptul că-şi apăra spațiul nici nu m-a

---

[90] De la fr. *bassiner*, a pisălogi.

[91] Țineți-i departe de mine! (germ.)

supărat, eram absolut de acord în această privință. Numai negativitatea principială, refuzul absolut de a-mi face cea mai elementară concesie, când eu l-am ținut ani de zile în casă, m-a jignit adânc, fără să mai vorbim de insultele pe care le proferă fără scrupule. Dar e foarte bine aşa. Am mai învățat ceva. O experiență e prețioasă şi, vorba lui Huxley, îți schimbă mintea. E drept că experiențele te fac sceptic, că pierzi credințe şi certitudini, dar e bine să nu te încrezi în oameni până nu i-ai încercat. Eu fac credit cu o dezinvoltură care e inconştientă.

Am văzut-o iar de curând pe dna P. pe care era s-o bag în casă pe simplă „impresie”, când informațiile au fost dezastruoase. M-ai ferit tu, sunt sigură, trimițând pe M. Sergescu. Risc deseori teribile deziluzii din pricina unor oameni uşuratici şi a unui credit acordat fără temei. Am învățat circumspecția cu această ocazie, iar față de Jean Paul cea mai desăvârşită discreție şi lipsă de intimitate. Acelaşi lucru cu fetița, care e adorabilă, dar foarte copilăroasă şi destul de indiferentă. Cu atât mai rău. Voi fi de aici înainte mai egoistă şi mai închisă.

Am o mare poftă de lucru. Orice s-o întâmpla cu casa, deşi am o presimțire că primejdia a trecut, mă pun pe lucru. Lipsa Andrianei mă îmbie la lucru continuu. Inspiră-mă tu. Am o poftă să scriu cele ce văd, dar

umoristic. M-a influențat Huxley. E singurul punct de vedere liber, mă tentează. Dragul meu, te părăsesc pentru a mă pune pe lucru. Tot cu tine am să vorbesc în ceea ce voi scrie. A ta, A.

3 aprilie

Dragul meu, zile chinuite din pricina casei, Jean Paul a fost odios; el nu ştie decât să lovească prin insulte, tratându-mă de nebună bătrână şi necedând absolut nimic. El e idiot, căci în final va pierde biroul. Credeam că va avea mai mult respect pentru socrul lui, dar îi refuză camera cu o răceală cinică. E aproape monstruos. Se crede un om puternic, pe când nu e decât un biet animal egoist ca un lup. Gura, de altfel, îl arată. Cred că egoismul tatălui, combinat cu încăpățânarea de neînvins a mamei au dat un aliaj sălbatic. Te asigur că nu am altă dorință mai fierbinte decât de a mă despărți de ei. O cameră mare în bloc mi-ar conveni. Dar am trecut toate aceste griji lui Dumnezeu. Cum el m-a protejat până astăzi, ştiu că o va face şi de-acum încolo. Dacă tu crezi că vecinătatea cu tata este un avantaj pentru mine, ajută-mă să-l mut aici. Mihaela e fericită la gândul să-l aibă pe tatăl ei lângă ea. Uneori mi-e milă de această fetiță; parcă ar fi un fluturaş

în mâna unui băiat crud, care-l iubeşte pentru moment, dar care îl va tortura în curând. Plecarea „cadetului” meu a fost şi ea revelatoare. Acest copil îşi pierde echilibrul din cauza femeilor care-l asaltează. Mă gândesc adesea că va fi slab cum ai fost şi tu, dar tot atât de profund cinstit şi curat în fundul sufletului. E adevărat că are un farmec irezistibil, îți vine tot timpul să-l răsfeți. Îşi va face drumul, dar vai de el dacă va fi slab. Mă simt foarte singură şi totuşi, atâtea gesturi de afecțiune din toate părțile. Sunt tot timpul întreruptă. Voi reveni mâine. În politică mare stagnare. Neînțelegerile din Occident în privința armamentului Germaniei. Cred că doar Churchill vede clar. Sunt în aer simptome de decizii importante, o atitudine mai clară, mai fermă. Sentința de la Haga este clară. Ce urmări sunt posibile? Dacă ai avea de-a face cu un adversar cinstit! Superioritatea morală, grija omenirii sunt astăzi cauza unei mari slăbiciuni. Numai cel care riscă poate câştiga. Lipsă de imaginație şi de dinamism la cei civilizați, în fața credinței fanatice a barbarilor. Dacă se continuă aşa, cred că vom avea soarta Romei în fața barbarilor. Omenirea avea nevoie de această înnoire vitală. E păcat că o întreagă cultură milenară se pierde. Căci, acum, mijloacele de distrugere nu mai depind de temperamentul şi de capriciile învingătorilor, ci sunt

dirijate sistematic, cu sânge rece, din principiu. Nu va mai fi ruina unei lumi, ci *sfârşitul ei.* Reconstrucţia nu se va mai face ca în Evul Mediu, prin evoluţia omului elementar spre cultură, prin trezirea spiritului, ci vom ridica omul spre un materialism nemilos. Sună, trebuie să văd cine e. A ta, A.

13 aprilie

Dragule, au trecut iar Paştele. M-am împărtăşit, dar fără folosul vizibil de altădată. Atmosfera prea pământească, după acest act suprem, înăbuşe orice elan creator. Am impresia după asemenea întâlniri că nu mi-am meritat decât hrana zilnică, de întreţinere, că n-am fost vrednică de „marele banchet”. Dar tot ce ni se întâmplă, doar este pe măsura noastră. Mulţumesc Mântuitorului că m-a primit şi aşa. Oare, cu preocupări meschine, temporale, am meritat şi atât? Oare nu are dreptate Moscovici, când mă avertizează că rămân înapoi? Când mă cercetez afund, recunosc că stau lipită de pământ, ceea ce nu ar fi un păcat, dar stau acum nu atât din gust de cele pământeşti, cât din inerţie. Iar am gust de iască în mine. Tot ce fac e în materie, mă mişc în treburi mici, şi totuşi, detaşată. Crizele ultime cu Jean Paul m-au obosit. Nu vreau să-l

mai judec pe el. Nu mă mai interesează decât profilul sufletului meu în această cauză. Am fost robită de simțul dreptății, iarăşi şi iarăşi, de indignarea că Jean Paul nu se poartă cum se cuvine. Ei şi? Asta e treaba lui, dar pentru ce să mă înveninez eu şi pentru ce *să sufăr* eu? Am iertat din toată inima, dar nu pot să-i fac credit – sau nu vreau? Oare dragostea de aproape ar însemna să mă expun la violență şi mojicii? Eu cred că nu. M-am dat la o parte, mă şterg din calea lui. De Paşte am intrat eu la ei şi am ciocnit ouă cu el. Am impresia că e în atitudinea lui de acum şi timiditate. Îl ajut cât pot să uite ce a făcut, dar nu admit să reînceapă. Dacă vor veni de la Oficiu, prevăd iar scandaluri. Eu, una, mă voi ține complet la o parte.

15 aprilie

Dragul meu, am fost întreruptă, ca de obicei. Azi e o zi minunată de primăvară. Ca o domniță tânără, curată şi zglobie. Plopii s-au voalat în verde, cerul e palid, parcă timid, dar clar. Eu trenez o gripă. Ieri în pat, linişte. Azi mă duc la „Grigri” cu un sentiment timid, fără entuziasm şi fără nădejde. În mine presimțirea unui sfârşit. Al situației sau al meu? Cred că al situației. Mă revizuiesc sever, nu găsesc în mine resorturi pentru un viitor activ.

Prea am fost numai om de birou şi de şcoală; nu mă văd luptând cu realitățile care sunt compromisuri. Nu mai am nici o încredere în puterile mele creatoare. Se stinge ceva în mine.

Am retrăit o primăvară prin maternitatea încântată față de Puiu. Acum simt că nu mai are nevoie de mine şi de aceea se stinge şi în mine primăvara intempestivă. Nu venea din mine, era un răspuns la ce mi se cerea. O melancolie teribilă mă cotropeşte. N-am poftă de lecții. Aş vrea să pot scrie ceva puternic, altfel decât comentarii de autori. Vreau să-mi dau drumul în larg. *Essayons*[92]. Adică, vino de mă inspiră şi mă susține. Eu voi conduce carul gândului. Uite, acum mă las dusă de voi, nu ştiu ce voi scrie, doar las cuvintele să treacă prin. mine. *J'essaye une sorte d'écriture automatique.*[93]

Cora s-a lovit la ochi, trebuie să văd ce face. Acum te las. Aştept, a ta, A.

---

92 Să încercăm (fr.).

93 Încerc un fel de scriere automată (fr.).

16 aprilie

Am fost la nunta lui Miky Iuca şi Colas Steriade. O pereche de romane din vremuri fericite.

17 aprilie

Dragule, ieri iar am fost întreruptă. Vreau să scriu, să fixez aici bucuria unui ceas frumos. Nunta a fost foarte frumoasă, slujbă solemnă, lume enormă, în sărbătoare, sobră în găteală, cum se cuvine unui neam obidit. Degeaba spune Mițu că pălăriile sunt obrăznicie; erau corecte, şi doar semn de respect pentru lăcaş şi pentru solemnitate. Iar întrerupere. Boby şi Coana Cecilia. E formidabilă această femeie. Un spirit de o ascuțime, de un umor, de un criticism neînfrânt. Intransigența până la cruzime.

Nunta de ieri, adunarea tuturor rezistențelor. *On tient encore bon.*[94] Hainele cam lucioase, dar alura de oameni demni. Miky e o grație; aşa trebuie să le fi închipuit grecii când le-au născocit în mintea lor. Ceva de fluture şi de floare. Încântătoare. Ginerele cam sumbru, ceva,

---

94 Încă mai rezistăm (fr.).

farouche[95], om cu surprize din adâncuri, cert nu de duzină. Am realizat un moment nunta noastră, pe urmă te-am revăzut pe locul unde odihneai printre flori, mi-am amintit, am retrăit o clipă; n-am vrut să prelungesc chinul, slujba la prohodul tău pe care am trăit-o ca o nouă cununie pentru eternitate. O clipă, dar foarte grea, n-am vrut s-o opresc. Nu vreau să sufăr zadarnic. *A chaque jour, sa peine.*[96] Am altele acum, mici, mititele, ca țânțarii. Pe tine te am aproape, uite, şi acum îmi surâzi! Afară e o vreme de o dulceață sfâşietoare pentru o inimă stingheră, dar eu nu sunt singură în fundul meu, tu eşti cu mine. Tristețea bătrâneței e dureroasă; ce bine de tine că ai plecat tânăr! Eu simt pe zi ce trece urâțenia muşchilor ce cad, a ridurilor tot mai adânci, a mişcării ce se îngreunează. E urâtă bătrânețea, oricum ai idealiza-o.

Nu eşti decât un tolerat al vieții.

Plec la doamna Miclescu. Am gripă ascunsă. Nu mi-e bine, îmi e dor de bucurie. A ta, A.

---

[95] Sălbatic (fr.).

[96] Fiecărei zile, suferința ei (fr.).

1 mai

Dragule, alt 1 mai, nu pentru mine care mă simt împinsă de viață spre un „rebut”. Mişcare multă pe străzi, lozinci, strigăte, şi mornă resemnare. Stau şi mă întreb unde se va ajunge cu falsificarea conştiințelor! Dacă se lăsa liberă manifestarea, sunt sigură că mulți ar fi aderat de bunăvoie la noile principii, căci marea masă de oameni muncitori ar fi recunoscut că socialismul îi vrea binele. Dar acum socialismul s-a compromis. Nimeni, nici lucrătorii nu mai cred în buna intenție a revoluționarilor. Cred că de când există, Țara noastră nu a fost mai primejduită ca acum. Din afară şi dinăuntru. Stă mintea în loc când afli de slugărnicia care trebuie să-i dezguste pe ruşi. Sunt convinsă că ei nu au nici o încredere în lichelismul exagerat al multora. Dacă nu ar fi oamenii simpli, fără „cultură”, am fi un neam compromis în ochii omenirii civilizate. E drept, n-am priceput niciodată „morala politică” decât conformă principiilor de bază ale Moralei *tout court*[97]. Două măsuri? Iată simptomul imoralității. Adevărul nu poate fi totuna cu minciuna, nici nu poate fi ajutat de ea. Trăiesc într-o cosmică eroare! Virgil

---

[97] Pe scurt (fr.).

Gheorghiu, în *La vingt-cinquième heure*[98], proclamă dezumanizarea universală, nu mai domnesc decât roboții tehnici. De mult gândesc ca el. Dar eu tot mai am nădejde şi anume în adevărații credincioşi, mai ales creştini care salvează libertatea lor interioară şi cu ea demnitatea şi *calitatea de Om.*

Virgil Gheorghiu nu mai are nădejde. Carte foarte importantă, un document mare. Nu ştiu de ce am o reticență. Oare traducerea insuficientă îi fură din relieful simțirii? Nu pot preciza. Nu pot spune decât că e impresionantă din toate punctele de vedere. Cred că am simțit însă o uşoară nuanță spiritualistă de stil legionar. Poate asta mi-a provocat reticența. Figura țăranului, a preotului şi chiar a poetului, micile schițe de evrei, toate sunt magistrale. Putem fi mândri de asemenea compatrioți care ridică atât de mult prestigiul Țării. Căci sunt şi din acei care înțeleg că nu un neam întreg e lichea!

Ultimele zile au fost îngrozitor de agitate din pricina casei. Acum că m-am instalat în birou şi mi-am făcut un colțişor foarte simpatic, parcă n-a fost nimic. Dar amarul nu era pentru camera pierdută ci pentru comportarea lui Jean Paul. Acum sper că înțelege cât de mult i-a deservit

---

98 Constantin Virgil Gheorghiu, scriitor, născut în 1916, stabilit în Franța în 1948. Aici publică, în 1949, romanul *Ora 25*.

egoismul şi încăpăţânarea lui feroce animalică! Eu sper să nu mă mai las târâtă de slăbiciune pentru Marietta şi chiar şi pentru el şi nevastă; sper că această experienţă atât de dureroasă să-mi fie de folos. În fine! Să înţeleg că fiecare îşi caută mulţumirea în dauna celorlalţi. Voi încerca să nu mai fiu „gâscă”.

Prima măsură: tăcere, lipsă totală de intimitate cu ei ca şi cu noii locatari. Vom vedea mâine cum se soluţionează litigiul dintre dr. Sc. şi tinerii Jianu. Nu vreau să am vreo preferinţă. Voi fi amabilă, *tout juste*[99]. Cu drul Sc. poate m-aş împrieteni, las dar în grija Domnului să aleagă El.

6 mai

Dragul meu, nu pot să lucrez, totul e golit de mine. Nu mai am nici un elan, nici o nădejde nu mă mai înaripează. Ştiu de unde îmi vine. Deşi m-am acomodat cu spaţiul redus, la fiecare moment constat „decăderea” în care am fost împinsă cu brutalitate de Jean Paul. Vecinătatea cu bucătăria şi closetul lor, întâlnirea cu viaţa de la bucătărie la tot pasul, în timp ce camerele de locuit stau goale toată ziua. Obligaţia de a mă scula foarte devreme din cauza zgomotelor vecine, toate astea îmi dau un gust amar de

---

[99] Doar atât (fr.).

înrobire. Măcar de-ar fi voința lui Dumnezeu! Dar toate acestea din pricina atitudinii pline de ură a acestui copil pentru care am sacrificat multe zile propria mea mâncare şi întotdeauna confortul şi linişitea! Nu, nu pot ierta această răutate, *nu mai pot ierta.* Şi cea mică a fost răuvoitoare, căci, iată cum a reuşit să-şi atingă scopul cu mesele în oraş, ar fi putut interveni pentru cameră. Dar asta îi convenea tot atât cât şi lui. Sufăr mai puțin de situație decât în mândria mea rănită, de a fi izgonită la bucătăria propriei mele case de către cei cărora, eu, imbecila, le-am cedat propriul meu pat, şi mobilele mele şi linişitea mea! Le va răsplăti Dumnezeu într-o zi? Sunt nefericită să constat în mine o groaznică nevoie de răzbunare. Doresc să găsesc prilejul să le-o plătesc într-o zi. Nu, n-aş vrea să mor fără să le-o plătesc. Să nu simtă el umilința la care m-a supus? Să fim serioşi! Jean Paul e atât de invidios în sinea lui, că se simte triumfător acum de a mă fi umilit. Dumnezeu să i-o plătească. Eu simt că devin răutăcioasă; aş fi în stare să mă bucur dacă i-aş putea goni din casă. Nu vreau s-o fac, dar o doresc, aş minți dacă n-aş recunoaşte-o. Căci dacă s-ar fi întâmplat unui străin aş suferi tot atât de atâta nerecunoştință. Doamne, de ce ai admis să fiu supusă acestei încercări de către cel căruia nu i-am făcut decât bine? Am fost oare eu

însămi ingrată? Am răspuns eu vreodată binelui cu răul? Nu, după câte ştiu. Am curajul în fața Ta, Doamne, să susțin că n-am fost ingrată față de nici un binefăcător al meu. Poate am uitat, am fost indiferentă, n-am manifestat recunoştință, dar niciodată n-am fost ingrată, nici n-am făcut cu voie rău cuiva. Doresc, fierbinte, cu pasiune, să mi se facă dreptate, să fiu reintegrată în rostul meu şi să simtă fiara că nu triumfă răul în lume. Dar zadarnic doresc, căci răul e mai tare ca virtutea şi binele. De-alde Jean Paul vor triumfa. În lumea asta brutele şi fiarele câştigă, ceilalți suntem călcați în picioare. Zadarnic mă retranşez în dispreț, rana orgoliului lovit, a demnității jignite, doare. Sunt înfrântă şi doresc să mor. Aş vrea să se ştie că m-au ucis ingratitudinea lui şi scârba de oameni pe care a izbutit să o deştepte în mine. *Nu vreau să-l iert.* L-am iertat prea uşor. Revin asupra celor trăite în plină vâltoare acum, când judec rece situația şi când trăiesc zi de zi inconveniențele ei. Nu mai fac nici o concesie, nu-i mai cunosc mai mult decât pe oricare străin. Nu mai doresc nimic mai aprig decât să mă despart de ei. Sunt dezolată că trebuie să constat în mine aproape ură pe această bestie. Acum o înțeleg pe Valérie. Atât mai rău pentru mine că nu ştiu să mă ridic peste răutatea altora şi mă contaminez de ea. Atât mai rău! Dar de, sunt om şi

vreau să fiu om. Cu iertare am ajuns în halul în care am ajuns. Căci, încă o dată, mi-o spun: nu ce s-a întâmplat mă doare, ci cum s-a întâmplat şi că a triumfat răul şi nedreptatea, când era atât de uşor să fie toată lumea în casă mulțumită! Acum s-a găsit formula cea mai năroadă şi nimeni nu are de ce să fie mulțumit. Încă o dată, Doamne, Te rog să faci dreptate, căci dacă nici Tu nu o faci, cum să mai credem în Tine? Să-mi amintesc de cei nenorociți din puşcării? Dar ei trebuie să ispăşească o uşurime măcar! Iartă-mă! Desigur şi eu ispăşesc *slăbiciunea de a mă gândi la nevoile altora* înainte de a le îndeplini pe ale mele. Acum înțeleg efectiv ceea ce am proferat de atâtea ori: „Iubeşte-ți aproapele ca pe tine însuți" – nu înseamnă că trebuie să te uiți pe tine, căci Tu eşti măsura în acest comandament ca şi în cel de a nu face altuia decât ce-ți place şi pentru tine. *Eul* nostru e centrul şi axa şi măsura comportării. Să-i fi dat lui Jean Paul de mâncare, deci, după ce m-am săturat şi eu, să-i fi dat un dormitor, după ce mi l-aş fi păstrat pe al meu etc.

Am fost slabă față de Marietta şi de considerentele mondene: îmi plăcea holul cu biroul deschis, îmi plăcea să am un cadru simpatic şi decent. Acum plătesc: primesc lumea pe la bucătărie şi sunt izgonită din hol pentru că nemernicul de Jean Paul nu dorea să ştie că trec pe acolo

„babele mele”! L-a pierdut şi el, dar a preferat asta decât să-mi lase satisfacția de a trăi cât mai onorabil. Degeaba am încercat să-i explic atitudinea ca încăpățânare şi egoism tâmpit, orbesc, nu! A fost la temelie invidia josnică a tipului care nu suportă nici o superioritate în preajma lui. Faptul că datorită mie a obținut biroul nu mi-l iartă, Să-i răsplătească Dumnezeu, eu mă abțin să intervin, deşi poate că Nuni ar izbuti să indigneze pe V. şi să provoace o revocare a celor întâmplate. Nu vreau să-mi murdăresc viața cu acte de care n-am fost în stare până acum. Îmi pare rău să constat că am ajuns cu disprețul față de acest nemernic până la a-l urî. *Tant pis pour moi!*[100] Nu mi-e ruşine, mi-e silă de mine şi de toți! *Timon* al lui Shakespeare, acum îl înțeleg.

Dragul meu, mai vino în vis, sunt bolnavă în suflet. A ta, A.

P.S. Dacă mă mai prinzi iar gata de iertare, te suplic, susține-mă şi fă-mă dârză şi tare, să nu uit ca să cad iar mesa! Nu vreau să mai fiu iar victima primului nemernic! *Tous autour de moi s’en ressentiront.*[101]

---

[100] Cu atât mai rău pentru mine (fr.).

[101] Se vor resimți toți în jurul meu (fr.).

22 mai

Dragule, lucruri neobişnuite şi dureroase mi se întâmplă. Miercuri noaptea spre joi au luat-o pe Marietta. Nici nu realizez bine. Ştiu doar că de când sunt nu am avut în *trup* o spaimă mai mare. Credeam că-mi sare inima pe gură sau pe nas. Dacă nu s-au rupt vinele şi arterele e o minune. Pe M. mi-o închipui când foarte abătută, când amuzată şi amuzantă. Îi duc continuu grija din pricina lipsei de schimburi şi de toate! Nu mă tem de moralul ei, numai de n-ar fi singură. Mi se pare că visez şi nu mai sper şi nu mai văd nimic în viitor. *Si c'est cela la fin, elle est bien piètre.*[102] Mi-a intrat în cap că Marietta e victima unei delaţiuni şi anume din cei care circulă la A. Callig. Marietta vorbeşte, ca şi mine, cu o pasiune şi o totală imprudenţă, şi nici măcar nu avem necaz pe vreun om. Dăm prosteşte înainte cu gura. Faptul că sunt canalii care se duc să denunţe oameni inofensivi ca noi mă scârbeşte. Poţi muri de scârbă? Cred că da.

Pe tine te visez acum aproape zilnic. Sunt sigură că veghezi asupra noastră. După visul de azi, aş putea crede că azi o judecă. Dar de ce îmi tot spui că divorţezi sau că pleci cu alta? Azi era Utta von Naunburg, cea din V. 14

---

[102] Dacă acesta e sfârşitul, atunci e foarte păcătos (fr.).

sau 15. Eşti nemulțumit de mine? Dar eu cât mă scârbesc! Îmi e lehamite de lume. Ieri la Lilly Grig. revăzut Argintescu Amza. Deştept, dar prea încrezut şi obraznic şi suficient. În fond, poate, un mare timid.

Pentru Grig. mă tem. Boala lui de inimă e gravă. Răguşeala la telefon să fie un simptom? Îi duc foarte tare grija. Îmi e foarte, foarte simpatic, sunt oameni buni, generoşi şi nu sunt fricoşi.

Te rog, Stelule, tu care erai prietenul lor, păzeşte-l. Eu, una, am un vag sentiment prost. Dar vreau să cred în ce e mai bun. Toată dispoziția mea e proastă. M-am obosit de oameni. Aş vrea să alerg pe pajişti înflorite şi prin luminişuri de pădure, să aud cucul cântând şi să cânte aerul. Ah, Doamne! Te sărut şi te rog să ai grijă de noi. A ta, A.

26 mai

Dragule, azi, acum, în dimineața asta se împlinesc 37 ani de la doctoratul meu.

Sunt tristă din pricina Mariettei. Azi, numai ea m-ar putea înțelege şi ar suferi cu mine, singura care a asistat atunci la bucuria şi triumful efortului tineresc, singura, aci la noi, singura supraviețuitoare, cu mine, a acelor

ceasuri. Câtă nădejde, câte făgăduinţi făcute vieţii, şi ce s-a ales din ea? Nu vreau să mânii pe Dumnezeu. Tot ce a fost bun în viaţa mea e de la El, ce a fost greşit, nereuşit, este din vina mea, a slăbiciunilor mele. Îmi e dor de toţi cei de atunci, teribil, dureros. Şi nu pot vorbi despre acest eveniment al vieţii mele decât cu Mişu, care n-a fost prezent mi se pare, dar a venit să mă vadă după prânz. Tot aşa Vâlsan. Sunt impresii atât de vii, ca de alaltăieri. Marietta desigur nu ştie data precisă. Urlu ca o proastă, nu mă pot reţine. Mă doare că e închisă, tocmai ea, cea mai nevinovată şi atât de şicanată de viaţă! O bănuiesc tare curajoasă, dar mai ştim noi de ce reflexe suntem în stare?! Azi îmi lipseşte teribil. Aş fi plecat cu ea spre lacuri, printre trandafiri.

Nu vreau să mă înduioşez mai tare. Trebuie să mă obişnuiesc să trăiesc exclusiv prezentul. Să mă bucur de zilele de vară, de flori şi pomi şi de ceasurile calme. Veşnicul regret şi incapacitatea de a fi fericită altfel decât „în viitor” mi-au prăpădit bunătate de viaţă. Mor bleagă şi pace! Aşteptarea... a ce? Oare ce mai aştept la vârsta mea? Mai am eu un rost? Sunt pusă la o parte, într-o vitrină care şi ea e pusă la o parte până vor veni s-o sfărâme într-o bună zi cu tot ce este în ea! O lume nouă?! O simt în intimitatea casei: un nepot care nu te salută şi cu zilele nu

te vede, tineri oportunişti mulţumiţi că lor le merge bine. Nici poezie, nici nostalgie, nici revoltă, nici simpatie. Halal de omenire nouă! Şi eu ce mai am de făcut? Nu pot răspunde fiindcă nu mai iubesc viaţa aşa cum se prezintă: răutate, indiferenţă şi egoism. Căci cei de vârsta mea, cei de teapa mea, sunt trecutul. Să te retragi în amintiri? *Merci*, asta e moarte.

Alaltăieri seară la concertul Valentin Gheorghiu, Şt. Gheorghiu, Aldulescu, mi-a uns sufletul, dar sala complet, sau aproape, străină. Entuziasm? Da, desigur. *Mon cadet* mai încântător ca oricând, dar deplasat, săracul printre „bătrâni”. *Aimée*[103] cam matură. *Mütterlich* – maternă, frumuşică, apetisantă, dar nu o cred *inspiratrice*[104]. M-am amuzat, dar melancolic! Am impresia că toate axele sunt deplasate şi că lumea se mişcă fără rost, afară din rost. Amorţeală cruntă în mine şi în jurul meu. Visul cu A[ndré] G[ide], foarte, foarte curios. Venit la noi, mare sărbătorire şi parcă dând o comandă sau mai bine zis, iniţiind un grup de soldaţi! Eu, despărţită printr-un zid, auzind doar. Treceam nebăgată în seamă în faţa estradei festive. E un vis cu tâlc. Voi vedea. Poate veşti în drum.

---

[103] Numele prietenei (viitoare soţie) lui Puiu Tăutu, care în franceză înseamnă iubita.

[104] Inspiratoare, muză (fr.).

Lectura Maricichii de ieri. Interesant, foarte aparte, dar confuz. Dacă ar lucra bucata, ar putea ieşi ceva bun şi aparte. Dar are curajul de a lucra cu continuitate? Nu ştiu de ce stilul acesta prea flou, necontrolat, m-a întristat. Probleme grele care cer adâncire – ea lucrează impresionist. Poate trebuia să fiu mai puțin severă. Dar lucrul merita realmente multă atenție serioasă. E şi în ea o superficialitate datorită lipsei de nădejde, a unui *À quoi bon?* Nu e de mirare. Mediul şi ereditatea, lipsa de perspective. Nu credeam să ajung vreodată la această aplatizare totală. Nu mai am puterea de a reacționa. Dar bieții din închisori? Doamne! Cum rabzi Tu atâta nelegiuire? Voi cum priviți acest triumf al răului? A ta, A.

2 iunie

Dragule, zile anoste, triste, îngrijorate, fără orizont. Sub forma asta, viața îşi arată zădărnicia. Dacă n-aş crede că e o epocă de „hibernare" a umanului din mine, ar fi dezolant. *Nici un interes vital*, în fundul fundului o indiferență grea, de natură, desigur, biologică, nicidecum spirituală. Indiferență şi dispreț, uneori milă. S-a stins în mine persoana pentru oameni. Au rămas foarte puțini care-mi fac o reală bucurie să-i văd.

Ieri o zi foarte grea pentru sufletul meu. Ştefana revine cu un fel de orgoliu iar şi iar asupra propunerilor tale şi asupra scenei din noaptea de 6-7 septembrie 1940. Înțeleg că nu gelozia mi se deşteaptă, ci o imensă melancolie în fața unei vieți în care tu m-ai mințit şi m-ai înşelat, ezit să spun: „m-ai trădat”, deşi, dacă e vorba să fim veridici, „m-ai trădat”. Căci atâta indiferență pentru sufletul tovarăşei tale, atâta lipsă de considerație, nu e oare trădare față de bietul om din mine? Şi, vezi, consecințele durează; din când în când, trebuie să mă mistific, tot eu, să suport destăinuirile unei femei simple, care nu e decât simbolul tuturor femeilor de rând cu care m-ai schimbat atât de uşor! E prima dată de când te-ai dus, când îți vorbesc aşa. Ei da! Nici chiar suprema despărțire nu mai poate înăbuşi în mine adevărul! Am iertat de mult, mi-am explicat totul, ba recunosc că port şi eu vina din pricina lipsei mele de vitalitate sau poate din pricina conştiinței mele prea clare de care tu te fereai uneori! Ştiu. Am şi eu vina mea în menajul nostru, n-am fost destul de femeie. Mai bine te înşelam şi eram altfel. Erai poate mai fericit ca bărbat. Dar *omul* din tine ar fi suferit. Vezi, acum stau de vorbă cu „omul”, cu el mă înțeleg în veşnicie. Tu înțelegi că nu sunt reproşuri ce-ți fac. E doar constatarea dureroasă de a fi

fost o *poire*[105]! Şi asta o fac din pricină că constat purtarea altora față de mine azi. Scena de ieri a lui Mişu, de o nedreptate revoltătoare, instigat de Marietta, m-a exasperat, nu doar că m-a durut, dar m-a scârbit de oameni! E posibil să-mi reproşeze tot mie că „fac mizerii" „copiilor"! El n-are habar de mojiciile ce înghit (adică am înghițit, căci acum evit orice întâlnire), sau se face că nu le ştie. Dar lovitura mare mi-a dat-o indirect Marietta. E posibil ca ea să-i ceară lui Mişu să intervină? Oare nu s-a înțeles cu mine pe tema asta? Oare n-a crezut în cuvântul meu când i-am spus că am iertat, dar că vreau să rup orice contact ce nu e decât prilej de suferință pentru mine? Oare ea n-a înțeles cât de rău se poartă fiul ei cu mine? De ce dorința de a mă readuce iar în sfera în care nu aş avea decât de suferit? Desigur, pentru a-l servi pe copilul ei, asigurându-l până şi de gândurile mele favorabile, dar mai ales de avantagiile pe care le oferă apropierea mea. Poate că aşa o fi matern, dar omeneşte e un mare păcat pe care l-a făcut față de mine. Nici ea nu vede în mine decât biata omidă ce trebuie paralizată, dar ținută vie pentru ca larvele să fie hrănite cu vietate! E grozav instinctul matern, dar la gradul acesta la oameni e profund imoral, fiindcă e exclusiv animalic. Acum înțeleg

---

105 Pară, aici cu sensul de nătăfleață (fr.).

de unde atâta animalitate brutală în Jean Paul. Delicatețea Mariettei e mare, e drept, dar instinctualitatea ei e şi mai mare. Fireşte, firea maternă ia aspectul cel mai nobil, dar nu e mai puțin instinctualitate, adică animalitate, primitivitate.

Cât e Ionel de violent, el e mai puțin instinctiv, e mult mai „om” fiindcă e mai conştient. Culmea este că Marietta e şi foarte conştientă, totuşi o covârşeşte *instinctul* matern. Ea crede că e un sentiment superior, când la ea, din păcate, nu e decât impuls primitiv. *Affenliebe.*[106]

Nu mai vreau să mă amărăsc singură. Un lucru e cert: de o bucată de vreme mi se deschid ochii în toate părțile. Ieri a picat *coup sur coup*[107] decepția soției, decepția prietenei şi decepția sorei. Mi se părea că am primit palme de la voi şi de la ai noştri de aici. Dar, pe când plângeam mai cu amar, telefonul lui Puiu a picat ca o mângâiere. A fost providențial. Am nevoie de afecțiune total dezinteresată, să fiu iubită pentru mine, aşa cum sunt. Nici pentru că sunt „interesantă” nici pentru a fi „bună” sau „deşteaptă” sau folositoare. Ştiu că prietenele mele mă iubesc aproape pentru mine, dar neamul, nu!

---

[106] Dragoste de maimuță (germ.).

[107] Lovitură după lovitură (fr.).

Prezența copilului meu de suflet îmi face bine. Ştiu că „neamul” bănuieşte o slăbiciune, nici măcar nu mă supără. *Je m’en fiche*![108] Ce fericire să ai un copil al tău pe care să nu-l iubeşti ca *Affenmutter*[109], dar pe care să-l cârmuieşti cât trebuie, pe care să-l ajuți să se găsească şi să-şi cucerească *libertatea.* Şi Coca mă bucura mult, e un om autentic şi care mă iubeşte. O iubesc şi pentru ea şi pentru Viorica noastră. Mă uit la poză. Viorica râde, dar e tristă. Unde eşti, Viorica dragă, ți-e bine? Destul ai suferit, destule decepții ți-am dat toți; meriți bucuria seninătății! Şi pe mata te iubesc.

Dragul meu, mi-am vărsat focul. Ieri am suferit, mai ales m-am indignat de nedreptatea lui Mişu. Valérie pretindea că era „montat” din pricina unui vin negru băut la un prieten. Se poate, dar temperamentul se dă pe față din pricina vinului! Violent şi nedrept. Scrisoarea lui A. de anul trecut nu era tocmai nedreaptă, deşi era prea crudă. E grozav cum am ajuns toți să ne judecăm. Pricina e că *nu ne iubim.* Mă văd în oglindă, mă speriu, o babă. E teribil să fii bătrân, fără nădejdi şi profund decepționat de ce e în jurul tău. Mă întreb dacă aiurea e mai bine. Nu cred. Doar

---

[108] Puțin îmi pasă! (fr.)

[109] Mamă de maimuță (fr.).

că sunt oameni mai umani. Situația generală mă disperă. Numai vorbe pretutindeni şi fiecare îşi face interesul lui. Nu mai ştiu ce să cred, nici măcar ce să doresc. Intrăm în Haos. Trebuie să fie mai bine de voi; aici, la noi, afară de frumusețea naturii, restul e odios. Te las, nu fi supărat pe mine, nici măcar nu aş avea puterea să-mi pară rău. Nu mai vreau să fiu *poire*. Gata. A ta, A.

10 iunie

Dragul meu, n-am mai venit aici să mă întâlnesc cu tine şi cu sufletul meu. Mă cheltuiesc zadarnic. Nimic important decât veştile despre Marietta. Dar or fi adevărate? Prea ar fi bun regimul, adică omenos cât de cât. Ori sunt omenoşi şi doar reacționarii inventă minciuni împotriva lor? Dacă n-ar fi arestările şi indiferența pentru cei care nu sunt cu ei şi pe care îi lasă în mizerie!

Nu ştiu ce e cu mine, mă năpădeşte o totală detaşare de toate şi lipsa de rost în viață! Curg zilele fără să fac nimic, nimic. Dau să scriu, nu pot, sunt complet uscată şi sterilă. Trec zilele peste mine, mă desfac sau mă evaporez? Nu mai găsesc în mine nici măcar revolte, de dorințe nici nu mai vorbesc. Cartea *By an unknown disciple* m-a mişcat şi mi-a turnat balsam în golul meu. Aveam

impresia că L-am întâlnit pe Iisus. Dar îl arată numai om, îl iubesc cu căldură de câteva zile; dar calea Lui duce la mântuire numai dacă o urmezi până la capăt. Şi e clar, nici nu e vorba de altă viață decât cea sufletească. În fond, Împărăția Cerului, definită de noi, dacă nu o realizăm, nu este. Atunci? Dacă nu o creezi continuu din tine, atunci te aşteaptă Neantul. De mult am simțit şi gândit aşa, dar slăbiciunea din mine cere un reazem exterior, sensibil. Îmi trebuie să nădăjduiesc în o altă lume, cu lumină, cu armonie, cu îngeri, cu sfinți, cu frumusețe şi bunătate. Dar dacă această lume depinde numai de noi, apoi slabă nădejde! Nu-L poți vedea pe Cristos şi pe Tatăl dacă nu-i creezi în tine. E drept aşa, dar e teribil. Câți ajung la El? Iar dacă nu ajung, tot efortul acestei vieți e pierdut? Sau poate curge pierzându-se în marele fluviu al efortului spre spirit al umanității întregi? O picătură într-un şuvoi, o picătură fără nume. Să fie vina mea că nu pot să fac săritura cea mare din determinism în libertate? Oare ereditatea, structura, tensiunea etc. sunt în puterea mea? Ce fel e această dreptate divină? Oare n-am înțeles pe dos Evanghelia? Oare Iisus a predicat altceva decât liberarea de sine? Calea ce o indică prin virtuțile creştineşti duce la fericire, adică la libertate.

Recunosc că e o mare bucurie în dragoste, în iertare, în împăcare. Vizita la Fink m-a liniştit faţă de Jean Paul. I-am răsplătit răul cu un bine. Nu mai mă indignează acum nerecunoştinţa lui. Eu am fost capabilă de actul generos de renunţare. Puteam să-mi recapăt holul dacă suflam o vorbă lui Fink. N-am vrut. Oare n-a fost şi groaza de scenele ce m-ar fi aşteptat? Se poate. Ce mă mulţumeşte însă e „culanţa" de care am fost în stare, *calitatea* cu care am reacţionat.

Parfumul rozelor de la Zoe e insistent. Îmi place, mă înmoaie ca şi valsul ce vine nu ştiu de la ce radio. Un fel de ameţeală plăcută mă cuprinde. Nu ceri nimic, te laşi dus, pe ce val? Ieri mi-am amintit baia de la Balcic, păcatul acelui plonjon în mare pe care-l asemeni adulterului. Îmi e dor de mare, nu doar ca s-o văd numai, aş vrea să mă las dusă de valuri. E fără îndoială o ispită a trupului, o fi păcătoasă, dar nu o pot condamna. M-aş dărui mării cu o voluptate pe care n-am simţit-o de mult.

Ieri vizită la Grig, cu Lala şi Lulu. Două ore bune, prieteneşti, cred că pe Grig şi Lilly i-au amuzat şi le-au făcut bine. Veştile generale par a fi bune. Din păcate fluctuaţia sufletească a ascultătorilor e obositoare. Trebuie să te ţii tare să nu te scoată din linia şi dispoziţia ta. Într-o zi sunt în cer şi a doua zi disperaţi. E obositoare

ambianța. Mai bună izolarea, dar nu o obțin decât cu greu. O veni azi doctorașul[110] la dejun? Lipsa telefonului poate pricinui multe încurcături. O fi vrut să se scuze dar n-a avut cum. Mi-ar face plăcere să-l văd. Tinerețea, ca parfumul de roze și valsul, te amețește și-ți dă poftă de viață.

13 iunie

Dragul meu, zile anoste și zile grele. Nu fac nimic interesant, nimic util. Numai vestea de la Marietta ne-a adus cel puțin o mulțumire, e sănătoasă, cu voia Domnului. Acum aflai că Dina a fost luată și ea. Flo era amărâtă la telefon. Sunt experiențe neașteptate care ne depășesc.

16 iunie

Am văzut pe Flo; e teribil cât au de suportat bieții părinți! Cred totuși că dacă altădată s-ar fi întâmplat așa ceva, înnebuneam cu toții. Trebuie să fie un factor important obiceiul și apoi frecvența unor asemenea întâmplări. Te

---

[110] Puiu Tăutu.

blazează. Îmi este grijă de biata fetiță, deşi o ştiu tare sufleteşte. Dar mai ştii de ce eşti în stare în asemenea situații? Eu, una, mă culc cu ruga fierbinte către Sf. Fecioară să mă deştepte tot în patul meu! Nu. Nu am eroismul să doresc o asemenea încercare! Pe Marietta o aştept cu un fel de grabă crescândă, deşi cărțile – singurul mijloc de a afla ce este cu ea – prezic zăbavă. Doamne! De ce le vor fi ținând sechestrate pe bietele femei!? Nu înțeleg multe lucruri. Mă resemnez. Aştept. Ce? Pentru moment, liberarea Mariettei!

Ieri le-a luat şi camera. E drept ce spun franțujii: *jamais deux sans trois*[111]! Cu îmbâcseala de la mine m-am obişnuit, dar la ei parcă e mai grav: mobilă multă şi dezordine de bază! Le duc grija la toți căci după ce că nu se înțelegeau între ei, acum va fi cumplit să stea în şi mai mare proximitate. Tot mai mult cred că încercările sunt croite pe măsura păcatelor sau greşelilor, *insuficiențelor*, mai bine zis, noastre. Până nu se vor tolera reciproc, nu vor scăpa unii de alții. O simt şi în mine cu privire la Jean Paul. Iar m-a „dat afară”, iar mojic fiindcă am îndrăznit să-mi cer mia împrumutată din sărăcia mea. Obiectiv vorbind, Jean Paul e odios, dar nu vreau nici să judec, nici

---

[111] Niciodată doi fără trei (fr.), cu sensul că un necaz nu vine niciodată singur.

să condamn. Îl las în plata Domnului iar eu, de data asta, socot că am dreptul să-i refuz orice leu. Prea își bate joc de mine, prea minte și după toate mă și tratează ca pe un câine. Mi-a venit să și râd de mine miercuri seara când urla la mine după ce îmi ceruse iar 100 de lei. El, cel cu leafa mare, mie, o pârlită, care vând din casă ca să trăiesc. Iar pe urmă, două minute mai târziu, urlă „ieși afară”. Sunt curioasă dacă nu sunt sancțiuni dumnezeiești pentru atâta rea-credință și neomenie. Aproape că aș fi decepționată de atotînțelepciunea divină dacă ar lăsa să treacă asemenea păcate. Poate că pentru mine este suprema încercare a răbdării și a puterii de înțelegere a aproapelui. Am acceptat, dar am jurat, de data asta pe liniștea sufletului tău, că rup orice relații cu un astfel de om instabil, mojic și care nu se ține de cuvânt. Dar biata! Închei acest capitol, a fost costisitor la propriu și la figurat; șapte ani de continuă apăsare, renunțare și frustrare adeseori de ultima mea lețcaie, lecție scumpă, dar sper că va fi bine învățată. Dacă nu aș fi întâlnit decât asemenea specimene în viață, cred că nu suportam să trăiesc atâția ani! *Il y a de quoi vous degouter de l'humanité!*[112] E un primitiv plin de păcatele decadenței

[112] Ai de ce să fii dezgustat de omenire (fr.).

unei civilizații. N-are generozitatea primitivului şi îi lipseşte omenia civilizatului. Dar acum: basta.

Aştept pe Rhea şi pe Coca să mergem la cinema împreună, mă tem că nu mai vin. Telefonez lui Coca şi Nellu să ne plimbăm împreună. Să vedem ce se alege din atâtea proiecte.

Nu lucrez nimic, citesc doar şi mă simt bine aşa. Dragul meu, aibi grijă de noi toți. A ta, Alice.

P.S. Sentimente curioase mă cuprind noaptea, nu mă mai recunosc. Un dor năprasnic de altceva şi altceva şi de *Nachholen*[113]. O avea Goethe dreptate, dar pentru genii, nu pentru oameni de rând. *Dar nu sunt om de rând.* Simt tot mai limpede că sunt un om de rasă bună.

31 august

Dragul meu, iată două luni şi jumătate că n-am scris un rând aici. Înseamnă că n-am mai luat nimic prea în serios, că am trăit „pe dinafară”. E drept că nu am mai făcut nici un efort, *je fais la planche*[114] în marea ordine ce este Dumnezeu. Părintele Gala a găsit expresia. Poate că şi el trece prin aceeaşi stare.

---

113 Recuperare (germ.).

114 Fac pluta (fr.).

Nu mai pot să-ți reconstituiesc aici micile întâmplări din acest răstimp, nici golul tot mai adânc din mine. Crizele de inimă, grijile, indispozițiile la şir din pricina căldurii şi a lipsei de aer, senzațiile de pulverizare şi topire a firii mele, care parcă şi-a pierdut ce avea cristalin, orânduit în ea. *On va à l'eau!*[115] O lene esențială, datorită simțământului că nu mai am un rost activ în viață. Apoi lipsa de securitate care, în fond, e a întregii vieți, căci cine a putut garanta că va mai apuca, ziua de mâine! Dar trăiam pe vremuri într-o aparență solidă de securitate bazată pe legalitatea relativă, e drept, dar veleitară de absolut. Acum mi se revelă adevărata natură a vieții: un risc, o necontenită aventură, nici o securitate. Poate dacă aş avea timp să trăiesc aşa mai mulți ani, aş găsi că aşa e bine. Sau dacă aş putea să mă las de bunăvoie în mâna lui Dumnezeu! *L'abandon total à Dieu!* Am crezut uneori că l-am făcut şi trăit, dar la un examen mai de aproape constat că e în acest abandon un gust de „neputință" de a face altfel. E un „n-am încotro" şi dedesubtul „abandonului" o rancună, o budare fața de Cel Puternic. Şi mai adânc dedesubt, o trufie a omului care *ştie* cel puțin ce i se întâmplă. Trufia lui Lucifer, trufia inteligenței. Aş vrea să pot înfrânge această atitudine pasivă în abandon şi activă numai în opoziția

[115] Ne ia apa (fr.).

față de Creator. Dar oare izbutesc? Ca Pascal, îngenunchez, mă rog foarte smerit, dar „judec”. Ştiu că judecata mea de „parte” e stupidă, că ar trebui să trăiesc abandonul, adică integrarea în Tot. Dar pot? Desigur trebuie *harul* ca să te scoată din micul, aparentul tău Eu, cel crescut din inteligență numai. Trebuie *inspirație* ca să te smulgi din parte şi să te identifici cu Totul. Şi experimentez intim *neputința* asta, îi zic lene, dar e neputință. Lipsa de energie spirituală, lipsa de elan, aripile paralizate. Dau să-mi explic cauzele. Dar în fundul conştiinței ştiu că nu întâmplările externe, nici măcar lipsa Mariettei şi grija de ea, m-au ologit. Sunt ca ologul din Evanghelie şi nu ştiu ca el să cer tămăduirea.

Bănuiesc cum am ologit. M-am lăsat antrenată intim de regrete că nu mi-am împlinit destul viața pământească. Nevoia de a recupera vremea pierdută trăind în imaginație cele pierdute. *Je ne suis plus penchée sur mon être de chair.*[116] Am lăsat să crească în mine dorințele mondene. Am jucat în imaginație o viață care n-a fost deloc a mea şi m-am împotmolit în materie tocmai atunci când piesa era ideală. Căci, chiar şi minciuna, şi iluzia voită sunt materie.

Am făcut în gând băi de mare care mi-au exaltat trupul, am retrăit în gând senzația valurilor până la halucinație,

---

[116] Nu m-am mai aplecat asupra ființei mele de carne (fr.).

am comis iar „adulterul” cu marea şi am ieşit oloagă în suflet din aceste băi de senzualitate imaginativă. Păcatul e, desigur, în conştiinţă un timp. Şi eu mi-am păstrat trupul curat, dar l-am aprins pe dinăuntru. Îmi zic: se vede că erau resturi nelichidate care trebuiau arse. Poate că Dumnezeu mi-a trimis această stare ca să mă consolez de golul vieţii mele actuale, poate ca să mă ispitească. E teribil să simţi o fringală de viaţă, de simţire, de acţiune în tine şi să ştii că eşti definitiv despărţit de viaţă, fiindcă ea nu mai are nevoie de tine! Nu sunt fericită decât în extrem de scurtele clipe de rugăciune şi în ceasurile când le vorbesc prietenelor mele de Goethe. Vai, cum îi simt de tragică „renunţarea” sub zâmbetul lui suveran de stăpân pe sine!

Îţi privesc fotografiile şi pe Viorica. Aş vrea să vă ştiu fericiţi. Voi v-aţi frânt mai puţin, aţi trăit, v-aţi împlinit: doruri şi dorinţi, acum sunteţi liberi.

Duminică 3 septembrie e iar un soroc, mă tem că plec încărcată de o povară de neîmpliniri pe care le voi avea de purtat dincolo! Şi-mi voi rata veşnicia, cum mi-am ratat vremelnicia. De ce? Pentru că nu am avut putinţa să mă liberez aici de toate hainele conformiste, pentru că am fost *supusă* lumii, adică legilor ei, fără să am curajul să-mi urmez glasul chemării mele proprii. Am fost o „impecabilă”

şi prin asta am păcătuit faţă de adevăr. Simt uneori dezolaţia „imposibilului" şi realizez ce trebuie să fie purgatoriul. Mă rog Sfintei Fecioare şi Ea mă linişteşte. Nu mă lăsa. A ta, A.

15 septembrie

Dragule, m-a obosit aşteptarea Mariettei, care e obsedantă şi parcă un simbol al celeilalte. Zilele trec anoste. Singurul lucru care mă tentează sunt *Scrisorile către fiul şi fiica mea*[117], care merg încet, dar care-mi dau iar sensul realului.

Întoarcerea Dinei, a doamnei Ella B. m-a liniştit asupra Mariettei aflând veşti despre viaţa lor, reconstituind-o, parcă sunt mai puţin despărţită de ea. Încăpăţânările ei mă revoltă, dar dacă aşa suntem făcuţi? Nici nu mai încerc vreo intervenţie, trebuie să am curajul să nu mă mai simt responsabilă pentru toţi. Văd că merge mai bine aşa de când nu mai avansez nici un sfat lui Jean Paul. În fond e o formă de tiranie această nevoie de a tot „face bine" celor ce nu vor ajutorul tău. Îmi revizuiam sentimentele. Mă îngrozesc ce puţini oameni mă interesează cu adevărat

---

[117] Volum apărut postum, în 1994, la Editura Dacia, Cluj, în îngrijirea doamnei Ana Maria Murnu.

şi mai ales că sunt mai mulţi străini prieteni decât rude. În fond, ce contează şi trebuie azi salvat e „Omul” conştient şi liber. Sunt virtuţi care cad pe planul al doilea ca, de exemplu, cinstea femeilor şi inteligenţa bărbaţilor. Fireşte, îi prefer inteligenţi, dar mai presus de toate, îi vreau dintr-o bucată.

Bunătatea, pe care o preţuiam atât de sus, o ţin şi azi în cinste, dar ştiu că e supremul lux ce-şi poate permite un om şi numai cu riscul soartei lui proprii!

Am impresia că la noi suntem într-o termitieră, sau, mai bine zis, suntem o locuinţă minată de termite care tot riscă să se surpe. Moralmente, fireşte. Totul e minciună şi până şi „cei tari” s-au moleşit. Unii după alţii intră în compromisuri. Aseară, S. Bruckner, pe de o parte, vorbeşte de rezistenţa ei împotriva tuturor compromisurilor, pe de alta îmi mărturisea „traducerile” de literatură proastă şi care merg împotriva convingerilor ei. Şi Z.Gh. a tradus un roman care o dezgustă şi alţii şi alţii. Trebuie să trăieşti, fireşte. Dar sunt pactizări profitabile, *hélas*! Sunt tristă, Stello dragă, fiindcă sunt în mine foarte singură. Pare un paradox, dar tu ştii că este aşa. „Copilul” meu îmi e foarte drag, e un interes viu, sănătos, înviorător; aş vrea să fac mai mult pentru el, dar nici să-i dau impresia că am o slăbiciune, cum cred ai mei.

Nu e slăbiciune, e un sentiment puternic, clar, lucid. Mă simt *mamă* în cel mai pur înțeles al cuvântului. Acum îl înțeleg pe deplin pe Montaigne. Pot să nu-l văd, dar aş vrea să-i pot îndrepta paşii spre cele mai solide valori.

Copiii mei, Maricica şi Jean Paul, nu m-au ascultat niciodată; constat cu durere că nu le-am folosit în formația lor inimă. Puiu, am impresia că soarbe cu nesaț din ceasurile ce le petrece sâmbăta la dejun cu mine. Îl interesează tot ce spun, ce fac, crede în mine. Şi eu cred în acest copil. E slab totuşi. Pe această latură trebuie lucrat şi adus la echilibru. Natură generoasă şi luminată de talent. Îmi e drag şi-ți mulțumesc pentru el, căci tu mi l-ai trimis. Maternitatea mă întinereşte şi mă leagă de viitor.

Vizita lui Nellu cu logodnica mi-a fost foarte plăcută. Nellu îmi e foarte drag, iar Sorina pare un om întreg, deschis, curat. Mi-ar fi drag să-i văd des, să-i am în preajma mea. E atât de dureros să simți că vârsta, ca atare, nu lipsurile tale personale, te pune la o parte de viață. Oricum vor fi lucrurile, nu se mai contează pe tine. Şi totuşi, între ceea ce eram la 40-45 de ani, când „contam", şi ce sunt acum e o deosebire mare în favoarea actualului. Niciodată n-am fost mai obiectivă, mai clarvăzătoare, mai detaşată de orice interes personal şi nici nu am văzut departe şi limpede ca acum.

Pesemne însă că vârsta îţi ia fervoarea fizică pentru viaţă şi că e nevoie de acest combustibil pentru a aprinde flacăra vieţii în jurul tău! Fervoarea o am intactă, dar izvorăşte din suflet. Când mă întreb foarte sincer ce mă mai reţine în viaţă, trebuie să răspund cinstit: teama de necunoscutul morţii. Altfel, de ce aş mai dori să supravieţuiesc? Aş putea să scriu. Desigur. Dar mă roade un tainic *la ce bun*? Ce va veni de-acum înainte e altfel decât am trăit noi. Azi nu mai are rost să scrie decât geniile epocale. Restul se va pierde. Opiniile noastre nu mai trec... „dincolo”. Ştiu că scriind aceasta, îmi iau şi forţa de a scrie *Scrisorile*; voi continua de dragul copilului meu. Sunt jucării ce-i ofer sâmbăta la desert. Dar voi putea să le mai scriu când mă roade certitudinea că cei tineri vor avea de clădit o lume cu totul alta decât a fost a noastră?

Sunt foarte obosită sufleteşte. Au izbutit să mă sece şi pe mine. Poate doar temporar. E drept că n-am nici o distracţie, nici un stimulent şi trăiesc într-un anturaj din care nu mai agonisesc forţe noi. Toţi epuizaţi, mulţi insuficienţi.

Dragule, trimite-mi pe Marietta. Atâta. A.

Am citit *Feuillets d’automne* a lui A. Gide. Carte frumoasă prin limpezime, nobleţe, varietate. Dar e carte de

om obosit. Sunt încă accente superbe ca: *Oh, n'être jamais que quelque part! N'être jamais que quelqu'un!*" (*Printemps*)[118], dar totul sună ca din depărtare, foi care cad în jurul unui arbore impozant. Mă cuprinde o nespusă melancolie ca şi în fața unor pagini din Goethe septuagenarul.

Dragul meu, am nevoie de o mare bucurie. Mare, deşteptătoare, învelitoare! Şi mă tem că nu-mi va mai veni niciodată. Oare credința mea e factice, sau numai voit construită? Nu cred, de vreme ce am elanuri de dragoste puternice către Dumnezeu şi simt Providența şi ocrotirea Sfintei Fecioare şi prezența Mântuitorului. Cred că disociez prea tare pe *aici* de *dincolo* şi, cum trăiesc *aici*, îmi trebuie lucruri *à la mode terrestre*[119]. Când stau să le detaliez, nu mă opresc la nici una, nici bani, nici vază, nici lux, constat că sunt detaşată de tot, numai că nu am curajul să renunț până şi la posibilitatea de a mă mai bucura! Nu mai trăiesc fiindcă nu mai ştiu să mor, cum muream odinioară, cu patimă. În fiecare decepție, în fiecare indignare!

---

[118] „Oh, să nu fii mereu decât undeva! Să nu fii mereu decât un oarecare." (*Primăvara*) (fr.)

[119] De natură pământească (fr.).

26 septembrie

Dragule, a sosit Marietta de o săptămână. N-am scris fiindcă m-am încurcat în emoții, tensiune, vizite, pierdere de vreme. Mi se pare, de când s-a întors, că văd lumea cu alți ochi, trăiesc normal. A slăbit şi s-a stins puțin, dar cu zi ce trece îi revine umorul şi vechea natură. Încă o dată constat că nimic nu schimbă natura omului! Credeam că greutățile întâmpinate vor fi tămăduit-o de unele prejudecăți perimate. Aş! Nu admite decât ciorapi nylon, pudră bună etc. Ciorapii ce i-am oferit ieri, din cei ce purtăm şi eu, şi toate prietenele mele, i-a primit după oarecare ezitare şi ca să nu mă jignească. Ce să facem? Aşa suntem toți. Mă întreb dacă pe mine m-au schimbat toate experiențele – da de unde! Văd limpede, judec la rece şi dau înainte în a fi o *poire.* Şi popoarele fac la fel. Acheson a cerut scuze. Aşa se cuvenea după stilul european, dar când adversarul trage în tine cu toroipanul fără ruşine, tu să faci pe gentlemanul? Desigur, aşa se cuvine după Pravila creştinească şi cea cavalerească. Şi în fond, el are dreptate: nimic nu poate relativa un principiu fundamental moral, numai aşa se menține cultura şi cu ea omenia.

Trăiesc într-o continuă aşteptare. Toți spun că liberarea nu poate veni decât mai târziu. Eu cred într-o împăcare pe

cale paşnică. Aşa o simt de mult, poate n-o fi decât dorința mea de om blajin! Aş vrea să se petreacă trecerea în omenie şi înțelegere şi blândețe.

Dar, oare, va fi posibil? Uneori mă trezesc cu o bucurie în mine, cu putere şi elan, cred că se naşte în mine ori de câte ori pot să mă rog intens deşi atât de scurt. N-am suflu în rugăciune şi de o bucată de vreme mă atrage teribil viața pământească. Mă simt de 25 de ani, capabilă de o mulțime de lucruri, da, chiar de un mare amor. Numai că nu mi-l pot închipui pe partener decât tot cu chipul tău. Surâzi şi mă tachinezi şi mă asiguri că vom începe lupta *da capo.* Ei bine! Primesc. Acum am în mine şi o pasiune maternă. Ia seama! Cu un copil lângă tine, eşti o femeie tare! Deşi am avut şi aseară dovada cât de egoişti şi cruzi sunt copiii de azi, când Ioana Păunescu, a spus mama ei, care o adoră, că s-a îndepărtat de ea. Aşa, fără cruțare, cu o sinceritate admirabilă, recunosc, dar care m-a înfiorat. Parcă copiii noştri, Maricica şi Jean Paul, au vreo căldură pentru părinții lor? Copilul meu e tandru şi cald, dar mă vede rar, sunt pentru el un lux spiritual şi mă ostenesc să stârpesc orice urmă de pretenție părintească, chiar spirituală. Îndată ce aş încerca să insist asupra unui sfat, ştiu bine că ar fugi, s-ar

îndepărta. Oare am avut şi noi nevoia asta de independență totală? A sosit Lala. Te las, a ta, A.

8 octombrie, seara

Dragul meu, acum 10 ani treceam prin groaza de a te fi pierdut. La ora asta te țineam de mână, ți-o încălzeam, iar tu surâdeai ironic, frumos şi tânăr şi parcă din înălțimea biruinței. Când îmi amintesc sfâşierea şi disperarea de atunci, mulțumesc lui Dumnezeu că este în urma mea, că am trecut dincolo de ea! Nu mai vreau să mă gândesc la acele ceasuri îngrozitoare, nici la deznădejdea despărțirii. Acum noi doi suntem uniți pe vecie. Ne-am cununat în ziua înmormântării şi pentru „dincolo”. Acum suntem un vechi menaj, tu acolo, eu aici şi împreunați pe o axă imuabilă. Ieri mi se părea că eşti lângă mine, şi acum tot aşa. Pe tine nu te supără că Jean Paul şi Mihaela s-au găsit tocmai azi să primească, să aibă dans şi zaiafet. Tu înțelegi mult mai multe ca mine. Nici pe mine nu mă „supără”, dar mă melancolizează adânc. E evident că aceşti copii nu au picătură de delicatețe a inimii. Părinții lor sunt lipsiți de esențial şi ei nu pregetă să cheltuiască mii de lei, dar nu le oferă măcar una! Îmi vine în minte cuvântul de „monstruos”, dar nu e just. Nu e cruzime în

această generație, e o impotență a inimii. *Tant pis!* Trandafirii roşii pe care ți i-a adus Grig ieri parfumează camera. Zâmbeşti mucalit: „Ție ți i-a adus!”. Nu, dragul meu. *Nouă.* Căci nimeni nu ne mai poate despărți o clipă. Azi, la biserică, ne vedeam împreună şi cu „copilul nostru” între noi. Căci şi tu îl iubeşti. Ştiu. Are asemănări multe cu tine. Ce mare mângâiere e un copil tandru şi ataşat. Îți mulțumesc pentru el. Aseară l-a sărutat şi pe Nellu cu nespusă dragoste. Cred că se bucură să poarte căciula ta frumoasă şi sunt sigură că şi tu te bucuri s-o vezi pe capul lui. *Quel chic type, ce jeune homme*![120] E reuşit şi merită să ajungă mare doctor, fiindcă e un om cu suflet. Bravo băiat! Vizita Marianei Murnu azi-dimineață mi-a mers la suflet. Iată un om întreg, de aceea nu uită legăturile inimii şi ştie să fie recunoscătoare. Venim amândouă marți la tine, ea ne va citi versurile ei. Vom fi toți trei împreună, ca altădată, când o încurajai şi o pregăteai pentru viață. Şi telefonul Leliei mi-a mers la suflet. Mă mir că Zoe n-a dat semn de viață.

Dragul meu, aibi grijă de bieții tăi colegi din închisoare. Cum vorbeam cu Tudor Vianu acum o oră, tu, dacă trăiai printre noi, mă tem că împărtăşeai soarta lor. Ce? Iacă aşa. Îmi e teribil de dor de tine. Viorica râde lângă tine, am

---

[120] Ce tip şic e acest tânăr bărbat! (fr.)

impresia că sunteți împreună şi cu Colea şi Mircea. Buby şi Nicuşor se înfig şi ei pe lângă voi. Maica surâde amuzată. Dragii mei toți! Vă iubesc. Ți-aş scrie mereu multe, dar te înțelegi cu cei cu minte din ochi şi fără de cuvinte! Îmi pare rău că Aurora are reticențe față de Sorina. Dar mai am un sentiment curios: oare Nellu e îndrăgostit? *Cela crevait les yeux*.[121] Ei sunt mai calmi. Nicu era ieri seară foarte binedispus şi mi-a făcut plăcere că se mişcă iar nădejdea în el. Doctorul Cosăcescu vorbea de fată, cu entuziasm de dascăl, notă splendidă pentru ea. Aş vrea să fie un menaj frumos, nu numai bun. Îmi e drag Nellu, îl simt foarte, foarte aproape de noi, chiar dacă nu o manifestă. E de calitate extra. Dragul meu, te las. Mă cam enervează muzica de dans, mă răscoleşte şi mă întristează. Îmi vine să plec la Valérie. Te iubesc, nu mă lăsa. Vino în vis, te rog. A ta, A.

16 octombrie

Dragoste, ieri a fost nunta lui Nellu, la ora 4, p.m. Simplă, frumoasă, slujba. Atmosfera însă de opresiune. Eram puțini de-ai noştri, mult tineret incolor, lipsa totală de aer festiv în asistență. Care din voi ați fi revenit v-ați fi mirat

[121] Asta sare în ochi (fr.).

de genul „sport”, de lipsa de pălării la fetele tinere mai ales, de stilul *débraillé*[122] în genere şi aţi fi dedus ce sărăcie bântuie printre noi, dar şi ce neconsiderare faţă de un act solemn ca o cununie religioasă. Nellu era superb, impresionant. Sorina împietrită. Îmi pare rău că a dat impresia că e urâtă, pe când aseară, acasă, era foarte, foarte drăguţă şi elegantă în rochia de *moire* alb. În Biserică era absolut schimbată şi cei care nu o mai văzuseră au fost frapaţi neplăcut. Dar astea n-au importanţă, să fie ei fericiţi. Aurora era vizibil agasată seara, obosită. Nicu, înduioşat şi detaşat. O atmosferă de tensiune. Seara, foarte simpatic, foarte intim. Mi-am amintit cu Petre şi Vatzica de nunta noastră şi altele din familie! Vremuri trecute. Nu pot spune că seriozitatea de azi îmi displace. Dimpotrivă. Chiar sobrietatea la care suntem siliţi azi e foarte bună şi maturizează un neam. Ce mă indispune e „debraillajul”. Poţi fi demodat, poţi fi şi cârpit, dar să-ţi fie sufletul ca în sărbătoare. Dar ce ştiu eu ce e în sufletul acestui tineret obosit de muncă şi de griji?! Mi-a plăcut că şi Nellu şi Sorina erau pătrunşi de gravitatea actului lor. De s-ar învoi cu Aurora. Ea e foarte bine intenţionată, dar o simt întinsă ca o coardă. Aseară evoca amintiri din Italia cu Nicuşor. Vatzica şi eu ne-am

[122] Şleampăt, neglijent (fr.).

dat seama că o rodea groaznic lipsa băiatului ei mai mare. O înțeleg. Sunt dureri ce nu se tămăduiesc. Nicu era calm, blând, amabil, dar ce o fi fost în sufletul lui numai el ştie. Eu te-am evocat tot timpul. Aveam impresia că ai fi vrut altceva. Dar ce să vă fac, dacă băieții Voinescu n-au tras la fete frumoase, în schimb la fete bine şi solide. Din toată inima doresc ca acest cuplu ce se iubeşte solid să se epanuiseze[123] frumos.

Eu ar fi trebuit să plec la vie, la Fify, azi sau mâine, dar *manca la voce*[124], am datorii la casă de 2 200 lei – şi am 100 lei în pungă. Până la pensie nu mă pot mişca. Voi profita de soare la şosea şi la lacuri, pe cât voi putea zilele acestea. Poate în ziua de 23 c. pot pleca până la începutul lui noiembrie.

„Copilul" nostru n-a mai trecut pe aci. Trebuie şi eu, ca şi Aurora şi alte mame, să aflu ce este detaşarea fiilor de părinți. Doar că la mine, ca toate în viață, e doar simbolic, pe când la G., la Viorica şi altele e mai greu de suportat, trebuie să fie o durere aproape fizică. Când stau să mă gândesc bine la viața mea, mă consider o privilegiată. Chiar azi, cu toate greutățile materiale, sunt una din

---

[123] De la fr. *épanouir*, aici cu sensul de a înflori, a se dezvolta.

[124] N-am voce (it.), aici cu sensul n-am cu ce, n-am lețcaie.

puținele femei care nu fac nici cozi, nici nu am grija altora. Anul trecut aveam grijă de masa zilnică a lui Jean Paul şi a Mihaelei, acum am scăpat şi de asta. A fost să trec şi eu *à la vapeur*[125] prin grijile părinteşti – de aceea, în fond, nu mă necăjesc adânc de ingratitudinea şi mai ales de lipsa de afecțiune a lui Jean Paul. Dumnezeu mi-a uşurat multe sarcini, ca şi ție.

Am fost nişte răsfățați. Pui mic şi drag, îmi e dor de tine şi de zilele trecute. Am îmbătrânit şi totuşi, ieri, după spusa tuturor, aveam un aer care îți plăcea ție. Pălăria verde şi jacheta de blană ale Floarei îmi stau bine. *J'étais dame à ne pas s'y méprendre. L'âme allégie donne une transparence au visage le plus fanné. Hier, je suis sûre, tu aimais m'avoir à ton bras. Il fait beau dehors. Un peu frisquet. J'ai envie de Bonheur. Je t'aime, mon grand chéri.*[126]

Marietta era delicioasă ieri; mi s-a spus că de când o ştie lumea n-a fost mai nostimă. E drept că i s-a spiritualizat fața şi se simte o vibrație de viață nouă în ea.

---

[125] În viteză (fr.).

[126] Eram doamnă, fără dubii. Sufletul uşurat dă obrazului veştejit o transparență. Ieri, sunt sigură, ai fi fost bucuros să mă ai la brațul tău. Afară e frumos, puțin răcoare. Mi-e dor de Fericire. Te iubesc, puiul meu drag (în fr., în orig.).

20 octombrie

Dragoste, au reînceput vizitele Oficiului de închiriere şi conflictul lui Jean Paul cu Jianu este de prost augur. Mă tem să nu fie pricină de mutări. Eu nu mă voi amesteca, nici nu mă prezint la anchetă. Numai de nu m-ar solicita una din părţi! Ieri, după-amiază bună, foarte bună, la Mimy Spandonidi, cu Nina, Liliana, fetiţele. Cu Mimy, nivelul sufletesc se înalţă de la sine. Şi miercuri, la Alex [Nasta], la fel. E calitatea oamenilor care cere ţinute diferite. Nici nu mai suport platitudinea. Veştile politice par a promite o eventuală împăcare. Ori mă iluzionez? Constat în jurul meu nevoia unei soluţii violente chiar la cei care se pretind pacifici. Ce inconsecvenţă, ce naivitate sau neştiinţă psihologică în afişele şi lozincile de azi! Ex.: „Caricatura ca mijloc în lupta pentru pace”. Cine poate crede *că ai dispoziţii să te împaci* cu cel pe care-l caricaturizezi crunt, cu răutate? Sau cine a văzut vreodată o împăciuire adevărată cu cel care îşi împlântă pumnul cu violenţă în nasul tău? Toate imaginile „luptei pentru pace” sunt dovada strigătoare a urii şi a războiului. Să nădăjduim totuşi? Eu cred că sunt şi oameni cinstiţi printre conducătorii neamurilor şi care ştiu ce dezastru ar însemna un război.

La Alex m-a interesat atitudinea lui şi a lui Cunescu faţă de problema religioasă. Ei o privesc încă politic, exterior. Voi încerca să le explic rostul ei intim, revoluţionar în suflete şi necesitatea de *a crede* când vrei să clădeşti ceva, nu numai de a prinde realitatea teoretic, intelectual. Comunismul e puternic fiindcă este o credinţă. Idealismul a fost slab fiindcă n-a fost decât o atitudine mintală. Vreau să scriu toate acestea într-o „scrisoare către fiul meu”.

Fiul meu? E îndrăgostit de Aimée, de medicină, de viaţă, se emancipează tot mai mult, îi creşte siguranţa de sine şi ia alură adevărat bărbătească. Mă simt puţin găina pe mal, cu puiul de raţă pe ape. Raportul de anul trecut, de la mamă spirituală la copil, nu mai e urgent, nici chiar necesar. Se descurcă singur. De aceea mă şterg tot mai mult în calea lui, nu vreau să fiu un mentor superfluu, vreau să rămân, la urma urmelor, un lux în viaţa lui, o sărbătoare. Şi el e pentru mine tot aşa. Va pieri căldura, aproape vitală, a legăturii noastre sufleteşti, dar nu e voie să minţim. Pe mine m-a întinerit colosal anul trecut această maternitate târzie, dar trăită cu fervoare şi cu răspundere. Uneori mă întrebam dacă nu se furişa în raportul nostru pur spiritual şi o tandreţe de ordin fizic. De când copilul şi-a găsit limanul în dragoste, nu-mi mai rămâne nici o urmă de echivoc. Mă întreb, alteori, dacă

această „maternitate” mi-ai trimis-o pentru ca să se ardă în mine toate resturile de viață netrăită, de simțiri neîntrebuințate, ca să mă purifici total pentru rosturi necunoscute mie, dar ție, da. Renunțarea prin care trec conştient şi liber voită îmi provoacă melancolii acute, conştiința „sfârşitului” unei cariere de om. Şi iarăşi, când ca ieri, discutând cu Mimy despre Goethe şi înflăcărându-ne amândouă în aşa fel încât Nina a suspinat: „Ce bine îmi face să mai trăiesc în preajma unor asemenea preocupări”, am simțit ca o nădejde nouă în mine şi conştiința unei misiuni noi. Am spus lui Mimy, care asculta sceptică: mai avem ceva de făcut pe lume! Trebuie să păstrăm credința în valorile superioare de cultură şi să facem atmosfera de cultură pentru cei tineri care nu mai au timp să cugete şi să reflecteze. E drept, noi n-am făcut decât asta toată viața, trebuie acum să facem din cultura noastră o faptă vie.

Pui mic, te las. Te iubesc, e soare, sper, adică tot mai mă proiectez pe un viitor. E scurt, e problematic, dar elanul meu e adevărat.

Te iubesc. A. a ta.

Boldeşti, 25 octombrie

Dragule, iată-mă iar aici, îmi vine a scrie: „la loc de odihnă”, dar sună cam funebru. Deci prefer să scriu: în linişte, armonie şi prietenie. Păcat că...

26 octombrie

Dragule, nu mai ştiu ce regretam ieri seară. Presupun că s-a stricat vremea. Acum, 10 dimineața, se luminează. Soarele parcă ar birui norii. Perdeaua de nori s-a rărit, parcă ar apare câte o fâşie albastră. E toamnă, frunzele galbene predomină în podoaba pomilor. Ieri, din tren, era o frumusețe când treceam pe lângă păduri. De la verdele matur şi întunecat, prin roşul de sânge închegat şi rubiniu, până la galbenul de chihlimbar şi de aur mat, o paletă bogată, vie, inepuizabilă! Bravo, Soare! A biruit! Vertiginos fug norii, e călduț, stau cu geamul deschis, sunt mai aproape aşa şi de pomii care sunt încă plini de frunziş, ca oamenii cărunți dar cu păr bogat.

Vrăbiile se joacă, se bat voioase. De la rafinărie se aud motoarele şi gâfâitul parcă al unei locomotive. E calm şi frumos. Nu ştiu de ce trebuie să mă tot gândesc la „dincolo”. Oare voi trece şi eu la voi? De când mi-a căzut

portretul din perete mă gândesc că e poate un semn, deşi ața cu care ținea de cui pare a se fi uzat şi s-a rupt. *À la grâce de Dieu!* Doar în mâinile lui suntem. E comoditate acest abandon? Se poate. Dar la ce bun să mă chinuiesc, de vreme ce asemenea probleme nu sunt de rezolvat. Toată noaptea i-am visat pe Gide şi pe Mme van Rysselberghe. Veniseră la mine. Oare se gândesc intens la noi? Apoi, un vis clar, minunat: o culme de deal, sub un cer albastru adânc, *pommelé de nuages par ci par là*[127], şi un singur crin imens, cu vreo cinci flori mari, legănându-se în adieri. Era splendid. Îl am în fața ochilor şi mă aud spunând: *Le lys dans la Vallée*[128] şi gândindu-mă la Mme van Rysselberghe. Oare i se întâmplă ei ceva? Cum aş dori să-i mai revăd o dată! Fără ei, Franța parcă n-ar mai fi pentru mine ceea ce este. Dar îmbătrânim cu toții. Mă uit la noi toți din jurul meu, ca şi la mine, toți avem fețe îmbătrânite; eu, încaltea, m-am schimonosit rău de tot, dar toți avem încă energie, mişcări tinere şi poftă să mai trăim.

Iar s-a ascuns soarele! Se mohorăşte lumea. Pui mic, tu ştii ce se petrece în mine şi mă înțelegi. Versurile lui

---

127 Presărat cu norişori pe ici, pe colo (fr.).

128 Roman al lui H. de Balzac.

Rupert Brooke sunt încântătoare. Unele, impresionante, cele de dragoste mai slabe. Frumoase, dar se simte un scepticism care dovedeşte sau că dragostea a fost de suprafaţă, sau că îl atrage în lume altceva. Imaginea morţii îl obseda. A murit la 28 de ani, în Grecia, în armata engleză în 1915. E ca o presimţire în tot ce scrie. *Mary and Gabriel* splendidă, ca şi sonetele de la începutul volumului. *Zvonuri din o lume umanizată* – un chip de om aproape uitat de noi. Vorba lui Brux, marţi seara, când ne luam ziua bună – o lume întreagă civilizată, calmă, coaptă.

Acum mă duc la Biserică, e Sf. Dumitru. Mă bucur să mă întâlnesc şi cu oamenii noştri simpli şi cu datinile noastre. Adâncă omenie în noi, doar vecinătăţi triste.

În trenul cel mic, ieri, transilvăneanca, un specimen frumos de românism. Simplă, deşteaptă, cuviincioasă, cu judecată dreaptă şi vie, femeie de meseriaş, dar atât de la locul ei încât mi-a fost drag să stau cu ea de vorbă şi parcă o cunoşteam de când lumea. Ochi ca stelele, femeie îmbătrânită de muncă, dar cu o graţie tinerească încântătoare. Astfel de exemplare dau curaj şi nădejde în viitor. Dragoste, te las, mă duc la Biserică. A. a ta.

Îmi e dor de fete, îmi e grijă de Marietta. Îmi pare rău că n-am sărutat pe Jean Paul la plecare, dar mă tem uneori de ieşirile lui. Am acum remuşcări.

27 octombrie

Dragule, azi am fost bolnavă, o intoxicație cu struguri (sulfatul de cupru). Noapte foarte proastă. Zi de post total – mă simt mai bine. Vreme ideală, cald ca la începutul toamnei. Cer senin, frunze aurii, fum de la sonde încârlionțând zarea. Un calm binefăcător, dar de la an la an mai trist. Oare e din pricina atmosferei generale sau din pricina vârstei noastre? Ce dreptate are Goethe când vorbeşte de „renunțare”. Sunt stări şi aspirații la care *trebuie să renunți* de bunăvoie. Chiar rolul nostru în viitor nu poate să mai fie activ. E curios! Până astă-vară eu tot credeam într-o misiune a mea în viitor. Acum parcă m-aş tot ține la o parte. Simt că nu mai pot lua parte „cu pasiune” ca mai ieri, nici la discuții măcar! Când văd intransigența celor mai tineri, nu o mai combat, ca altădată; le spun ce gândesc dar nu mă mai lupt cu ei. E zadarnic. Simțământul zădărniciei e tot mai intens în mine. Cu renunțarea totală nu mai am nici un rost în viață. Ori scoboară tot nivelul vieții în jurul meu? Când mă solicită cineva, găsesc energie în mine de a ajuta pe cei mai deprimați decât mine; dar spontan nu mai am elanuri. Dragoste, aibi grijă de mine. Nu mă lăsa în marasm. Te iubesc A. a ta.

Boldeşti, 31 octombrie

Pui mic, e o vreme îngrozitoare. Un vânt furios, ploaie, frig. Aş pleca acasă, dar Fify insistă să stau. Sunt prea gentilă pentru a refuza.

Sâmbătă seara, criză foarte urâtă de anghină. Duminică, toată ziua în pat. Au fost bune odihna, calmul, ziua ideală de toamnă... cu soare cald, cu cer senin şi păsărele ce intrau în cameră. Acum, după două zile, iarnă în plin. Vreme capricioasă ca şi temperamentul nostru. Îmi e foarte dor de ai mei, de fete în special. Tot timpul am la temelia sufletului o grijă. Citit cartea lui Pierre Rousseau: *L'histoire de l'atome*, cu încântare. Descoperirile oamenilor de ştiinţă, prin strictă colaborare şi interes pur ştiinţific – o lecţie grandioasă pentru ţinuta oamenilor în viitor. Urmările bombei atomice, îngrozitoare, are dreptate Trumann să ezite. Mai bine mai suferim toţi până se vor înţelege paşnic. Îmi e foarte frig. Mă duc jos la căldură, aici, la mine, cameră splendidă dar nu se face destul de cald. Îmi e dor şi de Puiu, mi-a intrat în suflet. Aş vrea să-mi fie copilul meu cu adevărat. Simt nevoia de afecţiune caldă. Mi se dă, dar ce rămâne de la alţii, *nu sunt nimănui indispensabilă.* Nici soţie, nici mamă. Singură. Mă iubesc surorile şi mă iubesc prietenii, dar nu lipsesc total nimănui. Soartă ce mi-a fost prevestită din tinereţe. Îmi

amintesc cum mi-a dat-o în cărți, la 17 ani, țața Frosa Săvoiu. „Vei iubi mai mult decât vei fi iubită şi vei fi singură, întotdeauna.” Dacă aşa e soarta, n-am ce regreta, trebuie să fie un sens în asta. Dar îmi e dor de bucurie şi de dragoste necondiționată. Nu rămâne decât s-o dau eu, fără a mă întreba dacă mi se răspunde sau nu. Dragoste, pe tine te iubesc. A. a ta.

Boldeşti, 3 noiembrie

Pui mic şi drag, sunt încă în pat, aştept rândul la baie. E frig, mohorât. Imposibil să mă plimb. Ar fi mai cuminte să plec acasă, dar Fify ține să mai stau. Altfel, o linişte binefăcătoare. Trăiesc aproape inactivă. Cam vegetez. Citesc, dar nu scriu. Mă simt secătuită. Probabil că dezamăgirea de a vedea că nimic nu se schimbă îmi ia puterea de nădejde. Şi totuşi se întâmplă multe. Moartea lui G.B. Shaw m-a întristat. A fost unul din cei cu care „am înaintat”. Dispariția unui asemenea om se resimte în omenire, deşi acum vocea ei nu prea este ascultată. Dar îi încuraja pe cei de treabă. Niciodată nu mi-a fost mai teamă pentru A. Gide ca acum. Când mă gândesc la el şi la Mme van Rysselberghe simt în mine o panică. Doamne, mai ține-i! Aş vrea să-i mai revăd şi să le spun cât le

datorez şi că îi iubesc. Am impresia că glasurile cele mai ascultate până acum câțiva ani au fost uitate, oamenii cei mai de seamă sunt puşi la o parte fiindcă s-a ridicat un glas sălbatic, anonim. Parcă sunt urletul şi vuietul uraganului în care toate celelalte sunete dispar. Ce poate o simfonie de Beethoven în mijlocul urletelor de crivăț? Groaznică vreme trăim, Doamne! Mă cheamă la baie. Te iubesc. A. a ta.

Boldeşti, 7 noiembrie

Pui mic, mâine, cu voia lui Dumnezeu, sunt acasă. Îmi e dor de cuibul meu, deşi e atât de îngust. Mă simt foarte bine aici, mi-a revenit pofta de lucru. Păcat că afumă soba şi nu pot sta mai mult singură la mine, ca să lucrez. Jos pot maximum citi. Dacă aş putea să-mi organizez viața mai bine! Să nu fiu cotropită toată ziua! Şi spațiul de ar fi mai mare! Dar, cu voia lui Dumnezeu, se vor aranja toate. Veştile la radio sunt palpitante, am impresia că fierbe ceva important. De ce erai supărat în vis? Mă budai. Oare te-am jignit cu ceva? Tu ştii că tot ce fac e controlat şi nu-mi permit nimic necuviincios. Mi-ar trebui şi mie „o jucărie” cum îți făceai tu, dar ştiu că nu se poate. Am avut zilele acestea sentimentul absolutei neputințe în toate. Nici

chiar viitorul nu mă mai cheamă. Sentimentul sfârşitului total. Dar, pe urmă, îmi imaginam Parisul, mă vedeam iar pe acolo, şi iar pe catedră, şi înviam. Cum va vrea Dumnezeu. Apropierea de Natură e un balsam lenifiant[129]. Dar nu m-am săturat de orizont pentru că a plouat nouă zile în şir. Voi încerca plimbări la Şosea, cu Marietta. Am groază de „umorile” proaste, de nervii, recte „dracii”, celor din jurul meu. Te las, mă duc să pun pateurile la cuptor. Iubeşte-mă, şi eu te iubesc. A. a ta.

13 noiembrie

Pui mic şi drag, azi e luni, am început de dimineață cu angarale, dar sunt hotărâtă să rabd şi să tac. Azi e ziua de moarte a mamei – 40 de ani de când a plecat şi ea. De s-ar odihni! Dar mă tem că tot timpul veghează în jurul nostru şi că din partea asta nu prea are mare bucurie! Draga de ea. O văd, o aud, aş vrea s-o simt lângă mine. Sunteți voi lângă noi sau e doar o iluzie a noastră şi o nevoie de mângâiere? Îmi e atât de dor de voi toți! E frumos afară, soare şi cald, cer albastru. Îmi vine să mă duc să mă plimb şi să stau cu voi de vorbă. Am renunțat la toate şi ieri am avut răspunsul că jertfa mi-a fost primită. La toate

---

[129] De la fr. *lénifiant*, calmant, alinător.

afecțiunile intense care mă preocupau fiindcă simțeam că contez, că sunt iramplasabilă[130]. Am văzut aseară că nu contez mai mult ca alții. *On ne m'aime pas pour moi, mais chacun m'aime pour soi. C'est naturel d'ailleurs. Je suis un évéilleur, ou plutôt je l'étais, une source d'énergie, mais probablement point inépuisable. Et l'on n'a pas le droit de recevoir qu'autant que l'on a donné.*[131]

Azi vreau cu orice preț să-i scriu lui A. Gide fiindcă la 22 e ziua lui. Şi el trebuie să se simtă pus la o parte şi nu i-o fi uşor, la 81 de ani. Îi citesc *Si le grain ne meurt*, îi aud glasul. E realmente epocală această mărturisire prin faptul chiar că îndrăzneşte întreaga mărturisire. Ce freamăt, ce vibrație în toate momentele. Unul din marile mele doruri e să-i mai întâlnesc pe G. şi pe prietenii de la Pontigny. Cum se desenează evenimentele, nu sunt şanse multe să mai ies vreodată din țară. E posibil să ne scoată şi din Bucureşti. Mă aştept la absolut tot. *On est bien éprouvé après tout. Pourquoi? Mais je ne peux, ni me révolter ni me*

---

130 De la fr. *irremplaçable*, de neînlocuit.

131 Nu sunt iubită pentru mine însămi, dar fiecare mă iubeşte pentru sine. De altfel e firesc. Sunt un stimulent sau, mai exact, eram, eram o sursă de energie, dar probabil nu inepuizabilă. Şi nu ai dreptul să primeşti decât atât cât ai dat (în fr., în orig.).

plaindre.[132] *Aushalten!*[133] Rabdă şi taci. Aş vrea să fiu sinceră scriind: şi nădăjduieşte, dar azi nu pot să scriu sincer. Dragoste, tu şi mama vedeți cât gol e azi în mine. Sunt umilită de viața mea irosită fără rost. Sunt umilită că sunt o bătrână cu suflet tânăr, care trebuie să se ascundă şi-i fără nici un rost adevărat pe lume. A. a ta.

19 noiembrie

Dragule, am trecut zile de dezgust şi de revoltă. Dezgust de egoismul feroce al celor pentru care am avut toate sentimentele şi revoltă de tot ce văd în jurul meu. M-am certat cu Dumnezeu, adică l-am acuzat de nedreptate sau, cel puțin, de totală indiferență față de ce se petrece printre făpturile lui. M-am recules. Fac *mea culpa.* Dumnezeu nu are voie să se amestece printre oameni care sunt liberi. N-are voie, cuvântul e paradoxal. Dar nu cred că e cuvânt omenesc care să îndrăznească să exprime starea divină. Suntem caraghioşi cu pretențiile noastre. Dar „Celălalt” se amestecă, e cert că sunt puteri rele la lucru. Atunci cum? Suntem lăsați pradă lui? Nu cred. Încercarea de „a fi”

---

[132] După toate astea, suntem greu încercați. De ce? Dar nu pot nici să mă revolt, nici să mă plâng (în fr., în orig.).

[133] Să rabzi (germ.).

constă în lupta liberă contra Răului. Izbuteşti, *eşti*; nu izbuteşti, te laşi târât de „reacțiune” în loc să faci „acțiunea” liberă. *Nu eşti*, adică te pierzi în determinism. Dar Providența să fie cu totul nepăsătoare? Nu cred. Cristos a spus că ne iubeşte, adică ne absoarbe în Sine. Şi probabil că puseul din noi spre Libertate şi Bine e această Dragoste care ne cheamă. Ar trebui să fie mai tare, şi totuşi în majoritatea cazurilor sucombăm. Puterea întunericului, adică inconştiența, e mai tare. Energia atomică liberată m-a lămurit asupra omului mai mult ca toate cărțile de morală. Dezagregarea atomului de uraniu şi degajarea imensei forțe din el e un caz de „liberare” din inerția şi negura materiei. Degajarea Spiritului, adică a *Energiei creatoare* din echilibrul efemer al materiei trupeşti şi al focului biologic, ăsta e rostul vieții noastre umane. O fi vorba de o singură naştere sau de mai multe? Nu importă. Înclin să cred că nu se poate desăvârşi această degajare decât în vieți succesive *du train dont nous vivons*[134]. *Detaşarea* pe care o tot cere Creştinul asta este. Pentru ce această întrupare şi decădere? Asta nu înțeleg şi nici nu mă chinuiesc să aflu pentru că ştiu bine că e dincolo de comprehensiunea mea. Că, poate, voi trăi vreodată iluminarea explicativă nu e exclus, dar acesta e

[134] Ale felului nostru de a trăi (fr.).

„harul”, nu depinde de noi, de efortul nostru. Ieri nu m-am împărtăşit pentru că nu am simţit autentic nevoia. M-a exasperat şi apelul lui Flo – trist, obosit, pornit din obligaţie morală, tradiţională, nicidecum din nevoie sufletească! Mă exasperează forma asta de credinţă. Am făcut poate un păcat faţă de ea, în loc s-o susţin, am speriat-o cu răzvrătirea mea. Dar trebuie puţin zgâlţâiţi oamenii. Nu se mai poate să rămâie credinţa creştină în stadiul ăsta superficial, formalist, care te dispensează de „schimbarea autentică”. Ieri am conversat cu Mântuitorul în momentul când se împărtăşeau alţii. Nu am regretat că n-am fost printre ei. Îl iubesc pe Mântuitorul, ştiu că e în mine şi eu în El. Ne iubim şi ne înţelegem. Aş vrea să mă împărtăşesc la ziua ta, dragule, la Sf. Stelian. Amarurile intime, decepţiile de care nu sunt cruţată de-o bucată de vreme trebuie să fie analoage neutronilor ce bombardează atomul de uraniu pentru a-l dezagrega, adică a libera energia lui, aş zice, Viaţa lui. Spiritul nu poate fi decât energie cu totul liberă şi creatoare. Dar bomba atomică e o aplicaţie distrugătoare. Oare liberarea spiritului poate fi distrugătoare? Lucrarea lui poate fi dăunătoare? Desigur că da, privită din punctul de vedere al materiei, desigur că spiritul dărâmă materia şi toate suprastructurile ei. Poate de aceea Cristos nu ne-a făgăduit nici fericire

pământească, nici putere trupească sau economică. Doar „cei blânzi” moştenesc pământul, adică scapă din sfărâmare, pentru că ei sunt deja liberați, aproape liberați. Toate disperările noastre, chiar aceea împotriva minciunii şi a cruzimii ipocrite, nu-l pot mişca pe cel care vrea să ne mântuiască fiindcă pentru El aceştia sunt neutronii care ne bombardează pentru a ne libera esența liberă din noi. De aceea e stupid să ne revoltăm, ba chiar să ne opunem Monstruoasei presiuni. Dar atunci, să încrucişăm brațele? Să-i lăsăm să ne calce în picioare, să lăsăm să se instaleze regnul Celuilalt? Nu. Socot că rezistența sigură eficace e să ajungi să-i iubeşti. Dar asta nu e uman posibil! Ştiu. Măcar *să nu îi urăşti.* De aceea metoda Bisericii de „a lăsa în plata Domnului” pe vinovat e cea bună pentru cel ce suferă, îl scapă de rancuna care-l otrăveşte. Cât despre „pedeapsa” lui Dumnezeu – să mă ierte – dar nu cred că El stă cu gârbaciul să tragă în vinovați. Poate că scapă foarte mulți neatinşi. Plata e doar consecința ineluctabilă a faptei. De aceea şi fapte bune care sunt prost răsplătite, pentru că s-au adresat greşit unor oameni pe care nu i-ai cunoscut. Ingratitudinea nu e numai vina celui ingrat dar şi a celui care a făcut bine şi care a crezut că are în față pe un tip A., când acela era tip X. Asta nu înseamnă că nu trebuie să faci bine. Să dai înainte, fără speranța că ți se

va recunoaşte decât în măsura în care ai recunoscut tu, cu adevărat, pe celălalt. Ingratul poate chiar să fie supărat pe tine că l-ai ignorat pe el, că l-ai confundat cu altă speță de om. A fi prost răsplătit pentru bunătatea ta nu mi se pare o nedreptate a lui Dumnezeu, cum, prosteşte, gândim. E consecința prostiei, poate chiar a egoismului nostru, noi, care în loc să-l vedem pe Celălalt, l-am înveşmântat în iluziile noastre. Dar atunci ce facem cu „Bunătatea", adică cu creditul ce trebuie acordat şi celui mai păcătos, pentru a-i da o şansă de a se face mai bun? Ei bine, nu este altă ieşire decât a continua să faci credit, dar conştient de gradul de păcătoşenie al omului. Lasă-l în plata Domnului şi tu dă înainte. Fiindcă propria ta mântuire-liberare e legată de a lui. Nici el nu poate fără noi, nici noi fără el. E o legătură organică între noi toți în Univers. Eul meu se răzvrăteşte la gândul ăsta, dar e caraghios. Pentru că, atunci când e lucid, ştie bine că hotarele lui nu sunt în trupul meu, ci foarte, foarte departe, în Univers. Sunt tentată adeseori să mă izolez; foarte deseori mă cuprinde un dispreț de toți şi de pustia mea. Trebuie combătută această stare. Lipsă de caritat, – adică de putere creatoare. În asemenea clipe, aşa-zisa superioritate în care mă socot nu e decât oboseala puterii creatoare din mine. Nici un moment nu mai vreau să mă

supun *prescripției morale*, comandamentului străin şi să mă supun lui orbeşte. Dar înțeleg sensul comandamentului şi nu pot să nu-l accept. Un pas înainte spre libertate, adică spre mântuirea spiritului. Nu morală! Nu morală conformistă, care e doar dresură. Creație de stări omeneşti tot mai clare, asta mi-e chemarea mea de om. *Să faci morală*, nu să i te supui. E în mine acum un gust curios care seamănă a orgoliu. E „Celălalt" care triumfă sub masca înțelegerii? S-ar putea. E şi un imbold de a mă îndepărta de oameni, care e semn că nu iubesc ci sunt răzvrătită. Voi încerca să mă rog. Ajută-mă, dragule. Tu ştii că sufăr. A. a ta.

27 noiembrie

Dragoste mică, ieri a fost Sf. Stelian. M-am împărtăşit. Ți-am oferit ție acest Banchet şi, desigur, de aceea, nu am resimțit, ca altădată, îndestularea, bucuria, exaltarea şi m-am bucurat de asta ca de un semn că hrana ce ți-am oferit a fost consumată de tine. La cimitir a fost frumos, conversația noastră nu a fost imaginară, sunt convinsă că-mi răspundeai fiindcă m-am întors liniştită, ca după o întâlnire cu tine.

Seara, la Aura şi Miron [Suru]. Dar după-amiază am avut surprize înduioşătoare. Christina Gheorghe are gesturi de o rară delicateţe. Garoafele pentru tine, aduse discret, fără a se opri la mine. Asemeni, vizita Gratzielei, intenţia Aurorei şi a Zoei de a veni, telefonul Leliei Sachelarie ca şi al Marioarei Nasta, tot semne de dragoste, nu doar pentru mine dar şi pentru tine. După 10 ani! Ai ştiut să te faci iubit. Şi aseară, la familia Sura, ai fost continuu cu noi. Toată conversaţia, în jurul nostru şi al spiritului. De Mariana şi Ion Murnu nu mă mir, dar am constatat uimită preocupările filozofice şi foarte spiritualiste ale lui Miron. Am avut şi un *avant-goût*[135] al elitelor de mâine. Ce deosebire de întrunirile pur intelectualiste de altădată! Cultura evoluează spre spirit.

5 decembrie

Dragoste, multe au trecut iar; nici nu ţi-am scris, nici în mine nu le-am „digerat” cum se cuvine, trăiesc groaznic în afară, simt cum stagnez pe dinăuntru, cum nu mai cresc. Şi totuşi ce bucurie imensă în mine duminică dimineaţa, după ce am ieşit de la vot! De ce? Doar recunoscusem mascarada actualului! Dar poate *actul de supunere* însuşi

---

135 Impresie, senzaţie anterioară (trăirii unui lucru) (fr.).

mă liberase din tensiunea morală? Sau lunga conversație cu cei doi comuniști (o fostă elevă de-a mea) în care am simțit că convingerile lor sunt cinstite iar ei au înțeles de la mine că greşesc să urască pe adversari m-a descărcat de alte tensiuni? Fericirea, bucuria la slujbă, dragostea către Dumnezeu, mulțumirea pentru tot ce mi-a dat. Şi după-masă sărbătorirea celor 60 ani ai lui Marius [Nasta]. Atmosfera caldă, de dragoste, fără încordări. Bucuria tuturor din jurul lui, doctorii tineri cultivați, munciți de întrebări care le depăşesc intențiile pur ştiințifice – şi Mihai[136] ca un om viitor: pur, nobil, frumos, bogat în suflet. Marius în plinătate. Având în el bucuria omului care şi-a făcut în toate datoria, cu dragoste, cu elan. Părea tânăr şi plin de puteri noi. Ca pregătit să plece spre o nouă ascensiune.

În schimb eu? Trăiesc la oameni din trecutul meu. Nimic nu justifică respectul şi admirația lor în prezentul meu. Mă mulțumesc în mediocritatea cea mai meschină. *Wer in kleinlichen Verhältnissen lebt*[137], spune Goethe, nu mai poate avea nici cugetul înalt. Aş putea, dar mi-e lene. Ştiu că nu mai pot da în afară ce am dat şi aş mai fi putut

[136] Fiul lui Marius Nasta.

[137] Cine trăieşte în condiții meschine (germ.).

scoate din mine dacă mi se lăsa orizontul deschis. Dar de ce mă lenevesc pe dinăuntru? Poate că dacă a permis Dumnezeu să fiu pusă la o parte, a fost tocmai pentru a clădi intim! Nici nu mai am gust, poate nici putere pentru eforturi lăuntrice. Las tot să treacă peste mine. Acceptarea e din cele comode, nu din smerenie. Când mă scrutez, constat că ori de câte ori mă smeresc este din oboseală şi chiar dacă gândesc, aşa vrea Dumnezeu, ştie el ce face, se strecoară alături, pe furiş, simțământul sclavului supus dar dezgustat şi răzvrătit, în fond. De ce să vrea El aşa ceva? De ce nu ne ajută să ne salvăm libertatea – de ce, de ce? Simt că nu mai vreau să-mi mişc aripile. Dimineți fericite ca aceea de duminică ar trebui să-mi dea curaj. Dar îndată ce e ceață şi vreme mohorâtă, mă pleoştesc. Influența soarelui asupra mea e sensibilă. Fără el sunt tristă până la anihilarea vieții din mine. În fundul meu, un orgoliu neînfrânt, ca în J. Rivière (jurnalul din captivitate)[138]. Simt că această trufie răsare din inteligență, inima mea e încă ne-crescută. Sunt bună, lumeşte vorbind, dar nu inima în mine e creatoare. Sunt aridă ca un pustiu de mulți ani. „Maternitatea" față de

---

[138] Referire la volumul *L'Allemand* de Jacques Rivière, scriitor francez (1886-1925), apărut în 1918, volum de reflexii asupra anilor de captivitate ai autorului din timpul primului război mondial.

Puiu mi-a făcut bine, mă pusese iar în vibrație. Dar îndată ce nu mă mai solicită, eu, de la mine, nu mai dăruiesc, mă strâng ca melcul. Îmi spun că sunt modestia şi decența omului bătrân care nu se înfige, în realitate e orgoliul şi zgârcenia inimii. *Trop de prudence et de convenance est de la sécheresse.*[139] Simt că Dumnezeu îmi retrage şi această bucurie. *Je lui en voeux un peu*[140], dar n-am nici măcar puterea să-i cer cu vehemență, ca un drept al meu. Şi cu Dumnezeu, ca şi cu oamenii: orgolioasă. Tu, Stelule, m-ai cunoscut. Nu sunt ce aş fi putut fi, dacă nu-mi lipsea nu ştiu ce? Poate o reală vitalitate. Gândesc, dar nu trăiesc. Cum să mă convertesc? N-am curajul să cer o durere mare, nu, asta nu. Şi ştiu că Dumnezeu mă va cruța fiindcă ştie bine că aş pierde beneficiul ei, m-ar chinui zadarnic. Numai o imensă bucurie m-ar scoate din marasm. Dumnezeu o ştie. Dar nici pe asta nu vrea să mi-o dea prea uşor. Sunt excedată de inerția din mine şi totuşi mârâie răzvrătirea. Când mă gândesc că aş putea muri mâine, încă nu mă părăseşte simțământul că Dumnezeu n-ar trebui să facă pe tiranul cu noi. Am zile când îl iubesc, iar altele, ca azi, când îl judec. Şi iar îmi

[139] Prea multă prudență şi cuviință este uscăciune (fr.).

[140] Sunt puțin supărată pe el (fr.).

spune rațiunea: „De ce îi cauți vină Lui? El ți-a dat viața şi puterea de a te libera în spirit. Ce? Să se ocupe toată ziua de tine? Nu eşti cum eşti decât în urma faptelor tale. Tu eşti vinovată de tot ce ți se întâmplă”. Eşti liberă. De ce n-ai curajul, ca alții, să nu fii *fidéle à toi même*[141], dar, în schimb, să trăieşti cu folos pentru alții. Dacă te stingi, este că eşti orgolioasă. Rezistența morală în care te-ai încăpățânat nu e virtute, e orgoliu şi nevoie de independență. Ce, nu ar fi bine să fii folosită, să lucrezi cu mase mari, să deştepți conştiința în ele? Fireşte, ar trebui să faci compromisul, să te smereşti, şi asta nu vrei. E fals să aperi crezul creştin al dragostei. Să-l propagi realmente, muncind, nu stând la o parte. Dar orgoliul de a nu părea o lichea mă opreşte de la orice pas cu vremea. Nu e vorba de a profita material dintr-o colaborare, dar de a-mi face datoria față de Dumnezeu care mi-a dat un talent pe care l-am îngropat de trei ani. Nu ştiu ce să mai gândesc. Nu ştiu unde mă aflu.

Aseară: Simfonia lui Haciaturian. Muzică nouă de cea mai mare inspirație. Era un suflu mare, din carne până în spirit. Operă impunătoare şi înfricoşătoare când măsori puterea cuceritoare din ea cu biata noastră rezistență sufletească. M-am surprins „belferiță” față de fetița care

---

[141] Credincioasă ție însăți (fr.).

m-a condus până acasă. De ce oare nevoia de „a da” o vorbă, o cugetare, o lecție, o îndrumare? Pentru că este tânără? De ce atitudinea asta de profesie? S-o fi lăsat pe ea să vorbească. Nu. Parcă mi-ar fi cerut să-i scriu în *Stainbuch*[142]. Sunt caraghioasă. Tot aşa procedez uneori cu Doctoraşu[143]. Trebuie să-şi spuie uneori că tare-s plicticoasă. Ca şi ieri cu nevasta lui Petru Manoliu. Dar ea mi-a răspuns bine. Numai că nu era să intru pe linia ei de exagerări sentimentale. Totuşi, în loc să-i spun că „va trece”, era mai bine să mă emoționez cu ea. Dar era în ea o emoție autentică? Nu cred, era încăpățânarea primei ei suferințe pe care acum o cultiva şi la de-alde astea rămân perfect rece. Nu am putut reacționa decât cu judecata. M-a izbit, dintru început, afirmația ei că are dovezi de colaborare a lui cu comunismul. Atunci, când mințea? Am avut o mare decepție. Îl credeam mai întreg. Atitudinea se explică prin sărăcie, pe un mediocru l-aş fi felicitat, dar un talent ca al lui, pus în serviciul adversarului, nu-l face tot atât de vinovat de a propaga ura şi învățătura primejdioasă chiar mai mult decât pe un convins? Pentru convinşi am o mare simpatie. Am simțit duminică o mare

---

[142] Aşa-numitul „caiet de amintiri” (germ.), obişnuit în lumea adolescenților.

[143] Puiu Tăutu, devenit acum doctor.

bucurie de a vorbi cu ei, omeneşte, cinstit. Îi plâng, săracii, că se lovesc de atâtea lichele. Dar nu mai vreau să judec şi să condamn. Mă recuz.

Şi ne iartă, Doamne, greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşalele greşiţilor noştri! Şi nu ne duce în ispită. Şi ne izbăveşte de cel viclean.

Nu scriu „cel rău”, căci mie mi se înfăţişează şi mă ispiteşte *Cel viclean*, cel ce uzează nu de virtute, ci de cugetare. Dragoste, după această lungă spovedanie, te las. Nu mă părăsi tu. Te iubesc. A. a ta.

8 decembrie

Dragoste, sunt „îmbâcsită”. Aseară vorbind cu Nana Podhorschi, ea mi-a spus că sunt orgolioasă, luciferică. Avea dreptate. Îmi cerea să mă scobor din spirit în realitatea simplă, care nu e doar spirit. Are dreptate. Ţi-am spus-o, de altfel, şi eu în ultima noastră convorbire. Dar ce înseamnă această vieţuire simplă? E oare singura adevărată? Trebuie să descinzi la inconştienţă pentru a fi autentic? Oare sinceritatea nu se obţine decât cu preţul lucidităţii? Mi se pare că acestea sunt zvonuri dintr-o lume ultrarafinată care s-a secătuit şi care nu are alt remediu decât să se înece iar în primitivitate. Dar noi, cei de pe

aici, nu ne-am ridicat încă atât de sus, încât să pierdem contactul cu materia sau cu realitatea sensibilă. Dimpotrivă. Eu una nu sunt desprinsă de cele naturale, proba evidentă: sunt mahmură când nu e soare, îndată ce străluceşte, se deşteaptă în mine bucuria şi nădejdea. *Zu viel grübelei.*[144] La Sf. Niculaie, în Biserică, eram tulburată de nedreptatea şi minciuna triumfătoare. Rar am fost mai revoltată, mai răzvrătită, m-am certat cu Dumnezeu. Ştiu că sunt ridicolă. Dar cum să mă amăgesc? Aci scriu totul cum se petrece în mine. M-a domolit gestul atât de drăguț al D-lui Jianu care mi-a adus crizanteme splendide. A simțit că sunt supărată, a auzit, desigur, scena cu Jean Paul. Nu vreau să mă mai necăjesc cu nimic. E în mine un dezgust de toate, uneori, *de quoi je ne viens plus à bout*[145]. Îmi este sete de libertate, de orizont neînchis, de nădejde. Mă sufocă egoismul celor care trag de mine, deşi ştiu că ar putea să se mai adreseze şi aiurea, dar e mai comod să nu întâmpini rezistență. Nu mai am cămăşi, n-am nimic în cămară, dar Marietta, deşi o ştie, nu mi se adresează decât mie, iar nu lui Jean Paul. Faptul că nu mă cruță niciodată, când ştie că nu suport văităturile fără să mă

---

[144] Prea multă dibuire (germ.).

[145] Ceva ce nu pot învinge (fr.).

despoi pe mine, mă întristează mai rău ca tot. Căci e dovada că mă sacrifică pe mine pentru bărbatul ei şi chiar pentru a evita ciocniri cu fiul ei.

Dar de ce să mai judec? Aşa pesemne e normal. Eu n-am fost normală fiindcă înainte de tine şi de mine trecea ea. Antigona, în fond, nu e normală. *Chacun pour soi*[146], înainte de toate. Mântuitorul a spus să iubim aproapele *ca pe noi*, nu mai mult. Totul a fost fals în viața mea, adică *alături* de adevăr şi realitate.

N'en parlons plus.[147] M-ai certa, dacă ai avea glas. Te simt mustrător ca atunci când îmi permiteam să mă revolt contra propriei mele probităţi şi corectitudini. Ai dreptate, dar recunoaşte că are bietul om nevoie să simtă reciprocitate, că e greu să suporţi că nu contezi pentru ai tăi decât ca manta de vreme rea. E în mine un adevărat vifor de câteva zile. Simt că se apropie sfârşitul şi că plec săracă, fără bunuri, în cer, după ce am renunţat la cele de pe pământ.

Conştiinţa vinovăţiei esenţiale! Şi orgoliul în mine se cabrează până la sfidarea lui Dumnezeu cu propria mea mizerie. Dacă dragostea Lui nu ne poate scăpa din

---

[146] Fiecare pentru sine (fr.).

[147] Să nu mai vorbim (fr.).

neputința noastră, atunci la ce să mai aspirăm? Oare această deznădejde a mea e din familia faptei lui Iuda când s-a spânzurat? Păcat de moarte!

Ce să fac? Sunt groaznic de amărâtă, îmi lipsesc dragostea, căldura, îmi lipseşte gândul afectuos al cuiva care să trăiască pentru mine. Un copil, un frate care să-mi dedice măcar un gând dezinteresat. Singurătatea asta totală, şi când eşti năpădit din toate părțile, solicitat de atâția, să fii totuşi singur, singur, singur! *On ne m'a jamais aimé pour moi-même. Et pourtant, moi je vous ai aimés chacun pour vous-mêmes. Tu le sais, maintenant que tu vois clair.*[148]

Numai tu, Iisuse, ai aflat singurătatea totală! Ce este a mea pe lângă a ta? Iartă-mă.

29 decembrie

Dragoste, vai, câte au trecut iar de când nu ți-am mai scris! Şi bune şi rele. Ce rețin din aceste trei săptămâni e că prietenii mă răsfață mai mult decât merit, că foştii mei elevi încă sunt fideli – unii –, că resorturile tuturor se

---

[148] N-am fost niciodată iubită pentru mine însămi. Şi totuşi eu v-am iubit mereu pentru voi înşivă. Tu o ştii, acum, când vezi limpede (în fr., în orig.).

slăbesc din ce în ce mai mult, iar eu sunt din ce în ce mai indiferentă față de tot. Mă simt foarte singură uneori – ba întotdeauna. Nu doar că nu am afecție în jurul meu, dimpotrivă. Dar, pesemne sentimentul de singurătate nu se datorește lipsei de afecțiune ci *lipsei de rost în lume.* Am impresia că nu mai sunt utilă absolut nimănui, sau mai bine zis nu sunt indispensabilă nimănui. Şi înțeleg tot mai clar că am fost toată viața o ființă inutilă sau, mai bine zis, de lux. De mine nu e nevoie decât la sărbători, la momente gratuite. Nu mă depreciez, dimpotrivă, dar constat adevărul. De lucruri frumoase nu e nevoie urgentă, dar fără ele viața ar fi anostă. Se poate trăi perfect fără mine, dar când sunt undeva, atmosfera devine uşoară, plăcută, creşte puterea de viață. Vezi că nu sunt modestă, nici deprimată. Dar adevărul gol, goluț nu e uşor de purtat chiar când e favorabil. Ce-mi lipseşte? Când simt un mare gol în mine? Îmi lipseşte orizontul larg.

Simt că mă sărăcesc în cap şi în inimă, că secătuieşte puterea de creație în mine. *Îmi trebuie hrană nouă.* Mi-e foame de realități, îmi e lehamite de minciună, de iluzii, de aparențe. Când privesc lumea, unii se zbuciumă pentru orişice – şi eu cu ei –, mă cuprinde o deznădejde cumplită. Nici măcar nu mă mai revolt, nici nu compătimesc. O resemnare apăsătoare peste tot. Vorbesc tuturor de curaj,

de credință în Dumnezeu. Dar credința din mine şi ea cam înghețată. Sunt azi o ființă fidelă, dar deseori îmi lipseşte credința vie. *Je fais la planche*, în infinitul ocean ce nu cunosc şi-l numesc Dumnezeu. Uneori îl iubesc mai presus de orice, *întotdeauna mă încred în El. O fi lene şi fatalism*? Am destule surprize cu mine ca să nu mă mire nimic din parte-mi. Dacă m-ar întreba El ce vreau pentru Anul nou, aş răspunde că nu ştiu. Cert, aş vrea Libertatea omenirii, împăcarea omenirii, aş vrea mijloace de a trăi larg, de a voiaja, de a mă îngriji. Dar simt că nimic din astea nu e absolut necesitate esențială pentru mine azi. Ce m-ar ferici cu adevărat ar fi să fiu tânără şi să lupt pentru lumea toată, pentru îmbunătățirea vieții. Ce mă minează e simțirea inutilității mele pentru lumea de azi. Poate că Ion Marin Sadoveanu e mai real față de Dumnezeu. Simt că mă mucegăiesc şi mă revolt şi mă doare dar nu pot ieşi din mine cea de acum. Aş vrea să fiu o rază de soare, un curent electric, un câmp magnetic, un atom de uraniu dezintegrat. *Kurz und gut*[149]*.* Să fiu Energie vie. Aş vrea să am bani ca să dau de Anul nou, aş vrea să fiu tânără ca să mai pot spera. Cum îi înțeleg pe bietul Grig şi pe Lili[150], şi

[149] Scurt şi cuprinzător (germ.).

[150] Soții Ion şi Lili Grigorescu.

ei tânjesc şi-şi pierd, proştii, ultimii ani de tinereţe. Aş vrea azi să fac ceva, ceva mare, sau o prostie mare, să scap de mine. Dacă o fi să mor, poate atunci s-ar împlini în mine setea de „Aventură cosmică” de care mi-e poftă! Pui drag, mi-e dor de tine. Aş vrea să pornim amândoi hoinari prin Univers. Până una, alta, trebuie să fac socoteli meschine cu suta şi cu polul! Ce incongruenţă în viaţa mea! Te iubesc, numai tu, acum, mă înţelegi. Ajută-mă, dragostea mea. A. a ta.

1951

12 ianuarie

Pui mic şi drag, azi e iar „o zi fatală”, 5 zile după Sf. Ion. Sper că o trec indemnă şi pe asta, prea ar fi stupid să mor fără să fi văzut orizontul iar deschis şi dreptate pe lume. Sunt de ieri într-un hal de agasare cum n-am mai fost de mult – ştiu de unde îmi vine: din lipsa de linişte şi reculegere. Mă năpădesc vizitele de fiecare ceas. Îmi vine să-mi iau câmpii, uneori. Când dai să vorbeşti rezonabil cu un om care are nevoie de tine, sună şi se introduce te

miri cine – *comme un chien dans un jeu de quilles*[151]. Trebuie să fixez o zi şi pace. Voi lua duminica, dar numai după 3-4 săptămâni de vacanță totală. Am poftă să scriu, trebuie să isprăvesc ce am început. Iată, ți-o făgăduiesc ție. Te văd surâzând foarte sceptic, dar îți făgăduiesc că *până la 10 februarie*[152], voi închide uşa tuturor afară de duminica viitoare când am invitat deja. Cu cât mă apropii de sfârşit, cu atât mă simt mai vinovată de a-mi fi irosit viața în conversații interminabile cu fel şi chip de oameni. Dacă mai trăiesc, *am încheiat* cu acest sistem. S-au petrecut multe, şi plăcute şi neplăcute. Drăguț vecinul meu în seara de Anul nou, sper să-mi poarte noroc „nelegitimii”? Şi seara de 4 ianuarie, cu alți nelegitimi, a fost delicioasă. Îmi face bine să mai întâlnesc oameni tineri, plini de nădejdi sau măcar de iluzii. Simt că mă secătuiesc şi că devin mizantroapă. Oamenii îmi par altfel, ca pe vremuri, când puneam ochelari colorați. Nu mă mai interesează adevărat decât foarte puțini, cei cu preocupări spirituale sau măcar cu inima şi mintea preocupată. Am ajuns să nu mai găsesc ecou în mine pentru griji materiale, sociale, de ambiții şi mai ales frica mă

---

[151] Ca un câine într-un joc de popice (fr.).

[152] Ziua de naştere a Alicei Voinescu.

scârbeşte. Dacă ar fi să aleg pe cei cu care aş vrea să mă întâlnesc mai des, ar rămâne foarte puţini.

Pui mic şi drag, dacă o fi să fie asta ultima pagină scrisă de mine, apoi halal final de viaţă a unei femei care s-a cheltuit pentru oricine, numai pentru ea nu a avut timp. *Avis aux amateurs.*[153] Să nu faceţi ca mine. Nu mai iubesc decât de la distanţă. Râzi? Şi eu, dragule! Sunt o infamă egoistă, o, tot ce vrei, dar mi s-a urât cu atâta vorbărie. Îmi e dor de lucru, de citit, de scris. A. a ta.

6 februarie

Dragule, n-am mai scris fiindcă viaţa mi se banalizează tot mai rău. N-aş fi crezut niciodată că e posibil să trăieşti în asemenea marasm. Totul se îngustează – de la spaţiul locativ până la orizontul intelectual.

În zilele de ger în care nu puteam ieşi, am simţit cumplit ce strâmtă îmi e singura cameră, deşi, rezonabil, recunosc că sunt încă o privilegiată. Spaţiul „unic”, sensul unic, grija materială unică, uf! Trebuie să ispăşim noi greşeli trecute şi-mi vine a crede că avem de plătit chiar păcate din altă existenţă. Încerc să rabd fără să mă plâng şi să mai plictisesc pe alţii. Dar ce este *cel mai dureros este*

---

153 Aviz amatorilor (fr.).

scăderea nivelului de viață sufletesc la toți. Unii se îmbolnăvesc – ca Grig. Dă să iasă din marasm şi nu-l lasă nervii întinşi. Simt şi eu că m-aş îneca din lipsă de interes vital, dacă nu aş avea credința, pe care o țin cu dinții! Credința în existența ta, a Voastră, a celor dispăruți şi deci într-o lume infinită, alta, într-o Putere care le conduce pe toate. Câteodată mă întreb dacă unicul Dumnezeu atotputernic nu este totuşi o ficțiune a noastră, ieşită din străvechea concepție socială în care Regele sau căpetenia era Atotputernic. Oare Democrația nu s-ar acomoda mai mult cu un Pantheon cu mulți zei? Totuşi concepția ştiințifică, unificatoare, ea însăşi ne mână spre monoteism. Mă întreba Didi Sachelarie cum îl închipuiesc pe Dumnezeu. I-am răspuns că nu mi-L pot închipui, dar că îi simt prezența. Am exagerat ca să apăr cauza credinței. Căci rareori sunt clipele minunate când Îi simți prezența – credința e actul de curaj al unei ipoteze care, pe urmă, se verifică de-a lungul vieții. Eu cred adânc în prezențe nevăzute. Dar cum o fi acolo, în nevăzut, ordinea, asta nu ştiu. Iisus îmi e Dumnezeu vizibil. Pe El îl înțeleg, îl cred existent, îl văd în diverse situații relatate de Evanghelie. El este revelația, pe măsura puterilor noastre comprehensive şi vitale, a marii Puteri creatoare pe care eu, una, nu o pot afirma decât mintal. Uneori am afirmat-

o integral, atunci am avut experiența salvatoare a prezenței Lui. În toamna 1933 sau 1935 a fost întâmplarea din Biserica Sf. Mina. În toate cazurile, în anul când s-a înființat Creditul agricol. La țipătul meu de deznădejde provocat de scârba de mine, scârbă de toate virtuțile mele sterpe, la suferința lepădării de mine, mi-a răspuns net. M-am trezit, pe neştiute, cu Sfintele daruri peste capul meu (preotul ieşise din Altar unde slujea fără ca eu să ştiu). Dar înainte de a constata Prezența Sf. Daruri, eu trăisem lepădarea de mine. Când am simțit peste capul meu pe Mântuitorul în chipul eucharistic, am simțit că sunt un punct pe o axă mişcătoare în centrul unui *Cristal infinit* (paradox, dar aşa era) eram inundată de culoarea verde-albastră a mării când bagi capul în apă şi deschizi ochii în ea. M-am simțit parte dintr-o ordine infinită şi trăiam aceasta ca Răspunsul Celui chemat care mă asigura astfel că am şi eu un rost în sânul realului adevărat. Doamne! Ce fericire am simțit atunci, pui mic şi drag! Dau eu, uneori, să mă prostesc, să mă îndoiesc, ca să fac şi eu ca cei „Inteligenți”, dar cum să neg ceea ce am trăit aievea? L-am trăit pe Dumnezeu ca o imensă rânduială, geometrică şi limpede ca apa, l-am trăit pe suprema măsură a spiritului meu. Alții, desigur, îl trăiesc şi în alt chip. Eu, una, nu am fost capabilă de a trăi

Perfecţiunea decât matematic şi în frumuseţea culorii. Şi acum, după atâţi ani, îmi vine să plâng de fericire. Tu ştii că-mi e frică de frica Morţii, dar acum, uneori, mă surprind că trag de firul care mă ţine legată de pământ şi că (mă joc poate) mă încerc cu gândul morţii. Gândul liberării totale îmi dă avânt. De ce vom mai ţine la viaţa de aci, oare? Deseori mă întreb. E un fel de lene şi de obicei. Anul trecut încă starea unui sentiment pe care l-am numit matern, dar care era *foarte complex*, mă legase iar de viaţă şi deşteptase în mine gustul vieţii – aşteptare, nădejde, realizam legătura cu viitorul. Acum acest sentiment s-a liniştit, s-a dublat de spirit critic, i-a pierit aura noutăţii, m-am obişnuit să am un copil şi cu gândul că nu e al meu. Anul trecut simţeam răspunderea, datoria pasionată pentru acest copil, îl simţeam cum creşte, cum se deşteaptă, cum deschide ochii la cele mai înalte Realităţi, trăiam în emoţia creaţiei tot timpul. Acum am impresia că stagnează şi că eu nu-l pot îmboldi. Misiunea mea s-a încheiat. Şi mă trezesc într-o melancolie depresivă ca omul care n-are rost printre alţii care se agită.

Şi cursurile atât de vii, pasionante, anul trecut, stimulente şi pentru prieteni şi pentru mine, azi s-au redus la conversaţii familiare. Parcă totul concură să-mi strâmteze orizontul, să micşoreze măsura mea. Primesc

smerit totul, dar nu pot birui tristețea în mine, ceea ce e un păcat. Când am aflat că mi-au *topit* şi pe Eschil, că şi acest copil al anilor mei de maturitate mi-a fost luat, am suferit de o suferință curioasă. Rezonabil ar fi să-mi spun: vom face altă dată o ediție revizuită, mai bună. Dar eu am simțit altfel, m-am trăit complet dată afară din viață – mă vezi cum plâng şi acum. Anul trecut am trăit – târziu şi văduvă, vai! – fericirea maternității, dar mi-a fost acordată. Puiu era ce fusese Buby[154] pentru mine la tinerețe. Acum vine săptămânal, cu multă afecțiune. Dar nici el nu mai are fervoarea de atunci. Parcă copiii altor părinți nu cresc şi ei spre o adevărată detaşare, dacă nu chiar spre indiferență totală? Cum era să-mi fie mie cruțată şi această experiență? E bună fiindcă e reală. Primesc toate, Doamne, din mâna Ta. Facă-se voia Ta! Stelule scump, ce ai vrut tu să-mi spui când ai desenat în fața mea o inimă cu o aripă „pentru copilul meu" şi începeai alta pentru fata mea? Oare e vorba de copiii mei adoptivi cărora le adresez „scrisorile"[155]? Oare, tu crezi că vor fi de vreun folos aceste scrisori sau numai un mijloc de a mă amăgi pe mine că

[154] Nepotul Alicei Voinescu, fiul Valériei, mort la o vârstă fragedă.

[155] „Copiii adoptivi", destinatari ai *Scrisorilor către fiul şi fiica mea*, sunt Puiu Tăutu şi Nana Podhorschi, de fapt copii spirituali ai Alicei Voinescu.

sunt încă folositoare? A venit Mişu. Am stat cu el de vorbă despre Alexandru – are o obiectivitate care mă uimeşte, deşi îşi iubeşte copiii cu o căldură aproape maternă. Ce bine că am rămas prieteni buni. Tu ştii acum cât de bravă am fost, cât nu meritam învinuirile tale şi că nu multe femei ar fi rezistat tentației cum am rezistat eu. Sunt recompensată, recunosc, prin sentimentul de respect şi încredere şi prin împăcarea mea cu mine. Când privesc în jurul meu, când mă analizez şi pe mine, constat că îmbătrânim. Şi Tity, ieri, vorbea de moarte cu un fel de satisfacție. Totuşi, suntem încă prea verzi pentru ca acest sentiment să fie legitim. E numai efectul vieții noastre închise, fără orizont. Oricât m-aş amăgi că scriu, de vreme ce nu ştiu sigur că gândurile vor ajunge la cei cărora mă adresez, nu-mi dă satisfacția adevărată pe care o găseam scriind celelalte cărți. Poate că vina este în mine, nu mai am puterea să cred în mine. Îmi e urât de mine că îmbătrânesc, mi-e oroare de mine şi mă reneg ca pe o străină, căci pe dinăuntru sunt alta, uneori n-am decât 25 de ani, de multe ori, vai!

8 februarie

Pui mic şi drag, copilul meu – şi asta e o iluzie, un Moş Crăciun, a fost la dejun. Am vorbit ca de obicei, lucruri esențiale. Aş vrea să-l pot ghida bine. Mişu, aflând de sfaturile ce i le dau, a rămas mirat de înțelepciunea mea. În fond îl învăț pe acest copil cum să merite dragostea unei femei de calitate, căci egoismul lui bărbătesc ca şi cel propriu personal îl expun la multe greşeli care l-ar putea face să-şi piardă locul în viața unei femei bine. De unde experiența mea? Din suferință. Îl învăț să fie galant şi bun ca tine, dar şi mai atent la nevoile unei inimi femeieşti. De câte ori nu m-ai lovit tu, cu o cruzime de neînchipuit! Erau uneori izbucniri răutăcioase, mă loveai în ce mă durea mai mult. Pe urmă corectai totul cu o gentilețe, un elan generos, cu căldură de copil. M-ai ținut în *duşuri écossaises*, am fost de o robustețe sufletească mare, altfel mă înecam în deznădejde. De ce nu am acum 30 de ani? Cu puterea credinței tinereții şi cu înțelepciunea de acum. Dar e stupid să mă încurc în regrete şi doruri ridicole. Nu-mi rămâne decât să dau înainte cu fruntea sus, cu ochii limpezi şi să nu mă mai gândesc la mine, nici în trecut nici în viitor. Viața este grea, o ştiu adânc, mai ales grea pentru cei ca mine făcuți pentru un scop şi eşuați în altul. Ştii ce aş dori mai presus de orice? Un copil al meu, un

om pe care să-l ajut să crească, să colaboreze la o viață ne-ratată. Jean Paul şi Mihaela nu mă iubesc adevărat. Puiu am impresia că mă iubeşte, că ştie ce-l leagă de mine şi că un sfat bun îl primeşte. Dar, fireşte, acuma nu poate obține de la el eforturi şi totala influență decât Aimée, aşa se şi cuvine. Sunt o mamă cu un fiu însurat, mă bucur că fericit şi mulțumit, dar mă simt singură. Din fericire că mai sunt şi Coca şi Nana care, uneori, sunt mânate spre mine de un dor adevărat. Am fost o răsfățată, mi s-a părut că toată viața vor avea oamenii tineri nevoie de mine şi iată că se descurcă şi fără mine. Şcoală pentru desprinderea totală! *Philosopher c'est apprendre à mourir...*[156]

Pui mic, iubit, mă duc să văd pe Bebe, tare e bolnav. M-a chemat, să ne mulțumim cu contemporanii. Ce-ți mai pasă ție? Când voi fi şi eu liberă, ca tine, cu tine? A. a ta.

16 februarie

Dragule, se petrec lucruri mari în lume, dar noi le trăim, vai! pe măsura noastră zilnică. Preocupări meschine îmi închid orizontul, griji mărunte, financiare mă orbesc pentru marele plan divin ce se desfăşoară sub ochii noştri.

---

[156] A filozofa înseamnă să înveți a muri (fr.).

O găină a fost un eveniment în familie, este dezolant! Mă lovesc de tot soiul de mici jigniri, ca ne-sculatul în picioare a fostei domesticități, tratarea de la egal la egal, obligația de a trăi pe acelaşi culoar cu ei, a asista la certuri, la ducerea la clo etc. Toate astea mă întristează şi parcă mă ofilesc. *Tant pis pour moi.* Alții stau nespus mai incomod ca mine. Ce mă roade este că ar fi putut să nu fie aşa dacă Jean Paul era cât de cât drept, recunoscător şi conştient de ce se cuvine. Când socot bine, recunosc că vina e exclusiv a mea fiindcă m-am lăsat amăgită de făgăduielile lui, când i-am cedat dormitorul, ba chiar când am acceptat să vie în casă, la început. Dar ce să mai socotim conturi pierdute! Dacă se va mai schimba situația şi ne vom putea muta după voie, cred că ştiu ce am de făcut. E în mine o adâncă nemulțumire fiindcă constat că cei nedrepți biruiesc pe cei drepți. Dacă n-aş crede într-o dreptate infinită, în care a noastră e doar un mic sectoraş, m-aş răzvrăti. Aşa însă, mă supun. Dar de câteva zile mă tot întreb: oare Cristos a vrut ca noi să suportăm toate nedreptățile fără să mişcăm un deget? Cum, adică să deschidem calea tuturor răilor, să-i lăsăm să triumfe? Nu cred deloc aşa. Cred că a cerut să răbdăm totul cuminte, fără scandal, dar nu a putut să ne ceară să ne supunem celor răi, fiindcă asta ar însemna încurajarea lor şi

triumful relelor! Dacă azi toți am repeta că nu există Dumnezeu şi ne-am închina la idoli ar fi pe placul Mântuitorului? Deloc!

Mă munceşte gândul ce a vrut să spuie prin: „Ce este al Cezarului”. După Evanghelie, nimic alt decât să plătesc impozitul şi tot ce i se cuvine stăpânirii, dar „ce este al lui Dumnezeu, lui Dumnezeu”. Dar ce este al lui Dumnezeu? Oare numai sufletul, nu şi trupul? Dragule, am fost întreruptă de vizite „fulger”. Am dormit iar (luminalul) ca o... bestie şi acum aştept pe Viorica Păunescu. Trec zilele ca apa şi nimic nu alege nimeni din ele! Mă simt tot mai strâmtorată în cuşca mea fără aer şi fără perspectivă[157]. Doar nădejdea Primăverii mă susține, mă bucur de pe acum să văd cum cresc mugurii, cum crapă, cum se acoperă plopii mei cu voalul verde.

Întâlnirea fulger cu Picki Slătineanu, tonifiantă. Ochi de om care crede fiindcă au văzut în absolut. Doamna cealaltă, pe care nu ştiu de unde s-o iau, dar mi-a făcut bine. Femei curajoase şi răbdătoare. Ieşeau din Biserica Scaune. Sfânta aşezată în fundul Altarului, foarte frumos, încât o poți vedea. Lume credincioasă intră şi iese. Când

---

[157] Odaia Alicei Voinescu (de 3/3,50 m), în apartamentul locuit în comun cu alte familii, din bd. Lascăr Catargiu nr. 34, cu un mic balcon spre curtea interioară.

preotul mi-a dat Mirul, am simțit că parcă îmi va aduce noroc. Ieşind am întâlnit pe Mimy Vardulea, plină de nădejde în Dumnezeu, dar soțul ei nici azi nu s-a întors din U.R.S.S. Adică lipseşte de vreo 8 ani! Ce s-o mai alege de o astfel de căsnicie? Se vor regăsi îmbătrâniți, istoviți. Dacă tu te-ai întoarce acum? Ah, este altceva! Cred că acum ne-am înțelege în toate, iar eu ți-aş trece totul, am râde împreună de toate prostiile de care ne necăjeam ca şi cum ar fi fost de vreo valoare. Vai! Trebuie să fi cunoscut despărțirea îngrozitoare a morții, pentru a prețui viața în toate clipele ei! Iar am fost bolnavă, am crezut că mă lasă inima luni noaptea. Sunt pregătită mai mult sau mai puțin, deşi aş vrea să mai văd multe lucruri, reinstalarea unei dreptăți cât de cât respectate, să mai revăd orizonturile largi, totuşi prea sunt babă ca să mă mai bucur efectiv de viață. Pensionară, pusă la o parte a vieții. Perspicace până a nu mai putea să-mi fac nici o iluzie. Bătrână, exclusă de la bucuria vie a vieții. *Was bleibt übrig?*[158] Roluri sociale? Ta, ta, ta! Să nu ne facem jucării zadarnice. Dacă, dacă mor acum, tot mai păstrez oarecum legătura cu cei ce mă cunosc, tot vor mai regreta. Mai târziu, nici atât: *ça leur sera un bon debarras*[159]*.* Uite, ca

---

158 Ce mai rămâne? (germ.).

159 Asta va fi pentru ei o uşurare (fr.).

să vorbim franc de tot: aş vrea să am cel mult 30 de ani, cu studiile cum le-am făcut, cu capul mai limpede ca atunci, fără iluzionismul de care am bolit şi fără prejudecățile care m-au încurcat. Cu mintea mea, cu temperamentul meu, cu curajul meu, dar fără mila din suflet care, veşnic, m-a făcut să las locul altora, cu puterea de a vedea pe alții suferind şi să nu-mi pese! N-aş mai fi eu? *Tant mieux*[160], aş fi o ediție corectată. Apropos: domnii de la Fundație mi-au topit pe *Eschil.* Am simțit o sfâşiere, parcă mi-au sugrumat un copil. Nici de asta nu am avut parte. Nu mă răzvrătesc, îmi zic: trebuie, desigur, că plătesc ceva din viața asta? Nu cred, din vreuna anterioară, căci tot mai mult cred în revenire. Altfel ce se vede în lume ar fi monstruos de nedrept şi de fără rânduială. Dar Dumnezeu nu poate fi autorul monstruozităților! Mare aventură viața! În fond face să treci prin ea ca printr-un tunel, ca să te trezeşti dincolo! E frumos acolo? Aşa trage nădejdea şi inima-mi atât de dornică să iubească, nu doar să tolereze. Căci iubesc, e adevărat, dar nu mai am credința aia totală în oameni, pe care o aveam! Şi totuşi sunt unii teribil de buni şi calzi şi *aimables*[161]*.* Mă necăjesc pe mine când constat cât am

---

[160] Cu atât mai bine (fr.).

[161] Amabili (fr.).

devenit de lucidă, de perspicace pentru toate deficiențele! În schimb detectez şi toate calitățile şi mai ales atât de rara generozitate pe care unii o au la maximum. Cei tineri sunt mai calzi ca mulți din generația mea.

Dar gata cu analiza. Ştiu prea bine de unde îmi vine acest iz amar. Din nou o decepție asupra calității unui om. Nu clasa I. Deşi totul o promitea. Un oarecare egoism material şi un oarecare interes pentru lucruri materiale, care exclude suprema generozitate pe care i-o atribuiam. Ce delicate sunt simțurile omeneşti! Acelaşi lucru mi s-a întâmplat cu mica soție a nepotului meu. E adorabilă, dar săracă în spirit. Celălalt? Nu înțeleg ce nu e bine în ce îl priveşte. Poate moştenirea spirituală inferioară de la unul din părinți, poate numai o criză de creştere. Este ceva lipsit de lumină, ceva greoi în sufletul său. Poate va trebui să fiu atentă, să fac tot ce pot pentru a-l lumina. Tânărul vecin şi iubita lui sunt drăguți şi el face mari progrese, mă simt bine când sunt în odaia de alături, iubirea este întotdeauna înviorătoare!

Dragul meu, te iubesc. Spun atâtea prostii. Nu merită să-ți apleci urechea spre ele. Şi eu sunt surdă la ce spun alții. Nu înțelegem nimic din ce se întâmplă în lume – se luptă, se omoară şi se minte şi cine poate şti ce se pregăteşte *pentru fericirea lumii*? De ce nu preiei această

oribilă politică în mâna ta pentru a o rezolva după înțelepciunea divină?

De ce nu interveniți voi? Ori nu puteți? N-aveți decât puterea de a contempla obiectiv dar nu şi de a interveni? Ce ştim noi? Biete muşte care zbârnâim, ne agităm şi habar nu avem de ce! Mă supun, e drept, cu un fel de amărăciune, cu un fel de *à quoi bon*[162], cu un fel chiar de răzvrătire, nu cu dragostea definitivă în Dumnezeu. E Lucifer încă tare. Ajută-mă să găsesc supunerea adevărată.

Te iubesc – vă iubesc – nu mă părăsiți, vino, pui mic şi drag, de mă ajută. A. a ta.

20 februarie

Pui, m-a anunțat Grig că a fost anunțată moartea lui André Gide, care s-a stins azi-noapte. Visul meu cu urna destinată lui în o grădină uscată m-a trezit azi-dimineață cu spaimă în suflet că s-a întâmplat ceva. Şi aşa a fost. M-ai văzut, desigur, plângând cu mare foc. Prezența lui îmi era o mare bucurie, un fel de garanție de cultură adevărată şi ca o decorație pe existența mea umilită. Semnele de prietenie ce mi le da mă făceau mai conştientă

[162] La ce bun (fr.).

de valoarea mea. Mă doare sufletul că nu-l voi mai vedea, nu-i voi mai auzi glasul. Se rupe iar o verigă tare de trecut. Ar trebui să nu fiu tristă, va fi acum mai aproape, nedespărțit de spațiu şi timp, fiindcă cine ştie dacă mai pot eu să mă duc vreodată în Franța! Toți prietenii de acolo sunt pentru mine ca şi pierduți – pentru totdeauna. Totuşi, un semn, o vorbă scrisă!

Grea e viața, pui mic! Cu Gide am impresia că se stinge generația celor Mari în Franța. Mai rămâne Claudel! Sunt foarte tristă, parcă mi s-a luat ultimul lux din viață. Ne supunem şi basta! Mă tem pentru Georges Nazarie, căci pe lângă urna lui Gide mai era una mică, în vis.

Pui mic şi drag, nu mă lăsa, vino-mi în ajutor, adu-mi şi câte o bucurie. Tristețea asta o aşteptam cu aprehensiune de câteva luni. Ce grea e viața, dulcele meu! Ajutați-ne să credem în a voastră, ajutați-ne să credem în viața nevăzută! Căci trebuie să fie greu şi să mori. Sau nu? Ajută-mă să trăiesc bine şi frumos. Nu te supăra pe mine când mă scobor sub nivelul pe care mi-l cereai. Tu, dragule, te rog tare, ajută pe André Gide să se descurce dincolo, inițiază-l. Marea lui inteligență l-a oprit să recunoască cele ne-văzute. Dar poate de la ultima carte până azi-noapte s-a schimbat. Nu mă tem pentru sufletul lui care era mare şi plin de dragoste. Vreau să mi-l

amintesc cum l-am văzut ultima oară în gară la Lisieux, când m-a sărutat pe amândoi obrajii. Am ştiut de atunci că îl văd pentru ultima oară. Pui mic, aibi grijă de sufletul lui. Nu mă lăsa. Din toată inima, a ta, A.

21 februarie

Dragule, după o zi grea de tristețe ca cea de ieri, m-am trezit azi liniştită, iar acum, după ce, ca aseară, am citit mult din *Jurnalul* lui A. Gide, mă simt uşurată de tristețea care mă apăsa teribil ieri. Moartea lui o simt ca o mare pierdere pentru spiritualitatea contemporană şi pentru mine personal ca ultimul martor mare al micii, măruntei mele valori. Nu ştiu dacă mă prețuia, mai bine zis cât mă prețuia ca inteligență, dar ştiu, din toate manifestările lui, că mă prețuia ca om. E în toate scrisorile lui mai mult decât simplă politețe, e o tandrețe ca pentru unul din neamul lui. Soarele, primăvara din aer mă silesc parcă să mă bucur. E un elan azi în suflet care nu uită durerea de a fi pierdut pe acest mare Prieten îndepărtat, dimpotrivă, e ca un fel de simțire curioasă că el triumfă. *A biruit*, cum spunea Regina Maria. Ştiu că de acum înainte vom fi mai aproape fiindcă spațiul nu-l va mai împiedica să ne viziteze. Ce cald îşi iubea soția! Ce frumoase sunt paginile

din ‘38 şi ‘39 când era în doliu. Nu credea în supravieţuire. Acum poate că o va recunoaşte, totuşi. Sau dacă el avea dreptate, iar noi ne înşelăm, el şi-a trăit viaţa cinstit, conform credinţei lui. Am scris doamnei van Rysselberghe ieri. Sper că-mi va răspunde cum s-a precipitat acest sfârşit neaşteptat. Altădată aş fi dorit să ştiu că la sfârşit s-a întors spre Dumnezeu. Acum nu mă îngrijorează câtuşi de puţin atitudinea lui. Dumnezeu nu poate ţine socoteală bietului om de toate greşelile lui. El nu pedepseşte, doar consecinţele greşalelor noastre pot fi dureroase. Oare Spiritul liberat prin moarte să sufere pentru că n-a văzut limpede în timpul vieţii, întrupat? Ei şi? Dacă vede când este liber! S-ar putea ca să rămâie în întuneric şi acolo, dar nu un spirit ca A.G. care s-a dezbărat de egoism şi care a tins spre Cristos cu o căldură şi cu o puritate de copil. Mă rog din toată inima pentru sufletul lui mare şi bun şi nu mă tem pentru soarta lui. Cu Montaigne, cu Goethe şi cu tine, dragul meu, îl cred în bucurie şi seninătate. Nici eu nu doresc să ajung decât în lumina voastră, a acelor care aţi iubit şi viaţa pământească. Sfinţii prea înalţi mă umplu de teamă respectuoasă. Ce curios! Parcă s-a mai deschis încă o barieră între noi, parcă tot mai uşor îmi va fi să trec spre voi. Să zbori în aerul limpede, în lumina veşnică, cu cei

dragi, să poți proteja pe cei încă împotmoliți în materie! Doamne! Te iubesc. Ajută-ne să ieşim din gheena în care trăim. Dacă aş fi la Paris, i-aş duce violete, oare ştie de noi? Ori doarme? Aştept să-mi dea un semn în vis. Continui să mă rog pentru sufletul lui. Ieri am aprins lumânări la Biserica italiană. Oare voi simțiți gândurile noastre? Oare la ora asta e vreo ceremonie la Paris sau la Cuverville? Aştept scrisoare de la Petite Dame[163] care trebuie să fie foarte amărâtă ca şi Roger [Martin du Gard] şi Jean [Schlumberger]. Îmi e foarte dor de ei toți. Parisul a pierdut încă unul din cei care mă făceau să-mi fie dor năprasnic. Citeam scrisorile de la André Gide, de la P. Desjardin, de la Charly [du Bos], îmi sunt atât de prezenți! Nimic nu mă desparte *par moments*[164] de voi, cei invizibili, pe când cei vii sunt uneori atât de departe. Voi telefona lui Vianu şi lui Pippidi. Îmi e dor de ei şi de Berza.

Pui drag, ajută-mă să mă echilibrez, să nu mă falsific sub presiunea evenimentelor. Vă iubesc. Veniți spre mine şi mă susțineți. Te iubesc, A, a ta.

---

[163] *Micuța doamnă*, Marie van Rysselberghe.

[164] Pentru moment (fr.).

23 februarie

Dragoste, zilele astea am fost tot timpul cu gândul la Paris, n-am radio, n-am putut urmări desfăşurarea evenimentelor în jurul lui A. Gide. Doar ce mi-au spus alții. A murit împăcat. *C'est bien, c'est bien*. „E bine, e bine" – despre ce o fi spus asta? Aştept veşti de la doamna van Rysselberghe. M-am calmat citind continuu din *Jurnalul* lui. Ce luciditate, ce sinceritate, ce profundă omenie. Îmi pare că-i aud glasul din vorbele lui. Îl simt aproape, dar Franța a pierdut pentru mine una din bucuriile mari ce aşteptam de la ea. Azi-noapte am făcut iar bilanțul a ce ne mai poate aştepta. Atât de puțin! Aici, pe pământ, ca să guşti fericirea lui, trebuie să fii tânăr. Cu bătrânețea nu ai ce căuta aici.

[Textul care urmează, aproape în întregime un eseu dedicat lui André Gide, a fost redactat în lb. franceză. Am considerat că e de preferat să-l dăm aici, în traducere, între ghilimele ascuțite, iar nu la note – n.r.]

«Are dreptate când deploră bătrânețea (1928-l931) şi încă nici nu era! Dar iată: când nu mai există dorințe, s-a isprăvit cu tinerețea. Şi ce e încă mai trist, nemărturisit pentru a deveni ridicol. Nu, nu e posibil să împaci viața cu

bătrânețea care nu este aici decât o intrusă. Toate virtuțile sale nu valorează nimic pentru viața însăşi, ele sunt bune pentru o viață spirituală. Moartea ar trebui să ne fie o mare prietenă când viața nu ne mai poate tolera. Nu că mi-ar lipsi dorințele, o, nu! Dar nimic nu le mai poate împlini. Devii exigent şi oamenii actuali devin sau călugări sau vulgari. Entuziasmul anului trecut s-a stins, nu mai sunt posibile iluziile, văd prea bine până-n străfundul oamenilor şi al lucrurilor. Nici o speranță de nicăieri. Obligația de a trăi în condiții precare. 29 de zile pe lună în căutare de bani, nici o plăcere de a mai lucra, de când mi-au „topit" ultima carte, mă văd foarte departe de lumea actuală de la noi. Ei se lipsesc de mine şi eu de ei, tot mai străină, în propria mea țară. Doar persoane dintr-o anumită generație şi dintr-o anume lume, care îmi mai cunosc numele, încă în viață, dispar! Nu e falsă modestie, valorez mai mult decât o grămadă din cei care se agită astăzi. Sufăr cam din toate. Adineaori, telefon de la Natalie Slivici, toți prietenii mei se gândesc la mine, ascultând ştirile îndepărtate despre marele dispărut. Astăzi, aici, în România, sunt poate singura ființă care a avut fericirea să-l cunoască mai de aproape, să aibă onoarea şi fericirea să simtă gândul lui amical şi afectuos.

Şi să nu pot nici măcar să scriu şi să vorbesc despre el! În cerc restrâns vom face o lectură. În ce mă priveşte, îl consider mult mai mult decât un mare scriitor. Este Montaigne al epocii noastre. El este cel care a readus timpului nostru o autenticitate pe care o pierduse. Montaigne îşi elibera contemporanii de o tradiție tiranică. Gide ne elibera de prejudecățile nu numai sociale, dar şi morale şi ştiințifice! Sunt sigură că a lărgit nu numai câmpul de investigație psihologică, dar că a deschis ochii asupra multor minciuni convenționale în morală, lărgindu-i orizontul. Cu el, umanitatea a câştigat în adâncime şi ceea ce trăia ascuns în întuneric din cauza fricii, a ruşinii şi a sentimentelor negative a fost adus la lumina zilei.

La o primă vedere, găsim fenomenul ca urât, imoral etc. Dar, dacă urmărim *Jurnalul* său, descoperim accente splendide în dragostea sa, chiar dacă „vinovată”, o fervoare pentru ființa umană pe care nu o regăsesc la nici un moralist afară de Montaigne. În ceea ce lumea numeşte „viciu”, Gide aduce o fervoare spirituală şi dragostea pentru uman îl pătrunde mereu atât de adânc, încât toate gesturile şi actele lui nu mai au nimic şocant. Este în acest mare, acest unic *Umanist* al timpului nostru o asemenea dragoste care este nu numai respect pentru

ființa umană, încât eu îl consider mult mai creştin decât pe un alt mare creştin, de exemplu, Claudel! În ce priveşte această formidabilă inteligență, atât de imens cuprinzătoare şi care se ascuțea în intuiții profunde, el nu are egal decât în modestia sa. O modestie pe care nu o simt sentimentală, ci cu adevărat intelectuală sau, mai curând, de esență spirituală pentru că implică experiența dintre diferența între rațiunea imensă şi obiectul infinit. Căci modestia nu e un sentiment social, ci unul aproape religios. Ea nu se smereşte în fața oamenilor, dar îngenunchiază în fața lui Dumnezeu. E poate nepotrivit să vorbeşti astfel despre un ateu. Însă nu l-am considerat niciodată un ateu, chiar dacă uneori se năpusteşte, şi pe bună dreptate, împotriva bisericilor, compromise prin relația lor cu Lumea. Gide nu a fost niciodată un necredincios, un ateu (nu scrie el într-un loc, în *Jurnalul* său, referitor la o critică care i se făcea pentru o exclamație în *Numquid et tu...?*: „Am nevoie de Dumnezeu tot timpul”?)

El nu crede în supraviețuire. Marea sa inteligență îl împiedică să facă „pasul”, ceea ce nu-l împiedică să fie profund religios în atitudinea sa funciară. Nimic nu este neglijabil în Univers pentru el. Spiritul său ştiințific însuşi este incastrat ca o piatră prețioasă în inelul masiv, în

atitudinea sa în fața vieții. Aceasta este *fervoare și dragoste* și nu numai rațiune. A fost atât de adesea acuzat de inconsecvență, de neliniște și de ezitare, dar nu e drept. Căci toate acestea nu sunt decât aspectul formal al vieții înseși, pe care încerca și reușea s-o *trăiască* și nu numai s-o *cuprindă cu inteligența.* Nu este adevărat că nu avea principii și convingeri, dar avea curajul să le trăiască pe toate și să *aleagă* pentru a acționa, după ce le trăise și nu numai le observase. Ceea ce mi se pare unic în acest mare om (mai ales om și nu doar spirit) este că, în afară de a-și mărturisi faptele, a reușit să *le trăiască de adevărat*.

Viețile obișnuite sunt de cele mai multe ori făcute după un model, un ideal propus. A sa este viața pe care o suportă și o trăiește direct, pentru a o evalua apoi, bună sau rea, dar fără să-i anticipeze valoarea înainte de a o trăi. O adâncime nu numai a cunoașterii de sine, dar și a actului însuși a vieții care irumpe nu numai din funcțiile biologice, ci și din adâncul unui *eu.* Pe acesta îl observă Gide și, în raport cu calitatea sa, el judecă ființa umană. Cred că nu este just să consider că este doar un joisseur în viață, că-i primește propunerile fără discernământ, că ar fi un amoral și doar un adorator a vieții naturale, elementare. Dar deloc.

Dacă el consimte să urmeze imperativul instinctului, este pentru că el constată că instinctul este încă un imperativ pentru el, pe când moraliştii resping domnia instinctului şi-l înlătură, totuşi cedându-i. Regretul şi remuşcarea lor le pare o superioritate morală, îşi luminează *eul* esenţial din această căinţă şi secret fiinţe morale pentru că-şi reneagă faptele. Gide îmi pare mult mai moral pentru că este veridic. Aceasta nu înseamnă că el nu a luptat cu pornirile sale, dar când acestea au prevalat, el nu invocă calitatea sa prin lupta pe care a dus-o, dar o clasează după reuşita sa, judecându-se în raport cu însuşi izvorul actelor sale bune sau rele. Este vorba despre însăşi calitatea umană şi nu numai despre acceptarea teoretică a unui principiu. Este un studiu al omului, studiu ştiinţific (ca şi de altfel la Montaigne). Şi totuşi el este un moralist ca şi Montaigne. Şi în cea mai directă linie a spiritului francez, dar un moralist care nu proiectează un cod de comportament, ci propune obligaţia morală a veridicităţii mai presus de toate. El o numeşte sinceritate şi totuşi o contestă, căci, aşa cum o recunoaşte undeva în *Jurnalul* său: „Nu poţi fi complet sincer exprimându-te, exteriorizându-te”. Nu cred că el vorbeşte despre sinceritate altfel decât ca despre un adevăr obiectiv, dar modestia sa funciară îl îndeamnă să dea

atitudinii sale o denumire mai puţin importantă decât o merită aceasta. El vrea mereu adevărul, în sine ca şi în afara lui, îl numeşte sinceritate din modestie, căci el nu crede că *adevărul său* este tot adevărul. Departe de a fi *prudentul* pe care unii îl numesc *şiret*, el este dimpotrivă omul cel mai imprudent, destăinuindu-se total, fără rezerve. *Natură superior eroică*. Ştiu că după trecerea primei emoţii a dispariţiei sale, vor reîncepe acuzaţiile de imoralitate, căci, dacă până la urmă este acceptată mărturisirea „viciului” şi nonconformismului său, i se impută de a nu le regreta, ceea ce înseamnă că ar trebui să accepte morala tuturor. Cartea sa *Corydon* a fost un scandal chiar pentru prietenii săi; mi-am dat osteneala, nu numai de a înţelege atitudinea sa apologetică (în acest sens mi-a făcut cinstea să-mi explice intenţiile sale din acea carte – nevoia de a-i ajuta pe nenorociţii care erau în pragul sinuciderii), nu numai de a înţelege intenţia plină de bunătate şi de caritate, dar am încercat de a participa şi am resimţit în acea zi de 17 septembrie 1938 la Braffy, în timp ce vorbea în trăsură, drumul spre Lisieux, toată căldura afectuoasă a inimii sale. Acest om gândea până la rădăcinile fiinţei înseşi, căci nu poţi înţelege decât coborându-te până la limitele subconştientului. Imoral? Pentru că nu mai luptă împotriva unei tendinţe pe care o

recunoaşte ca esenţială în el? Este ca şi cum ar fi imoral pentru că mesteci hrana nu cu molarii absenţi, dar cu incisivii. El nu vede altfel fenomenul homosexualităţii. Ce ar fi câştigat ca moralitate dacă toată viaţa ar fi continuat să urmeze această înclinaţie? Ar fi fost un neliniştit – de altfel lupta sa e lungă – el nu se iubeşte vicios, se *acceptă* numai pentru a-şi salva sufletul. Căci, doar cedând înclinării sale, el se linişteşte, se normalizează şi poate lucra. El acceptă, ca orice om, impulsiunile sale sexuale normale.

Le spun normale, căci scopul lor este natural: procreaţia. Dar care este diferenţa între un homosexual ca Gide şi „normalii", care negândind decât la plăcere frânează efectele naturale ale actului? Pentru aceştia, plăcerea este singurul scop al actului. Ca şi pentru homosexuali, dar, poate, contra voii lor. De asemenea dragostea pe care Gide o resimte pentru tinerii săi iubiţi este foarte aproape de nevoia spirituală de a-i *forma.* Se resimte peste tot în *Jurnalul* său prezenţa acestei iubiri, care ar fi considerată ca o magnifică virtute la un heterosexual, dacă el s-ar dedica educaţiei. Nu vreau cu nici un preţ să idealizez pentru a escamota adevărul, însă vreau să fiu dreaptă şi nu suport condamnarea în numele unor simple formule vagi. Imoralitate pentru că acceptare,

chiar de ar fi acceptarea unei diformităţi. Dacă ar fi vrut să ridice diformitatea la rang de lege înţeleg că s-ar putea ivi revolta, dar el anunţă numai şi demonstrează că şi diformitatea este natură. Şi că nu avem dreptul să o condamnăm ca inumană. Şi ceea ce urmăreşte el este tocmai recuperarea umanului în noi toţi. Dar el nu plasează umanul în cutare sau cutare atitudine pentru că aceasta este a majorităţii. Căci umanul nu se recunoaşte prin frecvenţă, ci prin calitate. Care este aceasta pentru a fi morală? Pentru el, ca şi pentru Montaigne, *adevărul este începutul unei mari virtuţi.* Acest apel pasionat pentru adevăr, pe care îl proclamă nu fără riscuri, dar mizând până la capăt, iată eroica lui morală. Cât despre acuzaţia superficială că i-ar amăgi pe tineri e stupid! El se adresează tinereţii compacte şi oamenilor maturi. Oare toate *Suzanele la baie* nu ar îndemna la dezmăţ? De ce toate nudurile expuse în muzee, unde sunt duşi chiar şi copiii?!

De altfel nu detractorii mă interesează pe mine, vreau să precizez, dincolo de simpatia care mă leagă de André Gide cât era în viaţă, ci valoarea pentru eternitate a acestui mare om.

Gata cu raporturile particulare, acel André Gide, al fiecăruia, aparţine acum veşniciei. Desigur lui nu i-ar

plăcea acest mare cuvânt, dar dacă nimic din ce este pământesc nu este etern, spiritul este. Şi, ca Spirit, astăzi, „iubitul” nostru maestru, în măsura în care ne iubea şi nu voia să se despartă de bieții muritori pe care îi iubea şi care suntem noi, el intră în Eternitate.

Nu pot să mă mulțumesc cu compromisul care ar consta fie într-o explicație benignă sau într-o scuză etc. Prefer să-l ştiu imoral pe deplin, decât să mă mulțumesc „al tolera în marginea moralei”. De aceea îmi pun întrebarea la care trebuie să răspund cu cea mai perfectă veracitate. Da, André Gide este un revoluționar, nu în social, dar în morală. El nu răstoarnă cu tot dinadinsul valorile, ci provoacă un examen sever, mai curând al credințelor decât al principiilor. Nu l-am auzit niciodată să ceară o opunere la principiile creştine, ci, dimpotrivă, el pretinde împlinirea lor autentică. Virtutea de bază îmi pare a fi autenticitatea, deci veracitatea. Şi calitatea umană se manifestă în actul însuşi şi nu în bunele intenții.

Exigent ca un protestant, când proclamă bucuria ca un scop suprem (*Goethes Heiterkeit*), deci nu plăcerea, dar bucuria, stare esențial superior umană, efect al unei realități echilibrate şi mai ales departe aparență mincinoasă. *Bucuria este starea atestând ce este divin în noi.*

Mâine, poate, voi continua, sper. Căci vreau acum să posed o imagine esențială a acestui prieten care îmi arăta adesea dovezi ale încrederii sale.

Aceasta este pentru mine o apreciere definitivă, şi pentru ceea ce sunt, dar şi pentru ceea ce alții cred despre tine. Sunt fericită de a fi fost în ochii lui unul dintre cei, aşa cum mi-a scris „O, nu! Nu vă uit, sunteți dintre aceia pe care nu-i uiți niciodată”. Nu vanitatea mă împinge să scriu aceste cuvinte, dar în aceste timpuri, în care mă simt atât de inutilă, e o mărturie a calității mele. Te simți atât de umilit câteodată, atât de neînsemnat. E adevărat, valorăm atât de puțin în fața veşniciei, dar să te simți pus deoparte de imitații umane e dureros. Şi totuşi, trebuie să rezişti şi cel puțin să nu-ți arăți suferința. Suferință? Nici măcar, dar o scârbă şi o oboseală de a trăi. De-aş fi tânără, o, de-aş fi tânără! Dragul meu, nu mă părăsi. Conversația cu Adina Dron, foarte aprigă, informată, cunoscându-şi lumea, dar mai impresionat dureros, cu ce dezinvoltură vorbea în fața tânărului pastor Mosc despre relațiile amoroase ale unei anumite femei, pe care nu are datoria să o respecte, desigur! Dar faptul în sine... Vorbea despre aceasta ca o femeie în vârstă pentru care toate astea sunt fleacuri. Iată rezultatul tristei ei experiențe în lagăr, din vară.»

Mi-am irosit viața. De altfel *nici nu am talent*, cum s-a pretins. Îmi dau seama ce este un talent – o uşurință în exprimarea gândurilor. Eu nu creez frumusețe, totul este intelect. Nu e grație în mine. Mă detest. Şi totuşi sunt iubită. De ce? Pentru că sunt dezarmată: copil, biet copil! Mă detest. Viață irosită. Cum aş vrea acum să fiu într-o țară liberă, să fiu bogată, sănătoasă, utilă, să mă bucur de obligația şi de frumusețea vieții şi să-i ajut pe toți să se bucure. Păgână! Ce dacă! Nici chiar viața mea creştină nu e har, totul este voit, este efort. Cine m-a evacuat din mine însămi încă de la începutul vieții? Urâțenia mea care m-a umilit, apoi neputința de a face rău oricui. Lipsă totală de instinct de conservare, dar în acest caz, această lipsă nu este o aptitudine superioară decât dacă ai o statură imensă. Am avut poate un tipar inițial mare, l-am micşorat din cauza circumstanțelor meschine ale vieții mele, handicapată de urâțenie şi de sărăcie. De-aş avea dreptul să-mi pun o dorință profund sinceră, iat-o: *să trăiesc în țara mea liberă*, *să fiu bogată*, să am posibilitatea să spun şi să scriu tot ce gândesc, pentru a-i îndruma pe tineri. Să călătoresc, dar ca să mă întorc la mine, într-un *home*[165] elegant. Şi iată, visuri. Sunt sigură că şi în viața de apoi voi avea mult de ispăşit: nu păcate, ci slăbiciunea de a nu

[165] Casă, cămin (engl.).

fi ştiut să trăiesc conform temperamentului meu. Moartea lui Vicky Berceanu mi-a pus în suflet amintirea morții. M-amenință şi pe mine, dar care este bagajul meu pentru dincolo? O mică viață, o cinstită, mică viață meschină şi o sete nepotolită de viață superbă. Alice a ta.

26 februarie

Dragoste mică, de când n-am mai scris, ne-a lovit o altă durere. Moartea lui Georges Nazarie. Îl iubeam ca pe un adevărat prieten. Un om aspru în aparență, în fond un suflet bun, cald. blând şi drept. Fify cu adevărat o credincioasă. O dovedeşte în calmul suferinței ei. Inima mea iar face istorii de ieri-noapte. Nu mai ştiu cum s-o tratez. Nici nu mai ştiu dacă viața ce mă aşteaptă mai face s-o trăiesc. Dar fără să-mi fie propriu-zis frică de moarte, nu pot spune că o doresc. Aş mai vrea să văd diverse lucruri, Parisul cu prietenele şi prietenii de acolo, să mai scriu o carte, dar mai ales să văd Țara românească fericită! Dragoste, ajută-mă şi la viață şi la moarte. În ultimul an m-am lipit iar de pământ, au izbucnit resturi netrăite, la lumină, am luptat cu mine, cu lumea, m-am scârbit de oameni şi de mine. A fost un fel de răscoală a gândurilor şi în inima mea – nu cred că am calmat-o cu

totul – căci sub oboseala de viață şi indiferența care mă năpădeşte uneori nu sunt decât o asfixie lentă a sufletului şi o paralizare progresivă a elanului. În fundul fundului clocoteşte încă lavă multă şi nu „tătă e bună”.

E frumos afară, primăvară. Violete la portretele tale şi ghiocei. Îți aduc şi ție acolo, dacă ajung să mă duc la înmormântarea lui Conu Georges. Constat în mine o „uşurime” pe care în tinerețe aş fi numit-o „grație”, dar acum devine inconştiență. Până şi moartea mi se pare o simplă aventură. Sunt caraghioasă, n-am picătură de simț tragic în mine? Ori am ajuns la seninătate? Nu ştiu ce să cred de mine. Inima mă doare, Conu Georges e mort, André Gide e deja în pământ – totul în 5 zile – pe mine mă doare dispariția lor adânc, dar e pe dedesubtul tristeții o bucurie latentă, parcă aş şti că toate astea sunt doar aparențe. *C’est bien, c’est bien* a spus André Gide, poate a întrezărit un „dincolo”!

6 martie

Dragoste, azi sunt 6 ani de când s-au schimbat definitiv lucrurile la noi. Şi iată nici nu avem curajul să numim lucrurile pe numele lor! Şi eu m-am prins ieri cu o laşitate. Am dat 100 lei unor indivizi care mi-au cerut-o pentru o

inițiativă pe care eu o dezaprob. Frica, sub o formă sau alta, ne năpădeşte pe toți, mai mult sau mai puțin. Nu mai eşti liber. Toți suntem trişti, fără dorință de a trăi. Cu fiecare săptămână e un progres în decrepitudinea noastră. Am ezitat să întrebuințez acest cuvânt prea tare, dar când în loc să urci, cobori, ăsta e termenul. Să nu vezi decât mizerie în jurul tău, să nu auzi decât voci fricoase, îngrijorate, să nu mai fii sigur de libertatea ta, e de ce să nu mai iubeşti viața. Şi totuşi nu pot să neg că sunt şi reforme bune. Rhea îmi vorbea despre biblioteci care sunt organizate peste tot şi că cititorii se înmulțesc. Apoi munca pentru toți, dacă n-ar fi extenuantă şi abrutizantă, ar fi un progres imens pentru educația noastră. Chiar reglementarea chiriilor, de n-ar fi teribila aprehensiune a provizoratului! Doamne, ce presiune nemiloasă la care supui un întreg popor! Măcar am învățat ceva? Niciodată n-aş fi crezut că teroarea ar putea dura 6 ani şi acum ne-am obişnuit să suferim, să respirăm cu un singur plămân, să trăim într-o acceptare fără margini. În fiecare zi afli de dispariția unei alte cunoştințe, încât moartea a pierdut din îngrozitorul ei prestigiu, apare câteodată chiar ca un privilegiu. Caut să-mi închipui starea de conştiință a guvernanților noştri. Au ei cât de puțină imaginație? Cum pot suporta, admite torturarea unui întreg popor

nenorocit? Chiar dacă poruncile vin de departe, de unde nu mai suntem decât *un număr* şi nişte pioni, cum poate să-i lase liniştiți proximitatea unei suferințe atât de mari? Căci, până la urmă, şi ei sunt oameni! Cum pot dormi? Să nu-mi spună că este totul pentru binele viitor! Binele nu poate fi înfăptuit prin rău! Exemplul Inchiziției ar trebui să le ajungă. Dar mă îndoiesc că ordinele vin din grija pentru viitor, totul e doar luptă, oportunism de moment, fără alt scop îndepărtat. E lupta împotriva celor care pot dăuna regimului. E legitim din punct de vedere natural. E o luptă pentru viață. Asta mă dezolează, căci lipseşte orice considerent moral. Din punct de vedere *vital*, au dreptate.

Dar iată, ne întoarcem la junglă! Şi cum adversarii lor sunt la pământ, nu se mai poate spera nimic din punct de vedere moral şi al unui progres spiritual. Viața e mai puternică decât Cultura. Oare se pot inventa şi alte valori decât cele deja cunoscute? Poate fi depăşită „justiția" ca valoare socială? Desigur, îți vor spune, „tocmai pentru a o instaura, luptăm împotriva vechii injustiții!" Dar aici e eroarea! Nu se instaurează „Justiția" cu prețul celei mai flagrante injustiții! Adânca mea tristețe vine din decepția pe care mi-au produs-o comuniştii! Există posibilitatea de a asana o lume destul de putredă, dar nu prin excesul unei alte putreziciuni. Doar Cristos şi doctrina carității

creştine pot să curme răul! Dar din păcate, nici în lumea creştină nu văd simptome de dragoste pentru duşmani. Căci riscul de a fi înghițiți de ei e prea mare. Iată de ce generația mea poate muri de disperare! Ai vrea să te refugiezi în micul tău colț privat, dar nu descoperi decât mizerie şi neputință. Viața nu e tragică pentru noi. Îi lipseşte energia de a combate! Ne înecăm în turbă, în lacuri masuriene, ne înghite mâlul. Ce poți face? Să câştigi tărâm în duh? Să suferi şi să accepți, da. Dar să te şi bucuri de asta? Am plâns de mizeria mea intimă!

8 martie

Pui mic, afară e primăvară în plin, eu nu sunt în stare să scriu, m-am apucat să „completez” o scrisoare, nu-mi pot aduna gândurile, dau să lucrez la *Faust*, nu am poftă de nimic. Aş ieşi să mă plimb. Aşa voi face!

9 martie

Dragoste, m-am sculat cu greutatea ce mă apasă mai mult: lipsa de sens şi de bucurie în viață. Dar nu vreau să se uite barbarii de tineri strâmb la generația noastră. Ne închidem în noi, surâdem şi asta e tot.

18 martie

Dragoste, câte s-au petrecut de nouă zile! În dimineața când îți scriam cele de mai sus, au sosit dna Păuneascu şi dna prof. Băncilă. O conversație bună şi ca un semn al Providenței că tot mai sunt bună la ceva. A picat la timp. Admirația dnei Băncilă şi deferența cu care îmi vorbea mă fac să surâd. Se pare că aşa vorbesc despre mine oamenii care nu mă cunosc. Dar a fost o lovitură extrem de dureroasă: moartea lui Grig[166]. Am realizat cât de aproape era de noi toți. Simt că ne va lipsi teribil. Era un specimen rar de bunătate şi inteligență, generozitate şi umor. De o grație aproape feminină, de o galanterie perfectă – un om din alte timpuri. Când l-am văzut ultima dată, o săptămână înainte de a muri, l-am găsit colosal de slăbit şi trist, trist. A murit dintr-o sperietură. Victima condițiilor de trai: descinderi, percheziții, evacuări.

23 martie

Dragule, azi vizita lui Ady [Pantazi]. Teribil de îmbătrânită, de luni de zile e bucătăreasă la o cantină de muncitori. E în ea un eroism inepuizabil. După-amiază a venit fetița

---

166 Profesorul Ion Grigorescu.

Băncilă să-mi declame monologul Julietei. Îmi face bine acest copil, cu marea lui prospețime. E deşteaptă, leală. Adevărată Julietă.

24 martie

Ieri întreruptă. Viața mea se scurge din întrerupere în întrerupere. Când vorbesc cu tinerii şi îi stimulez, parcă se ridică în mine un val activ, simt cum se urcă în mine voința de lucru, de răspundere, nu mai am vârstă!

Azi-dimineață m-a luat Nana din pat, a fost foarte simpatică, lucru, lectură, breakfast împreună. Ceva de vilegiatură în străinătate. Ieri seară Doctoraşul. După ce i-am tradus din nemțeşte, mi-a citit conferința despre Brahms. Foarte bună. Bine scrisă şi frumos cumpănită. M-au bucurat cunoştințele lui tehnice. Copilul se dezvoltă echilibrat. Îi prieşte căldura lui Aimée, care îl adoră. Nu e asta singura, adevărata fericire a unei femei? Mie îmi face mult bine afecțiunea „copilului meu”. Îmi dă sentimentul maternității. Aşa şi Nana [Podhorschi].

27 martie

Cred într-o necesitate imuabilă, consecinţă a faptelor noastre. Tot ce ni se întâmplă e şi provocat de ce am fost. Dar sunt şi întâmplări pricinuite de aiurea, mult peste capul nostru. Vina nu e singulară. Sunt efecte ale faptelor colective. Totul se leagă. Ieri am aflat că s-ar putea pe pensionari să-i scoată din Bucureşti. Încerc să mă obişnuiesc cu ideea şi să mă adaptez în cel mai rău caz. La ţară? În provincie? Singură? În grup? Nu ştiu. Nu vreau să mă otrăvesc cu fantezia. Vom vedea la timp... Nu vreau să mă mai las năpădită de gânduri nerealiste. Vreau să mă bucur de adevărata viaţă. E primăvară afară, mă simt în suflet ca la 20 de ani! Cu doruri vii în mine, cu putere de lucru şi cu entuziasm şi chiar cu unele dorinţi precoce de tandreţă, de cochetărie, de a place, de a preocupa pe oameni! Dacă le-aş arăta, aş fi ridicolă şi chiar de plâns, dar în mine las bucuria să înflorească, mă bucur de soare, de primăvară, de puterea mea de simpatie. N-am veleităţi erotice, slavă Domnului, de ceea ce mă bucur: de sentimentele de dragoste ale tuturor din jurul meu. Când mi se azvârle Mihaela de gât mă încântă, când îmi sărută Doctoraşu mâinile de 10 ori la şir mă încântă, când mă sărută Nana cu căldură mă încântă. După ceasuri de apatie, de tristeţe, mă fură iar iluzia vieţii. Scrisoarea

doamnei van Rysselberghe m-a înviorat. Moartea lui A. Gide a fost nobilă şi frumoasă şi simplă, adevărată. Aş vrea să-mi regăsesc simplitatea credinței mele de copil, când iubeam pe Dumnezeu şi mă simțeam bine în intimitatea lui, fără să fi bănuit toate problemele grele ale misticismului creştin. De altfel, când sunt sinceră cu mine, aşa mă apropii de Cristos cu intimitate şi Sf. Fecioare îi cer de toate, fără jenă. Mă agasează toate ritualurile pe care le simt leşinate şi pe care zadarnic încearcă tonul fervent al preotului să le învie. Pentru mine sunt obstacol la rugăciune. În schimb, slujba duminicală mă fericeşte. Ce se întâmplă în mine? Azi parcă mă deştept la viață! Dar nu ca sclav, ci ca un copil al lui Dumnezeu!

6 aprilie

Azi am avut durerea de a fi aflat despre slăbiciunile bietului Grig! Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească. N-am vrut să mă opresc asupra intuițiilor mele. Delicatețea lui sufletească, grația lui feminină dădeau de bănuit adevărul. Cât va fi suferit aşa, pe când da impresia unui bărbat puternic. Şi vanitatea de a se lăsa numit profesor! Suntem toți nişte bieți oameni, fiecare cu racila lui! Mă

întreb care o fi a mea? Cred că e o superficialitate în ale vieții. E în mine nevoia de a mă scutura de dureri, de neplăceri, de tot ce constituie Crucea noastră. Şi mai am o racilă: nu-mi pierd capul niciodată. Nu mă plâng niciodată, dar această luciditate m-a oprit de la multe bucurii.

Plăcută a fost după-amiaza la Sanda Stolojan[167]. Poezia Marianei Dumitrescu[168], o promisiune mare pentru literatura românească.

7 aprilie

Dragule, am stat de la 10 la 12 de vorbă cu Aimée V. Îți face bine să vezi oameni fericiți. Am în dimineața asta de primăvară un avânt de om liber. Parcă mi s-au deschis porțile veşniciei şi ale infinitului, atât de adânc şi de liber respir. Nu am bani decât pentru 3-4 zile, nici o bucurie în perspectivă, de ce oare voi fi atât de sigură pe mine, adică atât de cumpănită în mine? Mă încântă sălciile înverzite şi soarele şi infinitul pe care îl pipăi, parcă. Bănuiesc că această euforie îmi vine de la totala renunțare la orişice.

---

[167] Sanda Stolojan, nepoata lui Duiliu Zamfirescu, scriitoare, traducătoare. Stabilită în Franța.

[168] Poeta Mariana Dumitrescu, soția compozitorului Ion Dumitrescu.

Poate că mor şi eu într-o zi ca asta, ca Grig, când mă simt *salvată* de nădejdi zadarnice şi de spaime fără rost. Aştept pe fetița Băncilă. Ce greu e să mă apuc iar de lecții.

17 aprilie

Dragoste, te-am visat azi-noapte. Eram mireasă aproximativ îmbrăcată: alb, bej, negru şi te deşteptam din somn ca să te îmbraci şi tu. Ne aştepta multă lume. Apoi Aurora mi-a pus o plasă de beteală aurie pe cap de care atârnau două nurci argintii. Ce-or fi toate astea? Apoi treceam cu mâna pe multe săpunuri albe.

Citeam ieri un articol de Beniuc în *Viața Românească*, despre poezia contemporană. Sunt versuri de Deşliu şi citate din M. Sadoveanu. Recunosc că pregătirea „omului nou” e un scop înalt uman şi mai cred că în Rusia îl iau în serios. Dar cum să-i cred pe ai noştri care s-au scăldat în toate apele? E posibil ca un poet ca Beniuc să creadă că poeții se pot fabrica? El caută un poet genial, asta se vede şi e de înțeles, dar cum poate crede că prin anumite norme şi discipline se pot naşte poeți puternici? Îmi vine să-i scriu o scrisoare, poate nu i-o voi trimite, dar trebuie să-mi fixez gândurile în această privință. Pui mic, ajută-mă să fac binele oriunde e necesar. Ajută-mă să scot din

eroare, dacă sunt vrednică, pe cei care sunt rătăciți. Dragoste, dragule, te iubesc. A. a ta.

1952

Costeşti, 17 noiembrie[169]

Nu vreau să mă gândesc la cele *19 luni* trecute în închisoare[170]. E ceva atât de străin de gândul meu, de soarta mea adevărată îndreptată spre libertate, încât nu-mi recunosc nici o rudenie, nici o afinitate, nici o coincidență între mine şi cele prin care am trecut. Zadarnic am încercat să integrez acest timp în sensul vieții mele. Am vrut să-i găsesc un rost, o explicație. Mă amăgeam când pretindeam că e o mare experiență ce-mi poate folosi. Nu mi-a folosit toată urâțenia şi murdăria şi comicăria decât să mă delimitez mai bine, să mă smulg din ele. Mă tem că m-am smuls prea complet, cum am constatat azi, umblând cu scârbă prin glodul primordial al

---

[169] Costeşti, o comună de lângă Târgu Frumos, în Moldova, unde Alice Voinescu a avut domiciliu obligatoriu.

[170] Alice Voinescu a fost arestată în ziua de 25 aprilie, dusă întâi la Jilava şi apoi la Ghencea într-o detenție care a durat 19 luni.

drumurilor țării noastre! De ce s-a răbdat atâta noroi, de ce într-o țară în care e piatră şi râurile cară pietriş, unde oamenii stau atât de mult de vorbă, să se lase atâta duşi de vorbe, de ce nu au simțit nevoia de a scăpa de aceste mlaştini permanente? Acum înțeleg pe Lenin şi pe ai lui, când au voit să schimbe țara lor, când au renegat cu cruzime trecutul şi *au vrut* cu tărie un viitor schimbat pentru poporul lor tembel şi supus! Dacă aş fi bărbat şi mai ales tânăr, dar sunt femeie bătrână, bolnavă şi scoasă din uz!... Dacă mi s-ar mai da glas, vreodată, nu aş mai propovădui blândețea şi bunătatea, i-aş învăța pe tineri să voiască cu putere, să nu le mai fie milă, ci să se cutremure de silă în fața celor slabi. Îmi fac mea culpa, o, Nietzsche!

18 noiembrie

Dragul meu, s-a înnoptat. Ce am făcut în această zi? Nimic. Am gospodărit împrejurul jăraticului, am cusut, am citit despre evoluția pământului. Am scris iar acasă, m-am plimbat jumătate de oră pe prispă. Mi se par atât de inutile aceste zile în care nici nu ştiu ce se petrece în mine, nici nu sunt folositoare nimănui!

Lemnele tot n-au sosit, promisiuni din toate părțile. Criza de inimă de azi-noapte, spaima teribilă a morții

printre străini! Nu ştiu ce înseamnă toate astea. Ce vrea de la mine Cel pe care nu ştiu cum să-l numesc când sunt de veghe şi pe care-L chem „Tată”, cu disperare, când mă văd în primejdie? Nici eu nu mai ştiu ce cred şi ce vreau şi ce trebuie să fac. Aici e teribilă lipsa de civilizație şi a comunicării cu ea. Nu mai vreau să evaluez. Las să treacă timpul prin mine şi să săvârşească el schimbările necesare. De când sunt „liberă!”, nu mai aştept ca la Ghencea evenimente, le simt ritmul normal, real, de aceea nici nu am nădejdi intense şi nici depresiuni bruşte ca acolo. Adevărat este că respir în altă regiune, parcă am ieşit din apă sau din foc, unde presiunile erau teribil de intense. Acum, dacă nu m-ar durea inima foarte tare, aş trăi ca în calmul animalului. Se întunecă, e frig, dincolo Maria şi Mihai discută. E ora când glasul are prioritate în casă. Altfel nici un glas de om ore întregi. E mai bine sau mai rău? Nu ştiu. Trăiesc ca un automat, în afară de orele când scriu acasă şi acum ție.

Costeşti, 30 noiembrie, Sf. Andrei, seara

Dragii mei, ieri am trimis scrisoarea în grabă, aştepta prietenul meu factorul, dacă a ajuns adresa mâzgălită, e că am scris-o repede, a fugit prietenul meu Timofte s-o

ducă la prietenul meu factorul încă udă, căci nu posed sugativă. Tabloul şi-l poate închipui numai Maricica: eu în prag, factorul în şosea şi Timofte făcând gimnastică prin noroaiele diluviene, cu plicul fluturând în mână. Mai bine că a plecat scrisoarea fără impresiile zilei de ieri. Căci a fost cu dramă mare, cu bătaie în lege, între Maria şi Mihai – păcat că nu am eu darul necesar, ar ieşi o comedie de un act care pe mulți i-ar face să râdă. Eu plecasem la „vecina Aglaie" în camera ei de 2,30/2 în care locuieşte cu un tânăr cuplu (veri) şi unde se şi găteşte. Mă expediase Maria ca să nu stau în frig pe când ea „zugrăvea" şi „lipea" pe jos (adică punea cu *mâna* argilă amestecată cu balegă şi o netezea cât se poate de bine, cu albastrul pe sobă şi brâul camerei cacau-mervios pe jos se armonizau perfect). Pe când asistam la fabricarea unui borş de vițel (cumpărasem eu cu 4 lei kg) şi făceam conversație cu tânăra gospodină Ilenuța (fată şi noră de chiaburi arestați) am auzit țipete. A alergat Aglaia pentru a se întoarce cu mâinile în tulpanul ce se ridicase în vârful capului, de groază. Am crezut că gazdele mele s-au între-ucis, dar nu, doar se încăieraseră şi se loviseră reciproc cu balegă şi pământ. Casa era un adevărat câmp de bătălie (din fericire lucrurile mele le aşezasem pe un pat acoperite), iar combatanții nu se mai deosebeau, căci se făcuseră totuna

– bieții pereți albaştri erau împroşcați cu toate cele. Şi totul cu acompaniament de țipete femeieşti şi de înjurături bărbăteşti. Am apărut în prag (sub formă de mag), am urlat cât m-a ținut gura să nu înjure în fața mea. Mihai s-a transformat într-o biată maimuță urlătoare, asigurându-mă că ea a început, ceea ce am crezut. Eram foarte amuzată în mine, dar am jucat perfect indignarea, facerea bagajului. Aglaie s-a dus după atotdescurcărețul Timofte. Textul meu era patetic, dar ferm. Plecam. Tonul ridicat s-a transformat la Maria în sughițuri de plâns. La Mihai în proteste de nevinovăție. Între timp au sosit vecinii, corul celor rezonabili. Maria gata să plece şi ea, numai „cu chielea" (cu pielea), smulgând însă de pe pereți scoarțele ei. Mihai înnebunit o oprea. Lucrurile se agravau. M-am temut să nu ajungă la dramă adevărată. Am uzat de toată moştenirea mea elenică, adică de nenea Ulise, care a apărut brusc, în mine. Calmă, am admonestat femeia că se face de râs, lăsând-o în casă în halul acesta, pe bărbat, deşteptând cavalerul din el şi spunându-i că, dacă e bărbat, nu numai că o lasă să plece, dar o ajută să-şi pună lucrurile în carul lui şi o duce el la părinți, ca nu cumva gura lumii să scornească cine ştie ce pe seama nevestii fratelui oştean, servind țara în depărtare. Nenea Ulise a învins. Casa s-a refăcut, oglindă, pe cât o permitea

cacau-mervious. Femeia a lipit şi prispa, a curățat şi scara, a pus şi pietre în fața scării, a întins cârpe pe jos etc., iar flăcăul, văzând toate acestea se cufunda în scuze şi jurăminte că nu va mai face nici un scandal. Când a sosit Timofte cu propunerea de a aduce carul să mă mute, pacea se făcuse. Acum să vedem cât durează. Borşul colectiv (împreună cu cele care îl gătiseră) a operat şi el, l-a calmat. Am participat şi eu la acest „banchet" la care s-a adăugat şi tescovina lui M. Cu toate protestele mele că din tescovină şi oalele cu vin băute în loc de lapte dis-de-dimineață se ivesc toate nenorocirile familiale! Probabil vă plictisesc cu aceste mici drame primitive, dar asta e atmosfera în care trăiesc. Dar şi dacă trăieşti mult timp în condiții meschine, te lepezi greu de ele (Goethe). Aveți grijă să mă aduceți printre voi, altfel mă înec! Aseară am fost frântă, m-am culcat fără să-mi aprind măcar lampa, fără să mă spăl, am urlat cu toate lacrimile ochilor mei şi am simțit că *nu mai pot.* Scandați apăsat! Uneori simt că se cască în fața mea abisuri de negură, de groaznic nonsens! Mă tem să nu cad într-o neagră neurastenie din care să nu mă mai scoată nimic. Căci caut un scop în viață, o justificare pentru a suporta cele prin care trec, şi nu găsesc. Azi-dimineață, un soare radios anunța primăvara, iar nu pe decembrie. Cu greu am avansat spre Biserică

prin trei sute de metri de noroi autentic! Am ajuns fără răsuflare, dar m-a liniştit slujba. Am plâns, nu m-am rugat, căci ştiu că e zadarnic să ceri, trebuie să accepți. Dar până unde şi până când? La întoarcere m-a întovărăşit un dascăl prin grădini ca să evit noroiul şoselei. Am ajuns acasă liniştită. În urechi cu accentele dureroase ale unui om cu 10 copii şi cu conştiință clară, iar în ochi cu peisajul verde de pe dealurile din față. Am citit culcată, după ce am dejunat la gura sobei cu o bucată de vițel şi piure de cartofi şi ultima lingură de marmeladă şi ultimul măr, cu ultima bucată de pâine („fabrica" Maria). Acum e seară, e lună afară, m-aş plimba, dar rămân lipită în noroi. Deci mă culc şi oricât închid uşa de la intrare, în suflet simt cum pătrund, nevăzute, melancolia şi grija zilei de mâine şi chiar spaima de a muri departe de voi.

Grija zilei de mâine, căci constat că nu mai am decât 60 de lei chiar după mandatul de la Mariana. Până nu voi primi pensia mea, mă chinuie gândurile noaptea şi ziua. Nu se poate trăi mai frugal şi totuşi! Iată bugetul: 100 lei chiria şi serviciul (apă, foc, măturat, adusul laptelui), 24 lei lapte prins (adică smântâna şi brânza de vacă sau iaurt), 20 lei pâinea, 30 lei aproximativ cartofi, carne, zarzavat, făină, 10 lei mere = 264 lei (două sute şasezeci şi

patru lei) plus 60-80 lemne = 350 lei lunar, fireşte contând pe dulciuri, grăsimi de acasă. Dacă s-au dus la început peste 200 lei a fost din pricina sobei, geamurilor, lighean, oale, lampă, ulcele etc. Îmi trebuie o rogojină (21 lei) şi un lighean (de lut) pentru spălatul vaselor. Ieri, în bătălie, Maria a spart singura cratiță de tuci a casei, care, din fericire, nu şi-a atins țelul, căci îi spărgea capul! În schimb nu există o cratiță în acest menaj ultra-sărac şi aştept cu nerăbdare două cratițe din ale mele (sau din dar) ca să-mi pot face şi eu o friptură, sau să-mi fierb un orez cu lapte. O idee: vă rog trimiteți fulgi de ovăz, va fi o mare şi foarte hrănitoare variație în meniurile mele monotone cartofi-lactate, întretăiate cu macaroane, cu nuci (brânză nu este) sau lapte cu orez. Conservele de la Georgeta-Zozo le țin pentru ceasuri grele, când nu am foc de gătit, fie că e plecată Maria, fie că are treabă, fie că nu este lapte. M-am sucit în gânduri până am amețit. Dacă nu-mi vine pensia, vă rog, contribuiți 12 persoane cu câte un leu pe zi, ca să mă întrețineți până mă voi putea despăgubi fie prin pensie, fie prin vânzarea a ce veți hotărî în consiliul de familie. În cazul că rămân fără pensie, nu mi-ar mai rămâne decât să mă rog să mor. La Bucureşti aş putea munci, chiar cârpind, ca să mă întrețin, dar aici? Este exclus să poți câştiga ceva! Sunt gânduri negre care mă

chinuie des şi îmi amărăsc viaţa, mai mult decât s-ar cuveni, după un trecut cinstit, muncit şi atât de socotit! Şi mai ales îmi taie orice nădejde, cea mai modestă, pentru viitor. Aş vrea să mă apuc să scriu – gândurile mele obiective –, dar le găsesc atât de sărace şi mai ales de inutile încât mă ruşinez să mai cred că ar mai fi cuiva de folos. Pe scurt: copii, nu mai cred în mine, nu mai aştept nimic de la mine – *m-au frânt.* Ăsta e adevărul. Dacă cineva s-ar putea bucura de asta, poate jubila. Vă sărut pe toţi, pe rude şi prieteni. Azi e ziua lui Andrei P[aleologu]. Mă gândesc mult şi la ei – aşteptam un semn de viaţă – eu nu-mi mai amintesc numele străzii – tot aşa cu Mimy Spa[ndonidi]. Vă sărut pe toţi. Ce e cu Rory? I-am scris la voi.

2 decembrie

Dragule, tot ţie îţi scriu aici. M-am rugat la tine fără cuvinte, în rugi şi ţipete interioare. De când am voie să scriu, am o adevărată voluptate a mânui condeiul şi a vorbi, a vorbi, a spune tot ce nu am spus 19 luni. Tu ştii ce s-a petrecut în mine, ce drame, ce exasperări, ce exerciţii de răbdare, ce pleoşteli şi ce frânări, ce nădejdi şi ce deznădejdi. Ţie ţi le spuneam toate, ca un intermediar

între Dumnezeu şi mine. Cu ce m-am ales acolo la Ghencea? Cu o nevoie frenetică de a ieşi din sârma ghimpată, de a scoate pe toată lumea din închisoare, de a desfiinţa închisorile, toate închisorile din lume – chiar pentru criminali. Nu mai pot suferi simţământul că sunt oameni închişi şi torturaţi de oameni! Chiar dacă aş şti precis cine e cel care m-a trimis pe mine în închisoare şi lagăr, nu mi-aş cere revanşa. Este ceva atât de greu de suferit, încât nu o doresc nici duşmanului meu. Nu mai vreau închisori şi coerciţiuni, vreau oameni în libertate, crescuţi spre a fi liberi cu adevărat. Căci ce puţini am întâlnit tânjind după libertate. Toate acolo o doreau pentru ceea ce li se da prin liberare: familia, confort, linişte, foarte puţine pentru libertatea însăşi. A fi liber, adică fără oprelişti exterioare, fără a fi supus nimănui, decât legii morale şi *lui Dumnezeu* care în fond te lasă şi te vrea liber! În domiciliu fixat e o aparenţă de libertate, de vreme ce eşti îngrădit la 8 km. Nu doar că aş ieşi din această rază, dar ideea că nu ai voie să treci mă face să înţeleg ispita căreia i-a căzut Eva victimă. De ce un pom interzis era mai important decât toţi ceilalţi? Acum înţeleg sensul interdicţiei: pentru a fi fericit trebuie să nu bănuieşti măcar ce este libertatea. Deci o totală independenţă de celălalt. Dar fericirea pământească este

făcută din legături de dragoste între oameni, legături ce te robesc! Dar iată, dragostea este tocmai o supuşenie liberă! În închisoare, instinctul meu de conservare mă silea să-mi găsesc un sens pentru supravieţuire. Când femeile din jurul meu „credeau” în mine, îmi făcea bine. Dar eu mai cred în mine când mă văd în halul în care am ajuns!? Am pierdut conştiinţa de sine, nu mă plec în faţa oamenilor, nu sunt însă servilă, dar sunt atât de umilă în faţa vieţii că nu mai am nici o încredere în propriile mele puteri. Iisus cere smerenie, el înţelege să-şi trăiască fiecare nimicnicia în faţa lui Dumnezeu! Cu cât trăieşti mai adânc contrastul, cu atât eşti mai „capabil” de Dumnezeu. A te cutremura de măreţia Lui este a avea simţământul ce te înfiinţează ca om şi smerenia atunci devine izvor de măreţie omenească. Acum însă smerenia mea e falsă, e numai dezolare, deziluzie de mine, o nemulţumire faţă de bietul rest inert ce am scos din închisoare. Nu mai cred în mine fiindcă *nu mai cred* în legătura mea cu Creatorul. Eu nu am trăit nici această încercare cum se cuvenea: lucid, brav, acceptând-o ca atare. Tot timpul în rugăciune ţipam ca copiii mici, în sinea mea, ceream cu patimă să ies din ţarc, zguduiam zăbrelele şi dam din picioare! Am pierdut meritul ce puteam culege, după cum şi acum, în faţa micilor încercări de frig, de foame, de murdărie, de lipsă de

conversație, de viață prea primitivă, mică şi meschină, în loc să le primesc cu răbdare, sunt tot timpul la fereastra sufletului şi aştept salvarea din afară.

Stelule drag, ce bine îmi face să-ți mărturisesc toate acestea. Parcă mă spăl de pâcla din mine. Afară ninge, îngheață, în cameră se stinge focul, alături vorbesc oameni simpli, dar pătimaşi. Ilenuța, vecina, se pregăteşte să coacă pâinea. De ce nu sunt în stare să mă opresc cu dragoste asupra acestor vieți străine, dar autentice?

4 decembrie

Stello al meu drag, ieri m-am mutat. Totul s-a precipitat şi s-a aranjat mai uşor decât puteam crede. Maria nu se acomoda cu un angajament de serviciu, poate nici nu avea posibilitatea. Natură violentă şi capricioasă, cu nevoie de câştig, dar nu şi cu simțul îndatoririlor reciproce, fire independentă şi elementară. I-a venit şi soțul, deci totul e spre bine. A venit Vasile Timofte, a încărcat sub ochii oamenilor adunați în coadă la drojdie de la Cooperativă. Am luat-o la vale la noua locuință, în timp ce inima mi se strângea în fața unui nou necunoscut. Noile mele gazde sunt din neam răzeşesc, se cunoaşte. Sunt în ei o bună cuviință, o largheță şi o ținută care mă fac să mă simt

printre egali. Azi am dormit bine, la căldură, am mâncat foarte bine, totul se face în linişte. Am făcut un tur în ogradă unde totul e rânduit, pus la punct, unde domnul Dospinescu vede de vite, de lemne, de pomi, unde doamna vede de gospodăria internă, de pod, de cămară, de găini şi vacă. E atât de liniştitor şi simţi că aşa se face temelia solidă economică a unei ţări. Biserica şi cimitirul alături, despărţite doar de sârma din fundul livezii. Bine că s-a terminat cu agitaţia de dincolo, unde la fiece moment izbucnea o dramă. Scriu mult acasă. Primesc scrisori foarte mângâietoare.

7 decembrie

Dragule, azi zi foarte geroasă, frumos. Plimbare. Tumbă în zăpada moale. Calm, dejun bun, citanie, scrisoare: cu cât viaţa mea devine mai normală, mai puţin tragică, încep să mă interesez iar de toate problemele acestei vieţi.

11 decembrie

Dragule, n-am mai scris, zilele trec liniştite, monotone! Câte o plimbare în peisajul parcă pictat de Hokusai, în aerul curat şi diafan, pe hârtoape, dar cum e totul

înghețat tun, umblu mai uşor. M-am lăsat şi eu o dată în voia firii. Nu am mai vrut să mă stăpânesc. Am țipat când m-a durut, am plâns când simțeam că-mi plesneşte inima, mi-am cunoscut limitele şi iarăşi şi iarăşi am constatat că-mi lipseşte *răbdarea* şi cât de mult țin la aparența trupească. Acum sunt o femeie bătrână, iremediabil bătrână. Îmi este impusă de aici înainte definitiva renunțare de a participa la viață. Cu mutra de azi nici unul din cei de 40 de ani, necum cei de sub 30, nu-mi va mai spune: aparții generației noastre, tante Alice! Mediul în care temperamentul şi mintea mea mă mențineau sau poate mă amăgeau că mai eram eu în stare să conduc pe cei tineri nu mai este. Îmi dau seama că trebuie să mă acomodez cu bătrânețea, trebuie să fie un rost şi al ei. Oare Patriarhii nu sunt o pildă? Ce pot eu acum să mai învăț pe un om tânăr? Desigur, ce nu ştiam până acum: că se poate răbda mult mai mult decât socoteam. Dar tot eu îmi spun că această gimnastică e preferabil s-o faci la tinerețe. Pot asigura pe tineri că e o lege a compensației în universul moral ca şi în cel fizic şi că durerea nu are alt leac decât răbdarea, nădejdea. Dar nădejdea nu o poți opri sau creşte după voie. Uneori se desface din tine ca un fum şi atunci rămâi gol şi deznădăjduit. Acum ştiu şi ce e deznădejdea şi chiar ne-credința. Am trecut prin ele.

Răbdarea o poți totuşi stăpâni. Scrâşneşti din dinți şi taci. E o concentrare asupra ego-ului celui muritor pe care îl iei în brațe, îl mângâi fiindcă îl consideri nedreptățit. E o formă de mândrie luciferică poate, dar este şi puntea pe care treci ca să nu te zvârli în abisul neantului. Am trăit *tragicul* în sensul elin. Am fost foarte puțin creştină, dar când simțeam că înnebunesc, parcă cineva mă scotea cu sila din logica raționamentului şi din simțirea rece şi parcă mă împingea fără voia mea în fața unui Tată. Mai ales rugăciunea pentru Sf. Fecioară mă salva. Până la ea mă puteam încumeta să mă rog.

12 decembrie

Dragule, e ora şapte seara, şi mi se pare că e foarte târziu. Zile monotone, dar pline – nu de evenimente – dar de viață. Azi am făcut o plimbare frumoasă în susul satului. Aerul limpede „ca lacrima”, cerul albastru, zăpada albă, pomii nu au încă frunzele înghețate, şi gardurile de un maron-verzui, în aer plutea un uliu roşcat, rareori câte un om venea de la târg. Am stat de vorbă cu părintele care-şi adăpa vaca, un surtucar tânăr care se văita de vremuri. Lumea mă cunoaşte şi-mi vorbeşte prieteneşte. Era soare, cald, deşi sufla un vântuleț subțire. M-am întors acasă cu

o bucurie în suflet şi în trup. Am mâncat cu poftă, am lucrat, am citit. Am zilnic câte o veste, asta îmi dă linişte. Acum fetița şi bunica se culcă, s-au închinat frumos la icoane, stăpânul casei citeşte Biblia, dincolo.

Eu stau cu tine de vorbă. Uneori îmi pare că s-a sfârşit cu orice putere creatoare, că m-am resemnat să fiu bătrână, adică la capătul vieții. Alteori se mai ridică câte o nădejde – restul de tinerețe sau numai iluzii? Nu ştiu. Vreau să mă las să trăiesc câtva timp. Am cerut acasă pe Sofocle şi dicționarul greco-german. Când citesc însă în jurnale atâtea nume de femei rectori, academicieni, scriitoare, profesoare de care nu aveam habar, realizez că în fond s-a ivit o lume nouă, cu problemele ei, cu interese noi vitale şi mă simt străină. Numai aproape doi ani în marginea vieții creează un decalaj simțitor în care mă întreb dacă voi mai fi în stare să mă reintegrez? Aş vrea să desluşesc ce se petrece în lume şi dacă nu e un orgoliu mascat în afirmația mea. Mă resemnez cu starea de acum şi îmi zic: ştie Dumnezeu mai bine ce face. Acest intermezzo are avantajele lui: mă limpezeşte, mă readuce la viața normală şi oamenii simpli la care stau acum au atâta cuviință şi tact şi delicatețǎ şi omenie încât nu mă simt deloc singură cu ei. Acum trăiesc din danii. Dacă mi-ar fi spus cineva acum 20 de luni lucrul ăsta, aş fi sărit ca

arsă! De ce acum acest sentiment de bucurie de câte ori primesc ceva?

16 decembrie

Se reface în mine echilibrul intim fiindcă am avut curajul să mă zvârl iar în brațele lui Dumnezeu prin intermediul sfintei mele iubite Sf. Fecioară. La 3 dec., m-am rugat disperată, ca pe vremuri, cerând Sfintei Fecioare ajutor. Acesta a venit peste 2-3 ore. Totul s-a aranjat de la sine. M-am mutat fiindcă le trebuia camera mea, am aterizat la oameni cu care mă înțeleg de minune, banii au sosit ca să-mi plătesc jumătate din pensiune. Ajutorul nu mi-a fost precupețit şi acum, fără ezitare, de câte ori cer ceva, văd că îmi vine. E ca o răsplată că am renunțat la rațiunea orgolioasă şi la poziția unui scepticism care mă îneca. Acum, la invitația de a pleca acasă, m-am surprins azi răspunzând că mai stau aici până după Anul nou! Înseamnă că regimul de linişte, de viață simplă îmi convine. Dumnezeu le potriveşte bine pe toate, căci dacă debarcam direct în zgomotul şi agitația din Bucureşti nu-mi puteam reveni. Şi frumusețea naturii este un mare doctor. Biserica, tăcută, cuminte, adunată şi parcă punând distanța respectului între ea şi sat, parcă uneori

îmi vorbeşte şi o face prieteneşte, nu sever nici prea metaforic! Cât de somptuoasă e haina zăpezii! Nu ştiu să caracterizez haina moinei! Pământul apare mai îngrijorat parcă, mai sărac, dar mai modest, un burghez azi, când ieri totul era înghețat, era un rege! Dimineața m-am dus la Miliție şi am luat drumul pe câmpuri aşa cum mi l-a arătat milițianul ca pe cel mai scurt drum şi cel mai umblat de toți sătenii. Drumul mare e mult prea noroios. Drumul singuratic în mijlocul ogoarelor cu iarbă proaspătă ieşind de sub zăpada topită a fost foarte frumos, dar la un moment dat am alunecat zdravăn şi am cumpănit bine dacă sunt ori nu în stare să sar peste un gol pe drumul de râpă ce atârna direct cam la 6-8 m peste Bahluiuț. N-am îndrăznit! Prea aluneca terenul sub mine. M-am înapoiat pentru a scoborî în râpă pe trei trepte teribil de înalte săpate în lutul cleios şi ducând spre cele două trunchiuri de pomi formând o punte suspendată peste râu. Tremura puntea sub paşii mei prudenți şi calculați. Mă rugam Sfintei Fecioare să mă scoată din încurcătură, căci nu era țipenie de om să-mi vină în ajutor, dar pe dedesubtul conştiinței că situația e grea, nu puteam opri un zâmbet amuzat şi nici senzația că am aceeaşi suplețe ca şi acum 40 de ani. Şi deodată, un gând sprințar, tineresc, prea tineresc, vai! şi-a scos cornițele de

dedesubtul a nu ştiu câte învelişuri sub care dormea dus. Gide ar fi spus că necuratul se arată în felul unui gând tineresc.

17 decembrie

Dragule, azi o zi de amintiri, pom de Crăciun, serbări la şcoli etc. Aci, zile de primăvară. Plimbare pe iarba verde dezbrăcată de zăpadă, în curtea Bisericii, prin cimitir, prin livadă. Gânduri dând năvală – se încurcă amintirile şi nădejdile şi iluziile, am plâns cu foc azi de dorul tău, al mamei şi tatei, al copilăriei, al dorului de ai mei de la Bucureşti. Toate sentimentele se succed de-a valma. Inima e când liniştită, când simt că mă sufocă dorul şi mă disperă situația.

20 decembrie

Pui mic, două zile am fost „bolită”, îmi e teamă de tensiune, azi am luat sulfat de sodiu şi mă simt mai bine. Ce ființă capricioasă sunt. Acum, când trăiesc esențial şi simplu, ies la iveală toate defectele mele. Aveai dreptate când tu spuneai că uneori sunt sucită, adică nu ştiu ce vreau. În realitate sunt de o hipersensibilitate acum

anormală! Orice mă influențează în bine ca şi în rău, mă luminează sau mă întunecă! Ieri o veste, poate fantezistă, m-a dispus bine după ce o scrisoare duioasă mă făcuse să plâng în hohote. Azi, improvizând un colind sau mai bine zis o urătură amuzantă pentru ai noştri, m-a dispus bine de tot. Iar sosirea a 250 lei de la Valérie mi-a redat siguranța că până la 20 ianuarie pot să-mi plătesc pensiunea şi-mi rămâne şi de cheltuială pentru sărbători. Mă surprind că dezvolt în mine sentimente de parazit, mă simt foarte bine în această situație de femeie întreținută de rude şi prieteni. Eu credeam că voi suferi cumplit de această dependență şi iată-mă adaptată! Mai constat că m-am lenevit foarte tare, nu fac nimic zile întregi. Scriu doar scrisori! Citesc puțin şi superficial. Trebuie să mă antrenez să gândesc, *să cuget* căci acum înregistrez doar senzații, percepții. Două luni de convalescență or fi de ajuns după 18 luni de sistare totală a lucrului intelectual. Mă trezesc că mi-e dor de colege de suferință şi de doctorul Lungulescu. Ce vor face ei? Lenuța, doamna Demayo trebuie să iasă curând – doamna Simionescu în martie. Dar doctorița pe unde o fi? Le visez des. Azi parcă îmi cresc aripi. Din ce? Din joacă poetică sau din mandat? Tu surâzi amuzat. Nu mă mai recunoşti? Vorbeam cu cucoana Profira de Ghencea şi de altele. Mă înfior.

23 decembrie

Azi e seară de ajun! Mă gândesc la anii din urmă. Copiii se strângeau în jurul meu. Văd până şi faimosul capot de catifea neagră în care i-am primit 10 ani de-a rândul. Îmi amintesc de seara în care tu, cu Ionel, cu Valérie şi Marietta jucați bridge în biroul din casa Malaxa. Iar eu cu Miron, cu nepoata lui Iorga, cu Marilena Andronescu şi Mariana în biroul cel mare. Îmi aduc aminte de alte ajunuri din b-dul Lascăr Catargi. Miron cu liliac alb, Mariana cu Ion, apoi Rhea, Coca, Marietta, Maricica, Viorica Păunescu... Îmi amintesc o mulțime de detalii. Azi, pe când fabricam un Moş Crăciun pentru Lidia mică, îmi aminteam Crăciunul din 1948, când au venit numai copiii foarte credincioşi. În ultimul ajun petrecut acasă, 1950, nu visam să petrec pe cel din 1951 în lagăr, şi pe cel din 1952, în Costeşti! Ce trist, cel de anul trecut şi totuşi câtă solidaritate şi putere de nădejde. Mimy era ea obraznică, dar avea suflet în ea. Cu minusculele bucățele de chec oprit de ea din noiembrie, cu micile daruri prețioase – un ac de păr şi o bucățică de săpun, cu cântecele Dinei Rotaru, cu ramura de flori din stofă, cu urările pline de dragoste şi de milă reciprocă. Era generozitate în toate. Festinul oferit de Măicuța, cu tartine de magiun, economisit anume, figurina băiețaşului, energia tăcută a

doamnei Codreanu. Zâmbetul plin de înțelesuri al bunicuței, toate țărăncile, altele şi încă altele, care tânjesc după un dulce...

La Ghencea îmi amintesc cum Lenuța B. şi doamna C. îmi dau din cartofii lor şi munceau pentru un coltuc de pâine pe care îl împărțeau cu mine. Stelule dragă, au fost şi acolo clipe foarte frumoase. Aş vrea să trăiesc să mă întâlnesc cu toate aceste fete şi femei din toate straturile sociale, să le pot dovedi solidaritatea mea afectuoasă şi împreună să lucrăm pentru ameliorarea vieții în închisori. Îmi e dor chiar de Coana Ioana, care plângea anul trecut când noi cântam „O, ce veste minunată!” Îmi e dor până şi de baba Leana şi de Verona! Aş vrea să trăiesc şi să ne întrunim libere, toate, pe un câmp cu flori, ca surori, ca femei care am suferit şi vrem să nu mai sufere şi altele! Ieri-dimineață m-am gătit ca să mă duc la Sfânta Împărtăşanie. A venit să mă ia părintele Grigorescu la Biserică. Am trecut prin cimitir. Iar până a sosit prietenul meu Gheorghiță Timofte cu cheia, Părintele mi-a arătat o movilă, dincolo de apă, în care s-au făcut săpături arheologice, găsindu-se urme (schelete şi unelte) din epoca de piatră. Când drumul va deveni practicabil, vreau să vizitez şi eu locul. Apoi am intrat în Biserică şi am primit sfânta taină cu mare emoție. M-am simțit brusc la Bellu,

când bietul Timofte plângând m-a dus în fața crucii unde „doarme fata mea” spunea el, la adăpostul bătrânei Biserici care poartă patru sute de ani de viață spirituală românească! Timofte era criță după ce tăiase porcul, dar chiar atunci vorbeşte cu miez şi cu haz. M-am întors acasă prin livadă, liniştită, împăcată. Scrisorile şi pachetele m-au bucurat mult. Viața patriarhală din casă, obiceiurile bătrâneşti respectate şi totodată un utilaj modern pentru a le împlini, toate mă fac să mă simt bine. Coana Profira e o figură, îmi aminteşte de Maica. Fetița e delicioasă, azi am luat-o în zăpadă în livadă şi ne-am bătut împreună cu bulgări de zăpadă, ce fericire pe ea. Mi-am amintit de o asemenea scenă în Cişmigiu cu studenții mei. Tu ai înțeles-o, dar alții nu.

24 decembrie

Prea legată de ai mei, prea legată pesemne de pământ, nu ajung să fiu destul de detaşată. Cu gândul pricep că detaşarea trebuie să fie o mare siguranță şi că nu rămâi gol, nici indiferent, ci stăpân pe toate. Dar zadarnic gândesc aceasta de vreme ce nu o şi trăiesc. Cum să parvin la această stare de detaşare? Simt că am dat mult înapoi de 20 de luni. Instinctul de conservare m-a obligat,

ca şi pe toți ceilalți, să ne apărăm fiziceşte, să ne gândim tot la mâncare şi confort. După moartea ta, mă desprinsesem puțin, uneori chiar mult. Nu mai aveam dorinți proprii. Acum le am iar. Mă întreb însă dacă întoarcerea la viața fizico-psihică nu m-a abătut de la dezvoltarea spirituală. Întotdeauna a fost în mine tendința de a împăca viața trupului cu cea a spiritului şi dintre gânditori m-au atras mai mult cei care le-au împăcat: Montaigne, Shakespeare, Goethe. Fără îndoială sunt urme adânci de păgânism elin în mine şi admirația şi simpatia pentru Gide sunt din acelaşi izvor. Concepție estetică de viață, nu religioasă. Şi totuşi dinăuntru, şi din afară, simt nevoia prezenței mistice, deşi nu pot accepta lepădarea celor sensibile ca inutile. Asceza are desigur mult sens pentru creşterea omului din noi, dar nu o iubesc când neagă total trupul şi totuşi creştinismul, cel puțin aşa cum ni-l înfățişează sfinții, e net ascetic şi pur spiritual. Şi budiştii susțin la fel creşterea spre perfecțiune. Eu mă poticnesc încă, şi e grav, fiindcă mă simt îndreptățită, în dragostea şi respectul frumuseții, care cere şi sensibilul pe lângă cele nevăzute. Cu riscul de a rămâne o „codaşă” şi de a nu împlini cariera spirituală pe pământ, nu pot şi *nu vreau* să reneg trupul. Oare Iisus Cristos a cerut înfrângerea naturii în folosul supranaturii? Aşa s-ar zice

din multe părţi ale Evangheliei, dar din altele dimpotrivă. Recunosc că nu m-am preocupat îndeajuns de această problemă. Oare cei care suntem ataşaţi de forma pământească suntem muguri care refuzăm să înflorim? Azi-dimineaţă a venit părintele cu botezul. Era întovărăşit de patru dascăli. Unul mi-a dat pe furiş două mere şi mi-a spus la ureche să mă feresc de unul din dascăli. Erau toţi cam criţă în urma trataţiilor cu vin. Îi priveam şi mă bucuram că sunt în România, ţară blândă cu oameni blânzi, şi nu pot spune însă că şi morali, dar desigur omenoşi. Părintele, cu multă ţinută. Am vorbit de tine, te-au privit (în fotografie) şi toţi în „cor” susţineau că semeni identic cu Goilav, proprietar în apropiere. Pare-se că duce trai mare.

Dragule, azi, de noaptea de Crăciun, aştept un dar de la tine. Te aştept în vis, cu o vorbă, un gest, un simbol care să mă susţină. Te iubesc.

31 decembrie

Dragule, n-am mai scris, nu m-am mai recules. Lume multă în jurul meu, fata şi ginerele casei au sosit pentru câteva zile. Încep să mă obişnuiesc cu această viaţă monotonă, dar sănătoasă. În mic, aceeaşi lume, aceeaşi

viață ca la Bucureşti. Dar totul e mai naiv, deci mai curat şi mai cuviincios. Dacă n-ar fi decât pentru această experiență, exilul de acum ar trebui binecuvântat. O fac tot timpul, prin liniştea, buna umoare şi răbdarea ce am în mine. Parcă se apropie sfârşitul aventurii şi-mi pare rău! În aer sunete de tobe, printre cruci bande de copii (mascați) care porneau pe la curți. În mijloc Biserica bătrână, privind parcă cu dragoste de sus spre aceste zvonuri de ajun de an nou. E în aer bucurie. Plin de zgomote de voioşie, de tobe, de fluiere, de strigăte tinereşti.

1953

1 ianuarie

Aseară, la masă, între oameni de treabă şi cuminți, m-am simțit foarte bine – şi ei cu mine. M-au încântat copiii cu buhaiul şi acum „capra" sau „cerbul" cum spun aici. Pe la 4 noaptea „mascații" cu un colind vechi, nealterat. Aş vrea să transmit şi altora sentimentul cald, bun de a fi în mijlocul vechilor datini româneşti. Şi ursul a fost minunat, jucat de un țigan tânăr, parcă ieşit dintr-un Murillo. Au umor aceşti oameni simpli, umor şi judecată sănătoasă şi

nu se lasă abătuți de nici o greutate. Acum am un guturai grandios, sper să-l jugulez, să nu intru în anul nou bolnavă. Curge nasul abundent, dar tot mă duc la plimbare în jurul dragei mele Biserici pe lângă cimitir. Am impresia că vin pe la tine. E vreme de primăvară, păcat că e un noroi de începutul lumii!

3 ianuarie

După expediția pe drumurile prin grădini şi pe câmpii spre Miliție. Acolo foarte bine şi prietenos primită. Dar, în drumul spre Sfat, am căzut în glod şi m-am întors udă şi murdară precum un porc. Ieri am fost mahmură, am stat în casă, afară ceață, în suflet depresiune. Plecaseră spre Bucureşti fiica şi ginerele casei Dospinescu. Orice plecare îmi aminteşte că mai există locuri de locuit şi afară de Costeşti. Când mă pândeşte boala, mă apucă însă panica: nu doctor, nu doctorii. Ieri şi joi m-am tratat cu aspirine şi vin roşu fiert!

Dragule, nu am mai scris aci aseară. M-a furat cartea lui Kataev cu povestirea primelor mişcări revoluționare din 1905. Am primit două cărți poştale, una de la Barbu Brezianu[171] – plină de afecțiune şi de grație, aşa cum este

[171] Barbu Brezianu, poet, traducător, critic şi istoric de artă.

el, alta de la Mişu, tot cum e el. Cu haz, cu *tachinerii*, *bon enfant*! Acum, când mă gândesc la suferințele lui Nicuşor, nici ele nu mi se mai par insuportabile. Singurile dureri mari sunt: moartea şi îndoiala.

Când nu mai ştiam dacă există un Dumnezeu sau mai bine zis unul care să ne audă şi să ne ajute. Atunci am simțit tragicul. Lipsa de sens pe care am resimțit-o uneori la Ghencea şi chiar, la început, aici este cumplită. Îți poate lua mințile. Din fericire mi-a dat Dumnezeu darul de a exterioriza şi astfel am scăpat de chinul îngrozitor. Goethe spune: „Mie Dumnezeu mi-a dat să vorbesc despre suferința mea”.

11 ianuarie

Pui drag, sunt foarte amărâtă. Chestia cu pensia începe *da capo*, cine ştie cât durează. Dar ce m-a durut mai ales este gestul lui Jean Paul care iar şi-a preluat o parte din suma ce-mi era destinată. Nu vreau să judec, nici să condamn, dar mă doare teribil. Bun e iar ceasul când mă rog, dar şi acela e atât de distrat. Din pricina zăpezii prea mari, nici nu pot să mă plimb pe afară.

12 ianuarie

A. Gide îndeamnă să nu scrii decât când simți că trebuie s-o faci, că nu poți trăi altfel. Şi marele nostru Eminescu spune: e uşor a scrie... *când nu ai nimic de spus.* Mă întreb ce mă împinge pe mine, în starea în care sunt, să scriu? Şi când nu ştiu încă *ce* vreau să scriu? O carte despre Sofocle, cum am comunicat acasă, e poate doar un pretext de a mă mărturisi pe mine. Ar fi mai interesant să scriu amintiri despre oamenii mari pe care i-am cunoscut – memorii –, dar nu am jurnalul meu pentru a controla date. O serie de amintiri de studenție? Multe ar fi de scris, dar mă chinuie gândul că nu ar fi de folos nimănui. O *Dichtung und Wahrheit*[172] e îngăduită lui Goethe, nu mie. Căci amintiri din copilărie şi tinerețe ar fi interesante dacă aş avea material viu, contemporan, „jurnal", iar nu alterat de perspectiva maturității. Începusem o serie de „scrisori" acum doi ani. Cred că numai un dialog, chiar monologat, aş fi în stare azi să mai depăn din mine firul cugetării. Să încerc dar să aştern pe hârtie rezultatul unei experiențe severe, nu descriere, ci rodul ei.

Mă palpez pe din afară, pe dinăuntru. Deci *sunt.* Ce sunt? Cum sunt? De ce sunt? Întrebări pe care le trăiesc

---

[172] *Poezie şi adevăr*, lucrare autobiografică a lui Goethe.

cum respir, adică organic. Am trecut prin ceasuri tragice când întrebarea „a fi?” era durerea aproape fizică, iar întrebările despre rostul vieții le trăiam cu disperare şi simțeam că umblu pe margine de prăpastie. Îmi amintesc ajunul de Crăciun 1951, când am tulburat pe Lilica B. şi pe doamna Tarnovschi, plimbându-mă de-a lungul trotuarului de piatră la Ghencea, cu nevoia rea de a comunica şi altora zbuciumul îndoielilor, poate şi cu trufia curajului de a mă răfui cu Dumnezeu, pe care-L învinuiam de indiferență, de „impersonalitate”. Am mai trecut prin asemenea crize şi prin oct. 1952, la Ghencea. Vally, Alex mi-au atras atenția că sunt luciferică. Chiar aici la Costeşti, cum o dovedesc *Jurnalul* şi unele scrisori. Este neîndoielnic că sunt în plină criză, chiar acum când sunt calmă şi cred în Providență. Totuşi *credința* mea nu e consolidată şi în cuget. Aici e boala mea de mult timp, poate de totdeauna. Am trecut drept o bună creştină, am crezut că mă străduiesc sincer să fiu o bună creştină şi m-am înfuriat ori de câte ori Stello sau Valérie, cei doi critici severi ai mei, sau Mad Cancicov şi Mimy Spandonidi, alți doi critici îngăduitori, dar lucizi, mă denunță ca o *păgână* doar cu aparența de credință. Nu faptele mele, ci cugetul meu îl socoteau necreştin şi cred că aveau dreptate. Căci e în mine un amestec de iubire către Puterea nevăzută şi de

o poziție intimă față de unele dogme, care mă face inaptă de a spune cu adevărat: *cred.* Şi totuşi, firea mea întreagă se avântă într-un elan de iubire şi de nădejde în cel nevăzut şi înspre lumea nevăzută, pe care nu o cred numai o nevoie de mângâiere, o morfină contra durerii de a trăi. Îmi amintesc de când eram fetiță de 14-15 ani, când încă nu mă atinsese durerea vieții, îmi amintesc de doruri de un „dincolo”, de o melancolie, o nemulțumire față de bucuriile vârstei mele. O *Ahnung*, o „presimțire” a unei alte realități pe care o simțeam în jurul meu, nevăzută. Eram poate făcută *să cred*, dar m-a tulburat învățătura pe care am cerut-o eu, nu mi-a fost impusă. Cred că o nevoie de *a şti* creştea în mine alături de aceea de *a crede.* Toată viața am încercat să le pun de acord. Au fost ani când se împăcau în mine, dar la marile încercări, se izbeau, intrau în conflict şi eu în criză. Nu mă simt bine când nu cred într-un Dumnezeu personal şi în Cristos.

16 ianuarie

Pui drag, nu ți-am scris nici ție, nici acasă. E în mine un fel de oboseală cu atmosfera aceea simplă, monotonă şi tihnită. Simt uneori nevoia unei înviorări, am nevoie de un

climat mai intelectual, de un schimb de idei, de o provocare care să mă învie.

18 ianuarie

Dragule, zilele alunecă încet ca o apă fără să lase urme în mine. Monotonie de sanatoriu. Numai scrisorile de acasă marchează momente mai importante. Gazdele mele sunt oameni foarte cumsecade, dar mai puțin interesanți. Ea e mai bine decât el. El atins de virusul vechii autorități – cumsecade, inteligent, dar autoritar, are o limbă rea. Peisajul e încântător sub zăpadă, cu cerul albastru şi restul alb imaculat. Corbi bătrâni în vârful pomilor albi, soarele strălucitor, dar avar, iarna ca o imensă comoară de diamante. Casele avariate încă din 1943, cu fumul ieşit din hornuri ca un voal transparent în jurul acoperişurilor, adăpostesc o lume simplă, bună, dătătoare de speranțe. Caut să mă intereseze totul. Ştiu bine că sunt fără pretenții şi că doresc mereu să-mi ocup ziua. Am timp, de ce nu scriu? Pentru că nu pot să fac un efort serios şi mai curând pentru că nu cred în utilitatea acestui efort. Mai mult ca oricând l-am înțeles pe Montaigne. Închis în turnul lui, nu găsea tovărăşie mai bună decât în cărțile lui şi în el. Şi totuşi se ducea la Paris, la Curte, pentru ca să-

şi împrospăteze spiritul. De ce se apleca atâta asupra lui? Trebuia să descopere o lume nouă. De aş putea acum, după ce am trecut prin închisoare, unde mi se pare că mi-am lăsat vechea piele, aş încerca după exemplul marelui meu prieten Montaigne să descopăr în mine un om nou.

Dragule, ajută-mă să reuşesc în această încercare.

19 ianuarie

Iubitule, viaţa se scurge încet. Am luat obiceiul să fac în fiecare zi aceleaşi lucruri pe rând. Se creează în mine gesturi rituale. Aş vrea să întrerup, să schimb ordinea ocupaţiilor mele, dar întâlnesc în mine o adevărată opoziţie din cauza unei superstiţii care mă domină. E frica de schimbare. Mica fetiţă urlă din toate puterile cântece idioate care la început mă amuzau, mă distrau, dar care cu timpul mă plictisesc. Această fetiţă nu poate tăcea mai mult de un sfert de oră. Uneori mă încearcă un fel de refuz, de respingere pentru această fetiţă. Nu ştiu de ce e ceva impur în acest căpşor. Are uneori ieşiri care trădează mişcări interioare pe care nu ar trebui să le aibă. Uneori e încântătoare. În dimineaţa asta ea plângea ascunsă în patul ei, din cauza plecării tatălui.

28 ianuarie

M-am obişnuit şi fără bani, când ştiu că-mi este achitată pensiunea. La vârsta mea ce-mi mai rămâne de împlinit, deşi multe au rămas nefăcute? Şi nu mă pot dezbăra de nevoia de a fi plăcută oricui, până şi găinilor şi păsărilor din drum. A fost Radu R. pe la mine. Cu o bucurie de tinereţe. A trecut prin casă, prin sat. Mi-a făcut o mare bucurie, dar şi o mare grijă, când am aflat că a fost filat. Şi după ce a plecat s-a lăsat iar o tristeţe peste mine. O bucurie a fost descoperirea în vechea Biserică a picturii primitive pe cele două uşi de altar şi jos, scena Bunei Vestiri, pe uşile împărăteşti. Mă întreb, pictorul italian cu ce model în amintire le-a pictat? Trebuie să mă duc să studiez mai de aproape şi scenele de pe catapeteasmă şi vechile ceasloave cu litere frumos înflorite şi cu stemele domneşti care mi-au dat iar mândria că suntem şi noi părtaşii unei vechi culturi. Nu e poate ştiinţifico-filozofică, ca la apuseni, dar este solid întemeiată pe legea şi cuviinţa creştină. Dacă aş fi în stare să mai scriu, aş cere lui Dumnezeu să mă învrednicească să desluşesc ceva din sufletul permanent al românului. Numai aşa vom şti ce avem de făcut de aci înainte. Dragule, îţi făgăduiesc că voi lucra cuminte şi cu sistem. Ne-am cunoscut în 1903. Ne leagă o jumătate de veac!

16 februarie

Azi viscoleşte cumplit! Parcă mai mult decât săptămâna trecută realizez cât de dependentă e la ţară viaţa de situaţia meteorologică. Socot că oricât s-ar accentua „socialul”, până când nu va fi telefon şi drumuri practicabile, nu se poate scoate satul din situaţia lui patriarhală. M-a încălzit la suflet grija ţăranilor pentru vite şi oi. Pe acestea le-a băgat acum gazda în „paravan”, momindu-le cu câteva grăunţe, la care au răspuns fără ezitare. Bietele găini stau în poiata închisă, iar vaca şi purceluşa au staule individuale. Niciodată n-aş fi crezut că mă voi adapta atât de repede la această viaţă elementară.

Iată, s-au împlinit sâmbătă 5 ani de când am fost scoasă de la catedră şi când am realizat că viaţa m-a pus la o parte. Mă amăgeam cu conversaţii, cu scrisul despre Goethe, Shakespeare şi Sofocle. Dar în 3 ani, până când m-au ridicat, ar fi trebuit să isprăvesc măcar o carte. Încetineala lucrului venea din convingeri subterane, din subconştient, că ce voi scrie nu mai e pentru mine, ci pentru cei tineri, cei noi. Nu e destul să spui lucruri adevărate şi permanente chiar, trebuie să ştii să le prezinţi generaţiilor noi. Or, am putut constata la tineretul ce cunosc că problemele lor au altă soluţionare decât ne trebuia nouă. Oare am eu destulă putere spirituală în

mine, să pătrund dincolo de ce văd? Pentru un moment încerc să pricep rostul acestui surghiun şi să profit de el, nu intelectual, cum poate o aşteaptă ai mei, dar spiritual. Fac exerciții de răbdare, de smerenie, de simplitate. Azi, când am auzit că năroade de muieri spun despre mine că am fost spioană, m-a durut adânc, nu pentru mine, pentru ele. Şi iarăşi nu pot suporta veşnica bănuială şi bârfă a tuturor în gura bătrânului. Imposibil să scrii. Câteodată mă agasează tot ce nu e autentic în el. Soția lui în schimb e clădită nobil. Sigur, simplu, uman.

21 februarie

Dragul meu, zile întregi le pierd fără să fac nimic, nici măcar să citesc. Am uneori ceasuri când îmi regăsesc vigoarea spiritului. Montaigne spune: „Un cititor bun este acela care găseşte în scrierile celuilalt mai mult decât autorul a izbutit să spună”. Citesc cartea lui Iosifescu[173] despre Caragiale. Trebuie să recunosc că interpretarea personajelor cu accentul pus pe imoralitatea moravurilor politice nu mi se pare deloc falsă sau exagerată. În fond, chiar dacă Caragiale însuşi nu lua lucrurile atât de serios,

---

[173] Silvian Iosifescu, studii filozofice şi juridice, carieră universitară după 1948. Referirea este la volumul *Caragiale* din 1951.

opera de artă are virtualităţi vii în ea pe care noi trebuie să le descoperim. Nu zic că azi lumea o fi mai bună, dar am impresia că ceea ce se face este în vederea unei îndreptări. Deşi victima acestui regim actual, nu pot să fiu pătimaşă şi să condamn orbeşte tot ce se întâmplă. Gospodăria colectivă ar putea fi cu adevărat o fericire pentru toată lumea, dacă s-ar realiza voluntar şi cinstit din toate părţile. Constat că oamenii care vorbesc de ea o fac cu spaimă şi antipatie, ca ordine venită de sus. Eu nu scot o vorbă, îi las să-şi verse focul. Metoda coercitivă e poate greşită. Dacă cei dintr-un colectiv ar demonstra un progres în viaţa lor, chiar după doi ani, mai curând ar fi îndemnaţi şi ceilalţi să intre în colectiv. Nu mă pricep în asemenea chestiuni, de aceea nici nu aş îndrăzni să vorbesc. Individualismul în care am crescut mi-a arătat brutalitatea cu care erau trataţi muncitorii şi slugile de mulţi parveniţi, palmele care curgeau pe spinări şi obraze nenorocite. Mă cutremură unele amintiri, pe care din fericire nu le am în familia mea strict părintească. Acum plătim, unii fapte, alţii, ca mine, că le-am răbdat. În închisoare mă consideram o victimă, o nedreptăţită, căci eu am fost un om adânc democrat şi în faptă şi în cugetare. Dar de ce nu am avut curajul să acuz şi să denunţ pe cei abuzivi?

Azi-dimineață am fost la Biserică – Sf. Toader. Mă simt bine acolo. Ce darnic e poporul nostru! Câte colive, frumos garnisite. Câți colăcei! Vreau să mă împărtășesc mâine.

22 februarie

Dragule, azi-dimineață a sosit părintele înainte de a intra în Biserică. Eram încă în pat, am pus repede capotul pe mine, Coana Profira a făcut paturile şi eu l-am primit. Ne-a spovedit, şi-a dat seama că are în fața lui femei de treabă. La slujbă m-a împărtăşit. Mă simt de atunci într-o comunitate cu „Nevăzutul”.

23 februarie

Pui mic, azi e adevărata mea zi de naştere. Ziua a trecut cu lucrul, puțină citanie şi multă conversație cu „prietenii mei”, agitați de dezvoltarea Frontului Plugarilor. Poate că au de ce. Probleme care nu sunt de competența mea şi nici oportune pentru o viață surghiunită. Fac exerciții de răbdare. M-au amuzat însă poveştile lui Gheorghe din timpul milităriei lui de acum 40 de ani. Ar fi nevoie de Păstorel care să le scrie. După-amiază a venit celălalt prieten, tot pentru a-şi răsufla sufletul. „Eu mă hrănesc

pentru două zile când vorghesc cu doamna”, zice Gheorghe. Cu Timofte am ajuns la probleme medicale, apoi la aparatul digestiv, apoi la structura inimii, a vaselor sanguine, la funcțiile lor. A trecut apoi la „Cartea” care profetizează, într-adevăr formidabil de exact, schimbări atmosferei. Spun „profetizează” pentru că e veche, pare-se de sute de ani, şi, deci, nu poate fi vorba de calcule precis matematice şi nici de calcule astronomice, ci de variațiuni atmosferice care depind de ațâți factori imprevizibili. Pentru mine această carte e o enigmă. În patru luni nu a dat greş niciodată cu schimbarea timpului, zilnic. Tot amân să scriu serios. Motivul, a intrat o spaimă în mine să nu fie interpretate cele mai nevinovate gânduri ca intenții a cine ştie ce... Constat însă un progres în mine, o autenticitate. Sunt tot mai simplă, mai depersonalizată. Văd lucrurile mai *direct* fără să mă mai încurc în prejudecăți. Până şi raportul meu cu Dumnezeu parcă m-a dezrobit de un anumit formalism.

26 februarie

Mă întrebam ieri de ce bieții prieteni ai lui Iov – morali şi conformişti – erau tratați de Dumnezeu ca un suveran, cu dispreț. Acum cred că am înțeles: Iov se măsura cu

Dumnezeu, adică mergea până la blasfemie, până în nevoia lui de a-L întâlni, de a-L vedea. El s-a supus, nădăjduia, dar nu înțelegea pentru ce-l pedepseşte Dumnezeu pe el, cel drept. Morala, criteriul moralei omeneşti a lui *Do ut des*, a legii Talionului, care e totuşi la temelia acestei morale, nu ajunge pentru a justifica pe om. Iov l-a văzut pe Dumnezeu în clipa imensei deosebiri între el şi măreția lui Dumnezeu – *incomensurabilul divin.* De abia atunci a recunoscut nimicnicia lui. În clipa acelei constatări, care rezultă din punerea față în fața a omului cu Dumnezeu, începe viața triumfătoare a lui Iov. Acum cred că am înțeles clar ceea ce simțeam de mult: perfecțiunea umană este bună pentru viața socială, dar viața duhovnicească, liberatoare de suferințe, începe de unde încetează cea simplu morală. E supramorală.

27 februarie

Caragiale, care denunță defectele societății româneşti în timpul lui, mă duce cu gândul că singurele cauze ale unor greşeli de educare a oamenilor sunt regimurile politice grevate de circumstanțe istorice care fac că superficialitatea noastră e datorată *grabei* cu care poporul

nostru a fost obligat să se adapteze la mediul larg cultural – fie apusean, fie răsăritean.

Sunt sigură că în poporul rus principiile şi metodele socialiste au prins rădăcini adânci fiindcă erau ieşite însuşi din mediul rus. La noi aplicăm doar ce imităm.

5 martie

Dragule, azi e „baba mea". O țin la 5 martie de când aveam vreo zece ani. Azi e o zi groaznic de capricioasă. Se schimbă mereu, ba ninge, ba e soare, acum cad fulgi mari de zăpadă. Nu doar că mă recunosc în această vreme capricioasă, dar trebuie să mărturisesc cu acest prilej că am ajuns la o sensibilitate de cântar de precizie.

Când este soare, tresaltă în mine bucuria. Când trece un nor, se iveşte o umbră de melancolie. Dimineața sunt plină de putere şi nădejde, seara lupt cu tristețea şi cu gânduri apăsătoare. Uneori, când izbutesc să mă rog efectiv, nu doar din buze şi din intenție, atunci e pace luminoasă în mine. E o nevoie de joacă în mine şi pesemne se manifestă mai ales când mă simt mai aproape de ai mei şi de prieteni. Poate este şi un amar ca să nu mă las pleoştită de viață. În realitate, tristețea de fond, a mea, nu e datorată numai situației actuale. Am avut-o în mine de

copil şi îmi vine să cred că nu e tristeţe propriu-zisă, ci un *gol* care aspiră să se împlinească, nu cu stări relative şi trecătoare, ci cu un *plin*, un dor de absolut. Îl înţeleg pe Pascal care ne sfătuia ca şi alţi mari credincioşi că pentru a ajunge la o stare mai adâncă, poţi ajunge prin meditaţie, adică prin experienţe spirituale. Dar amân zilnic acest efort. De altfel nici nu ştiu cum să procedez şi mă tem să nu mă biruie simpla închipuire. Căci între experienţa interioară şi închipuire, hotarele sunt foarte neprecise. Deşi constat, după puterea de viaţă şi de bucurie ce se iveşte atunci, că nu e doar o stare intelectuală, ci şi una *vitală*. Am descoperit în ultimul timp în mine o rezistenţă faţă de unii oameni, nu pot înfrânge un sentiment negativ împotriva nepoatei gazdelor. Simt în ea câteodată o senzualitate care îmi repugnă. În poveştile bunicii ei am descoperit unele reticenţe de femeie foarte cuminte şi încercată. Dar nu vreau să-mi încarc inima cu sufleţelul acestei mici făpturi. O iubesc cel mai mult când îşi face rugăciunea cu mătănii şi micul ei chip se luminează sub basma. Atunci ar fi bună de pictat. Îi e puţin frică de mine pentru că rezist la capriciile ei, dar mă imită în toate. Astăzi, de exemplu, s-a spălat înainte să se îmbrace. În fond e un copil tare dulce şi nu ştiu de unde răsare

această rezistență în mine. Sunt la pândă asupra propriilor mele mişcări interioare. Să le găsesc izvorul.

8 martie

Dragoste, ce mari evenimente în trei zile! Nu ştiu ce poate însemna moartea lui Stalin pentru evenimentele politice, dar o presimțire a mea se întăreşte în aşteptarea Păcii generale. Ar fi şi timpul. Am constatat azi, la slujbă, că nu s-a răspuns la cuvântarea preotului cu cuvântul creştinesc. Eu l-am spus de două zile tot timpul, căci orice resentiment se topeşte în fața morții. Mă bucură să constat că toți aşa-zişii „liberi-cugetători” şi preaslăvitori ai „naturii”, fără să vrea, proclamă un duh creator şi că, prin urmare, sufletele lor nu s-au rătăcit cu totul. M-am apucat să traduc finalul din *Faust*, nu literar, ci mai ales exact, pentru că socot că acele imagini minunate ar putea ajuta sufleteşte pe mulți care stau încă în cumpănă.

Dragule, îmi dau foarte bine seama că Biserica e o şcoală, iar tainele sunt adevărul superior, de nepătruns. Ceea ce trebuie *să credem*, adică să cuprindem cu ființa noastră integrală, pluteşte deasupra Şcolii, poate chiar *în şcoală*, Biserica pe nevăzute ne creşte pentru acea stare superioară de credință, adică de realizare a tainelor. Nu

vreau şi nu pot să separ cele sensibile de cele spirituale, cele văzute de cele nevăzute. Deşi uneori sunt poate absentă la slujbă, din pricina felului primitiv de „cântare”. Dar credința, sau mai bine zis *voința fidelă de a crede* în tainele ascunse după perdeaua acestui ritual, mă umple de o linişte, operează în mine o împăcare şi chiar o luminare a minții în multe lucruri lumeşti.

11 martie

Dragule, azi este *Mardi gras* în postul Paştelui la catolici. Iar ninge şi viscoleşte, iarna se încăpățânează să nu cedeze. Îmi amintesc o astfel de miercuri la Paris când călugărițele de la Pension înaintau cu cenuşă pe voalul negru. Îmi sunt foarte prezente bunele mele profesoare din copilărie. De la ele am învățat o ținută de viață şi chiar o ținută față de carte, față de cultură. Azi-noapte, m-a năpădit iar o deznădejde, o lipsă de curaj, o tulburare grozavă. Atunci nu mai văd nimic decât soarta dureroasă a unei surghiunite. Ar trebui să fiu liniştită şi chiar mulțumită în acest adăpost lângă oameni de treabă şi totuşi sufăr ca strânsă într-un cleşte. În acest orizont atât de strâmt unde nu găsesc un ecou fidel al gândurilor mele.

19 martie

Dragoste, iată o săptămână întreagă în care n-am scris nimic. De ce? Probabil dintr-o oboseală tristă, deşi vremea a fost frumoasă şi gazdele mele au profitat ca să înceapă muncile de primăvară. M-au năpădit lacrimile cu sughiţuri la amintirea „scuturărilor” de-a lungul anilor, acasă. Zi de adevărată primăvară în care am văzut două fenomene necunoscute mie: tăierea viţei-de-vie şi un miel abia născut, încă nelins de mama lui, încă umed, cum a început să sugă cu siguranţă şi vigoare, deşi încă nu ştia să stea bine pe labe, căutându-şi echilibrul. Era fericit şi dădea din coadă. E negru şi cârlionţat ca un mic astrahan. E mişcătoare legătura dintre stăpân şi animale. M-am cutremurat când Vasile Timofte mi-a povestit că boul lui îi linge mâna când îi aduce câte un braţ de fân. Căci şi animalele duc lipsuri alături de oameni, acum. Fetiţa începe să înţeleagă ce înseamnă „să citeşti”. De când nu o mai judec în sinea mea, de când am spart gheaţa care mă despărţea de acest copil, sunt foarte bucuroasă s-o simt în jurul meu, s-o iau cu mine la plimbare şi acum ştiu ce reţineri aveam faţă de ea: ambiţia părinţilor şi bunicilor ei pe care o transmiteau fetiţei de a fi cea mai frumoasă, cea mai inteligentă etc. Plângea oricând auzea că un alt copil era lăudat la şcoală, când ea încă nici nu o frecventa.

Bunicul ei o strica literalmente. De când am combătut în ea vanitatea, acum este doar un copil foarte agreabil. Îmi place s-o învăț să citească, de când s-a schimbat şi face progrese vizibile. Constat însă cum uneori părinții pot rata viața bieților copii când le cer să-i consoleze pentru propriile lor ambiții nesatisfăcute.

26 martie

Prefer să nu mai privesc în adâncul meu unde uneori e prea trist, prea gol de nădejde. Aducerea carnetului de identitate, luni, ar fi trebuit poate să mă bucure, dar nu ştiu de ce a pornit în mine o adevărată vijelie de gânduri şi simțiri. Mi s-a părut că „mutația” din Bucureşti la Costeşti înseamnă eliminarea mea definitivă din lumea mea şi surghiun pe viață în condiții cu totul primitive. M-am acomodat cu ele, având nădejdea că e o situație temporară. Nu mi-a mai rămas nimic din tot ce am ca nevoie vitală. Mă întreb dacă n-ar fi mai cuminte să-i cer lui Dumnezeu să mă ia. Dar prietenii mei de aici mă îmbie cu nădejdi mari. Şi a venit şi primăvara. Azi, spre seară, era un cer nemaivăzut. La răsărit, un roz intens aureolat de albastru, mov, fără nori, fără nuanțe intermediare. Am văzut şi primul plug la arat, mieluşeii se înmulțesc şi este

peste tot un fel de presimţire de verde şi prin toate şanţurile şi de pe toate dealurile curg râuri repezi şi zgomotoase. Voi ieşi şi eu puţin pe afară. Nu mai am astâmpăr. Aseară era lună splendidă şi acum la fel. Am fost pe la biata Aglaia, căreia îi piere vaca. Plângea ca după un copil. Acasă am găsit pe Costică Secară cu un pumn de urzici pe care le-am cumpărat, bieţii copii vor să-şi facă o cămaşă cu preţul lor! Dacă aş avea pensia mea, aş putea să fac mult bine multora. Mi s-a spus că o nepoţică de patru ani se ruga astă-vară: „Doamne, dă ploaie, că nu avem ce mânca”. M-am bucurat văzând cât tineret şi chiar oameni bătrâni s-au dus la spovedanie. Fetele erau gătite şi cu mărţişoare şi flori în piept. Ieri am văzut primele violete şi viorele. Dar mă îngrijorează lipsa veştilor de acasă. Simpatia oamenilor îmi face bine.

27 martie

Dragule, se înnorează – şi în mine la fel. Nu pot face pace, nu pot să mă obişnuiesc cu gândul că nu mai aparţin de „acasă”. E fioros ce se poate întâmpla oamenilor nevinovaţi într-un regim de „fericire obştească”. Până acuma aveam de luptat cu timpul – luni, ani. Acum am de luptat cu „întotdeauna”, căci nu văd ce ar putea determina pe călăii

mei să renunțe la ceea ce ei socot *normal*, de vreme ce sunt *mutată* aici. Poate o singură nădejde – să se îndure să-mi permită câte un drum pe an la Bucureşti. Şi lipsa veştilor de acasă mă nenoroceşte. Ei acolo nu înțeleg asta, nu simt, n-au de unde să ştie chinul de a fi prizonier. Mă munceşte gândul de ce cu mine au fost mai cruzi decât cu alții? M-au trimis atât de departe şi în sat! Am făcut eu oare cuiva rău? Sunt eu oare un om primejdios? Te las, dragul meu, fiindcă simt că orice conversație cu mine însămi mă distruge. E prea frumos afară pentru o inimă bolnavă. E prea multă nădejde în natură pentru o inimă deznădăjduită. E prea primăvară pentru un om ce se sfârşeşte. Nu mai pot suporta liniştea şi seninătatea imperturbabilă a naturii indiferente. De ce pe drumul hotărât numai bietul om se zbuciumă, se clatină, pierde drumul? Călăul care a scris hotărârea surghiunului meu – cum se decide de o biată vită – n-a avut destulă imaginație să-şi închipuie la ce m-a condamnat. O lipsă elementară de milă de viață îi face pe călăi să dispună de sute de mii de vieți omeneşti. Nenorocul meu a fost că am căzut pe mâna unui om fără sensul *normalității.* De ce ne-a trimis la sate, pe noi, cei din lotul numelor cu V., când alții sunt în oraşe? De ce? De ce? În mine e totul numai chinul întrebării. Acum aceasta e la culme. Căci constat ce rol

covârşitor joacă hazardul în soarta mea. O altă literă, şi eu stam acum la Roman, la Vaslui... Dar nu în Costeşti. Tragicul acum îl trăiesc.

30 martie

Ieri au fost Floriile. Am avut o zi de sărbătoare, adică am trăit toată frumusețea acestei zile. Dimineață, la Biserică, era ticsită. Iuga şi alt dascăl m-au condus acasă. Cântase frumos în strană, dar în suflet plin de furie. Am găsit primul toporaş şi nu-mă-uita. Poşta mi-a adus o carte poştală de la Liliana Pippidi[174] – cuvinte calde, dar reținute, aşa cum e în întreaga ei fire discretă şi nobilă. De acasă, tot nici un semn. Zadarnic mă cert şi-mi spun: „Aşa sunt ai mei, greoi la scris!”. Egoism? Nici măcar! Indiferență? Nu cred. E ceva de familie, un fel de incapacitate de a jertfi fie chiar cinci minute din starea în care se află. La întoarcere am făcut o vizită Coanei Frosa unde am găsit pe bătrâna mătuşă de 80 de ani, mică, fără nici un dinte, cu bărbia foarte accentuată şi cu nişte ochi albaştri energici, vioi şi plini de haz. Un fel liber de a vorbi cum numai la vârsta ei îl poți avea în timpul de față. A trecut pe la noi şi bătrâna croitoreasă, Popeasca. O femeie

[174] Fiica lui N. Iorga, căsătorită cu istoricul Dionisie Pippidi.

micuță, fără dinți, cu ochi întrebători şi sensibili. Mi-a dat în cărți – că de, omul se agață de toate prostiile, în nevoia de a nădăjdui. Mi-a prevestit mare schimbare, izbândă, peste două cărți?! Personajul e interesant, când i-am oferit o cafea, am constatat că a cunoscut vremuri de bun trai, când i-am dat o lumânare a spus cu bucurie, luând-o: „Asta e din cele ce se pun la piane”. Am aflat că a ştiut şi franțuzeşte, are 6 clase de liceu la Pensionul Humpel, din Iaşi. Cum a ajuns în Costeşti? A trăit necununată, ani de zile, cu un tip, are copii în toată firea, trăieşte la un fiu, aci e bunica lui Milu, copilul care venea la mine cu cărțile când stam la Marioara. Ce e soarta! Ce mare poznaş e şi amorul! Joia Paştelui, 2 aprilie. M-am întors de la Biserică unde a fost slujbă mare. Foarte mulți s-au împărtăşit. Pe urmă au fost parastase. Eu am plecat acasă pentru a mă întoarce iar ca să mă spovedesc. M-am trezit zilele astea iar cu o mare nevoie de dreptate, care, privită de aproape, seamănă aidoma cu nevoia de a-i vedea pedepsiți pe cei care s-au strecurat în aceste vremuri ca profitori. Şi totuşi, fiind creştină, nu am voie să chem răzbunarea, ci mila şi iertarea lui Dumnezeu. Tot de dreptate mă poticnesc. Mă tem că până la moarte, dragule, nu-mi voi putea trece acest hop. Pe duşman îl respect, dacă e om, dar pe trădătorii tuturor cauzelor nu-i pot iubi! Aseară, la

Doamna Ana D., am avut impresii de Paşte: casa curată, strălucitoare, flori în vas, „domnişoara” venită la părinți şi „dereticând” prin casă vorbea despre cărți. Am simțit în ea ca şi în mamă un spirit inteligent şi poftă de cultură. Am plecat după o scurtă vizită pentru că venise A. de la târg, obosit, înfometat şi mi-am amintit ce plictisit erai tu când nu găseai „muierea acasă” când tu aveai poftă de odihnă!

7 aprilie

A treia zi de Paşti. Dragule, Cristos a înviat! Au trecut zilele de sărbători, cu Biserică, cu vizite, ca acasă. M-a înduioşat gestul lui Ghighină, care mi-a adus un cozonac şi două violete, mi le-a pus în mână foarte frumos împachetate în hârtie albă, şi a plecat pentru a se întoarce mai târziu. Apoi prietenii mei... Timofte mi-a adus o sticlă de vin excelent şi un mic cozonac. Ieri a sosit şi Ilenuța, cu cozonac şi ouă roşii şi verzi. Mă bucură că sunt toți aşa de calzi şi ataşați de mine. Mare emoție mi-a provocat sosirea lăutarilor, care se pare că au spus: „Cântăm pentru Doamna!”. Erau romanțe, între care, după o prealabilă consultare între tată, fiu şi fiică, au cântat: *Îți mai aduci aminte, Doamnă?* Natural că am luptat cu plânsul, muşcându-mi degetele. Faptul că au venit şi la mine ca la

notabilităţi nu doar că m-a măgulit, dar mi-a făcut bine. Toţi aceşti oameni simpli îşi dau seama că au printre ei un om de calitate şi nevinovat. La coana preoteasă şi cu fata ei, învăţătoare, am putut vorbi de multe, chiar de Pontigny. *Am putut uita că sunt în sat.* Mare lucru e cartea, schimbă imediat nivelul sufletesc. Ieri la Biserică, plină de altfel, ca la toate slujbele, am aflat că au refuzat copiii să meargă la şcoală şi gospodarii pe câmp. Sper că acum, după ce au dat dovadă de înţelepciune, cele sfinte fiind săvârşite, acum se îndreaptă curajoşi la muncă. Aş vrea să am talentul să scriu despre o seară de Denii cu râul de lumini ce venea la vale dinspre Biserică. Ieri mare bucurie prin corespondenţă multă. Sâmbătă am primit două pachete cu de toate din grija lui Rory şi a lui Flo. Dulceţurile de la familia Pippidi m-au înduioşat şi bucurat, aveam impresia că intru iar printre intelectuali.

13 aprilie

Nu mă sperie perspectiva de a mai sta chiar două-trei luni aci. Dar numai gândul că ar putea să mă prindă şi toamna mă înfioară. Veştile de acasă destul de plictisitoare. Uneori realizez că am fost privilegiată să trăiesc fără griji materiale, deşi orgoliul meu ar trebui să sufere. Dar am

isprăvit prin a mă învăța cu sentimentul acestei dependențe pe care o simt mai mult ca un soi de „apanaj” ce mi se acordă pentru trecut şi poate chiar pentru viitor. Până la urmă ce bun e sentimentul de a fi ocrotit, de a te simți sub aripa protectoare a unei Puteri – care e Iubire. De aceea nici nu-mi mai e teamă. Aştept îndurarea, aştept marea bucurie a păcii. Aş vrea să fac pace şi aci. Încerc, în orice mic conflict, să intervin împăciuitoare. Convingându-i să nu caute justiția, ci buna învoire. Mă lovesc însă de obiceiul înveterat al țăranului dârz, împilat de veacuri, şi mă întreb dacă e bine să le diluezi încrederea în „drept”. Mă tem că „bunicul”, când pledează pentru ne-împăcare, nu vorbeşte doar ca un om, ci ca fost notar.

16 aprilie

Azi, un pachet cu ochelari, rahat, zahăr şi multe scrisori. De n-ar fi decât iarba verde şi florile de zarzăr şi pacea de aici, încă ar trebui să fiu mulțumită. Uneori şi sunt. Dar când *realizez* că sunt totuşi o captivă, că aş putea muri printre străini, deşi buni şi prietenoşi, atunci se revoltă ceva adânc în mine. Nu sunt încă resemnată. Deşi buna cuviință a oamenilor de aici îmi face bine. Acasă am ajutat, după un mic somn, la pusul porumbului. Am uitat

conversația religioasă cu mama copilului inteligent. Şi ea este o natură spirituală. Pe când semănam porumb în fața coanei Profira, care da cu sapa, au sosit Milu şi Mihai la lecție! E o halima cu soarta omului!? Scena pe prispă a fost amuzantă: eu explicându-le răscoalele sclavilor romani – Spartacus –, ei scriind şi repetând şi făgăduindu-şi note bune la lecție. Eu le ofer câte o felie de cozonac, bombonele sau pască şi ei îmi aduc buchețele de flori. De-aş avea talent, aş putea evoca mici scene delicioase.

18 aprilie

Dragule, azi plouă cu temei, ploaie de vară aducătoare de glod trecător. Zarzării în floare nu se potrivesc cu ceața şi norii. Iarba e tot mai verde. Ieri trecea cocoşul cel roşu, cu coada albă, din vecini, pe iarbă, în fugă. Imagine de o bogăție încântătoare. Viață, putere de viață, mişcare, frumusețe. Nu plutea nici un gând explicit în aer, dar totul era potrivit, armonios, pretindea o conştiință organizatoare la bază. Sunt sigură că totul are o cauză şi răul ce pătimim o fi chiar foarte meritat. Cred că s-ar putea explica prin compensație cu trecutul din viața actuală. Totuşi ar fi o explicație numai cauzală care nu mă satisface complet. Acum cântă Lidia Mică şi mă împiedică

să gândesc. Admit că răul e efect al răului şi că nu putem scăpa de „reveniri” decât suferind, adică plătind, curățind cauza prin efect. Dar atunci de ce se vorbeşte de Atotputerea Divină şi de Bunătatea infinită, dacă nu se poate ieşi din lanțul cauză-efect şi *intervenția* Divină nu are loc, cu alte cuvinte „minunea” e inexistentă. Ce rost au atunci rugăciunea şi credința în genere? Şi totuşi noi avem exemple vii, chiar personale, că intervenția există.

22 aprilie

Pui mic, viața continuă cum o ştii. Vremea e proastă, vânt teribil şi frig. Oamenii muncesc din zori şi până în noapte şi speră. Pe înserate, acum două zile, m-am întâlnit cu perceptorul, om foarte simpatic şi de treabă. Mi-a spus în şoaptă: „Totul e bine”. Şi eu cred aşa.

25 aprilie

Primăvară rece, severă, aspră, cum se cuvine unor vremuri aspre şi grele. O primăvară prudentă, în defensivă şi bănuitoare. Pe cer norii se rostogolesc, se alungă, aleargă spre zare, iarba țipă de viață, dar e mică, nu îndrăzneşte să primească după ce s-a afirmat curajoasă şi

vehementă. Acum tace şi aşteaptă. Florile şi-au ascultat chemarea. Ceasornicul lor intim a sunat deşteptarea. Au înflorit la vremea lor, dar viața lor e plăpândă.

26 aprilie

Serbare de 1 Mai la şcoală. Se sărbătoreşte munca. La țară zilele sunt acum foarte prețioase fiindcă se dă bătălia însămânțărilor. Se iau la întrecere să câştige steagul muncii satele între ele. Din toate părțile şiruri, grupuri se îndreaptă spre şcoală. Pe fondul dealurilor înverzite, ghirlande colorate de flori sunt purtate de un vânt proaspăt spre şcoala albă, cu acoperişul roşu. Aşezată mai sus pe un tăpşan, cu ferestre înalte, şcoala priveşte spre sat, prietenoasă, curată, primitoare. E o şcoală model, deci se poate şi într-un sat îndepărtat, dacă vor conducătorii. Din uşă am ascultat fără să o văd o scenetă de Caragiale, foarte corect jucată. Totul s-a terminat la ora şase, în şuierul personalului de Iaşi care trecea la vale.

27 aprilie

Vreau să-mi fixez impresiile despre sărbătoarea de iarnă. Aceşti oameni simpli au un gust, un tact şi talent

admirabile. Corurile şi dansurile excelente, viguroase, sănătoase, curate. Dar ori de câte ori apare deformarea venită de la oraş prin oameni veleitari, totul se strică. Astfel, un monolog spus de un tânăr cu fruntea strâmbă şi cu haine prea largi ne-a indispus pe toţi. Cât despre discurs, a fost prea lung şi prea greu pentru auditoriu. Prea intempestiv într-un moment când lumea aspiră la pace. În schimb discursul primarului, simplu, realist, cu umor, mi-a plăcut mult. Fără pretenţii el a putut să obţină ce dorea. Mă gândeam în sinea mea: acest regim a reuşit totuşi să trezească conştiinţa civilă şi pentru viitor este un pas enorm.

8 mai

Dragoste, câte s-au petrecut de când n-am mai scris! Au venit Flo şi Rory. Primul moment, o decepţie: că nu erau Marietta şi Maricica, pe urmă o imensă bucurie, căldura acestor două prietene generoase, înţelepte mi-a făcut nespus de bine. Au fost două zile bune, pentru care mulţumesc lui Dumnezeu. Plimbările, conversaţiile, prezenţa lor, hazul, conştiinţa totalei înţelegeri – ce bine mi-au făcut! Dimineaţa plecării era într-adevăr *a glorious*

day, totul strălucea în soare, o lume proaspătă, nouă, plină de viitor.

11 mai

Nu-mi place starea în care sunt. Trăiesc alandala, adică neprofitând de liniştea ce mi se oferă şi de lipsa de griji. Nu ştiu de ce această scoborâre a tonusului meu sufletesc. Şi Europa e obosită. Dezbinarea de opinii mă face să cred că nu se va uni într-o hotărâre salvatoare, paşnică, dar energică. Pluteşte în aer o aşteptare, dar a celor neputincioşi, a celor care nu au cuvânt. Eu nici nu mai ştiu ce mai vreau. Aş pleca mâine, dacă ar fi permis, dar mă tem şi de ceea ce mă aşteaptă acolo: fără cameră, fără pensie – o biată cerşetoare. Aici măcar nu văd, nu aud, nu deranjez pe nimeni. Protestele atâtora că au nevoie de mine, admirația etc. ar trebui să-mi dea curaj, totuşi în adâncul meu stăruie un *à quoi bon*? Dacă nu ar fi fost acest atât de lung hiatus, poate îmi păstram încrederea într-un rost al meu în viață. Cea mai bună soluție ar fi să dispar – liniştit, fără zgomot şi să rămân în amintirea tuturor vie şi de folos!

12 mai

Azi m-am trezit plină de vigoare. E soare, dar rece. E în mine iar o dârzenie, dar nu ştiu la ce mă prepară. E frumos, e linişte. Aş vrea să pot scrie despre Oedip. Trebuie să accept rânduiala în care mă aflu şi să respir în infinit, să cred într-o ordine imensă în care nimic nu e fără rost, chiar însăşi Inutilitatea. Mă agasează foarte multe lucruri mici: de exemplu cântecul neobosit al fetiței. Mă stăpânesc ca să nu urlu. Apoi mi-e dor de comerț intelectual şi spiritual larg. Rabd şi mă zvârl în cărți.

17 mai

Dragule, am trecut două zile de mare marasm. Ziua de 13 mai teribilă! După Biserică, am aflat o veste bună de la părintele, discursul din urmă al lui Eisenhower! M-am plimbat fericită trecând puntea unde se jucau copiii pe câmpie şi vitele păşteau liniştite. Adevărată zi de sărbătoare şi de Înălțare. Am vorbit cu părintele şi cu învățătorul. Le-am arătat asemănarea între icoanele noastre şi pictura secolului al XIII-lea. Am vorbit cu sătenii în poartă. Am convins pe Mihai că trebuie să învețe mai bine şi am auzit pe cumnatul lui oftând că nu are el

posibilitatea de a învăța acum. Ce bună ar fi o şcoală pentru adulți, la oamenii aceştia deştepți. Serile sunt calme, minunate uneori. Aseară am fost să mă plimb pe înnoptate. Luna nouă strălucea ieşind şi trecând printre nori. Puffy mă păzea. Altădată mi-ar fi fost „urât” prin cimitir. Azi au venit la lecții şi trei fete. Am vorbit prea mult. Am făcut ca la clasă, până picam de oboseală. Când mi-au propus să mă plătească şi-au văzut că refuz net, au venit cu propunerea să-mi aducă lapte, ceea ce am refuzat iar şi le-am pus în gură câte o bomboană. Mâine vin iar toți, pentru geografie şi botanică!

18 mai

Dimineața. Mi-e greață, pui mic. Mi-e rău din pricina costiței, am luat sulfasept, ceai de rădăcină de pătrunjel şi am pus comprese cu spirt. Cred că e zadarnic. Mi-e teamă de colibacili. Nici un tratament posibil. Sunt absolut în mâna lui Dumnezeu. M-am rugat să mă țină sănătoasă, dar ştiu eu dacă o rugă superficială, fără putere activă, poate schimba ceva?

19 mai

Dragule, s-a stricat vremea, eu sunt tristă ca ploaia. A sosit fata coanei Profira, Anița, foarte demoralizată, cu veşti proaste, m-a pleoştit complet. Nu am putut nici dormi, din pricina „cistitei” care mă agasează teribil şi mă demoralizează, amintindu-mi că în caz de boală sunt fără nici un ajutor. *Azi am o nevoie foarte mare de consolare.*

Duminică, 24 mai, Rusalii

Dragule, azi zi mare ca de Paşte. M-am gătit, m-am dus la Biserica cea mare, cu preoteasa. La întoarcere, un soare grozav, mă doare capul de căldură. La dispensar doctorul cel mare foarte amabil şi bun. Tensiunea 24. Colosală. Poate de aceea sunt şi foarte deprimată. Doctorul pretinde că boala e de natură nervoasă, deci trebuie calm şi odihnă. Să nu-mi mai fac gânduri rele. De-aş reuşi! Dar chiar numai prezența doctorului mi-a dat curaj. Îmi trebuie oameni din categoria mea.

27 mai

Visul din noaptea asta, dragule, m-a pus într-o stare foarte bună, încât îmi încep ziua cu bucurie. Ştirile despre pace cu Austria sunt bune. Trebuie să credem şi să aşteptăm. Sper în buna credinţă a oamenilor şi aştept cu nerăbdare ştiri şi poşta.

28 mai

Dragule, încă de dimineaţă sunt tristă şi plictisită şi, ce e mai grav, fără motiv. Am plâns în hohote, rugându-mă. Îl înfrunt pe Dumnezeu, ceea ce poate fi un păcat, dar cred că am dreptul să mă apăr de o pedeapsă pe care nu o merit. Acum mica Lidia cântă iarăşi inepţii şi joacă teatru singură. E totuşi ceva în ea care îmi repugnă. Este afectată şi ascunsă. Lupt contra unui sentiment pe care nu pot să-l înving. Încep să nu mai suport anturajul, am întrezărit interesul unde nu vedeam decât simpatie. Mă simt mai bine cu cei care nu sunt de-ai casei. Poate nervii mei văd totul deformat. Nu mai am răbdare. Am epuizat totul, nu mai am speranţă. Orişice ştire mă tulbură şi pesimismul se întăreşte. Nu mai vreau să scriu nimănui – la ce bun? Trebuie să mă resemnez. Nu am curajul să o

sfârşesc din voința mea. Sunt un compromis între o păgână şi o natură creştină, din voință! Desigur după moarte voi avea încă de suferit căci nu am vrut să accept aici o pedeapsă pe care o socot nedreaptă. Nimic nu e limpede în mine, mă disprețuiesc pentru incapacitatea mea de a înțelege şi de a trăi sensul acestei vieți. Mă detest. Aş accepta moartea dacă prin ea aş întâlni neantul. Dar iată: To die, to sleep, to sleep perchance to dream[175]. Cine ştie ce coşmar m-ar aştepta şi acolo? Suferința nu e decât trecerea de la neant la existența reală. Nu poți atinge realul? Cazi înapoi în neant. Cine a inventat acest joc crud? *Necesitatea?* În acest caz ea e diabolică. Simt în mine acum o revoltă contra celui pe care îl numim Dumnezeu. Azi sunt luciferică. Să mă rog. O să încerc, dar inima se revoltă. Şi apoi, Dumnezeu nu poate primi o rugăciune de sclav.

31 mai

Dragul meu, după două zile oribile de depresiune, de disperare aproape, mi-am revenit rugându-mă şi de ieri

---

[175] Citat din monologul lui Hamlet din piesa omonimă a lui Shakespeare (actul III, scena I): „...Să mori, să dormi, / Să dormi – visând, mai ştii?...” (trad. de Leon Levițchi şi Dan Duțescu).

am iarăşi curaj, energie şi aproape bucurie. Suflă vântul, timpul e ploios, apăsător. Aştept ştiri de acasă şi eu, pentru că nu pot să schimb nimic, trebuie să accept viața aşa cum e.

2 iunie

Dragule, plouă cu insistență. Cerul adânc plin de nori, uniform. Constat că ai mei nu au habar de mine, nici măcar un „mulțumesc” pentru bietul dar trimis din sărăcia mea. Îmi dau seama că schimbarea fondului meu sufletesc de la 1 mai încoace e cauzată de sentimentul că nici Maricica, nici Marietta nu au fost în stare să se deranjeze până aici, pe când Flo şi Rory au lăsat tot şi au venit. Ieri, în această lipsă de comerț intelectual, mi-a trimis Dumnezeu pe singurul intelectual din Costeşti, un profesor, student în matematică. Am vorbit mult cu el. Am aflat că în Târgu Frumos e un doctor în Istorie de la Sorbona: Lupu. Dacă mă lăsau la Târgu Frumos, aveam o altă posibilitate de viață intelectuală. E zadarnic să mă mai plâng. Sunt vinovată şi pentru că nu am acordat mai puțin gazdei mele care a sfârşit prin a nu mă mai hrăni deloc. De îndată ce vor veni banii, o să-i propun un alt aranjament. Voi cumpăra eu singură alimentele pentru

hrana mea. Deci peste tot interes, indiferență, egoism. Din fericire, prietenii mei sunt extraordinari prin devotamentul lor. Mă rog lui Dumnezeu să-mi acorde măcar pensia, ca să mă simt mai liberă.

8 iunie

Dragule, azi sunt 13 ani de când am visat visul acela groaznic care profetiza moartea şi puşcăria mea. Am avut zile proaste, după cum tu desigur le ştii. De ieri mă simt liniştită. În această linişte, aştept acum mai mult viața viitoare, decât ceva bun de la cea pământească. Am primit şi avertismente de a nu mai vedea pe nimeni şi copiilor li s-a interzis să învețe la mine. Măsuri luate de oameni răi, invidioşi, săraci. Alții fricoşi. Îi înțeleg. Mă consolează păsărelele care nu se sfiesc să-şi ia pâinea de pe pervazul ferestrei. Vrabia şi-a adus şi soțul. Îmi fac plăcere aceste vizite „interesate”.

9 iunie

Dragule, ieri viața mi-a probat că e plină de surprize. Pe la 7,30 seara a trecut „Corpul profesoral” spre Biserică pentru a nota lucrurile de valoare din ea şi m-au chemat

şi pe mine. Printre asistenţi era şi un tânăr înalt, cu chip deschis, cu picioarele goale, un ţăran. De la primele vorbe, m-a pus pe gânduri, mi-am zis: ăsta e cărturar! Ştia lucruri şi de arhitectură, a vorbit filozofie, în fine, am aflat că e licenţiat în teologie şi aşteaptă să-şi facă serviciul militar, apoi să se învestească. Şi logodnica lui, fată simpatică, Sanda, cu coade buclate pe spate, foarte bine îmbrăcată, are o ţinută perfectă tinerească, e învăţătoare la Grindeşti, şi Miron, soţul moaşei, ştiind istorie, e documentat asupra trecutului acestui sat. Are un vocabular de om care a învăţat carte (Gimnaziul) şi e foarte corect în toate, apoi profesorul de matematică Popovici, de care am mai scris, e un om cu cap şi preocupări intelectuale, cei doi tineri învăţători stau mai la o parte, dar curioşi să audă şi să înveţe. Coana preoteasa foarte graţios instalată pe o cruce veche, fetiţa cu coade, în iarbă, eu pe capul unei stinghii de bază a Bisericii, tânărul teolog în iarbă, ceilalţi la fel, la intrarea Bisericii, printre cruci, morminte, flori înalte. Pe cer un apus roz. Am vorbit foarte simpatic până a sosit Timofte cu cheia. În Biserică era deja prea întuneric. Totuşi, la lumina lumânărilor, le-am semnalat frumuseţile. Ar fi trebuit să vină dimineaţa. Dacă au amânat-o, poate m-au considerat indezirabilă. Oricum ar fi, pe mine m-a pus iar pe „droturi”. Aseară m-am

gândit mult la cele văzute şi am ajuns la concluzia că cele patru *icoane mari sunt ruseşti.*

12 iunie

Zilele trec paşnic, fără relief. Chiar atunci când primarul m-a pus să spun că nu voi ieşi din curtea noastră, nu m-am supărat, dar am decis că mă voi duce la Miliție să mă plâng. Încă n-am făcut-o. Am putut să constat că oamenii în aceste condiții reacționează conform slăbiciunilor lor. Preotul, auzind ştirea, a acuzat imediat pe adversarii săi recenți care până mai ieri erau cei mai buni prieteni. Nu am crezut nici un cuvânt din cele spuse, căci cei bănuiți sunt cei mai drăguți cu mine, ea mai ales. Astăzi s-a dezmințit zvonul. Dar ce e mai interesant este că tânărul teolog şi profesor de geografie, licențiat, îşi lucrează pământul singur. L-am văzut trecând cu picioarele goale, cu lopata pe spate. Aceasta promite o civilizație mai solidă la noi. La 18 iată 38 de ani, nu, 39, de la logodna noastră! Cât timp a trecut de atunci şi ce puțin am cules din viață pentru că *nu ştiu să sufăr.* Iubesc bucuria, sunt mai bună când mă bucur decât dacă sunt tristă. Tu ai plecat mai devreme pentru că te-ai copt mai repede. Te-ai bucurat de viață, dar te-ai şi detaşat de ea la timp. Gazda mea,

săraca, nu mai ştie ce să facă pentru ca să mă hrănească. Am fost nedreaptă. Ei sunt la capătul proviziilor şi legumele proaspete nu sunt încă coapte.

18 iunie

Cu toate mizeriile din ultimul timp, parcă vara îmi sporeşte credința în pace. Nu cred că voi pleca acasă prea curând, dar parcă la iarnă, poate tot s-or îndura să-mi dea drumul. Mă supără ochii, am dureri de cap, banii nu-mi vin, nu ştiu ce să fac. Am spus lui Flo să vândă ceva din casă. Acum e vacanță. E natural că „contribuabilii" mei nu se grăbesc. Aseară am văzut cosind livada Bisericii. Cădeau florile ca soldații – rânduri compacte. Seara după arşiță valuri de flori ofilite cu un parfum subtil. Totul e nimicnicie!!! Mă doare ochiul. Nu fac nimic! E cumplit să omori astfel timpul în tine.

22 iunie

Dragule, nu am mai scris pentru că sunt foarte plictisită. Ieri după Biserică, m-am dus la Miliție, unde sergentul m-a tratat foarte sever. Am înțeles că totul venea de la primar şi mai ales împotriva lui Timofte. Nu mai am dreptul să mă

duc nici la Biserică! Am răspuns cum trebuia, socotind că beneficiez de drepturile „inocentului”. Acum aştept. Mi s-a spus să nu mai ies până la un nou ordin, deci măsura poate să fie temporară. Mi-a vorbit chiar despre o plecare, fără să precizeze că ar fi „acasă”, deci sper.

23 iunie

Ieri zi bună, veşti bune de acasă. Drăguța de Mihaela scrie atât de afectuos! Pălăria de la Tanți e prea frumoasă pentru aici şi de altfel nici nu mă mai mişc din ogradă. M-a bucurat însă mult intenția Aurorii de a trimite un *chaise-longue.* Sunt dovezi de dragoste şi îmi fac bine. Sechestrarea nici nu o simt, de vreme ce văd departe şi peisajul e frumos. Poate e mai bine aşa. Nu mă mai obosesc şi evit toate discuțiile şi comentariile. Dacă ar sosi şi ochelari buni, aş fi foarte, foarte mulțumită în această linişte.

25 iunie

Dragoste, azi-dimineață mă simt bine în singurătatea mea, în care te simt foarte aproape. Te-am visat, mă luaseşi de talie, treceam liniştiți pe lângă boxe din care ştiam că ne

pândesc primejdii. Din una am văzut un cuțit mare îndreptat spre uşă, am trecut fără să fim atacați. De câte ori te visez, mă simt bine. În fond această sechestrare e o binecuvântare, prin aceea că mă concentrez asupra sufletului meu şi nu mai aştept nimic de la lume, afară de veşti de acasă şi de la prieteni. Cu toate veştile alarmante din jurnale, eu sper în bine, dar nu e exclus să trecem prin vreo „cumpănă”.

27 iunie

Mulțumesc, dragule, pentru ajutorul tău, mă simt liniştită, cu toată lipsa ştirilor. Acum îmi fac reculegerea sub „dictarea” ta.

Ajută-mă să privesc în adâncul sufletului meu, nu mă lăsa să mă bălăcesc la suprafață. Dacă aş şti sigur că tu mă conduci, că eşti prezent lângă mine, totul ar deveni un paradis şi suferința ar fi o bucurie. Acum cântă cucul, nu mai pot să scriu. M-ai părăsit, poate ai ascultat o altă voce? Sau puterea mea de a te capta mă părăseşte...

28 iunie

Dragule, e aproape 12. Azi m-am gătit ca pentru Biserică. Mi-am pus pălăria pe cap şi m-am dus în livadă unde m-am plimbat şi m-am închinat cu faţa spre Biserică. A fost foarte frumos. Pajiştea cosită are un aspect de toamnă timpurie ca şi lanurile de grâu ce se coc. Azi mă simt ca într-un sfârşit de august. Probabil din cauza luminii. M-am simţit bine în rugăciune. Captivitatea nu mă jenează atunci. A început să plouă, era mare nevoie.

29 iunie

Azi e răcoare bine după ploaie. Oamenii fericiţi depind atât de mult de ploi, căci „materialismul” lor nu este atât dependenţa de bani cât cea de alimente. Mă gândesc dacă cultura a adus o ameliorare. Ea a lărgit doar sensul „necesarului”, acela de a trăi în siguranţă şi cu plăcere. Oamenii de aici sunt credincioşi, dar când au un necaz, se îndoiesc. Oare eu nu sunt ca ei? Ce departe este de noi adevărata credinţă, puternică şi nezdruncinată!

30 iunie

Dragoste, azi e ziua ta. Te simt aproape. Îmi e sufletul plin, un fel de bucurie necunoscută până acum, în captivitate, mă face să sper mult bine. Mărturisesc că, dacă ar trebui să plec acum din Costeşti, aş regreta liniştea, frumuseţea naturii, poate chiar singurătatea acestei vieţi patriarhale.

Am nevoie de confort, dar şi de linişte.

1 iulie

Dragoste, azi m-am deşteptat tristă şi plină de grijă. Trebuia să trec iar pe la Miliţie şi mi-e penibil să întâlnesc anumiţi oameni – au lăsat în mine un soi de frică. Mi se tot pare că mă vor închide iar. Şi acuma sunt în fond tot închisă, dar e calm, e verde, e frumos. Pe când mă pregăteam să plec, au trecut miliţienii şi mi-au spus să trec pe la ei la 15 curent. Asta este dovada că măsura e exclusiv din capul lor. Nu mai vreau să mă necăjesc. Poate e mai bine că nu se mai împiedică nimeni de mine. Ieri a sosit Mihai cu un bucheţel de crini roşii. Mi-a părut rău că nu aveam voie să vorbesc cu el. I-am explicat, dar a plecat decepţionat, sărăcuţul. Ce s-o fi petrecând în capul lui? Copiii erau o mare bucurie pentru mine. Deşi dintre fete

erau şi din cele urâcioase, se băteau între ele. Totul e bine, aşa cum le vrea Dumnezeu. Noi vedem întâmplările în succesiune şi căutăm cauzele. Dar ele sunt atât de multe încât *coexistența* e mai satisfăcătoare ca explicație.

2 iulie

Dragule, aseară a venit scrisoare de la Mircea Şeptilici cu totul neaşteptată. A înviat atâtea amintiri, că am uitat de prezent. Acum stau închisă ca o găină bătrână într-un larg coteț verde şi nu mă mai necăjeşte nimeni, *ci viața.* Şi acum tot pe nedrept sunt „bănuită” de intenții rele, eu, omul cel mai drept, credincios şi al datoriei. Dumnezeu le vede pe toate.

4 iulie

Dragule, îți scriu în livadă, în *chaise-longue*-ul sosit azi-dimineață. Aurora s-a gândit iar la mine.

Duminică, 5 iulie

Sunt în livadă de mai bine de două ore, m-am recules, m-am rugat şi am reflectat. Încerc să înțeleg ce vrea

Dumnezeu cu mine supunându-mă la tot mai intensă interiorizare. Vreau să elimin explicații imaginative. Doar de nu aş pierde şi timpul acesta cum am pierdut pe cel de la Ghencea cu revolte. Contemplu, văd, dar intim nu înviez cum s-ar cuveni. Poate trebuie total destrămată ființa mea şi refăcută din nou. Pe deal trenul pufăieşte greu, parcă e extrema limită ce se trage în jurul captivității mele. Nu mă îndoiesc *că este* un sens în toate astea. Dar eu nu îl înțeleg. Mă supun, dar încă trist, pasiv, nu colaborez cu Domnul, din slăbiciune sau trufie omenească? Poate amândouă. Scrisorile din Bucureşti vorbesc numai de greutățile materiale, ca şi cum de mâncare mi-ar arde mie. În fond, sufăr exclusiv de a fi „constrânsă"! Sunt ceasuri de saturație, când aş vărsa tot ce e în mine mental şi vital; să nu mint: nu aş vărsa, aş evada din mine într-o lume nouă, alta, în care să simt *că trăiesc.* E ora 10 trecute, în livadă cald, dar bate o briză şi foşnesc frunzele şi aerul ca la mare, parcă vin valuri din larg. M-am rugat. Îmi e bine, adică sunt calmă, fără ghimpele dorului, fără destrămarea în timp, clipa *e actuală.* E bine. Acum înțeleg că se poate trăi în contemplație, ca acțiune intimă, fără acțiune externă. Deseori am remuşcări că pierd vremea, dar poate o adun astfel în mine. Contemplu, dar fără acțiunea creatoare, contemplu, adică mă las pătrunsă de tăcere, de

vibrațiile eterice, de glasul păsărilor, de adiere, de verdeață. Aştept să înțeleg sau să mă identific cu totul. Alături Biserica şi în ea *Prezența.* Sunt încă în stadiul cugetării aperceptive, nu al celei creatoare. Aştept şi mă rog, adică accept. Nori uşori la apus, un abur care astâmpără văpaia. Poate va veni ploaia binefăcătoare.

8 iulie

E vreme frumoasă, liniştea îmi face bine, lucrez puțin şi mă supun. Ştirile uneori fanteziste şi nici o încurajare de acasă. Iar prietenii din jur au ordin să nu vorbească. Sunt tot timpul mai singură.

9 iulie

Dragule, în această noapte, fetița a plecat cu mama ei şi cu bunicul în vacanță. Bătrâna e furioasă. Egoismul primează la unii. Dar să nu-i judecăm, pentru a nu fi judecați. E teribil de cald, chiar la umbră în livadă. Ştirile aduse azi-dimineață de coana Profira sunt desigur fanteziste. Mă minunează imaginația acestor oameni. Aşteptarea unei destinderi îi încinge. Ce trebuie să credem? După oficiali, relațiile între *oncle* Sam şi vărul

Winston ar fi proaste. Eu nu cred. Doar o amânare. În ce scop? Habar nu am. Pentru mine nu aştept decât sfârşitul, care probabil a fost fixat încă de la începutul exilului meu. Dacă va fi un an începând de la 9 august 1953, ar fi grozav, dacă este *sine die*, cer bunului Dumnezeu să rezist, dacă mai am o misiune aici. Adineauri am mai auzit alte ştiri încă mai fanteziste. Aştept ştiri serioase.

13 iulie

Ieri pe la 12,00 a sosit Zoe Vasiliu. Tu ştii, desigur, ce bine m-am simțit eu cu ea. Ieri şi azi am avut ore foarte bune. Acum a plecat. Ce bine să simți lângă tine un om care te cunoaşte de mult, te iubeşte, îl iubeşti şi îl apreciezi. S-a bucurat de frumusețea locului, de vreme, de totul. Mi-a adus multe cadouri – pâine albă, bomboane, parfum... A vrut să-mi lase bani, dar nu am primit decât 20 lei. Azi la Miliție şi-au dat seama câte vexații am de suportat. Nu cred că mă vor lăsa la Iaşi pentru îngrijirea ochilor.

15 iulie

Trec zilele repede, toate la fel, cu foarte mici variații, mai ales interne, sufleteşti. Dimineața ploua, am cârpit,

domolind veleitățile de revoltă, de cugetare mai adâncă. Azi e foarte frumos. Miez de vară, climă plăcută, fiindcă a plouat. Sunt în livadă cu Puffy şi cu vițelul. Ciripit de păsări, lătrat îndepărtat, tălăngi de miei ce scoboară dealul. Mi-amintesc de sanatoriul din Spiez. Îmi lipseşte lacul, confortul, oamenii de acolo. La fel e numai liniştea.

16 iulie

Dragoste, de ceasuri stau în livadă şi mă rog şi am încercat o reculegere, ca la Oxford, şi nu pot, mă zvârcolesc în mine, dau, dau tot, dar nu de voie, ci fiindcă nu am încotro. Nu pot trece peste egoismul meu funciar, nu vreau să fiu sfântă, vreau să fiu om. Şi când sunt chemată în sus şi dau să pornesc, nu mai vreau. Sunt desigur încă *necoaptă*, dar gândul că de aceea trebuie să sufăr mă *revoltă*. Asta e trufie omenească şi slăbiciune. Doamne, ajută-mă să te iubesc cu adevărat, să mă supun voinței Tale. Linişteşte-mă, Doamne! Ajută-mă să suport încercările venite de la Tine sau cel puțin admise de Tine. Eu nu sunt nici tare, nici capabilă de eroismul sfinților. Dacă am făcut vreodată bine, e că atunci m-ai inspirat Tu. Mă simt un instrument foarte, foarte mediocru din care ies

sunete juste şi armonioase numai când adierea Divină atinge strunele mele.

17 iulie

Dragule, te-am visat azi-noapte, te curăţăm de noroi şi praf. Ce să însemne asta? A intrat o adevărată panică în mine. Nu mă lăsa pradă vrăjmaşilor văzuţi şi nevăzuţi. Ce să fac ca să mă liniştesc? Trebuie să tac, să tac, să nu protestez cu nimic, să-l chem pe doctor dacă trece pe aici, căci nu pot să părăsesc casa în lipsa coanei Profira. Mă voi ruga. Ora 3,00. Doctorul mi-a spus că un certificat medical nu se poate da decât de specialist. Adică ne învârtim în cerc vicios. Aflu că Voic. de la Bălteşti circulă liber ca şi Voif. şi Ph. De ce cu mine un regim special? Să fi lansat cineva despre mine cine ştie ce minciuni? Sau e o măsură specială a autorităţilor de aici? Voi descurca lucrul vorbind cu ofiţerul de securitate. Nici aşa! Domoală ca o oaie, fără să mă apăr, nu merge! Să fie adevărat că ne vor trimite curând acasă? Nu ştiu ce să mai cred. Sunt teribil de abătută. Stelule drag, ajută-mă să am curajul să cred împotriva raţiunii, împotriva tăcerii şi lipsei de răspuns, uneori, la rugăciune. *Ajută-mă să cred!*

20 iulie

Dragule, astăzi, de Sf. Ilie, e înnourat, dar nu vrea să plouă. Agreabil după căldura de ieri. Am asistat la slujbă de la gard, era foarte frumos. Sf. Fecioară mi-a adus o veste foarte bună, ruda mai mare în grad a milițianului mi-a spus că vom avea voie să circulăm în raion, în regiune, chiar să mergem acasă, cu învoire, „Postul” s-a încheiat. Acum cer cu intensitate libertatea totală.

21 iulie

Dragoste, mă simt bine, linişte, bucurie, dar şi aprehensiune. Aseară m-am rugat mult şi puternic, am cerut Sf. Fecioare liberarea tuturor. Rugăciunea din carte mă satisface teribil, mă dinamizează, încerc un fel de magie care îmi dă o plenitudine. Proximitatea Sfintei Biserici e o binefacere. Cum să-ți mulțumesc, Doamne, pentru atâta frumusețe, linişte, lipsă de griji esențiale? Să-Ți mulțumesc pentru plinătatea din clipa asta. Vestea că şi China e chemată la sfat e semn bun, au cedat americanii. Se merge spre pace. Sau nu înțeleg eu? Dar, Doamne, fă să fie o pace dreaptă şi oameni liberi!

21 iulie

Tot înainte de prânz. Ce bine e în tăcerea livezii! Doar adierea vântului, zumzetul gâzelor, departe cocoşii, puii de găină ca nişte fazani mici în iarbă, chiar şi un greiere şi vițelul dormitează, iar mielul o cheamă pe mamă-sa. Păcat că nu a putut veni Mimy.

22 iulie

Dragule, te-am visat cu Ghighi, erați foarte eleganți. M-am deşteptat fericită. M-am rugat bine, intens. Am convingerea că Dumnezeu primeşte această rugă şi Sf. Fecioară, care m-a protejat tot timpul. În mine sunt împăcată. Aştept fericirea eliberării totale, adică fără condiții.

23 iulie

Veşti bune de acasă, veşti bune în ziare. Nădejde de pace şi de întoarcere acasă. Parcă creşteau puteri în mine.

25 iulie, 11,30

Dragule, am putut să mă reculeg toată dimineața în liniştea livezii, în preajma Bisericii. Totul se limpezeşte. Cred că sunteți lângă noi. Nu am dovezi, dar am simțit prezența voastră şi a Universului spiritual. Poate de asta am fost adusă aici? Departe de oraş şi de toate prilejurile de a mă îndepărta de cele veşnice? Uite, acum sunt mulțumită. Îndată ce intervin gânduri ca: boală, milițian, nesiguranță, mă tulbur şi, ca să mă limpezesc, mă rog iar. Dragule, cum se poate atinge starea de bucurie neclintită? Probabil numai la voi. Cine ar citi aceste rânduri ar putea crede că m-am scrântit. Dar poate trebuie să ieşi din normal ca să simți „dincolo". Te rog fierbinte, dictează-mi o frază, dar de la voi, nu din mine. Încerc să las să fugă creionul, nu iese nimic. Să mă mulțumesc deci cu lumea asta.

26 iulie

Dragule, azi-dimineață Dospinescu a vorbit la târg la raion în privința sechestrării mele. Se pare că voi fi lăsată iar să mă plimb. Vom vedea. Dacă nu, fac cerere în scris. Te-am visat azi-noapte cu un ofițer de securitate – tu foarte

prieten, eu, lângă tine, simțindu-mă perfect sigură, ştiam că mă anunți ceva bun.

În schimb, vestea că a murit Hortense Satmary m-a întristat. Se pare că a avut o hemoragie gastrică, la fel ca tine, deci era bolnavă mai de mult. Se duc unii după alții: Petre, Cosacu, Chrissoveloni, acum Hortense şi câți nu ştiu eu. A intrat o spaimă în mine pentru toți dragii mei. Du-mă acasă, dragule, să-i revăd, să le dovedesc cât sunt de recunoscătoare pentru dragostea şi ajutorul lor.

27 iulie, Sf. Pantele

Dragule, vin la tine doar să te sărut. Mă rog mai mult sau mai puțin intens. Ajută-mă să progresez în viața spirituală. Descopăr că reculegerea îmi e necesară chiar dacă nu pot să lucrez cum vreau din cauza ochilor. Viața nu e nici goală şi nici plictisitoare. Totul se potoleşte în mine şi aş mai dori să trăiesc *intens pentru a avea bucurii.*

29 iulie

Dragule, ieri a fost aici Zoe cu nepoata ei Mihaela. Tu ştii ce bucurie a fost pentru mine. Faptul de a fi venit pentru a doua oară, de a se obosi cu drumul pentru câteva ore cu

mine, m-a bucurat tare! Mi-a dat încredere în mine, că sunt încă privită de prieteni. A fost o zi tihnită, conversație bună cu Zoe, fata delicioasă, fină şi inteligentă, un specimen încântător de fată nouă. A fost aşa de bine, că nu pot decât să le mulțumesc lui Dumnezeu şi Sfintei Fecioare care mă ajută vizibil.

30 iulie

Stelule drag, se sfârşeşte luna iulie şi încă nu se schimbă nimic cu soarta mea şi a tuturor. Toată dimineața m-am recules bine. Te rog, nu te depărta de mine. Te-am visat spunându-mi că nu ai mai primit flori.

Eu îți aminteam că ai primit o primulă de la Tity Pitişteanu. În acelaşi timp, Lucica Demetrius manipula multe dalii roşii şi roş-galbene. Ce înseamnă asta? Mi se pare că am suferit destul de multe umilințe în viață, până şi la aceasta ultimă de a fi la cheremul unui primitiv, ignar, care îşi încalcă autoritatea în acte arbitrare față de un om prea bun şi fin pentru a vrea să se revanşeze. Tu mă îndemni să ies din mediocritatea laşă, să am curaj, să risc. Am primit azi o scrisoare foarte frumoasă de la Maricica. Vine la 6-7 august pentru câteva zile. Sunt

fericită. O căldură apăsătoare. Mare nevoie de ploaie, totul piere de sete.

31 iulie

Dragoste, azi e puțin mai răcoare. Stau în livadă, s-a rupt scaunul, l-am cârpit. Pe când stam pe jos ca să-l cos, Puffy, pe nesimțite, s-a aşezat rezemându-se de mine. L-am bătut ca să-l îndepărtez şi el se scutura de muşte. Biata viețuitoare se lipeşte de mine cu dragoste şi eu o bat şi o gonesc! Dar dacă l-aş suporta în expansiunile lui, care de altfel se adresează tuturor celor care îl iau în seamă, nu aş mai scăpa de el. Săracul, e teribil să fii câine şi cu suflet tandru. Dar bietul dobitoc nu are măsură.

2 august

Dragule, am asistat de la gard la slujbă. La ieşire, părintele mi-a dat trei pere sfințite. Situația mea cu ochiul bolnav nu e uşoară. Şi Régine mi-a scris că e mai bine să tac. Oare am deranjat pe cineva cu amarul meu? În fond, tristețea mea am arătat-o pe față doar acasă şi lui Flo.

3 august

Dragule, ieri am făcut o lungă plimbare pe cărări încă niciodată parcurse. Am întâlnit un țăran originar din Turnu-Severin – casa lui, foarte cochetă şi o grădină înflorită cu petunii.

Soția lui, foarte politicoasă, m-a condus o bucată de drum ştiind prin soțul ei care e situația mea. Astfel zilele trec foarte repede şi eu nu ajung să mă concentrez pentru o muncă serioasă. Mă şi întreb dacă nu trebuie să părăsesc speranța de a mai scrie. Cred că mă obişnuiesc cu lenea. Atenția mea rătăceşte. Dialogul meu cu invizibilul e hibrid. Sunt o neisprăvită, nu cred în talentul meu, nici măcar în bunătatea mea, sunt doar o *schiță* agreabilă. Când îl simt pe Dumnezeu în mine, totul e bun. Altfel sunt o ființă mediocră. *Artist ratat! Gânditor ratat! O femeie supraratată!* Sunt eu vinovată de această stare hibridă? E oare din cauza incapacității mele de a mă ruga, adică de a crede intens în spirit? Efortul meu e până la urmă tot fizic. Spun „Doamne, Doamne”, cu buzele şi cu trupul meu, dar nu pot face legătura între spiritul meu şi Dumnezeu. O singură dată am realizat un slab contact – experiența crucii. Lucrez asupra mea fără să izbutesc să ies din timp şi să mă desprind de pământ.

5 august

A plouat zdravăn toată noaptea. Acum s-ar părea că se luminează. Dar e tot a ploaie. Nimic nou, dar mă copleşeşte dorul de acasă şi nevoia de a pleca.

6 august

Azi nouă ani de când a murit Mircea. E în mine o mare tristeţe. O tristeţe a amintirii sau una foarte actuală! Citesc iar din Evanghelie, Iisus spune: „Vin de la Tatăl" şi, fără ezitări, se numeşte pe sine trimis de Tatăl. Dar nu spune că e singurul, deci s-ar putea să fie un iniţiat. Totuşi, dacă e răscumpărătorul lumii noastre, de ce să mă mai gândesc şi la alţii? Ce nu pot pricepe e rostul nostru pe pământ. Dacă e şcoală, de ce metode atât de variate? De ce pe cei răi îi lasă în fericire şi pe cei de treabă îi chinuieşte? Răspunsul „te încearcă" mi se pare mult prea antropomorf. Nu pot să-mi închipui un Dumnezeu, un creator, care îşi încearcă creaturile sale cum se încearcă săbiile la Toledo! Oare comparaţia e bună? Mă îngrijorează ceva: voi muri şi nu voi fi luminată asupra acelora despre care spun că *cred.* Nu sunt încă liberă nici de antropomorfism, nici de teamă, adică mai există în mine

frica față de un puternic tiran, în loc să simt o dragoste filială. Eu îl iubesc pe Dumnezeu, dar sau antropomorfic, ca pe un „Bon Papa”, atunci mă simt bine sau mă năpădesc îndoieli şi îmi zic că Dumnezeu trebuie să fie cu totul altceva. Toate speculațiile mi se par vreme pierdută şi în tot cazul ținută negativă, neconstructivă. Numai *bucuria* construieşte sau e un simptom al creşterii spirituale. Nu pot spune că am câştigat merite în aceşti ultimi doi ani pentru că în tot acest timp am cerut mereu să fiu scoasă din teasc, nu am acceptat cu bucurie, ba chiar am fost luciferic de răzvrătită. Am fost un om bun şi paşnic, am ajuns să fiu plină de pizmă şi să doresc pedeapsa celor răi. Am fost blândă şi miloasă, am ajuns aspră şi fără milă. Eram un copil încrezător în oameni, am ajuns să văd pretutindeni defectele, interesul – atâta lume e bună, generoasă față de mine, şi pe mine mă doare dependența în loc să mă bucure recunoştința. Am dat foarte înapoi, spiritualmente mă simt nedreptățită şi umilită. Dacă asta e lecția ce-mi trebuia, a fost prea lungă. Dacă se termina mai devreme era poate mai bine – trebuia să văd oare cât sunt de hâdă? Ei bine, am văzut. E oare vina mea? De ce am fost adusă pe lume cu nişte însuşiri dacă ele au fost puse la teasc? De ce să fiu zvârlită în durere? Ce, oare Dumnezeu e un tiran monstruos? *Nu*

cred asta. Trebuie să fie o ordine, o lege – noi, liberi, zvârliți în lege – pe care ori o trăieşti liber, ori ea te sfarmă! Dar dacă nu am fost în stare să mă liberez? Dar poate tocmai ce scriu acum e liberare, e iubirea justă în care răsare conştiința adevăratului Dumnezeu, nu cel modelat de alții şi de alte vremi. Iată, dacă acum, încrezătoare în El, l-aş afirma cu toată ființa mea, dacă m-aş detaşa de toate prejudecățile, dintre care una mare e desigur aceea de a dori ceva precis, dacă aş putea intra în starea de aşteptare pură, de spirit de aventură (splendidă anticipare a purei spiritualități) fără să aştept nimic precis! Asta e deprinderea creştinească, asta e dragostea de Dumnezeu? Aş vrea să încerc.

Trebuie să merg până la capătul stării mele actuale. Nu resemnare, nu atitudine de milog. Dumnezeu te cere puternic, liber, curajos, întreprinzător, cuceritor! Mă agasează toate sfaturile de „răbdare”, „supunere” etc. vorbe, vorbe. Trebuie să lupți, dar cum să lupt cu îngerul? Să-l dobor? Rugându-mă cu atâta putere de Dumnezeu, încât să nu mă poată refuza! Zic: *Vreau.* E fals. *Doresc?* E slab. *Îți cer*, Doamne! Cer dreptul meu. Nu sunt trufaşă, ci conştientă de dreptul meu, de fiu al Tău, cer să mă scoți din robie, să ne scoți pe toți. Mi s-au furat doi ani din viață. Îi vreau înapoi. Să-i trăiesc conştient. Te suplic, nu

mă lăsa să mucegăiesc în singurătate, neştiinţă, primitivitate. Te uiţi, Stelule, trist la mine! Da. Asta sunt. Iartă-mă! Singură, tristă, o babă neputincioasă îmbrâncită la o parte, când atâţia măgari care fac pe grozavii azi proclamând lozinci *culese* din cursul meu sunt promotori ai păcii. Aş vrea să trăiesc să le arunc în faţă dispreţul pe care-l merită.

7 august

Dragule, acum am citit din Apocalips. Nu înţeleg. Viziunea e barbară, sensul nu-l înţeleg. E rece, stau la soare. Maricica nu a venit nici azi, o aştept zilnic. Am ajuns de o mare violenţă intimă! Prea am fost de miere şi zaharicale. Dulceaţa sufletului e putere, blândeţea e adiere înnoitoare. Eu revăd Oxfordul, Pontigny, pe toţi. La vremea asta eram deseori acolo: Malraux, Chamson, biblioteca, A. Fontaine... Acum cântă pupăza. Dincolo de Biserică, cerul e gri. Iar eu citesc Biblia şi caut un răspuns. În mine calm, echilibru – cât timp?

8 august

Dragule, iar o zi înnourată, deci tristă. A fost şi frig. Azi-dimineaţă m-am sculat devreme, în aşteptarea Maricichii, dar tot nu a venit. Am fost întreruptă de pachetul copios trimis de Mişu Jora. Mă simt atât de bine când vine câte un astfel de răsfăţ.

9 august

Dragoste, nici azi nu a venit Maricica. Fă Tu să fie totul spre bine. Afară e deja un aer de toamnă. Un pic de melancolie, ca ceva inerent trecătorului. Îmi e teribil de dor de ai mei, dar nu mi i-am închipuit aievea aci, lângă mine pe Mariana şi Ion Murnu – îi vedeam, îi auzeam. Şi pe Mişu cu Mimy, şi pe Lily cu Mişucă. Astfel îmi trec prin cap uneori întâlniri: Flo, Rory, Coca, Rhea, care să o înlocuiască pe Maricica, care întârzie. Oricum ar fi, să fie fericită. Eu nu mă voi supăra dacă nu se decide să se obosească pentru ca să ajungă aici. Sunt o ingrată când tot mă plâng. Dumnezeu îmi trimite atâtea surprize plăcute. Mişucă trebuie să se fi întâlnit cu Mihai Popescu şi Lala Botezat la Festivalul Tineretului. Trebuie să-şi fi spus cu toţii: „Unde e Doamna Voinescu să se bucure de

tot acest tineret pacifist, cum îl visa ea?”. M-au uns pe suflet gândul şi gestul lor. Parcă mă aşază iar în locul meu normal.

10 august

Dragoste, aceeaşi dimineață înnourată, calmă, plăcută. Soarele străbate cu greu, încălzeşte, dar s-a isprăvit cu vara. Nimic nou. Toată lumea trăieşte în aşteptare. Suntem parcă cu sufletul la gură. Cei concentrați s-au întors. De ce? Explicații sunt desigur, dar nu le ştiu eu, nici cei mulți. Ieri, la apus, am făcut o plimbare (lungă pentru mine). Femeile mă opresc să-mi vorbească, să-mi ceară explicații şi sfaturi medicale. Una vrea cu tot dinadinsul să învețe o limbă străină. Uneori fac efort să le înțeleg graiul din cauza dicțiunii defectuoase – majoritatea ştirbe. Toată lumea la treierat. Coana Profira toarce în bucătărie. Aseară, am aflat că e securitate în Costeşti. Constat că e încă în mine spaima ce mi-a inspirat-o această „breaslă”. Ei m-au învățat frica. Orice schimbare mă înspăimântă! Mă rog lui Dumnezeu şi Maicii Domnului să mă ajute să plec acasă, dar însuşi gândul efortului schimbării mă face să intru în panică. Trebuie să fac ceva care să trezească iarăşi în mine viața vie. Pe cer se adună

iar mormane de nori albi la orizont. Se ridică după dealul din față ca nişte baloane mari, enorme, albe, strălucitoare pe oceanul albastru al cerului. Mă surprind privindu-mă în ochii lui Puffy ca în ochii unui prieten şi îmi vine să-i vorbesc în franțuzeşte! Nu sunt caraghioasă? Floarea-soarelui s-a copt şi îşi pleacă tot mai jos capetele. Îmi lipseşte silueta porumbului. L-au tăiat pe tot, căci ieri îl mâncase vaca.

12 august

Dragule, zi frumoasă. În mine, nelinişte. Vise cu tine, apoi cu hoți, cu hoațe, hoțoaice, cu casa deambalată trebuind s-o aranjez. Oare simbol al reîntoarcerii? Tot felul de încurcături cu oameni, Maica, Doamna Perticari, Puiu, Tity şi Alis Grunaru cu Răducu[176] ei. Oare l-or libera? Sunt şapte ani de când a fost închis? E în mine un elan pătimaş de plecare. Ştiu că e inutil. E o ordine în care am locul meu, trebuie s-o accept. Totuşi, aştept mila Domnului, deşi n-am puterea spirituală de a o cere.

---

[176] *Radu Dimăncescu*, arestat în 1946, în ajunul alegerilor, pe când lipea afişe electorale.

13 august

Aseară, criză bruscă de inimă. Am acceptat să mor şi aici. Acum e şase seara, sunt în livadă, e frumos, bate vântul uşor ca la mare. Privesc spre dealuri. Am avut viziunea zilelor la Câmpulung când eram cu tine. Ieri a sosit un pachet de la Aurora. Bucuria de a simţi dragostea în jurul meu. De ce mă cuprinde totuşi o tristeţe esenţială. Am pierdut tot ce mi s-a dat, *vrând idealul.* Idioată! Chiar acum trei ani, în cămăruţa mea, independentă, cu prieteni în jurul meu, cu copiii alături, nu am ştiut să profit de ce mi se oferea. Chiar acum, în cadrul ăsta frumos, în linişte, cu oameni buni în jur, ce vreau? Ce vreau?

14 august

Azi-dimineaţă zadarnic am aşteptat să mă împărtăşesc. Probabil nu o merit. Poate mâine o voi împlini. Noaptea asta au fost clipe când nu mai suportam situaţia. Trebuie să mă agăţ, iubitule, de această realitate săracă şi precară, unde monotonia devine insuportabilă. Localnicii beneficiază de varietatea intereselor şi îndatoririlor zilnice. Eu nu am decât aşteptarea. Ce să fac ca să înving sentimentul de disperare pe care m-am hotărât să nici nu-

l mai mărturisesc nimănui? Dacă Dumnezeu aude slaba mea voce omenească, cum poate fi indiferent la țipetele mele disperate? Mi se spune să am răbdare. În noaptea asta îmi aminteam închisoarea. Era teribil, dar mai puțin monoton. Desigur, prefer să fiu aici, dar e totuşi o închisoare. Sunt clipe în care mă simt explodând efectiv. Doamne, ştiu că este încercarea la care mă supui şi că îi răspund lamentabil. Dă-mi putere, Doamne!

16 august

Dragule, ieri nu am scris, deşi am fost fericită. Dimineața m-am împărtăşit, ca primii creştini, în taină. Părintele era foarte mulțumit. Eu am fost apoi la Miliție, unde parcă s-a operat miracolul schimbării, am obținut permisiunea de a merge la Biserică. De ieri sunt împăcată în mine, mă simt în siguranță, în taina Mântuitorului, a Euharistiei. Cum îi înțeleg pe catolicii care se împărtăşesc zilnic!

18 august

Stelul meu drag, am trecut în ceasul acesta printr-o experiență pe care o socot crucială. M-a apucat o adevărată furie de libertate. M-am rugat cu fervoare şi

„deodată” am realizat în dialogul meu, monologat, că Dumnezeu e atât de altfel decât ni-l închipuim noi, încât e absolut în van să ne rugăm Lui. *El nu schimbă nimic*, e prea departe de glasul nostru! M-am gândit la atâtea cazuri de rugă fierbinte în care nu s-a obținut absolut nici o ameliorare de boală sau de situație. Nu El e vinovat, *ci noi*, fiindcă-l credem copilărește, fiindcă cerem ca niște milogi. Totuși cred în puterea de ajutor chiar și a sfinților, dar nu mai cred în rugăciunile pe care le flecăream ceasuri întregi din vârful buzelor. Sunt doar morfine. Nu mai vreau să mă rog decât cu cuvintele mele. Acum o jumătate de oră rugăciunea am scos-o din ființa mea întreagă, am cerut-o cu pasiune, cu conștiința dreptului meu de om, de ființă cu spirit liber. Am răbdat destul. Nu mai vreau răbdare, *ci acțiune*, act liberator. Poate trebuia să ajung la emanciparea de azi. Probabil sfinții ating acea linie de demarcație de unde fac saltul „dincolo”. Atunci ei nu mai sunt din *lumea aceasta.* Mântuitorul spune și El: *Nu sunt din lumea asta.* Dar atunci noi, cei pe care îi leagă pământul cu frumusețile lui, noi suntem condamnați la întuneric? De ce numai durerea să fie virtute și metodă de umanizare? Nu se poate. Și Iisus a trăit și în trup. Prin urmare, bucuria curată nu poate fi condamnabilă. Mă examinez zilnic: când mă adaptez la ce ne înconjoară, sunt

liniştită, ce mă chinuie este tocmai nemulțumirea cu ce îmi e dat: condițiile primitive de viață, mediul fără aripi, lipsa de libertate. Sufăr pentru că nu mă adaptez. Dar adaptare deseori înseamnă imobilitate. Ai de ales între ce este şi ce ar trebui să fie. Am ales ce ar trebui să fie şi am căzut victimă lipsei mele de realism.

Dacă făceam şi eu ca alții, ca Florica Musicescu, Cella Delavrancea Lahovari, ca Marius, ca Rhea şi Coca şi Maricica, eram azi liberă, mulțumită, lucram pentru țară şi, orice s-ar zice, s-au făcut şi progrese în multe ramuri. Incapacitatea mea de a mă adapta, de a spune şi ce nu cred m-a pierdut şi stau acum ca un cintezoi, inutil oamenilor, şi risc să nu servesc nici pe Dumnezeu – fiindcă mă revolt că nu mă ajută să ies din balta în care am căzut.

19 august

Stello, dragoste, vino şi mă scapă. M-am trezit azi mai deprimată ca oricând. Mă simt a milioana parte dintr-un bob de nisip care e zvârlit în neant. Sunt o victimă pasivă şi fără demnitate. Privesc o ciocănitoare cum îşi caută şi găseşte hrană – o biată pasăre, ştie să se adapteze. Îmi trece prin minte cum mi-ar sta spânzurată de zarzărul cel

mare? Nu ar însemna să renunț la viață, dar la condiția ei actuală în ce mă priveşte. E adevărat, Iisus s-a oferit pentru jertfă. Dar ce fel de tată e acela care acceptă jertfa fiului său? Acest capitol al credinței noastre creştine îmi pare păgân şi sălbatic. Că Iisus a vrut să moară pentru noi toți, o cred – pentru a da o pildă învierii celorlalți oameni. Dar că Dumnezeu, Tatăl, avea nevoie de această „răscumpărarare” – este o idee iudaică şi asiatică. Şi apoi: cum să concepem suprema putere creatoare – cel pe care nu îndrăznim să-l numim ca având „intenții”. *Nici cauză, nici efect: El este* e tot ce pot eu să concep. În ce mă priveşte – la periferia ființei Sale – sunt ce El concede să piardă! Voi trăi numai cât voi putea să mă alipesc de El, Cel ce este. Am oare puterea să mă păstrez în infinita mişcare giratorie a Ființei? Am puterea să-i afirm existența orice ar fi? Chiar împotriva rațiunii mele? E de văzut. În clipele de revoltă, de depresiune eşti gata să te laşi azvârlit în neant. Dar în mine e un sentiment al justiției care cere Celui care m-a creat să mă păstreze în Ființă. Sunt torturată de circumstanțele vieții, mai ales trăind nedreptatea flagrantă de acum pe care Dumnezeu o permite. E oare puterea Diavolului? Dar în cazul ăsta Dumnezeu nu e atotputernic. Deci, iată-mă pe mine în centrul lumii, chestionând-o. Iisus a spus despre El: *Eu*

sunt Calea, Adevărul şi Viața. Deci, în sistemul nostru cosmic El este cel care dă măsura adevărului şi calea şi deci trebuie să-i urmăm Calvarul. E îngrozitor! El era Fiul lui Dumnezeu, eu nu sunt decât un vierme. Astfel: fără bucurie, fără râset, fără frumusețe! Doar plânset şi suferință şi urâțenie. Şi asta e lucrarea lui Dumnezeu! Nu, nu pot să cred în toate astea. E aici restul iudaic al lui Cristos. El însuşi este învierea, bucuria, biruința. Dar noi, ăştialalți, nenorociți, robi condamnați la nesiguranța vieții şi a morții!? Ah! Ce tortură! O, Doamne, de ce ai permis să mă nasc? Eu nu am cerut-o. Eşti responsabil de viața mea, o strig în Veşnicie: da, ai răspunderea vieții mele. Degeaba Sf. Paul ne spune că nu avem dreptul să-l înfruntăm pe Dumnezeu, căci noi totuşi, în numele dreptății şi al desăvârşirii lui, avem acest drept. Iar eu simt, sunt sigură că aşa mă vrei Tu pe mine, fiica Ta, Dumnezeul meu, mă vrei conştientă şi puternică de dreptul meu veşnic, de a nu fi sclavă văicărindu-mă şi cerşind. Doamne, Te simt mulțumit de mine acum. Îmi întinzi mâna şi o săruți cu duioşie şi dragoste pentru că sunt fata Ta, şi nu o cerşetoare oarecare. Îți mulțumesc, Doamne, că mi-ai permis această libertate. Acum, îmi va veni şi cealaltă, ştiu, o cred. Pentru că acum sunt liberă în fața Ta. Nu mai sunt supusă, însuşi trupul meu îți este

prețios. M-a bătut gândul, m-am jucat cu el, să fac ca Montaigne: „Să aprind o lumânare Sf. Mihail şi o alta şarpelui lui”.

Dar nici pentru asta nu am curaj, deci nici curajul totalei credințe, nici curajul renegării! Să mă supun? Tocmai asta mi se pare Marea greşeală în care m-am bălăcit până acum. *Trebuie să intervin.* În sinea mea nu admit că au făcut-o alții pentru mine, dacă au făcut-o în numele meu. Dacă au făcut-o în numele lor e foarte frumos. Cred în existența unei lumi materiale, dirijată de legile ei, şi în existența unei lumi spirituale dirijată de libertate. Dar impietarea uneia asupra celeilalte e doar un caz excepțional şi (la sfinți) aici şi acolo insul e răspunzător de existența lui, adică de puterea sa de adaptare, de puterea sa de viață. Biruind toate opozițiile, de la salteaua de paie tare şi obositoare, până la înjurăturile ce curg aproape organizat, inconştient, din gura celor din jur, până la disperarea ce se ridică tot mai des în mine, mă voi libera de chin. Altfel, nu e nici o nădejde. Din afară? Poate veni şi poate să întârzie şi poate să nu vină niciodată. Ordinea cosmică e implacabilă, cea spirituală o fi fiind altfel. Acolo pesemne domneşte dragostea, cum spune Evanghelia: Dumnezeu este dragoste. Când simt dragoste sunt şi eu liberă. Dar de

câteva zile iar mă simt bântuită de cuget, de nevoia de dreptate şi sufăr cumplit.

20 august

Am fost învăţată de a iubi un Dumnezeu al bunătăţii. Şi îl găsesc acum insensibil (e, poate, o lege a echilibrului), nu-l mai simt nici bun, nici ca pe un Tată. Dacă m-aş simţi singură pe lume, sinuciderea ar fi mai uşoară, dar simt prezenţa unor puteri care s-ar răzbuna pe slăbiciunea mea. Ce vreţi de la mine? De ce acest chin fără ieşire? Căci nu exilarea mea este o tortură, este sentimentul că nu sunt ajutată de lumea de „dincolo", ci lipsa răspunsului. Plâng, strig, mă încovoi ca un vierme bolnav şi n-am nici un răspuns. Altădată îmi părea că Fecioara mă ocroteşte, acum am impresia că i se interzice. Dumnezeule aspru, implacabil tiran, cum te joci cu noi, biete fiinţe neputincioase! N-ai avea decât un mic gest să-l faci şi aş fi fericită. Să nu-mi spuneţi că totul e spre binele meu, asta mă înnebuneşte! Sunt baliverne, care m-au făcut să neglijez viaţa pentru a câştiga cerul. O mare minciună. Nu există cer decât pentru cei puternici. Da, ştiu, blestem, Doamne, pentru că eşti crud şi nepăsător.

21 august

Dragule, după zbuciumul prin care am trecut, am luat hotărârea să nu mai fac reculegeri atât de lungi, ci să mă rog scurt şi să mă apuc să lucrez serios la Sofocle. Nu sunt un tip contemplativ. Nu vreau să mai aştept nimic, ci să trăiesc clipa. Acum sunt liniştită, fără ranchiună, fără proteste – nu zic că accept cu bucurie – dar rabd cu curaj omenesc. *Homo sum* – şi e în asta o mândrie, care poate nu e smerenie creştinească. Sunt om. Aşa m-a făcut Dumnezeu – după chipul şi asemănarea Lui, adică liber. Nu vreau să mai mă milogesc după ajutor. Aştept ca un soldat, cu arma la picior. Iată-mă, sunt aici. Mă iubeşti aşa?

22 august

Dragule, scriu în bucătărie, ai casei sunt la arie unde treieră puțin orz. Azi-noapte spre zori m-a apucat o imensă tristețe. Impresia că nu mai scap din acest chin. Când am intrat să iau laptele, azi-dimineață, în bucătărie, coana Profira tam-nesam mi-a spus: „La 29 e Sf. Ion de Toamnă!”. Fără nici un motiv, fără nici un prilej, mi-a amintit de un Sf. Ion. Nu îmi lipsesc *Memento mori*, zilnic

le am în faţă – crucile din cimitir. Şi eu care îi cer lui Dumnezeu *o bucurie*! Se duc vlaga din mine, viaţa, încrederea în bine, într-un Dumnezeu bun şi drept. Mă supun, dar fără bucurie, e tristă supunere fiindcă cu Necesitatea nu te poţi lupta. Sunt prea obosită sufleteşte ca să scotocesc în mine un elan de încredere şi de dragoste.

23 august

În mine creşte ceva neliniştit, din păcate sunt şi mari îndoieli. Sunt ca o mare agitată, când albastră, când cenuşie, când neagră. Oare mă apropii de sfârşit? 3 septembrie să fie iar un soroc? Accept ideea fără spaimă. M-am săturat de o viaţă ca asta de acum. Simt cum mă degradez. Mă asimilez intrigilor mititele, capăt o alură meschină. Nu vreau să mă destram şi, de dragul unei vieţi pur vegetative, să pierd toată zestrea spirituală şi intelectuală şi chiar eleganţa ce am cucerit de-a lungul unei vieţi nu tocmai presărate cu trandafiri. *Trăiesc o agonie.* E groaznic şi nu cred că am meritat-o, fiindcă atunci alţii ar trebui să ardă pe rug, nenorociţii! Sunt ca un vierme care se zvârcoleşte până moare! Pace bună. Mă cuprinde deznădejdea mai ales când suflă vântul ăsta de

pustie, fierbinte şi a sărăcie. Uneori îmi vine să mă spânzur, ca să arăt Celui care îmi aude rugile disperate, făcând responsabili pentru actul meu pe cei care puteau ajuta şi nu au vrut.

24 august

Dragule, e întunecat, e frig, e toamnă. Ieri, probabil în urma rugăciunii şi a reculegerii, mi-a venit brusc un gând că trebuie să mă adresez direct lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Sunt deci hotărâtă s-o fac, să-mi încerc norocul. Mă abandonez lui Dumnezeu şi grijii voastre. *À la grâce...* Să scriu o scrisoare sau o cerere? Inspiră-mă tu. Te iubesc.

25 august

Dragule, azi 2 ani şi patru luni = 28 luni de când am fost luată de acasă. Azi am fost chiar în Biserică, grație lui Timofte, care m-a găsit în genunchi afară la absidă. E greu să realizezi credința fermă şi nădejdea. Puterea de a crede în ceea ce nu poți experimenta. Dar şi rațiunea e tot dar de la Dumnezeu. Deci un mijloc de investigație.

26 august

Stelule drag, am citit din urmă. Mă înspăimânt de mine. Asta sunt. Mă zbat în laț – nu-l pot accepta de bunăvoie. Pierd zilele foarte prețioase, care poate sunt ultimele. De soartă nu scapi şi pace! Azi sunt obsedată de imaginea lui Nicu [Satinover]. Poate vine el în treacăt, la vreo inspecție. Nimic nou în mine: constat că pierd şi micile bucurii primitive, pe Pussy l-au dus la vie legat, se zbate, săracul. Azi mi-a lipsit la lapte. Pe cocoşel l-au operat în vederea „claponatului" şi se pare că nu prea au reuşit şi e posibil să-l taie. Voi mânca şi eu din el – o canibală. Nu ne deosebeşte nimic de nenorociții aceia decât exteriorul şi ideile. În livadă e frumos, aş vrea să lucrez ca să uit, dar simt iar că mă supără ochii.

27 august

Dragule, m-am hotărât să țin de azi un jurnal al Costeştiului, care s-ar putea publica într-o zi. Aseară am trecut iar prin „chinuri". Simt atunci că izbucneşte ceva din mine, că mă sufoc sufleteşte. E o grabă, o iminență, o disperare care mă zăpăceşte, când nu mai ştiu de ce sunt în stare. Ca o pasăre înnebunită, ce se loveşte şi se

răneşte de colivie. Aş vrea să mă pot stăpâni. Dar mă torturez, amintindu-mi că există şi oameni liberi, care au, în oarecare măsură, stăpânire pe soarta lor, pot face planuri pentru luna viitoare şi mai departe. Iar simt că se sparge în mine dureros valul de libertate, de neputința mea. Numai Yoga m-ar putea ajuta. E în mine o aşteptare care oboseşte şi dezolează. Aşa trebuie să fie în Insulele Pacificului în locurile descrise de Maugham. Aşa trebuie să se destrame conştiințele europene într-o atmosferă „fără ventilație”! Se poate oare compara cu viața monahală? Nicidecum. Acolo se trăieşte în comunitate de rugăciune şi de muncă.

28 august

Dragule, trăiesc ca o mare cu hulă, când sus, când jos, când plină de încredere, când deprimată. Aceste variațiuni depind nu numai de veşti, ci şi de mişcări interioare. Parcă trec umbre peste mine şi atunci mă sting. Câte un gând mă aprinde iar. Am citit Crezul şi Tatăl nostru încercând să le comentez pentru mine. Înțeleg că „Atotțiitorul” ca şi Creatorul (Tatăl) este centrul viu din care decurgem. Cerul este sfera Lui imediată în care trăiesc, adică sunt Fiul, Duhul Sfânt, Sf. Fecioară şi toate puterile spirituale

emanate din El înainte de Creație. Pământul = tot universul creat. În rugăciunea Tatăl nostru, lăsată de Mântuitor, începută prin afirmarea filiației apoi a locului (Cer) care e altul decât al nostru, continuă cu sfințească-se *numele Tău.* Ce putem noi e doar atât: să sfințim *numele* adică singurul lucru pe care suntem noi capabili să-l concepem. Apoi *vie împărăția Ta* – din nou o afirmație care nu e doar dorință, cum pare în forma verbală românească, ci e o afirmație activă: *Dein Wille geschehe! Que ton règne arrive* – ambele imperative care izbucnesc din voința omului. Aşa cum Dumnezeu a spus: „Fiat lux” – şi lumina s-a făcut, omul să spună cu puterea sa creatoare moştenită de la Tatăl: *Fie împărăția Ta, Fie voia Ta*, adăugând: *precum în Cer aşa şi pe Pământ.* Recunoaştem ordinea din sfera imediat divină şi cerem să se instaureze şi în sfera periferică a materiei amorțite, cu alte cuvinte afirmăm, cu această rugă, voința noastră de a aduce în inerția materiei vibrația, palpitația vie a sferei centrale. Ce este această inerție materială, această consolidare în forme fixe şi pieritoare a energiei absolute, inițiale? De ce emanațiile Divine, la periferie, se lenevesc şi mor când totul e Energie vie? Să fie o lege universală aceea a pierderii Energiei – cu cât se îndepărtează de izvor, valurile pierd din putere –, vibrațiile se lungesc, se lungesc

şi pier? Dar atunci, ce sunt de vină făpturile astea pământeşti plasate astfel din necesitatea creației? Cristos a venit pe pământ să dea pilda unei vieți materiale şi totuşi ne-muritoare. Calea arătată de El pentru viața veşnică e Credința, Nădejdea, Dragostea. Pentru a le trăi trebuie să iei şi crucea în spinare – adică *suferința.* Prin supunere *activă* probabil se deşteaptă în materia inertă viața, adică conştiința. Trupul moare, se dezagregă. Ce e de salvat e conştiința care îl animă. Ca să o întreținem şi să o tot înviem este, pesemne, necesară apropierea prin rugăciune – actul de afirmare al vieții centrale şi veşnice, din a cărei vibrație ne hrănim, adică întărind vibrația noastră. Poate trimiterea Mântuitorului să intervină aici, a fost un reviriment central, o tresărire a Divinului în aşteptarea celei de a doua veniri la „sfârşitul lumii Adamice", adică materializată. Mă întreb dacă bomba atomică, ce dezagregă totul şi care e o formă de energie inițială, adică cum erau pământul şi sistemul solar la început, dacă prin ea nu se va transforma iar materia nevibrantă în energie vie? Un cataclism atomic şi Energia inițială e iar liberă, reintră în vibrație: *Vie împărăția Ta!* Fireşte că energia nu înseamnă numai putere fizică, ci şi *spirituală.* Oare energia atomică nu este doar numai fizică? Poate însă că ea e o formă apropiată de registrul fizic, dar

mai apropiată de cel central decât materia noastră. Poate va fi destul să fie înviată materia, ca energia spirituală încheiată în materie să se degajeze? În orice caz, energia atomică este o formă mai apropiată de începutul creațiunii şi mai apropiată de creator, adică de centrul emanator. Dar, de vreme ce e în noi energie creatoare, înseamnă că în noi vibrația inițială se menține. Conştiința creatoare este vârful cel mai înaintat de viață spirituală în această lume înțeleaptă. A o menține e datoria pe viață şi legătură cu divinul.

A o stinge este *păcatul* iremisibil. Poate a ucide trupul nu e păcat atât de mare cât a ucide duhul în noi. Dar în ce constă aceasta? În putere creatoare şi *liberă* de materie. Aş zice: constă în *libertate*, în independență de cauzalitate. *A crede, a nădăjdui, a iubi* asta este DUH. Dar mai presus de toate Evanghelia spune: *E a iubi.* Dacă mă întreb ce este a iubi în Duh? Îmi răspund: a crea = *a prisosi*, a ieşi din ecuația egalității, cauză egal efect. În termeni curenți, a te dărui înseamnă a te depăşi.

31 august

Mare bucurie vizita lui Dinu Sighireanu. Venise pentru 24 de ore. Dar bucuria a durat până la ora 4,00, când a fost

luat de trei membri ai securităţii. Am retrăit scena din 25 aprilie cu mine. Am tremurat interior când l-am văzut plecând şi cu cât trecea vremea creştea panica în mine. Îmi făceam tot felul de gânduri. Din fericire, oameni serioşi, deşi străini, m-au convins că nu i se poate întâmpla decât o scurtă reţinere etc. Nu-mi găseam locul, m-am rugat intens şi am făgăduit să nu mai bombăn dacă se întoarce. Până diseară s-a şi întors. Era rece, a ploaie, eram obosită, frântă de zbucium şi el, bietul băiat, şi Coana Profira, care se îngrozise şi ea după ora şase şi fuma! Bine că a trecut. Ieri-dimineaţă o vreme splendidă, am fost la Biserică, i-am arătat-o lui Dinu, l-au cunoscut prietenii, am primit primii struguri (sfinţiţi), dascălul mi-a dat şi flori „sfinţite", acasă ne-a fotografiat, a trecut vremea prea repede! Conversaţie bună în livadă, mi-a citit poezii foarte frumoase, foarte autentice, bogate şi adânci, şi a sosit şi ora plecării, am simţit că iar se rupe ceva în mine, am plâns cu foc. Apoi l-am acompaniat pe drum, a fost primit într-o căruţă, ne-am salutat îndelung până căruţa a dispărut la o cotitură. Mă întorceam tristă acasă unde mă aştepta scrisoarea atât de caldă, frumos omenească a lui Mircea Şeptilici. Azi, carte poştală de la Marietta şi Zoe, de la Maddy din Vaslui. Sunt calmă şi

încrezătoare iar în ajutorul nevăzut. Susține-mă, te rog, Stelule! Te las, mă duc să cârpesc şi să mai scriu ceva.

2 septembrie

Dragule, ieri iar un duş. La Miliție m-a anunțat de schimbarea carnetului – *şi e pe viață.* Din fericire că eu ştiu că nimic în lume nu e definitiv. Totuşi perspectiva că situația, în loc să se limpezească, se înrăutățeşte, mă întristează. Perspectiva de a nu mai fi liberi niciodată, niciodată – ce grozăvie! Pui mic, te-am visat că voiai să mă iei cu forța, nu ştiu unde. Oare voi muri mâine, trei august, cinci zile după Sf. Ion? Prea e frumos, prea sunt sfâşietoare linştea şi frumusețea asta a toamnei timpurii! Stârneşte în mine dorul de ai mei, de libertate, de trecut, de tine şi de depărtări şi de Dumnezeu. Tot acest dor de Infinit şi de *Bucurie* e numai dor de Dumnezeu.

3 septembrie, 11 dimineața, în livadă

Mă înțeapă iar inima, am luat Cardiazol. E iar o oboseală în inimă.

O susțin cu rutină şi vitamine. Aurora a scris iar. Am recitit scrisoarea lui Mircea Şeptilici. Teribil mă bucură că mulți copii de-ai mei se adâncesc în spirit.

4 septembrie

Vremea asta îmi deschide dorul de Paris şi de acasă. Nu ştiu ce să mai zic de starea mea psihică variabilă. Când îmi e bine, când simt că plesnesc de dor, când se revarsă o tristețe nemăsurată în mine, tot mai rar nădejdea că voi scăpa. Ştiu totuşi că nu e nimic statornic în lume. Grea e viața făcută din lupte aprige cu puteri nebănuite altădată. Am impresia că stau în fața unei imense maşini cu care nu te poți înțelege omeneşte. Poți fugi de roțile ei care sfarmă? Atunci e bine. Dacă nu, eşti jertfit. M-a durut cruzimea, duritatea A. Barcan şi a lui Țăranu. Erau oameni care păreau că mă iubesc şi prețuiesc şi totuşi acceptă cu răceală nedreptatea ce mi se face. Din fericire, alții sunt buni şi au dovedit-o. Aş vrea să iau partea bună a situației, să profit de linişte ca să scriu *Sofocle.* Încerc. Ajută-mă, Stello, să mă cumințesc şi liniştesc, dragule. Vino aşa ca să te simt aproape. „Tu eşti impenetrabilă, ți s-a îngroşat sensibilitatea pentru prezența noastră!” – *Ce să fac?* – „Să te rogi.” „Te ajut, dă înainte.” „Tu eşti păzită,

nu o simți?” „Răsfățată şi aici şi acolo!” „Ingrato!”, „Hai, fii cuminte, ca să te iubesc ca altădată.” – „Să nu-ți închipui că e din imaginația ta.” „Sunt lângă tine.” – *Unde?* – „Pe spetează, la dreapta. Nu crezi?” „Eşti o proastă că eşti tristă.” „Fii cuminte!” „Plec.” *Dragule, te iubesc.*

5 septembrie

Azi, iar m-a năpădit disperarea. Am plâns tare, m-am liniştit rugându-mă să nu mă rătăcesc. Când sunt fără credință e o grozăvie!

13 septembrie

Dragule, a fost Nana la Costeşti. Prezența ei mi-a făcut mult bine, deşi zbuciumul a schimbat-o oarecum. E un om foarte interesant, dar chinuit de circumstanțe (voia să divorțeze). Mi-a făcut mult bine intelectual, căci m-a încredințat că ce gândesc despre Sofocle are valoare. M-am hotărât să lucrez serios pentru a împlini această datorie. Trebuie să birui şi furii şi decepții.

16 septembrie

Dragule, ieri am plecat la Miliție tristă de moarte, erau un cer de toamnă, vânt rece, o atmosferă de dezolare. Plângeam pe drum. La Miliție şeful a fost extrem de gentil: mi-a spus că va veni timpul să plec şi acasă. Brusc, totul s-a schimbat în mine. Am întinerit şi am văzut lumea cu alți ochi. M-am întors acasă plină de nădejde. E grozav cum depinde sufletul de fericirea sau nefericirea unei vorbe, de o nuanță de lumină. Numai credința puternică îl poate statornici. Azi şi ieri, e mare scuturici în cameră, trăiesc şi mai provizoriu! Scriu în livadă, e rece, un soare mai zgârcit care se ascunde printre nori. Totul e a plecare. Milu a venit să-mi arate vraful de cărți noi. Le-am răsfoit. Interesant alcătuite, cu tendințe practice. Poate cam grele pentru copiii de țară. În toate cazurile e vădit că nivelul cultural al maselor se ridică. Cred că în 20 de ani se va resimți acest progres, ar fi grozav dacă s-ar ridica şi nivelul spiritual.

18 septembrie

Mâine vor fi 38 de ani de la căsătoria noastră şi 16 de la moartea lui Colea. Îmi revine în minte toată tinerețea

noastră şi îmi pare rău că nu am ştiut să profit de fericirea de a fi nevasta ta. Dragul meu, ajută-mă să rabd mai departe ce-mi vine de la Dumnezeu.

19 septembrie

Acum 38 de ani la ora asta ne pregăteam să ajungem la Biserică pentru cununie. Erai tânăr şi frumos, eram tânără şi pură, ne iubeam – eu cu pasiune. Viitorul era al nostru. Noaptea plânsesem. Valérie mă întreba de ce? Ştiam că mă aşteaptă o viață agitată. Presimțeam că mă vei înşela. Aveai multe capricii şi o umoare instabilă. Dar mai ştiam şi că voi suporta totul pentru că te iubeam. Dragule, totul a trecut ca un vis şi iată-mă singură de 13 ani şi acum vezi unde am ajuns. Şi nici măcar nu ştiu să profit de această întâmplare pentru a câştiga virtuți spirituale. Dragule, dă-mi un semn al dragostei tale. Trimite-mi azi o floare pentru ziua căsătoriei noastre.

24 septembrie

Dragul meu, mare tevatură, animație, nu am timp să gândesc. Astăzi fata mai mare a casei m-a provocat să vorbesc despre regimul puțin meschin al casei. Am

explicat că munca prea grea făcută din zori până în seară de mama fetei este cauza. Dar asta dovedeşte că au vorbit de mine şi au găsit că sunt mult prea discretă şi fără pretenții. Rog pe bunul Dumnezeu să mă elibereze şi să mă ducă la mine. Oare nu ajunge încercarea asta de doi ani şi jumătate? Sper că la 1 nov. voi fi liberată. Am făcut o novenă la Sf. Tereza şi rugăciunile coincizând cu această dată – am nădejdi. Cum aş vrea să fiu liberă şi să am şi pensia mea!

1 octombrie

Am fost la Miliție unde sergentul iar a fost gentil. Timofte mi-a adus struguri frumoşi şi must. Era foarte optimist. Vreau să-i spun că poate este în imaginația lui. Sunt obsedată de amintirea unui 1 oct. de acum cel puțin 30 de ani. Mă revăd întoarsă acasă, după redeschiderea Conservatorului, însoțită de Emilia. Era o zi frumoasă ca azi, dar un vis mă avertizează şi despre o supărare, deşi sergentul mi-a reiterat afirmația că mă voi întoarce acasă. Din toată inima doresc să-i găsesc pe toți bine sănătoşi.

2 octombrie

Speranța că mă voi reîntoarce este contracarată de gândul unei noi ierni petrecute aici. Oare Maricica va veni? Mâine ar fi ultimul termen pentru venirea ei. Am primit şi trei scrisori bune.

3 octombrie

Cred că va trebui să renunț la bucuria vizitei Maricichii. De altfel atmosfera din casă e atât de furtunoasă încât un musafir ar fi primit ca un câine într-un joc de popice. Stăpâna e foarte înverşunată în unele din zile. Mă şi mir că bătrânul se lasă aşa de tare bruftuluit. Ea a ajuns dezagreabilă chiar cu fetița. Vajnică femeie, dar temperament teribil. Cu mine nu îndrăzneşte, dar sigur m-ar trimite cu plăcere la toți dracii. De aceea te asigur, m-am cam săturat de atmosfera asta ultra-primitivă. Rog pe bunul Dumnezeu să mă readucă acasă, sau măcar într-un oraş, cu o pensie, pentru a mă descurca cât de cât. Acum nu sunt hrănită normal. Patroana e zgârcită şi eu nu îndrăznesc să protestez, fiind în întârziere cu plata întreținerii. Complet dependentă, e pedeapsa pentru a fi fost prea independentă şi orgolioasă. Ce ştiu eu? Cerul e

acoperit, nori grei amenință cu ploaia așteptată încă de o lună. Praful nu are pereche decât noroiul de astă-iarnă. Dacă ar fi să reîncep ce am pățit în noiembrie ar fi nenorocire!

8 octombrie

Dragoste, azi sunt 13 ani de când ai plecat. Tu știi ce se petrece în mine. Totuși sunt mulțumită fiindcă te simt pe tine mulțumit! Am făcut puțină plăcere în jurul meu. Și nu e un hazard că a venit părintele și îți va face pomenire și ție acum, la un parastas. Parcă tu ai aranjat lucrurile astfel. În mine iar tristețe, tulburarea lipsei de răbdare. Totuși sper că se va termina. Trebuie că am păcătuit mult în viața asta sau în alta pentru a fi fost atât de pedepsită, mai ales prin moartea ta.

9 octombrie

A venit frigul, mi-e frig deși am două perechi de ciorapi groși și două lânuri pe mine. Un frig pătrunzător. Mimy Sulioti, în scrisoarea ei, mi-a trimis un pasaj scris de un călugăr că viața lui e ca în cer, deși el e pe pământ. Dacă

am putea toți crede şi trăi aşa! Părintele te-a pomenit ieri la parastasul unei moarte.

Voi vedea de ce aseară a venit milițianul şi mi-a cerut buletinul. Am făcut tot felul de pronosticuri, dar nu vreau să mă amăgesc. Totuşi în mine sunt o nădejde şi un sentiment bun. Dragule, te las, ca să încerc Conferința despre pace. Nu e amuzant că şi aici am aceeaşi soartă ca întotdeauna?

11 octombrie

Dragule, sunt în *chaise-longue* la soarele cu dinți... Poate va fi ultima zi cu soare. Simt că în zilele acestea se joacă soarta mea. Dacă vine noiembrie şi nu mişcă nimic, nu mai am ce nădăjdui. Cei de acasă nu mişcă cum trebuie, poate nici nu se poate. Toate rezervele lor de a nu mă vedea în Bucureşti au desigur şi un substrat de teamă, dar ştiu eu? Ar trebui să accept situația. O fac aparent ca să nu mai dau loc la discuții. Maricica n-a venit, nu zic că nu îi e dor, dar sunt lucruri peste care se trece mai greu ca peste dor. Nici nu port cel mai mic reproş în mine. Aş vrea nici să nu mă mai doară. Vremea e frumoasă. Cerul

senin şi adânc, credința mea într-o putere diriguitoare e tare, nevoia mea de a crede în prezențe nevăzute e vie.

12 octombrie, ora 11 dimineața

Iar îmi e sufletul plin de aprehensiune. Mă întreb dacă intervenția mea nu a făcut mai rău decât bine. Simt că e un duşman care mă urmăreşte. Am visat azi-noapte un şarpe mic, dar care sărea şi-mi era frică de el. Am hotărât să nu mai spun nimănui cât sufăr. Am impresia că îi plictiseşte şi nici nu pot înțelege că poți suferi pentru cauze pe care ei nu le cunosc. Dacă ar bănui, măcar mi-ar scrie mai des. Aş vrea să mă pot bucura de ce am: de linişte şi de natură. Aş vrea mai ales să pot iubi pe Dumnezeu. Nu mai vreau să mă analizez, căci e dezolant să constați la sfârşitul vieții ce greşit ai trăit. Poate acum, când trăiesc tăios adversitatea, pun piciorul pe pământ. Soarele s-a voalat, e destul de rece. Mi se pare că visez, adevărat e că viața e un vis. Uneori e coşmar.

14 octombrie

Stelule drag, azi e sfânta Paraschiva în al cărei ajutor sper sigur. E azi în mine un soi de mulțumire, de linişte în

suflet şi de nădejde. Poate e un avertisment că va veni liberarea. Cred că citirea şi reflexiunea asupra tragediei greceşti nu-mi sunt prielnice. Simt că am nevoie să mai schimb orizontul şi registrul. Din fericire că în *Antigona*, dar mai ales în *Electra* nivelul e mai puțin metaforic, e tragedie mai ales psihologică: revărsări de patimă, de simțiri omeneşti, soluția religioasă rămâne ca un cadru exterior, nu e organică aşa ca în *Oedip.* M-a chemat la masă. După deranjul stomacal de ieri-noapte, m-am lăsat de lăpturi şi mă simt mai bine. Acum scriu afară pe prispă, la umbra leandrului încă înflorit. E călduț pentru sezon şi e totul a sărbătoare. Aştept factorul. Poate aduce ceva interesant. Trece pe drum Tinca (vecina) glumind. Spune că merge acolo unde va găsi de băut. O întreb dacă nu are şi ea şi răspunde: „Dar e mai bine de la altul!". E harnică şi cu haz. Te pomeneşti că vor fi zile când voi regreta Costeştiul! Măcar! Dragule, şi eu am poftă de puțin vin, ce zici? E o stare de grație, desigur, prea mă simt bine! Efluviile de la Sta. din Iaşi?

15 octombrie

Stelule drag, am fost la Miliție, am făcut o plimbare bună în soare, e cald, corbii zburau aproape de pământ în

cârduri mari. A ploaie? Calm în afară, calm şi în mine. Acceptare. Fă să dureze, căci sunt obosită de lupta zadarnică.

16 octombrie

Stau la sârma Bisericii. Am încercat să fixez profilul care îmi place. Miroase a cimitir, adică a frunze uscate, a „s-a dus". Iar m-am amărât, iar am plâns, iar sunt dezolată. Trebuie să ai viața în tine, să rezişti la apelul morții. Mi-e dor de *bucurie*! Mă simt mai bine în cameră. Acolo e limită, e omenesc. Afară sunt imensitate şi mister. O stare incertă. Trebuie să-i pun capăt. Să spăl, să cârpesc. Nu pot lucra cu capul.

17 octombrie

Dragul meu, e atât de frumos, încât sufletul se linişteşte. Şi totuşi, noaptea asta o nouă tulburare! Noi revolte împotriva mea, nu mai am puterea să sper, nu mai am putere creatoare! Câteodată se mişcă ceva în mine, care mă împinge să scriu, dar nu pot lega ideile. Am nevoie de o orientare. Creştinismul este, desigur, ghidul superior, dar îmi lipseşte ştiința de a-l practica. E în mine o uscăciune,

o sterilitate generală. Îmi lipseşte ceva pentru a fi normală. Şi e în acelaşi timp un surplus. Iacă, un mic monstru urât! Neprimejdios, dar nemeritând nici o milă, o neisprăvită! Şi totuşi, sunt prea luminată interior prin spirit ca să nu-mi dau seama. Tu ai simțit influența mea nefastă când mi-ai spus că te-am scos din voioasa ta nepăsare, tulburându-te!

18 octombrie

Dragoste, azi, deşteptându-mă în zori, am simțit o angoasă atât de puternică, încât mă voi încumeta s-o pun în cuvânt şi mi-a trecut prin minte să scriu o serie de „Instantanee”. Tu mi-ai dat ideea? M-au cuprins o bucurie şi un fel de năvală lăuntrică, nu am secat de tot.

19 octombrie

Dragule, aseară gazda mea mi-a refuzat un credit de *cinci lei.* Am fost profund jignită, a trebuit să-i cer prietenului meu Timofte. Am avut astfel dovada cât sunt oamenii de interesați! M-a cuprins o mare scârbă şi nu doresc decât să plec de aici. Întârzierea subsidiilor mă îngrijorează. Scrisesem să mi se vândă nişte bijuterii sau mobile. În vis

îmi dăduseşi o mare sumă în bancnote noi. Ce să însemne asta? Azi-dimineață sunt frântă de oboseală după insomnia nopții trecute. Trebuie să pot găsi mijlocul de a-mi câştiga subzistența. Voi scrie dlui N. să-mi dea traduceri. Dar cea mai bună soluție ar fi să mor, dacă întârzie liberarea mea.

20 octombrie

Dragul meu, dimineața m-am trezit binedispusă, căci am visat că eram cu ai mei. Ieri, cartea poştală a Mariettei, opărită, m-a întristat, dar scrisoarea de la Rory m-a liniştit. Aştept evenimente mari. Echilibrul meu e destul de instabil. Voi nu mă puteți ajuta?

21 octombrie

Dragule, gândul meu se învârte în jurul datei de 1 noiembrie. Dacă va fi din nou o decepție, va trebui să lupt iar cu o depresiune. Am speranțe. Aştept ceva *bun.*

22 octombrie

Moaşa a venit pentru injecție. Conversație cu toată familia. Oamenii nu sunt proşti, dar eu am nevoie de mediul meu! Sunt clipe când mă tem să nu înnebunesc. N-am astâmpăr din punct de vedere moral! Stare bolnăvicioasă. Dacă este preludiul nebuniei, ia-mă repede!

23 octombrie

În mine încordare, dar aşteptare, cu un început de ură! Trebuie să fii uman, dacă vrei să te crezi înger, te degradezi! Prefer să urăsc, să am sentimente omeneşti decât să mă strădui mereu să fiu perfectă şi să rămân disperată. Iată-mă ajunsă ca toată lumea. Încep prin a urî pe cei care îmi fac rău şi să cer pedepsirea lor!

30 octombrie

Dragule, a fost aici Maricica. Au fost zile bune. Am trăit normal şi în bucurie. Am simțit, în ultima seară, că am agasat-o arătându-i suferința mea sufletească. Am învățat oare să tac?

1 noiembrie

Dragule, iată s-a împlinit un an de când sunt aici, în această regiune. Timpul a fost lung, dar în perspectiva trecutului, îmi pare acum scurt, prea e multă monotonie în jurul meu şi aceeaşi frământare în adânc. Până la urmă, timp pierdut, căci n-am ştiut să-l trăiesc, ci doar să-l suport. Aş vrea să încep un an nou cu o atitudine activă, în aşteptarea eliberării mele şi a Păcii pentru toți.

3 noiembrie

Dragule, am nădejdi, nu precise, dar o dispoziție pozitivă. M-am rugat iar serios, nu mă lăsați. Afară frumos, nici n-aş intra în casă, dar nu mă pot plimba toată ziua. Nu am poftă de lucru, ci de viziuni frumoase, de bucurii, de împliniri.

4 noiembrie

Are dreptate Tryne. Gândurile bune atrag întâmplările bune! Scrisoarea de la Flo, banii, totul mă bucură şi mă simt înviorată, ştiri bune, cu speranța de a-i revedea pe ai mei, totul mă face să exult.

5 noiembrie

Dragul meu, mă pătrunde o adâncă bună dispoziție. E oare un proces fizic? Eu cred că este mai curând spiritul care după o scurtă meditație se trezeşte în mine. Chem ajutorul lui Dumnezeu cu încredere. Am impresia că intru într-o perioadă favorabilă, trebuie să mă mențin în ea. Ajutați-mă. Înțeleg în sfârşit că trebuie să mai învăț multe, mai ales răbdarea şi mai presus de toate să mă las în voia lui Dumnezeu. Ori de câte ori rațiunea tulbură pacea inimii, intru în criză. Orgoliul mă împinge la speculații raționale care sunt în opoziție cu dragostea mea pentru Dumnezeu, este o voință rea care mă împinge la nelegiuire.

9 noiembrie

Dragule, e atât de frumos! M-am plimbat mult. Frigul îmi dă curaj. La fel şi scrisorile afectuoase, care mă fac să simt că aş mai putea fi utilă tinerilor. De când m-am hotărât să mă las cu totul în voia lui Dumnezeu, totul e bine. Mă simt vie, cred în bine şi sper în el.

11 noiembrie

Dragule, m-am trezit bucuroasă, am visat o stambă lungă în care mă înfăşurasem. Mama lângă mine şi Elza. Oare e drum? Unde? Fă să fie acasă. Ar fi teribil să reîncep aiurea. Sper în ce e mai bun. Am poftă de lucru, curaj să înfrunt vremea rea. Se lasă ceață, parcă stă să ningă. Nu mă pot concentra din pricina unei jubilări în mine, aproape o siguranță că plec acasă.

16 noiembrie

Dragule, nu am mai scris, umoarea s-a schimbat, sunt într-un fel de încordare spirituală pe care vreau s-o întrețin ca să pot rezista. Pentru moment, mă rog cu fervoare, poate că e singura metodă bună, cel puțin pentru noi creştinii, crescuți în acest soi de raport cu Divinul. Afară e iarnă, ninge şi viscoleşte şi e frig. Ai văzut, dragul meu, cum m-a pus gazda să şterg pe jos? Aş fi făcut, dacă mi-ar fi dat şi o cârpă, dar vorba românului: sita s-a învechit. Trebuie să plec acasă, căci le-am fost totuşi de un mare folos cu contribuția mea de 300 lei pe lună. Dragul meu, ajută-mă să uit totul. Nu vreau nici

amărăciune şi nici ranchiună. Totul a fost o grea ucenicie. Nu mă părăsi.

17 noiembrie

Nu am ieşit din cauza vremii, doar o săritură până la Biserică. Acum am poftă să lucrez.

19 noiembrie

Dragul meu, te-am visat, îți lipseau doi dinți, eram supărată pe tine, totuşi te-am sărutat şi eram mulțumiți. Aveam în buzunar bani de hârtie şi ți-am dat cinci lei pentru că tu nu aveai. Da' şi eu aveam foarte puțini. Un vis încurcat. Îmi spui oare să dau unui sărac cinci lei? O s-o fac când va fi cazul. Dragul meu, ajută-mă să cred şi să sper.

20 noiembrie

Dragule, ieri a fost o zi de intensă bucurie: un pachet plin de bunătăți de la Aura şi Miron şi o carte poştală de la Voicu, anunțându-mi liberarea şi plecarea lui Vlădescu. Parcă pipăiam posibilitatea plecării mele! În fine, cred că

sunt date precise la capătul acestei pedepse! Căci nu cred să fiu eu mai rău văzută ca alții. Posibilitatea întoarcerii acasă se precizează tot mai clar şi mă umple de o bucurie cum n-am mai simțit de când ai plecat tu! Sunt sigură că în agitația şi nervozitatea celor ai mei de multe ori voi tânji după calmul din Costeşti, dar nu are importanță pe lângă bucuria organică a reintrării în normalitate, în atmosfera mea.

21 noiembrie

Dragul meu, îți spun bună ziua. În sfârşit, plouă. Sunt calmă şi cred cu putere în liberarea mea curând.

24 noiembrie

Dragule, de trei zile sunt bolnavă, gripă, mă simt prost, îmi trec junghiuri prin cap, prin corp. Ieri s-a tăiat porcul, transformat tot în cârnați. Miroase a untură şi a mirodenii. Afară frig, fulguie, întuneric. Nu pot lucra, nu văd. Tot sper scăparea. Cine ştie de ce greutăți mai dau şi acasă, dar vreau să cred numai în bine.

26 noiembrie

Dragoste, astăzi zi de sărbătoare. E vreme frumoasă, strălucitoare de iarnă. Te simt lângă mine şi mulțumit. Vreau să fiu demnă de tine: curajoasă şi *doamnă*. Ajută-mă să trec toate obstacolele fără să gem, nici să mă îndoi. E tot ce pot să-ți ofer de ziua ta cu micile flori uscate şi cacaua pe care o voi oferi celor din jurul meu.

2 decembrie

Dragule, azi simt că iar slăbeşte curajul în mine. Nu ştiu de ce iar se închide orizontul perspectivelor. Au fost zile că mă şi vedeam plecând. Stello drag, e aşa frumos afară şi eu voi camufla pe cât voi putea tristețea mea. Îmi repet: *răbdare* şi rabd şi nu mai pun nici un termen. Aştept. Vreau să cred în bine. Iar nu mai am energia să mă montez în nădejdi. De acasă iar nu mai scriu, au şi ei necazurile lor. În fond îmi repet mereu: aici am linişte şi viața asigurată, alții o duc mult, mult mai greu, deci să tac. Tac şi voi zâmbi cât mai bine voi putea.

4 decembrie

Dragul meu, e ziua în care cei mari se reunesc! Vor face oare în sfârşit pacea? Puterile mele spirituale coboară din nou. E aproape ciclic. Am ieşit azi mult afară, la soare, trebuie să scap de tuse. Dragul meu, se lasă seara.

5 decembrie, seara

Dragoste, e ajun de Sf. Nicolae. Îmi e sufletul greu de amintiri fericite. Am plâns amarnic pe întuneric. Alături „cumătra”, cu Aurica şi Vasile (oamenii de la Tîrgu Neamț) cu ai casei discută de ale lor. Fata lui Sandu mi-a adus nuci azi-dimineață şi am vorbit cu ea cum vorbeam cu studentele mele. E absolventă a Şcolii Normale din Iaşi, deşteaptă şi simpatică. Am primit biscuiți de la Victor şi bani „de acasă”. Un ajun de Sf. Nicolae cum poate nu-l au mulți. Dar mă doare sufletul de dor. Nu mai spun: „Nu mai pot”, fiindcă trebuie să pot. Dar e cumplit de greu. Ajută-mă, dragul meu. La Biserică aş fi plâns tot timpul, dar m-am abținut şi am cerut lui Dumnezeu putere.

7 decembrie

Dragul meu, simt că mă înăbuş în această strâmtime. Sufăr fizic de monotonie şi de atmosfera încărcată a casei unde nevasta îşi detestă soţul şi hămăie împotriva lui. La rândul lui, acesta ripostează cu un limbaj crud. Totul este atât de elementar şi departe de civilizaţie, încât mă simt îngrozitor de singură şi fără ieşire. Astăzi, Gheorghe mi-a adus o sticlă de vin bun şi nuci. A fost drăguţ. Dar eu trebuie să respir, mă înţelegi. E Iadul.

12 decembrie

Sunt plictisită din cauza atmosferei. Cea mică are rujeolă, bunica e încăpăţânată cu ideile ei preconcepute. Bunicul nu vede decât interesul lui şi evită complicaţiile. Nu mai suport această atmosferă primitivă. Fraţii C. aduc puţin orizont mai larg. Trebuie să suport şi să aştept, dacă măcar aş avea odaia mea!

15 decembrie

Dragul meu, ieri şi alaltăieri zile îngrozitoare. Ieri cred că am avut cea mai mare, cea mai puternică criză de când

sunt aici şi chiar după 32 de luni (cu timpul detenției). Furie, revoltă, plânsete în hohote. Aş fi putut să mă sinucid din dezgust de oameni şi de disperare, în fața unui Dumnezeu tăcut. Sunt câteodată ca nebună. Ieri chiar aveam de ce. Ideea de a fi bănuită şi filată pe baza unor informații false mă exasperă. Să fiu la cheremul unor oameni lipsiți de conştiință şi capabili să îşi merite avansarea cu asemenea mijloace care pot omorî un om!

16 decembrie

Dragul meu, m-am trezit cu aprehensiune. Fă ca să fie semnul unui eveniment agreabil. Mă simt tristă de moarte şi sincer vorbind n-ar fi mai bine să mor? Nu mă atrage nimic aici, nici măcar peisajul de iarnă. Răutatea oamenilor mă exasperă.

17 decembrie

Dragule, sunt tristă de moarte. Caietul acesta se termină şi eu sunt tot aici. Ninge, în cameră e foarte frig, nu parvin să mă încălzesc. Îngheț. Mă simt părăsită. Nu mai pot să mă rog, mă îndoiesc, mă încovoi, sunt disperată. Îmi pare rău de viața mea şi chiar de a mă fi născut.

18 decembrie

Dragule, o zi plină de amintiri din tinereţe. Recepţiile la tanti Vatzica, Zoe şi Sevastica, şi la Tantine! Şi atâtea sărbătoriri la A.C.F. şi A.T.F. – brazi de Crăciun, discursuri, alocuţiuni etc. Viaţa mea, cum vezi, devine tot mai tristă, mai săracă în bucurii şi în speranţe. E purgatoriu. Sunt clipe când îmi pierd credinţa. Dacă măcar aş putea căpăta liniştea celor care cred că nu mai există nimic dincolo de viaţa asta. Dar nu pot să mă lepăd de sentimentul existenţei lui Dumnezeu. Şi pentru că nu pot să-L iubesc, mă trezesc, urându-L pentru că e crud. Desigur înţeleg că răul e în mine, deficienţa e în mine, mie îmi lipseşte puterea de *a crede.* Eroarea este de a crede despre Dumnezeu că trebuie să se manifeste cu fapte omeneşti. *El este*, iată ce ar trebui să ne mulţumească. Dar numai sfinţii acceptă cu bucurie tot ce li se întâmplă, căci numai ei sunt în adevărată legătură cu Dumnezeu.

23 decembrie

Dragul meu, iată a treia seară de „ajun” petrecută departe de casă. Am recitit jurnalul de acum un an, eram liniştită şi mulţumită. Ca într-un fel de presimţire am scris: „Cine

ştie dacă la anul voi fi tot atât de liniştită!”. Nu-mi trecea prin minte că n-aş putea fi acasă azi. Cât sunt de tristă şi de goală, pe lângă anii trecuţi!

Nu mai am nici o perspectivă, totul în jurul meu a devenit obicei şi nu mai am puterea să mă entuziasmez şi să cred. Vestea lipsei de unire elementară în Franţa m-a pleoştit cumplit. Cine ştie ce mai poate ieşi din această comportare nesăbuită? Nu pot crede că adevăraţii patrioţi admit această stare. Evenimentele mondiale ar trebui să mă intereseze mai mult ca soarta mea, dar se vede că la bătrâneţe am ajuns mai egoistă şi mai mioapă. Şi din nefericire, nu are ce mă bucura în cele ce se întâmplă în lume! Disensiune, suspiciune, interese meschine, naţionale. Europa parcă nu mai gândeşte! Te las ca să scriu Marianei şi lui Ion, Aurei şi lui Miron. În seara asta trebuie să se gândească la mine, vreau să le arăt că şi eu le sunt credincioasă.

26 decembrie

Dragule, sărbătorile au trecut onorabil! La 24 dec. am primit o scrisoare de la Mariana Dumitrescu exprimând speranţa puternică de a mă vedea întoarsă acasă. De atunci sunt un alt om. Totul mi se pare frumos şi am

răbdare. Cea mică este din nou bolnavă, mi-e frică de o pleurezie şi nu izbutesc să-i fac să înțeleagă pericolul acestei boli. Pachetul primit astăzi e foarte sărăcuț. Mă face să înțeleg cât de lipsiți de toate sunt cei de la Bucureşti. Scrisorile lor nici ele nu sunt încurajatoare. M-am împărtăşit cu bucurie şi m-am bucurat că fetița era lângă mine şi scrisoarea Marianei D. m-a repus pe picioare. Vizite la vecini. Sunt oameni inteligenți, dar viața e aspră pentru mulți dintre ei. Timofte şi-a grevat toate bunurile ca să-şi poată îngriji soția bolnavă. Am făcut o mică vizită la săraca Rarița. Sunt foarte lipsiți, dar în casă totul era curat şi ordonat. Fetițele foarte drăguțe. Bunica spune nepoțelei povestea „Turtița" – e idilic, dar desigur tu surâzi. Merit acest mediu pentru a fi aspirat la marea intelectualitate! Totul se plăteşte, dragul meu!

1954

2 ianuarie

Dragul meu, sunt bolnavă ca un câine şi mai nenorocită ca o piatră. Mă simt leşinată, nu pot să mă țin pe picioare, totul mă doare. Cât despre suflet, e o rană! Nu m-am

simțit niciodată părăsită ca acum şi brutalitatea şi sălbăticia gazdei, care e ostilă de când sunt bolnavă, mă îmbolnăvesc mai rău. Îmi trebuie o răbdare angelică pentru a suporta această atmosferă. Simt că m-ar zgâria, de ar îndrăzni. E brutalitatea omului primitiv contra celui civilizat. Noroc de vizitele domnişoarei D., civilizată. Dacă mă părăsiți voi, mă duc de râpă. Mă tentează sinuciderea. Nu pot să mai scriu, mi-e capul gol.

9 ianuarie

Dragul meu, am fost foarte, foarte bolnavă şi demoralizată şi fără speranță. A plouat cu scrisori, pachete care mi-au îndulcit durerile. Dar nimic de acasă. Asta e! E un frig teribil, nu mă încălzesc decât în pat. Tuşesc îngrozitor şi nu văd o însănătoşire în acest ghețar.

17 ianuarie

Dragul meu, Dumnezeu m-a ascultat! La 11 ian. a sosit ordinul [de eliberare]. Nu pot să-ți descriu fericirea mea. Am fost de atunci în oraş pentru fotografii. Foarte frig. În aer zboară chiciura. Dar fericirea este tonică. O aştept pe Maricica să plec. Nu mai sunt capabilă de nimic altceva.

Nu ştiu ce mă aşteaptă acasă, dar va fi desigur infinit mai bine! Dragul meu, mulţumesc, voi m-aţi ajutat. Nu mă părăsiţi.

19 ianuarie

Dragule, ieri, în sfârşit, mi-au dat carnetul de om liber! Chiar bolnavă, mă simt normală, am bucuria în mine. Nu ştiu ce mă aşteaptă la Bucureşti, dar reintru în *viaţa mea normală.* Toţi suntem nebuni. Scrisoarea lui N. m-a dezolat. Bieţi tineri, cum se chinuie ca să obţină ce li se cuvine. Acum că sunt liberă, aş primi mai uşor moartea. Îi iubesc pe Dumnezeu şi pe sfinţii săi şi cred în ajutorul lor. Mulţumesc pentru tot.

Bucureşti, 23 ianuarie

Dragoste, totul a fost ca un vis. Dumnezeu m-a ocrotit, am intrat într-o serie de bucurii! Aici, la Lulu şi Marius [Nasta] mă simt fericită. Dacă Ionel [Sachelarie] ar fi sănătos şi ai mei toţi prieteni între ei, aş fi fericită. Ieri am fost la pensii, sper că se aranjează şi cu casa. Acum am convingerea că nu mă lăsaţi. Nu sunt vrednică să mulţumesc.

4 februarie

Dragule, totul e bine, dar moartea lui Ionel Teodoreanu m-a amărât. Iar o dovadă că suntem „ca iarba câmpului”. Zilele trecute mă gândeam ce simpatic va fi să mă duc la ei şi să povestesc despre Costeşti. Îi vedeam rar, dar erau din cei pe care îi socotesc ca „familie”. Nu mai pot să sufăr pentru moarte ca pe vremuri. Poate că ştiu mai adânc că nu există decât o schimbare de formă de expresie, că Ionel continuă în altă ipostază. Şi totuşi, aş vrea să mor înainte de a mă mai întâlni cu o asemenea despărţire dureroasă. Viscolul cumplit pare a fi trecut. Generalitatea lui, dezastre în ce a făcut şi prin Apus mă fac să cred că ce l-a produs a fost un fenomen excepţional, poate efectele încercărilor cu bombele cu hidrogen sau o descărcare atomică sau întâlniri de curenţi aerieni colosali. Trăiesc în provizorat. Aştept pensia şi camera ca să mă apuc iar de lucru. Acum sunt într-o delicioasă vacanţă.

15 februarie

Dragule, nu am mai scris, totul e frumos şi liniştit în aparenţă, totul se „pune la loc”. Am impresia că se acumulează reuşită după reuşită, bucurie după bucurie,

ca rezultat neprevăzut al opintelii, sârguinței, răbdării şi renunțării de-a lungul celor aproape trei ani adverşi! Am şi sentimentul nu doar al unui privilegiu ce mi se acordă de Dumnezeu, dar şi al unei huzureli, ba chiar al unui abuz din parte-mi, când văd, aud şi constat greutățile prin care trec alții. Mi se pare că sunt nepermis de răsfățată. Uit că am trecut prin neguri mari. Dar trec atâția alții şi poate nu le este acordată această convalescență a sufletului. E drept că acest biet suflet a bolit tare. Pacea, armonia de acum mă ung pe suflet, cu toate întrebările ce mă muncesc pentru alții, căci eu nu întreb, ci numai ascult. Vorbesc mult, dintr-un obicei din tinerețe, altoit în mine de politețe, de a nu lăsa conversația să cadă. Trebuie să mă obişnuiesc să tac, provocând pe alții să vorbească. M-am învățat să stau în casă. De trei săptămâni nu am ieşit. Trebuie să încep să ies. Simt nevoia de aer. Îmi e dor de fete [surorile], nu am şoşoni, trebuie să încerc, totuşi, să circul. Mi se pare că trec printr-un intermezzo care mă prepară pentru altceva. Singura dorință e să mai pot scrie şi să fiu de ajutor efectiv cui are nevoie de mine. A murit şi doamna Procopiu – cu ea se încheie o epocă, nu se mai poate întoarce, fiindcă nu mai sunt condițiile de viață, dar şi oamenii s-au schimbat. Ce făcea ea cu salonul ei face acum societatea. Tinerele talente sunt sistematic reperate

pe scară mare. Fireşte, atmosfera din salonul ei nu s-ar mai putea reface decât tot într-un salon, adică într-un grup legat de aceleaşi preocupări. Poate s-ar putea înlocui cu atmosfera mai aspră, dar şi mai puternică a grupurilor intelectuale şi artistice. „Salonul” a murit cu toți cei care-l constituiau. Chiar dacă mai supraviețuiesc unii, cei mulți au alte preocupări şi s-a creat un alt climat sau poate nici unul. Întrunirea elegantă şi mondenă nu mai are rost, iar scopul nobil în jurul căruia se făcea: muzica, promovarea tinerelor talente, e împlinit altfel. Mă întreb care va fi forma „întâlnirilor” dintre oameni, forma intimă, nu oficială, de aici înainte. În Apus trebuie să mai continue.

26 februarie

Dragul meu, sunt aproape fericită, dar vai, suferința celorlalți mă face şi pe mine să sufăr. Mişu a fost arestat, Mimy este într-o stare îngrijorătoare. Un mare nor amenințător apasă pe cerul meu. Astăzi ştirea că pensia mea a ajuns la Cora şi că a fost dirijată spre mine mi-a luat o grijă care mă apăsa. Sunt convinsă că şi problema casei se va aranja. Acum când simt cât sunt de iubită şi cât mă iubeşte şi Dumnezeu, totul s-a limpezit în mine.

„Toate sunt bine, toate sunt bine, morții lucrează pentru mine”, spunea Ion Pillat.

3 martie

Dragule, nu mai scriu aci fiindcă oamenii mulțumiți devin egoişti şi uituci. Sau pentru că te simt foarte pe aproape. Îmi merge prea bine ca să nu mă îngrijoreze această serie fastă. E drept că cea nefastă a durat destul... Aici, Lulu – femeia este cea care „face pe om” – este zâna acestei case. Înțeleg dragostea lui Marius pentru ea. Sunt imponderabile care nu pot fi nici cântărite, nici judecate. Mă dor ochii după un mic efort.

11 martie

Dragoste, acum Marius a plecat la Pesta. M-a apucat un mare dor de ducă. Cu toată umezeala, se simte primăvara apropiată. Criza de luni a fost serioasă şi nu ştiu de unde a pornit. Trebuie să fii mereu gata pentru marea plecare. Totul e atât de grav şi greu în jurul meu! Nu ştiu ce să mai doresc – afară de sănătate şi libertatea tuturor! Îmi pare rău să aud tot numai despre catastrofe. Ieri vizita lui Puiu şi a lui Tity [Pitişteanu] a fost bună. Ei sunt plini de umor

şi nu se lasă abătuţi. Vizita lui Vianu m-a bucurat mult. Tot astfel a Marianei şi a lui Mănucă.

Mă doare veşnica nemulţumire a Mariettei. Acum ar trebui să ştim să fim fericiţi cu ce avem. Dar cum să judeci sufletul altuia şi cum să-i cântăreşti nevoile!?

13 martie

Trec zilele, dragule, în totală inutilitate a mea. Nu fac nimic şi din cauza ochilor, dar şi din cauza „provizoratului". Vizitele foarte plăcute. Lumea mă răsfaţă groaznic – bomboane, flori. Promisiuni pentru cameră – sunt decisă că dacă nu cedează R. să mă mut în ce mi se va da, m-oi descurca şi eu ca alţii, îngrămădind tot ce am într-un colţ şi locuind în rest. Nu vreau să mă necăjesc de nimic. Sunt alţii mai încercaţi – ca biata Mimy acum. Îi duc grija teribil. Mă tem pentru inima ei. Boala Andriei mă dezolează şi ţinuta ei mă umple de mare respect şi admiraţie.

15 martie

Dragule, ieri am fost la Mimy – foarte slăbită. Bine că a internat-o azi-dimineaţă. Eu trag nădejde şi pentru Mişu.

Dejun simpatic la Aurora. Copiii foarte drăguți. Sorina tot mai interesantă. La ceai, prietene, dar tot mai mulți absenți.

31 martie

Dragule, n-am mai scris fiindcă nu fac decât să trăiesc provizoriu. Acum sunt în biroul lui Jean Paul. E o linişte fericită. Ieri m-a întrerupt vizita lui Mihai cu Rory. Irupția de tinerețe. Zilele trec în aşteptarea camerei. De altfel e în mine o oboseală care nu-mi place. Aş tot dormi. Vremea e frumoasă, dar nu-mi vine să mă plimb când oamenii nu ştiu unde le e capul de treabă. Cu cititul merge greu. Trebuie să consult doctorul.

9 aprilie

Dragul meu, viața mi s-ar părea plăcută dacă nu aş avea grija camerei şi aceea a Mariettei care mă omoară cu veşnicele ei nevoi. Dar ce să fac când nici eu nu pot să ies din greu? Nu pot să-mi permit nici o abatere. Şi de altfel merg prost cu ochii, lucru care mă îngrijorează cel mai mult. Ar trebui să mă obişnuiesc să scriu cu ochii închişi. Vizita aseară la soții Pippidi mi-a făcut o plăcere enormă.

Copilul e adorabil. Sunt tristă din pricina tristeții celorlalți.

12 aprilie

Dragule, sunt tot „volantă”, fără cameră, în aşteptare şi uneori fără mare nădejde de a-mi regăsi vechiul meu cămin. Dar mă exersez în răbdare, constat că e mai bine să fii calm în asemenea împrejurări. Aseară am fost la Mariana şi Ion Murnu. Atmosferă simpatică, numai frumusețe, voie bună şi tinerețe. E drept că toți sunt obosiți de greutăți. Dar nu îşi pierd sâmburele lor spiritual. Maricica mai binedispusă şi mai liniştită ca altădată. Şi-a găsit echilibrul într-o muncă ce o interesa[177]. Poate şi cu prieteni care o interesează. Mircea [Şeptilici][178] foarte maturizat şi exuberant, explicabil – un nou interes sentimental. Rodica [Sofronescu] „Doam'vă rog”, neschimbată. Desenele lui Ion [Murnu], tulburătoare, chezaşe pentru un preaplin sufletesc şi o mare nevoie de sfințenie. Unele sunt splendide. Miron şi Aura [Suru] de o caldă bunătate binefăcătoare! Toți atât de calzi şi atenți cu

---

[177] Ana Maria Musicescu este angajată ca cercetător la nou-înființatul Institut de Istoria Artei al Academiei.

[178] Actorul Mircea Şeptilici ieşise şi el de curând din închisoare.

mine. Mă dor însă nervii celor din Nicolae Iorga: Valérie exasperată, Marietta se lasă pradă nervilor. Simt că nu mai pot lupta cu ea. Azi-dimineață a început cu invective şi priviri duşmănoase față de toți, chiar şi de mine.

7 mai

Nimic interesant în viața mea, decât această necesitate de a accepta un lung provizorat. În fond, se prelungeşte D.O.[179] sub altă formă, mai capricioasă, mai variată, dar atâta vreme cât nu sunt la casa mea, sunt tot în condiții anormale. Sau poate asta este starea normală pentru dezvoltarea spiritului? Să nu fii prins în nici un „definitiv", să pluteşti ca o algă dezrădăcinată! Nu pot spune că sufăr, ba chiar e în mine un fel de bucurie a ne-grijii. Mă jenează că stau degeaba când alții muncesc, se istovesc, dar accept şi această stare umilitoare de rentier, cu conştiința netă că este din voia lui Dumnezeu. Privită de aproape această stare de „rentier", care era pe vremuri un ideal de viață, se relevă a fi acum o stare de viață diminuată. Mă

---

[179] Domiciliu obligatoriu. După întoarcerea din D.O. Alice Voinescu a fost găzduită mai întâi la familia dr. Marius Nasta, apoi la buna ei prietenă din tinerețe Florica M. Rarincescu (Flo). Ulterior, ea va primi drept locuință o odaie de 3/3,50 m, în comun cu alte două familii, în bd. Lascăr Catargiu.

gândesc la cei care o trăiau mereu şi mai ales la femeile care duceau o viaţă absolut inutilă, trecând din aperitiv în *garden party* şi din *g.p.* în soarele etc. – şi le plâng de milă. Nu mă miră că-şi căutau în aventuri o adâncime sufletească, o durere, o dezamăgire, frica şi riscul trebuie să fi părut salvatoare şi sensul de viaţă într-o viaţă fără alt efort decât cel de a înota uşor, de a face planşa într-o apă ce le purta. Oricât de grea e viaţa actuală, totuşi mi se pare că are virtuţi de înnobilare umană. E drept că pluteşte pretutindeni o zăpuşeală morală. Mulţi o atribuie oboselii, eu cred că e asfixia provocată de lipsa de perspectivă a nădejdilor. A trăi într-un cerc închis, oricât de larg ar fi, te refulează, inevitabil, spre tine şi Eul fără perspectiva infinitului şi a eternului, care te intoxică. Plictiseala generală ce constat o atribui mai ales acestei atrofieri sufleteşti. Am constatat la filmul *Baletul rus*, cu toată frumuseţea unor mişcări elastice, prin care viaţa şi mişcarea se înalţă până la conştiinţă, am simţit o oboseală, o monotonie în chiar diversitatea aspectelor perceptibile. Oricât de frumos ar fi…

8 mai

Dragule, am fost întreruptă ieri de Corina[180] care mi-a adus veşti despre procesul lui Mişu Paleologu. Mai târziu a telefonat chiar Mimy şi apoi am aflat după-amiază, chiar din gura ei, amănunte mişcătoare şi chiar emoţionante. Sper că azi Mişu va fi acasă. Bucuria tuturor în jurul lui Mimy mi-a confirmat iar solidaritatea dintre prieteni. Seara la Mişu şi Lily Jora, masă cu Cody, emoţia revederii. Ieşirea lui Mişu în legătură cu ai mei mi-a sângerat adâncul sufletului, nu că mi-a spus-o mie, dar că ai mei au o asemenea reputaţie. E desigur ceva adevărat, dar am recunoscut opiniile Maricichii transmise desigur de mătuşa sa [Florica Musicescu]. Săraca Marietta! N-a ştiut să reziste la tentaţie şi s-a lăsat antrenată în gesturi atât de sever judecate de ceilalţi. Sărac sufleţel slab care se sacrifică pentru capriciile sau nevoile reale ale soţului ei. E adevărat că sunt lipsiţi de toate. Dar Maricica greşeşte când vorbeşte despre astea în lume, chiar cu Niny G. Eu nu voi mai scoate nici un cuvânt. Rog pe Dumnezeu să ne ajute şi să ne ierte pe fiecare pentru păcatele comise. M-am simţit umilită în sângele meu, dar am constatat, încă o dată, că dragostea biruie toate încercările şi că sunt de

[180] Corina Gheorghiu, nepoata lui Ion Heliade-Rădulescu.

partea celor umiliți. Ce orgolioasă eram înainte, cum socoteam demne de dispreț unele gesturi reprobabile. Sunt desigur așa, dar de când mi-a fost foame şi frig, nu mai condamn pe nimeni care a suferit pentru „gesturi incorecte”.

Să nu ucizi, să nu furi, să nu minți sunt comandamente veşnice. Sunt păcate pe care le numesc „mondene” şi care se cer evitate de oameni din elită, sunt „defecte de onoare”, la care țineam mult şi acum țin la ele pentru mine, dar nu mai condamn pe alții când le comit. Că Marietta abuzează de mine, o ştiu. Valérie mă consideră pentru asta o proastă, fiindcă ea nu poate ieşi din egoismul ei organic. Dar eu văd în fapta Mariettei şi partea cea bună: sentimentul ei de siguranță că are un sprijin în mine, cum eu ştiu bine că nu mă părăseşte Dumnezeu! Fireşte, când Ionel m-a lăsat să plătesc patruzeci mii lei, datoria lui, pe când el avea o leafă mare, asta a fost un gest nu numai incorect, dar ne-uman. Îmi pare rău că acum îl plăteşte foarte dureros, dar nu pot să-l pedepsesc eu pentru asta. Mă rog lui Dumnezeu să ne ierte pe toți, căci fiecare din noi avem datorii neplătite, dacă nu față de oameni, desigur față de Dumnezeu. Aş vrea să am camera mea dinainte sau alta, să fiu *instalată* şi să mă apuc să scriu, să lucrez. Provizoratul este o atmosferă mie neprielnică. Mă las dusă

de lene, de lipsa de grijă, de uşurime. Te suplic, ajută-mă să-mi refac un colț al meu! M-am surprins tristă, privind interioare încă normale şi frumoase, poate chiar nemulțumită că eu nu am posedat niciodată o mobilă frumoasă. Îmi e dor de o cameră elegantă, spațioasă, cu atmosferă!

10 mai

Dragule, ziua asta care era în copilărie una de sărbătoare şi-a împlinit rostul ei şi azi: am primit telefonul de la Consiliul de Miniştri cu privire la cameră. Eram sigură că nu mă lasă Dumnezeu în părăsire. Sper că se va rezolva foarte iute, sau cel puțin că am siguranța să se rezolve iute. Dumnezeu ştie mai bine ca noi ce ne trebuie.

13 mai

Dragoste, iar o aniversare tristă: moartea lui Nicuşor. Nu am fost la cimitir fiindcă mă oboseşte tare. O să vin acolo într-o zi frumoasă, cu Mariana. Azi trebuie să plouă. Am făgăduit să mă duc la Valérie, dar ezit, mă simt foarte obosită. Oamenii îmbătrânesc trupeşte, dar sufleteşte tot actuali şi vioi, ca şi bătrânul domn Urmuzescu care, dacă

aducem o veste, ne roagă să o formulăm cu „se zice”. A început să țârâie, acum bubuie tare.

17 mai

Dragule, azi era ziua lui Ghighi [Djuvara]. Mi-amintesc un dejun la Paris în cinstea zilei lui! Mi se pare că am visat toate astea. Inima mea iar s-a „mâniat” sâmbătă, iar acum e slabă şi obosită şi mă sâcâie. Stau în pat. E linişte. M-am examinat aseară şi am constatat că nimic nu mă mai ține prea tare în viață, afară de afecțiunea tuturor dragilor mei. Mi-e dor de mare frumusețe, de expresii esențiale, de fapte nobile omeneşti, de revelația adevărului, într-un cuvânt, de ceva care să ne facă să ieşim din atmosfera acestui „relativ” distrugător de valori intime. Îmi pare rău să găsesc în jurul meu un sentiment de ranchiună, chiar dacă nu personală, totuşi foarte vie, mai ales sentimentul *că au datoria* de a-l cultiva şi „de a nu uita” pentru a sancționa. Eu simt altfel. Aş vrea să mă lămuresc dacă greşesc. Căci ar putea fi, în fond, un fel de indiferență morală această nevoie de iertare generală, dar mai ales ar putea fi un fel de lene şi de scepticism. Totuşi, când analizez realitatea, constat o mulțime de lucruri care cer indulgență. Iată, avem de ales între a privi tot înapoi,

pentru a „face dreptate”, sau a privi înainte, pentru a clădi o lume mai bună. Optez pentru aceasta din urmă. Fireşte, pentru asta trebuie să cunoaştem greşelile trecutului, dar ca să le *evităm*, nu ca să le pedepsim, căci a pedepsi, recte, a te răzbuna, nu poate crea nimic, ci numai să distrugă. La întrebarea: oare un om care a făcut răul trebuie să rămână nepedepsit? Dacă el continuă să facă rău, nu sunt vinovat că l-am lăsat liber să-l facă? Trebuie să fim smeriți şi cinstiți cu noi înşine, adică trebuie să ne hotărâm pentru o concepție. Mă cred creştină. Cristos preconizează iertarea păcătosului, dar nu a păcatului. Deci nu poate fi vorba de pedeapsă-răzbunare, ci de corectarea vinovatului. Nu cred că în puşcărie se poate corecta un om. Deci creştere, reeducare în libertate. Izolarea e necesară pentru unele crime, dar izolare-şcoală, nu chin. Din punct de vedere practic, pentru binele obştesc, socot că bucuria e un mai bun educator decât frica. Poate greşesc, poate că mi se vor aduce multe exemple care mă vor contrazice. De altfel, biciul întrebuințat de Cristos contra vânzătorilor în Templu mi se tot invocă. Mă întreb încă, oare Mântuitorul *a lovit*? Şi dacă nu a fost doar *o măturare* a ceea ce nu era la locul lui în Casa lui Dumnezeu? Ca societate, am nevoie să mă apăr, dar nu am voie să distrug o viață. Sunt cazuri când,

îndepărtând corpul răului, scapi pe cei care l-au urmat. Nu mă pricep, n-am cădere, de altfel, să soluționez problema răului care munceşte capetele cele mai luminate de mii de ani! Gândesc practic şi imediat: ce a făcut Cristos cu cei care l-au chinuit? I-a iertat. Când toți am ierta, inclusiv cei care se răzbună azi, am soluționa problema. Mă voi gândi la metodele prin care poți îndrepta, fără a plăti dinte pentru dinte.

19 mai

Ieri vizite... Am privit, am ascultat.

20 mai

Dragule, nu izbutesc să scriu. Un du-te-vino continuu, telefoane pentru cameră. Speram că s-a sfârşit, de-abia acum începe lupta. Am încredere în Dumnezeu. Afară o vreme schimbătoare, plouă, e rece, apoi mori de căldură. Capricii în atmosferă. În noi un fel de vid fiindcă se scurtează orizontul. Mă surprind dorind Costeştiul. Îmi e dor de altă viață. Închid ochii, sunt în livadă, aştept poşta, tihna de acolo... Ieri au venit Rory cu Gaby, azi Mariana

M. – flori, bomboane, dragoste. Nu mă simt vrednică de atâta dragoste, dar mă simt bine.

21 mai

Dragule, azi, la Biserică, simțeam o tristețe în mine, nu ştiu dacă e ceva din trecut sau din viitorul apropiat pe care-l presimțeam. Aflu de la Aurora că Viorica este în comă. Am visat-o la țară, într-o rochie strălucitoare, ieşind dintr-o groapă. Simt ca un fel de remuşcare de a nu o fi văzut în ultimii trei ani. Sunt sătulă de durere, fug de suferință, dar poate i-aş fi făcut o bucurie dacă mă vedea. Acum plouă cu găleata. Nu mă pot duce, de altfel e prea târziu. Nu-mi rămâne decât să o evoc în gândurile mele şi s-o iubesc rugându-mă pentru ea.

27 mai

Dragule, Viorica s-a prăpădit, marți am înmormântat-o. Era gravă, mai concentrată, mai tânără, înseninată. Pe când sâmbătă, când am văzut-o în agonie, era dureros de schimbată. La locul de veci am dus-o mulți prieteni şi prietene. Cimitirul era parcă un parc în care moartea se transformase în viață. Vegetația strălucea sub razele

piezişe ale soarelui acoperit de nori. O aversă, parcă a plâns cerul pentru Viorica noastră. Aurora ne-a invitat la ea la o cacao. Eram liniştite, ca şi cum despărţirea nu ar fi fost pentru lungă vreme! Ne-am hârşit cu toţi la necazuri, sau o fi mai ales conştiinţa că moartea este doar o aparentă despărţire. Cu casa am rezolvat, în fine! Voi avea de cheltuit cel puţin pensia pe două luni ca să fac zidul şi curăţenia respectivă. Dar totul va fi bine, cu voia Lui. Colocatarii par foarte, foarte amabili. Terasa mă va recompensa de osteneală şi holul îmi va adăposti lucrurile. De abia aştept să mă instalez.

4 iunie

Dragule, e o zi foarte grea. Ionel în pericol mare, Nellu a fost un înger. Oboseală sufletească şi trupească. Iar prilej de a constata ce buni pot fi unii oameni, ce indiferenţi alţii.

12 iulie

După o lungă întrerupere, aş vrea să intru în legătură cu tine, adică să mă privesc iar la faţă şi să mă cunosc. M-am lăsat dusă de valul vieţii de toate zilele fără a mai reflecta

propriu-zis. Bucuria vieții normale, apoi grija „casei” m-au absorbit cu totul. Privesc în cele ultime cinci luni şi jumătate şi nu constat în mine decât oboseala „adaptării” continue şi a tensiunii pentru un colțişor al meu. De o săptămână sunt, în fine, *acasă*. E mic, e strâmt, trebuie să-mi calculez toate mişcările, e sărăcuț, dar e atât de simpatic, de plin de atmosferă şi intimitate, încât mulțumesc lui Dumnezeu din fundul inimii pentru acest dar. Am suferit de a părăsi camera de dincolo, dar realizez acum cât de strâmtorată eram acolo, pe când aici am perspectivă largă de pe terasă şi intrare largă prin hol. Ambianță bună, simplă, plină de simpatie. Linişte şi singurătate ceasuri întregi. O binefacere. Şi, în fine, independență! Am constatat că sunt, în fond, o mare independentă şi că suport greu orice tiranie, chiar cea a dragostei prieteneşti. Subiect de reflexiune: cât are drept omul să aibă grijă de aproape! Cu masa am rezolvat problema: restaurantul universitar e bun, comod, distractiv şi ieftin. Curățenia zilnică a casei îmi ia just o oră. Totul se face liniştit, cu ordine, fără mare oboseală. Privesc în jur şi constat că sunt o mare privilegiată. M-aş ruşina dacă nu mi-aş aminti cele 1 000 de zile de chin. Legea compensației e evidentă. Dar descopăr în mine o oboseală de viață, care nu e poate decât oboseala inimii. Şi

totuşi orizontul meu spiritual e plin de bucuria afecțiunii. Mă crucesc când constat cât de mult mă iubesc şi mă îngrijesc prietenii şi „copiii mei”. Mariana, să nu mai vorbesc de Flo, chiar de Jean Paul şi Mihaela care s-au dovedit foarte afectuoşi. Mutatul a fost un episod plin de grație, de fantezie şi de haz. Au muncit „copiii”, iar eu mă oboseam doar privind. Ce bine e acum că pot sta liniştită „la mine”, în lucrurile mele obosite ca şi mine, dar simpatice. Terasa s-ar cere altfel mobilată, dar slavă Domnului! Nu am avut niciodată exact ceea ce trebuie încât a fost loc pentru improvizație. Sunt singură acasă, îmi e bine. Aş vrea să mă apuc de lucru.

Bucureşti, 12 iulie

COSTEŞTI[181]

Era în dimineața de 1 nov. 1952, când, pe la ora şase dimineața, coboram din tren la Târgu Frumos, în tovărăşia a trei colegi, bătrâni şi ei, dar curajoşi. Un milițian tânăr, înalt şi politicos ne întovărăşea. Haina lui de ploaie nouă,

---

[181] În textul care urmează, Alice Voinescu pare să dea curs invitației (vezi însemnarea de la 16 august) de a descrie perioada domiciliului obligatoriu de la Costeşti.

albastră ca marea sub cer senin, distona cu hainele noastre uzate, decolorate, mizere. Păşea alături de noi tinereşte, pe când noi urcam dealul cam obosiţi şi poate copleşiţi de noutatea aventurii ce ne aştepta. Burniţa. Târgu Frumos e cel mai urât din câte mi-a fost dat să văd. La fiecare pas te întâmpină ruinele războiului şi sărăcia sordidă şi tristă. Noroiul pe uliţă, bălţile adânci în trotuarele desfundate, casele murdare de noroi până mai sus de brâul de la temelie şi semnele unei vieţi primitive, pe care nu le maschează nici stâlpii de electricitate, nici firmele magazinelor, nici cinema-ul. O tristeţe adâncă se lăsa peste noi, cu picăturile ploii de toamnă, care mă udau ca nişte lacrimi mari, pornite din inima cosmosului. Din ce a urmat în ziua aceea îmi amintesc totul – nu amănuntele, ci atmosfera de indiferenţă a unora, de ostilitate a celor mai mari, de curiozitate şi milă a celor mai mici. Aşteptarea pe o ladă în faţa unui birou de „canţelarie", controlul plin de ironie al bietului meu bagaj, compus dintr-o maletă de piele galbenă (cumpărată la Florenţa) care se mărita cu gentuţa străveche, adusă odată la vorbitor de Maricica, şi mai puţin cu „basmaua" legată cu sfoară a celor 5 pleduri elegante în sine. Nu uit ironia aspră a celui mai înalt dintre cei doi „torţionari", când, obosită de atâtea şicane, scoteam la iveală conţinutul atât

de mizer al „trusoului” meu de puşcăriaşă de un an şi jumătate! Nu pot uita cruzimea cu care cei doi oameni tineri, splendid echipaţi, subliniau mizeria micii mele zestre! Şi ochii lor verzi s-au oprit pe inelele care dau să alunece din degetele mele slabe ca ale morţii. Îmi amintesc cum am subliniat că nu sunt săracă şi mai ales originea mea, ei legându-se de bietul brienţel, care parcă strălucea mai obraznic, ca să mă apere. Pe urmă îmi amintesc că am fost într-un restaurant sordid unde am mâncat ouă răscoapte şi o supă de apă şi os. Dar fericirea de a fi, în fine, relativ stăpâni pe gesturile şi acţiunile noastre ne făcea să uităm situaţia destul de tristă şi nesigură. Ploua, era duminică. Am petrecut-o aşezaţi pe nişte saci în cancelarie. Aşteptam ce? Să ni se hotărască soarta, adică locul surghiunului. Zadarnic am pledat toţi, cerând să ne lase în acelaşi loc, ca să ne putem ajuta reciproc. Ordinul sau capriciul domnului şef, pe cât de frumos pe atât de glacial, ne-a împrăştiat a doua zi în patru sate diferite. Nu uit nici ochii buni ai tânărului miliţian care ne păzea şi care, după ce a jucat o partidă de şah cu un camarad, a stat de vorbă cu noi şi, cum nu se putea cumpăra pâine, ne-a adus-o pe a lui! Fusese o pană la electricitate, o lampă de gaz lumina tabloul de mizerie al nostru, cu patru bătrâni oropsiţi, dar şi chipul de ţăran tânăr şi omenos,

care, cu privirea plecată, încerca să ne îmbărbăteze. Îl revăd şi îi zâmbesc acestui ostaş necunoscut şi omenos. Pe la nouă seara, pe o ploaie dezolantă, a sosit iar Comandantul, de data asta mult mai blând şi sfătos. Am discutat cu el despre multe probleme sociale, părea că nu mai suntem nişte „numere” pentru el, ci oameni, care trebuie luați, totuşi, în seamă! Ne-a trimis să dormim în casa de musafiri din dosul Miliției. Ploua, clisa aluneca cumplit. Traversând strada întunecată, în ploaie şi întuneric, am alunecat şi m-am lungit, cât eram de lungă, în noroiul gras şi copios. Am antrenat cu mine pe Mitică Vlădescu, a cărui mână mă susținuse zadarnic. În casa Miliției ne-am văzut în ce hal eram, ieşiți ca dintr-un lac de nămol! Cei trei domni s-au culcat în cele trei paturi disponibile în camera oaspeților, mie mi s-a oferit patul unui milițian. Am dormit dusă pe perina sub care se adăposteau efecte militare. Duhnea tovalul, dar parcă îmi da un fel de securitate. Milițienii, care dormeau în aceeaşi cameră, şi-au domolit glasurile şi am dormit cu toții până dimineața. Era soare şi vântul se războia cu norii. Am intrat la un croitor, alături, care, ajutându-ne să ne curățăm nămolul ce ne îmbibase hainele în căderea de cu seară, ne punea întrebări discrete, dar cu tâlc. Eu răspundeam pe față. Ochii comizeratori ai evreului mi-au

făcut bine. M-a încurajat, mi-a spus că în Costeşti sunt oameni de treabă, m-a sfătuit să trec pe la preot. L-am ascultat şi a fost bine aşa.

S-a apropiat ceasul plecării. Cele treizeci şi şase de ore de suferință comună şi de nădejde comună făuriseră o solidaritate caldă între cei trei colegi şi mine. Ne părea rău să ne despărțim. Cu banii împrumutați de la Vărzaru am dat o telegramă explicită Aurorei [Satinover]. Era primul contact cu ai mei, după un an. Dar nu ştiam dacă mesajul meu îi mai găseşte la locul lor. Un sentiment curios de singurătate şi totuşi de intimitate cu toți şi toate mă agita.

Aş fi vrut să povestesc totul şi celor de la C.E.C. (unde mi-au dat 6,75 lei!) care se uitau cu simpatie, dar fără curajul de a exprima altfel decât în tonul îmblânzit al vocii şi în priviri duioase. Şi domnişoara de la Poştă m-a servit cu o vădită solicitudine. În fine, după îngurgitarea a două ouă răscoapte şi a unui halcan de pâine, în vreme ce restaurantul vuia de lipoveni şi alții care beau cu stacanele vin nou, dis-de-dimineață – după schimb de adrese, făgăduințe de a ne scrie – am fost prima îmbarcată în căruța care mă ducea la Costeşti.

14 iulie

Dragule, aştept pe Mariana ca să mă duc la tine. Ieri am stat în pat din pricina tensiunii. Viața se normalizează, dacă nu ar fi grija de a plăti datoriile şi grija Mariettei, m-aş putea aranja binişor. Miron [Suru] e de o tandrețe grijulie ca şi Mariana Murnu. Toate dovezile astea de afecțiune îmi fac bine.

16 august

Dragule, a trecut luna fără să scriu aici nimic. Viața curge destul de anostă, adică fără aşteptări. Boala lui Ionel, lipsa de dragoste între Marietta şi Valérie mă întristează şi mă surprind că doresc uneori să plec departe de această atmosferă. Dar pe urmă îmi dau seama cât am suferit de dorul lor trei ani. Toată lumea parcă se îmbâcseşte de un egoism mic, strâmt, meschin. Este o exasperare în toți a instinctului de conservare. Caut în mine o nădejde. Ieri am petrecut o oră bună în parcul frumos, civilizat[182]. Atmosferă de pace ca la băi. Ieri vizită la Mişu Jora – ziua lui – 63 de ani. Ce vârstă frumoasă! Plecarea lui Siegfried

[182] E vorba de grădina Casei Universitarilor, la al cărei restaurant-cantină Alice Voinescu lua zilnic masa.

mă bucură, viața se înviorează într-un aspect de aventură mare. Nellu [Voinescu] mi se pare cam abătut şi plictisit. Prea tânăr pentru viața sa, cu lipsa de poezie a lumii de acum. Dragul meu, ajută-mă să scriu. Trec de la un proiect la altul. Voi încerca *Costeştiul*. Îmi e dor de acolo.

24 august

Dragul meu, te-am văzut noaptea asta într-un vis bun, liniştitor. Deci ai grijă de mine. Sunt destul de turtită din cauza celorlalți. Aş vrea să-i ajut. Aş vrea să pot lucra. Prea multe planuri deodată şi nu destulă *credință* în puterile mele. Vizită plăcută a Juliettei. Ştirea că Fr. Mauriac nu m-a uitat mi-a făcut mare plăcere, m-a biciuit. Îmi e dor de bucurie.

31 august

Am fost azi la Ştefana[183], un popas ca la țară, ca într-o chilie curată de mănăstire.

---

[183] Fosta femeie de serviciu.

3 septembrie

Dragule, am vizitat cu Mariana Murnu galeria de portrete a Palatului. De la icoanele lui Mutu până la portretele secolului al XIX-lea. Am plutit într-o încântare. Am simțit tradiția unei culturi occidentale, meşteşugul solid, cinstit al pictorilor vechi, poezia inefabilă ce cânta pe multe din aceste chipuri, în fine, cadrul civilizat al expoziției, aranjamentul foarte frumos; mă trezisem tristă, cu simțământul unei totale neputințe şi deci a inutilității. Ieri după asfințit ascultasem ceasuri întregi conversația între Olga Greceanu şi Cristina Brătescu. Aceasta din urmă, cuprinsă de o fervoare mare de credință, care, cu toate exagerările, nu e mai puțin dovada unei vieți puternice interioare. Olga, o propovăduitoare, neobosită, vorbind zilnic în Biserici, înflăcărată de o splendidă credință, activă, vie, servind spiritualitatea românească. Mă simt atât de nulă, de neputincioasă, de pusă la o parte de viață!

6 septembrie

Fetele de azi-dimineață m-au emoționat: Irina, cu entuziasmul ei curat, Victorița, cu adâncimea şi claritatea şi seriozitatea ei impresionante. Este formidabil cât de

mult poate cultura, grefată pe fondul curat al țăranului nostru! Totul mă încântă: şi inteligența lucidă şi caracterul tare şi măsura şi simțământul cald. Autenticitatea lor mă umple de bucurie şi respect.

21 septembrie

Iată că şi aici vremea se iroseşte groaznic, mă năpădesc telefoane, vizite. Toată lumea în trecere se urcă la mine. De câteva zile e în mine o enervare, probabil şi din pricina ochilor care nu mai văd limpede, ochelarii sunt defecți, canicula mă slăbeşte, lipsa de nădejde mă abate, nevoile Mariettei mă exasperă. Dar nu vreau să se vadă mizeria mea intimă şi nu mai pot epuiza putere decât din mine. În jurul meu nu văd decât lipsuri mari. Sunt şi din cei privilegiați, ca întotdeauna. Dar sunt străină de această tagmă. Orice aş face, nu mă pot dezbăra de *a vedea, înțelege ce este*, dar mă biruie viziunea morală a ceea ce ar trebui să fie. Înțeleg de ce credincioşii trebuie să sufere. Dacă ai în față un model perfect, nu se poate să fii mulțumit cu ce-ți oferă realitatea.

21 septembrie

Ar trebui să fiu foarte stăpână pe mine, pentru a nu leşina azi-dimineață când am aflat că Marietta mă critică, găsindu-mă egoistă pentru că nu îmi vând lucrurile ca să-i dau ei tot ce-i trebuie. Eu care am muncit atâta şi care mă lipsesc de strictul necesar ca să împart cu ea ultimul ban. Sufăr ca un câine.

8 octombrie

Dragă, iată patrusprezece ani de când ai plecat! Câtă suferință, câtă tristețe scăldată în suferința generală. Tu nu eşti departe, dragul meu. Sunt zile când te simt foarte aproape. În mine durerea s-a domolit, nu-ți mai simt absența, mereu suntem împreună. Aş vrea să-ți fac plăcere, să te simt fericit, totuşi resimt singurătatea ca pe o pedeapsă de a nu fi ştiut să iubesc destul, fără rezerve.

12 octombrie

Dragul meu, nu am nimic special să-ți spun decât că aştept ştiri din toată lumea. Ce va face Parlamentul Francez astăzi? Cum se simte că totul se leagă, că fiecare

parte depinde de întreg. Noi nu ştim nimic precis. Mi-e teamă de popoarele de pretutindeni. Nu ştiu mult mai mult decât noi. Oare oamenii politici ei înşişi ştiu mai mult încotro mergem? Viața nu e decât o imensă aventură, ar trebui să ne înfruptăm din ea. Nietzsche ne cerea să trăim în pericol. Iată că suntem serviți. Cum să ne obişnuim la această lipsă de previziune posibilă, cu această enigmă continuă care ne amenință mereu cu ghearele ei distrugătoare? Credința că *Dumnezeu ştie* toate astea mă calmează. Nevoia unei conştiințe responsabile de tot acest neînțeles este atât de puternică, încât nu poți să te lipseşti de un girant al destinului lumii. Mici evenimente: prânz delicios la Aurora. La Valérie şi Marietta e atât de trist! Vizita lui Rory mi-a adus o boare curată. Ea şi Mariana îmi fac bine. Îmi prefigurează un viitor limpede şi curat! Scrisoarea lui Dinu [Noica] mi-a adus bucuria contactului cu spiritualitatea intelectuală. Ca şi aceea de a trăi ca un izvor de adevăr şi de bine. Aş vrea să-l merit.

14 octombrie, Sf. Paraschiva

Dragule, se înserează, e pace în casă. Azi am fost la Biserică. O iubesc pe Sf. Paraschiva, ştiu că mă ajută. Ți-aminteşti cum acum 16 ani ne-a dat apartamentul prin

Irinel? Mă obsedează gândul Costeştilor. Sunt sigură că acum se gândesc şi ei la mine.

16 octombrie

Dragule, e o vreme ideală afară, dar pe dinăuntru sunt groaznic de tulburată. Pe de o parte, lipsa de bani, imposibilitatea de a vinde lucruri, sărăcia celor din jur mă sufocă. Şi acum am citit articolul Luciei Demetrius despre cele văzute în Rusia. După ea, oamenii de acolo au realizat lucruri enorme. La noi însă e mizerie, intrigărie şi ură. Iar Occidentul mi se pare meschin şi egoist şi strâmt în vederi. Dacă umanitatea ar avea de *învățat ceva nou* şi mai generos, desigur că nu va găsi ce-i trebuie acolo. Vorbesc, discută, dar nu sunt în stare de a se jertfi pentru un ideal. Dau bani, împing pe alții să sufere şi să moară, dar ei nu se mişcă. Îmi e o silă cruntă de omenirea civilizată! Nu mai suntem buni de nimic. Tot mă chinuie gândul ce-i de făcut pentru a schimba oamenii? Cred că se pierde timp vrând să-i creşti cu blândețe, doar cu frica şi cu sila se pot obține rezultate mai repezi. Falsitatea la noi a ajuns cumplită. Cei care profită de regim, în dos îl bârfesc şi se leapădă de el. Dacă nu ar fi teroarea, chinul închisorilor, nedreptățirea a zeci de mii de nevinovați, aş lucra bucuros

cu ei. Sunt o vigoare şi un optimism dinamizant. Pe când ceilalți nu fac decât să-şi vadă de interesele lor. Azi simt groaznic haosul în care trăieşte veacul nostru. Tot ce am lucrat mi se pare ridicol, fără rost şi fără rezultat; articolul Lucichii m-a zdruncinat. Recunosc că 50% trebuie să fie talentul ei. Aş vrea să văd o omenire tânără, sănătoasă, *bună* şi plină de bucurie. În schimb întâlnesc numai ființe nemâncate, îngrijorate, obosite şi lipsite de dragoste de aproape. Cu mutre lungi, cu ochii fără bucurie şi în suflet fără iertare pentru duşmani. „Creştini." O, Doamne Iisuse, ce trist trebuie să fi fost când ai murit pe cruce, ştiind pentru alde cine te jertfeşti! Şi afară e o vreme splendidă, dar sufletul meu e tulburat de moarte. Unde e adevărul? Plâng ca o proastă.

6 noiembrie

Dragule, au trecut săptămâni de când nu am mai scris aici. Am fost bolnavă, nu am ieşit încă din casă. Parcă s-a ivit între lume şi mine un perete de sticlă, prin care o privesc, dar nu mai trăiesc în ea. Toamna, care a fost triumfală, în culori strălucitoare, acum s-a mohorât. Lumea s-a strâmtat şi s-a aplecat asupra ei, într-un gest sărac şi zgârcit. În față, un copac mare se luptă să-şi

păstreze verdeața. Zilele boalei m-au convins încă o dată de căldura prieteniei din jurul meu. Flo a fost de un devotament colosal. Mariana Murnu a avut grijă tot timpul şi m-a răsfățat cu o consecvență care dovedeşte gândul ei de fiecare zi şi fiecare ceas. Marietta a lăsat totul şi n-a lipsit o zi. Aurora, de o grijă vădită.

8 noiembrie

Ion N. mi-a adus reviste, jurnale. E simpatic când vorbesc cu el, în afară de chestia cu „divinul”. Nu ştie ce vrea. Uneori îmi aminteşte de tine în epocile tale ultracapricioase. De unde această instabilitate de sentiment şi hotărâre? Azi, Sf. Mihail, am fost la C.E.C.; cu ce bucurie îmi încasez nişte restanțe, care mă ajută să mă descurc! Plouă, e cald. Am trecut pe la fete şi o clipă la Biserică. M-am rugat scurt, dar intens. Mă simt bine în casă, cu romanțe la radio şi cu melancolia mea permanentă. Ieri conversație bună cu Jean Paul. Rezonabil şi înțelegător, uneori, încât uit atunci încăpățânările lui. Citesc Istorie, mi se limpezeşte mult prezentul, dar îmi scald şi iluziile trandafirii. Mă pasionează Istoria noastră.

13 noiembrie

Dragule, azi sunt 44 de ani de când a murit mama. Mi se pare că totul a fost un vis. Mă apropii de „terminus”. Sunt mulțumită că ideea nu mă înfricoşează. Mă lupt cu datoriile. Constat şi în micul meu cerc o strâmtorare de orizont.

15 noiembrie

Dragule, în momentul acesta sunt fericită, dar nu ştiu de ce. Îmi explic prin vizita Rodicăi [Sofronescu] şi conversația la telefon cu Madeleine Andronescu. Ele m-au transportat într-un trecut încă fericit! Gentilețea Marianei Murnu m-a încântat. Ea nu e prietenă cu Rory şi totuşi se implică eficient la cel mai mic semn. Ce bine e să fii înconjurat de ființe de calitate! Ştiu că Dumnezeu nu mă părăseşte. Şi azi mă simt copilul Lui răsfățat.

16 noiembrie

Dragul meu, astăzi o veste bună prin Tudor Vianu. Voi traduce din Kleist. Renunț la orice orgoliu.

22 noiembrie

Zilele trec. Vizita la E.S.P.L.A. m-a decepţionat cumplit. Speram să pot s-o ajut pe Maricica să iasă din nevoi. În schimb, am primit o sumă modică şi încă cu amânare! Volumul *Michael Kohlhaas* foarte interesant, dar ales pentru tendința sa revoluționară. Dar prin Kleist, adevărul primează. Acum ninge, ninge, dar pământul e doar muiat. O biată iarnă neconvingătoare.

20 decembrie

Dragoste, iată că o lună nu am mai scris nimic aici. Acum că mi-am reparat stiloul tău, vreau să-l inaugurez cu tine! Cel de aur a dispărut! Nu ştie nimeni despre el. Am renunțat să-l caut şi chiar să mă frământ.

1955

3 ianuarie

Dragule, au trecut şi sărbătorile, marea bucurie că sunt acasă şi am primit daruri frumoase: un Pascal ediția

Pléiade de la Madeleine, care în seara de 23 dec. a venit cu tot hazul ei specific şi cu atmosfera de acum 18 de ani. Şi Rodica a venit cu o carte şi Mariana cu Ion, cu tortă delicioasă, Coca, de la concert, cu şerbet. Flo a lucrat, Maricica a avut nervi. Rhea n-a venit. Cele două orhidee de la Marcela Pitiş m-au fericit. Am simţit că mi se şterg toate înjurăturile cu care fusesem împroşcată acum 3 şi 2 ani. Şi florile de la Tutu [Georgescu] m-au mângâiat. În seara de Crăciun, la Siegfried, am văzut lucruri superbe aduse din China. M-a bucurat mult, şi daruri pentru mine. Ametistul în pară, la capătul celor 10 mărgeane, face şi vesel şi de bun-gust. Acum liliacul alb de la Doina şi Victoriţa, splendoarea de primulă de la Mircea Şeptilici, vizita lui scurtă, dar atât de caldă şi afectuoasă. Grape-fruit-ul de la Doina – daruri, daruri, mari şi mici, toate dovezi de dragoste. Vizita la Löwendal dureroasă şi colosal de frumoasă prin calda umanitate şi splendorile de versuri ale bietei defuncte. Se făcuse o atmosferă frumoasă, un nivel înalt omenesc. Mi-a părut bine că am fost. Anul nou la dejun la Aurora. Numai noi, f.f. cald şi bine. De azi vreau să mă apuc serios de lucru. Şi dejunul la Marietta a fost foarte simpatic. Şi mă simţeam bine. Valérie, ca de obicei, absentă. Nu o mai pot scoate din negativismul ei. Azi la doamna Hurmuzescu am aflat de pensiile de 200 lei

acordate multora – eu nu sunt pe listă. Eu nu vreau să mă mişc, las la voia Domnului. Aş fi fericită să aibă Ionel o pensie de 340 lei pe lună, atunci eu m-aş descurca. Eu nu voi cere în nici un caz.

6 ianuarie

Dragule, nu ştiu ce mă împiedică să consemnez aci, ca altădată, impresiile şi faptele zilelor. Poate le trăiesc prea goale de interes, poate m-a prins iar vârtejul vieții mici, de clipite, de ceasuri – banală, fără putere de a sparge zăgazurile şi de a înfunda perdeaua orizontului prea strâmt! Nu aştept. Nu mai am oare puterea de anticipare, sau nu mai dau importanță celor pământeşti? Ieri ascultam poeziile Marianei Dumitrescu şi măsurăm, pe puterea lor vulcanică, pe intensitatea cuvintelor crescute din clopot interior, toată sărăcia mea de om bătrân. Seninătate? Sau uscăciune? Sau lipsă de elan creator? Nu-mi lipseşte nimic esențial, până şi viața modestă îmi e asigurată, dar îmi lipseşte nebunia fecundă a nădejdilor pentru persoana mea. Mă refugiez în nădejdi pentru alții, pentru țară, pentru omenire. E largă, dar îi lipseşte focul care încălzeşte. Azi, la Biserică, m-am simțit umilită, nu de alții, ci de mine! Mă aşezasem în ultima strană, printre

paltoane, sfeşnice şi pachete. Mi s-a făcut observaţie că era busuioc şi tămâie pe care în umbră, pesemne, apropierea mea le pângărea. Acum îmi vine să zâmbesc de mediocritatea şi primitivitatea acestui fel de credinţă, dar acolo, pe moment, m-am simţit foarte proastă, găgăuţă, fără loc în lume! Acum e cald şi calm în casă. Zgomotul străzii foarte estompat, un sentiment în mine de oraş mare. Mă apuc de traducere, un lucru fără efort şi totuşi pe alocuri interesant. Nu ştiu de ce tot amân redactarea definitivă a lui *Sofocle.* Mă simt stearpă. Numai când *vorbesc* cu oamenii simt cum se ivesc energii latente.

10 ianuarie

Dragule, voi face cu tine un *Quiet Time*[184]*.* Rog pe bunul Dumnezeu să-mi întărească credinţa, căci atunci totul devine *real*. În mica plimbare în faţa casei Aurorei, cu Zozo C. care trece printr-un deşert spiritual. Pare atât de nenorocită! Cunosc această încercare teribilă, aş vrea să o ajut. Este, în fond, pierderea sentimentului „realului” şi a „sensului”. Nimeni nu poate să i-l dea, el creşte din propria ta substanţă. Şi la mine este o lipsă de vitalitate de sus în jos. Credinţa va da rădăcini peste tot, în cer ca şi pe

[184] Moment de reculegere (engl.).

pământ. Noi plătim un exces al vieţii intelectuale. Aceasta este binecuvântată când îşi dă roadele în spirit. Dar când te complaci numai în idei este moartea pe toată linia, pluteşti ca umbrele în Tartar. Numai acţiunea face să răsară rădăcini peste tot, în cer ca şi pe pământ. Să fii *hotărât* şi să înfăptuieşti. Inevitabil, orice faptă este incompletă sau chiar imperfectă, dar te împinge spre realitate. Să te predai Domnului e bine, dar simt, în adâncul meu, laşitatea reticenţelor, nu a gândirii, dar a *energiei* dăruirii. Pronunţ „fie voia Ta”, dar lipseşte elanul viguros al dăruirii totale. Mă mulţumesc cu formula. Şi apoi îmi revine mereu gândul trăit la Oxford că Dumnezeu este un tiran acaparator. A ta, Alis.

15 ianuarie

Sunt în faţa unei hotărâri. Trebuie sau nu să primesc să dau o lecţie? Mă simt foarte obosită, aş pierde un timp preţios şi poate sănătatea! Dragule, dă-mi un semn pentru ca să ştiu ce să fac.

16 ianuarie

Azi a fost o zi foarte plină. După slujbă, parastasul lui Tody. Lume multă, impresia unei reuniuni mondene, toți cunoscuți. Impresie curioasă, nu de jale, ci de sărbătorirea unui om! Apoi dejun la Linca şi Buby. Mi-au revenit scene de altădată, te vedeam. M-am simțit foarte bine. Tinerii animați. Noi, cei vârstnici, îi ascultam. Mi-am amintit de Maica şi felul ei interesat cu care ne urmărea. E o bucurie să vezi cum evoluează după tine generația tânără! Se țin la curent în toate problemele culturii. Pot spune: „Totul e calm”, dar nu şi „frumos” şi încă mai puțin „voluptuos”[185].

25 ianuarie

Dragule, o mulțime de lucruri noi! A venit coana Profira[186], ceea ce m-a bucurat mult. Încă o dată constat că viața tihnită din Costeşti îmi pria. Şi ea era emoționată şi se bucura. La 20 ianuarie m-au „băut” Mariana, Corina, Lala, Flo, Maricica, Marietta şi Mănucă. Se împlinea un an de la întoarcerea mea în Bucureşti. M-a mişcat adânc faptul că

---

185 Aici Alice Voinescu îl citează pe Baudelaire.

186 Gazda Alicei Voinescu de la Costeşti.

şi-a amintit de acest lucru Mariana Dumitrescu, căci ea a organizat întâlnirea. Are ceva atât de curat şi de puternic în ea! Îmi pare rău că se simte cam copleşită de viața burgheză în care trăieşte, trebuie s-o ajut să vadă că unele jertfe nu o diminuează, dimpotrivă. De ieri mare grijă: Părintele Gala [Galaction] e foarte bolnav. Mă tem că nu mai e nădejde. Îmi va lipsi Părintele. Îl vedeam rar, dar ştiam că este, că un sfat şi o caldă înțelegere sunt prezente. Aş vrea să mai pot sta de vorbă cu el, liniştit. A suferit fiindcă a iubit mult sărmanul şi a fost slab şi naiv. Stelule drag, e întuneric, scriu pe dibuite.

7 februarie

Dragule, azi am avut o imensă bucurie spirituală: am ascultat pe Vladimir Streinu citind trei acte din traducerea la *Hamlet.* E uimitor ce direct, ce nobil, ce frumos l-a oglindit pe *Hamlet* în limba românească! E ceva congenial cu originalul! Îmi pun întrebarea: ce este în fond o adevărată traducere? E o transpunere de pe o culme pe altă culme de aceeaşi înălțime a unor valori care îşi corespund perfect. Nu e vorba numai de sensul mintal, ci de întregul context mintal-emotiv, aproape chiar de baza biologică ce vibrează împreună cu valorile superioare. Se

asocia la emoția artistică, azi, una patriotică. Ce bine e să simți cum saltă nivelul cultural al neamului, până la culmile cele mai înalte, să constați că limba asta a noastră, frumoasă în aspectele ei patriarhale, cu cuvintele crescute de veacuri, poate cuprinde atât de desăvârşit în limitele ei actuale nemărginirea geniului universal. Ca şi colosalul sonet (156-159) al lui V. Voiculescu, de dimensiuni impresionante. Şi această traducere e dovada că limba noastră s-a copt la vârsta unei maturități culturale. Pe sub praful şi mâlul vieții sărace şi meschine, creşte o vegetație bogată, plină de sevă nouă. Am întrevăzut azi, cu inima, dar şi cu spiritul critic, rolul pe care-l are de preluat neamul nostru în lume. Cu darurile lui reînnoite, cred că are rostul de a umaniza un Occident prea abstractizat. Constat însă că trei ani de îndepărtare din lumea cultă mi-au mai tăiat din slabele mele mijloace de expresie verbală. Oricum ar fi, mulțumesc lui Dumnezeu că propăşeşte atât de amplu arta noastră. O serie întreagă de femei tinere sunt pline de talent, nu numai printre cele din preajma mea, ce o mai fi înflorind şi pe aiurea!

Seara la Mariana şi Ion Murnu, frumoasă, bogată în schimburi sufleteşti. Romanul Marianei mi se pare – din cele câteva pagini citite – de o prospețime, de o luciditate,

de o veracitate remarcabile. Nu e literatură, e viață. Cartea lui Ion impresionantă ca introspecție a creației artistice. Aş vrea să-mi pun şi eu la punct *Scrisorile*[187] şi pe *Sofocle.* Dragule, ajută-mă să nu-mi mai irosesc puterile care şi aşa nu sunt mari. Am pierdut anul de la Costeşti, ar fi trebuit să scriu mai mult.

28 februarie

Dragule, trec zile şi săptămâni fără să scriu aci. Destule evenimente în jurul meu, dar nu ştiu de ce nu mi se par demne de fixat! Nimic nu mi se mai pare prea important din cele trecătoare. Experiența relativității celor lumeşti? Evenimentele din Apus, pe care le urmăream cu pasiune, acum le consider ca „agitație", ca „mişcare", dar nu ca acțiuni hotărâtoare. Tot ce se întâmplă are două fețe – mi-e sete de o acțiune univocă, netă, dreaptă, fățişă. Mi-e dor să văd odată omenirea cinstit hotărâtă spre pace!

Ai mei tot dezbinați – în fond, nu, dar din obicei şi principii învechite.

---

[187] E vorba despre *Scrisori către fiul şi fiica mea*.

3 aprilie

Dragoste, nu am mai scris, fiindcă ce trăiesc este minor. Lucrez la traducere, trăiesc mediocru, nu mai am putere de a aştepta ceva care să-mi solicite ultimele eforturi ale spiritului. Desigur greşesc. Constat că pot fi încă utilă prin chiar prezența mea, dar mă înghite marasmul celorlalți. Vreau să reacționez, dar şi ficatul mă diminuează, îmi dă un fel de viziune a lumii cețoasă! Îmi trebuie să ies din grija vieții meschine în care mă târăşte nevoia altora. Trebuie s-o birui. Totul pare să se îndrepte spre un sfârşit apropiat, dar noi suntem obosiți de aşteptare. Ajutați-mă, voi cei nevăzuți, să regăsesc nivelul creştin viguros şi limpede unde vârsta nu mai contează, ci numai puterea de a crede în veşnicie. Prea trăiesc printre pesimişti sau sceptici. Eu iubesc bucuria, ajutați-mă s-o răspândesc. Nu mă simt prea solidă, inima începe să mă supere. Azi mă gândeam la marea călătorie, fără părere de rău, mai curând cu o oarecare bucurie de a te regăsi. Şi totuşi am iluzia că încă am de lucru aici. Ideea vârstei mele mă influențează în mod dezagreabil, mă inhibă, când în realitate nu mă simt deloc bătrână. Ceaiul la Rosetti, apoi lectura lui Mănucă la Lala. Am putea trăi la un nivel foarte nobil dacă nu ne-am aduce aminte tot timpul de micimea vieții.

10 mai

Dragoste, am ajuns o mare leneşă la scris. Din ziua de 4 mai, când am predat traducerea, îmi tot propun să scriu şi nu izbutesc! Evenimentul de seamă – moartea lui George Enescu; mi se pare fals să scriu „moartea”, îl simt mai viu ca oricând, liber, spirit cu spiritele pure. Noi suntem cei morți. Am suferit ca de pierderea unui om iubit. Tot ce păstrez din apropierea lui este un sentiment față de un trimis al lui Dumnezeu. O singură dată am vorbit mai intim, adică mi-a *vorbit mie à voix basse*[188], în adevăratul sens al cuvântului, la masă, când şi-a exprimat indignarea contra păcatelor societății mondene şi îmi mărturisea că era mai fericit când mânca pe un colț de masă în micul hotel de pe Calea Griviței. Şi la Sinaia, jos în vestibul, pe când plecam la plimbare şi el rămânea acasă, tot aşa, mi-a mărturisit că i-ar fi plăcut să stea cu mine mai mult de vorbă, dar că trebuie să-şi închine tot timpul lucrului, simțea că nu mai are prea mulți ani înainte. Asta era în 1943. Îi văd ochii ce pătrundeau dincolo de noi, departe, în cele de nevăzut pentru noi, şi îi văd zâmbetul bun şi blând. Voi căuta în jurnalul meu din toți anii când aveam fericirea să-l auzim şi să apropriez tot ce am consemnat

---

[188] În taină (fr.).

acolo. Aş vrea să scriu o pagină de amintiri. Mai bine zis, aş vrea să pot fixa ce a însemnat pentru mine, pentru mulţi. Acum, când ştiu că în viaţa asta nu-l voi mai întâlni şi, chiar când voi asculta la radio sau la gramofon vocea viorii lui, acum s-a întins între el şi noi nepătrunsul, am un sentiment curios, cu două feţe: una tristă, dezolată, a lui *nevermore*, alta de o seninătate zâmbitoare a lui „totdeauna”. El pluteşte printre noi, nu ca melodie, ci ca izvorul însuşi al armoniilor şi melodiilor cu care ne fericea. Căci însuşi *sunetul*, pe care nu-l mai avea altul – nici chiar cei mai mari pe care i-am ascultat – avea timbrul sufletului bun, adică limpede. Era limpede şi era cald, nu e cuvânt să spună acest timbru unic al sufletului dominat de spirit. În quartetele lui Beethoven am avut această revelaţie şi lui îi datoresc o adâncă tămăduire a mea, după ce ai plecat tu. Când cânta Brahms, era sfâşiat în suflet, dar în ultimele quartete ale lui Beethoven, simţeai, vedeai cum biruie până şi acest lest sfânt al sufletului şi escalada spre cerul spiritului. El scrie în *à voix basse: mon ciel, la musique*[189]. Beatitudinea el trebuie s-o fi cunoscut când cuprindea în conştiinţa lui imensă imensitatea armoniei cosmice şi morale. Mă gândesc la el acum, îl realizez dormind senin printre flori. Dar nu mă opresc la această

---

189 Cu voce de taină: cerul meu, muzica (fr.).

imagine. Îl văd tânăr, drept, înalt, zâmbitor, izbăvit ca un centru de lumină al bucuriei. Aici pe pământ ni s-a stins vederii noastre un astru, dar el trebuie să lumineze în altă sferă, mai sus, de unde ne venise. S-a întors acasă, în patria lui adevărată. Când aud în jurul meu discutând amorul lui pentru Maruca, sau chiar discutându-se caracterul său, sau „Suvenirurile” că n-ar cuprinde decât puțin despre Țara românească (vezi Tutu) sau discuția că nu a dat lecții gratis cutăruia sau cutăruia (vezi Aimée) nici nu-mi mai dau osteneala să comentez.

13 mai

Am o poftă mare să lucrez, să scriu, dacă n-aş fi mereu întreruptă. Moartea lui G. Enescu m-a întristat foarte. Şi totuşi îl simt prezent. Toate cuvântările, articolele îl evocă mai mult sau mai puțin. Pot spune cinstit că din cele citite şi ascultate cea care mi s-a părut cea mai cuprinzătoare a fost cea a lui P[aul] Constantinescu şi a lui [Alfred] Mendelsohn[190]. Pe Ion D[umitrescu][191] nu l-am auzit. Articolul lui Mişucă Jora îl aştept azi. Dar oricât s-ar vorbi

---

[190] Paul Constantinescu, compozitor; Alfred Mendelsohn, compozitor.

[191] Ion Dumitrescu, compozitor.

despre el, nimeni nu-i poate cuprinde infinitul puterii creatoare din el. Ar trebui măsurată puterea lui, cu toate energiile sufleteşti pe care le-a stârnit, cu toată claritatea ce a săvârşit în nenumărate conştiinţe. Are, cum spune Goethe, harul lui Dumnezeu în tot ce a creat, ca un instrument divin, ne-a deşteptat spre o viaţă sufletească şi spirituală mai înaltă. Eu, una, îi doresc să fi *trăit* deosebirea dintre suflet şi spirit: sufletul e manifestare încă dincoace de divin, spiritul: scânteie divină, animatoare a materiei. Sufletul e încă un înveliş – subtil, poate nemuritor, dar numai în măsura în care e expresia directă a spiritului. Enescu spune că a scos muzica din inima lui şi a adresat-o inimilor. Frumos este ceea ce te creşte, te creează mai bun, mai limpede. Şi pe câţi nu i-a limpezit Maestrul nostru scump!

16 mai

Am isprăvit traducerea, sunt mulţumită de clasarea ei ca „artistică" şi parcă regret că mă despart de această muncă, minoră, e drept, dar care îmi organiza viaţa. Evenimentele par a lua o întorsătură nouă, îmbucurătoare. Când mă întâlnesc cu cei prea prudenţi, care nu vor să se avânte în nici o nădejde şi tot cântă a pagubă, nu mai discut, ascult,

dar nici nu mă las influențată. Nici nu mă încăpățânez ca Valérie tratând de idioți pe cei care nu gândesc ca ea. Aştept. Sunt atât de pătrunsă de credința că totul are un rost încât nu mă mai necăjeşte nici chiar gândul că trebuie să renunț să mai ajung cineva. Mă gândesc la ultimele luni ale lui Enescu. Oare putem noi, nişte gâze mici şi meschine, să înțelegem ce înseninare l-o fi cuprins, ce libertate spirituală l-o fi avântat până în sfere de care noi nu suntem capabili nici cu închipuirea! Acum mi-l închipui plutind pe valurile cele mai de sus ale firii, cele mai aproape de izvorul de viață. Peste trei zile, nu mai am nici ce să mănânc, dar nu mă îndoiesc că Dumnezeu are grijă de toate. E în mine aproape un fel de îndrăzneală de a înfrunta greutățile. Aş vrea să pot trăi după stilul meu, adică chibzuit. Dar Marietta mă târăşte în al lor. Veşnic aventurieri.

19 mai

Dragule, ieri lume de dimineața până seara – la 9 eram extenuată. M-am culcat. Sentimentul că Dumnezeu nu mă lasă a fost confirmat. Mi-a ieşit în cale Siegfried, surâzător şi amabil. Un om tânăr, în plină ascensiune şi eu o femeie bătrână, fără viitor. Un cuvânt spus unui director, un gest

spontan şi am putut da Mariettei pentru vamă[192] şi eu să trăiesc liniştită câteva zile. La E.S.P.L.A., ieri, întrevedere simpatică cu Zoe Dumitrescu[193]. Recunosc că sunt sensibilă la o simpatie respectuoasă şi plină de deferență. Conversație bună „pe nivel înalt” ca şi cum ne cunoşteam de când lumea, ne împărtăşeam convingeri. Treceau repetat – unii cu priviri scrutătoare –, pe urmă s-a asociat conversației H., şeful. Mi se pare foarte amabil şi vădit interesat, întrebând dacă mai vreau să primesc altă traducere. Dacă mi se oferă, o iau. E şi ăsta lucru în folosul culturii noastre.

23 mai

Dragule, zile liniştite pe dinăuntru, afară oarecum agitație. Vizită la „Patron”, la Lily Jora. Lume multă, nu am înțeles nimic decât sus, la Mişucă, unde mi-a citit lucruri foarte bune despre G. Enescu. Seara la Flo, cu fetele, simplu şi cald. Boala lui Ionel mă doare şi neputința de adaptare a Mariettei. Situație prea grea pentru ei, săracii. Ajută-mă, Doamne, să le pot procura doctoriile.

---

192 Marietta Sachelarie, sora Alicei Voinescu, primea pachete de la o prietenă din S.U.A.

193 Zoe Dumitrescu-Buşulenga.

30 mai

Ieri parastas pentru profesorul Hurmuzescu. Lume multă, toți oameni bine. Conversație în jurul evenimentului zilei: întrevederea din Belgrad. În mine se întărește convingerea că ne îndreptăm spre un *happy-end.* Viena a fost începutul. Toate privirile spre viitor. Cresc nădejdile. Doresc o destindere dominată de bucuria înfrățirii, a iertării, a înțelegerii. Am oroare de cei care doresc răzbunare. Nici chiar dreptate! Numai dragoste, care să transforme și pe cei mai răi. Utopie! Dar numai ea m-ar satisface. Filmul *La Chartreuse de Parme* splendid, am trăit ceasuri de vis frumos. María Casares m-a captivat. Prezența Marianei Murnu. O securitate în toate! Pe ea poți clădi și tot așa pe Rory. Mariana e mai rece în aparență, dar o simt vibrantă în adâncuri. Mare noroc am cu asemeni copii sufletești. Poate aceste simțiri îmi dau calmul în orice împrejurare.

16 iulie

Dragoste, nu pricep de unde atâta lene la scris, adică mai bine zis pentru reculegere, care mă face să nu mai scriu aci cu lunile. Că doar prilejuri destule de reflexiune în

jurul meu, care merită să fie consemnate. Dar trăiesc prea aservită ceasului, zbor cu el, mânată tot spre viitor de o nădejde mare, care mă face să trec peste momentele trăite, spre marele țel obştesc!

18 iulie

Ce ne poate aduce! Nu ştiu să discriminez în simțirea mea țeluri anumite, concrete. Totul se contopeşte într-o aşteptare de lumină. Acum m-a chemat la telefon de la E.S.P.L.A. Îmi încredințează spre control traducerile din Lessing ale lui Blaga. Înseamnă că au încredere în mine şi ca cunoscătoare de limbă germană şi cinste intelectuală. Mă bucură. E o muncă modestă, obscură, dar nu-mi displace. Răspundere şi ocupație serioasă. Ieri dejun la Mişu Jora – academician. Am avut impresia că-i foarte mulțumit. Jocul cu insigna de aur era al unui copil satisfăcut că i se recunosc meritele. El nu face compromisuri, spune ce are de spus: dovadă, scrisoarea plină de modestie, dar şi de fermitate pe poziții proprii. Exemplul lui dovedeşte că demnitatea, cinstea, veracitatea impun oricând şi sunt respectate. Sosirea „demnitarilor” emoționantă. Zilnic aflăm liberări noi, dar din nefericire, vestea morții lui Gheorghe Brătianu, a lui Taşcă,

prezumția dispariției altor prieteni bătrâni sunt foarte dureroase. Moartea lui Gheorghe Brătianu ne lovește crunt; era o mare nădejde a Istoriei noastre și *era un om.* Tare mă tem că și Tilică [Ioanid] este printre cei morți. Dau să caut în mine izvorul responsabilității pentru nenorocirile noastre și simt că e în noi toți.

Cum am putut să mai dormim și să mai râdem și să ne mai bucurăm, când lângă noi se desfășura atâta suferință? Dragule, sunt convinsă că nimic nu se întâmplă fără voia lui Dumnezeu și că martirii au ispășit ca mucenici, răscumpărând păcatele mulțimii inconștiente. Cum să reacționez în fața simțământului deznădăjduit că omenirea e încă sălbatică? Ce pot face în sectorul meu redus de viață ca să tămăduiesc pe cei crispați în negativitatea lor? Dragule, nu-mi vine să mă mai gândesc la altceva. Ajută-mă să cred atât de intens încât să nu deznădăjduiesc de neamul omenesc. Cum trebuie să-l fi iubit Iisus, și cât trebuie să fi suferit înțelegând cât este de impenetrabil luminii acest neam de tină ce suntem! Sunt tristă.

19 iulie

Vestea stării nenorocite a celor întorşi din Sighet – moartea multora, lipsa totală de ştiri de la alții ne întunecă soarele nădejdii ce ar trebui să lucească acum. Poate şi simțământul bătrâneții care nu mai dispune de suficientă energie pentru a fi activă în adevăratul sens al cuvântului. Nici măcar intim nu mai resimt impuls spre acțiune. Doar la birou, scriind şi citind, mă simt în stare să folosesc. E timpul să intre în arenă cei mai tineri, cu puterea lor, cu perspectiva lor, cu viziunea lor despre viață. E drept că atunci când stau în fața celor deprimați, parcă se urcă în mine un flux de vigoare. Am scăpat de scepticismul care mă mina la Costeşti. Dar mă îndoiesc despre oameni. Mă tem că vor începe „țigăniile politice" – vina va fi desigur a noastră, a celor care le vom răbda. Trebuie o mână puternică, înțeleaptă şi generoasă, o viziune largă ca să orânduiască pacea, dar aceasta nu se poate realiza decât între egali, altfel e supuşenie, e sclavie. Obediența față de Dumnezeu-Tatăl este cerută de Dumnezeu, din partea fiilor săi. Dar suntem noi capabili de Dumnezeu? Numai cu ajutorul lui Iisus.

Încerc să-mi închipui ce se petrece la Geneva. Dar nu mai izbutesc să mă emoționez. Altădată aş fi plâns de emoție la gândul că acum se străduie sincer patru oameni

să facă pace în lume. Acum, când ştiu care este realitatea suferinței, nu mă mai pot lăsa prinsă de emoția unor evenimente de departe. Noi ştim acum ce bestie poate fi omul, iar ei de acolo, pe lângă noi, au rămas nişte copii fericiți care pot crede în omenie. Ştiu ce grea sarcină ne revine: să creştem pe oameni spre adevăr.

21 iulie

Ziua de ieri a fost bogată. Dimineața la Biserică şi apoi la Alecu N. Am rămas uimită de noblețea acestui suflet încercat, de adâncimea lui, de limpezimea minții şi a inimii. Asceza prin care a trecut cinci ani l-a sublimat, l-a esențializat. Gândul este puternic, ager, dezlegat. Memoria mai vie ca oricând. Efectul „postului" de toate gradele este uimitor. Dacă toți au atins acest grad de nobilă umanitate, atunci trebuie să înțelegem că încercarea grea a fost spre binele nostru românesc. Veştile de ieri nu m-au zdruncinat, poate tocmai din pricina acestei întâlniri. Acum patru ani cele două vise cu Tilică ar fi trebuit să mă convingă că sufletul lui e în jurul nostru. Acum el a murit şi mi-aduc aminte cum la Jilava mi-a apărut calm şi tăcut. Discuțiile de la Geneva par că ne neglijează. Dar cine ştie dacă din această întorsătură nu se nasc Statele Unite ale

Europei? Dumnezeu lucrează pe căi nouă necunoscute. Cum spune Goethe: „Celui care are dreptate şi răbdare îi vine timpul”.

Duminică, 24 iulie, orele 12 noaptea

Dragule, simt nevoia să scriu aci pentru a-mi limpezi sentimentele. Cu toată încrederea că dreptatea trebuie să triumfe, citind comunicatul ultim de la Geneva, nu pot să nu constat că cei mari păşesc peste viața celor mici cu destulă dezinvoltură. Nu mă îndoiesc că problema noastră s-a pus şi că a fost chiar apărată de Occident, dar, pesemne, pentru interese mai largi, am fost iar sacrificați, adică lăsați să mai răbdăm în lipsuri şi spaime. Țin piept celor „dezumflați”, dar în mine sunt totuşi dezamăgită. Nu acuz – ca alții –, înțeleg că cei care nu ştiu ce e mizeria nu-şi pot închipui că zeci de mii, sute de mii de oameni trăiesc cumplit de greu şi că ei, care sunt liberi, nu pot realiza ce suferă cei din puşcării, umilința, dependența care degradează până a stinge şi nădejdi şi doruri în generațiile tinere. Ca să nu mai vorbim de durerea sfâşietoare de a vedea cum, puțin câte puțin, mulți din cei în al căror caracter credeai „se lasă atraşi” şi fără să ştie trec de partea celor tari, uitând de suferințele celor slabi.

Azi am susținut cu putere că totul va fi bine, că lucrurile se vor îndrepta spre o destindere. Nu ştiu de ce acum, în timpul rugăciunii, mi s-a strecurat în minte o adâncă îndoială. Oare ridicarea cortinei nu va rămâne, ca până acum, numai pentru cei favorizați? Oare cine ar putea pleca şi reveni acasă? Recitesc comunicatul: sunt reticențe cu privire la timpul pentru realizarea acestor schimbări. Nu, dragule! Nu trebuie să mai sperăm mult de la bunăvoința oamenilor, ci numai în mila lui Dumnezeu. Vreau să mă urc sus, în Foişor, şi să-mi îndrept atenția spre stele, spre ordinea cosmică, vreau să scap de hula asta obositoare, cu mişcare scurtă, agitată pe care navigăm. Sunt groaznic de decepționată. Oare românii care luptau pentru liberarea țării în Occident ce vor fi simțind acuma? Ce fericită e Austria! Şi de data asta: „Felix Austria!”. Iar noi, veşnic umiliți, puşi la coada mesei. Nu doresc revanşă, doresc numai împăcare, dar să fim toți cei cumsecade umiliți şi tratați ca robii? E miez de noapte. Te las, adică mai bine zis te aştept.

30 iulie

Dragule, trec zilele vertiginos. Mă otrăvesc discuțiile în jurul Genevei. Îmi revelă inconsistența sufletească a celor

mai mulți, care se mişcă frunze în vânt! Constat în cei „superiori”, care nu vor să-şi mai facă „iluzii”, orgoliu care îi înăbuşă şi le taie orice drum spre mai bine. Recunosc că nu trebuie să te refugiezi orbeşte în nădejdi iluzorii, gest comod şi leneş de a te scoate din orice răspundere, din actul *suferinței*, dar trebuie eroismul acceptării unei realități pe care nu o poți înțelege, care contrazice nevoile tale de bucurie. Lucrez la confruntări de traduceri, îmi place, sunt oarecum utilă. Şi azi când am dus pe *L'abbé Aubin* de Prosper Mérimée, am explicat ce nu înțelesese Grigorescu şi nici traducătorul şi mi-a făcut plăcere să le deschid capul. Poate, totuşi, puțin – pentru superioritatea generației mele, de care aceşti tineri şi-au cam pierdut respectul. E răcoare, aminteşte a toamnă. Nu aştept nimic precis, aştept viața.

12 august

Dragule, trece vremea nebuneşte. Am de lucru – modest, dar mă ajută. Sper să mai iau o traducere. Mă lupt cu cei sceptici, dar e zadarnic, fiecare îşi face singur bine sau rău. Nu vor să spere, din trufie, nu vor să fie „proşti”. Am ajuns la momentul când îmi zic că nu pot ajuta cu sila. Ieri plictiseală în tramvai: mahalagioaica mă ataca pentru

că port mănuşi. M-a uns pe suflet intervenţia unui lucrător şi a unei femei din popor: „Ce ai cu dumneaei, aşa a fost obişnuită toată viaţa”. Le-am mulţumit, dar simptomul e trist. Simţeai că răutatea e învăţată pe dinafară şi cum răsuna invidia din glasul ei piţigăiat. Nu mănuşile mele au înfuriat-o, ci tonul meu. În sfârşit, vom mai avea multe de înghiţit. În schimb, miercuri seara, la Maricel Holban cu Berza şi E. Lăzărescu, atmosferă bună, blândă, omenească. A fost o compensaţie. Mă îngrijorează ochii. Încep să nu mai văd dacă nu-l închid pe cel drept. Iar cel stâng e veşnic inflamat! Sper, sper, sper. Va veni cu încetul, dar va veni momentul!

23 august

Dragule, azi 11 ani scriam într-o stare exaltată... N-am avut curajul să recitesc. Murise doamna Sabina Cantacuzino, îmi amintesc amestecul de dezolare şi de nădejde din mine. Sunt aceeaşi, dar mai în pianissimo. De vreo câteva zile mă scrutez: s-a furişat în mine o melancolie pe care nu mi-o explic. Nu grija materială mă întristează, văd că la E.S.P.L.A. mă preţuiesc şi îmi dau destule confruntări, chiar traduceri. Mă întristează mai mult iluziile neîmplinite. Se prelungeşte prea mult calvarul

celor din închisori. Speram la o amnistie. Ieri m-a apucat un dor ascuțit de Paris şi Pontigny. Totuşi îmi dau seama că ceea ce mă fericea atunci – viața artistică şi intelectuală – îmi apare azi ca bucurie insuficientă. Azi mare mişcare pe străzi, nu am nici măcar curiozitatea să privesc.

17 septembrie

Dragule, am ajuns nesuferit de leneşă cu scrisul jurnalului. Nu doar că nu ar fi lucruri foarte însemnate de comunicat – şi private şi publice. Acum întâlnirea de la Moscova. Nu ştim tot. Pe de o parte ne dezumflăm, pe de alta ne hrănim cu iluzii şi imaginație. Totuşi cred într-o destindere, dar simt că întoarcerea la normal e foarte lentă, panta aproape nesimțită. Mă cuprinde şi pe mine depresiunea generală. Am fost la expoziția lui Luchian, Tonița. Frumos. Primul – interesant, gândeşte, se indignează, condamnă. În pânzele lui Luchian e beatitudine îngerească. Ar putea spune şi el „cânt ca păsările". Te mângâie pe suflet. Asta e frumusețea. L-am întâlnit acolo pe Vladimir Streinu, foarte prevenitor şi cald. N-am mai ghicit nici o urmă de tulburare în el, s-a liniştit, precum s-a liniştit şi T. A fost o tulburare de primăvară. Ar fi păcat să fi rămas ranchiună în ei, ar trebui să-şi fie

reciproc recunoscători. E toamnă. Luni sunt 40 de ani de când ne-am cunoscut. Poate melancolia mea izvorăşte din acest simţământ. Citesc pe *Faust* al lui Blaga, i-aş fi fost de folos dacă-l confruntam eu. Sunt cuvinte absolut inutile, necorespunzătoare, pe alocuri. Eu mi-am permis schimbări în *Nathan*, pe care se pare le-a primit. *Laokoon* foarte, foarte frumos. Întâlnirea cu Blaga foarte plăcută. Prezenţa unui creator e bună, te însufleţeşte şi îţi dă puteri. Cred că şi el s-a bucurat să ştie că eu revăd opera lui. Acum aştept noi lucrări. Sper să nu fac rău, nu numai fiindcă acopăr astfel nevoi urgente ale mele şi ale altora, dar fiindcă din umbră lucrez şi eu la îmbogăţirea culturii la noi. Trebuie să mergem înainte, nu se poate continua cu ţâfna.

20 septembrie

Dragule, ieri am fost la tine cu Mariana. Sunt patruzeci de ani de la nunta noastră şi optsprezece de la moartea lui Colea. Nu realizez prea bine ireparabilul. Totuşi, chiar dacă nu ne vedem, comunicarea nu e întreruptă. Duminică am scris prefaţa la versurile Marianei Murnu. Am avut impresia că tu m-ai inspirat, de aceea te-am iscălit şi pe tine. După-amiaza la Valenţa [Boteanu]. Erau

Lily [Teodoreanu], Florica [Musicescu], Maricica, Lizeta, Mariana. Florica blândă, caldă, solidă, pozitivă. Atmosferă politică stagnantă. Am impresia că totuşi este o destindere lentă. Liberarea prizonierilor germani ca şi a deţinuţilor din U.R.S.S. sunt evenimente importante, dar lumea e prea obosită ca să sesizeze sensul lor. Caut în jurul meu oameni care să vibreze puternic, să ajute viitorul să învie. Nu întâlnesc printre cei din jurul meu. Îmbătrânim.

23 septembrie

Dragule, am cumpărat acest caiet ca să-mi scriu zilnic impresiile. Să vedem cât mă va ţine hotărârea. Azi lucru bun, dimineaţa, la *Antigona.* Cursă în oraş, întâlnire cu Ion Manu. Îmi face plăcere să constat bucuria unor oameni bine la vederea mea. Optimismul lui m-a dinamizat. Am putut să fac şi eu lui Jenel puţină plăcere şi să-l mişc, să-l fac să se resesizeze. Îmi dau seama că nu eu, ci Altul lucrează prin mine.

Valérie schimbată mult faţă de Marietta şi, în general, mai binevoitoare. Aşteptarea unei bucurii ne face mai buni. Ieri, conversaţia cu Virginia la telefon, cam aspră. Dar nu pot suporta intenţiile tulburi. Prea e influenţată de toţi şi nu ştie ce vrea. Nu înţeleg cum nu judecă limpede

să-şi vadă greşeala imensă şi cum poate spera sau, mai bine zis aştepta, ca un drept, gestul celuilalt. Ioana C. are dreptate: e ceva în ea care nu se potriveşte. Voi mai cugeta la acest caz nenorocit, ştiu că pe plan moral tatăl e obligat față de copil. Dar trebuie să fi consimțit şi el la venirea copilului. În cazul de față, altfel stau lucrurile. Un proces ar avea un iz de şantaj. Dragule, arată-mi tu cum trebuie s-o sfătuiesc drept. Te iubesc. A. a ta.

16 octombrie

Dragule, nu de lene n-am scris, ci de sfârşeală, adică n-am mai simțit nimic de seamă în jurul meu. La 8 octombrie am fost *crushed down*[194] de oboseală fizică şi morală şi de toate. Sunt obosită de mine, de viața atât de monotonă, de lipsa de nădejde adevărată. Mă fac că sper, dar ce fel de nădejde e una scurtă ca aceea îngăduită anilor mei? Iar ce pot nădăjdui pentru cei tineri? Ce se vede la orizont? Mai ales ce a mai rămas în ei ca putere de clădire a unui viitor frumos? Am impresia *că tot ce spera generația mea era atât de ieftin! Glorie, bogăție, situație* – toate acestea nu sunt țeluri care merită strădania. Dragostea? Poate singura iluzie ce merită efort – dacă, fireşte, crezi încă,

---

[194] Căzută la pământ, distrusă (engl.).

cum credeam noi! Am impresia că cei tineri nu mai fac din ea decât un fel de distracție ca oricare alta. Îmi dau seama că am ajuns în halul de goliciune intimă de când trăiesc numai ca să muncesc, nu să creez. Câtă vreme puteam scrie de-ale mele – bune, rele, cum erau – mă simțeam altfel. Nevoia de a câştiga bani ca să am cu ce trăi mă avilizează[195], îmi ia zile întregi de salahorie. Căci traducerea te amuză un timp, dar *à la longue* e salahorie. Dacă va vrea Alex să mai ia una pe numele lui, îl las singur, mie îmi ajunge, mai ales dacă Ionel capătă pensie. Vreau să mai scriu ce am şi eu de spus.

Azi-dimineață la slujbă, la Boteanu, foarte frumos, m-am recules bine, dar nu pot scăpa de amintirea tristă: tu pe catafalc. M-a luat D. Buzdugan la atelierul nevestei lui, întâlnirea cu Missir, toți, în atelier, în fața statuii lui G. Enescu. Uimitor de asemănător şi poziție frumoasă, *gelassen*[196], cum l-am văzut adeseori. O placă, el şi Nemihiu, am plâns. Nici nu ne dăm seama ce am pierdut! Se vor mai naşte artişti români – să ne dea Dumnezeu – dar ca el, cam greu! Am impresia. *Je ressens la perte du*

[195] De la fr. *avilir*, aici cu sensul de a înjosi, a degrada.

[196] Destins (germ.).

grand maître comme une nouvelle humiliation de notre pays[197]*.*

29 octombrie

Dragule, sunt zile splendide de toamnă, dar eu trăiesc într-o amărăciune care mă minează de când nu mai cred în scăparea țării noastre de sub protectorat străin. O fi având nevoie de strunire, se prea poate, dar mă simt înjosită să trăiesc, să fac parte dintr-un neam obidit. O fi şi din propriile lui greşeli. Se plătesc lichelismul şi uşurimea, dar tot lichelele şi uşuraticii, care nu se jertfesc, ci jertfesc pe alții, sunt mai tari. Poate nu o fi nici atât, poate că nu se simt nici ei fericiți, dar grozăvia este că nu virtutea biruie, ci prudența şi egoismul. Cu atât mai rău! Altădată făceam prostia să cer socoteală lui Dumnezeu, eram ridicolă. Nu El e vinovat, ci noi, oamenii. Legea firii e *adaptarea*, adică compromisul. Cine îndrăzneşte să se opună, încercând să se ridice în alt registru, să plătească. Ce o fi „dincolo"? Desigur, comprehensiunea ordinii superioare, pe care în condiția actuală nu o cuprindem. Suport cu răbdare umilința personală, dar înghit greu,

---

[197] Resimt pierderea marelui maestru ca o nouă umilință a țării noastre (fr.).

adică nu înghit deloc, batjocura celor puternici cu cei mici. De ce au stârnit atâția oameni tineri la rezistență fără rost? De ce au făgăduit ce nu puteau împlini? Pentru ca să zvârle apoi un neam întreg, ca un os bun de ros, în timp ce ei se pot retrage. Scârba mi se dilată pe plan istoric şi mondial! Nu mai merită să mai trăieşti. A trăi, a lupta. Să lupți pentru ce? Când nu mai e scăpare? Să semeni în suflete credința în valori care te duc la pierzare?

Nu. Dacă trebuie s-o mai duc mult aşa, apoi voi predica *adaptarea.* Trebuie, pesemne, început iar de la început, de la copilărie strunită *gezüchtigt*[198] ca să crească generații cu adevărat capabile să se libereze. Faptul că suferim şi ne abatem şi ne sufocăm e semnul că n-avem răsuflarea internă. Nu am izbutit să trăiesc pentru a trăi, pentru a asculta de o poruncă superioară. N-am izbutit încă să mă dezbar de țeluri externe. Sunt în mine o dezolare, un pustiu şi cu un sâmbure de răzvrătire. Satanică? Nu. Căci nu mă răzvrătesc împotriva Domnului, ci împotriva omului din mine, care nu ştie nici să primească condiția de animal, nici să triumfe în jertfirea animalului de sine.

Ce fericit era ieri Costică Timofte că pleacă acasă! Acum e pe drumul de la haltă. Mă bucuram pentru el, pentru părinți, pentru toți oamenii simpli de la țară, singurii care

---

198 Pedepsit, educat sever (germ.).

trăiesc sănătoşi, nu *zweideutig*[199]! Sunt singurii pe care îi invidiez şi singurii în care mai cred. Ce m-ar bucura acum? Un zbor cu aeroplanul sus, sus, să văd pământul de sus. În loc de asta, îmi înfund mintea în texte străine de mine – şi stilizez!

A apărut *Kohlhaas*! Icoana muncii mele actuale: format meschin, hârtie proastă, cost modic, ca de bibliotecă pentru toți, tipar urât, şi numele meu, A. Voinescu, pe jumătate camuflat, ca ruşinat! Orgoliu? Nu. Nu sunt rănită în orgoliul propriu, ci în mândria unei generații. Nu mă pot văita, la E.S.P.L.A. sunt colosal de gentili cu mine. Mă vait de pustia şi incapacitatea celor ca mine. În loc să fi conlucrat pe față cu actualitatea, care va duce la ceva – nu ce am gândit noi, dar la ceva real, ne-am aşezat prin colțuri spunând nu, şi acum robotim ca şobolanii. Ar trebui să am curajul să sparg cu piciorul un trecut de om delicat şi cinstit, să intru în arenă pe față, cu cinism şi, făcând un mare compromis, să intru iar în curentul mare al vieții. Ce idei de femeie de Renaştere?! Şi eu nu sunt în stare să jignesc o muscă. Pfui! Încaltea ştiu că virtutea mea e o slăbiciune şi mă simt şi vinovată de a fi antrenat pe alții pe acest drum care nu duce nicăieri. Dacă s-ar moşteni virtuțile, ar fi de înțeles jertfa unor vieți. Dar

199 Ambiguu (germ.).

fiecare începe *da capo.* Ameliorarea rasei spirituale? *Avec ça!*

Singurii sănătoşi sunt țăranii, pentru că ei sunt cu picioarele pe pământ şi cu sufletul smerit față de Dumnezeu. Dragule, azi sunt amară. Dar tu iubeşte-mă. A. a ta.

11 noiembrie

Dragule, m-am sculat din somn ca să-ți scriu. Prea neglijez să scriu în acest caiet şi-mi închin toată vremea traducerilor. Muncă minoră şi cu efect de morfină. Toate aceste zile din urmă n-am izbutit să-mi recălesc nădejdea în vreo schimbare în bine. Parcă mi s-au luat vălurile de pe ochi şi văd realitatea aşa cum este, cu promisiuni pe termene lungi şi pe pantă uşoară. Îmi dau seama că am trăit iluzia unei logici şi etici istorice. Trebuie să primesc realitatea; să înghit nedreptatea universală, cruzimea, indiferența, lipsa de sancțiuni pentru crime împotriva umanității, şi minciuna erijată în mijloc legitim de trai. E o grozăvie morală! Trebuie să înghit această realitate şi să-mi iau gândul că voi mai apuca zile când valorile vor fi puse la loc. Se vor aşeza, desigur, dar altele, sau altfel. Înțeleg ce copilăros am judecat şi m-am comportat. E

dureros că nu sunt singura. Atâția oameni tineri şi-au închis viitorul din acelaşi idealism visător. Am văzut pe Ion P. şi pe Ion Cara. Unul calm şi voios, om de acțiune, se va înrola lucrător cu ciocanul şi se va bucura de viață, în orice condiție va trăi, celălalt, frânt, a renunțat la viața lui, dar nu la viitor. Tineri amândoi, nu pot decât să le urez cât mai multă credință în Bine. Veştile sunt alarmante, nu se înțeleg pe punctele esențiale, vorbesc de destindere, dar se încolțesc şi pe noi ne strivesc. Ritmul e prea lent pentru nevoia sufletului individual, nu mă îndoiesc că peste 20-30 de ani lumea va fi aşezată într-o ordine socialistă-comunistă şi că teroarea fiind biruită, oamenii vor fi poate mai fericiți decât am fost noi. Dar, atâta vreme cât domnesc frica şi spaima şi teroarea, nu pot crede în mai Bine. E foarte greu să trăieşti fără iluzia mai binelui apropiat. Îmi zic adeseori: „Nu eşti adevărată creştină! Dacă ai fi, ai crede ferm că Dumnezeu nu ar permite toate acestea dacă nu ar fi spre binele nostru”. Uneori *cred* că totul are un rost superior şi că această durere ar trebui să ne bucure, că venind de la El, ar trebui să simt mai aproape Providența în asemeni încercări, care altfel ar fi halucinant de nebune. Ar trebui să mă bucur de suferință ca de semnul unei acțiuni de dincolo de noi asupra noastră, pentru a ne trezi într-adevăr. Bucuria nu trezeşte,

ci este starea împlinirii. Ca să ajungi la ea, trebuie să treci prin trezie. Toți cei tineri vin să se îmbărbăteze la mine. I-am hrănit cu nădejde, constat că trebuie să-i împac acum cu realitatea. M-am tot întrebat, pentru ei: „Încotro?”. Mi-au răspuns: spre spiritul liber de care suntem capabili. Dar acesta nu se leagă de nici un țel trecător, chiar de nici o valoare socială, pentru care noi jertfeam insul din noi. Patria, datoria imediată, virtutea, onoarea, toate-s țeluri trecătoare. În fond nu e decât un singur țel absolut: spiritul, adică libera putere creatoare. Binele, Răul? Numai în funcție de această putere. *E bine* că te liberează.

E rău ce te ține încătușat, fie chiar de cele mai lăudate şi lăudabile țeluri.

Dragule, am simplificat tabla de valori. Sau, mai bine zis, am subordonat-o valorii supreme: *a fi adevărat*, adică liber de orice legătură afară de cea de apartenență în Dumnezeu, în Duhul liber. Ce copilăroase îmi apar acum strădaniile spre alte țeluri. Dar te poți libera cu duhul, dacă nu ai trecut prin etapele virtuții şi n-ai trăit smulgerea treptată din toate aceste opriri? Mă simt uneori groaznic de superficială, adică plutind la suprafața gândului şi neadâncindu-mă în suferință, de care fug ca de dracu.

Mă socoate lumea foarte religioasă, şi eu nu sunt capabilă de vreo reculegere adâncă, spirituală! Mă opresc cu plăcere în intelect şi în estetic. La ce bun această analiză? Acte, fapte, fapte, fapte de libertate, astea te „înfiinţează”. Pui drag, te las, ca să mă scol mâine la timp şi să m-apuc iar de salahorie! Şi eu vezi că mă complac în ea, e anestezicul cel mai eficace. Nu mă uita. Te iubesc. *A.* a ta.

14 noiembrie

Dragule, stau lungită după o zi de ameţeală, probabil din ficat. E ceaţă, umed, timp bun de lucru. Nu prea am lumină bună. Salahor! Dar e bine şi aşa: „Totu-i bine, totu-i bine, morţii ară pentru mine!”. Ieri v-am chemat aproape de mine. Vă speram pe aproape. Nu mai pot sau nu mai vreau să mă întristez de lucruri pe care nu le putem nici stăpâni, nici măcar înţelege de-a-ntregul. E foarte greu de suferit o umilinţă generală şi a purta grija multora. Dar pesemne asta ne trebuie pentru a ne coace. Acum vorbă la telefon cu Virginica. E o impenitentă iluzionistă. Te las, dragule. Te iubesc. În aer pluteşte o nădejde, eu nu mai cred decât în destindere lentă. Te iubesc. *A.* a ta.

16 noiembrie

Dragule, aştept pe Doctoraşu, *retour de Moscou*[200]. M-a apucat un parapon din pricina vieții meschine ce o ducem mulți, şi în realitate am dus-o şi altădată. Reculegându-mă în fața lui Dumnezeu, recunosc că mi-ar fi plăcut o viață elegantă, chiar de muncă, dar elegantă şi bogată – frumusețe, generozitate, largheță. Nu mă cert cu nimeni că a fost altfel, ci cu mine însămi, care am greşit în totul, parcă nu mi-aş fi cunoscut firea. Începând cu refuzul de a face teatru, cum ar fi vrut tata şi mama, apoi prin refuzul de a pleca după doctorat în America, apoi de a fi răbdat atâta în căsnicie, fără să te fi lăsat sau să fi obținut o schimbare în purtarea ta. În fine, în ultimii ani când puteam ajunge departe, dacă făceam ce au făcut alții, tot atât de cumsecade. Şi totuşi de compromis n-am scăpat, dar pentru a fi salahor în loc să fiu arhitect. Ştiu că „le pare rău” multora că am iscălit o traducere. Am căzut şi de pe piedestal şi asta fără nici un folos pentru mine, ci numai pentru alții.

Recunosc că Marietta, fără să vrea, m-a silit de multe ori să fac lucruri împotriva voinței mele, ca atunci când l-am luat pe Jean Paul la mine, recunosc că sunt o slabă,

---

[200] Întors de la Moscova (fr.).

măcar că din compătimire şi devotament. Nici în credința mea nu sunt solidă, mă las stăpânită de prejudecăți. Mă răzvrătesc uneori, dar zadarnic.

26 noiembrie

Dragule, dragule, e ziua ta.

Aştept pe Mariana să mergem la tine, adică la locul simbolic al tău, căci tu eşti aci. Eşti aci şi poate te plimbi şi departe, ca un om liber. E o zi de iarnă, suflă vântul, acoperişurile sunt albe, cerul e de plumb. Totul vorbeşte de iarnă, de greutăți, de apăsare. Şi eu, cu toate porțile închise, mă simt liniştită, ca de o certitudine. Nu ştiu dacă aştept ceva bun, cum aşteptam până acum, cred că nici nu mai aştept. Nu mai sunt atentă decât la actual şi-l caut să-l asimilez *tel quel*[201]. Sunt şi mici, ba chiar *mari* bucurii: se întorc prietenii. Fericirea din fața Rheei că e Titi iar acasă este o mare bucurie. Ce s-o mai întâmpla cu noi nu ştim nimeni, dar ştiu că totul e spre binele nostru. Educație draconică, doar o ieşi ceva din asemenea strunire. Pe de altă parte, mulți au plecat la Moscova, între alții, Dan Nasta. Cred că a plecat şi Ion Dumitrescu. Aproape că îi invidiez. Au de văzut multe şi, fără îndoială,

---

[201] Aşa cum este (fr.).

de învăţat multe. Lumea se schimbă. Evenimentele din India, din Egipt şi Maroc dau mult de gândit. Nu mai cred că S.U.A. şi aliaţii au iniţiativa. Fiecare zi se pierde teren, îl câştigă cealaltă partidă. Nu mai discut fiindcă mă enervez zadarnic. Va trebui să luăm viaţa aşa cum ni se prezintă şi să o trăim cât mai adânc posibil. Alergarea după juisenţă e o socoteală greşită. Singurul drum deschis spre libertate este pe dinăuntru. Poate că această strânsoare tocmai pentru asta ne-a fost impusă.

Titi a spus, se pare, că *îi e greaţă de atâta fericire*, îl înţeleg perfect. S-a obişnuit în climatul aspru în care se trăieşte esenţial, acum i se pare că se fărâmiţează.

6 decembrie

Dragule, nu ştiu ce m-a întrerupt acum zece zile. Între timp am fost bolnavă: salt de tensiune. Am trecut prin mare angoasă joi noaptea, mă simţeam în pragul catastrofei. Mulţumesc lui Dumnezeu – şi vouă – că mi-aţi stâmpărat năvala sângelui în creier. Trei zile culcată, regim de fructe. Dacă nu ar fi venit lume, ar fi fost şi mai eficace. Am mare nevoie de linişte, adevărată linişte, pe dinafară şi pe dinăuntru, ca să mă pot reculege. Azi, după Biserică, am recitit din Jurnalul de la Costeşti – momente

tragice. Azi-noapte mă gândeam la trecut şi recapitulam etapele de la care drumul mi se înălța. Puşcăria a fost un examen suprem, sper că nu mă mai aşteaptă altul! L-am trecut foarte mediocru pentru că *nu i-am înțeles sensul* decât după ce am scăpat şi mi-am regăsit libertatea. Sunt grozave metodele divine de a ne creşte! M-aş ruga fierbinte să nu mai mă puie la altă învățătură, de nici un fel. Să mă lase o mediocră. Acum constat chiar că mă răsfață. Viață monotonă, cu bucurii mărunte, fără să mai mă zbat în nădejdi mari. Clipa. *Carpe diem.* Se învăluie sensul vieții, dispare, dar lucrurile din jur apar mai limpezi. *J'ai tout abandonné à Dieu. Qu'il dispose – moi je ne me propose même pas.*[202] Vreme ideală, rece, dar soare radios. Mulți Sf. Neculai în urmă apar pe câte o latură, dispar apoi în fluviul vieții. Dacă aş auzi în jurul meu strigăte de bucurie ar fi mult mai bine. Nici nu pot caracteriza starea mea actuală – nu e nici nepăsare, nici insensibilitate, e poate *oboseală.* Te las. După-masă la Aurora. Din inimă A. a ta.

---

[202] Am lăsat totul în voia Domnului. Să hotărască El, eu nu-mi mai propun nimic (fr.).

31 decembrie

Dragoste, au trecut multe evenimente care au avut repercusiune în sufletul meu, nu am scris aci fiindcă mă apucă un fel de lene când e vorba să exprim ceea ce simt. Tu mă ştii, iar cine ar citi mai târziu aceste dovezi de cum se trăia la noi vremea noastră poate tot nu va înțelege. Îți scriu culcată, aştept pe Mariana Murnu şi pe Doctoraşul care s-au anunțat. Nu mă simt bine deloc. Şi e o tristeță vagă în mine, poate o aprehensiune. Veşti bune, sper într-o destindere, deşi declarațiile sunt aspre. Pui mic şi drag, mă doare inima şi mă simt prost – nu ştiu ce am. Poate ne vom întâlni curând? *À la grâce de Dieu!* Te iubesc. A. a ta.

Il y aurait bien des choses à écrire, mais il vaut mieux se taire. J'ai souffert de certaines lettres, je ne comprends pas, mais je ne juge pas. Que Dieu nous pardonne tous car nous ne savons pas ce que nous faisons. Chéri![203]

1956

[203] Ar fi multe de scris, dar e mai bine să taci. Am suferit din cauza anumitor scrisori, nu înțeleg, dar nu judec. Dumnezeu să ne ierte că nu ştim ce facem. Dragule! (în fr., în orig.)

9 februarie

Dragule, azi mi-am făgăduit să scriu zilnic aci impresii, fapte, evenimente, gânduri. Mă risipesc în lucru mecanic, de traducere. Nu e uşor, e uneori interesant, ar putea fi chiar de importanţă pentru cultura noastră. Alex. e foarte minuţios şi asta e bine. Am prins amândoi gust la această meserie umilă. Zilele trec vertiginos, cu lucrul, cu vizitele serale ale Mariettei sau câte ale unor fete de-ale mele. Citesc prea puţin, aş dori mai mult. Întâmplarea lui M[ircea] Ş[eptilici] m-a bulversat. Steluţa e de o duioşie de copil. Sper, am chiar intuiţia, că lucrul se va rezolva repede, altfel ar fi tragic, săracii copii! Sunt mereu cu gândul la ei. Cum caut rosturile superioare ale întâmplărilor, aci nu înţeleg ce mai e de purificat, de plătit!

Dar ce ştim noi! Azi, spre seară la Natz. M[ănucă] C[iomac] a citit din cartea lui despre Enescu. Era profund mişcat. Scrie frumos şi documentat. Ne-a ridicat pe un nivel înalt şi nobil uman. Intervenţia C.F. la care s-a asociat şi Ş. Cioculescu m-a zgâriat pe suflet. Nevoia criticii *à tout prix*[204] – a găsirii de pete în soare – mă indispune. Şi am constatat că această nevoie se află la faimoşii raţionalişti puri. Tremura în vocea lor o pasiune

[204] Cu tot dinadinsul (fr.).

negativistă care m-a zbârlit pe dinăuntru. T[utu] G[eorgescu] a trecut pe frontul acesta, punând în discuție şi citatul lui Iorga. Erau doi titani de ai noştri în fața spiritului nostru, ne bucuram că ne ridicau pe culmile noastre proprii.

Glasurile criticilor m-au întristat pentru că am recunoscut în ele un defect al intelectualilor noştri, o racilă sufletească de care nici azi nu ne-am mântuit. Câteodată le dau dreptate şi celor care tot cer „eroi pozitivi" şi atitudine pozitivă.

Săptămâna trecută am văzut pe Părintele Gala. Un sfânt mult încercat. Cum sta lungit în fotoliu, redus la dimensiunile unui om mic, el, care era atât de falnic! Numai capul dureros expresiv, în barba de o albeață aproape nefirească, cu ochii trişti, trişti şi un zâmbet din altă lume, condamnat să tacă, el, marele orator! Am fost tristă şi totuşi o bucurie mare de a-l vedea că înțelege şi e foarte conştient. Mi-a ținut mâna tot timpul şi a frământat-o între degetele lui slabe, ca şi cum îşi punea la încercare simțirea. Iar privirea duioasă a Lenuței, dragostea cu care îl îmbrățişa mi-au încălzit inima. Mare lucru să ai un copil iubitor! Şi ginerele, un om minunat, şi coana Zoe, o sfântă! Ce viață spirituală bogată în casa aia, nu e de mirare.

Cela vous change[205] de atmosfera curentă.

Şi dejunurile la Aurora foarte simpatice. Mâine ziua mea, 10 februarie. Aş vrea să fie o reuniune simpatică. Aurora, drăguţă, mi-a cumpărat o tortă, poate şi vin. Nu ştiu dacă mai vine cineva afară de ea, Marioara, Marietta şi desigur Cella Fotino care nu uită. Mă bucur, deşi anii sunt prea mulţi pentru a mai fi sărbătoriţi. O babă, Stelule dragă! Tu ai rămas tânăr, când ne vom întâlni îmi vei spune, pe drept cuvânt: Babuşkina[206].

Îmi amintesc un 9 februarie 1914, la Tilică şi Elena, era ziua lui Ery, noi eram logodiţi. Am surprins atunci o privire adânc emoţionantă a lui Tilică spre Ery, care avea vreo 6 ani, mi l-a făcut şi mai drag. Eram mulţi acolo, era frumos, parcă ne-am mutat, de atunci, pe o planetă mai aspră. Era frumos pentru că eram tineri. Închid ochii şi revăd tot.

De ce nu pot să intru complet în realitate? E un fel de superficialitate esenţială în mine, plutesc peste realitate. Defect de structură, iremediabil. Nici când mă rog nu sunt absolut atentă la ce mă rog. De unde această incapacitate de concentrare totală? Flutur între senzaţii şi gând şi

---

205 Asta te schimbă (fr.), aici cu sensul de te purifică.

206 De la rus. babuşca, bunicuţă.

presimțiri. E o desprindere funciară din matcă. Dar la ce bun să mă analizez? Cred că am greşit la tinerețe, că n-am juisat de viață, n-am consimțit la animalul din mine şi, pesemne, asta a operat desprinderea care n-a fost totuşi în favoarea spiritualului exclusiv, ci a devenit un fel de hibriditate vitală. Complet absorbită sunt numai în fața frumuseții şi când pot să scriu ceva ce mă interesează. Atunci totul e mulțumit în mine şi parcă prind rădăcini. Nevoia de a comunica pe nivel înalt cu oamenii! Dragoste, cu tine mă înțeleg tot timpul. Vă iubesc pe toți şi aş vrea să vă simt lângă mine. Doamne! Fie-ți milă de noi toți, toți, laolaltă! Scapă-ne din ură şi fărâmițare şi rivalități şi deosebiri duşmănoase! Dragule, tu ştii ce mă rog zilnic. Te ador. Te iubesc. A. a ta.

14 februarie

Dragoste, a trecut un nou 10 februarie! Toți ai noştri drăguți, atenți. Frig de crăpau pietrele în casă, dar voie bună. Duminică ziua lui Nicu, dejun colosal. Constat că am ajuns foarte sensibilă la mâncare bună. A fost totul *exquis*[207]! Atmosferă plăcută, toți binedispuşi (cu un fundal de melancolie din pricina celor lipsă, dar eu vă

---

[207] Excelent (fr.).

simțeam prezenți). Ieri, luni, la Lala Tatos, cu Mimy [Spandonidi], Corina [Gheorghiu] şi Mariana [Murnu] – nu ştiu ce am avut că m-am dedat la amintiri din Spania, 1913! Vedeam totul cu ochii, fetele păreau transportate pe acolo. Azi am lucrat toată ziua, n-am ieşit nici la dejun. Pe balcon presimțeam primăvara. Seara au sosit Marietta şi Mircea [Şeptilici] cu Steluța. Mare, adâncă bucurie a revederii după sperietură. Ştiam de ieri că s-a întors, am început săptămâna cu vestea fericită. Un ceas simpatic, dar un fond de tristețe în noi toți. Oboseala spaimei? Tristețea că nimic nu e sigur în lumea asta? Suferința recentă a răscolit amintiri dureroase la trei din noi? *Kurz* şi *gut*[208], Maeterlinck are poate dreptate: *les grands bonheurs sont tristes*[209]! Ea era extenuată, el umbrit, Marietta melancolică, eu? Cum sunt de mult! Dragule, azi sunt 8 ani de când am fost scoasă de la Conservator. Ce încordare pe atunci! Eram cu 8 ani mai tânără! Simt că nu mai am puterea de rezistență fizică...

Urâtă-i bătrânețea văzută de aci, pesemne că de dincolo prezintă alt aspect. Dragule, te las, mă apuc să corectez la

---

[208] Scurt şi bun (germ.), cu sensul de scurt şi cuprinzător.

[209] Marile fericiri sunt triste (fr.).

Dombey[210], deşi e peste 10 seara. Te aştept într-o zi, te iubesc cumplit, aşa îmi veni să scriu, deşi nu are sens. Vă iubesc pe toți, îmi e dor de voi! Nu ne uitați. Te iubesc. A. a ta.

16 februarie

Dragule, mâine ziua lui Jean Paul. Aş vrea să-i fac o plăcere. Astă-seară vin de la concert. Foarte frumoasă balada lui Jora pe textul Marianei [Dumitrescu]. Totul suna din plin, din adânc, ca şi versurile. Muzică modernă, dar cu sens. E ceva de valoare, măcar că nu ştiu să mă exprim muzical, simt că e ceva „născut”. În schimb, miorlăiala lui [Anatol] Vieru nu mi-a plăcut de frică. Muzicanții spun că e ceva bun. Se poate! Dar pe mine m-a dus cu gândurile aiurea. Concerto-ul lui Paul Constantinescu tot cam „compus”, dar se simte vâna de simțire, chiar unde n-o fi întotdeauna inspirație. E un muzicant de rasă! Iar sfârşitul, Suita lui Enescu, a fost cu totul minunat. [Constantin] Silvestri a dirijat magistral. Ce poezie, ce diafan în *Amurg* şi *Noaptea pe lună* şi *Pârâul*! Ce bogată melodie şerpuieşte dedesubtul orchestrației!

---

[210] *Dombey şi fiul*, roman de Charles Dickens la a cărui traducere lucra Alice Voinescu.

Ascultam toți ca la Biserică. Tristețea că El nu mai este era blândă, dulce fiindcă sufletul lui suna printre noi, ne umplea cu lumea lui. Seară frumoasă. Întâlniri de oameni cunoscuți demult, cucoane gătite, frumoase, dar sala destul de goală. M-am întors cu Corina. Popas la Collas. M-am gândit la tine. Te iubesc. A. a ta.

9 martie

Dragoste, nu pricep de ce nu voi fi scriind aci zilnic! În fond trebuie să fie lenea de a exprima ceea ce simt foarte limpede şi pentru că stau cu tine de vorbă, la fiece întorsătură de gând şi de faptă. Evenimentele sunt prea multe şi se bat cap în cap, de nu le dau de rost! Pe de o parte, vizite, curtoazie, pe de alta, invective. Glubpaşale date afară ca slugi netrebnice! Nu mai înțeleg nimic. La noi? Mă întreb, precum cetățeanul turmentat: „Dar eu pe cine votez?". Şi mă voi duce, ca toți, duminică, şi voi băga un bilet în urnă, fără să ştiu, la adică, cu cine votez. Am ajuns să nu mai mă indignez, credeam că e bine, dar nu ştiu cine mi-a spus că e un simptom trist, că am ajuns la indiferența la care se căuta să fim aduşi. Poate. Pe de altă parte însă, creşte tot mai puternică credința că Dumnezeu ştie ce face. Nu e fatalism, e credință activă, de vreme ce

nădejdea e certă, nu mai fixez date, nu mai îndrăznesc să judec prin mine. *Je me résigne à Dieu*[211]. Aseară la Tanți [Georgescu] şi Nasty, Ricu, Cornelia, Zoe, Flo, Cora şi Barbu, Christine şi Dinu şi nepoata, Mănucă, Jeanna, Frossy, Alice au sărbătorit ziua mea. A fost o seară caldă, afectuoasă, plină de atenție a inimii! Am plâns, după cum mă ştiu de întotdeauna! Am fost adânc mişcată. Şi sunt de altfel adânc mirată de câte însuşiri înalte mi se atribuie. Când le-am spus că sunt departe de a fi şi atât de „intelectuală" şi de „spirituală" pe cât mă cred şi că sunt mai degrabă o „analfabetă" în toate privințele, au făcut mare haz, dar eu, tu ştii, nu mă cotez deloc prea sus, în nici o privință. Însă acum *eşti* şi *ceea ce pari altora* – trebuie să primesc această supraevaluare ca un dar de la Dumnezeu şi îi mulțumesc. Prietenilor le sunt adânc şi afectuos recunoscătoare şi îi iubesc şi-mi zic: nu e dar mai plăcut ca cel pe care nu-l meriți. Aş vrea să le pot dovedi şi eu cât prețuiesc gestul lor şi cât le datorez. Am recitit scrisori scrise din Costeşti şi, e drept, acolo n-am găsit decât dor şi de câtă dragoste îmi era plină inima pentru toți. Azi, când trăiesc iar normal, *le coeur est aussi affaissé*[212]. Dar recitind paginile lungi ce scriam surorilor –

[211] Mă las în voia Domnului (fr.).

[212] Inima îmi e tot slabă (fr.).

şi ce rare le erau şi ce cărţi-poştalice răspunsurile lor, şi când am constatat cum nici nu ţineau scrisorile mele, pe când eu păstram orice rând al lor, am simţit o mare tristeţe. Sunt egoistă şi pace! Tu aveai dreptate. Îţi mulţumesc pentru sărutul ce-mi trimiteai azi-noapte, în vis. Ţi-am simţit prezenţa. Dragule, altădată m-ar fi mâhnit foarte tare această constatare, acum o primesc, foarte conştientă de cât n-ar face vreo jertfă pentru mine. Şi totuşi! Cine ştie cât le-o fi durut arestarea mea. Nu mai stau să cântăresc, să socotesc. Fiecare cu firea lui. Dar ar trebui să mai pun şi eu puţină ordine în sentimentele mele şi ar trebui să mai mă gândesc că *chacun pour soi*[213] etc. S-a întunecat. (*Le Processional de la force* e un tonic, mi-a plăcut mult şi mi-a dat curaj.) Duminicile la Aurora şi Nicu sunt o mare bucurie, mă simt foarte aproape de ei. Tu ai avut dreptate în toate. Sunt mult mai calzi, mai omenoşi, mai ordonaţi sufleteşte ca ai mei. *Ne jugeons point. Mais c'est bon à savoir.*[214] Dragoste, te las. Vreau să scriu la Costeşti.

---

[213] Fiecare pentru sine (fr.).

[214] Să nu judecăm. Dar e bine de ştiut (fr.).

11 martie

Dragule, azi a fost o zi foarte plină.

Dimineața: datoria de cetățean! Am votat, fără să cunosc nici măcar numele candidaților, căci mi-a fost lene să-mi scot ochelarii. N-am bifat, fiindcă e tot aia! M-a întristat supuşenia noastră în sensul că făceam toți ca şi când am crede că sunt alegeri! E o ipocrizie generală, nici ei nu cred, nici noi nu credem şi ne jucăm de-a alegeri. Recunosc că erau ordine, bună organizare, politețe, metode foarte bune, foarte civilizate, dar la temelie o farsă. Poate nu merităm altfel. Poate că ne trebuie o epocă de disciplină, de teamă, ca la copiii mici, cărora nu le dai libertate, ci le spui poveşti şi le ceri ascultare! Am plecat tristă, deşi era o zi de primăvară radioasă, soare cu dinți, o atmosferă de înviorare. M-am consolat la Biserică, mi-am regăsit măsura de om liber. Am trecut la Biserica Precupeții Vechi, la parastasul lui Petre. Am asistat la a 2-a parte din slujbă, ca o nouă consolare. Erau multe parastase, o singură cucoană plângea cu hohote. *Les morts vont vite.*[215] Vatzica foarte tristă, o simți dusă pe gânduri. Copii buni, dar cei tineri au viața lor. Biserica are o arhitectură curioasă: foarte lungă şi foarte strâmtă.

---

[215] Morții pleacă repede (fr.), cu sensul că sunt uitați repede.

Icoane multe, frumoase, catapeteasma numai în argint, cartier fost bogat. Predică foarte decentă, inteligentă, caldă. Din ce în ce predicile sunt mai bune şi, desigur, mai eficace. La Boteanu m-a uimit duminica trecută.

Dejun la Aurora, Nicu binedispus, copiii tot aşa, Radu cam obosit, dar atmosferă delicioasă. La 6 1/2 la Casa universitară cu Marietta. Film: *Papa, maman, la bonne et moi*, încântător. Fin, spumos şi toată gluma pe fond *serios.* Ne-a făcut bine. O lume solidă, orice s-ar zice. Familia e încă foarte solidă, cu toate strâmtimile şi dezagrementele unei vieți de interdependență. Mi-a făcut bine să constat că acolo vechile valori stau în picioare. Gaby Morlay m-a întors cu 40 ani în urmă când juca în *Les Flambeaux* – Ledoux mai acum vreo 17 ani. Cum trece vremea, dragoste! Mâine începe o săptămână nouă, iar *Dombey*, iar aia şi tot aia. Nădejdile tot mai palide. Cum va vrea Dumnezeu! Acum simt că trebuie *abandon total*, ca să accepți înfrângere după înfrângere! Te iubesc. A. a ta.

Marietta tot mai obosită şi chinuită, săraca!

20 martie

Dragule, e ger ca în toiul iernii, zăpadă, gheţuş, ianuarie în plin! Şi totuşi, cred în primăvară. Am fost azi la Victor E. cu Marietta, Elena Djuvara şi Mişu Paleologu. Ne-am simţit foarte bine – şi pe ce pui ochii e tot frumos. Victor îmbătrânit, toţi eram bătrâni, făceam mai mult de 400 ani! Dar conversaţie prietenească, amintiri frumoase, fotografii la stereoscop – o clipă, văzând Erechteionul, m-am crezut la Athena – s-au evaporat distanţa, timpul. Ce curioasă senzaţie! Dar, păcat, numai o clipă. Mişu nu poate umbla singur, m-a luat de braţ şi l-am dus acasă pâş-pâş. La un moment dat am avut senzaţia netă a prezenţei tale, surâdeai şi-mi făceai semne cu ochii, amintindu-ţi, desigur, de scenele din trecut. Şi eu zâmbeam sub fular, amintindu-mi ce zile fripte am trăit din pricina lui Mişu şi mă gândeam ce film amuzant pentru ochii tăi lămuriţi, chiar pentru mine, care îţi mulţumesc că ai fost atât de sever cu mine. M-ai scutit de decepţii, de jenă de mine însămi, poate chiar de dezgust de mine. Ce bine e să poţi privi în urmă cu conştiinţa curată.

Sunt sigură că şi Mişu, pe când se rezema pe braţul meu, trebuie să-şi fi spus: „Ce femeie de temei şi «sfântă», ce bine că a rezistat ispitelor, modei morale, până şi sentimentului de revanşă, când era atât de înşelată şi

neglijată adeseori”. Căci, Stelule drag, mult m-ai chinuit – şi în tot felul, dar eu îți mulțumesc că m-ai călit în foc şi m-ai crescut eroică şi te iubesc, dragul, dragul, singurul meu drag adevărat! Scrisoarea de la Julietta către Marietta m-a bucurat foarte mult şi pe mine – o pală de civilizație şi cultură şi nădejde într-un ajutor lunar pentru Marietta şi Ionel. Acum, cu toate greutățile, cu toată iarna grea, cu toată sărăcia, eu totuşi simt că vine primăvara în lume. Veştile despre critica lui Stalin înseamnă, poate, destindere, schimbare în soarta celor închişi, viață mai senină. Pui mic, dulce, ştrengar (aşa te văd acum, când te uiți la mine), te iubesc. A. a ta.

2-3 aprilie

Dragule, vin de la Dalles – concert de quartete româneşti. Quartetul lui Ciortea splendid, al lui Mişucă Jora, din tinerețe, foarte spiritual şi energic. Al lui Ion Dumitrescu, după mine, cel mai frumos. Melodios, echilibrat, direct, sincer. Toate trei m-au umplut de bucurie. Trei provincii: Ardealul, Moldova, Oltenia, splendid exprimate. Eu mă aşteptam la mai multă cerebralitate şi silință şi am întâlnit simțire vie, bogată şi foarte savant construită unde trebuie.

Foarte bine executat, lume multă necunoscută. Mi-am amintit concerte de mai demult. Bucurie mare vestea că pleacă *6* la Paris şi Bruxelles pentru a asista la prezentarea lui *Oedip.* Dintre ei şi Mişucă, Ion, Silvestri, Alfred Alessandrescu, Romică Drăghici şi Mendelsohn. Azi l-am văzut – şedea în fața mea – dimensiuni inimaginabile. Mariana Dumitrescu cred că suferă că nu poate pleca şi ea. *Il y a de quoi.*[216] Dar va veni şi vremea aceea, poate chiar că voi face şi eu un *spring*[217] de o lună pe acolo, numai de n-aş îmbătrâni prea tare. Plecarea lui Marius [Nasta] mă bucură, cum n-aş fi crezut. Am impresia că mă apropiu chiar eu de prietenele mele. Vizita lui cu Lulu, sâmbătă, a fost o foarte mare bucurie, am trăit un ceas bun, clar, cald.

Azi am cerut *bucurie* Sf. Fecioare, am cerut-o din o reală nevoie şi mi-a răspuns imediat: vizita lui Dinu Noica, cu Puff [Al. Paleologu] – şi cele ce mi-au spus. La masă alte manifestări de încredere, simpatie şi respect din partea doamnei dr. Creangă şi surorii ei. Reuşita Zafirei în chestia cu ochelarii auditivi şi, în fine, seara de muzică, şi de atâtea manifestări prieteneşti. Pierdusem Jah-ul, l-a

---

216 Are de ce (fr.).

217 Săritură (engl.).

găsit mme Timoscenko. Îmi pare rău că Marietta era atât de melancolică. Are şi pentru ce, biata de ea! Poate vrea Dumnezeu şi cu ei, să-l pună pe Ionel pe picioare şi să le dea pensia. Uitasem bucuria cu casa pentru Meg şi Costel [Vişinescu]. O zi bună, doar când cer bani, nu mi se acordă! Se vede că aşa se cuvine. Dragule, după multe zile de tensiune, ameţeală, dureri şi *cafard*[218], azi a fost un şir de mici întâmplări satisfăcătoare.

Uitam să-ţi spun ce mi-a spus Coţgărescu: „Nu vă mai avem decât pe dumneavoastră!”. Poate că sufăr pentru ca să creadă alţii în mine. Îmi vine să surâd când mă examinez, dar nu contează ce simt eu, ci ce simt alţii şi ei nu mă judecă după vorbe, ci după fapte. Dragule, ajută-mă să fiu bună şi să pot mângâia pe mulţi. Te iubesc. A. a ta.

21 aprilie

Dragule, ieri am fost la înmormântarea Eugeniei D. N-am văzut-o de mulţi ani. Am remuşcări că nu m-am învrednicit să mă urc până la ea. La telefon avea o voce tânără şi era foarte drăguţă. Groaznic îmi pare de rău că n-am avut şi eu vreo atenţie pentru ea! Nimic nu

---

[218] Proastă dispoziţie (fr.).

îndreptăţeşte asemeni neglijenţe. Intenţii bune, câte pofteşti, dar mă mişc greu. Lume puţină, nici verişoarele toate. Am ajuns cu toţii nişte insensibili? Ori ne ferim de orice prisos de durere? Ori am ajuns să ne restrângem sentimentele pentru un număr mic de aleşi? Nu joacă rol, oare, şi hazardul frecventărilor? Când mă gândesc ce legate eram Tutz şi cu mine şi ce rar ne vedem acum din pricina distanţei.

Plecarea lui Marius la Paris e pentru noi toţi un eveniment. Îl aşteptăm mâine.

Se întâmplă acum la Londra lucruri importante, după părerea mea. Degeaba face lumea pe sceptica, parcă s-ar jena să mai creadă în mai bine. Greşeşte. Nu-şi dau seama, oare, că prin mult negativism pe lume se creează o atmosferă ne-prielnică păcii? E mult orgoliu jignit în asta. Nu vor să treacă drept proşti, drept „guguştiuci” în cazul că e iar o lovitură în apă. Şi nu mai vor să-i creadă pe ruşi. E ca în povestea lui Niculăiţă-minciună. Nu mai vrea nimeni să-i creadă sinceri. Prudenţa, fireşte, e bună, dar neîncrederea paralizează fapta bună.

De ce să nu cred că şi ruşii s-au convins că sistemul lor e greşit? Adică susţin ei comunismul, dar se leapădă de vechile metode?

De ce să nu cred că e sincer Hruşciov când vorbeşte ca la dineul de alaltăieri? M-am surprins gândind că dacă se împacă nu va mai fi pedeapsă pentru atâția abuzivi. Ei, şi?! Nu mi-e destulă pildă pedeapsa lui Stalin, măreață, colosală? Dacă pierea el sub loviturile oamenilor, era o victimă. Acum, când Dumnezeu intervine, se prăbuşeşte cu el un întreg sistem. Nu ştiu ce am: pic de somn. Am citit aseară cum bea un bețiv. Am scăpat de *Dombey* şi aş vrea să mai mă ocup şi eu de ale mele şi să mai citesc. Traducerea, în condițiile făcute cu noi, e o salahorie. Ar trebui să fie, dimpotrivă, o distracție, un joc. Pic de somn, dragule. Mă culc puțin înainte de dejun. Diseară conferința lui Vianu: Dostoievski. Te iubesc. A. a ta

1 mai

Dragule, azi un 1 Mai ploios, spre bucuria tuturor osteniților. Mi-am amintit un şir de 1 Mai – nu de odihnă – petrecute la Flora cu ai noştri, şi pe cel de acum trei ani de la Costeşti. Şi de *le muguet*[219] dat de florăreasa de pe Bd. St. Michel acum vreo 43 de ani! Am început ziua prost, cu amețeli, am dormit toată dimineața după ce am făcut camera şi m-am îmbrăcat, la dejun am făcut un efort să

---

[219] Lăcrămioare (fr.).

ies, care a fost bun. Finalul zilei foarte plăcut cu Laura şi Liliana, Puff, apoi Marietta şi Maricica. Cu oameni de calitate am impresia că se dinamizează atmosfera, deşi nu ai de vorbit noutăți, totul, orice vorbă capătă luciu şi prospețime. Lucrurile cele mai obişnuite devin vii, înnoite pentru că-s trecute prin viață autentică.

Conferința lui Vianu mi-a plăcut mult, a fost liberă, serioasă şi caldă. Îmi pare rău că am plecat imediat şi că m-au căutat. Dar tot ce se întâmplă trebuie să se întâmple, sunt sigură că aşa este, şi totuşi fără fatalism.

Am isprăvit pe *Dombey*, mă simt descătuşată, dar îmi lipseşte, totuşi, contactul cu limba engleză şi cu acele personagii foarte şarjate şi totuşi atât de umane şi nobile şi bune. Aştept acum zile liniştite pentru a pune la punct gânduri de-ale mele. Simt că doresc să scriu, să vedem dacă am şi ce. Voi relua pe *Oedip*. Evenimentele internaționale par a se mişca încet şi a se stratifica, pentru noi, schimbări de-abia sensibile şi totuşi, destindere. Discursul lui Hruşciov e plin de înțeles. În ceea ce ne priveşte însă nu văd ce ar anunța vreo schimbare, afară de revizuirea condamnărilor, ceea ce e foarte îmbucurător. Dacă s-ar deschide puşcăriile, cu restul ne acomodăm, mai ales dacă s-ar deschide şi granițele. Sunt încă măsuri dureroase, cum a fost zi de muncă de Florii.

Dar, fără îndoială, o merităm. Câți din cei ce protestează sărbătoreau cu oarecare evlavie această sărbătoare? Acum îi duc dorul, poate că e o şcoală, severă, dar dreaptă, pentru neamul nostru.

Dragule, te las. E miez de noapte. Vă simt aproape. Vă iubesc. Te iubesc. A. a ta.

3 mai

Dragoste, sunt complet dată peste cap, ca să zic aşa, şi totuşi sunt foarte liniştită fiindcă ştiu că Dumnezeu le chibzuieşte pe toate. Vestea dată de coana Ana că a aflat că sunt filată mi-a adus tot sângele la cap, dar m-am sfătuit cu tinerii mei vecini şi m-am liniştit. Aştept şi pe Mariana D[umitrescu] să-i spun şi să vadă ea cam ce să credem. Mi se pare caraghios ca azi o biată femeie bătrână, retrasă din lume, care munceşte ca să aibă ce mânca, să fie bănuită de cine ştie ce! Oare să fi avut Flo dreptate când spunea că cucoana înaltă, frumoasă, la care am fost odată ar fi turnătoare? Dar ce ar putea spune de mine? Că doar ființă mai...

6 mai

Dragule, sunt singură (noaptea de Paşti). Tinerii mei vecini aşteaptă pe mama lor cu „bucate sfinţite” de la Biserica rusă. La mine văd că nu vine nimeni. Am invitat pe tinerii vecini la un pahar de vin şi ouă roşii, dar nu vor să vie fără coana Ana.

Maricica pe unde o fi? Copiii sunt la petrecere. *Sunt singură*. În nopţi ca asta realizez mai bine cât sunt de singură. O spun fără tristeţe, fiindcă singurătatea nu mă sperie, ştiu că e legea cea mai adevărată, cea mai ineluctabilă a vieţii. Nu sunt singură decât cu trupul; spiritul e unul singur şi în el ne confundăm toţi. În spirit nu sunt singură! Milioane de stele spirituale îşi împletesc razele în ceasul acesta. Cine ştie câţi sunteţi acum prezenţi aci! În noaptea asta între voi şi cei adormiţi trebuie să fie o solidaritate poate mai intensă ca oricând. Te aştept. Poate te apleci acum asupra mea şi-mi zâmbeşti mie, maimuţei care nici nu mai sunt măcar savantă. O maimuţă singură! Cine ştie de ce am meritat asta? E pedeapsă? E liberare? Nu mai cercetez. M-am lăsat în grija Domnului. Sunt fericită că m-am putut împărtăşi şi cu aţâţi prieteni. Doar ai mei nu fac efortul să înţeleagă ce pierd, rămânând înţeleniţi în prejudecăţi raţionaliste şi neîncercând să biruie obiceiul indiferenţei. Nu mai pot

decât să mă rog pentru ei. Doamne, Cristoase, Mântuitorule, miluieşte-te şi de ei şi de noi toţi. Îmi dau seama cât sunt de greoi, de materiali, de înţeleniţi, de lipsiţi de vibraţie, de neactivi! Cum ne putem mântui prin noi, vai de noi! Dacă nu ne abandonăm valului de viaţă vie ce e Cristos, care ne ridică cu El spre obârşia vie. Doamne, îngăduie să Te iubim, să ne lipim de Tine prin dragoste, ca să ne poţi salva! Învaţă-ne să iubim, Doamne!

Dragule, stai lângă mine, voi, toţi dragii, care vedeţi Lumina, deschideţi ochii noştri orbi din naştere! Vă iubesc. Te iubesc, A. a ta.

12 mai

Citit, dragule, *La revue de Paris*. Marchez unele titluri de cărţi.

M.M. Davy: *Essai sur la symbolique romane: XII-e siècle.*

Roger Gadel: *Un compagnon de Socrate. Dialogues sur l'expérience libératrice* (Flammarion).

S.F. Mason: *Histoire des Sciences.*

P.H. Simon: *Témoins de l'homme. La condition humaine dans la littérature contemporaine.*

Edmée de La Rochefoucauld: *Anna de Noailles.* Ed. Universitas.

Léon Bérard, Pasteur Vallery-Radot: *Science et Humanisme.*

Jérôme Carcopino: *De Pythagore aux Apôtres. Étude sur la conversion du Monde Roman* (Flammarion).

Sorana Gurian: *Récit d'un combat*, în *Actualités littéraires.* Janvier – Mars 1956.

Dragoste, Ionel [Sachelarie] a trecut la voi. Am în suflet o mare tristețe şi o părere de rău că n-am ştiut cât e de slăbit, crezând după spusele Mariettei că are nervi, când el nu mai avea putere în el. Aş fi vrut să-l răsfăț mai mult, dar n-aveam cu ce. I-am făcut mici plăceri, el ştia că le fac din toată inima, dar sufăr că uneori l-am judecat greşit nu numai în boală, dar şi înainte. Părea indiferent, dar era un timid. Cred că sunt omul care i-am dovedit multă afecțiune şi înțelegere, dar acum, că nu mai este cu noi, mă doare că n-am putut şi mai mult. Mă doare mai ales faptul că a trăit în lipsuri ultimii doi ani. Nu se plângea, săracul, dar îl costa. Şi sufăr că a fost ars şi că trebuie să fi suferit sufletul lui cumplit. Poate că a fost ultima şi definitiva purificare. Rog pe Mântuitorul să-l ia la El, în lumina Lui, fiindcă se apropiase atât de adevăr. Am convingerea că a meditat enorm şi că a plecat cu o imensă bogăție lăuntrică, şi doar cu asta se trece în veşnicie. Ionel

dragă, tu ştii cât de drag îmi eşti şi cât îți duc grija în călătoria ta de acum. Stello, Colea şi Mircea sper că te călăuzesc. Îi rog, şi rog pe Sf. Paraschiva dar mai ales pe Sf. Fecioară să te ia în brațe. Dragă Ionel, voi avea grijă să mă rog zilnic pentru tine şi să se facă parastasele cuvenite. Dacă poți, vino şi cere-mi ce-ți trebuie. Dacă nu poți, să mi-o comunice Stello. Dragule, Stelule, aibi grijă de bietul Ionel şi voi, Viorica şi Anna.

Marietta mi se pare exagerată în calmul ei. Fuge de durere, se amăgeşte. Nu vrea să primească tristețea, se sileşte să fie prea normală. Poate este şi o destindere după atâta oboseală. E şi revoltă contra lui Dumnezeu care se manifestă ca frivolitate. *Elle crâne, mais comme un enfant*.[220] Copiii s-au purtat splendid. Îi iubesc şi mă bucur pentru ei şi aş vrea să fiu mai des cu ei.

Şi „copiii mei" s-au purtat splendid cu mine. A fost imposibil să-i mai refuz. Am primit, dar m-am angajat să scriu în schimb. Am impresia că voi, de-acolo, mă protejați. Ionel dragă, tu vrei să arăți că-mi mulțumeşti?! Am impresia că e o coincidență, ca şi pachetul Mariettei. Dragii mei, vă las, aş vrea să fiu sigură că sunteți împreună. Veniți în vis. Vă iubesc din toată inima.

Dar, Stelule, sunt a ta. Te aştept.

---

[220] Ea se ține tare, dar ca un copil (fr.).

21 mai

Dragoste, mă simt colosal de obosită. Stau lungită. Am vorbit prea mult, am văzut prea multă lume, prea sunt obosită de o milă mare, mare. Tu mă înțelegi. Azi, la slujbă parcă m-am liniştit în privința lui Ionel, am impresia că el a trecut în sfera luminoasă, poate că şi doarme. Tot mă tem să nu sufere din pricina arsului, dar nu pot crede că Tatăl tuturor nu are milă. Cred, dimpotrivă, că a iertat tot ce a fost omenesc şi că Ionel, înseninat cum era la sfârşit, doritor de „dincolo" îşi are un loc frumos. Tu şi Colea şi Anna şi poate alții, ajutați-l să se orienteze. Sunt extenuată. Aş vrea să mă liniştesc şi să pot lucra. Dragule, vă iubesc, sunt cu gândul la voi. Fiți şi voi lângă noi. Te iubesc. A. a ta.

30 mai

Dragoste, trec zilele, triste şi fără bucurii. Primăvara e frumoasă şi lungă datorită ploilor. Lume se perindă zilnic la mine, Marietta e agitată, *désemparée*[221].

Dragule, e noapte. A fost aci Anny Cămărăşescu cu care am avut o bună conversație despre spiritualitate. Târziu

[221] Descumpănită (fr.).

au venit Marietta şi Atis. Marietta, îndârjită, se simte tot timpul blessată[222] de copii, cu sau fără dreptate. E într-o pasă de egoism şi de nevoie de independenţă explicabilă, dar nu cred că e bine. Dejun la Cora cu copiii. Greg pleacă la Paris, Marius la Constantinopol şi Weimar. Pleacă mulţi. Am sentimentul că e o mare destindere. Majoritatea celor cu care vorbesc fac pe scepticii, nu cred.

Dar eu cred în hotărârea oamenilor de a ieşi din constrângere şi anxietate, de a se îndrepta spre o adevărată pace. Sunt tristă în fundul sufletului, îmi lipseşte Ionel. Tot îl caut în scaunul lui, cu privirea spre depărtări, mulţumit când veneam să-i mai ţin de urât. Ce rău îmi pare că n-am fost zilnic ultimul timp. Dar el nu mai avea interes pentru viaţă, era desprins. În ziua de Paşte m-a frapat asta. Păcat de mintea lui atât de clară, pătrunzătoare şi frumos mobilată. Şi ce gust avea! Nu mai pot fi liniştită până nu voi avea certitudinea că e cu tine, că sunteţi plini de bucurie, nu mai sunt cu totul atentă aci, la viaţă. Te las ca să citesc din Ruysbroeck. Caut, caut, caut registrul vostru. Uneori cred că nu mai am rost pe aci. Dragoste, vă iubesc. O simţiţi? Daţi-mi gânduri şi simţiri clare şi bune şi alinătoare pentru cei ce au nevoie de sprijin. Te iubesc. A. a ta.

---

[222] De la fr. *blesser*, a lovi, a jigni.

31 mai

Chéri, il fait beau et je suis triste. Vous me manquez, mes chers d'autrefois. J'ai déjeuné chez Mariette. C'est curieux comme elle change. Je savais bien qu'il en sera ainsi. Valérie voudrait s'habiller – elle voit bien que s'est bête d'amasser de l'argent mais elle ne peut se décider au geste de la dépense. Maricica est dans une bonne phase psychique, mais sa santé m'inquiète. Un beau voyage en Occident lui ferait tant de bien. À nous tous peut-être. Je me demande ce qui pourrait encore m'enthousiasmer. La mort de Ionel m'a terriblement attristée – je la vois comme une preuve palpable d'une destinée qui nous échappe. Il n'a pas pu obtenir sa pension qu'au dernier jour. Il n'avait pas le sou. Marietta m'a dit qu'il lui arrive de l'argent – des paquets –, tout s'achemine maintenant vers le mieux. La situation internationale aussi. Il y a dans l'air de l'espoir. Je ne sens plus le besoin de voir et d'entendre théâtre, musique. Je crains que c'est le renoncement de la vieillesse. Si je ne suis plus bonne à rien ici – mais peut-être me faut-il cette épreuve aussi. Je me soumets.

Il y a en moi un mouvement de retraite de la vie. Acceptons. On verra la suite. Mon chéri, je t'aime. Pauvre Michel! Puff a passé chez moi m'apportant des nouvelles très inquiétantes. Qui sait ce qui attend ces pauvres amis –

ce serait terrible! Feriți-l voi, săracu. *Noémie Rosetti est partie brusquement. Je la connaissais peu – elle faisait très dame. Où s'en vont-ils tous? Que deviennent-ils? C'est l'unique problème qui me préoccupe effectivement. Je vous aime. Ne nous abandonnez pas.*

Je t'aime définitivement, ton A.[223]

---

[223] Iubitule, e frumos şi sunt tristă. Îmi lipsiți, voi cei dragi de altădată. Am dejunat la Marietta. Ce curios cum se schimbă! Ştiam că aşa se va întâmpla. Valérie ar vrea să se îmbrace, înțelege că e o prostie să aduni parale, dar nu se poate decide să cheltuiască. Într-o bună formă psihică, dar mă îngrijorează sănătatea ei. O frumoasă călătorie în Occident i-ar face atât de bine! Nouă, tuturor, poate. Mă întreb ce ar mai putea să mă entuziasmeze? Moartea lui Ionel m-a întristat foarte tare, o văd ca pe o dovadă palpabilă a unui destin care ne scapă. Nu şi-a putut obține pensia decât în ultima zi. Şi nu avea nici un ban. Marietta mi-a spus că îi sosesc bani, pachete, totul se îndreaptă acum spre bine. Chiar şi situația internațională. E în aer speranță. Nu mai simt nevoia să văd şi să aud teatru şi muzică. Mă tem că este renunțarea bătrâneții. Dacă aici nu mai sunt bună de nimic – dar poate că am nevoie şi de această încercare. Mă supun. Este în mine o mişcare de retragere din viață. Să acceptăm. Vom vedea ce urmează. Dragul meu, te iubesc. Bietul Mihai! Puff a trecut pe la mine aducându-mi ştiri foarte îngrijorătoare. Cine ştie ce-i aşteaptă pe săracii mei prieteni – ar fi teribil! Feriți-l voi, săracul! Noémie Rosetti a plecat brusc. O cunoşteam puțin. Era foarte doamnă. Unde pleacă toți? Ce devin? Este singurul lucru care mă preocupă în mod efectiv. Vă iubesc. Nu ne părăsiți. Te iubesc pentru totdeauna, a ta, A. (în fr., în orig.).

2 iunie

Pui mic, vin de la parastasul lui Ionel de 3 săptămâni. Am fost doar cu Marietta Carpăn. Slujbă lungă, dar frumoasă, şi câţi oameni nenorociţi îmbulzindu-se la colivă! Lume foarte bună printre ei, săracii! Dragule, poate că aceste lucruri or fi perimate, cum socot surorile mele, dar eu văd că-şi au rostul lor mai mult ca oricând.

Ieri vizita E.Br., cu Lulu, Marietta, Maricica. Simt că-mi trebuie puţină singurătate. E.B. are în ea o agitaţie bine strunită, e drept, dar se simte. Nesiguranţa asupra soartei lui S.B. îi dă un fel de vibraţie care te scoate din linişte. După cele spuse, parcă cred şi eu că S.B. n-a murit. Ar fi o minune. Dar nu e imposibil, veştile internaţionale tot aşa de *shillernd*[224] *– à quoi s'e tenir?*[225] Dragule, doresc puţină bucurie şi în loc de asta mă copleşesc tot tristeţuri! „Soro, ar zice Ionel, de ce te laşi?" Iar chemare la un parastas! La doamna Soare. Mă voi defula, că mi s-a urât numai cu moartea. Iertaţi-mă, dar, vă rog, daţi-mi şi alte veşti. Simt că mă afund în tristeţe, *je regimbe*[226]*.* Voi ştiţi ce e viaţă

---

[224] Sclipitor, percutant (germ.).

[225] Ce să crezi? (fr.)

[226] Mă împotrivesc (fr.).

vie, lumină nesfârşită, de ce aş vrea viață de asta, de aci? Dar pesemne nu am istovit încă nevoia de cele pământeşti când sunt frumoase. Dragule, sunt o păgână, sau simt eu tocmai foarte creştineşte? Am nevoie de bucurie! Nu mă certați, dați-mi mai bine o veste foarte, foarte bună.

Dar nu vă osteniți cu nebuna de mine, aş fi fericită, numai dacă v-aş şti pe voi în bucuria şi lumina veşniciei. Vă iubesc, dragii mei! Stelule, dragoste! A. a ta.

12 iunie

Dragoste, sunt iar bolnavă, de data asta m-a cam speriat oboseala inimii. De duminică dimineață stau lungită, din sfatul lui Nellu Voinescu, care s-a speriat serios. Recunosc că de data asta am avut angoasa că se apropie sfârşitul. Sunt tot timpul persecutată de vise sumbre şi care-mi vorbesc de moarte. Mă scrutez bine: sunt tristă. Îmi fac socoteala a ceea ce ar mai putea să mă aştepte în viață, fără a putea găsi ceva prea atrăgător, dar gândul morții mi se pare atât de trist şi, cu toate închipuirile despre o lume mai frumoasă, nu izbutesc să mă bucur de ea. *Un tiens vaut mieux que deux tu l'auras.*[227] Sfârşitul lui Ionel m-a întristat îngrozitor. Ar fi trebuit numai un credincios, cum

---

[227] Expresie fr. echivalentă rom. ce-i în mână nu-i minciună.

pretind eu că sunt, ar fi trebuit să-i zic o încurajare şi perspectiva de a fi cu voi o mare bucurie! Da. Fireşte! Dacă credința asta ar fi o certitudine! Şi trecerea *graniței*, de aia mă tem. De n-ar fi prea grea! Am citit şi cartea lui R. Mallet: *Une mort ambigue* care m-a întristat. Cum e posibil ca oameni de acea mare anvergură să nege total un dincolo? El, Gide, rămâne în îndoială, dar Roger Martin du Gard? Nu pot înțelege decât când mă gândesc la lupta aprigă la ei cu credincioşii. Sunt un fanatism şi o lipsă de indulgență la ei pe care noi nu le cunoaştem, mulțumim lui Dumnezeu! O fi slăbiciune din parte-ne şi lipsă de convingere şi incultură, dar sunt mai multă omenie şi creştinătate. Am citit şi Anouilh şi Françoise Sagan. Desigur că este greşit să judeci mentalitatea unei țări după aşa ceva. Totuşi, marele succes al acestor scrieri ca şi cel al operelor scriitorilor noştri de acolo, cu conținuturi foarte nihiliste, după câte aflu, dovedesc că oamenii tineri de acolo sunt dezamparați. Conversația cu ai noştri, cu Nellu chiar, mă încredințează că e un „la ce bun" în aer, catastrofic. Dragule? Care e pricina şi cum se poate remedia? Eu le tot spun că sunt lipsa de infinit, lipsa de credință într-o altă lume, lipsa de credință într-un Dumnezeu în care toate Idealurile îşi găsesc un rost. Ei vizează prea scurt, li se întorc arcurile înapoi. Compar cu

catastrofa din timpul Umanismului sec. al XIII-lea. Dar atunci au fost oamenii scoşi din echilibru prin descoperirea Infinitului, oare acum reintrarea în finit îi încurcă? Cum? Azi când infinitul este şi în atom? Oare nu suntem, dimpotrivă, victimele unui Materialism acut care ne întâmpină nu numai în teorii, dar mai ales în practica unei vieți prea uşor satisfăcute? Par caraghioasă să aplic asta la viața noastră, a celor de la noi, cei lipsiți uneori de cel mai elementar confort, cei supramunciți. „L'homme est-il humain?"[228] se întreabă Ramon Fernandez într-o foarte lucidă previziune – sau viziune.

Avea dreptate. Tristețea, lipsa de sensuri superioare dovedesc o subumanizare. Lupta prelungită cu monstruozitatea războiului, revoluției, urei de clasă, spaima de tortura închisorilor, lupta cu foamea şi nesiguranța, toate astea au obosit aci pe oameni, dar dincolo? Şi acolo, poate, lupta cu greutățile vieții, spaima unui nou război au scos din bucuria adevărată de a trăi. În Renaştere: spaima de Infinit, delojarea[229] omului din locul lui adăpostit sub cerul finit, hărăzit lui de un Tată iubitor şi grijuliu. Poate că acum îl chinuie aceeaşi

---

[228] Este oare omul uman? (fr.)

[229] De la fr. *déloger*, aici cu sensul de a alunga.

Nesiguranță. Il vit trop dangereusement – ce n’est plus à sa mesure. Certes! C’est pour avoir dépassé notre mesure, ici comme là bas, que nous sommes des êtres malades. L’orgueil du pouvoir humain d’une part, de l’esclavage des masses d’autre part, de la mort infaillible, seule certitude – tout cela doit rendre ou fou ou désespéré. L’homme peut aujourd’hui des choses immenses, mais la mort ne doit que l’effrayer d’avantage, elle, contre laquelle il ne peut rien![230]

[...] Dar de ce caut cauzele? Ca să găsesc leacul. Le trebuie *țeluri* şi nu din cele prea uşoare şi apropiate. Le trebuie țeluri, nu ambiții numai, le trebuie *dor.* Dacă copiii ăştia ar prelungi dorul, ar depăna dorințele până a le face dor, le-ar fi mai bine. Din păcate îşi întrețin setea bând prea repede, fără să ştie nici măcar ce beau.

Dragule, a fost acum pe aci Flo. Se pare că a murit Petru Groza. Nu-l cunosc, dar îmi pare rău, fiindcă lui îi datorez libertatea. El a scos şi pe altele multe. Nu i-am mulțumit direct, dar m-am rugat pentru el. Îmi pare rău că nu am

---

[230] El trăieşte prea periculos, ceea ce nu mai este pe măsura lui. Desigur! Tocmai pentru că ne-am depăşit măsura, aici ca şi dincolo, suntem ființe bolnave. Orgoliul puterii omului, pe de o parte, sclavia maselor, iar pe de altă parte moartea de neînvins, mica certitudine – toate acestea te pot înnebuni sau duce la disperare. Omul este capabil astăzi de fapte uriaşe, dar moartea îl înfricoşează cu atât mai mult, ea, împotriva căreia el nu poate face nimic (în fr. în orig.).

exprimat mulțumirile mele, din timiditate, din nevoia de a sta la o parte. Aş dori să nu fie adevărată vestea. Se lasă seara. Nu ştiu nici eu ce vreau. Am impresia că-mi pierd vremea. Ce doresc? Imposibilul: să fiți iar toți cu noi, să fim iar tineri, să întrebuințăm viața mai bine decât am făcut-o. Dar puteam? Aşezați în mediocritate, într-o țară mică, fără atmosferă culturală prea intensă, handicapați de lipsa de avere, înzestrați cu un spirit critic care ne împiedica să ne credem, ca alții, mai mult decât ce eram; cu un simț al ridicolului care ne oprea de la gesturi care, pe alții, i-au înălțat; săraci şi mândri şi cu idealuri înalte culturale, modeşti. Tocmai din cauza asta. Trebuie să recunosc că, dintre noi toți, eu am fost cea mai răsfățată. Am un nume, un renume în multe conştiințe de intelectuali. La drept vorbind nu-l merit decât pentru purtarea mea. Poate şi pentru gândirea mea clară, justă, obiectivă. Tu spuneai că sunt un cap filozofic, tu spuneai „singurul” la noi. Dragule, dacă aş şti sigur că am făcut bine celor care m-au apropiat, aş pleca liniştită. Îmi închipuiesc că aş mai putea fi de folos îndreptând, ținând pe calea dreaptă. Dar poate că sunt prea bătrână pentru aşa ceva. *Je résigne mon sort à Dieu.*[231] Dacă trebuie să

---

[231] Îmi încredințez soarta lui Dumnezeu (fr.).

mor, vă rog, ajutați-mă să trec uşor, fără teamă. Vă iubesc. Te iubesc. A. a ta.

Adaug ceva. Îmi pare bine s-o văd pe Maricica mai liniştită şi lucrând frumos. Ce păcat că nu-i place mai mult E.L. Am impresia că el o place. Simt nevoia acum, după plecarea ta, Ionel dragă, să văd înfiripându-se căsnicii noi în familie. Dar ce ştim noi, cei de aci? Soarta fiecăruia e hotărâtă. Cazul Nanei e izbitor. Ce bucurie a deşteptat în Mariana! Ce bucurie adâncă, fiindcă vedea aci, cu drept cuvânt, mai mult ca un simplu sentiment puternic. *E o soartă* care leagă oamenii. Aştept desfăşurarea. Te las. Cred că a sosit cineva. Te ador. A. a ta.

23 iunie

Dragule, azi a fost parastasul de 6 săptămâni pentru odihna lui Ionel. Cum e Sâmbăta Morților a fost o mare afluență, zeci, poate o sută de colive, îmbulzeală. Mi-a părut rău că nu a fost solemnitatea pe care o aşteptam. Trebuia amânat pe săptămâna viitoare; dar la Dumnezeu nu contează aceste considerente cam mondene. La cimitir a fost reculegere. Dar, drept să-ți spun, cutia...

27 iunie

...Am fost întreruptă, dragoste, când scriam data trecută. Vreau să notez aci şi şedinţa la Institutul de arte, în care a făcut Maricica comunicarea despre Istoria artelor medievale în Roma. A fost o comunicare cu ţinută academică, a fost gândită, clădită, şi îngrijit scrisă. Am fost nu doar mândră, am fost satisfăcută în aşteptările mele. Poate că s-a amestecat în simţământul meu de bucurie maternă şi eul de compensaţie. Mă simt atât de umilită, de dată la o parte, pe un ţărm obscur, de valurile puternice ale lumii noi, sunt atâtea nume absolut necunoscute printre liderii culturii noastre, încât succesul Maricichii, al copilului nostru, e ca un act de dreptate şi către mine, acordat de soartă. Ce n-am izbutit eu va izbuti ea! N-a fost fericită ca femeie, dar cred că-şi va lua revanşa în carieră. Şi-a găsit echilibrul, şi-a găsit un ţel care merită să-i concentreze atenţia vieţii. Nu mai mi-e grijă de ea acum. Şi Jean Paul e consolidat în menirea lui. În fond nu mai sunt necesară pentru „copiii” mei, nici chiar pentru cei ca Rory, Mircea, Mariana, Flo, care ar vrea să mă facă să cred că au nevoie de mine. Nu. Nu mai au. Lumile noastre s-au despărţit. Sunt trecutul. Ieri Evelyn Gruia şi Emil Botta pe stradă, emoţionaţi, îmi cereau să scriu, să-i călăuzesc.

Da. Poate că aş mai găsi puterea de a limpezi sufletele în jurul meu. Dar nu ştiu de ce gândul că voi muri curând mă paralizează! E în mine o tristețe pe care nu o pot birui. Sorocul e iar pentru vineri, 29 iunie. Să spun că am ce regreta pentru mine personal? Poate că am dorit să văd mai multă dreptate şi adevăr în țara asta, poate că m-am iluzionat copilăreşte că se va împlini încă sub ochii mei. Dacă plec înseamnă să plec ca un om învins, nu doar în viața lui personală, dar în cele mai scumpe credințe ale lui. Vreau să mă conving că planurile divine sunt, totuşi, spre adevăr şi dreptate, că viața nu e zadarnică şi că jertfa ei poartă roade. Dar nu mă pot dezbăra, de la moartea lui Ionel, de simțirea inutilității mele. Constat că cei oportunişti nu doar că reuşesc în viața lor personală, dar – şi ăsta e lucrul dureros pentru mine – că ei împing lumea mai departe! De bine, de rău, construiesc lumea cea nouă. Pe când noi, cei cinstiți, consecvenți, veridici, suntem tot mai mult îndepărtați de realitate. Credeam că *exemplul* unei vieți integre este de folos, că are o înrâurire asupra celor mai tineri, că îi va creşte. Dar e o naivitate s-o mai cred, de vreme ce marea imensă a oamenilor noi, care n-au habar de existența unor obscuri şi uitați bătrâni, această mare mulțime de valuri agitate e mânată de forțe mult mai puternice decât pot izvorî dintr-un biet exemplu

de viață modestă. Am contat noi, cei consecvenți, cu dimensiunile sociale pe care le-am cunoscut noi, dar acum sunt malaxate mase imense de oameni care niciodată nu vor fi atinse de exemplul nostru. Poate că, dacă intram în arenă şi noi, acțiunea noastră era mai eficace. Dar, iarăşi, intrând în arenă, nu eram siliți la compromisuri? Am fost un *lux* în viața multora pe vremuri, azi nu mai sunt nici lux, nici necesitate. Am acceptat de câtva timp smerirea astfel a celor mai nevinovate pretenții. Ştiu că nu mai însemn nimic în lume. Oare însemn ceva în Realitatea spirituală, cea metafizică? Om vedea! Nici măcar revoltă în cazul unei eventuale mistificări! Că am pierdut viața, de asta nu mă îndoiesc. Am pierdut tinerețea, netrăind-o cum se cerea. Am pierdut căsnicia, lăsându-mă robită de principii. Am pierdut până şi meritele durerii, pentru că am trăit-o chinuită, plânsă, străpunsă de regrete. Nici măcar ocazia ce mi se oferea în puşcărie, a eroismului, n-am trăit-o cum se cuvenea! Am avut o ținută lăudată de toți, dar în sufletul meu eram o revoltată şi o chinuită de dorul libertății. Dragule, când mă privesc, nu constat în mine decât „un contrafason” clasa a doua! Clasa a doua, puică! Şi săracă şi pârlită şi bătrână în înfățişarea uscățivă şi părul sărac şi alb. Atâta ratare mă face să cred că am fost totuşi o stofă bună, dar căreia i-a lipsit o putere

esențială: curajul de a răzbate, de a jigni la nevoie, pentru a înainta. În fondul fondului: *fin de race*[232].

Să spun că vreau să mor? Nicidecum. În virtutea unei esențiale inerții din mine, aş vrea să continui. Dar slăbeşte tot mai mult în mine credința că aş mai putea fi de folos. Acum trei ani, mă ținea vie şi în putere credința că mai pot fi de folos. Voi mai putea trăi, fără această credință? În ultimul timp mă simțeam necesară pentru Ionel şi Marietta. Acum, când sper că Marietta se va putea gospodări singură, nici măcar acest rost umil nu-mi mai rămâne! Dar nu vreau să mă las târâtă pe povârnişul ăsta atât de trist, de o tristețe săracă, uscată, de dâmb pustiu, de şanț fără iarbă şi fără flori. Nu vreau să mă las târâtă în asemenea umilință neghioabă, fără putere creatoare în ea. Nu e adevărat că sunt aşa cum mă simt acum, în momente de oboseală! Ştiu că am în mine o putere creatoare, am irosit-o, se poate, dar o am şi ea nu se ostoieşte, măcar că nu se mai exteriorizează! Doamne! Iartă-mă că din trufie omenească umilesc făptura *Ta* în mine!

N-oi mai putea scrie, n-oi mai putea vorbi ca altădată, dar mai pot *trăi* limpede, mai pot gândi limpede. Te pot *crede* tare pe *Tine*, cauză şi rost al lumii, Doamne! Ce

---

232 Degenerare (fr.).

năroadă sunt de mă las abătută de tristețe, de gândul morții! Căci în realitate Moartea e cea care, dacă, aparent, nu mă înspăimântă, totuşi mă obsedează. Dar nu cred într-un sfârşit, cred într-o *trecere.* E o angoasă, fireşte, legitimă, înaintea unei călătorii, dar nu vreau să-mi stric călătoria cu asemeni simțiri. Cred în făgăduința Mântuitorului, cred că sunt mântuită! Cred.

Oricum ar fi, tu, nu mă părăsi. Ajută-mă. Voi toți, ajutați-mi să trec uşor, ca Ionel. Ce proastă sunt să mă întristez, când s-ar putea să vă regăsesc pe voi. Îmi e milă de fete şi de cei ce mi-ar duce dorul. Şi aş mai vrea, totuşi, să mai văd locuri frumoase, aş vrea să mai trăiesc. Să spun: *Vreau?* Crezi tu că asta ne ține în viață? Da. Vreau. Dar, tu, ajută-mă.

Vă iubesc teribil, aş vrea să vă ştiu lângă mine. A. a ta.

31 iulie

Dragoste, nu mai scriu aci pentru că mă simt tot mai desprinsă de toate. Parcă nimic nu mai are importanță, pentru că nimic nu mai are un sens. Spun: *sens*, adică *realitate* pentru mine. Am iar impresia că plutesc între vis şi realitate; pesemne că mă goleşte de vlagă căldura năprasnică. Trec zilele fără noimă, fără să mă simt

obligată față de ceva. Mă refugiez în credința că e o viață dincolo de asta şi numai crezul ăsta mă face să respect aiureala prin care trec aci. Tot mai multe tristeți şi lipsuri şi caractere ce se clatină şi oameni care nu au învățat nimic, şi care nu sunt decât dorinți vane şi multă goliciune şi multă – am uitat cuvântul – ah da! vulgaritate.

Ce aş vrea? Un singur lucru şi totul ar căpăta iar viață şi rost pentru mine: aş vrea *să ştiu sigur* că eşti, *că sunteți* undeva. Simt tot mai dureros lipsa lui Ionel. Parcă sunt acum şi mai departe de voi, parcă voi v-ați îndepărtat şi ne-ați lăsat în golul ăsta al vieții fără răspundere materială. Oare cu atât mai mult creşte răspunderea spirituală? Vorbeam aseară cu Claude P. – e sever cu noi românii fiindcă ne lipseşte această dimensiune. Are dreptate. Simt şi în mine cum scade tensiunea spirituală, cum mă las să trăiesc lăbărțat, superficial, pasiv. În zilele acestea, chestia Suezului frământă omenirea. Înțeleg. Mişcă în mine un interes parcă, dar mă întristează lipsa de încredere din toate părțile. Cu cine vorbeşti, te duşează cu un zâmbet sceptic şi nimeni nu mai crede în nimic. Mă scol împotriva acestei *leni*, căci e lene să nu mai speri. Şi am impresia că situația e influențată şi de puterile spirituale. Noi parcă tot tragem în jos aceste puteri, le împiedicăm să lucreze. Din cele citite e vizibil că Nasser

contează pe puterile poporului lui, nu doar materiale, ci morale, pe care le opune unui fel de supraprudență a adversarului. *Qui risque gagne!*[233] E de văzut acum dacă Europa occidentală şi America sunt încă în stare să ție piept voinței tinere, nechibzuite poate, dar hotărâte a Orientului. Orice s-ar zice, averea e o povară! Te ține legat de trecut, de obiceiuri, de confort. Poate că sărăcia este izvor de curaj şi de risc. Se zice că nu, dar dacă privim în istorie, schimbările nu vin de la cei îmbuibați! Paşoptiştii noştri erau tineri şi dintr-o țară săracă. Îmi pare rău că cei luminați ai noştri sunt tot mai slabi fiindcă nu ştiu să renunțe la bunurile materiale.

Dragoste, de ce nu am acum 30 de ani? Ajută-mă, te rog. Dă-mi puterea de altădată. Inspiră-mă să scriu. Nu mă lăsa să lâncezesc. Fă-mă să mă adun şi să gândesc just, clar, obiectiv, să nu mă mai las clătinată de moliciunea şi scepticismul multora. Viitorul va fi ce vor face tinerii din el. Mă întreba deunăzi Andrei ce trebuie să facă în mijlocul unei societăți delincvente, în care se minte şi se fură neruşinat. I-am răspuns, *să nu mintă şi să nu fure. Coûte que coûte.*[234] Şi să-i crească în jurul lui pe cei

---

233 Cine riscă câştigă! (fr.)

234 Orice-ar fi (fr.).

mai tineri. Mă bate gândul să cer tuturor din jurul meu să crească pe unul, doi, trei tineri în acest sens, să renunțe de a fi „deştept, prudent, şmecher”, cu riscul cel mai mare. Trebuie începută odată o campanie paşnică, dar energică pentru creşterea oamenilor. Dragule, îți scriu şi pe măsură ce stau cu tine de vorbă, simt că-mi creşte energia. Ajută-mă, căci de la tine îmi vine acest gând energic. Acum te las. Vă rog, veniți în vis, să vă simt prezența, care-mi va da putere. Vă iubesc teribil. Râdeți? Ce fericiți eram pe atunci. Vă rog, lăsați-ne să vă simțim prezența, atunci vom fi tari, în stare de mult.

Te ador, Alice.

Dragoste, e cald, e zăduf şi e acalmie, cel puțin la suprafața evenimentelor. Suezul ne-a agitat câteva zile, dar nu mai e în nimeni – din cei ce cunosc – energia de a-şi închipui că ar porni o lamă de fund să schimbe monotonia suprafețelor. *À la grâce de Dieu!* Tot mai adânc şi sincer abdic de la propria mea judecată şi las să se desfăşoare realitatea după legea ei, şi eu o voi primi sau refuza, după cum îmi convine sufletului meu. Dar anticipări, afirmări peremptorii stil Valérie – şi stil eu, altădată –, de astea m-am lăsat. Că doar nu am nici o putere asupra evenimentelor. Poate că păcătuiesc

spunând asta, cel puţin păcătuiesc împotriva concepţiei mele vechi că gândul nostru, al fiecăruia, are putere de realizare! Poate că apatia mea, ca a celor mai mulţi, e vinovată de mersul lucrurilor. Ştiu. Ar trebui să fiu mai activă, nu pasivă, dar n-am putere să mai clădesc cu nădejdea o lume mai dreaptă. Mi-au slăbit resorturile intime. O simt ori de câte ori nu mai mă indignez, ca altădată, ori de câte ori *primesc* totul pe suprafaţa albă şi netedă a conştiinţei, fără să mă revolt, poate chiar fără să mă mai mire nimic. Am îmbătrânit, Stelule dragă. O constat în lipsa de curaj de a schimba, fie chiar dispoziţia mobilelor în cameră.

Dragule, am vorbit acum cu Valérie la telefon. S-a rezumat la plecarea Maricichii. Sper că va simţi, până la urmă, că e bine pentru fată să facă această călătorie de studii, colosal de importantă. Cred că şi eu aş fi mulţumită să pot pleca, fie chiar şi mai aproape. Dar ce să vorbim zadarnic? Nu mi-a rămas decât o singură plecare, a mare, *et je m'en donnerai là-bas, chez vous*[235]! Am să fac târcoale întregului univers solar! Râzi? Tare mi-e dor de tine, Stelule, şi de Ionel. Tu îl ajuţi să se adapteze, nu? Oare vă întâlniţi şi cu Colea, oare cum e pe acolo? Doamne! Dacă aş avea *siguranţa* că mai este alt soi de existenţă, nu m-aş

---

[235] Şi voi coborî acolo jos, la voi (fr.).

mai sinchisi de nici o greutate. Uneori, tot ce se întâmplă pe aci îmi pare că sunt fapte diverse într-un muşuroi de furnici! Când izbutesc uneori, rareori, să mă rog intens, adică *să simt* prezența cealaltă, atunci mă simt uşoară ca un fulg. Aş vrea s-o pot convinge şi pe Valérie să nu mai fie negativă, să înțeleagă că toate au un rost pe lumea asta. Uite, în dimineața asta, mă simt bine, liniştită, tu îmi zâmbeşti din cadrul de pe birou. Aş putea muri uşor, numai să nu-mi fie frică, şi de n-ar fi toate negrețele de circumstanță! Vreau bucurie. Nu mai am curajul să cer nimic după capul meu, Stelule drag, fie voia lui Dumnezeu!

Oare asta nu o fi lene? Oare? E drept că m-am topit cu totul de căldură şi de monotonia vieții mele. Am citit cu entuziasm Stendhal. Mă transportă departe. De ce nu am curajul să fac tot posibilul să mă duc 7 zile la Constanța? Poate în septembrie, am atâta dor de mare! Mi-e dor de locuri frumoase. Cu o maşină aş face turul țării. M-aş duce la Mănăstiri, la munte, la mare, pretutindeni! Aş pleca! Aflu ce bine se simte Ion Marin la Bellona[236]. Simt furie pe mine că n-am fost în stare să fiu lichea!

---

236 Ion Marin Sadoveanu, la vila „Bellona” de la Eforie Nord.

Mais trêves de tout cela. Chacun son sort, d'après sa propre nature. L'on est honnête pour soi et parce que l'on est né comme cela. Il y a de la fierté et de l'orgueil, je ne le nie point, mais personne que moi n'en est responsable. Certes, je n'attends plus la récompense sociale, je suis de ceux voués à l'oubli. Je ne crois même pas que Dieu récompense de cela, il ne se mêle pas de ces bagatelles terrestres. Il faut que j'accepte mon sort comme étant le mien, dû à ma nature. Bonne ou mauvaise, juste ou pas – telle je suis. I am what I am.[237]

Orgoliu? Daaa! Dar nu de ăl de la Lucifer, fiindcă nu mă răzvrătesc împotriva lui Dumnezeu, ci cred că-L servesc. Pui mic, drag, îmi e foarte dor de tine. Nu îndrăznesc să-ți cer un semn al prezenței tale şi totuşi! Dă-mi unul care să nu te obosească. Uite, trimite pe cineva cu o veste bună la mine. De exemplu pe Maricica, să vie pe neaşteptate în

[237] Dar gata cu toate astea. Fiecăruia, soarta după propria-i fire. Eşti cinstit pentru tine însuți şi pentru că aşa te-ai născut. Sunt mândrie şi orgoliu, nu neg, dar nu e nimeni altcineva responsabil. Desigur, nu mai aştept răsplata socială, sunt dintre cei meniți uitării. Nici măcar nu cred că Dumnezeu te răsplăteşte pentru aşa ceva. El nu se amestecă în aceste mărunțişuri lumeşti. Trebuie să-mi accept soarta ca fiind a mea datorită naturii mele. Bună sau rea, dreaptă sau nu, asta sunt. Sunt ceea ce sunt (în orig., în fr., ultima frază în engl.).

dimineața asta, să nu-mi ceară banii ei, dar aşa, să vie să stea de vorbă. Dragoste, încerc.

8 octombrie

Dragule, în astă-seară se împlinesc 16 ani de când ai plecat. Era să scriu de când m-ai părăsit, dar ştiu bine că ai stat mult lângă mine şi m-ai ocrotit. Şi acum, când te chem urgent, te simt lângă mine. Nu mai scriu cu lunile aci. Lipsă de timp? Nu. Lipsă de interes pentru întâmplări. Afară de întâlnirea cu doamna Parhon, apropierea prin mijlocirea ei de Apus, afară de unele nădejdi fugare, fiindcă veşnic dezamăgite, viața cea de toate zilele! Cu soare şi căldură bună, cu un zâmbet în aerul plin de praf, dar şi de vară. Şi un sentiment de dezlegare. Dar şi unul de inutilitate a mea aci, şi o silă de mine, de capul ăsta de hoaşcă bătrână!

Am fost la tine azi, şi la 19 septembrie. Când vă iau la rând pe dragii mei, cu floricele şi lumânări, mă surprind uneori indiferentă pentru că *nu cred* că sunteți acolo. Plec cu voi de la unul la altul, vă aud glasul, vă văd zâmbind. Cum vorbeam azi cu Mariana, suntem atât de sceptici tocmai cu privință la ceea ce este, desigur, lucrul cel mai sigur. De prea multe percepții, pierdem pe cea mai

necesară. Sunt incapabilă să trăiesc unitar, *ich flackere*[238]! Atenție labilă, suflet instabil, tot mai puțin realizat. Sunt foarte puțin interesantă, o simt tot mai viu şi mă întreb de unde puterea de a atrage oamenii! Poate din pricina chiar a simțământului meu care mă face obiectivă, depărtată de mine! Un singur progres: nu mă mai îngrijorez de lipsuri, simt că şi fetele au ajuns aci şi că nu mai sunt obsedate de grija banilor ca altădată. Azi au fost aci Coca, Colea şi doamna Dragu, Christina Br. şi Jean Paul, Marietta şi Aurora. Numai ea a venit sigur pentru această aniversare. Am vorbit multe şi de toate, am şi râs, şi mă gândeam, ca şi acolo, la tine. Ce bine că *asta* nu mă mai pândeşte! Doamne, dragule, ce curios e sufletul nostru! Sau poate pentru că, deşi rațiunea face pe grozava, intuiția mea că eşti prezent e mai puternică? Te-am ținut în gând la curent cu bucuria de filmul *Marile Manevre*. Nu ştiu de ce te-am asemuit cu unul din acei tineri – civilul – toată atmosfera te-ar fi încântat. *Tu en étais, chéri!*[239] Nu mulți au prins fondul adânc al filmului. Cum se potriveşte sonetul tău *Aventura* cu el! Gérard [Philipe] şi Michèlle M[organ] ne sunt prieteni. Am alergat după ei ca atare.

---

238 Mă risipesc (germ.).

239 Tu erai acela, scumpule! (fr.)

Seară la Nellu foarte, foarte simpatică. Miza are mare talent. Ieri la nunta lui Mihai Ştefănescu, nunii fiind Mariana şi Ion Murnu, mi-am amintit de ziua când am fost şi noi naşi. Ce fericiți eram, Stello meu drag! Te las. Am atâta de lucru mâine. Dejunul ieri la Alex şi Marioara [Nasta] – 70 de ani ai lui. Emoționant. Copiii de o duioşie binefăcătoare. Buni copii, buni părinți! Ține-i, Doamne! Dragule, dragule, dragule, te iubesc. A. a ta.

15 octombrie

Dragule, ieri, Sf. Paraschiva mi-a amintit de ziua ei din 1938, ziua când mi s-a oferit apartamentul acela frumos în blocul Malaxa. Mi-am amintit ce emoționată eram când ți-am comunicat vestea în colț, în fața casei lui Valérie, şi ce seară fericită am petrecut cu toții la ea. Sf. Paraschiva m-a protejat şi la Costeşti, m-a scos din necaz după rugăciunile făcute de dra Barbara la racla de la Iaşi. Ieri, în Biserică, mă simțeam atât de uşoară, atât de liniştită, de încredințată de prezența voastră, a celor dragi, invizibili în jurul nostru.

Dejunul la Aurora, cu toată familia, sărbătorind întoarcerea lui Nicu din Italia şi 6 ani de căsnicie a copiilor, a fost minunat. Parcă ne-a adus Nicu aer curat şi

nădejde, pe lângă o mulțime de lucruri frumoase (mie un fular foarte elegant). Erau şi Linca, cu Buby şi naşii copiilor şi mama şi surorile Sorinei şi Radu şi drăguții de Finați. Erau majoritatea cei tineri şi asta da atmosferei o tonalitate de nădejde. La 7 seara am asistat la nunta fiului Rodichii şi a generalului Stoica – *tout Bucarest!* Cucoanele toate – sau multe – cu pălării cu *voilette*, dar restul de rechiziție. Ca şi la Marietta Guetta, sâmbătă seara. Şi acolo a fost foarte plăcut. Zecchi a cântat puțin, dar splendid la pian. Şi acolo am râs cu toate de garderoba împrumutată. Numai Cella Siegfried era posesoarea a tot ce purta şi era foarte elegantă. A fost mult *Galgenhumor.* Iar eu umblam ca pe catalige pe propriii mei pantofi de acum 18 ani!

Azi muncă intensă stilizând a doua oară pe *Dombey* – vina e a mea, a slăbiciunii mele, pierd zilele frumoase de toamnă stând ceasuri în şir la birou. Seara mare bucurie: m-am dus cu Mar. la Virginica să auzim pe David Oistrach. E formidabil nu numai ca tehnică, dar şi ca sunet şi sensibilitate. Am plâns de dorul altor vremi, de dorul lui Enescu, dar şi de un dor năprasnic de ducă. Stelule drag, voi mai fi eu în stare să revăd Franța şi Italia şi Germania? Azi am fost tristă, tristă foc, simt că viața mea nu mai are rost. Vestea dată de Siegfried că „voi fi

invitată să vorbesc de Montaigne” m-a înfricoşat. Nu, nu, nu. *Il ne faut pas se survivre!*[240] I-am spus-o în faţa tuturor. Oare a înţeles? Dar în mine s-a cutremurat ceva la gândul să mă urc iar pe catedră, dar nu acum, nu vreau, nu pot acum.

M-am rugat eu, la Biserică, să mă cruţe Dumnezeu de această ispită. Dragoste, e târziu şi creionul s-a tocit. Te iubesc. A. a ta.

17 octombrie

Dragule, am avut azi o mare bucurie, am văzut expoziţiile *Mirea şi Anghel*! Când am intrat la Mirea, mi s-a umplut sufletul de lumină! E un colorist straşnic. Îndrăznelile lui sunt izbucniri organice, nu sunt combinaţii intelectuale, socotite reci şi nevoie de a epata! Mangalia lui cântă, ţipă, urlă, dar e o simfonie ce te deşteaptă la viaţă. Dâmbul roşu e de o îndrăzneală încântătoare, într-o sală mare ar umple-o de incandescenţă. Cele două tablouri cu vasele de flori? Cel cu fond galben m-a fermecat, scânteiază de lumină, cântă şi te întinereşte. Cel bleu marin cu petele ca foc de artificii pe cerul de noapte – o jucărie genială. În interioare moderne, dar şi în camere luminoase.

---

[240] Nu trebuie să-ţi supravieţuieşti! (fr.)

Acuarelele, unele superbe, şi foarte interesante trunchiurile de copac. Motivele de scoarțe transpuse în peisagii, foarte ingenioase, şi unele frumoase. Gândul de a readuce la natură ce a fost luat din natură şi stilizat de popor. Ce frumos şi câmpul cu flori! Bref, încântare!

La Anghel, altă viziune. Arta de adâncă interiorizare. Noblețe, seriozitate. Artă mare. Maternitățile impresionante. Țăranca gen Tanagra *first class*! Şi statuia goală a Irinei Cantacuzino impunătoare. Forme, poate, prea puternice, sâni imenşi, dar nu detaliile m-au izbit, ci portul, atitudinea, expresia capului ca şi a trupului, de o splendidă noblețǎ şi demnitate. *I am what I am*, aş scrie dedesubt. Nu se oferă, ci se revelă. Nimic superficial în această expoziție. M-a fericit. Am fost, în fine, la Dobrian – m-a lăsat rece. Culoare, atmosferă, viziune cinstită, prea multe detalii, vede bine, vede tot, dar nu e emoționant. Au fost două ore de evadare în o lume frumoasă, în o lume spălată de meschinării şi de prostie egoistă. Dragule, cum îți plăceau ție asemenea manifestări, revelații ale sufletului nostru românesc, omenesc.

Acasă, robotesc la *Dombey*, am impresia că am un lanț de picioare când aş avea poftă să zbor. Hai să zicem, nu un lanț, dar că sunt priponită cu o frânghie. Vina e a mea, nu trebuia să mă las stăpânită de voința altuia. Şi prea

multă gentilețe e un păcat. Sper că m-am tămăduit. Dragule, te las. E târziu. Te iubesc. Îmi e dor de voi. A. a ta.

Chéri, des événements très importants se succèdent autour de nous. La Pologne, la Hongrie parlent. Qu'est ce qui nous attend? J'ai l'impression que personne ne sait plus où l'on va. On se démène, on tue, on crie, on exige la liberté – mais qui des puissants écoutent les cris des peuples? Il y a dans l'air des possibilités immenses, si l'on voulait seulement s'entendre, s'il n'y avait d'une part la peur et la haine, de l'autre la soif du pouvoir et la peur! On vit sur un volcan et pourtant la vie de tous les jours va son train. Est-ce insensibilité en moi, est-ce détachement, est-ce vieillesse, est-ce fatigue? J'ai envie d'entendre de la belle musique et voir des belles choses. Ce soir musique la Coş.[241]

[241] Dragul meu, evenimente foarte importante se succed în jurul nostru. Polonia şi Ungaria vorbesc. Ce ne aşteaptă pe noi? Am impresia că nimeni nu mai ştie încotro mergem. E agitație, se ucide, se strigă, se cere libertate, dar care dintre cei puternici ascultă strigătele popoarelor? Plutesc în aer posibilități imense, dacă ar vrea doar să se înțeleagă unii pe alții, dacă n-ar exista pe de o parte frica şi ura, iar pe de altă parte setea de putere şi frica! Trăim pe un vulcan şi totuşi viața de fiecare zi îşi urmează cursul. E oare în mine lipsă de sensibilitate, să fie detaşare, bătrânețea, oboseala? Am chef să ascult muzică frumoasă, să văd lucruri frumoase. Astă-seară, muzică la Coş. (în fr., în orig.).

Bach, cu G. Enescu, pe microsioane. Mi-a plăcut Concertul dublu. Restul n-a fost pus la punct şi de altfel cam abstract pentru mine, deşi îmi dau seama că sunt melodii şi armonii pure.

Avea dreptate Maestrul Enescu când nu-i plăceau mijloacele mecanice de transmisie. Azi am simțit-o mai mult ca oricând. Sunetul era parcă tuns de vibrații. Am auzit audiții mult mai bune totuşi. Casa Assan *très cossue*, dar prea gătiți pereții după gustul meu. Împărțirea însă foarte frumoasă, şi vase şi tablouri şi covoare frumoase. Am întâlnit oameni simpatici, era aproape intim, deşi destulă lume.

Ce e cu Maricica? Pleacă sau nu? Cu evenimentele actuale, ar fi mai bine s-o amâie pentru primăvară.

Concertul Mainardi-Zecchi a fost emoționant! Muzică nobilă pură, oameni însuflețiți. Zâmbetul lui Mainardi – el însuşi o muzică. Lumea entuziasmată, public cunoscut, atmosferă de înaltă umanitate. Ce bine mi-a făcut! Oare ajungând pe acolo, aş mai vibra ca altădată? Simt că se îngroaşe carapacea grijii meschine pe mine şi parcă se stinge flacăra. Uneori mă închipuiesc iar pe catedră şi cred că aş învia. Dar ce valoare mai au asemeni gânduri, când stăm pe vulcanul care începe să erupă? Ce valoare mai are

o viață de om, când se joacă soarta lumii? Simt bine că în ceasul de față individul trebuie să se uite pe sine, să renunțe la orice privilegiu ca să se integreze *à cette marmaille d'hommes*[242]. Mulți, dar proşti? Nu. Mulți şi prețioşi. Azi nu ştiu de ce simt mai acut că nu e vorba de apărat *numărul* în ei, ci *esența.* Elita n-are rostul ei moral, îmi vine a scrie chiar şi fizic, decât ca sămânța selecționată pentru a fi semănată în tărâmul masei. Scumpule, pic de somn şi parcă aş vrea să mă țin trează, dar nu pot. Dragoste, conversez cu tine tot timpul, la orice întorsătură a zilei. Te simt uneori foarte absent, dar în ceasuri grele foarte aproape. Dar ce e cu Ionel? Nu l-am mai visat. Doarme?

Am uitat să-ți spun că am pozat lui Löwendal. Ore simpatice, dar portretul prea greoi, eu pretind că n-am cap pentru desen în cărbune, care marchează prea definitiv trăsăturile. E vorba să mai facă unul, mai „aristocratic" cum spune el. Recunosc că-s tare urâtă, adică strâmbă şi boccie şi totuşi cred că în mişcare chipul se schimbă. Dragoste, acum te las. Sunt fericită că am isprăvit vol. I *Dombey* de corectat. Simt nevoia de a lucra ceva mai interesant. M-am îmbâcsit cu lucrul ăsta de meseriaş! Aş

---

[242] În această gloată omenească (fr.).

vrea să scriu pentru mine. Inspiră-mă cum să fac, dacă să lucrez în sensul unei reeditări Montaigne.

Pui mic, drag. Te iubesc. A. a ta.

29 octombrie

Dragoste, afară e o vreme minunată. Nu pot ieşi, aştept curierul de la E.S.P.L.A. Poate şi pentru sentimentul curios că *am treabă*, deşi nu mă aşteaptă nici un lucru anume pe birou. Dar *atunci* cum să încep prin a nu face nimic? Dragă Stello, sunt un exemplar comic de formalism şi de rutinierism. Aş vrea să mă dezbăr de tot ce e numai *obicei, mecanism* în mine. Aseară conversaţie bună cu Rhea, o simţi că se dezleagă şi se lasă să înflorească. Un om de mare calitate şi talentată, dar ţinută sub obroc şi handicapată de munca obligatorie. Parcă eu? Cred că dacă n-aş avea grija zilei de poimâine, azi aş avea ceva de spus. *Nu mai ştiu* teoretic decât prea puţin, dar am experienţa în mine. Am avut prejudecata de a vrea să fiu foarte raţională când poate sunt o intuitivă. N-a venit de la E.S.P.L.A. Mă apuc de *Oedip*, să-l copiez măcar ca să fie lizibil, de redactat nu ştiu când. Te las, dragule, îmi simt inima tânără, o poftă de viaţă vie, activă, creatoare. Ce se întâmplă în Ungaria mă umple de respect. *Ils ont du*

cran.[243] Nu se poate să rămână fără rezultat. Mă simt smerită ca româncă. Dar şi noi am suferit cumplit, însă ca robii, nu îndrăznim. Poate aşa se cuvine, aşa ne e chemarea creştinească; să suferim, să răbdăm, să fim consideraţi slabi şi laşi când, poate, spiritual, suntem cei tari. Martirii nu se răzvrătesc. Aşteptăm de la Dumnezeu scăparea. *Acţiunea noastră sunt durerea şi răbdarea.* Nu zic că aşa vor fi toţi, dar aşa sunt ţăranii, şi ei sunt cei mulţi. Ştiu că străinii ne subestimează şi ne dispreţuiesc chiar. Dar ce le pasă lor! Vor să aibă un spectacol nobil, frumos fiindcă pe ei nu-i doare. Nu vreau să mă mai las târâtă de prejudecăţi morale, fie ele cât de „nobile". Sufăr când văd supunere laşă şi lingărie faţă de cei puternici, sufăr când constat lipsă de demnitate, dar nu sunt de partea celor încăpăţânaţi din trufie. Sunt de partea celor care-şi fac datoria şi *cred* că soarta neamului nostru e înaltă. *Cred*, adică trăiesc în smerenia faţă de Dumnezeu şi *în demnitate* faţă de oameni. Nu trebuie nici laşitate, nici trufie. Dar cine se poate menţine pe acest nivel? Numai omul conştient că are o misiune personală în mijlocul celei naţionale. Inspiraţi-mă voi, cei luminaţi, să scriu către tineret, măcar că nu se va publica acum, un apel just, un apel către viitor. Inspiraţi-mă să ies din credinţele mele

---

243 Ei au curaj (fr.).

prea personale ca să surprind chemarea viitorului şi să le transmit mesajul. Iar dacă nu mi-e dat mie s-o fac, s-o facă alţii mai vrednici. Dragostea mea, te iubesc. A. a ta.

5 noiembrie

Dragule, acum am aflat că a murit Maria Filotti, azi-dimineaţă la A.S.C.A.R., vestea m-a întristat teribil. Era încă atât de vivace şi de tânără ca temperament, putea să mai trăiască ani şi ani! A dat-o gata oboseala. Păcat! A fost o actriţă mare. *À quand mon tour?*[244] Azi sunt de o mare tristeţe din pricina veştilor înfiorătoare ce ne vin din Ungaria. Nu pot să mă gândesc la atâta suferinţă fără să plâng. Dragule, când se va sfârşi cu atâta măcel şi nedreptate? Atacul Suezului, oricât aş vrea să-l justific, rămâne şi el o mare nedreptate. Pretutindeni oroare, negură, barbarie. Doamne! Când se va sfârşi această epocă nefastă? Îmi stă mintea în loc la gândul ce se petrece în Ungaria. Dezlănţuire de furie, de răzbunare de ambele părţi şi pe deasupra neputinţa chiar a celor puternici. Poate că ei tot mai speră să salveze pacea! Ce a mânat pe bietul popor ungar să se avânte într-o asemenea aventură? Exemplul Poloniei, desigur, dar aceştia nu au

---

[244] Pe când rândul meu? (fr.)

făcut gestul disperat de a se desface de Pactul de la Varşovia, au fost mai înțelepți. Ce ştim noi? Poate voi vedeți mai clar legăturile şi sensurile evenimentelor. Aş vrea să fiu mai senină, calmă sunt, dar tristă foc. Dragule, păzeşte-ne. Eu vă iubesc. A. a ta.

8 noiembrie, Sf. Mihail

Dragule, evenimentele se succed vertiginos. Trăim într-o aşteptare a zilei de mâine ca niciodată şi mă tem că *nie kommt was Besseres*![245] Veştile sunt tragice, sunt alarmante, soarta lumii atârnă de un fir de păr. Am impresia că conducătorii neamurilor au azi o răspundere covârşitoare, numai Dumnezeu să-i călăuzească! Dacă îl apucă pe unul amețeala, cum umblă pe sârmă deasupra prăpastiei, apoi e Adio pentru omenire. Voi cum vedeți lucrurile, din perspectiva voastră? Poate vă interesează ca un joc de şah şi atâta tot. Moartea Mariei Filotti mă face să mă gândesc că poate şi sfârşitul meu e pe aproape. Fă aşa, dragule, să nu-mi fie frică. Azi vizită la Mişu la prânz, l-am găsit mai bine, luând parte la conversație, râzând. Victor şi cu mine alături de el, copii, nepoatele, Mimy şi Christinel şi dl Pavel şi Lenuța Zarifopol. Toți în jurul lui

---

[245] Niciodată nu vine ceva mai bun (germ.).

cu dragoste şi grijă. Mimy face acrobație, mititica, s-o scoată la socoteală! Alecu seamănă leit cu Mişu şi ca temperament, ca şi el pornit copilăreşte! Dragule, dragule! Îmi e dor de tine, de Ionel, de voi toți de acolo, ar fi teribil dacă nu ar fi adevărată supraviețuirea. Dar e adevărată! Este. La Mişucă Jora n-a fost primire, are dreptate, nu e momentul, copiii noştri erau drăguți foc. Micaella delicioasă şi caldă. Mă bucură când îi privesc. Casa e casă, masa e masă, păcat că n-au copii. Valérie, cu lecții toată ziua, fericită că Maricica nu pleacă. Maricica în fine îmbrăcată! Biata Nana venise şi ea la copii cu noi, biata fiindcă e slabă şi hărțuită. Dragule, îmi fug gândurile pretutindeni. Nu mă pot fixa. Nu mă simt adevărat fixată nici eu, deşi legată mult de unii oameni. *Cauza* omenirii mi se pare azi ca o minge jucată de puteri ce ne depăşesc. N-am sângele rece, nici estetismul unor semizei care privesc la spectacol, dar nu mai am nici pasiunea cu care o urmăream acum 2-4 ani, chiar şi anul trecut. Am impresia că e sfârşitul pe aproape şi nu mai vedem clar, dar şi că am obosit. Şi aşteptarea şi curiozitatea, până şi teama te obosesc. În mine simt un fel de uscăciune. Deşi în ziua când ne-a fost teamă că s-a întâmplat Maricichii ceva, eram până în adâncuri bulversată. Dragule, te las. Dar te aştept în vis. *Te rog*, vino. Te iubesc. A. a ta.

21 noiembrie

Dragoste, nici nu-mi vine să cred că au trecut atâtea zile importante fără să-ți scriu. Evenimente colosale, epocale şi noi trăim înecați prosteşte în griji meschine de sume minime! Din fericire că sunt şi indignări care mă țin trează şi mai am judecata limpede, întemeiată pe principii eterne! Nu pot confunda Binele cu Răul, nu vreau să-mi sofistichez gândirea nici chiar de dragul de a fi consecventă cu ce am crezut altădată sau ce am spus altădată. Fapta poporului ungur a început eroic şi măreț, dar sunt crime care întunecă gloria asta. Ura are măreție şi abstract şi teoretic poate! Dar când porneşte să dezlănțuie toate patimile şi răzbunările e subumană. O fi frumos pe scenă şi în versuri, dar ca fenomen social seamănă a demență. Şi demența lui Orest o gust, dar nu cea cuibărită în minți şi trupuri adevărate. Nu aduce nimic bun, nimic uman! Bietul popor unguresc şi-a ştirbit din gloria lui colosală prin sălbăticiile săvârşite, ba şi-a compromis şi libertatea pentru câtăva vreme. De unde era pe calea să fie liberatorul tuturor. Când gândeşti cu calm, e o mare, monstruoasă nedreptate în lume azi. Cu ce drept să se impună unui popor voința altora? Şi asta sub flamura libertății şi a dreptății. Trăim, în fond, ca ins social, într-o grozavă tiranie. Nu e salvare decât în

evadarea spirituală, nu poți scăpa de tirania majorității, dacă nu gândești ca ea, decât trăind ca Diogene într-un butoi. Sau acceptând soarta fără a crâcni. Sunt şi din aceia care acceptă profitând. Aceştia nu-mi plac. Dar cei care servesc cinstit pe un stăpân pe care nu-l iubesc pot, totuşi, aduce mult bine obştesc. Mă indignează oportuniştii care nu au convingeri, nici demnitate. Discuții teoretice, dragule, şi ungurii se ucid între ei! O.N.U. vorbeşte, dar nu se mişcă. Cazul Ungariei poate ajunge a fi o sinucidere. O fi nobil, unic în istorie, după daci, dar e un păcat. Apusul nu se amestecă? Toată lumea e enervată considerând cauza dreptății pierdută. Aşa o fi? Şi totuşi eu cred în minune şi o aştept, *envers et contre tout*[246]! Retragerea lui Eden are şi ea un tâlc, se caută baze noi de discuție? *Aştept cu încredere* să se dovedească iar puterea Providenței. Te iubesc. A. a ta.

26 noiembrie

Dragoste, azi e ziua ta, Sf. Stelian. M-au pătruns azi-dimineață o tristețe mare şi un dor mare de tine. N-am putut merge la cimitir, e prea frig. *Et puis, à quoi bon? Tu*

---

246 În pofida şi împotriva a tot (fr.).

n'y es pas.[247] Te simt lângă mine, aci. Te văd cum încerci să fluieri romanța de la radio! Dragule, totul mi se pare fără rost, dacă nu e adevărat că sufletul nostru e nemuritor. Moartea lui Jean Steriade m-a melancolizat rău. S-a dus şi el, încă unul din vechea gardă de „domni"! Şi nu mai vorbesc de pierderea pentru artă. Dar totul e trecător, nimeni indispensabil, nimic absolut necesar! Dragule, ceartă-mă. Nu pot spune că doresc să mor, fiindcă nu simt în mine oboseală de viață ci, dimpotrivă, dor de ceva frumos, mare, luminos şi adevărat. Şi nu simt în jurul meu nimic din toate astea, sau dacă descopăr măreție în gestul unui neam curajos ca ungurii, constat ce grozăvie i se întâmplă! Câtă nedreptate şi câtă minciună, dar şi câtă cruzime din toate părțile. Şi Suezul la fel. Din fericire că nu ne ajută imaginația, încât trăim toate astea în cuvinte, dar nu realizăm efectiv. Suntem seci, săraci, bicisnici, de aceea poate şi atâta indiferență ca şi atâta ură pe lume. Voi, dacă sunteți, cum le vedeți? Desigur că reacționați mai pur, adică mai just şi trebuie să suferiți cumplit când vedeți încăierarea de orbeți care se distrug reciproc pentru bunuri fără preț. Oare *libertatea* e un bun fără preț? Nu, desigur pentru noi. Cred că e singurul lucru care garantează adevărat existența omenească. Dar pentru

---

247 Şi apoi, la ce bun? Tu nu eşti acolo (fr.).

voi, care ați atins realitatea şi care sunteți liberi prin esență, poate că nu mai e valoarea supremă. Când citesc cărți spirituale, aflu că scopul suprem al vostru este unirea cu Dumnezeu. Poate că şi voi suferiți, prin urmare, fiindcă şi vouă, la anumite stadii de evoluție, vă lipseşte ceva. Oare rugăciunile noastre vă folosesc? Cred că resimțiți dragostea noastră care trebuie să fie ca un ciment care leagă elemente răzlețe ce suntem din întregul ce ne cheamă. Recunosc că nimic nu e mai presus decât dragostea între oameni, între toate ființele, ca şi coeziunea între molecule fără de care nu ar exista forme pe lume. Orice gest generos e dragoste, e coeziune şi îmblânzeşte, pacifică, umanizează. S-ar părea că nu depinde de voia noastră, dar asta e doar o aparență. Fiindcă chiar atunci când gestul de solidaritate nu e acompaniat de sentimentul viu de dragoste, e totuşi primul pas spre ea, îi pregăteşte drumul. Fireşte, dragostea caldă, vie, activă e minunea spre care ar trebui să tindem mereu, combătând aversiunea, indiferența care sunt dovezi de egoism. Izolarea în egoism e teribil de variată! Parcă antipatiile, măcar că sunt involuntare, nu sunt dovezi de singularizare, de retragere în sine, de evitare a ceva care nu e străin sau opus? Dragule, dragule, ajută-mă să iubesc până şi pe cei răi şi bestii şi inumani! La radio

cântă un cântec simplu, ceva nemțesc, popular. În casă e rece, nu sunt gaze. Bănuiesc că face racordul la cazanul de apă caldă. Adică din răul de acum va răsări un bine viitor. Dragule, mi-e dor de o conversație bună cu tine. Fă-mă să te simt lângă mine. *Te rog.* Te iubesc. A. a ta.

Ieri la Tity şi seara la Coca. Când mă gândesc că toată conversația a gravitat în jurul unor bârfeli (binemeritate de altfel) şi a unor bancuri că eu mă simțeam foarte *à l'aise*! De ce nu om putea noi să ne întrunim mai constructiv? Azi, cu Anny, dacă vine şi cu Zoe, dacă vine, sper să ne aventurăm ceva mai sus. Ajută-ne. Te iubesc. A. a ta.

1 decembrie

Dragoste, acum eşti poate alături de Mişu Paleologu! De două zile aveam aprehensiunea că pleacă şi el, în urma accidentului! A trebuit să mai pătimească şi durerea fizică până la urmă! Dragule, mă doare sufletul, îmi pare adânc rău de prietenul nostru Mişu. Acum, că sunteți amândoi împreună, acum ştiți ce om de treabă am fost, a fost şi el. În ultimul timp nu mai era Mişu. Îmi părea groaznic de rău, mă durea sufletul când îl vedeam parcă retras dintre noi, absent. Recunosc că l-a iubit Dumnezeu luându-l înainte de degradarea şi fizică şi morală. Dar îmi e inima

plină de milă şi de dor şi de regret că nu am putut face mai mult pentru a-l distrage de la tristețea lui care-l domina. Şi mă doare, fiindcă a plecat şi el, sunteți acolo mai mulți decât în lumea mea. [...] Aş vrea să aduc tristeții din mine nădejdea revederii noastre dincolo. Cred în ea ferm, dar plecarea de aci tot e o despărțire dureroasă. Şi tot ceremonialul e atât de trist şi...

Stelule drag, nu fu de ajuns că ne-a părăsit Mişu, acum aflu că s-a prăpădit azi-dimineață şi Lelia, tot la spital! Sunt groaznic de tristă. Draga de ea! Grijulie pentru toți, numai nu de ea! Dragii de ei, ai grijă de ei, îndrumează-i, dacă sunteți lângă ei. Nu pot crede că nu îi voi mai vedea. Recunosc că e mult egoism în durerea mea. Îmi e, de altfel, capul gol şi inima pustiită, sunt acum un fel de stană insensibilă, după ce am plâns zdravăn. Dragii de ei! Şi Lelia era încă dornică de viață. Am remuşcări că n-am fost la ea în ultimele zile, sărăcia aia de „poză" mi-a luat enorm timp. Am fost neglijentă, ăsta e adevărul. Mă hotărăsc greu la drum. Lelia dragă, tu ierți, ştiu. Stelule dragă, vino de mă mângâie. Vă iubesc. Iubiți-mă şi voi, aveți grijă de noi. A. a ta.

2 decembrie

Dragule, zi grea şi azi în suflet. Sunt tristă până în rădăcină. Am citit lucruri spiritualiste şi cum ai constatat, poate, am dialogat cu voi. O romanță la radio m-a răscolit, mi-a înviat doruri, pe care acum tu le înțelegi şi care nu s-au mai ivit de când ai plecat tu. Acum că sunteți împreună şi mă priviți poate împreună, veți înțelege, desigur, cât am suferit şi poate ați suferit când puteam să fim nişte prieteni ideali. Dar aşa a trebuit poate; să sufăr pe nedrept, să suferim toți, prosteşte. Dacă ați şti cât nu mai trăiesc decât cu gândul că *sunteți*, dragii mei, toți. Ne vom revedea, în lumină şi în glorie. Dați-mi un semn că sunteți. Vă suplic. A. a ta.

4 decembrie

Dragule, două zile foarte grele. Ieri l-am asistat pe Mişu când trecea în cele veşnice! Era frumos şi grav, sever, cum nu l-am văzut niciodată. Un profil de medalie imperială. Foarte mulți prieteni şi chiar oameni simpli, toți îndurerați. Ciomac a vorbit splendid: o caracterizare nobilă, un elogiu al lui Mişu cum numai unul care l-a

cunoscut bine îl putea face şi totul încadrat într-un sens al generației. Splendid.

Mă gândeam: ce gândeşte acuma Mişu? Modest şi timid cum era, ar fi zâmbit făcând o glumă pe socoteala lui Mănucă, dar trebuie să fi fost mulțumit că a fost atât de bine cunoscut. Nu credeam că se poate suporta liniştit plecarea unui om scump, intrarea în pământ. Ieri am înțeles cât te schimbă bătrânețea şi apropierea propriei tale treceri dincolo. De altfel *pardessus*-ul, cum spuneai tu, nu mai înseamnă mult la vârsta noastră, simți realitatea spirituală mult mai intens. La tine am fost cu Loretta înainte, iar după, cu Jean Paul, Mihaella şi Costel. Dar nici tu nu mai eşti acolo. Erai cu noi. Te-am rugat să ghidezi, să-i ajuți pe Mişu şi pe Lelia, care au plecat împreună, poate în acelaşi ceas. Am trecut şi la Ionel, pe care chiar că nu-l pot regăsi în cutia lui. *Vă simt de azi-dimineață împreună.* Mişu învie tot mai mult în aspectul lui de altădată. Ieri, la Mimy, l-am evocat Mănucă şi cu mine în aşa chip încât nu-l mai puteam imagina mort. Şi acum, deşi imaginea recentă e vie, sentimentul că nu el e acela prevala. E în suflet o certitudine care se intensifică. Ultima lui fază, deşi părea că era o decădere, totuşi mi-l făcuse şi mai drag din pricină că ieşise la iveală bunătatea, funciara lui modestie şi căldura inimii. Şi-l

simțeam că e conştient de drama lui şi că suferă. Acum simt că e cu tine, cu Ionel, cu Ghighi, sau poate o doresc atât de mult! Acum pot vorbi cu el direct. Poate trebuie lăsat să se odihnească, să se aşeze la locul lui, pe urmă vă aştept în vis. Supărarea prietenilor pe Andrei eram gata s-o împărtăşesc, dar ar fi greşit şi nedrept. El are o credință şi e consecvent şi mai ales, după câte am aflat acum, Mişu trecuse efectiv la catolicism de 2 ani. Voi încerca să explic la Traian şi Sfeților care sufereau efectiv. Le voi demonstra că dacă le-a lipsit puterea de convingere e că ei apărau un principiu abstract care nu-l şi *trăiau.* Dacă vrem să ne apărăm ortodoxia noastră, trebuie să fim cu adevărat ai Bisericii noastre.

Azi am dus-o la groapă pe Lelia. Mulți prieteni, dar ea avea aerul departe, era schimbată. Fetița crescută de ea plângea cu foc, am constatat încă o dată deosebirea vârstelor. Şi am trebuit să constat iarăşi câtă grijă îşi făcea biata Lelia pentru oameni mult mai sănătoşi ca ea. Doamna M., de care ea se îngrijea până în ultimele zile, era foarte bine şi elegantă şi vioaie, cu mine extrem de drăguță de altfel, m-a sărutat foarte afectuos şi m-a mişcat. Dar m-a întristat gândul că Lelia a trăit tot timpul făcându-şi griji adeseori imaginare. Dar aşa a fost pesemne toată viața, şi-a îngreuiat-o, deşi ea era hărăzită

să fie un om vesel, senin, o femeie cochetă şi plină de haz. Îi aud glasul, îi văd zâmbetul şi ochii de copil. Lelia dragă, eu nu am fost destul de caldă cu tine uneori, mă supăra exagerarea sensibilităţii tale, eu am devenit mai aspră de când am fost pe unde am fost. Mi se părea câteodată că te învecheşti şi-mi părea rău, fiindcă uitai partea creatoare din conştiinţa ta. Dar eu te iubeam, Lelia mea dragă, şi tu mă înţelegi acum când ai înviat complet. Titu te-a iubit mult, dar nu v-aţi înţeles şi, vai, cât te-ai trudit şi cât ai muncit! Oare nu era în tine un orgoliu care te-a separat de el? Am trecut şi eu prin el, ca o proastă, nu ştiam ce bucurie mare e să depinzi de soţul tău! Dar, fireşte, nu ştiu cât e de vinovat de asta şi Titu. Draga mea, acum eşti liberată, odihneşte-te de griji, bucură-te de lumina şi fericirea de dincolo! Ca şi la Mişu, nu puteam realiza că e adevărat că te bagă în pământ! Şi fotografia surâzătoare a Viorichii Adamiu a contribuit să intensifice în mine simţământul că *voi sunteţi.* Apropie-te de Stello, lui te-am dat în grijă. Eu vă iubesc, voi ocrotiţi-ne. Veniţi în vis. Vă aştept pe toţi, şi pe Ionel şi Ghighi. Da, vă aştept. Ca în tinereţe. Vă văd voioşi, uşori, fericiţi. Dumnezeu să vă dea lumina cea fără de sfârşit.

Stelule drag, dă-mi un semn, dacă se poate, că ai grijă de ea. Te iubesc, adânc. A. a ta.

P.S. Alecu [Paleologu] a fost numit la Institut, după cum vesti Maricica. Îmi pare foarte bine că s-au împrietenit şi că Jean Paul vrea şi el să şi-l apropie. Simte că trebuie să strângă ei rândurile, acum că generația noastră se răreşte. Voi ați fost prieteni între voi, să fie şi copiii voştri, aşa se continuă tradiția şi stilul de elite. Te iubesc şi te aştept. Dragoste! A. a ta.

14 decembrie

Dragoste, am simțit nevoia să scriu azi „o scrisoare către fiii mei”. Vizita Nanei, azi-dimineață, m-a scos din linişte. E atât de frământată, atât nu ştie încotro, încât mă îngrijorează, e contagioasă. Cred că Claude o înconjoară cu o nelinişte bolnăvicioasă, îmi inspiră teamă, e ceva anormal în absolutismul lui moral pe care-l aplică numai unilateral. E în mine o îngrijorare din pricina stării mele fizice. Moartea lui Mişu şi a Leliei m-a scos din echilibru. Uneori simt că ei sunt mai fericiți acum, dar moartea inopinată a lui Mişu mă face să cred tot mai intens că a fost preparată de Pronie. Nu ştiu de ce cresc în mine, în locul liniştii şi bucuriei la care ajunsesem, cu toate suferințele, cresc o aprehensiune, o tristețe. Parcă se

înnoptează în jurul meu. Durerile de şale îmi şoptesc de cancer. Doresc să mor în somn şi împăcată, mă rog tot timpul să vrea Dumnezeu aşa. Lumina în casă e prea slabă, mă întristează. Voi lua un bec mare. Ieri seară la Christina m-a impresionat colonelul Nanu. 12 ani de martiraj! Ce rezistenţă vitejească! Da, are Goethe dreptate: *Wer das Recht hat und Geduld, für den kommt auch die Zeit*[248]. Ca şi [...] St a scris poezii frumoase, mă face să cred că toată puterea spiritului lor, ca şi a multor altora, şi-a făcut drum prin graiul poetic. Că acest grai nu este întâmplător, ci că-l inventă spiritul, ori în cine îşi face loc şi drum. Pui mic, trebuie să fac lumină mai multă în cameră. Simt că năvăleşte tristeţea ca în amurg. Acum ar trebui să vie un om tânăr, dar presimt că azi nu vine. Dragule, mă duc să chem la telefon pe Mimy şi pe Titu, ei trebuie să se simtă foarte singuri, săracii. Eu ştiu că tu eşti aci, dar Mişu şi Lelia poate dorm încă. Vă iubesc, şi pe Ionel. A. a ta.

22 decembrie

Dragule, ieri a fost Titu Sachelarie pe la mine. Când a intrat, era ca ieşit din fire, şi-a vărsat focul, a ţipat, a

---

[248] Cine are dreptate şi răbdare, acestuia îi vine şi timpul (germ.).

plâns, pe urmă s-a liniştit. Îi e dor de Lelia, îl înțeleg. Până nu va ajunge s-o simtă lângă el cum te simt eu, este chinul cumplit. E în mine o tristețe, ca o umbră ce-mi ascunde soarele. Moartea lui Mişu, a Leliei, după a lui Ionel, mi-a luat orice nădejde de bucurie de viață, prea s-au rărit rândurile noastre! Mă bântuie sentimentul că în curând trec şi eu la rând. Mă rog de Dumnezeu să mă ia fără dureri, uşor, repede, să nu cad povară nimănui. Îmi e urât de reguli şi de tristețea obiceiurilor, dar cred că *liberarea* trebuie să fie splendidă. De aseară mă doare rău inima. N-o iau în seamă. Îmi e necaz pe mine că m-am îngrijorat pentru bani, când ştiu bine că nu mă lasă Dumnezeu în pană. A trecut Mariana D[umitrescu] şi a salvat situația. Încă o dată constat ce ridicol este să te necăjeşti pentru materie! Aş vrea să conving de asta pe Valérie. Mai trist este că nu mai mă simt prin lume, că în fond sunt detaşată. Numai când scriu sau explic cuiva, când servesc un om sau o cauză, atunci revine în mine vechea vioiciune şi bucurie.

Pic de somn. Mă culc, după dejun mergem la Cora unde vine Părintele. E bine când măcar o clipă te simți curat ca noul născut. Fireşte, cu orice clipă şi gest şi privire şi gând, te izineşti iar, dar clipa aceea e aşa bună. Simt că

pic de somn. Dragoste, ajută-mă să merit absolvirea. Te sărut. Vă iubesc, ajutați-ne. Te iubesc. A. a ta.

1957

11 ianuarie, seara

Dragule, au trecut 11 ianuarie, zile şi zile, au trecut sărbătorile, am scris, am citit, am văzut prieteni, au fost „copiii” la mine, am *trăit*, cu sau fără sens.

Mâine este iar o zi „fatală”, cinci zile după Sf. Ion. O fi sorocul? Nu pot spune că doresc să mor, dar nici că doresc, ca altădată, să trăiesc. Simt că sunt tot mai puțin de folos, poate că e un sentiment iscat din orgoliu contrariat. Poate că mi se pare că nu mai sunt de folos pentru că cei care aveau nevoie de mine altădată nu mai vin decât pentru a mă mângâia ei pe mine. Am neta impresie că scad ca gândire şi că tac tot mai mult pe când altădată vorbeam. Poate chiar şi a vorbi îmi e greu, mă întreb dacă aş mai fi în stare să-mi conduc firul unei conferințe până la capăt. Mi se pare că trăiesc pe trecutul meu. Prețuirea celorlalți se adresează celei a cărei umbră am rămas.

Portretul lui Löwendal e foarte adevărat, *il est moitié ici, moitié lointain*[249]. N-aş vrea să mor pentru că aş vrea să mai pun scripte la punct. N-or avea valoarea transcendentă, dar pot fi de folos studenţilor. Şi parcă tot aş mai vrea să le scriu ceva. Aş vrea să le spun că viaţa e ceva foarte important pe care să n-o piardă cum am pierdut-o noi, oscilând între căutare şi nădejde, adică mai bine zis *aşteptare. Să făptuiască.*

Să dea înainte, tot înainte. Şi-i disperă atmosfera închisă? Să spargă geamurile, dacă nu se lasă deschise. Preferaţi viaţa, copii, la orişice, viaţa ca putere creatoare, ca duh nu ca Bios. Făptuiţi cu duhul şi realizaţi clipita. Nu aşteptaţi salvarea din afară, ajutorul de la alţii, nu. Salvaţi-vă singuri întinzând mâna spre Dumnezeu!

Dragule, dacă o fi să mor, vă suplic să mă ajutaţi să trec aşa fel, încât să nu-mi fie ruşine de mine. Alice a ta.

12 ianuarie

Dragule, am scris aseară în grabă. Acum, la amiază, când s-a întunecat iar cerul după un soare frumos, mă gândesc cât de puţin pregătită sunt pentru o schimbare esenţială, pentru lucrul cel mai solemn şi important în viaţă:

---

[249] E jumătate aici, jumătate departe (fr.).

moartea. Dacă cerşesc lui Dumnezeu încă o amânare este pentru a mă pune ceva mai la punct. Dar pesemne are Rilke dreptate când crede că murim fiecare în stilul vieții noastre. A fost în mine o lene de a privi „definitiv” spre ceva. În fond, am fost o funciară relativistă! Poate de aceea şi acest eveniment – Moartea – nu-l pot privi decât ca o trecere. Că dincolo este absolută ordine, nu mă îndoiesc, dar sunt sigură că sufletul nostru are de parcurs multe stadii până să ajungă să o şi perceapă şi să se integreze conştient. Am rugat pe Mariana Murnu să vie să discut cu ea în privința *Jurnalului* meu. Nu o chem pe Maricica pentru că e prea ocupată, dar mai ales pentru că aş tulbura-o prea tare, ea nu are mentalitatea Marianei, pe ea o sperie gândul la moarte şi mai ales pe ea moartea mea ar durea-o nu numai în suflet şi spirit, dar şi în carnea ei. Cu toată aparenta indiferență a ei, dictată desigur de lipsa de timp, poate şi de interese intelectuale care întrec capacitatea mea intelectuală. Ce curios! Acum îmi telefonează ea că vine 10 minute la mine. Coincidență sau soarta? Orice s-ar întâmpla, vreau să ştie ai mei toți cât îi iubesc. Jean Paul o simte, ştiu şi cred că mă va pierde cu greu, suferind adânc. Şi Aurora şi Nicu la fel. Copiii, desigur şi ei, ca şi Niculla. Ştiu că toți prietenii mei şi „copiii” mei, toți mă vor plânge. Vreau să ştie că mă voi

ocupa de ei, de pe unde voi fi. Acum am treabă la E.S.P.L.A. Aştept şi pe Maricica. *À bientôt* sau mai stau pe aci? Trecu Tadeu cu vestea că vor juca diseară *Strigoii* lui Ibsen după indicațiile mele. M-am bucurat. Te iubesc. A. a ta.

21 ianuarie

Dragule, e luni, am început ziua cu amintiri triste, am plâns şi eram abătută. Şi iată că la telefon mi s-a propus din partea lui [Petru] Comarnescu, Ion Marin [Sadoveanu] şi [Ionel] Jianu să vorbesc despre Romanul modern. Înțelegi ce s-a petrecut în sufletul meu, dar n-am ezitat să refuz pe motivul că nu mai sunt în stare de un asemenea efort şi că nu vreau să-mi supraviețuiesc etc. Nu o fac nici din trufie, nici din prudență, o fac pentru că aşa mi-o dictează conştiința. De altfel sunt, desigur, alții mai informați ca mine şi mai tineri şi mai buni vorbitori, nu sunt indispensabilă. Că trebuie smerenie pentru aşa ceva, o ştiu prea bine. Dar sunt la vârsta când înțelepciunea constă în a „renunța”. *Die Entsagenden*[250].

Ieri s-au împlinit trei ani de când m-am întors acasă. Am fost la Valérie unde au venit şi copiii şi Flo cu Ileana.

---

[250] Cei care renunță (germ.).

M-am bucurat că sunt iar cu ei, lipsea doar Ionel. Se vede că nu e voie să fie bucurie completă. Dar vestea dată de copii că ei aşteaptă un copil mi-a luminat orizontul. Tu înțelegi ce bucurie mare am resimțit. Mi se pare că a creşte un copil pentru o viață nouă este supremul țel al oamenilor. O fi mare lucru să fii o stea pe firmamentul culturii (cum sper că se va ivi Maricica), dar parcă şi misiunea de a fi mama unui om mai adevărat decât suntem noi e un lucru frumos.

La dejun la Aurora a fost extrem de simpatic, ca de obicei, dar lipsa lui Radu care e bolnav a pus o umbră peste noi. Tot mereu reticențe în bucuriile noastre! Acasă am găsit scrisoarea lui Timofte de la Costeşti. Naivitatea cu care îşi exprimă bucuria lor că le-am scris m-a emoționat. Grozav aş vrea să pot trimite şi eu 100 lei pentru vestimentele bisericeşti. Fă tu aşa să mi se mărească pensia, dar nu la maximum! Te rog, fă aşa să trec printre cei de cl. II. Tu mă înțelegi. Plecarea Maricichii ne îngrijorează. Aveți grijă de ea pe acolo. Te las. Te iubesc. A. a ta.

28 ianuarie

Dragule, sunt „smolită”, cum se spune la Costeşti. Veştile ştiute de mult, dar confirmate cu detalii şi lipsa totală de bani, datorii în plus, toate mă pleoştesc, îmi taie orice nădejde. Unde mai pui şi moartea în serie a atâtor oameni bătrâni şi nenorociți ca Nicu Rosetti, V. Ştefan, ca şi a Didinei Puşcaru, veşti venite în aceeaşi zi, boala altora (Radu), în fine, ce să-ți mai spun? Le ştii tu pe toate. Azi m-am rugat să-mi dea Dumnezeu şi o bucurie. De ce nu aş avea dreptul să cer şi bucurii?

Şi chestia cu biletele de teatru la *Strigoii* mă plictiseşte. Au făcut o combinație care nu e tocmai *fair. Tant pis.* Puteau să mă invite personal. Dar n-are importanță. E vreme mohorâtă – *und ich bin verdriesslich, weil ich verdriesslich bin*[251]. Te-am visat azi-noapte, cu o listă pe care erau scrise numere: 100, 80. Le joc la loterie? Dar nu sunt numere de loterie. Pe urmă ai plecat. Dragoste, sunt foarte întoarsă pe dos. E în mine o răzvrătire şi o furie şi un dezgust.

Vestea cu cedarea popoarelor, peste capul lor, în învoielile celor mari m-a exasperat. Cu ce drept să dispuie de soarta a milioane de oameni 3-4 inşi? Cum a putut

---

[251] Şi sunt iritată fiindcă sunt iritată (germ.).

Roosevelt să trateze popoare întregi ca pe nişte turme? Ba, pe urmă să fie şi necinstit, instigând împotriva celor cărora ne vânduse? E îngrozitor ce s-a întâmplat şi nu pot şi nu vreau să cred că Dumnezeu poate răbda asta fără să pedepsească. Dar ce ne-ar folosi pedeapsa lor? Ar mai suferi şi alții, nevinovați ca şi noi. Măcar să fi fost veridici, să fi mărturisit tâlhăria şi bieții vânduți să se fi acomodat cu regimul stăpânilor. Sunt sigură că ar fi fost de o mie de ori mai bine. Ar fi avut şi stăpânii încredere în slugi şi bietele slugi ar fi putut servi în cinste, nu tot cu gândul hain şi aiurea. Cred că mai mare dezgust de omenire n-am resimțit de când sunt! L-aş blestema pe Roosevelt, dacă aş şti că serveşte la ceva. Dar nici măcar atât! Gesturi istorice făcute de demenți şi de degenerați. Pfui! Pfui! Pfui de soarta omenească! S-a văzut acum ce au făcut şi pentru Ungaria. De când Franța nu mai hotărăşte ea, diplomația este lipsită şi de onoare şi de cinstea cea mai elementară. Avea dreptate Napoleon când spunea de englezi că atunci când nu vor mai avea ce vinde, vor vinde libertatea popoarelor! Doar că acum a trecut această mârşăvie în conştiința descendenților lor americani. Tot anglosaxoni! Sunt bolnavă de amărăciune! Să mă supun? Da. Mă supun. Dar cui? Nu poate fi vorba în asta de voința lui Dumnezeu. El rabdă aceste mişelii, nu le poate patrona.

Deci să ne supunem minții demente a câtorva oameni fără Dumnezeu şi fără lege?! Să răbdăm şi să disprețuim omenirea zisă civilizată. Tâlhari! Are dreptate Eminescu: „Să dăm foc la puşcărie şi la casa de nebuni”, dar la nebunii cei mari, călăii, care ne-au vândut şi care au murit! Nici măcar nu-i mai putem trage la răspundere. Au dreptate ruşii: puterea să fie în mâna popoarelor! Dar este? Oh, sunt otrăvită rău. Ajută-mă, dragule, să suport. Te iubesc. A. a ta.

11 februarie

Dragule, ieri am fost sărbătorită de ziua mea! O babă, care am primit flori, dulciuri, cercei, *foulard* de nylon şi bani de la „pitici”. Eram obosită, dar foarte mulțumită fiindcă simt că mă iubesc şi prietenii, şi copiii noştri şi cei tineri din jurul meu. Aurora şi Nicu afectuoşi şi buni, copiii la fel. Ştiu că nu merit atâta dragoste, dar ce bine e să primeşti această dragoste, tu aveai dreptate: numai luxul e necesar sufletului, eu adaug: şi ceea ce nu meriți. Tocmai asta e „dar”. Pui mic şi drag, e soare, e primăvară afară şi mi-e sufletul şi el înflorit. Simt că dacă ar trebui să mor, aş face-o, cu voia lui Dumnezeu, liniştită, senină, aproape cu bucurie. Fiindcă vă simt pe aproape pe voi. Ştiu că mă veți

aproba. Dacă mai sunt bună de ceva pe aci, atunci aş vrea să mai rămân. După prânz merg la Titi şi Puiu. Diseară îți scriu iar. Te iubesc. A, a ta.

11 februarie, seara

Dragule, azi şedință la Löwendal cu soții Murnu şi Flo. Portretul devine foarte frumos, aş vrea să-l cumpere cineva bogat dintre prieteni, căci prea a muncit mult pe el. Timpul meu nu contează sau, în toate cazurile, mai puțin. Aranjează tu, cum ştii, ca să i se cumpere ceva fiindcă este dezolant să vezi cum rămâne arta de nerecunoscută. Iar au sosit multe flori – anonime. Nana, prăjituri, Costel, frezii. Mă răsfață toți prea mult. Îmi pare rău că n-a venit Marietta Hîrjău ca să facă mâine parastas lui Ionel. Îl voi face sâmbătă, sper. Pentru voi reprezintă ceva? Mai ales pentru el, care a fost ars? Oare soroacele nu corespund unor faze de dematerializare, care la el s-au răvăşit de la început, foarte dureros prin foc?

Azi era atât de frumos încât aveam impresia că granița cu cele nevăzute a dispărut. Seara a plouat. Vizită la Titi şi Puiu – melancolie! Tu ştii de ce? Te iubesc. A. a ta.

10 martie

Dragoste, n-am scris o lună întreagă, pentru că pesemne n-am găsit nimic important. Şi totuşi! Gestul copiilor mei la 24 februarie merita consemnat şi iar atâtea morţi: Smaranda Rosetti, după soţul ei, acum, de curând, nenea Costică Motru[252]. Înmormântarea lui a fost ca o demonstraţie a intelectualităţii de toate vârstele. Era ceva nu numai solemn în faţa morţii, era o solidaritate de un anumit grad de cultură, cum s-a păstrat prin toate vârstele şi prin toate clasele noastre. Dacă e adevărat ce a spus R., anume că a mărturisit în ultimele ceasuri că n-a fost spiritualist, ci *scientist*, deci *materialist*, mă întreb dacă n-a vrut să înţeleagă mai ales scientist, adică cercetător ştiinţific, nu idealist şi că a confundat materialismul cu ştiinţa. Că a negat spiritualismul nu mă miră, fiindcă aşa gândea, pozitivist, dar că mai adera la materialism mi se pare curios. În toate cazurile faptul că a vrut să se ştie adevărul despre el e un gest de probitate. Îmi pare foarte rău că nu l-am văzut în ultimele luni. Mă chemase să-mi citească ceva. Se pare că nu s-a văitat de dureri, ci a fost preocupat până în ultimul moment de probleme filozofice, pare-se de tipologie. Moartea lui, fără

---

[252] Profesorul C. Rădulescu-Motru.

să mă zdruncine, totuşi m-a mişcat. Dormea liniştit. M-am întrebat ce vede acum. Mă întreb mereu ce vedeți voi acum. Ieri, parastasul lui Petre, şi pe el îl urmăresc dincolo. Eu, dragule, aş vrea să am răgaz să-mi scriu pe Goethe, Shakespeare, Racine şi să pun la punct unele conferințe care au fost bune. Ajută-mă tu să-mi apăr timpul de lucru! Fă să dorm mai puțin şi să nu tot fiu chemată la telefon. Acum plec la Lala două ore. Te iubesc. Reviu în curând. A. a ta.

4 aprilie

Dragoste, multe şi mărunte şi mari evenimente zilnice, casnice, oficial doar mărirea pensiei şi pensia Mariettei. Mă mir că n-am scris nimic aci despre asta. E un eveniment economic foarte important. Mă mir că nu i-am acordat importanța necesară. Poate că-l aşteptam şi că a fost şi puțin o decepție fiindcă toți credeau în mai mult. Dar eu sunt totuşi mulțumită că nu este mai mult, îmi e mai puțin ruşine în fața atâtora cu desăvârşire lipsiți!

Moartea lui G. Tătărăscu m-a întristat. A suferit colosal şi a ispăşit multe greşeli. Poate, totuşi, că el a văzut mai just ca alții. Îmi pare rău să constat severitatea oamenilor post-mortem! Dumnezeu să-l ierte şi pe biata Arety s-o

mângâie, că rău este lovită, săraca. Trebuie să vorbesc cu Puiu şi Titi. Predica Olgăi Greceanu, impresionantă. E ceva pătimaş în ea, dar autentic.

Acum aştept pe M.D. să-i dau traducerea „Ciupilă”. Nu mai cunosc trufia intelectuală, lucrez cele mai umile lucruri *pourvu que ce soit bien fait*[253]. Romanul de la E.S.P.L.A. nu-mi place. E o satiră uscată. Bine scris, uneori cu haz, dar e un humor prea incisiv, o carte sterilă, deşi plină de realități, de observații juste şi totuşi nimic adânc în ea şi mai ales nici un răspuns la atâtea întrebări. Nu o pot traduce, mă otrăveşte. Ieri la Toutou dejun. Atmosferă groaznic de încordată, i s-a întâmplat ceva, o munceşte o angoasă. El, în schimb, senin, luminos, bun. Mama teribil de îndurerată. Oameni care ar trebui să fie fericiți, cel puțin mulțumiți!!

O bucurie, menajul Meg-Costel pare foarte înviorat, parcă înnoit. El a scăpat de obsesie, ea e mai sigură pe ea.

Copiii noştri? Păcat că au trebuit să sufere o amputare sufletească, un copil ar fi fost o completare a căminului lor normal. Plecarea Maricichii e basmul cu cocoşul roşu. Nici nu mai sunt convinsă de ea. A încurcat-o teribil şi pe Valérie a enervat-o prea tare. Îmi dau seama, dragule, de privilegiul neprețuit de care mă bucur pentru că *Cred* în

---

253 Cu condiția să fie bine făcut (fr.).

Dumnezeu. Tot calmul şi echilibrul de acolo îmi vin. Ajută-mă să nu mă rătăcesc. Ajută-mă să scriu aci zilnic. Te rog. Te iubesc. A. a ta.

11 aprilie

Dragoste, n-am scris. Tu ştii că mă tâmpesc când scutur sau am treabă urgentă. Nimic de semnalat. Ba da, o seară la avocatul Enescu şi Ofelia, cu Costel, Meg, Alecu, Dan Botta şi familia Buzdugan, şi alţii, şi familia – iacă uit numele boieresc – da: Stolojan. Conversaţie pasionantă susţinută de Costel şi Alecu în jurul literaturii franceze, am stat până la ora două. Costel îţi seamănă mult, iar Alecu lui Mişu, numai că voi parcă eraţi mai puţin furibunzi şi pătimaşi. Cartea lui Diego Viga am refuzat s-o traduc, nu pot să-mi omor ultimele mele zile de trăit cu asemeni aiureli şi otrave. M-am bucurat adânc să pot trimite la Costeşti candela, îţi aminteşti că tu doreai să clădeşti o biserică mică?! Ei bine, am început cu cel mai mic detaliu, Dumnezeu se bucură de intenţii. Dacă aş fi măcar în stare să acopăr partea cea avariată a bisericii din Costeşti.

Azi m-au dus Ion şi Mariana la Anuţa, m-am bucurat să văd căsuţa ei gospodărească şi mă bucur la gândul că

sătenii vor fi mulțumiți de mine. E în mine un fond care e strâns legat de țărani. Poenarii? Pesemne. Am poftă de lucru, dar timpul mi-l irosesc, ca toată viața. Mă năpădesc oamenii şi eu nu ştiu să mă păzesc. E primăvară, sunt pomi înfloriți, e dulceață în aer, de ce-or fi oamenii răi şi se nenorocesc între ei? De ce nu se înțeleg între ei? De ce se urăsc? Eu cred ferm într-un principiu rău care instigă bietele viețuitoare. Uneori se manifestă prin prostie, adică prin lipsă de înțelegere. Pui mic, te las. Trebuie să pun de ceai, vine Serafima cu Sigisbeul, prietenul lui Vintilă. Vă iubesc, mai ales pe tine. A. a ta.

29 aprilie

Dragule, au trecut Sf. Paşti şi nu ți-am scris, cu gândul însă sunt nedespărțită de tine. Ultima săptămână, şi chiar în săptămâna mare, criza menajului Jean Paul, care speram că nu va ajunge la catastrofă. Plecarea de acasă a Micaellei, chiar şi mărturisirea legăturii ei cu E. puteau fi, la nevoie, uitate fiindcă socot că e pricinuită de revolta unei femei tinere de a fi *rudoyée*[254] şi, desigur, şi de duritatea lui Jean Paul. Dar gestul de sâmbătă, forțarea uşilor, venirea pe furiş, luarea mobilelor, fără a lăsa

[254] Bruftuluită (fr.).

tovarăşului de 9 ani nici pe ce să-şi puie capul, tot procedeul m-a dezgustat! Vasăzică această fetiță nu era de calitatea umană ce-i atribuiam. Sper că inițiativa nu a fost a ei, ci a familiei şi totuşi, purtarea asta inelegantă, de mahala, m-a întristat adânc. Îi doresc să fie fericită cu celălalt, din toată inima, fiindcă simt cât îmi este de dragă, şi totuşi regret că este din altă plămadă ca a noastră. Îmi pare groaznic de rău. Mă rog pentru ea ca şi pentru Jean Paul.

O tristețe prin care a trebuit să trecem. Tu ajută biată fetița asta care şi-a pierdut capul şi pe „Urechiatul", cum îi spuneai tu, ca să-şi regăsească echilibrul. Tare îmi pare rău de el! E şi vina lui, fără îndoială, dar reacția ei l-a dezamăgit adânc.

Efectele mediului corupt! Ajută-ne! Te iubesc. A. a ta.

17 mai

Dragule, n-am mai scris din pricina unui marasm care a pus poprire pe mine de când cu gestul Micaellei. Ar fi ridicol să spun că sufăr, dar e ceva în mine, un fel de oboseală, de dezamăgire care a întunecat bucuria şi nădejdea în mine. A fost o lovitură care m-a amețit şi din care n-am ieşit încă. Nu judec şi nu condamn, poate tinerii

ăştia, care se lasă duşi de clipă, vor fi având dreptate, nu au timp să se încarce cu principii sau cu ce numesc ei prejudecăți, dar cu această descătuşare ajung în barbarie. Poate mă înşel când atribuiesc această stare a mea numai acestui incident. Cred că mai este şi teama de moarte, adică grija de moarte, căci duminică a pomenit Părintele de Sf. Ion Valahul şi azi sunt 5 zile după acest Sfânt. Nu ştiam nimic despre existența acestui Sfânt, acum s-a mai adăugat şi El la lista celor care de 8-9 ori pe an mă amenință! O fi ridicol sentimentul meu, care datează de la moartea lui Buby, dar este şi mă munceşte. Şi nu este o simplă întâmplare că veşnic îmi ajunge la cunoştință sărbătoarea celui mai neştiut Sfânt Ion din Calendar. *Je me recommande à sa bienveillance et je demande chaque fois un nouveau délai pour accomplir ce qui me reste à écrire. Mais parviendrai-je jamais à accomplir ma tâche?*[255] În toate cazurile mă simt tot mai liberă de orice ambiție, de orice vanitate sau chiar orgoliu. Mă simt tot mai insignifiantă şi mai puțin eficientă în jurul meu. Până acum puțină vreme, îmi făuream încă iluzii că aş mai fi de folos, dar de vreo câteva luni m-am tămăduit de toate

[255] Eu mă încredințez bunăvoinței Sale şi cer de fiecare dată un nou termen pentru a sfârşi ceea ce mi-a mai rămas de scris. Dar voi izbuti oare să-mi îndeplinesc această datorie? (fr.)

aceste amăgiri. Şi mă simt foarte proastă, realmente proastă! Nu mai ştiu nimic din câte ştiam şi nici nu mai percep vibrația care mă anima până acum un an. Am ajuns un fel de Eu impersonal, indiferent şi anost. Mă agasează pretențiile unor oameni care, totuşi, au dreptate să se înfigă în realitate cu încrederea în sine, singurul mijloc de a fi real.

Pe indiferența asta a mea, față de insuficiența mea, îmi măsor adâncimea neantului din mine. *N'exagérons pas!*[256] E o pasă proastă prin care trec, din nemulțumire față de mine, față de inacțiunea mea, față de timpul ce pierd de-a surda. Îmi trebuie şi o nădejde, îmi trebuie o bucurie, o mulțumire. Îmi trebuie şi soare! Ploaia mă ucide. Am visat-o pe Catherine Farequare. Ce o fi cu ea? Fac planuri iluzorii. Adevărat, adevărat, dacă aş şti că mă întâlnesc cu voi şi că trecerea e uşoară, n-aş avea de ce să mă tem că azi ar fi iar un soroc. Dar e posibil să nu ai un fior la gândul unei schimbări atât de radicale? Stelule dulce, dacă o fi să fie, vino-mi în ajutor, cu toți „spaniolii"! Căci azi e ziua de naştere a lui Ghighi, 17 mai. Şi Mişu împlineşte 6 luni şi Ionel un an şi Lelia 6 luni. Voi toți m-ați devansat, eu îmbătrânesc aci, voi întineriți acolo. Dragoste, oricum va fi, ajutați-ne pe noi, cei din întuneric.

[256] Să nu exagerăm! (fr.)

Voi sunteți în lumină. Acum mă apuc iar să scriu la *Faust*, mă întorc pe urmele mele din vremi vii, doar, doar s-o mai aprinde vreo scânteie în mine. Dragoste, te iubesc. A. a ta.

P.S. Mă bucur că vine Mariana azi să facem o selecție în poeziile ei. Cu cât o cunosc mai bine, cu atât o prețuiesc mai mult. Am asistat la o scenă conjugală în care am putut constata tactul ei, răbdarea elegantă față de nervii fantezişti ai lui Ion. Mi-am dat încă o dată seama că fericirea unei căsnicii, reuşita ei, este un lucru foarte greu de obținut, e o operă de artă. Ei sunt un menaj cum nu cred că sunt multe la noi. Am respirat aer occidental.

Vizita Maricichii aseară foarte simpatică, şi ea şi-a găsit un echilibru în ştiința ei. E bine aşa.

Mme Timoşcenko vorbeşte cu o prietenă la telefon, nivelul interesului foarte jos, dar viu omenesc, fără aripi, dar solid pământesc. *On l'envierait presque. Je t'aime.*[257]

27 mai

Dragostea mea, ultima săptămână a fost plină de surprize plăcute. Cea mai de seamă a fost vizita la Mehedinți[258].

---

[257] Aproape că o invidiez. Te iubesc (fr.).

[258] Profesorul Simion Mehedinți (1869-1962).

Am găsit, după şapte ani de când nu l-am văzut, un om încă foarte verde, uluitor de viu, de energic, plin de umor, drept ca o lumânare şi de o limpezime spirituală colosală. E în preajma a 90 de ani şi după multe suferințe fizice şi morale. *Einer vom alten Schlag!*[259] Încă o dovadă că viața sufletească întreține intact intelectul. De ce vorbesc de el, cei ce nu-l ştiu decât de pe catedră, că e rece? Din contra: e cald, e sensibil, e afectuos, e apropiat, şi doar pe mine mă cunoaşte atât de puțin! M-am simțit atât de bine în odaia aia goală, luminoasă, plină doar de cugetare şi de suflet! Casa ce le-a fost redată trebuie să fi fost splendidă, acum e goală şi totuşi spațiul ei e armonios şi elegant, pe din afară e ca o cucoană mare grațios aşezată într-un fotoliu. Cei doi bătrâni-tineri în prag, făcând saluturi de revedere, o viziune foarte românească, din vremi liniştite. Un mare dascăl şi un mare român şi un spirit universal. Va fi având şi greşeli, nu ştiu, se poate, e chiar probabil. Dar când esența unui om este de calitate, restul este doar accidental şi nu-l strică. E bățos, e rece? Cu cine? Desigur cu oameni ne-autentici. Am fost adânc de mulțumită în seara de joi când am fost la el. Mi-a spus că are o scrisoare de la tine, îți spunea „Serge”, dar sunt sigură că nu te confundă. Tu ai fost elev bun al lui şi ştiu că te

---

[259] Unul de calibru vechi! (germ.)

interesa cursul lui foarte mult. Apropierea de o flacără atât de vie mie mi-a făcut bine. Când îl compar cu tinerețea anostă, stinsă a atâtora! Îmi voi permite luxul de a-l vizita mai des. Ținuta impecabilă a acestui bătrân este impresionantă! Sta la o masă simplă, cu manuscrise multe, în colțul camerei, între două ferestre acoperite cu hârtie albă. O calotă neagră îi da un aer de călugăr. Cu un pled pe picioare, lucra, scria. Când am intrat, s-a sculat în picioare, drept ca un flăcău, cu zâmbetul prietenos pe buze şi în ochii mici, după ochelari. Aş fi vrut să-l fotografiez aşa. Camera goală îi făcea un cadru de chilie monahală în care domneau pacea şi îngăduința. Mi-a spus cât a suferit de pe urma fetei şi ginerelui lui, iar despre nepoată am aflat de la Nana că e odioasă. Doamna Mehedinți trebuie să fi fost foarte frumoasă. Are în ea şi acum o expresie de cucoană bogată şi mare gospodină şi în grai o linişte molcomă. Dar i-am găsit îngrijorați din pricina unei insinuări a nepoatei. De ce vor fi fiind unii oameni atât de răi! Profesorul mi-a spus că a trebuit să atingă vârsta asta, pentru ca să afle de ce sunt oamenii în stare. Uneori mă întreb dacă e pură răutate ce mână oamenii la atari duşmănii sau dacă este lipsa de educație intimă. Sunt pueril de sălbatici unii oameni la noi, adică burghezii, că țăranii sunt mult mai cumsecade. Să-i

idealizez eu? Nu cred. Căci le văd toate defectele, dar văd şi cuviința lor esențială ce e un respect de ființa omenească. Profesorul spunea că „Țara de Sus”, adică Moldova de nord, este un „ținut spiritual” fiindcă aceia sunt urmaşii dacilor care acolo nu au fost învinşi de romani şi au continuat. Se pare că poartă în unele regiuni căciuli împletite ca dacii. Ideea lui că Iranul şi Dacia sunt locuri cu un Ethos foarte înaintat şi clar, pe lângă care Ethosul greco-roman a rămas inferior. Poate că are dreptate. Exemplul lui Decebal este tipic pentru sentimentul de onoare şi de libertate, iar religia dacică e infinit de pură pe lângă cea greco-romană. Trebuie să citesc mai mult în sensul ăsta.

E drept că sufletul nostru s-a alterat de prea multă robie şi răbdare şi amestec străin, dar, dragule, suferințele ultime au deşteptat în cei mulți o aspirație încă nelimpezită, dar mişcare spre ceva mai bun. Mă înşel?

Dragoste, am avut şi bucuria să văd că a apărut *Dombey* şi să aflu că ne aşteaptă prin iunie o recompensă mai mult decât credeam. Simt că voi cheltui *à tout et à travers*[260]! Ce bine, să nu trebuie să tot numeri cu francul!

Vestea spusă azi de Guss că vor să facă oraşe de pensionari m-ar întrista teribil dacă aş crede că iar aş

---

260 Expresie cu sensul de în stânga şi-n dreapta (fr.).

intra în această categorie de exilați. Dar socot că „pensiile personale” sunt privilegiate. Cum o vrea Dumnezeu! După parastasul lui Ionel, simt un fel de uşurare, ca şi cum aş simți că şi el este acum liber şi mulțumit. Nu pot concepe că ne desparte ceva pentru veşnicie, din contra, vă simt pe toți dragii mei de acolo lângă mine, una cu mine, dar mai limpeziți. De mine mă înfior cât sunt de incapabilă să mă fixez în rugăciune. La Biserică sunt distrată. Nu mă pot concentra decât vorbind cu Dumnezeu. Sunt într-un hal de imbecilizare! Mă întreb dacă aş mai fi în stare de vreun gând luminos. Cam pierd vremea cu „puneri la punct” de *Faust* şi altele. Să mai scriu scrisori? Inspiră-mă tu. Îmi e foarte dor de voi, anul trecut duminica mă duceam la Ionel şi la Mişu, au plecat, suntem tot mai puțini. La Radu mă uit cu anxietate şi cu tot mai multă tandreță. *Si l'on pourait partir tous ensemble!*[261] Cântă la radio o romanță, mă apucă aleanul. Te las. Vă iubesc şi vă aştept în vis. Te iubesc. A. a ta.

P.S. Maricica şi Puff sunt la Putna, mi-ar fi plăcut să plec şi eu cu ei.

---

261 De-am putea pleca toți împreună! (fr.)

6 iunie

Dragoste, mâine iar este un soroc: Sf. Ion Nou din Suceava. Şi cum inima mă jenează de o bucată de vreme... Cum va vrea Dumnezeu! În ultimele zile am avut prilej de bucurie: pachetul de la Zizella, perspectiva de a mai încasa câte ceva de la E.S.P.L.A., rochia de la Jeanna. Dragostea cu care a făcut Zizella pachetul m-a încântat, m-a umplut de bucurie. Şi veştile de la Paris la fel. Revirimentul religios şi ştiinţific totodată! Perspectiva de împăcare după interviul dat, televizat, de Hruşciov?! În mine înfloare o mare nădejde. Poate s-o milui Dumnezeu de biata omenire. Eu sper că prin septembrie totul să fie hotărât. Dragule, dacă e să „trec" la voi, ajutaţi-mă, vă rog. E în mine un fel de agitaţie ca înaintea unei călătorii. Nu mă îndoiesc că voi fi primită de voi, toţi dragii mei, şi că ne vom bucura împreună. Îmi pare rău de cei ce vor rămâne şi se vor amărî. Oh! dacă am avea *siguranţa* prezenţei voastre! Dar eu tot aş vrea să mai stau pe aci şi să scriu ce am de scris şi să mă bucur de oameni şi de natură. Caietul s-a sfârşit, poate că şi ăsta este un semn?! Am să cumpăr azi altul; râzi? Şi eu. Parcă se poate conjura ce este hotărât, cu asemeni fleacuri?

Dacă voi, care veţi găsi caietul, veţi citi aceste rânduri, aş dori să vă fie mângâiere, să ştiţi că sunt calmă şi chiar

voioasă şi că voi fi aproape şi că vă voi ajuta, pe cât va fi permis. Iar dacă Dumnezeu îmi mai dăruieşte zile, îl rog să mă facă tot mai senină, tot mai credincioasă în El şi tot mai bună cu oamenii! Pe tine te iubesc. Pe voi toți, pe Mişu şi Ionel şi Lelia, pe care-i cred în plină limpezire, pe Egon, pe care vă rog să-i ajutați, pe ai noştri, pe toți dragii mei. Te iubesc şi te aştept. A. a ta.

29 iulie

Stello scump, de aproape două luni nu am mai scris aci. Şi doar ar fi fost şi lucruri interesante de spus. Dar nu ştiu cum îmi irosesc timpul şi veşnic am impresia că am ceva „de lucru”. În fond mă amăgesc de când cu traducerile.

Fireşte, a fost un lucru bun şi practic şi acum vin ecouri de simpatie de la cititori. Dar recunosc că s-a secat parcă în mine izvorul gândirii creatoare. Am devenit un creier pasiv. Poate trebuie şi asta în viața mea. E un fel de smerenie interioară care-şi are rost, fără îndoială. Oare mai am ceva de spus de la mine? Simt de exemplu acum când vorbesc cu tine, că parcă se mişcă în mine ceva *en arrière* de planul conştiinței, ceva ca o încredere şi un avânt, ca pe vremuri, care a fost întotdeauna premergător

gândurilor clare. E un fel de *Stimmung*[262] în care poate încolți şi creşte un germene de gând şi de simțire noi. Să încerc iar să mai *scriu*?

Dragul meu, azi-noapte am visat un vis ciudat: te omorâsem şi nu ştiam cum să ascund fapta. Dar nu era în mine nici un sentiment; nu ştiam nici când, nici cum, nici de ce făcusem asta. Parcă mă trezisem deodată că o făcusem, era în afara mea. Îmi explic pentru ce: nu corespundea la nimic în mine. Şi eram metresa lui M. Altă năzbâtie! Oare să fie resturi nepurgate dintr-un trecut subconştient? Poate că a fost o asociație, căci ieri, la cununia lui Mihai Nasta cu Riri, mi-am amintit de cununia lui Andrei Paleologu şi de prezența lui Mişu. L-am văzut parcă aievea, aşa cum era pe atunci, bolnav, diminuat şi dureros de conştient şi-l aveam tot timpul prezent. Numai după aceea te-am chemat pe tine să binecuvântezi această căsnicie nouă şi te doream alături de mine. Oare visul meu să fi fost o remuşcare din pricina asta? Poate. Cine ştie câte straturi suprapuse pe o mare adâncime zac în noi! Fără îndoială că o conştiință foarte limpezită ajunge să deosebească nuanțe infime şi că cele mai mici nebăgări de seamă şi neglijențe în lumina asta

---

262 Impuls, pornire (germ.).

limpede îşi capătă adevărata lor valoare spirituală ca nişte pete nevăzute care apar pe o haină în plin soare.

Dragul meu, ştiu tot mai bine că suntem o țesătură de păcate, adică de opacități cu care întârziem domnia bucuriei spirituale. Ştiu, acum parcă am o revelație a acestui lucru, că suntem cei care ne socotim buni şi ireproşabili după morala curentă, că suntem atomi inerți în lumea spirituală.

Căci cei care au de ce să se căiască şi suferă de asta, ei cel puțin vibrează, se deşteaptă din somnul materiei, pe când noi, cei „de treabă", în stilul „lumii", nici măcar nu tindem spre deşteptare. Îți mulțumesc prin urmare dacă tu m-ai trezit din visul acela ca să-mi arăți că zac în mine simțiri pe care, de la mine, nu le-aş fi identificat.

Deşi ieri, când te-am chemat, am simțit, în Biserică, ca pe vremuri, jena de a nu te fi supărat. Dar ce proastă sunt! Îndată mi-am şi spus că tu trebuie să zâmbeşti ironic în fața gâsculiței ce te revedea la fel ca odinioară! Nu e posibil să mai fiți acolo, împovărați cu sentimentele de aici, cu gelozii, cu prejudecăți, cu susceptibilități! Dacă eu, o nenorocită de masă de vie inconştiență, şi tot m-am putut dezbăra, după foarte, foarte scurte admonestări, de toate simțămintele astea, atunci voi!

M-am trezit într-o zi cu o simţire nouă: *quasi*, o curiozitate, o bucurie de a muri, ca înaintea unei călătorii minunate. Se subţiase foarte stratul de ataşare la viaţă, renunţasem la aşa-zisa „împlinire” a mea, la nevoia de a lăsa după mine lucruri bine redactate, „o operă postumă”! Îmi vine să râd! Pluteam în aşteptarea unei frumuseţi şi a unei realităţi vii, faţă de care actualul pământesc e searbăd.

A durat o infimă fracţiune de secundă, dar am trăit-o.

Acum se îmbulzesc în mine foarte multe amintiri. Existenţa veştii că Mihai Rarincescu a murit în închisoare a fost o lovitură în suflet şi tot dramatismul situaţiei la nunta Dinei m-a răscolit. Nunta ei a fost frumoasă, duioasă, de atâta simpatie ce o înconjura pe Flo şi copiii ei, toată lumea ştia, numai ei nu! Apoi toată agitaţia prietenilor pentru a le spune adevărul, scena Marianei la mine şi, până la urmă, totul s-a întâmplat normal. Mi-am dat seama iar câtă nevoie de dramatism zace în noi toţi şi cât asta sporeşte suferinţele.

Flo e tare curajoasă, dar în ultimele zile o găsesc amară şi încordată. E în ea o nevoie de liberare, parcă s-ar scutura de toate servituţile familiale. Ieri era aprigă împotriva Dinei şi poate a lumii întregi. Simt în ea o revoltă stăpânită şi e foarte bine că s-a angajat ca

infirmieră. E un orgoliu jignit în ea care o face dură. A avut o fază de înmuiere, dar acum e într-o fază de îndârjire. Are încă mult de luptat cu ea. Cranează în afară, dar pe dinăuntru e încă în plină luptă.

A fost la mine şi o scurtă epocă ciudată de autocăutare şi autosimpatie, când a sosit portretul făcut de Löwendal. Eu mă regăsesc adânc în el. Majoritatea spun că m-a îmbătrânit şi că lipseşte *lumina* ce se degajă din mine în prezența oamenilor. Se poate! Eu pe aia nu o ştiu, pe când expresia din portret este corespunzătoare stării mele normale, obişnuite: o melancolie zâmbitoare. Am avut zile când simțeam că am în cameră o prietenă bună şi înțelegătoare. Ciudată simțire această dedublare, în care găseam la „cealaltă" limpezimea pe care caut s-o ating. Löwendal e un mare artist. E un portret de o mare noblețe, care nu e numai a modelului, dar mai ales a artistului. E un portret demn de un muzeu, dar, fireşte, când nu voi mai fi eu să-i fac concurență cu expresiile trecătoare, provocate de cei ce mă înconjoară. Este „un portret postum". Are avantajul că fiecare îl va putea învia cu amintirea lui pe fondul acesta foarte veridic.

Nunta lui Mihai cu Riri, ceva mişcător şi duios. Bisericuța mică, îndepărtată, în mijlocul unei grădini de provincie, cu flori, un cireş bătrân, cu bancă de lemn şi

straturi de varză şi zarzavat, lume cunoscută, boieri scăpătați, îmbrăcați de sărbătoare, doamne şi fete în rochii de cretonă sau mătase, cele tinere în malacoave foarte grațioase, pălării mari, mici, improvizate, împrumutate, dar vesele şi seiante. Picioare goale sau în ciorapi foarte fini, sandale, pantofi mai „moşteniți” sau „galoşi” ca ai mei. Fete şi femei tinere şi frumoase sau numai nostime, sau în toate cazurile gătite şi sărbătoreşti.

Mirele palid şi emoționat, în smoking, cu buchetul de trandafiri albi, în uşa bisericii îşi chema mama în ajutor sufletesc. Grupuri în grădină, parcă într-o casă particulară unde biserica trona ca o mamă binevoitoare şi iubitoare.

Sosirea miresei. La brațul tatălui şchiop, o fetiță din *Les petites filles modèles!*[263] Mai degrabă *première communiante*[264] decât mireasă, în rochia de organdi cu malacov şi vălul scurt sub coronița de flori. Modestă şi mişcată. Slujbă catolică, scurtă, simplă, orgă. După căsătorie, slujbă mai lungă „Vêpres” cu litanie către Sf. Fecioară, la care răspundeam şi noi, asistența. Atmosferă intimă, sărbătorească. Tot cadrul făcea un ceas de provincie solitar. Acasă la fel. Voie bună, mese prin curte,

---

263 Fetițele model (fr.).

264 Prima comuniune (fr.).

sub pomi, vecinii privind din stradă, serviciu cu servitori bătrâni „de casă” care-şi lăudau fiecare mirele sau mireasa.

După mici conversații cu străini, ne-am aşezat la masă între prieteni. A fost o seară foarte plăcută între tineret ce dansa, era vesel şi mulți frumoşi, în special fetele.

Te las, Puiule, a trecut nenorocita de Edith, n-am dat numele tău ce l-a cerut. Acum mă aşez la tradus! Te ştiu lângă mine. A ta. A.

13 august

Dragule, sunt călduri groaznice, dar constat că le rabd, dacă nu mă vait, nici nu mă plâng. Duminică, la Dațica, a fost foarte simpatic, nu mai eram decât puțini, dar mulțumiți că mai suntem între noi. Bietul conu George Cipăianu a murit. Dumnezeu să-l ierte! Îmi pare rău că nu l-am mai văzut cât trăia. Sunt neglijențe stupide, pe care le regreți prea târziu. La înmormântare nu mă duc fiindcă e o căldură care mă apasă teribil. Marioara m-a dezlegat. Nici la tine n-am mai fost, tot din pricina caniculei. Dar tu ştii bine că sunt cu gândul mereu la tine, la voi toți de acolo. Mă munceşte gândul să ştiu cum sunteți pe acolo. Îmi dau seama că nu poate fi aşa cum simțim noi cei

încătuşați. Îmi dau seama cu gândul, dar îmi e cu neputință să-mi reprezint altă viață decât una ca a noastră, doar sublimată. *Hélas, les morts vont vite*, o constat tot timpul în jurul meu. La drept vorbind eu vă evoc foarte des pe zi, oare voi o ştiți? Oare veniți la noi? La ce bun asemenea întrebări la care nu avem răspuns. Vom vedea când vom fi acolo! Totuşi semne de prezența voastră am uneori prin vis. De exemplu, Ionel, în haină nouă de ploaie, când a doua zi a primit Marietta haina de ploaie. Dacă aş fi sigură că sunteți pe lângă noi, *aş fi absolut fericită*. Evenimentele stagnează sau, mai bine zis, s-au ascuns de ochii noştri. În aer pluteşte o nepăsare, o blazare care e oboseală. Eu cred în voia Celui de Sus, mă obligă să cred într-o ordine ce ne întrece şi asta mă ține în echilibru. Nu pot spune că mă mai bucur de ceva, cu entuziasm. Nu.

Droturile s-au lăsat foarte jos, dar le întind cât pot, cu capul.

Trăim, ai mei toți, cei de vârsta noastră, resemnați, cuminți: *Die Entsagenden.* Are Goethe dreptate. Energia vârstei noastre e întrebuințată pentru a renunța la tot. Căci ce mai pot spera pentru mine? Când mă gândesc că mi-ar plăcea o mobilă frumoasă, îmi vine să râd, căci, de, cât îmi e dat să mai mă bucur de ea? Fiecare zi îmi e

dăruită gratuit. Îmi pare rău de Valérie care nu mai are *nici o plăcere*, nici cea de a mai ieşi din casă. Că e vinovată, se poate. Dar nu are realmente ce îmbrăca şi a rămas absolut lipsită de strictul necesar! Eu am crezut că a pus deoparte câteva mii; azi sunt convinsă că nu le are. Grea soartă! *Elle ne s'est permis dans cette vie aucune fantaisie*[265] şi doar a muncit şi renunțat fără contenire. Aş vrea să am bani să pot s-o îmbrac şi să-i dreg mobilele. Dacă mi l-ar publica pe *Montaigne*! Marietta e o natură mai fericită şi mai normală. Pe Valérie a dezechilibrat-o zgârcenia care nici măcar nu a fost egoistă. A fost „prudentă" şi prudența a dat greş în zilele noastre. Îmi vine a crede că e o lecție de Sus. Prudențe de acestea sunt orgoliu omenesc şi lipsă de încredere în Dumnezeu. Dacă aş putea-o convinge! Mă doare urechea, mă încearcă uneori ficatul, m-am şubrezit. Dacă aş şti că trec dincolo, spre voi, fără boală lungă, aş fi mulțumită.

Anii trecuți mă simțeam încă utilă în lume. Acum mă simt tot mai ieşită din ea, sau e căldura?

La Sinaia voi încerca iar câte o scrisoare. Dacă mă veți inspira voi, va fi bine.

---

[265] Ea nu şi-a permis nici o fantezie în viața aceasta (fr.).

Dragul meu, te las, te iubesc. Vă îmbrățişez şi mă simt cu voi! A ta. Tity ceva mai bine. Nu are boală de nervi, ci *de suflet.*

Luminiş, marți, 3 septembrie

Dragule, te am tot timpul aproape. Acum e vreme ideală şi simt că în linişte munților şi brazilor de aci pluteşte spiritul vostru.

Parcă mă simt mai aproape de lumea voastră decât în agitația oraşului. Dar poate tocmai din pricina asta mă umple o tristețe care nu e decât dorul de voi.

În după-amiaza însorită deasupra pajiştilor atât de verzi şi a brazilor ce se înalță ca în zbor şi peste vârfurile şi culmile munților liniştiți, nu ştiu de ce mă năpădeşte dorul de lumea cealaltă în care vă cred pe voi. Vă aud glasurile şi mă destram între trecut şi un viitor curios, pe care nu mi-l pot închipui, dar care ştiu că va fi.

Mă simt bine cu Lily şi Mişucă [Jora], sper că şi ei cu mine. Aş vrea să-i ştiu mulțumiți, deşi în fiecare din ei simt o viață tăinuită, poate că ăsta e prinosul sufletelor alese. Tinerețea lui Wlady mi-a făcut bine. Acum a sosit Bizi Diamandy. Va locui sus. Îmi vine să zâmbesc când mă

gândesc ce quatuor s-ar putea împleti din viața secretă a noastră, a tuturor!

Ieri am vorbit la telefon cu fetele de la Vila Djuvara. Când pășeam în minunea de pajiște nu puteam realiza că Ghighi e aiurea. Un interior încântător, spațiu echilibrat, mobilat modern și vedere minunată prin geamuri enorme.

Am stat mult de vorbă cu Geo Bogza și soția lui. Amândoi extrem de simpatici; au ceva profund, firesc și bun. Sper că vin azi la ceai.

Aseară amintiri de la Pontigny. E curios: nu mai privesc parcă înapoi, totul e prezent în sufletul meu și pe voi, cei de dincolo, vă amestec printre cei prezenți.

Maestrul [Enescu] mi se pare că domnește aci pretutindeni. În nici un moment nu simt durerea unui *nevermore*, ci melancolia de care îți vorbeam. E parcă climatul unui timp supratemporal. Așa îmi închipui climatul de la voi.

Cartea împrumutată de Missir mă inspiră poate ca să-mi scriu și eu amintirile ca Astruc. Nu pentru a mă povesti pe mine, ci pe câțiva oameni care trebuie să rămână în amintirea celor de mâine. Voi încerca. Mă vei ajuta tu? Hai să o întreprindem împreună. Simt că dacă ți-o făgăduiesc ție, voi realiza-o.

Hai, începem mâine, ziua când pleacă Maricica în Rusia. Dar tu *trebuie să mi-o ceri.* Te aştept în vis şi te iubesc. A ta.

7 septembrie, 11 seara

Dragule, mâine îţi voi scrie cele trăite ieri şi azi. Acum mi-e frig, intru în pat. Te iubesc, a ta.

8 septembrie, Sf. Maria mică

Dragule, e o dimineaţă cum o numeai tu, *a glorious day*, dar peste care se întinde acum un nor care, din când în când, acoperă soarele şi întristează, mai bine zis, melancolizează lumina acestei zile mari şi încântătoare. Mi-am făcut până acum reculegerea, mă simt fericită când mă pot muta în registrul curat al vieţii spirituale. Mă simt cu voi, împreună cu voi, cu toţi cei plecaţi ca şi cu toţi dragii de aici; simt o linişte, o bucurie, o tinereţe ca o începătură plină de viitor, adică mai bine zis, plenitudinea a-temporalului. Nu pot spune că sunt mulţumită cu mine cea văzută. Ştiu cât sunt de săracă şi de anostă, dar sunt mulţumită când constat că mă întrebuinţează Dumnezeu ca pe un instrument al voinţei Lui, constat că prezenţa

mea e împăciuitoare şi că îndepărtez gândurile rele şi bănuielile din inima oamenilor. Îmi dau seama că se desprind de mine efluvii de simpatie care îmblânzesc pe cei din jurul meu şi îi înseninează. Gestul de ieri al lui Bogza de a veni brusc să mă sărute în plin restaurant, spunând, ca un copil mare şi mătăhălos ce e: „Ce drăguță eşti", cum se spune unui copil, mi-a fost o dovadă de această putere de atracție ce o exercitez, nicidecum printr-un farmec personal, ci prin harul pe care-l revarsă peste mine Cel de Sus. Nu sunt o aleasă, ştiu, dar un instrument docil prin care se poate revela Esența, Realitatea superioară, divină, cum spune la cartea lui Chambers, *je suis obéissante*[266].

Dragule, cum să mulțumesc lui Dumnezeu pentru seninătatea ce vrea să pună în mine? Cum să-ți mulțumesc ție şi dragilor mei de la voi că mă ocrotiți? Acum mi-a venit în suflet convingerea că pot *cere*, fiindcă constat că de o bucată de vreme mi se împlinesc cererile. Sunt rezonabile, fireşte, dar mi se împlinesc. Aş dori să pot plăti datoriile Mariettei şi să ajut şi pe Valérie şi pe Tity. Dacă mi s-ar reedita *Montaigne*, aş putea să împlinesc asta. Am avut clipe aici în care am crezut în această reeditare. Aştept cu încredere. În toate cazurile, poate îmi

266 Sunt ascultătoare, supusă (fr.).

vine prin altă cale. Poate trimite Julietta un pachet salvator.

Liniştea munţilor şi a pădurilor mi-a făcut nespus de bine. Iar ambianţa îmi dovedeşte că omul poate fi bun, dacă încearcă numai.

Şedinţă, după-amiaza, în care în jurul mesei de ceai am făcut călătoria la Colombo şi în China. Graţie lui Bogza a fost bună, adică plină de atmosferă curată de omenie care face din asemeni *întâlniri reale*, esenţiale, ceasuri adânci, umane. Bogza mă face să-mi amintesc ceea ce spune Domnul „dacă nu veţi fi ca acesta, apoi nu intraţi în Împărăţia Cerului”. E un suflet de copil, leal, curat, nebănuitor. Şi soţia lui îmi place mult, e tăcută, dar totdeauna prezentă. Are un surâs care revelă adâncime, bunătate şi are o modestie, o reţinere de om de calitate. Şi are un picioruş frapant de mic şi frumos! Sunt oameni cu care mă simt foarte bine.

Dejunul de vineri şi urmarea au fost reuşite, dar la început am simţit fulgerele invizibile ale mai multor crispări. Pe urmă atmosfera s-a destins, s-a înseninat şi finalul a fost colosal de animat şi ridicat pe un nivel intelectual înalt. Discuţia în jurul artei plastice contemporane ca şi a teatrului lui Ionescu mi-a străfulgerat prin creier câteva întrebări care parcă mi-au

provocat în zidul convingerilor statornicite mici crăpături prin care aş putea fi atrasă să privesc dincolo de ele.

Cine ştie dacă nu o fi în formula lui şi a lui Brecht o revelație de realitate nouă. Nu cred acelaşi lucru de pictura actuală a pictorilor din Franța. Uite, îmi scapă numele, Matisse? Dragule, ajută-mă să merg pe drumul cel adevărat şi să fiu şi bună. Îmi e inima plină de gratitudine şi pentru întâlnirea cu Nell Bădescu.

Ce privelişte serioasă de peisaj de primăvară! Dragule, te iubesc, vă iubesc. Mamă, Maică, păziți-ne. A ta, A.

Tot acum

Îmi zboară gândul spre Maricica. Sunt mereu cu gândul după ea, doresc să nu se simtă părăsită în spațiul ei vital actual, imens! Ajutați-o să facă acolo o experiență mare, nu doar intelectuală. Marietta aşteaptă, desigur, un telefon. Dacă aş putea, i l-aş da, să încerc la Sinaia. Dar nu mai este acasă acum până la noapte. Sper că simte că mă gândesc la ea şi la Valérie şi copii, intens şi cu dragoste.

Te las, dragule, vom pleca la dejun. Pusi.

9 septembrie

Dragule, ieri după-amiază vizită la Foişor [Sinaia], ziua Marianei D[umitrescu]. Am vizitat sălile de festivităţi, baia regelui M[ihai], multe colţuri ale locului. Cu Lilly [Jora] şi Marica şi Mariana [Dumitrescu] am evocat multe amintiri, tot timpul au fost prezenţi! Un loc superb. Seara, cu lună plină, miros de petunii, ceaţa lunii învăluind munţii încât parcă erau proiectaţi fără relief pe fundalul cerului luminos. Siluete solide şi frumoase. Brazii ca turnuri subţiri, drepţi, ţâşniţi ca o fântână arteziană. Drumurile albe, cu pietriş ca zăpada. Compania simpatică. Sfârşitul, conversaţie foarte interesantă cu [Horia] Lovinescu despre mănăstirea Slatina din Moldova. Mălinescu asculta cu fervoare descrierea vieţii spirituale în jurul unui stareţ puternic. M-a bucurat să întâlnesc aceşti doi tineri cu preocupări spirituale. Cine ştie câţi alţii vor mai fi în ţară? Tot mai mult mă conving că strânsoarea a servit. Îmi tot propun să scriu unele lucruri, scrisori către acest tineret. Dar sunt leneşă, ăsta-i adevărul! Timp aş avea, dacă mi l-aş face. Ajutaţi-mă voi. Azi ziua Marianei. Îi doresc mulţumire, sănătate şi echilibru. Fetelor (Valérie şi Marietta) la fel. Scurta conversaţie cu Mariana Dumitrescu m-a încredinţat şi mai mult că are o voinţă interioară adâncă şi dureroasă, care, de altfel, este izvorul poeziei ei.

Îmi pare rău când aud de la L[ovinescu] că toți o găsesc aspră. Am impresia că i-ar trebui un alt soi de mediu în care să simtă orizontul foarte larg al culturii occidentale, care să o alimenteze dându-i sentimentul limitelor ei fără s-o descurajeze, ci dimpotrivă, să o stimuleze cu o ambiție nu socială, ci spirituală, cu râvnă spre mai bine al omenirii, cu nădejde creatoare în geniul omenesc, în misiunea lui cosmică. M[ariana Dumitrescu] e de talie a înfrunta lupta cu idealul. Ion [Dumitrescu] e deşteptat spre frumusețea plastică, e pe drumul cel bun al culturii, dar poate că metafizicul nu-l îngrijorează, sigur că nu. E un senzual şi *jouisseur*. Se pare că e arivist. În toate cazurile nu cred că lucrează ca să se împingă acum, ci ca să se împlinească. Poate nici nu-şi dă seama de asta. Nu-l cred vanitos, ci actor din temperament şi reuşeşte pentru că lucrează cu cap şi râvnă. Dacă n-ar fi atât de ambițios, nu s-ar demena pentru atâția şi n-ar „risca” pentru ei.

Acum mă prăjesc la soare şi-mi pare rău că trebuie să plec din raiul ăsta. Dar şi acasă e bine când ştiu că Dumnezeu e cu noi. Aş vrea să pot ajuta fetelor să iasă din grijile financiare.

Îmi pare rău că Mişucă [Jora] nu poate profita de zilele astea frumoase din pricina guturaiului care-l ține în pat. Afară e minunat, în cameră e o lumină întunecată. Norii se

joacă cu soarele de-a ascunselea şi scot din brădet efecte minunate de lumină şi umbre. E linişte, se aud trosnetul focului jos la cazanul în care spală Sandina, cotcodăcitul găinilor şi un zvon de lume largă de la trenuri. Îmi amintesc de Costeşti. Îmi trebuie Natura ca să fiu adevărat mulțumită.

Dacă n-ar fi surorile mele, m-aş retrage uşor într-un loc frumos ca aici. Încerc să fixez linia dealurilor mari (sau munți mici) din fața mea, de pe balcon.

Dragule, te las. Mă apuc de citit. Vă iubesc, a ta A.

10 septembrie

Dragule, poziția în care te-am văzut în vis azi-noapte voia oare să arate o schimbare în evoluția ta? Înțelegerea noastră de a trăi ca doi bătrâni care se iubesc cu spiritul, neputincioşi de a o face cu trupul? În orice caz sunt fericită că te-am revăzut. Zi superbă de toamnă. Puțin întunecată, puțin tristă, dar frumoasă. Vizita Marianei. Conversație plină de încredere. Înțeleg foarte bine situația care n-are nimic josnic şi criticabil în sine. Eros spiritual, cred că este starea omenească cea mai frumoasă dacă nimic fizic nu se implică. Chiar şi rezistența este o stare de tonic al sufletului. Dragul meu, cum nu trebuie să stricăm

asta nici prin bănuirea răului, nici prin senzualitate de partea voastră. Veghează, dragul meu, asupra acestui caz, opreşte tot ce ar putea produce răul. Îmi e dor de acasă. Aş vrea să fie fetele aici, să se bucure împreună cu mine de frumusețea şi liniştea de aici. Te iubesc. De ce o tot visez pe Adria? Are să-mi spună ceva? Mă tem pentru Grişa. Te iubesc, a ta.

Bucureşti, 22 septembrie

Dragule, sunt acasă de 11 zile, parcă a trecut un sfert de an! Aranjarea casei, citanie, veşti de la Maricica, fetele, cinema, când, în fine, ieri, sosirea Aurorei. Curând se întoarce şi Nellu; Maricica peste o lună.

Casa plăcută. Plină de flori splendide, mă răsfață lumea. Aş vrea să lucrez ceva serios, poate mă inspiri tu? Am fost pe la voi, sus, cu Ion şi Mariana [Murnu] care au gospodărit grădina; erai cu noi? Te evocam cu Mariana cu dragoste. Te văd uneori, te simt lângă mine. Mă gândesc la moarte cu tot mai puțină aprehensiune, fiindcă simt că vom fi împreună şi că va fi frumos. Tot mai mult simt că nu mai vibrez cu cele de aici, devin, dacă nu indiferentă, dar foarte desprinsă de lucruri care altădată mă răscoleau.

E drept că nici nu-mi mai fac griji, ştiu că Dumnezeu mi le rezolvă pe toate dacă ştiu să cuget calm.

Şi Valérie s-a calmat de când fata e plecată şi trebuie să se întoarcă peste o lună. Veştile obşteşti nule, nu mai mă agit la gândul că suntem abandonați de oameni fiindcă ştiu că lecția e de la Domnul şi este spre binele nostru.

24 septembrie

Dragule, ieri am fost întreruptă. Nimic special de spus. Vizită la coana Zefira Voiculescu, bolnavă. Câtă vitalitate, câtă nădejde şi iluzii şi... ambiții. Nu mi-a venit s-o dezamăgesc. Azi, vorbit la telefon cu Puiu. Vreau să mă duc pe la ei. Şi acolo trebuie date nădejdi iluzorii.

E a ploaie, e a toamnă, aştept veşti de la E.S.P.L.A. Nu mai mă încumet să cer ceva din capul meu lui Dumnezeu, las să vie ce vrea El. Mă uit în camera mea, gătită cu flori şi cărți şi o găsesc elegantă față de multe altele de azi. E mică, dar pesemne trebuie să mă acordez pe dimensiuni de chilie. Uneori mă fulgură gândul de a mă călugări, dar cu un arier-gând practic: de a reforma o mănăstire. Aş fi oare în stare să rezist la intrigării şi interese şi dezmăț? Nu cred. N-am energia şi severitatea necesare, dar nici chemarea spirituală destul de puternică. Tot ce pot face

este, poate, să îmblânzesc oamenii din lume, trecând peste dezamăgiri şi viziunea foarte realistă pe care o am acum. N-aş vrea să isprăvesc totuşi într-un egoism strâmt, de om retras din civilizație, deşi capabil încă să lucreze. Am fost o modestă, trebuie să mor ca atare. Voi continua „scrisorile”. Inspiră-mă. Vă iubesc, a ta.

8 octombrie

Dragul meu, azi, 17 ani, ce chin pe sufletul meu, te pierdeam! Îmi amintesc cum la ora asta cereai mereu apă şi divagai, vedeai flori în fereastră; ce spaimă şi tremur în inima mea care presimțea ce ne aşteaptă. Dragule, dragule, ce grea e despărțirea! Am simțit durerea despărțirii ani mulți, poate şi acum, dar altfel! Iată, azi e în mine o bucurie, o certitudine că tu eşti aci cu mine, aşa cum mi-ai făgăduit atunci în vis, „toată viața”, că voi, toți dragii mei, sunteți în lumină, în bucurie, în libertate. Filozofii actuali şi oamenii de ştiință, fireşte, ar găsi că e o nerozie naivă să cred aşa. Dar eu *cred* şi o simt. Cum sunteți? Asta nu ştiu, şi ştiu că e în afară de mijloacele mele de cunoaştere ca şi a celor comuni muritori, dar mai cred că sunt oameni excepționali, Sfinți care vă percep. Aveți o formă? Desigur, nu materială, nu sensibilă, dar o

esenţă, o entitate absolută, distinctă, a voastră? Eu cred ferm că *da.*

Mă simt în comuniune cu tine şi cu toţi dragii noştri. Moartea nu mă mai spăimântă. Uneori chiar o consider ca o efectivă descătuşare şi deci imensă bucurie. Când mă simt bolnavă (ca acum câteva zile) şi ameninţată de sfârşit, nu pot spune că exultez de bucurie, simt chiar o grijă care seamănă a tristeţe, dar am şi momente de un fel de „elan spre" faţa cealaltă a vieţii, spre lumea în care voi evolua mai departe. Aci văd că „planul soartei mele" mă ţine pe loc, în traduceri, adică în starea de subordine, de umilinţă din punct de vedere intelectual. Mulţumesc lui Dumnezeu că nu mă mai şifonează, fiindcă am impresia că m-am curăţat de orice ambiţie, de orişice vanitate, chiar de cele mai legitime. Nu sufăr când nu mai „creez" pe hârtie şi că mă mişc în sferele inferioare ale gândirii. Poate că asta e necesar pentru a întări în noi *credinţa*, anticiparea creatoare de alte realităţi.

Cu scrisoarea Maricichii m-a năpădit un dor de lucruri noi şi frumoase şi un dor de ducă, cu „cartea franceză" mi-au venit lacrimi de dor după o atmosferă de cugetare şi simţire nobilă şi senină. Dar constat că privind afară, spre arborii de un verde aurit profilaţi pe un cer albastru blând, de toamnă, am simţit prezenţa unui tablou de Corot.

Răsfoind cărțile aduse duminică de Radu, ediții Skyrra, eram adânc mulțumită; acum se poate oricine, oriunde, bucura de operele de artă şi prin televiziune ne vom putea plimba oriunde. E doar un *Ersatz*? Se poate că am devenit atât de modeşti că ne stâmpărăm dorul cu *Ersatz*-uri?

După simțământul meu de duminică, aş zice mai repede că ni se cere o colaborare sentimentală, puternică, pentru a completa impresia în fața tabloului exact în culori, dar redus în dimensiuni, un sentiment pe care-l ai, în fond, şi în fața operei de artă care şi ea e redusă față de natură.

Aseară, două-trei ore foarte plăcute, interesante, vii cu Surii, Şeptilică şi Gică Pascu. Marietta a sosit mai târziu. Atmosferă bună, de preocupări intelectuale. Seara, cu Ghițulescu, care a încântat-o pe Marietta, a avut un caracter mai intim, mai psihologic, spiritual. Mă bucur să văd copiii ăştia (mai mari de 30 de ani) evoluând atât de frumos. Cum se bucurau Gide şi ceilalți bătrâni în fața puterii creatoare a tinerilor Chamson şi Malraux, aşa mă bucur (*toute proportion gardée*[267]) în fața tinerilor de azi care: *durchdringen*[268] prin greutăți şi caută bucuria. Dragule, văd că Mariana întârzie şi că vom ajunge mai

---

[267] Păstrând proporțiile (fr.).

[268] Străbat (germ.).

târziu la tine, adică la pardesu-ul tău, căci tu eşti aici lângă mine. Acolo mă duc ca să fac un mic efort pentru haina ta pământeană. Trec pe la dragii mei toți; pe Ionel, nu ştiu de ce, îl simt acolo mai singuratic, iar pe Mişu că doarme încă. Dacă pot, vă voi face o mică slujbă. Dacă nu, mă rog eu singură. Am visat ceva cu Lelia azi-noapte. Te las, dragule, mă îmbrac să fiu gata de drum când vine Mariana. Mâine, mai mult. Acum mi se risipesc gândurile. Te iubesc şi mă rog pentru voi toți, dragii mei. A ta.

13 octombrie

Dragule, e ajun de Sf. Paraschiva, mare ajutătoare a mea. Îți aminteşti că ea ne-a dat casa Malaxa? Tot ea m-a ajutat să vin acasă din surghiun. Azi, la priveghere, nu am cerut decât sănătate, libertate şi acceptarea cu bucurie a ce vrea Dumnezeu pentru noi. Ruga slujbei cerea pentru tot neamul, şi cel omenesc, pace şi mântuire. Sentimentul că aş putea muri curând nu mă şifonează, îl privesc ca tot mai firesc şi descopăr în el o mică curiozitate plăcută pentru viitor.

Dragule, azi dejun excelent şi foarte plăcut la Aurora, cu Ionel şi Lilica Nicolau şi Radu şi finii. Copiii lipseau, erau invitați. Atmosfera bună, caldă, mă simt tot mai bine la ei.

Radu cam obosit. Îl privesc ca pe un cireş în floare pe care un vânt îl poate scutura.

Ieri spre seară, cu Marietta şi Fify la expoziția de fotografii. Uimită de frumusețea multora. Aproape opere de artă. Ar fi de reflectat asupra problemei. E chestie de viziune ca şi în pictură. Dar *execuția e a tehnicii.* Dar ce lucruri minunate sunt în natură pe care fotografia le scoate la iveală! Sunt unele efecte de lumină, finețe de desen care sunt mai desăvârşite ca desenele artistice, un vas cu narcise, un cactus, un nufăr; totuşi nu e „artă" picturală. De ce? Ca dantelele mecanice ori covoarele „artistice". Prezența conştiinței omeneşti? Dar nu lipseşte, e în descoperirea tabloului. Aci e adevărul; *o descoperire nu e creație.* Dragul meu, te las fiindcă mă lasă creionul. A ta.

8 noiembrie

Dragule, e *a glorious day* afară, dar în mine sunt dor şi tristețe şi amintiri. Îți aminteşti ceasul teribil când mi-am luat revanşa pentru sălbatica scenă a ta din ajun? Voi muri fără să mi-o iert, deşi ştiu că tu mi-ai iertat-o. Şi-mi amintesc mica sărbătorire pe care am simțit-o „de adio" a lui Mişu, anul trecut. Era trist şi parcă deja dus, cel puțin

cu gândurile, dintre noi. Zâmbea de aiurea, mai credea în viață. Câți v-ați dus dincolo şi noi stăruim pe aici cu iluzia că am mai putea fi de folos. Acum am grijă, mă simt prost. Mi-a fost prost cu inima acum două săptămâni. Am impresia că e un stil ce mi se impune ca să nu uit că mă pândeşte sfârşitul. Un singur regret am: n-am împlinit ce trebuia. Îmi las până şi hârtiile în dezordine, dintr-un fel de lene şi de *à quoi bon*? Căci trebuie să recunosc că m-am înşelat în viață, că n-am surprins adevăratul mers al timpului, că idealismul meu, deşi realist, e depăşit şi că adevărata morală e atitudinea care îmboldeşte spre progresul viu, nu spre cel teoretic. N-am trăit, am gândit. Împingând spre perfecțiune, am neglijat, poate, valorile reale, e drept, minore, dar reale. Ce să mai îmi fac procese? Şi asta ar fi un fel de trufie încăpățânată, ca şi cum aş mai crede că însemn ceva, când vremea a trecut vertiginos şi m-a lăsat în urmă. Şi e caraghios faptul că mă *simt* foarte aproape de cei pe care îi condamnam. Mă surprind într-o mare simpatie cu ei, le dau dreptate, nu mă opun decât la metodele inumane, țelurile le accept şi recunosc imense progrese materiale. Recunosc că „omul cel nou” e mai generos ca cel individualist, sper că se va completa şi într-o spiritualitate nobilă; doar într-un lucru mă tem că dă greş: în negarea misterului divin.

Convingerea mea este că singura cale de adevărată umanizare este Evanghelia lui Cristos. Biserica, fireşte, e o şcoală primară, poate, în unele părți, chiar un liceu, dar trebuie să evolueze în formă, iar fondul să pătrundă mai adânc în ființa întreagă a credincioşilor, să-i *schimbe*, să le lumineze orice gest de viață.

Tot mai mult constat superficialitatea noastră şi, dacă aş crede în amenințările *Bibliei*, m-aş îngrozi. Dar am ajuns la convingerea că te realizezi exact cât atingi spiritualitatea, tot restul e timp pierdut pentru „rostul" etern al existenței umane. Fără îndoială că progresele tehnice uluitoare au un rost, dar numai întrucât sunt în intenția de a ridica omenirea. În fața sateliților, cred că nu am avut reacția potrivită. Nu m-am înfiorat, nu m-a preocupat adânc. Mi se pare că e un corp inert introdus într-un organism viu. Da, ştiu, e un adaos creat de om la mecanismul cosmic, fiindcă omul, după ce Copernic şi Keppler au descoperit acest mecanism, râvneşte acum să-l creeze şi el, *eritis sicut Deus*, iată trufia luciferică în acest act. Oare mă înscriu în partida obscurantismului, crezând astfel? Mă scrutez serios. Îmi analizez *indiferența* față de această nouă dovadă a tehnicizării omeneşti. Nu ştim încă ce e pe pământ, nu l-am umanizat încă, oh! departe de asta, şi râvnim spre lună. Nu e oare o pantă a mecanizării

de pe care omul modern nu mai ştie să se oprească pentru a împlini golurile, întârzierile sufleteşti? A nega uluitoarea putere, ar fi ridicol, dar e necesar să cumpănim cauzele şi efectele posibile ale acestui fenomen. Omul, tot mai stăpân pe Univers? Admițând că vom afla ce este în Lună şi în Marte şi în tot cosmosul, admițând că se va prelungi viața şi chiar tinerețea, admițând că omul se *va libera* de spaima multor lipsuri, dar va scăpa el de sfredelul care-i roade inima: *sensul acestei vieți*? Stăpânind Universul, va fi el şi stăpân al soartei lui? Problema se mută la extrema limită, dar limita tot rămâne şi problema tot rămâne în picioare. De ce simt tot acest progres tehnic ca luciferic? Pentru că desluşeşte materia şi se afundă în ea. Curiozitatea ştiințifică, fireşte, are rost, cu condiția ca ea să fie un mijloc de a libera pe om de legile cosmice, de a-l creşte pe el ca o rădăcină a libertății în acest cosmos ferecat în legi imuabile, în a deştepta în el „răspunderea". Întrucât, cucerind Luna, omul se va schimba în sensul că se va libera, va deveni *centrul* creator al acestui Univers? Va trimite sateliți, ba va face din hăuri linii de comunicație interplanetare. Ei şi? Va câştiga spațiu şi cunoaştere, va fi *mai bogat*, dar va fi mai liber? Adică mai om?

Nevoia asta de expansiune, de răsuflare imensă nu e oare un camuflaj al nevoii de descătuşare a spiritului? Dar

nu a luat-o omul pe o cale ce duce la înfundătură? Lipsa de armonie dintre ştiinţă şi conştiinţă mi se pare catastrofică. Nu o fi de aci *angoasa* actuală universală? Trufia domină omenescul azi şi Broasca nu se poate umfla la infinit, fără să plesnească.

Rivalităţile transformate în întreceri sunt încă din rădăcina luciferică. Dragostea nu se ia la întrecere, nu e tensiune, e întrecerea ta cu tine, e depăşire a egoismului, fie el de grup, fie el colectiv. Acum omul s-a luat la întrecere cu Dumnezeu, să-i spunem pe placul lor: cu natura. Ei şi? Câtă vreme clădeşte pe urmele naturii, nu e decât un imitator, deci e legat de necesitate. *Liber* nu va fi decât când o va iubi până a se identifica cu ea, când va fi una cu ea; şi asta nu e posibil decât când te întreci pe tine întreg, *te dai*, scapi de Eul mic şi zgârcit şi tiran. Când vor porni în lună oamenii de milă şi dragoste pentru cei de acolo, după ce vor trăi cu dragoste cu cei şi cele de pe pământ, atunci da, atunci va fi stăpân pe Univers, va fi creator, va fi Fiul lui Dumnezeu.

Dragule, am stat cu voi lung de vorbă. Mă simt slabă din pricina gripei; n-am ce mânca fiindcă nu vine nimeni să-mi cumpere ceva la „Dietetic”, dar nu mă supără, totul e spre binele nostru.

Dragule, te las, vă las. Aş fi fericită să am un semn de la voi. Vă iubesc. Te iubesc, a ta.

26 noiembrie, Sf. Stelian

Dragule, vreau să mă duc sus la tine, dar nu mă simt bine şi e frig. Mă voi duce la schituleț, să aprind o lumânare şi să dau de mâncare la amărâți. Nu e mai bine aşa? Mi-a intrat spaima în mine. Dragoste, e noapte. Toată ziua a trecut cu lucruri mărunte. A venit Mariana, am fost la schitul Darvari la masă. Iar de la 3 1/2 a sosit Rhea [Băleanu] pe la 6, Aurora, Zoe, Marietta. Aurora vine întotdeauna de ziua asta şi Zoe ți-a adus garoafe minunate. Cu Rhea, conversație plăcută. Cred că am reuşit să-i dau puțin curaj, ea nu ştie deloc să se apere, nici contra abuzurilor celorlalți, nici contra afecțiunii care uneori poate deveni posesivă. Dragul meu, astăzi mă simt mai bine şi sper să nu fiu serios bolnavă, mai ales că conversația plăcută cu Aurora, Zoe şi Marietta m-a înviorat poate puțin, dar mai ales *tête-à-tête*-ul cu Rhea. Dragule, mi-e frică să nu fiu bolnavă. Nu mă pot suferi bolnavă.

Nimic nou pentru spiritul meu. Şi totuşi, când, pentru a-l sfătui pe Puff, am luat în mână pe Platon, m-am simțit

cu totul alta. Sâmbătă seara Naty, Tanți, Alice Dimăncescu şi Vassy Paraschivescu[269] au fost aici ca să serbăm împreună săptămâna rugăciunilor; au fost extrem de drăguțe, cu superbul lor tort din care n-am putut decât să gust, din păcate, şi cu buna lor dispoziție. Dar au fost cu siguranță decepționate de întorsătura pe care a luat-o acea seară; noroc că mi-am dat seama la timp şi că la urmă ne-am recules. Marietta e foarte drăguță, dar astea sunt lucruri la care ea nu aderă. Dragule, îmi fug gândurile, mai bine stau în gând de vorbă cu tine. Te iubesc, a ta.

26 decembrie, a 2-a zi de Crăciun

Dragule, am luat caietul cu mine la spital, dar nu am găsit cu cale să scriu. Te-am tot evocat la spital, în momente grele ca şi în cele umoristice. Nu ştiu de ce nu mi-a fost la îndemână să scriu, nici să citesc. Biata Olga [Greceanu], pe care o ştiam muribundă, prea se lupta cu moartea lângă mine, pentru ca să fi putut „reflecta" rece şi obiectiv

[269] Prietene ale Alicei Voinescu de la fosta A.C.F. Între profesor şi fosta lui studentă exista şi o relație de lume întrucât micile moşii – a familiei Steriadi şi a profesorului (la Butoieşti, lângă Turnu-Severin) – erau învecinate.

asupra ei; şi doar ea era preocuparea mea principală a celor 15 zile de spital. Dacă nu era drama ei, acest episod ar fi fost şi interesant şi, în parte, distractiv pentru mine. Dar în preajma morții, nu te poți sustrage din seriosul adânc. În fața bolii, a suferinței, conştiința se poate ridica deasupra lor şi poate rămâne liberă, dar în fața primejdiei cruciale, nu. Adevărul este că de când m-am întors de la spital, măcar că vorbesc de partea umoristică a operației mele rectale, am rămas cu o tristețe adâncă în mine. Şi vestea morții Olgăi m-a durut şi avalanşa de decesuri din zilele astea m-a pleoştit. Pică oamenii ca muştele, parcă e o lichidare generală a celor bătrâni: „Tănțica”, doamna Boceanu, doamna Şahighian... la masă la Lily Jora am fost 13; n-am protestat şi mi-am zis: *à la grâce de Dieu!* Afară e o zi feerică de iarnă. Nu ies din pricina frigului. Au trecut Ted, Flo cu Dina. Am certat-o că „muşcă” gen Flo, din Miza, aşa, din obicei greşit, din obicei prost al lumii noastre. Ted mi-a dat dreptate cu entuziasm. E soare afară, parcă mă simt alta.

Aseară, Puiu şi Aimée, în amândoi o umbră de oboseală? Nevoia de neprevăzut, care e şi ea un fel de nevoie de libertate.

Ajunul, la mine, lipsit de vibrație, eu, frântă de oboseală internă şi trupească. Am nevoie de reculegere. Pui drag, te

las. Mă tentează să plec la masă, mai ales dacă coana Anna nu se deşteaptă din siestă. Îmi e dor de tine, de o călătorie cu tine prin Apus. Aş dori o bucurie, după toată tristețea.

Vizita lui Țintă, o plăcere, un om adevărat. Vizita lui Geo B[ogza], o bucurie, un poet generos şi bun. Mă bucur de vizita de azi a Lilianei [Pippidi] şi a Laurei. Dar veşnic grija că n-am tratație bună sau destulă! Ce prostie! Biata Rhea! Acum îşi înmormântează mama! Îmi pare rău că acum 10-12 zile m-am gândit că asta ar fi cea mai bună soluție în conflictul actual! Cred că cei care l-au declanşat nu sunt tocmai liniştiți, măcar de ar fi o lecție. Cât despre Rhea, îi doresc o totală independență acum. Nu ar fi bine să intre iar în altă dependență, fie ea chiar cea mai cald prietenească, fiindcă o viață întreagă a fost sub epitropie. Aş vrea-o complet liberă! Doamne, iartă-mă! Te iubesc. Te rog, aleargă în întâmpinarea celor dezorientați! Te iubesc, a ta.

1958

1 ianuarie, ora 12 fără 5

Dragule, iată-mă singură cu tine. Alături, vecinii la masă, ai mei toți pe aiurea. Sunt obosită, sunt tristă în fundul sufletului, nu ştiu de ce, poate pentru această singurătate pe care zadarnic toată afecțiunea şi prietenia încearcă s-o camufleze, sunt singură fiindcă nu sunt necesară esențial nimănui. Toată lumea mă răsfață mai mult decât merit, dar asta nu acoperă golul dintre singurătatea mea şi ei, care nu sunt singuri.

Darul lui Geo Bogza: un radio şi liliac alb, liliacul de la Marcella Pitiş, toate semnele de afecțiune şi prietenie îmi fac bine, dar rana din fundul Eului meu sângerează uneori, discret, ca să nu tulbure pe nimeni.

Dragul meu, toți cei care sunteți nevăzuți acum în jurul meu, vă iubesc; ajutați-mă să trăiesc cu folos, drept, să nu supăr pe Dumnezeu. Vă iubesc, a ta.

10 ianuarie

Dragule, moartea lui Petru Groza m-a întristat foarte. Simt un fel de remuşcare de a nu-i fi mulțumit *direct* pentru liberare şi cameră, deşi mi s-a prezentat ocazia, iar scrisoarea, mi-a spus atunci Ion D[umitrescu] că nu

trebuia s-o scriu. Sper că Drăghici şi Ion i-au transmis toată recunoştința mea. Toate zilele astea am avut impresia că am pierdut un prieten, deşi nu l-am şi nu m-a cunoscut. M-am rugat din toată inima pentru liniştea sufletului lui, iar azi am aflat că era adânc credincios.

Am urmărit slujba bisericească cu emoție şi am simțit ca o adiere de împăcare în lume, căci până acum aşa ceva nu se prea întâmpla.

Dragule, de abia îmi găsisem liniştea inimii acum, când a sosit citația ca martor în procesul Virginichii. Sunt indignată că am fost târâtă în această mocirlă. Voi vedea cum voi ieşi din ea. Ajută-mă, te rog din suflet. Acum mergem la Victoraş, ultimul din vechii noştri prieteni! E duminică, e iar un soroc al meu. Dacă mor, Virginica va fi păcălită, dar dacă nu mor, am de gând să-mi pun ordine în vechile notițe despre Goethe şi Shakespeare.

Dragoste, te las. Îmi e gândul risipit. Alice a ta.

5 februarie

Dragul meu, am muncit ca un câine, sarcina mea e aproape terminată. Viață monotonă, din ce în ce mai singură cu mine însămi; nu-mi mai place să discut cu ai mei, care au ideile lor, maniile şi obiceiurile lor. Lumea

foarte drăguță cu mine, mai mult decât merit. Este în mine o tristețe, o lipsă de speranță, sentimentul unei vieți viitoare şi de sarcină neîmplinită. Afară e frumos, mi-ar place să mă plimb într-un orizont foarte larg, la țară.

Am auzit o frumoasă conferință a lui Moisil despre Pompei; eleganță, punct de vedere larg. Ieri la Şeptilici, plăcut, atmosferă plăcută; regretăm să vedem atâta talent înăbuşit de un orizont prea îngust. Am ascultat concertul de la Stockholm. Mare succes. Ce fericire să poți respira ca Gogu Georgescu şi Silvestri vântul din larg. Sentimentul de a fi comprimat te face să-ți pleci capul. Degeaba ne facem iluzii, dăm importanță suferinței, ne închipuim că din înțelegere rezultă o maturizare. Avem nevoie şi de fericire. Bătrânețea în ea însăşi este o uşă care se închide peste viață; lipsa de perspectivă o împinge cu putere şi se închide înainte de termen. Marasm? Plictiseală? Stare de sănătate proastă? Probabil. E adevărat că mă dor ochii, că mă necăjeşte eczema, că mă agasează lipsa de bani, că bătrânețea mă întristează etc.

Dragule, te părăsesc. „Poate că se va întâmpla în seara asta”, dragul meu.

Ei da, Cyrano! Tinerețe, nădejde, dragoste, perspective. Dragule, de ce mi-o fi frică de moarte? Trebuie să fie frumos la voi, căci nu vreau şi nu pot crede în chinurile

iadului. Or fi fiind remuşcări de tot ce ai făcut greşit sau ai omis de a face? O fi şi marasm? Urâtul e ăsta! Dragule, te las şi te iubesc. A ta.

15 februarie

Dragule, ce nu se poate întâmpla în zece zile! Radu [Sighireanu], dragul de el, s-a prăpădit, l-am văzut culcat între flori, tânăr, frumos şi trist. A fost azi o săptămână, parcă e mult de atunci. Cât de repede se duc morții! Bieții Régine şi Dinu. Biata Tantine! Şi totuşi pentru Radu e mai bine aşa, se pare că suferea grozav. Îl văd, îl aud, îmi e foarte prezent. De altfel, tot mai puțin fac acum deosebirea între aci şi dincolo. Îi simt pe aproape. De ce ne-o fi frică de moarte şi ne chinuie acest gând?

Luni a fost ziua mea, au venit mulți, a fost foarte drăguț, casa e plină de flori. Mă minunez de cât de drăguți sunt toți cu mine. Nu găsesc în mine nici o virtute atrăgătoare când mă analizez şi mă scrutez de aproape. Doar atât poate: sunt o oglindă bună care nu schimonoseşte chipurile oamenilor, sunt un ecou, poate, în care omul îşi găseşte cuvântul lui puțin limpezit, puțin înălțat. Darul ăsta îl am!

Dragule, afară e primăvară, mă bucur să stau după dejun în parc. E în jurul pomilor o iluzie de verde, e în aer aşteptarea primăverii, e un imbold în aer, un zâmbet.

Am cârcei de azi-noapte; circulație proastă; m-am deşteptat fluierând de durere! Ce importanță are?

Simt viața în jurul meu cum se trezeşte, simt pretutindeni numai viață; *ich glaube nicht an den Tod*![270] Ca Goethe simt şi cred şi eu. O simt. Moartea e doar materia brută. Totul e viață în univers, o viață pe care parcă a adormit-o un vrăjitor rău, oprindu-i vibrația. În fond „răul” nu poate fi decât această rămânere sau întoarcere în mecanismul material. Deşteptarea vibrației, care se eşalonează până la creația spiritului pe diverse trepte de „înviere”, este viață de la vibrația eterului până la liberarea spiritului, trecând prin mişcare, atracție, iubire, gând creator şi cine ştie câte trepte intermediare. Totul este să nu stagnezi; oprirea e moarte. Trecerea „dincolo” trebuie să fie liberare a puterii vii, creatoare. Nu cred că acolo stă locului, trebuie să aibă existența sufletului „dincolo” un rost al ei în economia universală.

Mă simt bine când mă pot ruga cu adevărat, mai bine zis când pot spune „Doamne, Te iubesc”. Când aspir spre El. Tot restul vieții e inferior. Dar, desigur, ne e dat să

---

[270] Nu cred în moarte! (germ.)

vegetăm un timp, să dormim, pentru a putea *trăi* viu o clipă.

Dragule, îmi e foarte dor de tine. Zâmbeşti sub buchetul de garoafe şi te simt aici. Te iubesc. Sunt într-un fel de euforie. Vă rog, când voi muri... A sosit Boby. Te iubesc, a ta, A.

3 aprilie

Dragul meu, scriu aici din ce în ce mai rar. Tu eşti necontenit prezent în sufletul meu şi în inima mea. Aveam desigur multe evenimente şi impresii de înregistrat aici, dar la ce bun? Gânduri care n-au valoare decât pentru mine. Simt tot mai mult că persoana mea a ieşit din mersul vieții actuale.

4 aprilie

Dragul meu, ca întotdeauna, ieri am fost întreruptă. Acum cântă la radio valsuri, afară e primăvară, te simt lângă mine şi te iubesc. Sunt în mine o linişte şi o plenitudine încântătoare. Să fie muzica? Poate şi gândul că azi e iar „un soroc” şi că m-aş putea întâlni cu tine? Sub ritmul valsului, te văd fluierând şi binedispus.

Dragul meu, viața privită în ansamblu, ce minunată aventură! Cu condiția să nu fie decât o etapă pe drumul Eternității. Cred că buna-dispoziție îmi vine şi de la lectura de aseară a dramei despre Ştefan Voievod de Cocea. E un lucru frumos, nobil şi adânc românesc. E în mine o mare bucurie când constat că talentele se înmulțesc şi se fac tot mai serioase în zilele noastre. Politica, dimpotrivă, mi se pare un lucru secundar sau, poate, pentru că nu o pricep. Oferta de „dezarmare militară” ar fi un gest superb omenesc, cu consecințe imense, dacă ar corespunde unei realități şi dacă neîncrederea nu ar paraliza toate intențiile nobile. Ce frumoasă ar fi viața dacă ar fi oamenii înțelegători.

Cântă acum din *Cloche de Corneville* – „mic marinar, când te împinge vântul”... în limba încântătoare franceză. Totul mă dispune bine, şi amintirea grației din „Parisul pe gheață”! Ce uşurime, ce biruință asupra legilor fizice, trupul însuşi biruie, nu numai gândul!

Nu ştiu ce am azi, mi se pare că omul are o carieră superbă în Cosmos. El este cel care-l rezumă, îl esențializează, îi dovedeşte natura divină.

Ieri mi-a venit în minte gândul că „Realul” fundamental nu poate fi decât spirit cugetător, fiindcă altfel nu ar fi izbucnit în om cuget şi spirit. *Ex nihilo, nihil!*

Suprastructură? Ei aşi! Din mecanism, libertate? Exclus. În noi zace acoperit de materie sâmburele de Real viu, de divin, care în condiții prielnice se manifestă şi creşte proporțional cu conştiința ce se clarifică. Dacă mai trăiesc, aş cere grația de a putea scrie toate astea. Tu mă vei ajuta? Mai pot să-ți spun un lucru ce te va bucura: a pierit în mine orice veleitate intelectuală, pedagogică; mă împac cu desăvârşire cu gândul de a nu fi capabilă de creație intelectuală, mă simt *foarte proastă*, fără inspirație, fără pricepere ageră pentru nimic. Nu zic că m-am ramolit, dar am îmbătrânit, s-au secat puterile intelectualului în mine. Să fie doar rezultatul unei vieți retrase? Să fie lenevirea întreținută *de falsa creație* a traducerii? Toate împreună, poate. În toate cazurile, dragule, una constat: nu-mi pasă de această scădere, chiar degradare a învelişului meu omenesc vizibil, atâta vreme cât simt că e vie în mine dragostea spre tot. Poate că flacăra ei trebuie întreținută cu arderea celeilalte părți a conştiinței.

Gândurile îmi sunt acompaniate de clavecinul lui Jelescu; cântă muzică de Rameau şi alții din timpul lui. E lumină în această muzică, e limpezime şi totul concură să mă dispuie la *Heiterkeit*[271]. Azi am aripi. Telefonul. Trebuie

---

271 Veselie (germ.).

să te las, dragul meu! Mă apuc iar de lucru, de şlefuit traducerile!

Vino mai des lângă mine, ca să mă simt bine. Mă gândesc la voi toți, dragii mei. Vă chem. Vă simt în preajmă, vă iubesc. Pe tine? Sunt una cu tine, trăiesc prin tine, a ta.

P.S. Dragule, apariția *Suceviței* de Maricica şi Berza mă umple de bucurie. Ajutați-o voi să se limpezească şi sufleteşte, căci mintea ei e splendidă. Nu-mi vine să cred când le văd pe fetele mele la vârsta tinereții mature şi creatoare!

Mariana Murnu coace în ea poezie înaltă şi e un om de un splendid echilibru şi sub aparența ei sobră clocoteşte de putere, de dragoste, de cugetări limpezi.

Fetele mele, copiii mei? Mă gândeam şi aseară, ascultând drama lui Ştefan Voievod, cât de mult mai bogați şi talentați sunt decât am fost eu şi mă bucur, fiindcă îmi dovedeşte că există o ascensiune în timp, şi că omenirea, sau cel puțin pe unele porțiuni de omenire, în fiece veac, se săvârşeşte o creştere spre lumină. Şi pentru asta mulțumesc lui Dumnezeu şi zâmbesc viitorului.

Te iubesc, auzi? Te iubesc, a ta.

26 august

Dragul meu, piesa *Orologiul Kremlinului*, jucată de studenții Conservatorului, m-a pus pe gânduri şi m-a emoționat.

Copiii au fost impecabili, m-au bucurat mult prin sinceritatea, căldura, lipsa lor de cabotinaj. Toată atmosfera prezice ceva bun. Tânărul Piersic: o apariție plină de poezie, de puritate. Poenaru, remarcabil în Lenin, se vede că după ce l-o fi studiat în toate amănuntele, s-a lăsat pătruns de concepția lui şi realizează într-adevăr în mod uluitor personajul. Decorurile sugestive, unele încântătoare. Ideea umbrelor de după glasvand foarte ingenioasă, poate prea des repetată. În totul: un spectacol într-adevăr de clasă bună. Copiii aceştia promit foarte mult.

28 aprilie

Dragul meu, am fost întreruptă. Vizita doamnei Moscu şi a fetiței, pe care mă roagă să o inițiez în cultură; voi începe cu elenii. E un copil drăguț, deştept, mi se pare foarte strâns ținută. Mă bucur să pot deştepta în această tinerețe entuziasmul pentru cultură.

Aseară nunta lui Dori şi a lui Andrei [Negusul]. Multă tinerețe fremătând de nu ştie nici ea de ce. La Aurora a fost primire foarte simpatică. Mă bucură destinderea Sorinei, care era frumoasă, grațioasă. Cât despre Nellu, ce să-ți spun? E încântător. Are o drăgălăşenie şi o grație intimă, a luat ce a fost mai bun de la voi şi de la Nicu. La biserică m-au izbit ochii lui Nicu îndreptați spre copilul lui, spre miri ca şi spre naşi, cu o dragoste şi o duioşie şi, fără îndoială, cu dureroase gânduri pentru cel dispărut.

Acasă, atmosferă intimă, tineretul vioi; dansul lor m-a amuzat. Comparam trecutul nostru cu bucuria lor. Vom fi avut noi mai multe satisfacții intelectuale şi câmpul larg deschis speranțelor, dar ei au avantajul micilor bucurii momentane; nu cunosc îngrădirile ce ne opreau pe noi de la cele mai nevinovate plăceri.

Fiecare generație cu bucuriile ei.

Aud acum buletinul de ştiri: deschiderea parlamentului. Până acum, *Fidelio*, aştept actul II. Prima dată îl aud în întregime, o muzică nobil omenească. Ce simplă pe lângă complicațiile mai mult sau mai puțin obişnuite ale modernilor! Simplă şi *plină*.

Dragul meu, aş vrea să fac multe, aş vrea să pun la punct şi *Faust* şi *Oedip* şi Shakespeare şi Racine, să şi scriu ce gândesc pentru tineret. Dar vremea trece prea

repede. Vai, ce dulce sună Tabloul I din actul II *Fidelio*! Ar trebui să-l ascult cu ochii închişi, dar nu mă îndur *să nu fac* nimic. Curios obicei căpătat de-a lungul unei vieți de muncă.

Îmi e uneori atât de dor de voi, cei plecați! Ieri în Biserică. Dar înlătur sentimentul acesta steril care uneori e o durere fascinantă. *Nevermore* ar fi insuportabil dacă nu ar fi credința în revedere. Cum? Începe să mi se clatine şi să se destrame imaginea vieții viitoare, păstrată în mine ca în copilărie. O viziune foarte sensibilă, foarte asemănătoare cu aspectele vieții pământeşti, de care încep să mă îndoiesc acum. Nu doar într-un scepticism necredincios, dar după un raționament normal, că spiritul liber nu poate avea o viață asemănătoare celei trupeşti.

Oricum ar fi, nădejdea de a ne apropia, pe orice nivel, în orice chip, e singura mea reală bucurie în viață acum.

Muzica îmi prepară parcă un mediu prielnic pentru ca sufletu-mi să se adapteze la asemenea viziuni.

Binecuvântez pe G[eo] B[ogza] pentru radio.

Fetele mele sunt bine acum; mă bucură că parcă se înțeleg mai bine.

Cartea Maricichii e foarte frumoasă; îmi pare bine că şi-a găsit limanul pentru aspirațiile ei, dar sufăr să o ştiu lezată în inima ei şi fără împlinirea feminității ei. E şi vina

ei; dar e cert un „scris”, ceva în afara voinței ei. Pe cine a iubit nu-i era acordat ei. De altfel influența actualei prietenii nu e prielnică. Îi doresc din adâncul inimii o împlinire calmă, bună, normală şi frumoasă. Ce frumos sună glasul lui Florestan, acum când slăbeşte valoarea căsniciei, când slăbeşte încrederea în sensul ei uman superior, *Fidelio* mă unge pe suflet.

Dragule, te las, adică te chem să lucrezi cu mine la *Faust.* Când mă gândesc la Ionel, mă năpădeşte o teribilă tristețe, îl am în fața ochilor tot ca-n ultimele sale zile; am sentimentul că e trist şi că suferă. Pe Mişu nu-l pot evoca nici pe el decât tot ca-n ultimul timp, trist, inhibat. Tu, în schimb, îmi apari vioi, plin de bucurie, ai învins piedicile trecerii. Ajutați-i, tu şi Colea. Vă iubesc. Vă doresc dureros pe dragii mei toți de acolo. Pe tine te iubesc. A ta.

13 iunie

Dragul meu, îmi e aproape ruşine că nu am mai scris aici. Că doar au fost unele „evenimente” demne de consemnat, ca mica sindrofie la Miza [Ciomac] cu personajele într-adevăr simpatice, evoluate, încântătoare, care mi-au amintit de atmosfera curat umană de la Pontigny. Am trăit o săptămână parcă aerisită, cu o vibrație sufletească în

mine mai intensă, mai amplă, care mă face să înțeleg cât de redus trăiesc acum. Apoi a fost concertul lui Monique de la Bruchollerie care m-a răscolit până în străfunduri. Rahmaninov o fi scris acest concert cu patimă, dar ce scoate ea din el! Este o totală dăruire de sine, un fel de ardere pe ringul muzicii; aveam impresia că se azvârle în valurile sonore şi că se dizolvă în ele. Mai mult ca oricând am înțeles că geniul este putere de expresie a tuturor realităților văzute şi nevăzute, că revelă comunului muritor, orb, surd şi mut realitatea în toată amploarea ei. Am fost fericită în acel ceas, m-am simțit *trăind* cu adevărat. Şi vineri la *Sf. Ioana* am avut momente de vibrație superioare.

Clody [Bertola] a trăit şi ea clipe de inspirație şi am simțit şi la ea harul puterii de expresie. De altfel, toți au fost perfecți în rolul lor. Mircea Şeptilici bun pentru orice teatru mare. Alură, umor, inteligență, eleganță interioară şi exterioară. *On ne fait pas mieux.*[272] Liviu [Ciulei] s-a făcut chiar frumos, e animat de un real talent multiplu: actoricesc, regizoral, decorativ; e în plină căutare şi se simte în el îndrăzneala talentului adevărat. Poate aş fi preferat costume mai autentice, dar cele născocite de el, sugestive, nu m-au supărat, ba chiar m-au amuzat. În

[272] Nu se poate face mai bine (fr.).

fond, piesa nu e istorică, ci un fel ironic al lui Shaw de a prezenta acest eveniment, unic de mare, unui public care nu mai crede în minuni sau le înțelege greşit, după un calapod azi neacceptabil, deşi altădată corespundea realității. Aşa că fantezia costumului ca şi introducerea speakerului pe scenă, în mijlocul personajelor, nu m-au supărat, dimpotrivă, au dat dramei un caracter de vioiciune şi de actualitate care m-a ținut tot timpul în tensiune şi prezentă şi în mijlocul piesei. Afară de rege, prea şarjat, deşi foarte bine ca o caricatură, totul m-a *surprins* în ton major, adică a trezit în mine şi sentimente şi idei noi, ceea ce, cred, e semnalul că spectacolul e foarte operant. Am mai avut şi o bucurie de la spectacol.

18 iunie

Dragul meu, am fost iar întreruptă, ca de obicei. Soarta! Zilele astea, amărâtă din lipsă de bani, toți din jurul meu sunt lefteri şi asta nu mă încurajează! Văzut la Universitari *Lacul lebedelor.* Foarte frumos, dar baletul mă oboseşte pentru că, în fond, e monoton! Altceva e cu dansul de caracter, *et encore.* E un mijloc de expresie redus, orice s-ar zice. Un ceas ajunge. Văzut la televizor *Mutter Courage* de Brecht. Nu e frumos, dar e dramatic şi

impresionant. Nu e artă, e protest. M-a obsedat toată noaptea.

Iar îmi pun întrebarea: ce e arta? Nu o concep fără poezie şi mă întreb cât e poezie în *Mutter Courage.* Realism cras doar e şi în Shakespeare. Proza poate fi şi ea suprem poetică. Nu doar lipsa de metafore depoetizează. Racine nu are metafore. Am tradus sâmbătă noapte din Sadoveanu, descrieri directe *fără nici o comparație* şi totuşi superb poetic. De ce? Oare nu rezidă poezia în calitatea simțirii? Dar în Shakespeare cel foarte tragic, simțirea e aprigă (*Richard III*, *Lear* etc.), monstruoasă uneori. De ce poetică? Cred că e vorba de nivelul simțirii şi de esențialitatea ce-şi găseşte expresia în sensibil. În *Mutter Courage* am găsit două momente esențiale: *ezitarea Annei* de a plăti chiar cu viața copilului şi renunțarea la bărbat pentru fata ei echilibrată. Acolo sunt şi înaltă psihologie şi poezie, mai ales în ultimul caz, o iubire pentru om, e milă. Tot restul denunță oroarea naturii omeneşti. Poate poezia constă tocmai în această simțire, iubire de fire omenească până a-i atribui virtualități de stări superioare ce nu sunt în realitate. Vezi, în *Sf. Ioana* toată critica față de englezi, de popi, de laşitatea omenească este contrabalansată de *Ioana*, sfânta genială, inspirată, cea care transgresează măsura comună omenească *şi e totuşi om.*

În *Mutter Courage* apare numai critica naturii omeneşti în toate personajele. Chiar până şi în muta care a furat ghetele cocotei. Gestul ei final e foarte frumos şi justificat psihologic prin dragostea de copii. Dar tot spectacolul este întemeiat *pe senzație.* Ce e drept că e o viziune directă, nefalsificată a „poporului” ca şi a claselor de sus. Dar asta e observație şi protest social, nu e artă. Ca şi *Moromeții.*

Dar mă întreb: oare aceasta va fi formula de viitor a teatrului? Incontestabil că tema socială este azi singura cu adevărat viabilă, ca şi tema cealaltă: tema crizei spirituale; amândouă poate chiar țin una de alta. Dar asta nu mă împiedică să cer artei să înfloară din toate gunoaiele. La drept vorbind, singurul moment poetic în *Mutter Courage* mi se pare finalul, plecarea ei în aventura războiului, nevoia ei esențială de aventură. Deşi în intenția lui Brecht se pare a fi un act de acuzare împotriva vechii concepții, cea războinică. Ori că a fost frumos jucată, ori că izbucneşte aci o culoare sufletească ce dovedeşte *viața indestructibilă, deci o încredere în ceva.* Dacă actrița ar fi plecat capul ca o vită înhămată, aş fi putut crede în forța tenebroasă a obiceiului şi a naturii incorigibile. Dar a ridicat capul, zâmbind spre apelul goarnelor de război; momentul e pozitiv în sufletul ei. Cu toți copiii morți, cu tot avutul pierdut, *ea porneşte înainte* în aventura vieții.

Dragul meu, asta înseamnă că un poet, oricât s-ar camufla moralist, tot poet rămâne. Liberarea aceasta finală din orice cătuşă, chiar cea mai sfântă, deschide parcă o fereastră spre o altă ordine de lucruri, aici, *Aventura*, care e singura parte poetică a războiului, altfel odios *en tout point*[273]. Faptul că Brecht, fără să vrea, a simțit spre sfârşit asta, ni-l arată poet, deşi el se crede doar propagandist contra războiului. *Aventura* ca simbol al libertății nu pledează, fireşte, pentru război. Arma poate că are încă în ea intenția câştigului şi iubeşte războiul ca mediul propriu dezordinii din care ea trage profit. Dar în ea, după toate antecedentele ei, se vede că trăieşte o nevoie de libertate, de independență, pe care mediul războiului l-a deformat, l-a alterat, dar care izbucneşte în final. Prin acest moment, Brecht nu se anunță poet.

Am văzut piesa de teatru într-un fotoliu foarte comod la familia Bogza, în intimitatea simpatică a celor doi oameni foarte speciali, fiecare în felul său şi la fel de simpatici. M-am întors acasă cu trandafiri şi cu sentimentul de a fi fost *totuşi* puțin încurcă-lume, fiindcă l-am împiedicat pe el să se ducă la gară şi pe ea să se culce la ora ei obişnuită. Şi totuşi nu mi-a părut rău, fiindcă totdeodată am avut impresia că prezența mea le face plăcere.

---

[273] Cu totul (fr.).

Aseară, la mine, o vizită după alta, iar eu, pentru prima dată după ani de zile, nu am avut ce să ofer.

Vizită joi la dl Mehedinți. Un adevărat cordial! Omul acesta de 90 de ani care nu mai vede bine, totuşi drept ca o lumânare şi cu mintea aprinsă şi străfulgerată de probleme pe care caută să le soluționeze. Am vrut din seara de joi să le fixez aici, dar n-am avut răgaz. E urmărit de întrebarea de ce *antinomia* flagrantă între soarta poporului nostru şi natura lui omenoasă şi pacifistă. Convingerea lui că suntem mai ales strănepoți ai geților şi dacilor. A vorbit de Herodot şi Strabon care relatează despre atitudinea numai defensivă a acestui popor. Refuzul față de sciți de a-i ajuta în *a ataca* pe Darius. Constatăm de-a lungul istoriei noastre asemenea atitudini. O vigoare de gândire şi de simțire în acest bătrân care te împacă cu vremile vitrege. *Ein starker und edler Menschenschlag.*[274] Ieri am vorbit la Editura Ştiințifică, mâine trec pe acolo, poate iau o traducere filozofică. Aş dori sau Kant, sau Locke, sau Leibniz. N-am mai vrut să deranjez pe nimeni ca să mă recomande. Poate greşesc. Inspiră-mă tu ce să fac. Acum te las. Am o mare poftă de lucru. Aş vrea să pot pune pe hârtie ce gândesc. Te iubesc, a ta A.

---

[274] O puternică şi nobilă rasă umană (germ.).

Iubitule, azi-noapte te-am visat atât de rece față de mine. Mă rezemam de umărul tău, fiindcă mă simțeam prost, dar tu erai distant şi ai refuzat să mă duci nu ştiu unde. Fără să mă uit la tine, cu ochii plecați, m-am despărțit de tine şi am pornit-o înapoi. Unde? Nu ştiu. Ştiu doar că sufeream la gândul că nu mă mai vreai lângă tine. Acum trează, cred că e un semn că nu a sosit încă sorocul meu. Eu m-am tot gândit că azi, fiind Sf. Ion, la 29 c. e iar o dată fatidică şi nu o refuzam.

Tu, probabil, ai vrut să-mi arăți că nu mă vrei încă acolo.

Dragule, oricum va fi hotărât Dumnezeu, e bine. Bucuria de a fi cu tine îmi va uşura oricând trecerea în cealaltă lume.

Ieri am avut bucuria să-l aud pe Tudor Vianu la telefon într-o adevărată izbucnire de bucurie că l-am chemat, pretinzând că gândul lui m-a chemat. Am fost încântată să-l aud spunând de Nellu *că e o podoabă de băiat.*

Îmi pare însă foarte rău că Tudor Vianu suferă şi el de o astenie nervoasă; mi-a mărturisit-o şi mi-a promis că va veni la mine ca la Diothima. În asemenea momente mă simt încă de folos.

Vizita la Editura Ştiințifică foarte simpatică. Îmi vor da să traduc din Feuerbach şi Kant. În mine ezitări față de

primul. Ce legătură am eu cu acest senzualist şi anticreştin? Poate doar încercarea de a trebui să recunosc că tot omul face compromisuri la nevoie. Am lăsat totul în mâna Domnului! Aştept.

Vineri seara la *Despot Vodă*, teatrul din Iaşi. Dan Nasta colosal de plastic şi repozant. Spectacol foarte nobil. O emoție curată. Singurul defect al lui Dan Nasta, dicțiunea defectuoasă uneori. Altfel excelent. Un spectacol care ar putea trece orice graniță. Am ieşit profund emoționată şi fericită! Alecsandri ține perfect în picioare! Dragule, plec la masă, te iubesc. Voi încerca să scriu zilnic. A ta, A.

22 august

Dragul meu, aproape două luni de când n-am mai scris aci. De ce? Fireşte, nu lipsă de timp. Mai degrabă sentimentul inutilității acestei reculegeri pe hârtie, căci cu tine stau de vorbă zilnic, mereu. În fond, a scrie jurnalul înseamnă a voi să-ți rămână gândul şi pentru ceilalți, atunci când tu nu mai eşti aci. Şi eu nu cred că ar mai interesa pe cei de după mine, fiindcă nu se mai potrivesc nevoile, vederile, aspirațiile lor cu ale mele.

Am spus ieri lui Geo Bogza, care mă numea *o stea*, că sunt o stea apusă. Tot mai mult simt asta, nu fiindcă aş

constata în mine o diminuare de puteri sufleteşti, dar o tot mai mare detaşare, adică simţământul că nu este nevoie de mine.

De altfel, convingerea celor tineri aseară, Puiu şi Aimée, că sunt cu capul în nori şi că „am dat sfaturi greşite, bune pentru Rai, dar nu pentru pământ”, mă întăreşte în convingerea mea că sunt azi *un rebut.* Ce mă bucură este că *je m’en fiche*; nici o urmă de ambiţie în mine. Când mă măsor cu cei de seama mea, constat că e o deficienţă mare în mine, era şi în tine. N-am avut veleităţi şi ne-am mulţumit cu prea puţine. Dumnezeu ne-a dat bucurii mari spirituale în schimb. E drept că uneori doresc o viaţă materială mai bună, puţin, dar în ambianţă, o servitoare de trei ori pe săptămână şi mai ales pe cei din jurul meu, pe ai mei fără griji materiale. Spun drept că mi-ar fi plăcut să pot pleca o lună la Braşov într-un hotel bun, cu confort, să trăiesc exclusiv pentru suflet, fără alte griji. Dar când constat că totul se opune la aşa ceva, deşi cu munca mea ar fi trebuit să le am, îmi zic că asta e *soarta*, adică în planul lui Dumnezeu şi-L rog să-mi acorde o acceptare senină, să mă ferească de tendinţa naturală a mea spre resemnare ironică, ce în fond este amărăciune.

Recunosc că în „mulţumirea” calmă ce afişez, liniştind pe cei care simt un fel de jenă de a mă vedea tot în stare

precară, recunosc că se ascunde şi un fel de orgoliu de câine bolnav şi cu semne de picioare primite în coaste! Dar de! Nu sunt un înger! Şi nu-mi place să deranjez nici măcar în gând! Apoi trebuie să recunosc că lumea e colosal de drăguță cu mine! Gestul lui Geo Bogza de a vrea să-mi ia o cameră la Sinaia e într-adevăr foarte frumos. Şi Lilly [Jora] îmi duce grija, dar parcă ea n-a fost silită să treacă vara în Bucureşti? Şi? O asaltează atâția prieteni săraci încât nici măcar nu se poate bucura de îndestularea ei.

Ce mă doare mai mult este marasmul general. Orizontul închis şi nădejdea nu mai are aripi. *Rien à attendre ici-bas*.[275] Refugiul pe dinăuntru şi în sus în elan spre cele eterne. Da. Dar îmi e încă dor de bucurie pământească. De exemplu, îmi e teribil de dor de mare, de Paris, de o atmosferă pur intelectuală şi spirituală, de orizont infinit şi la propriu şi la figurat.

Iar se apropie un Sf. Ion. Poate că de data asta e sorocul. Cum va vrea Dumnezeu, doar, te rog, nu mă lăsa să-mi fie frică. Furați-mă în somn. Iar dacă mai trăiesc, țineți-mă pe calea de lumină. Nu mă lăsați să mă nămolesc. Vă iubesc, a ta, A.

---

[275] Nimic de aşteptat aici, pe pământ (fr.).

1 septembrie

Dragul meu, constat cât de rar am scris jurnalul în anul acesta. Caietul e din septembrie 1957. Oare nu am avut nimic de seamă în viața mea anul acesta? Sau simțământul inutilității acestor rânduri m-a oprit de a scrie? În fond eu stau cu tine de vorbă tot timpul. Ce se scrie e în vederea celor ce rămân după noi şi am ajuns la convingerea că nu le mai pot fi de folos.

Ieri am aflat de la Aurora şi apoi din *Contemporanul* că a murit şi Roger Martin du Gard. M-a întristat. Simt că drumul meu s-a scurtat.

Azi am aranjat scrisorile de la cei din Pontigny. Voi continua să-mi triez toate scrisorile ca să le las totul în ordine. Recitind pe Roger Martin du Gard, misive scurte, calde şi pline de grijă universală, am uitat că s-a prăpădit. Îi aud, îi văd, şi pe Gide, Desjardin, toți din lumea aceea care a fost pentru mine revelația unui orizont larg, aproape infinit şi în care sufletul mi s-a hrănit cu esențe. Dumnezeu să-i binecuvânteze şi să le dea lumina Lui în schimbul bucuriei ce o răspândeau ei. Roger Martin du Gard era ateu, se poate. Dar era autentic şi asta apropie mai mult de Dumnezeu ca bigotismul. Mă simt azi foarte

aproape de voi. Miercuri 3 crt. iar un *Fünf Tage nach dem Hg. Johannes*[276]!

Am trecut zilele astea printr-un fel de panică de moarte. E stupid, de vreme ce *sunt convinsă* că ne vom întâlni dincolo. Ar trebui să mă bucur, să fiu încântată, dar pesemne frica de moarte este şi ea o ultimă încercare a sufletului.

Sâmbătă s-a cununat Nana [Podhorschi] cu Claude. S-a îmbrăcat la mine; era frumoasă şi fericită. Pe el l-am văzut jos, la intrare; era adânc emoționat şi mi-a fost foarte drag fiindcă simțeam în el o adâncime şi o caldă autenticitate. Vorba lui Meg: cazul lor este ca o poveste şi-ți unge inima. Le doresc o mare fericire calmă. Mă trezesc că mă gândesc la ei ca la o oază însorită. Aş vrea să poată şi Jean Paul încerca un simțământ adânc, cald, bun şi să uite trecutul.

Nu ştiu de ce mi se pare că ne aşteaptă ceva important. Probabil că emoția că voi muri miercuri dă sufletului meu un fel de solemnitate. Nu ştiu dacă această pedagogie căreia îi sunt supusă de vreo 38 de ani, sau aproape, nu a fost pe lângă un sever memento şi o strună morală, dar şi un mijloc de a mă ține în legătură cu „Dincolo".

---

[276] Cinci zile după Sf. Ion (germ.).

Cum vorbeam cu Alex şi Marius la 30 august, bătrâneţea se face simţită printr-o detaşare crescândă de cele zilnice.

Sau marasmul general, cum vorbeam cu Cunescu şi doamna Hurmuzescu, vine din lipsa unei mistici care se constată pretutindeni în omenire.

Oare încordarea spre „social”, care durează de peste 30-40 de ani, nu a fost o camuflare a golului lăsat de lipsa de credinţă într-o ordine superioară? Ateismul şi Pozitivismul au sleit sufletul omenesc de Speranţa cea existenţială şi au încercat zadarnic s-o înlocuiască cu ţelurile mai apropiate şi relative. E drept că omul uitase legătura cu aproapele, individualismul l-a jefuit de bucuria solidarităţii şi l-a prăvălit într-o dureroasă singurătate din care dă să iasă prin atitudini şi gesturi impuse de raţiune, dar care nu pot să facă să înflorească în el legăturile vii, organice de dragoste frăţească. Biata omenire s-a secătuit de vlaga inimii, de aceea, pesemne, tot marasmul actual.

Teatrul lui Eugène Ionesco m-a exasperat. Căutarea atât de aprigă după originalitate, lipsa oricărui sens limpede, pretenţia de a face din simţirea momentană conţinutul vieţii, fără a reuşi să exprime simţire, ci numai contradicţie logică şi absurd m-au umplut de disperare, adică nu, exagerez, *mi-au exasperat nervii.* Oare ăsta să-i

fie scopul? *Merci*! La un moment dat descoperi o idee ce pluteşte *dans un fatras de folies superficielles*[277], dar pe urmă piere. E păcat pentru că sunt pasaje foarte subtil psihologice, dar cum nu-şi urmăreşte obiectul, ci ideea de a destrăma *à tout prix*[278] pojghița de rațional ce învăluie poate haosul interior, nu ajunge să închege nimic decât o atmosferă de nebuloasă exasperantă. Nu sunt poate capabilă să sesizez ce e „genial" aci, dar aş minți să spun că m-a interesat altfel decât ca informație asupra gustului unora din Apus. Dar e un simptom în acest fenomen, un simptom de delincvescență, cel puțin de destrămare a vechilor valori umane. Şi ce se pune în loc? Cum poți creşte flori în nisipul arid, fără o tratare a solului, fără ploaie şi soare venit de dincolo de voința diriguitoare a pedagogului actual? În filozofii, acum un veac, s-a strigat: *zurück zu Kant*[279]! În viață ar trebui poate să strigăm: „Înapoi spre naivitatea naturală!". Aş zice: înapoi la credință, dar ăsta este lucrul cel mai greu, după sterilizarea organizată de ani şi ani. Numai întoarsă la starea naivă a copilului, omenirea va putea creşte spre

[277] Într-o harababură de nebunii superficiale (fr.).

[278] Cu orice preț (fr.).

[279] Înapoi, la Kant (germ.).

adevăratul creştinism. De aceea nu mă supără când constat la slujba de duminică o evlavie poate doar tradițională, credința primitivă, naivă. „Dacă nu veți fi ca aceşti copii.” Cum se va potrivi cu ştiința de azi? Perfect! Nu pot explica aci de ce. Am încercat-o într-o scrisoare către fiul meu.

Dacă mai trăiesc, am să încerc iar o scrisoare.

Dragul meu, te las. Dacă o fi şi o fi... tu să mă primeşti şi să mă ghidezi. Vă iubesc, a ta, *A.*

20 septembrie

Dragule, ieri am fost la tine şi la Colea. Au trecut 43 de ani de când ne-a fost nunta şi 21 de când s-a prăpădit Colea! Am plecat singură spre voi, acolo la Bellu. Era o vreme ideală de sfârşit de vară. Mi-am amintit detalii de acum 43 de ani. Îți aminteşti ce lună splendidă era seara, pe când noi, în tren, stam tăcuți, fiecare cu gândurile lui? Îmi amintesc şi de *dinetta*[280] noastră din coşul pregătit de Maica sau Aurora. Şi de tot restul şi de coana moaşă care da să mă învețe cum să procedez cu „instrumentul” etc. Şi de plimbările seara pe Grui şi de elegiile Miei Frollo, îndrăgostită de bietul I.N. (care făcea pe micul său Iosif, fie

---

[280] Gustarea (it.).

din convingeri morale, fie de spaimă în fața unei pasiuni prea indiscrete!). Şi-mi vine să zâmbesc. În fond nu cred că eşti departe, te simt lângă mine şi te văd privind ironic, şi zâmbind. Ce vă pasă vouă? Şi tu şi Colea şi Ionel şi Mişu şi Lelia, toți sunteți liberi şi vedeți departe. Noi suntem prizonierii limitelor noastre şi copleşiți de grijile materiale.

Am trecut pe la voi toți şi am avut impresii deosebite la fiecare. Mircea şi Mişu am avut impresia că dorm, Ionel că visează, Colea că-i departe şi zâmbeşte. Tu erai treaz, vioi şi alături de mine. Mă rog lui Dumnezeu să-mi sporească credința în El pentru că numai aşa nu mă îndoiesc că voi sunteți lângă noi. Nu e rațional acest gând, trece peste rațiune, dar e uneori o *evidență* şi atunci *cred.*

De două săptămâni festivalul Enescu ne-a străbătut viața cu armonie şi, aş spune, ne-a ridicat pe un plan superior. În seara când am auzit concertul dirijat de Barbirolli, în sala Ateneului, m-am simțit cum înviam şi cum năvăleşte peste noi o atmosferă de Occident şi mai ales de grație. Era în felul de dirijare o ştergere de sine, o afirmare cu fervoare a frumuseții în sine care da ceva „dezlegat”, liber uman orchestrei şi nouă. Plutea în atmosferă ceva „uşor” dematerializat. M-a impresionat mai ales Debussy în cele trei tablouri despre mare. E o

Stimmung[281] în această compoziție care susține toate sonoritățile onomatopeice aproape şi e un desen fin şi precis sub masa de culoare.

Sir Barbirolli a fost uimitor! Şi toată făptura lui gingaşă şi parcă suferindă; am auzit că este de o rară modestie. Om mare şi pace! Parcă George Enescu era altfel?

6 octombrie, 9 seara

Dragul meu, iar n-am scris aici. De ce? Nu ştiu. Îmi eşti prezent. Acum cântă la radio nişte ruşi cu voci frumoase, un tango; m-a apucat o jale că tu n-ai apucat bucuria unui radio bun. Te văd ascultând cu casca la urechi, la o galenă, mă străbat un dor şi o revoltă şi chiar o remuşcare că eu beneficiez de un privilegiu pe care tu nu l-ai avut. Oare când hoinăreai prin restaurante şi cârciumi, nu căutai muzica asta uşoară şi melancolică? Acum cântă o româncă o romanță veche care te-ar fi încântat.

Miercuri sunt 18 ani de când ai plecat. Unde? Încotro? Cine ştie? Dacă nu aş simți *că eşti*, nu aş mai putea suferi viața. Şi aşa „plutesc" într-o lume în care nu mai am rădăcini.

---

281 Atmosferă (germ.).

Muzica „Festivalului” a fost un intermezzo minunat, care m-a dus prin sfere înalte şi adânci de bucurie pură. *Oedip* m-a purtat departe, sus, probabil în locurile unde ar trebui să trăim normal ca oameni, dar din care viața banală ne-a exilat. Ştiu că e vina mea, că nu-mi dau suficient răgaz pentru reculegere şi mă las târâtă prin nevoile mele şi ale altora şi smulsă din dimensiunile unei vieți spirituale, plutesc ca o algă fără folos. De ce nu mă retrag la o călugărie? Pentru că nu sunt realmente coaptă pentru singurătate, deşi uneori sufăr de prezența prea multor oameni. Şi acum telefonă Aimée, vin diseară.

Mâine pe la două merg la tine, iar seara a insistat Geo B[ogza] să mă duc cu el şi nevasta la concertul chinezului. Şi eu mă las purtată de întâmplări.

Am recopiat pe Tasso, o conferință la Radio. Idei bune, dar înghesuite în câteva pagini. Acum mi se par anoste şi banale. De altfel, tot ce am scris şi vorbit mi se pare acum anost şi banal. Simt că ar fi trebuit să izbucnesc ca o dinamită; am gândit, am simțit, am trăit prea cuminte, adică prea conformist. Ar fi trebuit să fiu ca tine, mai vie, mai sinceră, mai *plötzlich*[282], cum spunea Charles Du Bos de Paula Schorr.

---

[282] Spontană (germ.).

A trecut viaţa şi n-am făcut din ea ce ar fi trebuit să fie. Nu vorbesc de bucurii personale, ci de o misiune. Am deşteptat conştiinţe, dar nu destul şi nu destule. Tu mă înţelegi. Nu e aci orgoliu, ci remuşcare de a fi fost prea prudentă cu „talantul” meu. Nu l-am îngropat, dar l-am „legumit”. Tu ai făcut dreptate şi ai făcut şi nebunii, dar cu plină măsură. Puteai mult mai mult intelectual, te-ai irosit, e drept, dar ai făptuit în meseria ta şi ai *trăit* viaţa ta. Eu am visat prea mult. *È troppo tardi.*[283] Măcar aş vrea să sufăr adânc remuşcarea de a fi fost mediocră. Nici măcar de asta nu sunt în stare.

Dragul meu, nu mă dispreţui de pe unde eşti. Acum de ce te las? Ca să mă „dreg” puţin la faţă pentru musafiri! Iată-mi măsura! Mâine sau miercuri mai mult, a ta, A.

20 octombrie

Dragul meu, afară plouă, e toamnă, e trist. Aş vrea să lucrez, nu ştiu dacă mai am putere de a gândi adânc. Nici nu pot spune că mă munceşte vreo problemă, am ajuns aproape pasivă, accept. Nici măcar nu mai „aştept”. Să fie asta detaşare creştină sau poate numai bătrâneţe? Scrutez

[283] E prea târziu (it.).

în mine, aş dori să pot uşura altora greutatea vieții zilnice. Cred că e singurul lucru care m-ar ferici.

Sorina scrie atât de cald, m-a bucurat.

Ieri după slujbă am fost să felicit pe dl profesor Mehedinți. Fiecare dată rămân tot mai uimită de verdeața, de tinerețea spiritului lui ca şi a ținutei lui trupeşti. Dacă ar şi vedea bine, nu i-ai da mai mult de 60 de ani. Şi ce minte bogată şi ageră! Îl preocupă acum diformitatea sistemului solar în urma studiului geofizic. El spune că pământul este în curs de restrângere şi inegalitățile celor două emisfere sunt vizibile. Calculând la ce rezultat ar duce acest proces, constată că până la urmă pământul va trebui să ajungă o formă cu un vârf = un atom şi o bază tetraedică şi că fiecare corp ceresc ar avea forma sa specifică, deci ar fi un fel de mers spre individualizarea cosmică. De la legea veche a simetriei, azi am recunoaşte, dimpotrivă, *o asimetrie* universală. Şi, cum profesorul Bâznoşanu a spus că asimetria domină viața, după cum ştiu şi din Contele de Noniy, eu am dedus că atunci tot universul pare a fi animat. Conversația a fost foarte interesantă, adică expunerea profesorului, şi a trecut vremea vertiginos, iar eu am plecat înviorată.

La dejun la Aurora, foarte simpatic. Nicu binedispus, copiii la fel. De la ei, la Valérie. Aci, ca întotdeauna,

disensiuni, chițibuşuri, nesinceritate. Maricica excedată de toate astea. Îi dau dreptate. Valérie are totdeauna ceva de ascuns de ceilalți, iar când o încolțeşti, țipă. Imposibil de convins că trebuie să fie mai îngrijită de ea. La urma urmelor îmi pare rău de ea şi trebuie lăsată în apele ei. Aş vrea să o pot măcar îmbrăca, dar nu văd de unde şi cum. E.S.P.L.A. m-a uitat şi eu mă încăpățânez şi tac. Am fost destul de jignită de propoziția ultimă de a fi corectată de vreun băiețandru sau fetiță. Am înțeles că e vorba de un „ciubuc" şi am închis ochii, dar nu mai mă simt „la mine acasă" acolo. Nu mă îngrijorează viitorul, dacă izbutesc să mă plătesc de cei 450 lei datorii, mă voi echilibra cum voi putea. *Dieu aidant.*[284] Sâmbătă seara, la Ofelia şi Fil. Enescu. Animație, mâncare excelentă, discuții literare interesante. Aparteuri cu Ioana în care am constatat cât suferă unele suflete mai adânci; scrupulele şi chinurile ei m-au umplut de respect. Aş vrea să stau cu ea mai de aproape de vorbă. Apoi Dolores, nu ştiu ce să cred, teamă de a fi ispitită de viață, fericire de a fi avut fericirea de opt ani cu un om excepțional? Cert e că în conştiința ei este absolut fidelă lui. Izbucniri vitale ale ei, o bucurie permanentă în ea ar putea fi din credință absolută în prezența lui, ar putea fi însă o rezervă de vitalitate, de

---

284 Cu ajutorul lui Dumnezeu (fr.).

tinerețe necheltuită. Conversația a fost foarte interesantă. Am simțit în jurul meu multă simpatie şi respect. Iată *compte rendu*-ul[285] ultimelor zile, dragul meu. Acum, aproape e ora dejunului. Te las, te iubesc, a ta, A. De ce m-a decomandat Picci [Slătineanu]? Oare nu are dezagremente?

3 noiembrie

Dragul meu, adausul de rândul trecut s-a adeverit. Din fericire că după nouă zile B[arbu Slătineanu] s-a întors acasă. Îmi e sufletul îngrijorat pentru toți cei în situație grea. Ce pot face pentru ei decât să mă rog? Am promis şi Rheei să mă rog pentru ea. Trece printr-o criză teribilă, dublată de extenuare, nehrănire şi lipsă de cele mai mici bucurii. O minează şi decepția în prietenie. E în mare primejdie. Dă-i o mână de ajutor.

Sunt sigură că dacă acest caiet ar fi citit de cei din jurul meu, ei ar decreta, cum se face pentru Doctorul [Vasile] Voiculescu, că e un ramolisment cu manifestări de manie mistică! Poate că şi eu, altădată, aş fi judecat la fel. Dacă ar şti lumea ce imensă bucurie şi putere sunt în legătura asta cu Marele Necunoscut pe care-l simți că te iubeşte!

---

[285] Darea de seamă (fr.).

Ein Halt[286] nu găseşti decât în El. E foarte bine pusă problema în cartea lui Thilecke *Întrebări ale creştinismului către lumea modernă.*

E toamnă, dar ce frumoasă! Mă cuprinde deseori un simţământ de sfârşit. E trist, dar şi liniştit. De curând nu mă mai interesează chiar faptul că nu am pus lucrările mele la punct. Am convingerea că nu sunt de valoare transcendentă. Poate că prezenţa mea, chezaşă a tot ce am cugetat şi exprimat, le dă valoare.

Acum am pe suflet cazul M[işu] J[ora] – L[illy] J[ora] şi M[ariana] D[umitrescu], aş vrea să-i văd împăcaţi cu adevărat, nu doar monden. Aş vrea să înţeleagă L[illy] că nu trebuie judecat acest sentiment al lui M[işu] şi M [ariana] din punct de vedere monden, social, şi că ar trebui să-i ajute să iasă din minciuna inerentă. Şi M[işu] ar trebui să recunoască că nu sunt drepturi ceea ce jigneşte adânc pe jumătatea ta. Recunosc că numai o credinţă puternică şi caldă i-ar putea ajuta. Eu mă rog pentru ei *et je vous les recommande*[287].

[286] Un sprijin (germ.).

[287] Şi ţi-i încredinţez (fr.).

Astăzi conferința unui arheolog olandez; mă bucur să mai aud şi altceva decât ce pluteşte în atmosfera mea zilnică.

Ieri conversație cu Valérie. Tot aşa o simt pe Aurora caldă şi bună. Mă simt aşa bine la ei duminica! Ieri, Buby, Linca şi „Mimy”[288] dădeau atmosfera de altădată, altfel masa s-a micşorat grozav.

Dragule, te las. Şovăi între a copia şi a citi cartea lui Thilecke. Cred că o prefer. Te iubesc. Nu mă părăsi.

Sâmbătă seara la Tanți şi Natalie, cu Marietta; foarte intim şi plăcut!

14 noiembrie

Dragule, „calm plat” pe frontul mondial şi în sufletul meu. Veşti dureroase pentru unii, ca Vasile Voiculescu şi tovarăşii lui de suferință; mă doare, dar reacțiile sufleteşti sunt tot mai slabe. Presupun că asta este bătrânețea. Respirația mai slabă a sufletului! Dar nu indiferență, ci dimpotrivă, numai că sunt tot mai sigură că totul are un rost şi e voit de Dumnezeu. Poate este nevoie de un sâmbure intens de spiritualitate şi asta nu se poate obține

---

288 Vechi prieten al lui Nicu Satinover.

decât prin renunțări totale la viața personală. Martirii sunt abcese de fixație care salvează organismul.

Mă rog lui Dumnezeu să nu mă mai aleagă. Nevoie de bucurie, dar nu mai cred că sunt capabilă de ea. Marasm general pe care-l combat cu un *semblant*[289] de muncă, punând notițe vechi în ordine. Uneori mă minunez de cele ce am scris odinioară, alteori mă găsesc foarte mediocră şi insignifiantă. Foarte interesant şi important cele scrise de Rory [Nasta] despre linia curbă în iconografia bizantină, totul izvorât din o căutare adâncă, sinceră şi autentică a Eului adevărat uman.

Schița despre cele şapte trupuri sufleteşti e foarte importantă ca studiu de psihologie modernă. Gândeşte încet, dar solid şi descoperă structuri sufleteşti necunoscute. Asta este o mare bucurie pentru mine fiindcă mă recunoaşte ca izvor al acestor gânduri.

Bucurie mare de tot la masa de la Sf. Mihai. Încă o dată constat imensa putere a rugăciunii. A fost un răspuns prompt la cererea mea de a împăca trei oameni dragi[290]. Dacă ai putea să aduci pe făgaşul cel bun şi pe cei care se socot nevinovați deşi, sunt sigură, că în trufia omenească

---

289 Aparență (fr.).

290 Soții Lilly şi Mihail Jora; Mariana Dumitrescu.

şi-au luat libertăţi neîngăduite. Eu nu fac morală, doar „sugerez” şi mă rog pentru ei. Am ajuns să cer orişice de la Dumnezeu, fără jenă. Te las din lipsă de spaţiu. Voi reveni aci. Altfel doar sunt tot timpul cu tine, cu voi. Ieri şi azi aproape de mama.

Vă iubesc, vă rog păziţi-ne. *A*, a ta.

27 noiembrie

Dragule, ieri am fost la tine. Am fost tot timpul cu tine, ca şi acum.

Aurora, Zoe, Marietta au luat ceaiul la noi. Vezi ce garoafe splendide (roze) ţi-a adus Zoe? Eu am fost mai puţin darnică *et pour cause.* Dar tu ştii că fac după puteri! Am impresia că tu eşti fericit, liber! Ajută-ne şi nouă.

Dragul meu, am fost la Tity de Sf. Ecaterina. I-am dus din partea ta bomboane. Aş avea multe de spus, dar tu le ştii pe toate. Ajut-o, te rog, pe mama şi pe Virginica, inspiră-le tu spre bine.

Dragul meu, te iubesc, *A*. a ta.

31 decembrie, 11 noaptea

Dragul meu, iar un an nou! Nici nu ştiu ce să-i cer. Adică aş şti, dar pesemne nu ghicesc care e voia lui Dumnezeu şi doresc lucruri neîngăduite de El. Fie voia Lui! Aş vrea să privesc în viitor ca înspre o aventură interesantă, dar pentru asta ar trebui imaginaţie şi a mea s-a anemiat. Sunt singură. Marietta şi Flo au plecat. Poate vor trece Meg şi Costel pe la mine, poate. Îmi sunt foarte dragi. Maricica şi Jean Paul poate vor telefona. M-a înduioşat Nana că a sosit în mare ţinută şi ne-am amintit de anii trecuţi de mult. Visul s-a împlinit şi cât de departe e realitatea de el! Aurora mi-a urat „minte" şi „sănătate". A avut dreptate, căci mintea mea nu e „tătă bună".

Sunt singură. Alături, petrece coana Anna cu prietene. Toţi sunt cu ai lor. Eu sunt singură, poate aşa am meritat-o. Îmi dau foarte bine seama cât suntem de vinovaţi de ce ni se întâmplă. Am fost totdeauna dornică de linişte şi singurătate şi iată, am parte de ele. M-aş fi dus la Valérie, dar îmi e urât să circul noaptea şi mă simt şi obosită, în fond. Îmi pare rău că n-am fost la Biserică în astă-seară. Voi încerca să mă reculeg şi să mulţumesc lui Dumnezeu pentru totul. Sunteţi atâţia dincolo încât nu ştiu dacă n-ar trebui să doresc să plec la voi! Marioara era atât de liniştită şi de frumoasă, încât nu părea că ar fi suferit.

Totul e atât de simplu. De ce ne-o fi frică de această schimbare?

Dragul meu, te las. Nu sunt deloc atentă, se râde dincolo, Bonți latră, în mine o aşteptare contrariată; nici o floare în seara asta. Mă gândesc la toți cei plecați din Pontigny, parcă îi simt în astă-seară prezenți. Şi pe Colea, Ionel, Mişu, Tilică, Elena, Mihai, nu-i mai înşir căci s-ar întinde rândurile departe. Vă iubesc pe toți şi sper că sunteți în lumină şi ne vedeți pe noi cei proşti şi încuiați. Mă gândesc şi la toți cei care azi sunt departe de ai lor şi vi-i încredințez; inspirați-i cu nădejdi şi gânduri bune. Ce putem noi face altfel decât să ne rugăm pentru ei?

Stello al meu, ajutați-i şi voi, toți dragii mei, păziți-ne din lumina voastră.

Vă las, vă iubesc. Mama şi Sterică îmi apar tineri şi foarte sus. Voi mai sunteți în sfera noastră şi vă chem să ne ocrotiți. Vă iubesc, dragule, *A.* a ta.

1959

20 februarie

Stello dragă, scriu pe foaie volantă fiindcă nu am caiet. Neglijență, lipsă de bani perpetuă. Vreau să-ți spun că-mi pare rău că pleacă Linca şi Buby, îmi erau dragi. Ştiu că nu ne vom mai vedea niciodată. O asemenea despărțire seamănă cu moartea. Şi totuşi! Poți scrie. Ştii că trăiesc pe acelaşi pământ. Dacă am şti sigur că am putea comunica şi cu voi, ce alt fel ar fi viața! Diseară, mai mult. Acum trebuie să prepar lectura pentru Nana mică. Te iubesc, A. a ta.

21 februarie

Dragul meu, azi a fost o zi tristă.

Credeam că despărțirea de Linca şi doctor îmi învălură sufletul cu o umbră deasă. Dar pesemne era şi presimțirea oribilului accident care a ucis-o pe iubita noastră doamnă Hurmuzescu! Vestea mi-a picat ca un pietroi pe inimă. Toate zilele din urmă mă tot gândeam la dânsa şi vream să trec pe la dânsa fără să mă hotărăsc să mă îmbrac ca să ies. Nici nu am telefonat. Şi-mi pare groaznic de rău. Aseară am fost acolo, era atâta lume care o iubea şi căreia

îi va lipsi. *C'était une vraie dame.*[291] Foarte inteligentă şi lucidă, şi bună şi înțelegătoare şi ținându-se la curent cu toate. Citea enorm şi judeca colosal de just. Am impresia că este ultima legătură cu trecutul generației mele care mi s-a luat. Poate că celelalte mă privesc acum ca „Ultim Mohican" pe mine. Dar mie îmi lipsesc însuşirile specifice „Doamnei" pe care ea le avea. Eu am muncit şi am avut alt rost, mai puțin aristocrat. Or, asta este ce dispare cu ea din mijlocul nostru. Apoi umorul ei fin şi colorat, agreabil, cu ironie! Mult ne vei lipsi, scumpă Doamnă! Dumnezeu să-ți dea lumină veşnică şi bucuria Lui!

Plecarea pentru totdeauna şi a Lincăi m-a cufundat într-o melancolie bolnavă. Am simțit ca niciodată nevoia unei prezențe tinere, vii, care să-mi mascheze această perspectivă de *nevermore*! O nevoie fizică de a uita de moarte şi de ireparabil. Toată noaptea m-am luptat cu amintirea tristă a groaznicului final al doamnei Hurmuzescu şi mă refugiam în trenul Lincăi.

Am acompaniat-o mereu şi acum mă apropii cu ei de Budapesta! Ascult o suită foarte frumoasă de Enescu şi te vreau aproape de mine. Vă rog pe toți, primiți-o pe doamna Hurmuzescu şi ghidați-o. Sunt clipe când mă îndoiesc de credința mea, când mă sperii în fața unui

---

[291] Era o adevărată doamnă (fr.).

posibil neant! Sunt clipe de slăbiciune, de lipsă de energie sufletească. Trebuie să mă rog zdravăn şi pe urmă să mă reculeg şi *să scriu.* Acesta e rostul ce-mi mai rămâne. Azi însă aş vrea să scap de tristețea cumplită din mine. Detest neantul. Acum m-a chemat Mimy Spandonidi la telefon.

Vocea ei de om limpezit mi-a făcut bine. Vreau să telefonez lui Victoraş; îmi e grijă şi de el. Trebuie să strângem rândurile! În zece zile: Sina, coana Amalia M., Mizzi Donabassy, Alfred Alessandrescu, doamna Hurmuzescu! Cam mulți!

Stelule dragă, vino tu în vis şi ceartă-mă. S-a anunțat Geo Bogza. E interesant, dar nu-l cred vesel nici pe el.

Sper că Marietta, cu optimismul ei *voit*, mă va mai remonta.

Te iubesc, *A.* a ta.

17 martie

Mi-am întrerupt de mult jurnalul, nu din lipsă de gânduri sau de timp, ci din lipsă de credință că acest lucru ar avea un interes obiectiv. În ce mă priveşte sunt cu tine în permanent contact. Dar altfel, trăiesc atât de alături de viața reală care se deapănă acum! Ce aş scrie ar fi foarte banal. Observații psihologice asupra altora? Doar ca să-mi

dovedesc perspicacitatea? La ce bun! Evenimentele mari mă depăşesc, nu le pot judeca. Doar am simțământul că trecem prin schimbări epocale. Descoperirile ştiinței, rachetele, veştile ce trimit din spațiul interplanetar sunt de un interes covârşitor, îmi pare rău că nu sunt capabilă să le prind şi importanța, trăiesc doar un fel de sentiment de dilatare a umanului din mine. Aşa trebuie să simtă „probiontele” înainte de a se naşte stadiul biologic propriu-zis. Mă preocupă mult problema vieții şi am un fel de presimțire a analogiei ei cu problema nucleară din fizică. Încerc să-mi aştern gândurile. Problema pare bine pusă. Dar nu sper nici o dezlegare propriu-zisă: nu e oare problema vieții şi a conştiinței o problemă-limită? În fond aceste lucruri mă preocupă din pricina problemei mele fundamentale: ce este după moarte? Eu nu mă pot îndoi de supraviețuirea noastră, am avut prea evidente probe că sunteți, *cred*, prin urmare. Dar aş vrea să pătrund şi cu gândirea măcar până în pragul existenței voastre.

Aseară am scotocit prin caseta mamei, am dat de scrisori de ale lui Sterică, mama, Iancu. Mi-ați fost atât de prezenți, încât nu mă pot despărți de voi. Nu e curios că viața are azi pentru mine un fel de densitate pe care nu o mai avea în ultimul timp pesemne pentru că o proiectasem prea mult pe meschinăriile trecătoare. Înnodarea cu

trecutul mai îndepărtat parcă mi-a dat o dimensiune în plus, a făcut-o mai adevărată. Trebuie să plec la masă. Te las, dragoste.

6 mai

Întâmplarea lui Marius şi Lulu m-a bulversat. Zile întregi am simţit o scârbă din pricina răutăţii şi a îndârjirii oamenilor. De ce să împroşti un om cinstit? Acum vijelia s-a potolit în mine. Am meditat. Deşi metoda pedepsei îmi repugnă, trebuie să recunosc că era o greşeală la baza întâlnirilor la Miliţa [Petraşcu]. Când eşti beneficiarul unor privilegii, n-ai dreptul să bârfeşti patronul. Marius e loial, el n-a făcut-o, dar trebuia să-i interzică lui Lulu şi anturajului ei s-o facă. E adevărat că lui Lulu nu-i păsa de politică, n-am auzit-o niciodată să abordeze subiectul. Sunt sigură că ea este inocentă în această problemă şi că a trebuit să plătească pentru alte greşeli. Vai, totul se plăteşte aici! Doresc din toată inima ca această lecţie, teribilă, e adevărat, s-o facă să mediteze asupra unor îndatoriri atât faţă de ea, cât şi de soţul şi de copiii ei. Toţi suntem păcătoşi, nenorociţi conştienţi sau inconştienţi şi totul se plăteşte. Mi-ai spus-o odată într-un vis.

Aseară am văzut filmul *Burghezul gentilom*, făcut după un spectacol de la Comedia Franceză. M-a cuprins o teribilă nostalgie după Paris. Nu îmi închipui că aş mai putea pleca într-o călătorie de aci înainte, de altfel nici n-aş dori să părăsesc țara pentru mai mult de două-trei luni, dar mărturisesc că tristețea lui *nevermore* se insinuează în mine ca o otravă subtilă care paralizează orice izvor de adevărată bucurie şi speranță. Conversația cu Alecu [Paleologu] mi-a făcut bine, a progresat formidabil în viața sa interioară. Am descoperit în el un simț al justiției şi o obiectivitate care îi lipseau înainte şi apoi tandrețea lui pentru tot ce e românesc... S-ar putea să fie încă un rest de egoism, acest sentiment din noi față de patrie şi poate în 200 de ani oamenii vor surâde despre acest sentiment ca despre o prejudecată imensă, dar atâta vreme cât va fi natural uman să-i iubeşti pe părinți, şi dragostea de patrie e tot atât de legitimă. Sunt convinsă că cei care s-au expatriat suferă de un rău de care noi suntem scutiți! Mă scrutez până în adâncul sufletului meu. Nu este oare în renunțarea mea la orice speranță de schimbare a situației totuşi speranța unei frumoase călătorii în cazul destinderii Est-Vest, blocată de neputința bătrâneții? În cuvinte spun: „Cum aş pleca în călătorie!”, dar energia îmi lipseşte şi, în fond, m-am acomodat cu spațiul restrâns, chiar o

plimbare la lacuri sau în Cişmigiu îmi pare un efort. Am îmbătrânit, dragul meu. Mi-ar trebui o mare bucurie pentru a mă trezi.

18 mai

Lucrurile merg de-a-ndoaselea! Mi se umflă picioarele. Cu ochii stau prost, cu banii la fel, cu droturile sufleteşti şi mai prost! Îmi trebuie un stimulent, o nădejde, o bucurie. În loc de aşa ceva, măcar câte un film frumos. Ieri am văzut cu Mariana şi Ion Murnu *Ivan cel Groaznic.* O realizare măreață. Pe lângă teatru, mijloacele cinematografului sunt infinite. Dar nici nu mai e vorba de artă dramatică propriu-zisă. E un gen nou. Drama punea pe om în diferite situații psihologice şi sociale, cinematograful îl reintroduce în natură, în mediul social, poate şi în cel cosmic. E o dilatare a mediului care cere pesemne şi dilatarea omului, pe aceeaşi măsură. Conlucrarea plasticii, muzicii, a textului. Acesta din urmă e mult mai scurt, mai simplu, mai adevărat ca în teatru, unde poezia creează o realitate nouă, peste cea zilnică. Tot ce trebuie exprimat prin cuvinte se spune acum prin expresia figurii. E un fel de pictură şi sculptură geniale, care sileşte pe actor mai mult decât în teatru, unde textul

e principalul. De exemplu în Shakespeare. Pe acesta cinematograful nu-l poate decât completa. Dar mă gândesc la teatrul clasic, antic şi Renaştere. Nu sunt încă lămurită, dar am impresia că de exemplu *Romeo şi Julieta* m-a impresionat mai puțin pentru că poezia este acoperită de realitatea decorului. Tot aşa şi *Richard*, care totuşi m-a tulburat adânc şi plastic. O artă nouă care corespunde unor dimensiuni noi ale omului actual. Sinteza tuturor actelor corespunde sufletului actual? În toate cazurile prezența *maselor* mari e posibilă în cinema şi este o nevoie actuală a sufletului. Din punct de vedere *poetic* însă, literar e un regres. Dar aşa cum în Antichitate omul trebuia crescut, scos din mit spre o *concepție morală* de viață, acum masele trebuie şi ele crescute spre o nouă morală, una în care individul să se identifice cu lumea întreagă. Problema pusă în teatru capătă răspuns intelectual, pusă de cinema ea se rezolvă direct sentimental, intuitiv. Cinematograful de altfel poate atinge milioane de oameni, teatrul este un mijloc prea restrâns. La *Burghezul gentilom*, am asistat *la un spectacol: Ne trebuie teatrul epocii noastre.* De ce să tot recurgem la trecut pentru soluționarea problemei actuale? *Omul cel nou* spre ce tinde? În Claudel avem un răspuns net: *spiritualizarea.* Mi-au obosit ochii, dragule. Trebuie să te

Ias. Alaltăieri, la Casa Universităţii, unde luam masa, conferinţă foarte plăcută despre începuturile teatrului românesc. Exemplificări din Negruzzi şi Alecsandri. Simple, naive, importante pentru creşterea mentalităţii româneşti. Am plecat înduioşată şi plină de admiraţie pentru cei care s-au luptat atât de dârz şi conştienţi de scopul lor pentru liberarea minţii şi sufletului românesc. Cred că şi acum ne-ar trebui scriitori care, cunoscând păcatele noastre, nu numai ale unei clase, ar arăta drumul spre „Românul cel nou”, care nu mai poate fi un naţionalist şovin, ci un om universal în stil românesc. Am scris eu ceva despre „Umanismul nostru”.

30 iunie

Dragule, azi e ziua ta. Ai împlinit 74 de ani. Tu ai preferat să rămâi la maturitate, să nu îmbătrâneşti, nici nu puteai tu să fii bătrân! Şi noi pretindem că nu suntem, dar adevărul este că mă lasă ochii, încep să cam surzesc, fac burtică şi sufleteşte constat că nu-mi mai fac iluzii. Văd lucrurile cum sunt, văd tot mai aproape poto-ul şi prin urmare nu mai fac eforturi ca să-mi îmbunătăţesc şi să-mi reînnoiesc „rechizitele” casnice şi vestimentare. Singurul lucru ce mă interesează sunt istoria românească şi

literatura ei. Am remuşcări că ştiu prea puțin despre el. Mi-am pierdut vremea filozofând în gol. Azi e prea târziu să m-apuc să cercetez prin trecutul nostru care îmi e drag. Viața lui Alecsandri scrisă de doamna Pogoneanu m-a încântat, dar m-a şi umplut de remuşcări pentru că văd cât a cules doamna Pogoneanu toate datele precise şi multe, iar eu n-am fost în stare să scriu nici măcar o plachetă despre trecutul nostru. Lacună de neiertat în viața mea. De altfel, când răsfoiesc prin notele şi conferințele mele, constat că am fost o mare mediocritate, cel puțin după criteriul meu. Poate că am reprezentat mai mult ca „om". Dar, dragul meu, la ce bun asemenea critică tandră? Măcar să pun la punct unele din lucrări! Dincolo, la voi, mă veți primi fără nici un bagaj, nu mă veți cerceta nici după ce ştiu, nici după ce voi fi făcut folositor, ci numai după *ce sunt.* Că sunt o gâscă sau o maimuță, nici măcar savantă, n-are a face. Voi avea locul pe care-l voi putea deține în lumea spirituală. Unii pretind că le face bine prezența mea. Poate că ăsta mi-o fi şi fost rostul aici. N-am avut ambiții, cum n-ai avut nici tu. Am avut oroare de ce se zice „să mă împing". Acum a telefonat Ursu că Tity merge prost. E o jale să o vezi acum. Un suflet descumpănit, care se încolăceşte în jurul unui Eu fizic. Doamne, fereşte-ne de boală! Azi e iar un soroc al meu, nu

aş vrea să mor, dar dacă e nevoie, dacă aşa e fixat în rânduirea cea mare, accept cu resemnare. În fond, viața nu mai are pentru mine făgăduințe, simt bine că m-a pus la o parte printre „amintirile” oamenilor de cultură, dar simt că „a muri” cu ştire trebuie să fie greu, eroic! *À la grâce de Dieu.* Acum câteva zile, conversație la masă cu două fete necunoscute. Foarte instructiv. Deştepte, foarte conştiente de menirea lor de profesoare (şcoală medie de arte plastice) şi foarte pătrunse de marxism. Mai ales latinista părea un cap foarte lămurit şi critic. M-am bucurat mult de conversația lor, poate şi pentru că mi-au mărturisit că le-am interesat cu o zi înainte într-o conversație cu Zizi. Le-a frapat obiectivitatea mea. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a păstrat-o neatinsă, aşa încât pot vedea şi tot ce este bun în regimul actual. Când aud pe alții cum îl critică, îmi dau seama că la temelie sunt leziuni personale. Mi se zvârle în față lipsa de libertate, sărăcia, închisorile. Le ştiu, dar când citesc din trecutul politic, înțeleg că nici el nu a fost mai liberal. Înțeleg că acum e o *şcoală* care cere disciplină şi depăşirea Individualului, care cere să crească în om aripa socială. Mă miră cum nu înțeleg toți că „munca patriotică” e ceva foarte bun pentru creşterea tineretului în spirit social.

Constat că tinerii sunt din acest punct de vedere mult mai maturi decât am fost noi.

Veştile divorţurilor, ale situaţiilor cinice adeseori, nu le aflu decât din clasa burgheză, adică de acolo unde nu mai este un ideal la temelia vieţii, ci numai juisenţă. Nu ştiu cum o fi la muncitori. Libertatea în relaţiunile sexuale la ce va duce? Sper că la căsnicii întemeiate pe experienţă, iar nu pe vis. Nevoia femeilor de a avea mulţi copii este un simptom de sănătate, pe de o parte, dar, pe de alta, poate indica o emancipare de la idealul „dragostei”, căutarea fericirii mai mult în copil decât în bărbat. Ocolul actual duce, sper, la o familie mai solidă ca cea din trecut, dar nu ca atunci bazată pe spaimă, pe dependenţă, pe nevoie. Acum, sper că femeile care s-au tămăduit de iluzii sterile vor fi mai ales mame bune şi indirect soţii bune. Mă înşel? Viitorul va arăta care este direcţia justă şi care azi e încă confuză pentru ochii noştri. Numărul mare de copii de toate vârstele, pre- şi şcolari, mă face să cred că, în pofida divorţurilor, familia tot durează. Că echilibrul lăuntric vor fi altul decât cel din trecut, e probabil. Mă tem ca femeia să nu-şi ia prea multe obligaţiuni şi bărbatul să devină într-adevăr *sexul slab.* E atâta învălmăşeală morală, încât e greu de întrezărit viitorul.

Eu mi-am tot pus întrebarea despre ce vor fi omul cel nou şi femeia cea nouă. Dacă pot şi mai trăiesc, mă tentează să continui *Scrisorile către fiica mea*. Dragule, te las. Vreau să lucrez puțin. După-amiază sper să mă duc la tine cu Mariana.

Te iubesc. *A* ta.

De ce iscălesc şi de ce aşa? Oare cred eu cu adevărat că tu citeşti aceste scrisori? Nu cred. E o nevoie a mea de a întări legătura cu tine, de a mă face să simt prezența ta.

4 august

Dragule, n-am mai scris fiindcă, pesemne, nu mai găsesc nimic important în viața mea. Vacanța a fost întotdeauna vacanță de un şir de ani! Iar de la 16 iulie sunt şi cu mâna ruptă, de la 17 iulie în gips. Nu pot scrie cumsecade. Lipsa mâinii stângi se simte în orice gest şi mişcare. Am totuşi bucuria de a constata devotamentul prietenilor care mă ajută să mă spăl, să mă îmbrac etc. Dragul meu, viața mi se pare tot mai inutilă. Citesc mult. *Viața lui Alecsandri* m-a fericit; simt nevoia să cunosc mai bine trecutul nostru. Acum: *Valéry vivant*. Ce om încântător, ce grație, ce gentilețǎ! Nevoia lui de intelect pur mi se pare că o interpretează toți prea *à la lettre.* Puritatea cristalină a

verbului şi deci şi a gândului e mai ales a *spiritului.* Poate greşesc eu, dar nu pot crede că atâta frumuseţe este numai opera inteligenţei. Trebuie să îl recitesc. Dragule, nu mai pot scrie. De altfel vreau să scriu şi lui Tity care slăbeşte cumplit şi la care acum nu pot să mă duc. Zizi: operaţie. Mă tem că tumoarea e malignă. Îmi pare foarte rău de ea. O simt la telefon încordată şi intransigentă. E în ea un amestec de bunătate şi de orgoliu intelectual, lipsa de credinţă întreţinută de orgoliu.

Mă întreb uneori dacă credinţa mea nu e laşitate, nevoia de a nu recunoaşte vanitatea vieţii. Se poate! Dar chiar actul credinţei este o realitate. Nu corespunde adevărului cosmic? Se poate, dar este şi un registru spiritual al adevărului, nu numai material. Însuşi actul de a crede este creator de registru spiritual, este lumină dincolo de materie. E momentul să cuget despre toate astea cu Naty şi Tantzi, de cercetat. Dragul meu, te las. Ar trebui să răspund şi Nanei la scrisoarea ei cam tristă. Te las, adică nu mai termin, dar te chem lângă mine tot timpul. Te iubesc. *A* a ta...

26 septembrie

Dragul meu, nu-ți scriu aici, fiindcă îți vorbesc tot timpul în gând. Evenimente enorme se petrec acum: de la racheta pe lună până la convorbirea de azi, de care poate depinde soarta lumii la Camp David. Pentru ambele simt că nu mai am energia sufletească să vibrez cum poate o făceam când eram alături de tine. Camp David. Pentru ambele neputința mea e datorată inculturii mele ştiințifice de o parte, politice de alta. Sau o fi deficiență a bătrâneții? În schimb, sosirea lui Dupront şi Dard, de la Institutul francez la Bucureşti, înainte de 23 august m-au pus în vibrație! Atmosfera culturală în care am trăit câteva zile deşteptase în mine o agitație mintală, un dor de *a gândi*, de a cerceta, de a reflecta, care se traducea şi trupeşte printr-o întinerire. Simpatia acestor vechi prieteni mi-a redat şi un fel de încredere în mine, un fel de interes pentru mine şi o privire mai limpede asupra celor ce gândeam; mi-am controlat conştiința cu spusele lor. Seara, la legație, am constatat puterea „farmecului” pe care, fără îndoială, îl răspândesc. O spun cu obiectivitate totală fiindcă recunosc că nu am nici un merit personal în asta. Am simțit că răspândesc simpatie. Am mai constatat că mă precedase un fel de „renume”, meritat sau nu, care-mi da prestigiu. Doamna Paris e plină de suflet, deşteaptă

şi caldă, vie şi animatoare. T. Vianu a fost adevărat un prieten *ange gardien*[292] cum s-a declarat el însuşi, prietenii francezi i-am simţit alături de problemele noastre. Micul Avril respiră tinereţe occidentală, iar cucoanele lor m-au făcut să mă simt în Franţa, printre prietenele Lénie şi Jeanne, şi am trăit puţine clipe de Pontigny. Bune zile! Mulţumesc lui Dumnezeu pentru acest intermezzo. Acum mă bucur de apropiata integrare a lui Marius [Nasta]. El şi cu Lulu au fost adevăraţi fraţi în necazul meu. Bani pentru urgenţe.

Emoţii mari pentru Alecu Paleologu, Barbu Slătineanu şi Vladimir Streinu[293]. Nu pot nimic decât să mă rog pentru ei. Am simţit joi noapte ce trebuie să fie rugăciunea. *Je tirais sur la Sainte Vierge avec désespoir.*[294] Mă rog de tine, de Mişu, de voi toţi să-i ocrotiţi, să-i susţineţi în această grea încercare pe care vă rog să le-o scurtaţi, dacă e voie. Tot mai mult înţeleg că sunt întâmplări ce pot sluji sufletelor să se purifice, numai că trebuie credinţă întru aceasta. Nu ştiu de ce vibrează în mine credinţa într-o schimbare în bine. Să fie incorigibilul meu optimism

---

292 Înger păzitor (fr.).

293 Aşa-numitul lot dr. Voiculescu din care mai făceau parte Cioculescu, Al. Mironescu, existând riscul unor noi arestări.

294 Mă agăţ cu disperare de Sf. Fecioară (fr.).

uşuratic? Pentru Maricica mă tem că nu reacţionează cum trebuie la umilirea de a fi atacată de opinia publică. Îi trebuie o mare doză de *Selbstbewusstsein* – „conştiinţă de sine”, ca să fie liniştită fiind nevinovată de cele ce este învinuită şi să înţeleagă că gura lumii e grozav de lăbărţată la noi, de necritică şi doar criticantă! Îmi pare rău de ea; aş fi sperat să vie mai des la mine, dar nu mă supăr că se simte mai aproape de Valenţa [Boteanu]. E firea ei din rădăcina lor (a muscalilor), nu a noastră. Mă rog să se descurce prin ea însăşi. Pe voi vă rog s-o ajutaţi. Dragul meu, te las fiindcă simt că în această misivă s-a furişat acum ceva artificial, un obicei, o obligaţie *quasi*, care nu te poate atinge. Vreau să fii lângă mine tot timpul, cum mi-ai făgăduit. Te iubesc. *A* ta.

29 septembrie

Dragule, citind jurnalul cu ultimele convorbiri la Camp David şi la Washington, m-a cuprins o mare nădejde. Această întâlnire îmi aminteşte de principiile Oxford-grupului, de metoda aceea de discuţie sinceră între adversari. Am impresia că va fi o destindere. Mă aştept la remarcile pesimiste ale „cucuvaielor de profesie”. Nu mai discut cu cei care nu sunt în stare să se ridice peste

interesele, durerile şi pierderile personale. Am o singură mare, imensă dorinţă: să fie liberaţi oamenii închişi pentru ideile lor şi să se dea dreptul de şcoală tuturor copiilor de orice clasă. Să înceteze lupta cu cei nevinovaţi. Mă rog lui Dumnezeu să deschidă inimile tuturor spre o înţelegere reciprocă şi să se stingă în lume ura. Să înceteze şi la noi veşnica „cârteală” care se crede eroică. Aşa s-ar isprăvi şi cu exagerările în severitate ale regimului.

Afară e un cer albastru intens în care plutesc nori albi ca nişte corăbii albe. Cer splendid de toamnă bogată. Veniţi-ne în ajutor să ne facem mai buni! Păzeşte, dragule, pe cei în amar, inspiră-le speranţă şi curaj. Vă iubesc, a ta.

16 noiembrie

Dragule, la 24 octombrie am fost pe punctul de a veni la tine. Sunt trei săptămâni de atunci, nu vreau să-mi amintesc decât de dragostea şi devotamentul prietenilor şi ale tuturor ai mei. Nu-l merit, e sigur, dar îl constat şi mă ajută să cred că fără a le mai fi necesară, le sunt un fel de lux necesar în viaţă. Marina şi Nellu m-au salvat în noaptea aceea, prezenţa lor îmi era ca o garanţie. Îi priveam cum se uitau unul la altul şi înţelegeam treptat

care e cursul crizei. M-am *gândit serios* că mor, dar nu am *simțit-o* serios. Un instinct animalic mă făcea să sper că nu. Mă gândeam la fete şi la toți prietenii; îmi părea rău pentru ele şi ei, dar eu nu aveam emoția unei schimbări iminente. Un gând de neant s-a ivit, l-am respins.

Până ieri a rămas în mine o adâncă tristețe, un fel de ruptură de viață; azi mă surprind mai integrată. Moartea Laetiției, înainte de boală, mă atinsese adânc; moartea lui Barbu [Slătineanu] de sâmbătă mă obsedează. Îl văd, îl aud, îmi e tot timpul prezent. Când a fost ultima oară la mine, într-o miercuri dimineața, la plecare m-a fulgerat gândul că-l văd ultima oară! Îmi va lipsi apelul lui la telefon „sărut vârful aripilor, coană Alice"; îmi va lipsi prezența lui atât de materială şi totodată atât de sufletească. Barbule, rămâi o figură în cultura noastră, un om de mare preț, un animator cultural, un clăditor. Nu te pot închipui adormit pe veci. Nu vreau să mă împrejmuiesc de toți cei rămaşi, aş vrea să le spun că au dublă datorie acum, să trăiască intens şi adânc uman.

Sunt profund mişcată de atitudinea lui Lulu. *She is for emergency.*[295] Şi Naty şi Tanți şi Mariana M. şi Mimy şi doctoraşii Şerban [Fotino] şi Nellu [Voinescu] au fost de un

---

[295] Expresie în lb. engl. cu sensul de este bună pentru situații de extremă urgență.

devotament rar. De Florica Rarincescu nici nu mai vorbesc. E colosal cât se poate cheltui Marietta, am simțit-o disperată la început, dar cu natura ei optimistă şi-a refăcut echilibrul. Bogza a fost adânc prieten; s-a obosit plătind electricitatea; că a suportat şi cheltuiala mă mişcă, dar mai puțin. Toți „ai mei” au tras o mare spaimă. O ştiu şi le sunt adânc recunoscătoare şi-i iubesc. Grija Aurorei, a lui Nicu le-am simțit. Pe Valérie o simt la telefon fericită că m-am refăcut. Maricica, enigmatică, dar sunt sigură că n-a dormit nopți. Jean Paul şi Viky nu se manifestă, dar ştiu că le-aş lipsi. Şi Sorinei.

Dragule, vreau să rămână scris aici că dragul cu care m-au cercetat toți şi toate prietenele mi-a dat ca o datorie să trăiesc mai departe, cu sau fără folos. E o zi sumbră, plouă. Eu mă refugiez în corespondența *Goethe-Schiller.* Vă iubesc, a ta.

26 noiembrie, Sf. Stelian

Nu am putut scrie toată ziua. Lume, mă oboseşte vorba. Te cred lângă mine. Dimineața a venit Vațica, atentă şi drăguță. După-masă Aurora cu Zoe, ştii că ele nu uită niciodată ziua ta şi Zoe te „fleurisează” cu garoafe roşii? A trecut şi doamna Țițeica; prima oară a fost Flo, am simțit-

o foarte amărâtă. Vivi Sachelarie a trecut şi el şi-l simt întotdeauna tonifiant, privind viaţa frumos. La dejun m-au asistat Mariana şi Ion; îi simt calzi, afectuoşi, aproape; şi Puiu cu Tity au telefonat. Valérie, cum o ştii, concentrată asupra fetei, restul lumii nu contează. Marietta drăguţă cu toată lumea. Îmi pare bine că s-a apropiat cu Aurora. Ieri Mariana cu Thea, o oră vie. Thea e un om plin şi limpezit.

Aş vrea să mă tămăduiesc de angoasa bolii, e un marasm patologic în mine. Conversaţie bună ieri cu Sorina. Mărturisirea ei m-a pus pe gânduri ca şi prima dată. Nu pot să-mi explic fenomenul decât fizic la el, psihic la ea. *Il n'y a pas d'hommes impuissants; il n'y a que des femmes maladroites*.[296] Poate că ceea ce e mai ales în joc este oboseala.

Vestea că Gérard Philippe a murit de inimă la 36 de ani, în plin Paris, mă întristează rău. Îmi era drag ca şi cum l-aş fi cunoscut.

Dragule, stai lângă mine, te rog. Ori mă normalizează, ori... Iacă, nu pot scrie vorba – de ce mi-e frică de ea? Sunt ridicolă.

În fond, cred că e mai ales frica de schimbare şi de „deranj" cauzat celorlalţi. Ajută-mă să privesc curajos la viaţă şi la toate legile ei. Ajută-mă să-mi regăsesc

---

[296] Nu există bărbaţi impotenţi, ci doar femei stângace (fr.).

echilibrul ca să nu sfârşesc decât normal. Ajută-mă, dragule, ajută-ne pe toți.

Te iubesc, a ta.

31 decembrie

Dragule, câte au mai trecut de când am scris aici! Criza de la Sf. Nicolae, iar boală şi tot soiul de emoții! Nu am mai scris, e în mine o alternare de nădejde şi de melancolie adâncă. Acum mă simt singură. Sunt o ingrată fiindcă toată lumea e atât de drăguță cu mine. Dar lipseşti tu. Mă uitam la Marietta; ea are copil, dar îi lipseşte Ionel. Şi biata Valérie e atât de singură! Poate că ar trebui să ne mutăm toate trei împreună! Sunt tristă, tristă. Îmi e ruşine că n-am mai mult curaj în mine la gândul că poate voi adormi într-una din zile. Boala asta m-a muiat; nu am mai lucrat, nu m-am mai „obiectivat". Îmi pare rău că nu mă duc la biserică, *et pour cause*, aştept să mai treacă vreme. Dar tot nădejdea în Dumnezeu este aceea care mă normalizează şi mă face să birui totul.

Îmi amintesc revelionul de la Costeşti 1954; eram bolnavă în pat şi totuşi 20 de zile mai târziu eram acasă! Poate că şi anul acesta va aduce bucuria multora care îmi va bucura şi inima mea. Aştept să se întoarcă acasă toți

copiii care lipsesc mamelor lor, atunci sunt sigură că voi fi fericită şi eu. Dragule, apără-ne şi fă să fiu un om pe care să-l poţi iubi. Vă iubesc, a ta, A.

1960

2 ianuarie

Dragule, a trecut şi Anul Nou, toată lumea foarte drăguţă cu mine. Seara eram sleită. Azi-dimineaţă coana Profira, domnişoara Barbara şi Elvira. Mi-au făcut o mare plăcere. De câte ori îmi amintesc de Costeşti, am o mare dulceaţă în suflet. Cu tot amarul de atunci, recunosc că vieţuirea în simplicitatea de la ţară, cu oameni necărturari, dar cu mult bun-simţ, a fost o binefacere după promiscuitatea cealaltă. Toţi aveau defecte, deci şi cei de la ţară, dar este în ei un strat de omenie adânc, pur, de la care te poţi adăpa şi însănătoşi. Sau poate tind eu spre o prea mare simplitate? În toate cazurile mi-a făcut o mare bucurie să stau cu răzeşoaicele mele de vorbă, şi ele păreau încântate că m-au regăsit. Aş vrea să ajung totuşi într-o zi pe acolo, să stau o săptămână cu prietenii mei ţărani! Aş vrea să mai trăiesc, ca să pot scrie despre ei. Ei o aşteaptă.

Dragule, te las. Mă trage cartea lui Abbé Brémond despre umanism. Te rog să mă păzeşti de primejdii. De altfel, simt că mama şi tata veghează peste toţi dragii mei de acolo. A ta.

5 ianuarie

Dragule, e ajun de Bobotează. Îmi pare rău că n-a sosit nici un preot cu Botezul! Cum n-am putut nici să mă împărtăşesc de sărbători, mi se pare că încep anul fără liniştea necesară. Dar ştiu că Dumnezeu ştie intenţiile mele. Nu vreau să cad în superstiţii, dar îmi lipseşte. Îndată ce voi ieşi, o voi face. Cine garantează ziua de mâine? Apropierea Sf. Ion cu cele „5 Tage” mă umple iar de angoasă. Lupt împotrivă. Mă rog. E ridicol să mă tem atâta când cred ferm că mă voi întâlni cu tine şi cu toţi cei dragi. Dar mi-ar părea rău de cei lăsaţi aici.

Ieri conversaţie cu Alex. L-am găsit îngrijorat şi obsedat de gândul că arterio-scleroza ar putea provoca „un accident”.

Aseară eram gata să mă alarmez de vreun nou cutremur posibil. Am învins gândul, rugându-mă. Dacă ar şti oamenii ce putere este în rugăciune, în conştiinţa că faci parte din totul divin! Dragul meu, nu mai vreau să mă las

năpădită de pesimismul principial al multora. Vreau să cred în Bine, vreau să las să crească nădejdea şi siguranța că Dumnezeu veghează şi Sfinții Lui ne sar în ajutor. De câte ori deschid Evanghelia mă îmbărbătează.

Vizita coanei Profira şi a Varvarei mi-a făcut o mare plăcere. Timpul petrecut la Costeşti, în simplitate şi chiar în linişte, a fost de mare folos sufletului meu. Atunci eram uneori deznădăjduită, fiindcă nu ştiam termenul. Azi recunosc că a fost bine şi pentru mine şi constat că şi cei de acolo s-au bucurat de mine. E în mine un fel de agitație intimă. Aştept la ora asta să-mi vie câte cineva. Te las, dragule, ajută-mă. În totul. A ta.

Dragule, se apropie *fünf Tage nach dem Heiligem Johannes*. Iar sunt în mine o nervozitate, o anxietate de neiertat la un om care are credință! Veştile triste din jurul meu, anxietatea generală. Mă doare brațul, umărul. Toate contribuie să mă îngrijoreze.

Scriu prost, în poală. Te las, dragule, a ta, A.

12 ianuarie

Dragule, azi e iar un soroc. În cele două zile din urmă am trecut prin mari angoase. Doctorul spune că vina o poartă

digitala. Cred. Dar apropierea acelei zile îşi are şi ea partea ei. Azi sunt liniştită. N-aş vrea încă să mor. Parcă mai am de scris ceva sau de făcut ceva. Poate, totuşi, o fi numai o părere şi o justificare a unei dorințe. Eu am cerut în rugăciune să mai trăiesc câțiva ani. Poate nu am ştiut ce cer! În toate cazurile: „Facă-se voia lui Dumnezeu!”. Nu vreau să las după mine tristețe, *nici doliu*, ci o amintire bună, frumoasă, senină. Eu vă iubesc pe toți ai mei dragi şi vă mulțumesc pentru toată dragostea voastră.

Stello drag, ultimele rânduri sunt adresate celor ai mei de aici. Dacă ar fi să plec de la ei şi să vin la voi, te rog, ajută-mă s-o fac fără spaimă. Fie voia Domnului!

A ta.

Tot jurnalul meu este de dat Marianei Murnu şi Maricichii.

13 ianuarie

Dragul meu, a trecut şi „5 Tage”. Sper că nu e vorba de zi! *Am lucrat puțin cu Mariana la Shakespeare, m-am simțit bine.* S-a prăpădit mama Cochii Mircea-Mirică. Îmi pare rău, era o femeie plină de grație, parcă mi-e ruşine că ea s-a dus, iar eu am scăpat. Era utilă. Aş vrea să fiu şi eu. Conversație aseară cu Marietta; a pus punctul pe i. A fost

în mine o deficiență, o dimensiune mică, deşi Mariana *spune că sunt din rarii oameni de la noi incoruptibili.* Aşa o fi. În toate cazurile este sigur că duc o viață meschină, cel puțin material. Ei şi?

Vă iubesc, a ta.

20 ianuarie

Dragule, azi sunt 6 ani de când m-am întors de la Costeşti. Recunosc că am îmbătrânit, nu numai fiindcă m-am rablagit, dar şi pentru că nu mai văd pentru mine vreo perspectivă. Dar ce import eu. Lumea e plină de perspective! Istoria îşi arată tot mai mult puterea ei asupra voinței omeneşti; tot mai mult trebuie să recunosc că evenimentele sunt datorate unei presiuni incalculabile făcute din consecințele trecutului adunate şi din opinia publică tot mai vastă. Ne mână un tanc enorm; *il n'y a qu'à s'y faire*[297]. Voința celor ce ne conduc aci şi pretutindeni este determinată de avalanşa istorică. Libertatea? Doar în spiritul individual, şi încă! Doar ideile ne determină şi ele. În mâna Domnului suntem, căci în mine persistă ideea că, deşi avalanşa istorică, adică consecințele propriilor noastre fapte, nu poate fi oprită din

[297] N-avem încotro (fr.).

calea ei, totuşi voinţa divină poate reda omului o cale de mântuire. Nu se ştie ce mare binecuvântare înseamnă constrângerea actuală a omenirii! Eu sper că totul este spre Binele omenirii. Emanciparea Africii nu e oare un semn de imens progres? Ridicarea maselor nu e oare o bucurie fără pereche în istorie? Că e numai materială, cum se spune, e fals. Cultura va duce la noi culmi şi, inevitabil, la o spiritualitate mai pură. Mi se dau exemple de răutate la noi, mă uimesc, dar la examen mai amănunţit, se dovedesc rădăcinile mahalageşti, adică ale lipsei de cultură. Ţăranul are cultura lui etnică, mahalaua a pierdut-o. E nevoie să fie crescută *da capo.*

Dragule, te las. Simt în mine o nevoie de lucru, aş vrea să-mi pun notiţele despre Shakespeare la punct, poate să le prezint la E.S.P.L.A. Constat că viziunea mea e foarte înaintată. Şi anume de demult. Noi doi eram întotdeauna dincolo de credinţele curente şi ni se zicea bolşevici. Te iubesc. A ta.

1 februarie

Stelule drag, m-am apucat să pun în ordine notiţele după Shakespeare. N-aş vrea să mor până nu aş scrie această carte, simt că aş putea. Vreau să privesc mai de sus, să

nu intru, ca la curs, în detaliile pieselor, ci, dacă pot, să trec de la psihologia lor la problemele mari ce se desprind din ele. Încerc. În toate cazurile lucrul îmi face plăcere. Numai dacă nu m-ar tachina inima, ba într-un fel, ba în altul. Şi constat cât nu am nici un confort ca să scriu, nici lumină bună, nici scaun, nici birou adecvat. Trebuie să mă utilez altfel. Nici stiloul tău nu mai e valid. Îmi vine să şi râd când constat toate astea care, în fond, sunt din vina mea. *Mea culpa*, pur şi simplu. Nu găsesc niciodată bani pentru mine. Veşnic datoria! Basta, „glorioasa" ta este cum a fost toată viața, o naivă găgăuță. Dar dacă acesta este stilul meu? Şi tu aşa mă iubeşti. Şi eu pe tine. A ta.

3 martie

Dragule, zile foarte grele, pline de emoție. Nu credeam că bieții băieți[298] vor fi loviți atât de crunt. În fundul sufletului totuşi sper, deşi oameni foarte serioşi spun că sentința e definitivă. Încerc să realizez, dar nu pot. În schimb inima e într-un hal fără de hal! Din chiar senin bate nebuneşte, apoi o simt obosită şi opresivă. Iau calmante, dar zadarnic. E şi o vreme imposibilă, zloată, frig. Câmpul de interese din zi în zi mai strâmt. Nu mă mai

[298] Vezi nota 1/1959.

recunosc. Iată, inima reîncepe să bată câmpii. Asta mă obosește. Caut în mine o idee clară, o idee care ar merita să fie urmărită. Dar nu găsesc decât o teamă subiacentă. Ce ne așteaptă? Sau atunci pe mine personal! Mă rog. Numai Dumnezeu poate face minuni. Ieri am fost necredincioasă față de minuni, dar m-am răzgândit. *Cred* că Dumnezeu există și că El poate face imposibilul. Ajutați pe cei iubiți să nu dispereze. Mă tem că-și vor pierde răbdarea. Ajutați-i, inspirați-le speranță și curaj. Tot ce putem face pentru ei este să ne rugăm. De asemeni și pentru mine. Te iubesc. A ta.

14 martie

Dragule, acum am plâns lacrimi de emoție în fața frumuseții. Ce curioasă este inima omenească, plânge de amar, plânge de bucurie, plânge în fața lucrurilor frumoase. Parcă niciodată *Hamlet* nu mi s-a părut mai adânc și în același timp mai poetic. Îmi pare rău că nu sunt în stare să-l analizez decât intelectual. De ce nu am talentul poetic să scriu despre el poetic. E o dulceață în unele versuri, este o evocare atât de picturală și muzicală în unele pasaje că mă face să plâng de fericire. Ce e poezia, Stelule drag? Ce magie care te topește până la

rădăcina sufletului? Şi deşteaptă acolo simţirea infinitului. Dragă, n-am din păcate dar poetic şi pesemne că s-a tocit şi puţinul ce am avut, cu vârsta. Sunt fericită că totuşi mi-a rămas sensibilitatea pentru frumuseţe. Dragule, oare presentimentul meu bun pentru dragii noştri care sunt acum în durere să fie just, sau e izvorât din optimismul meu ireductibil? Eu cred în bine şi aştept cu încredere simptomele destinderii. Îmi pare rău când întâlnesc doar neîncredere în bunele intenţii, doar suspiciune şi pesimism. Bine că surorile mele gândesc tot ca mine. Am impresia că vine primăvara sub toate formele. Dragule, ajută-mă să nu-mi pierd credinţa în om. Chiar în momentele cele mai grele. Ştiu că am încredere în Om când cred neclintit în Dumnezeu.

Viaţa mea din ultimele luni mi-a dat prilej să mă reculeg şi să privesc unele lipsuri ca un mijloc de interiorizare. M-au bucurat veştile despre copiii prietenilor care se adaptează la munca din fabrici. E un mijloc sigur de a lua contact cu realitatea şi de a se apropia de oamenii simpli care sunt foarte des mai curaţi decât cei complicaţi. Dacă nu ar fi puşcăriile şi ura *sistematică* de clasă, eu aş fi aproape de regimul comunist. Recunosc că foarte mulţi din clasa burgheză nu înţeleg nimic din idealul cel nou şi că nu pot ieşi din prejudecăţile lor. Dar mă bucur că

prietenii mei cei mai buni au înţeles şi acceptă greutăţile vieţii, cu convingerea că umanitatea are de câştigat din schimbările actuale. Sufăr pentru cei loviţi, ca cei din ultimul proces, plâng cu mamele lor, dar e o nădejde în mine că va veni o iertare şi dacă aş mai vrea să trăiesc câţiva ani este ca să văd o destindere, zorii unei armonii.

Dragule, cântă *Simfonia a II-a* de Ceaikovski şi simt ca o împăcare în mine. *Wie es auch war, das Leben ist doch schön!*[299] Îmi e dor de tine, de voi toţi. Vă simt pe aproape. Casa îmi surâde parcă din uşa ei. Barbu – îl aud, pe Mihai îl văd şi pe Laetiţia. În ultimul timp mi s-au ascuţit simţurile pentru vocile voastre. Vă evoc şi-mi apăreţi atât de vii şi vă aud vorbind uneori, şi pe cei amuţiţi de 40 de ani, ca ai lui Remus Lipri. Dacă ştiinţa ar izbuti să ne deschidă comunicarea cu voi! Muzica e un mijloc de legătură între noi.

Dragule, e nevoie în mine de dragoste, de înţelegere, de încredere în soarta omenirii. Este sigur că tot recitind pe Goethe şi Schiller, ei mi-au dat acest climat. Te las, dragule, mă apropiu de St. Exupéry. Vă iubesc. Ajutaţi băieţii, dragoste! Cred ferm că puteţi influenţa pe cei vii şi că aveţi această misiune.

---

[299] Oricum ar fi, viaţa este frumoasă! (germ.)

Nu sunt nebună, nici naivă când trăiesc cu aceste simțiri. Poate că pentru Raționaliştii puri e o anomalie, dar dacă aşa *trăiesc* legătura cu nevăzutul! Ştii, Goethe crede la fel, şi am experiențe intime care mă justifică. Dragul meu, vă iubesc, veniți şi mă luminați, dar mai ales pe cei în restrişte. Te iubesc, a ta.

3 aprilie

Dragule, sunt exasperată şi din cauza bolii de inimă care mă diminuează teribil, dar mai ales din pricina lui D. şi a lui Al. Cel din urmă, cel puțin, are pe ai lui toți care se zbat pentru el, pe când bietul D. riscă să rămâie absolut fără ajutor. Singura mea nădejde este în Dumnezeu, numai în El. Cei din apropiere interzic orişice amestec. Probabil că ei sunt mai bine informați de cele ce se cuvin şi cele ce nu se cuvin. Nu-mi dau voie să scriu Reginei să ceară lui Z. prin telefon sau telegraf un ajutor bănesc. N. m-a suplicat să nu mă amestec pentru a nu dăuna Ioanei, lui Sorin, Mariettei etc. Ce să fac? Nu pot decât să mă rog, şi o fac cu tot sufletul. Nu am speranțe decât în bunătatea divină, *cred* puternic că El poate face minuni inspirând pe cei de care depinde soarta acestor nenorociți! Ajutați-i, dragul meu, nu-i părăsiți; ajutați-i să suporte şi să nu-şi

piardă speranța în Dumnezeu. Dragul meu, mă doare sufletul, mă doare în tot corpul, viața e grea. Ajută-mă să-mi mențin credința. Boala lui Nicu mă îngrijorează şi ea; el pare foarte trist şi e greu să-l faci să vorbească. Săraca A. Munceşte ca un negru, trebuie să fie tare nenorocită! Viața e tare grea, dragul meu! Am impresia că trecem printr-un tunel întunecos, dar nu pot renunța la credința că, dacă nu te laşi, totul se aranjează. Este poate o încercare pentru a ne încerca puterile. Dragule, nu ne părăsi. Ajută-ne să găsim calea pe care trebuie s-o luăm şi dă-ne curaj. Te iubesc, a ta.

15 iulie

Dragule, câte au trecut de când nu am mai scris aici! Am stat 26 de zile la spital. Un intermezzo foarte simpatic din pricina gentileței doctorilor şi a multor bolnave.

Viață monotonă, nivel scăzut de cugetare, dar orele de consultare foarte interesante prin faptul că simțeam cât de înzestrați de intelectualitate sunt cei care se sacrifică pentru sănătatea bolnavilor. Au fost momente foarte simpatice, de prietenie, de încredere reciprocă. Bolnave foarte simpatice unele. Ceasul de aşteptare la fereastră al

Mariettei, emoții organizate. Am văzut din ce poți face reale lucruri.

Toate fetele (Sabina, Bizi, Simona, Duduți) au fost delicioase; nu mai vorbesc de vizitele duminicale: Flo, Mariana, Marietta, Lily, Corina până şi Ştefana. Dragule, nu mă pot plânge, prietenia a fost tot timpul prezentă. Boala mea n-a fost decât o încercare, dar o încercare în care am avut fericirea să constat cât de credincioase sunt prietenele mele.

De atunci m-am întors acasă, merg din ce în ce mai bine, mă simt normal, cu toate că halul meu de slăbiciune mă înspăimântă. Este oare lipsa de sare? Poate. Ies doar pentru dejun. De două ori, cu maşina, la Valérie şi plimbare cu Tity, Puiu şi Marie-Goe, datorită lui Mişucă [Jora]. De două ori la cinema şi în fine la Piccolo Teatro. O încântare. Am trăit trei ore de fericire. Frumusețea mi-a eliberat harul; mişcările uşoare, *bucuria* pe care o respira acest spectacol mi-au dat iluzia fericirii de a fi liberă. Să-ți scriu ca să-ți spun ce prostie am făcut deunăzi, când am vorbit pe stradă cu un hoț pe care-l luam drept cu totul altceva, ca să vezi cât de mult frica de un anumit fel de oameni mi-a schimbat conştiința. La ce bun? Tu o ştii, şi sunt sigură că m-ai păzit de mai rău. El mi-a furat stiloul tău pe care îl reparasem şi cu care eram bucuroasă să

scriu schițe; este ca o pedeapsă ca să mă prevină să fiu mai prudentă şi mai ales mai distantă, mai puțin apropiată cu orişicine. Pungaşul ar fi putut fura tot ce-ar fi vrut, dacă nu m-ar fi apărat Dumnezeu. Acuma îți scriu cu stiloul chinezesc pe care Geo Bogza abia mi l-a adus. Prietenul acesta este în adevăr plin de gentilețe, şi asta îmi face bine. Am vrut să-ți scriu ție ca să inaugurez acest frumos stilou, uşor şi modern şi pe care-l consider ca un semn că trebuie să continui conversațiile cu eroii dramatici. Hm, ce spui? Te aştept ca să mă inspiri. Pe lângă cărți, e totuşi cam slab. Am uitat să-ți spun că am suferit mult că n-am văzut pe Juliette şi pe soțul ei. Prea multă prudență mă scârbeşte, dar am urmat sfatul prietenilor. Aş fi putut face şi eu ca Marietta, dar prea s-a insistat să stau liniştită. Dragule, devin laşă, mă invadează o oarecare teamă care-mi strâmtează viața. Nu pot fi mulțumită de mine în această privință. În nici una alta, de altfel! Ieri la dejun am vorbit atâta de tine, încât comesenii au fost fermecați, cel puțin aşa au spus. Doamna părea că invidiază viața mea interesantă, „vie”, deloc monotonă. În adevăr, dragule, nu a fost monotonă. E plăcut să priveşti viața în perspectivă. E păcat că am ratat de multe ori realitatea. Dar n-are a face, au fost momente

extraordinare, bogat de frumoase, omeneşti, între noi doi. Mulțumesc. A ta, Alice.

13 septembrie

Stelule dragă, constat că nimic nu mi se mai pare demn de consemnat aici, adică nimic nu mă mai interesează profund. Semn prost. Că doar sunt evenimente covârşitoare în lume. Din nefericire au trecut atâtea în care am pus nădejde şi care nu au adus nici o schimbare, cel puțin în jurul meu, încât nu mai aştept imposibilul. Aşteptam liberarea bieților băieți de 23 august. S-a spulberat şi asta. Poate că aşa este necesar să fie şi ceea ce noi socotim o durere cumplită să le fie lor o experiență necesară pentru creşterea lor spirituală. Poate. Nu mă îndoiesc, în fond, că Rânduiala cea esențială pe care noi o numim divină cuprinde toate aceste întâmplări pentru o împlinire. Poate că şi tristețea celor ce suferă e necesară. Poate are Electra dreptate: *nu suferim destul!* Vremea e ca de noiembrie: întuneric şi foarte, foarte frig. O vreme care cere foc în sobă şi bucurie în casă, tineret fericit în jur. Dar caloriferul e rece, de altfel foarte explicabil la 13 septembrie şi mă simt singură. Aş fi o canalie să mă cred neglijată. Toată lumea e bună cu mine şi chiar mă răsfață.

Dar... sunt singură. Invidiez prietenele care stau împreună şi mai ales soţii bătrâni, chiar neputincioşi. Azi la dejun am mâncat cu Romniceanu. La un moment dat, vorbind de Veronica, i s-au umplut ochii de lacrimi. Ce făceai tu, dacă muream eu? Sunt convinsă că rămâneai tot singur.

Din când în când o bucurie estetică. Baletul american. Un sentiment bun de bucurie, de echilibru, de perfecţiune. M-a cuprins o fericire în faţa graţiei acestui ansamblu. Nu ştiu dacă din punct de vedere tehnic sunt desăvârşiţi, nu mă interesează. Lumea veşnic are ceva de cârtit. Ştiu doar că a fost totul de un gust desăvârşit, de o graţie liberatoare. Muzică frumoasă deosebită la radio, dar acum, la orele respective, vine câte cineva şi nu te poţi dărui ei complet. Ascult bine numai seara târziu, atunci însă cu teama de a nu deranja. A apărut cartea cu *Nuvelele* lui Th. Mann[300]. A întârziat prea mult, m-am detaşat şi „asocierea”, impusă[301], m-a detaşat şi mai tare, deşi nu recunosc nici un adaos prin ce am răsfoit. Toată bucuria acestei munci se reduce acum la planuri financiare şi acestea foarte modeste: pantofi, un rând de lenjerie, un capod, dacă s-o putea şi asta. Dar mai ales să scap de datorii şi să rămân în pensia întreagă!

---

300 Tradusă din lb. germană de Alice Voinescu.

301 I-a fost impus un „colaborator”.

Situația Valériei mă dezolează. Fata, întreținută de prietene, nu crede că nu se poate ajunge. E tristă situația. Dacă aş putea să-i fac măcar un capod gros. Vremea asta întunecată mă deprimă. Singurul lucru care mă face să uit bătrânețea, toamna etc. e când pot scrie. Ar trebui să scriu şi memorii. Pentru moment mă întâlnesc cu eroi antici şi mă amuză. Pippidi spunea duminică să continui, iar Tudor Vianu la fel. Bietul Tudor! Prin ce a trecut.[302] Când mă gândesc că poate l-a scăpat faptul că a venit la mine, îmi vine a crede că l-a împins Providența. Ar trebui acest caz să mă asigure iarăşi că totul este condus în viața noastră. Tot aşa visul Mariettei, şi atunci este stupid din parte-ne să ne întristăm. Ar trebui tot timpul să exultăm la gândul acestui *rost* din care facem parte. *S'abandonner, sans toutefois être inactif.*[303] *Listen to God.*[304] Dacă ar fi puțin soare, ar fi mai uşor. Perspectiva iernii mă deprimă. Dragul meu, nu mă lăsați. Mi-e dor şi de Cora, şi de Barbu. Poate că voi sunteți toți împreună. Veniți şi mă inspirați! Ajutați pe cei din puşcării, ajutați-i să rabde şi să crească sufleteşte din răbdare! Te iubesc, a ta.

---

[302] Alice Voinescu se temuse pentru T. Vianu încă din 1959 când fusese reținut grupul de intelectuali de care era legat şi el.

[303] Să te abandonezi, fără să fii totuşi inactiv (fr.).

[304] Să asculți ce spune Dumnezeu (engl.).

15 septembrie

Dragule, sunt răcită cobză. Nu mă simt deloc bine. Nu ştiu ce să fac cu mine. Mi s-a urât cu atâta boală. Ce să fac? Inima mea e anapoda. Nu pot să mă bag în pat fiindcă nu e nimeni acasă să deschidă uşa sau să răspundă la telefon. *À la grâce de Dieu!* Nimic nou în mine, un marasm lent datorat indispoziției generale şi monotoniei. Lipsă de elan, nevoia de un stimulent. Nici munca nu mă mai mulțumeşte din cauza sentimentului de inutilitate. Încurajare amicală de la Pippidi şi Vianu, mai intensă de la G. Bogza, dar nici unul dintre ei nu crede în posibilitatea unei publicări. Pippidi mi-a dat exemplul lui Lampedusa al cărui frumos roman a fost publicat post-mortem. Toate astea mi-ar mai putea surâde, dacă aş şti că ceea ce gândesc şi scriu ar fi de vreun folos. Să trecem peste descurajare, principala cauză este starea inimii mele. Lipsa de suflu la mers şi senzația foarte neplăcută de extrasistole. Dragul meu, ar trebui să mă pregătesc serios pentru călătoria cea mare, deoarece deplasările mărunte îmi sunt interzise. Am o mare dorință: să pot ajuta pe Valérie, să o îmbrac, să-i îndulcesc viața atât de tristă. Să o ajut pe Marietta să-şi plătească toate datoriile şi s-o văd în belşug. Prietenele sunt tot timpul prezente şi iau parte la toate necazurile mele. Dumnezeu să le

răsplătească afecțiunea lor. Dragul meu, te las pentru a încerca să-mi prelungesc interviul cu *Electra.* Şi când te gândeşti că aştept cu nerăbdare, ca şi înainte, rezultatele de la O.N.U. Exageram. Nu mai am destulă vitalitate în mine pentru a spera. Boala asta de inimă mi-a tăiat tot avântul. Scapă-mă din această încercare grea. Te iubesc, dragule, a ta.

19 septembrie

Astăzi sunt 45 de ani de la nunta noastră. O viață de om. Nu pot să ajung până la tine, la „pardessus-ul" tău, speram să ajung la Biserică, dar era închisă, totul a fost împotriva întâlnirii noastre „oficiale". Am rugat pe Mariana să aprindă lumânări. Întâlnirea noastră e aici, şi toată ziua! Azi-dimineață îmi făceam socoteli cu mine. În fond nu am fost soția ideală pentru tine. Îți trebuia o femeie foarte frumoasă şi foarte feminină şi foarte gospodină care să fi ținut casă deschisă şi de care când ieşeai cu ea în lume să fii mândru de frumusețea şi eleganța ei. De mine ai fost mândru ca de o soră. M-ai iubit, este sigur, dar nu ca pe o femeie, mai mult ai iubit omul din mine. Am suferit, tu o ştii acum, dar înțeleg şi eu *acum* că şi tu ai suferit din pricina mea. Te-ai temut de judecata mea

morală, am fost vinovată uneori de o asprime, de o severitate morală protestantă! Şi totuşi sper că ai simțit în mine cât te iubeam şi te stimam.

Poate că eu nu trebuia să mă mărit, n-am fost prea avidă din punct de vedere sexual, tu erai o flacără. Nu mă amăgesc: din punct de vedere fizic am fost foarte deficientă, de aceea ți-ai luat şi tu revanşa. Sufleteşte a fost splendid între noi. *Si jeunesse savait, si vieillesse pouvait!*[305] Dacă ar fi să reîncep viața, tot cu tine aş vrea s-o petrec, dar aş şti, poate, să fiu mai puțin supusă, dar mai definitiv dăruită. A fost un *manco*[306], un temperament creat pentru asceză şi totuşi! Oare dincolo voi avea de dat socoteală pentru toate deficiențele? Căci e în mine o lipsă fundamentală care m-a făcut nici să nu ştiu să mă apăr de invazia inoportunilor, nici să-mi susțin drepturile, veşnic să mă retrag în umbră, o neîncredere în mine care ți-a dăunat şi ție. Tu, cu o nevastă briliantă, feminin briliantă, ajungeai foarte departe şi poate nu mureai atât de tânăr. Dragule, zadarnic înşir aici toate acestea. Ce a fost a fost. *Es ist doch schön gewesen*.[307]

---

[305] Dacă tinerețea ar şti, dacă bătrânețea ar putea! (fr.)

[306] O neîmplinire (it.).

[307] A fost totuşi frumos (germ.).

Dacă e voie, te rog, ajută-mă să mă înzdrăvenesc şi să pot lucra ceva bun şi frumos.

Azi e ziua când a plecat Colea, altădată treceam pe la voi, vă puneam câte o floare. De data asta am fost absentă. Dar cu sufletul sunt lângă voi, cine ştie dacă extrasistolele care mă turbează nu mă aduc curând printre voi? Cum va vrea Domnul. Pe voi toți vă rog să mă ajutați şi în viață şi la trecerea dincolo.

Aş vrea să mai văd şi pace veritabilă în lume. Azi e o zi mare. Începe O.N.U. sesiunea a 15-a. Ce va ieşi din întâlnirea atâtor oameni responsabili cu soarta lumii? Eu am nădejdi noi. Stello drag, aş vrea să vii în vis, să te văd, să te sărut. A ta.

24 septembrie

Dragule, erai atât de viu, atât de drăguț în visul meu, încât sunt foarte fericită azi-dimineață. Dansam împreună, dar tu erai „socrul meu" şi ceilalți socoteau că eram înlănțuiți prea strâns, iar eu nu îndrăzneam să te las să mă săruți pe gură! Ochii tăi erau foarte aproape de ai mei şi eram fericită! Dacă ne-am putea întâlni în vis, m-aş simți în adevăr fericită şi nimic nu mi s-ar mai părea greu. Era

oare doar imaginația mea? Erai oare în adevăr alături de mine? Vreau s-o cred. Te iubesc, o ştii bine. A ta.

26 septembrie

Dragule, vremea e splendidă, plină de dor de ducă. Mă privesc în oglindă: o schimă slabă, scheletică şi bătrână. Îmi e urât de mine, dar trebuie să mă suport. Christina Brătescu operată, bietul Dinu a îmbătrânit şi e foarte obosit. A trecut pe aici să ia o scrisoare. Lume necăjită şi totuşi natura imperturbabil de frumoasă. Azi m-aş plimba la lacuri dacă ar fi vreun automobil la dispoziția mea! Ce adică? Nu ar fi posibil? Îmi e dor de tine, dar nu sunt tristă. Prea e frumos afară, prea sunt convinsă că e o Providență care ne vrea binele, prea simt că e ceva în mine care va dura. Dragul meu, de când te-am visat, parcă sunt alt om! Evenimentele mondiale sunt colosale, se schimbă lumea; mă rog lui Dumnezeu să inspire pe toți la O.N.U. „Vie împărăția Ta!” Împărăția păcii şi a Binevoirii.

Te iubesc, a ta.

19 noiembrie

Dragule, mi-ar fi ruşine că n-am scris aici, dacă aş fi avut ceva mai interesant de spus. În lume se întâmplă lucruri mari, mai bine zis „dau” să se întâmple, se chinuiesc oamenii să făptuiască, dar parcă le e frică unii de alții şi stăm pe loc. Dar în mine şi în jurul meu, o platitudine tot mai stinsă. Ori e în mine? Mă joc „de-a scrisul” ca să-mi dau o contenență, dar tot entuziasmul de la început s-a mai răcit pentru că ştiu că aceste eseuri nu au şansa să fie publicate. În fond e o manieră de a spune ce gândesc, nu doar de personagiile tragice, ci de valorile ce ele simbolizează.

Extrasistolele m-au înnebunit, iar nevoia de a umbla ca un melc mă diminuează, simt de altfel că s-au plictisit cu toții de boala mea! Mulțumesc lui Dumnezeu că mă simt parcă normală. Dar Tantinel Iliescu a fost de o mare gentilețe, a venit el la mine şi cu marele lui optimism sănătos şi leal, fără iluzionări, mi-a făcut colosal de bine. Are un dar mare omul acesta, pe lângă ştiința lui, are darul de a echilibra tot în jurul lui. Probabil că şi eu aveam acest dar când mă căutau oamenii ca să-i echilibrez.

La E.S.P.L.A. m-au plătit mult mai puțin decât socoteam, *tant pis*! Am izbutit să-mi plătesc datoriile,

miercuri, 200 la Reciproc. Am rămas tot în regimul „tragerii de coadă”, de „mâncare cu gramul”, dar e ridicol să mă vait când alții au atâtea greutăți, ba chiar cerşesc.

Dragule, e frumos, afară-i toamnă excepțională. Sunt dispusă să mă bucur de ceea ce mi se oferă. De altfel sunt prietenii atât de gentili, de grijulii cu mine. Cuvertura de la Geo şi Bunty face frumos pe pat, e cam *türkisch*, nu se nimereşte cu mobila, dar în *bric-à-brac*-ul meu!! Uneori îmi pare rău că nu sunt frumos mobilată, că n-am un interior elegant şi distins. *Vina este a mea.* Cât am câştigat, puteam să-mi cumpăr lucruri frumoase. Dar am dat în dreapta şi în stânga şi nu mă puteam despărți de mobilele vechi. Frumos, adică decent, eram la Malaxa, pe urmă degringoladă. Acum să spun mulțumescu-Ți Ție Doamne, pentru cămăruța mea. Tot fără creier am rămas! Cine e vinovat? Alisica ta cea năroadă. Visez la un spațiu mare şi luxos mobilat, dar e ridicol să mai visez la aşa ceva. Menită mediocrității în toate. Oare noi suntem cei care ne alegem stilul de viață? Cred că da. Născută modest, am susținut cu bună ştiință acest defect. În fond nu mai valorez nimic. Atâta pagubă! Dar e chiar idiot să vorbim despre asta. Afară e frumos. Am visat-o pe mama. Mă tem să nu-mi anunțe vreo dificultate de trecut! Era tânără, frumoasă şi se ruga în genunchi când s-a deschis uşa.

Mamă dragă, te rugai pentru noi; şi când mă gândesc că am totdeauna o teamă în mine când apari în vis. Ajută-mă, să nu mai am tot felul de temeri.

Dragul meu, vă iubesc pe toți, ajutați-ne să biruim greutățile. Vă iubesc, a ta.

26 noiembrie

Dragule, e ziua ta. Am fost la Biserică puțin, dar reculegerea o fac mai bine acasă. Sunt buimăcită sufleteşte, totul în suspensie, incapabilă de concentrare spirituală. Nu mă stăpânesc decât când scriu. Mariana [Dumitrescu] şi Rory [Nasta], aseară, mi-au dat curaj, se pare că e frumos ce scriu. M-a descurajat Marina şi nici Răzvan nu părea încântat. În fond scriu pentru ca să am *une raison d'être*[308]. Poate că cei tineri, şi Mariana şi Ion Murnu, găsesc că e ceva foarte bun; şi Tanți şi Natzy şi Flo şi Manciu înțeleg mai bine ce vreau. Oricum ar fi, tu ştii că nu am nici o vanitate. Fireşte, aş dori să fie ceva folositor.

Dragule, mulțumesc lui Dumnezeu că mă simt mai bine, văd că pot umbla fără să mă sufoc. Cu banii, veşnic strâmtorată, dar nu-mi pasă, ştiu că nu mă lasă Dumnezeu. El ştie ce ne face trebuință. Citeam aseară

---

308 O rațiune de a fi (fr.).

articolul lui Mihai Berza despre Iorga. La noapte sunt douăzeci de ani de când marele om a fost asasinat. Mă bucur că a apărut articolul, dar m-a cuprins o mare tristețe constatând cum şi el nu mai e valabil absolut chiar pentru elevii lui! Sunt rezerve în articol care m-au întristat. E foarte probabil că sunt şi greşeli şi lacune într-o operă atât de mare, dar e tot atât de sigur că este o operă de valoare unică. Îmi amintesc cum în biblioteca imensă a lui Guizot, la Braffy, Schlumberger spunea că mai valorează ştiințific. M-a cuprins aseară o mare tristețe gândindu-mă că dacă atâta strădanie a unor oameni mari nu lasă nici o urmă, ce să mai sperăm noi, *le très menu fretin*[309]. Numai operele de artă rămân în picioare! Poate că ce rămâne, totuşi, este impulsul dat generațiilor tinere. Orice s-ar spune, Iorga a scris lucruri pe care nu le putea altul. Avea în capul lui o sinteză pe care zadarnic ar vrea s-o atingă un cap exclusiv ştiințific. Cine ştie ce se va descoperi peste 100 de ani. Şi mă întreb dacă punctul de vedere ştiințific se poate aplica la fenomenul biologic ca şi la cel istoric, dacă nu e nevoie până la urmă sinteza s-o facă o intuiție, care profită, fireşte, de analiza ştiințifică, dar nu se confruntă cu ea. *Geisteswissenschaften*, ştiințe

---

309 Plevuşca (fr.).

ale spiritului, spune filozofia. Dragule, îmi eşti aproape. Te iubesc, a ta.

Făcând socoteala, 26 noiembrie corespunde lui 13 noiembrie stil vechi, ziua de moarte a mamei. Au trecut 50 de ani. Sună, te las.

1961

3 ianuarie

Dragule, cine ştie dacă altădată nu mi-ai fi fost copilul meu. Căci aveam adesea un sentiment matern pentru tine. Acum am impresia că eşti foarte sus, cum de altfel erai uneori în viață. Tu trăiai spiritual foarte sus şi autentic, nu numai cu gândul, ca şi Ionel. Voi, bărbații, aveți superiorități pe care noi, femeile, dacă nu ne susține încă instinctul, nu le putem atinge decât cu greu. În intervalul de la 26 noiembrie până acum, am trăit în iluzia că se vor elibera cei dragi şi toți politicii. Acum au trecut toate datele la care ne puteam aştepta la aşa ceva. Iar epocă de renunțare la orice nădejde în acest sens. Sunt sigură că mă voi agăța iar de cine ştie ce zvon ca să cred că totuşi vor fi eliberați. Să fie uşurime intelectuală? Să fie uşurime

sufletească? Imposibilitatea de a accepta inevitabilul? Şi de a mă adapta clipelor, aşa cum sunt! Imposibilitatea de a accepta suferința ca o realitate absolută! O realitate legitimă ca şi bucuria în raport cu viața. Optimismul meu de mult îmi e suspect ca o lipsă de curaj de a privi realitatea în față. „Bună, rea, frumoasă sau urâtă”, acestea sunt aprecieri sentimentale în fața vieții. Ea este cum este şi ar trebui s-o primim fără să-i aplicăm o scară de valori. Iar mă doare inima şi respir greu. Trebuie să mă obişnuiesc cu gândul morții. Aş regreta să fac să sufere ai mei şi câțiva prieteni şi prietene şi mi-ar părea rău să nu pot isprăvi „Întâlnirile” începute. Tanți, Natzy, Ricu cred mult în ele. Tot aşa Mariana, Ion, Mariana Dumitrescu şi Maricica. Eu sunt mai sceptică, uneori mi se par foarte plate. Am nevoie de ecouri încurajatoare. În toate cazurile mulțumesc lui Dumnezeu pentru această preocupare. Dragule: revelion foarte simpatic şi intim la Mariana şi Ion Murnu. Simțeam că au făcut tot, cu sentimentul că nu mă vor avea multă vreme cu ei. M-au fotografiat. Am tot timpul impresia de a fi în trecere. Dragule, te părăsesc, trebuie să-i scriu lui Tity. Pe curând, aici sau acolo? Cum vrea Dumnezeu. A ta.

20 ianuarie

Dragule, constat că scriu foarte puţin aici. Semn că nu am poftă să mă întâlnesc cu mine însămi, că doar cu tine vorbesc în gând! Nu ştiu ce se petrece cu mine. Am zile când mă detest. Mă agasează continua boală, adică durerile în inimă care nu mă slăbesc. Când am avut două zile fără nici o senzaţie nicăieri în trup, am fost alt om. Am făgăduit să nu mai iau în seamă aceste neîntrerupte apeluri ale trupului betegit. Recunosc că duc o viaţă prea monotonă, fără surprize decât dureroase. Moartea lui Victoraş m-a întristat. Încă unul dintre noi, vechea gardă, s-a dus. Îi aud perfect glasul, îl văd, dar n-am să-l mai văd aievea niciodată. Victoraş era o prezenţă în viaţa mea, prezenţa tinereţii noastre. Am impresia că va suna şi va intra, îl aud glumind.

21 ianuarie

Dragule, ieri am fost întreruptă, iar s-a umplut camera de musafiri. Conversaţia simpatică mai ales cu fetiţele Nana Brad şi Alice Mar. „Viitorul” care se prezintă prin ele, foarte interesant. Amândouă artiste. Nana pictoriţă, Alice muzicantă. Linica Madgearu a plecat încântată de ele. Eu

aş vrea să scriu despre *Hamlet.* A cam secat inspiraţia, poate şi din lipsa de continuitate. Nu ies din casă de joi, prea frig. Dragule, te las. Regret că nu am un radio mai bun ca să mă plimb cu el prin lumea largă. În fond sunt leneşă şi n-am antenă. Viaţă strâmtă şi strâmtorată, dar mulţumesc lui Dumnezeu pentru liniştea în care trăiesc şi pentru ameliorarea cardiacă. Nu mă mai doare continuu. Îmi pare rău că nu pot merge la Valérie, de spectacole nu mi-e dor. Citesc Iorga. Mă pasionează veştile din trecutul nostru. Aş vrea să am textele cronicarilor din secolul XVIII. Am să le caut. Te las. Vă iubesc, a ta.

29 ianuarie

Dragule, azi am o zi de *cafard* negru! Claustura din cauza vremii mă apasă. Nu am nici un spaţiu mai larg; dar să lăsăm toate ieremiadele! Îmi dau foarte bine seama că pe lângă alţii sunt o privilegiată. Totuşi, Stelule drag, strâmtorarea financiară din care sunt blestemată să nu scap mă apasă. Fiecare lună sunt fel de fel de apeluri şi de angarale care îmi mănâncă unica „marje” ce mi-ar rămâne ca bani de buzunar! Veşnic trebuie să mă împrumut, să plătesc apoi datoriile şi să încep lună după lună cu un minimum, să legumesc la mâncare, la tot! Aş vrea să pot

intra în mia mea cu care, desigur, m-aş descurca decent. Ce aş putea lucra? Aş da şi eu vreo lecție, dar ştiu că o voi plăti greu. Nimic de făcut decât să vând şi nu se mai vinde. Sunt şi stupidă să mai păstrez bijuteriile pe care nu le mai port şi care vor fi vândute după moartea mea. În fine, dragul meu, azi am o zi proastă. Pe când scriam cu inspirație, trăiam pe un anumit plan care mă satisfăcea. Acum simt că inspirația a secat, totul devine rațional şi sec. Pachetul de la Nana mi-a făcut o mare plăcere. Câteva răsfățuri, care încălzesc inima şi medicamentele care o întrețin. E plăcut în casă, linişte, pace, dar eu am o plictiseală groaznică. Lipsa de mişcare şi monotonia la care sunt supusă, şi toate astea numai din lipsă de bani. Căci 200 lei în plus pe lună mi-ar permite să pot lua o maşină ca să mă duc să-mi văd prietenele, sau un film sau un teatru. Dar din cauza acestei lipse, sunt țintuită în casă. Dacă aş putea măcar să scriu ceva interesant, dar nu, totul mi se pare insipid şi inutil. Dragul meu, îmi amintesc să te fi văzut uneori în starea aceasta. Acum înțeleg că te refugiai în vin. Iartă-mă dacă am fost severă adesea, şi poate şi nedreaptă, din cauză că nu am înțeles. Credeam că suntem stăpâni pe noi? Ei bine, nu! Şi mai cu seamă această bătrânețe inutilă care ne duce încetul cu încetul într-un colț unde suntem uitați. Nu mai sunt

interesantă pentru nimeni. Atâta pagubă. Nu pot plictisi pe nimeni cu prezența mea. Sunt pedepsită prin ceea ce doream adesea: singurătatea. Mai vine lume să mă vadă, dar nu mai au nevoie de mine. Sunt oare prea exigentă la vârsta mea? Desigur! Măcar, dragul meu, dacă aş avea remuşcări pentru sentimentul că aş plăti nişte păcate. Dar nici măcar asta! Zâmbeşti? Te amuză. Recunoaşte că viața mea n-a fost decât o perfectă ratare. Eram făcută pentru alt fel de viață, mai largă, mai activă, cu efecte depărtate; am fost de o modestie şi de o *virtute* calice, strâmte, mic-burgheze. Nu mă iubesc. Nu mă aplaud, nu-mi găsesc nici o scuză pentru lipsa de curaj şi mai ales pentru lipsa de credință în mine. „Nur die Lumpen sind bescheiden!” (Goethe) *Ein armer Wicht. Deine „Ilustra”.*[310] Vino de mă consolează. Te iubesc, Alice.

18 februarie

Dragule, îți scriu culcată. Nu mă simt bine. Mă scufund. Adevărat, am împlinit 76 de ani! Ce vârstă! Altădată spuneam că e prea mult. Dragul meu, când mă gândesc serios, ar trebui să doresc să mă duc, căci existența unui

[310] „Numai nemernicii sunt modeşti” (citat din Goethe). Un sărman om de nimic. A ta „glorioasă” (germ.).

bătrân bolnav nu e o atracție nici pentru sine, nici pentru ceilalți. Dar ideea morții, aşa cum din păcate ne-a format-o civilizația noastră creştină, este prea lugubră. Încerc să mă obişnuiesc cu altă imagine a morții, încerc să mi-o formez după făgăduințele lui Cristos însuşi. Nu chiar că mi-ar fi *frică*, nu deloc. Dar toate obiceiurile triste, lugubre pentru cei care rămân, mă înspăimântă pentru ei. Pentru mine însămi, nimic de regretat, dar sunt tristă pentru tristețea celorlalți. În fine! Voi, acolo, trebuie să ştiți mai bine ca noi. Frica de un dincolo dureros? Sper să pot face trecerea cu seninătate şi fără suferință fizică. Visul meu de altădată m-a deprins cu o suferință implacabilă, dar scurtă. Sper că conține şi ceva imaginație. Nu m-am dus la parastasul pentru Victoraş. Am remuşcări, dar nu mi-e bine. Acum te înțeleg pe tine când veneai acasă cu o mutră plictisită, pesemne că tot timpul te durea câte ceva. Îmi e dor de o zi perfect sănătoasă, când să nu mă jeneze absolut nimic şi să respir în voie. Mi se pare că de un an şi jumătate nu am mai trăit o astfel de zi. Parcă am un ham pus pe mine care mă trage când într-o parte, când într-alta. Bronşita asta cu punctul pleuritic nu mă slăbeşte. Un perpetuu „memento". Îmi e silă de mine. Şi mi-a secat şi inspirația pentru conversațiile mele cu eroii tragici. Totul mi se pare zadarnic şi, de altfel, plat. Nu mai găsesc

accentele viguroase de astă-vară! A secat izvorul. Evenimentele sunt palpitante. Am fost indignată de moartea Luminiței. Mă uimeşte cum oamenii privesc asemenea întâmplări cu sentimente strâmte, egoiste, înguste. Nu judecă obiectiv. Poate că eu greşesc judecând prea „principial”. Dar nu pot crede că răul stârpeşte răul! Nu pot crede că o crimă poate aduce un bine omenirii. Dimpotrivă, răul atrage răul! Am fost tristă şi indignată şi constat că mă înțeleg cu prea puțini.

Risipa contemporană cu haosul moral m-a întristat şi mai tare, căci pe de o parte omul a făcut progrese mintale supraomeneşti, iar sufleteşte a rămas o bestie!

Filmul cu Van Gogh m-a pleoştit şi el. Splendid din toate punctele de vedere, dar realitatea înfățişată e de o tristețe copleşitoare. Totul a contribuit în ultimul timp să-mi ia ultimele urme de bucurie şi chiar de umor. Trec printr-o fază proastă. Ai vrea să ieşi puțin din tine şi din această atmosferă grea. Ce bucurie m-ar scoate din marasm? Eclipsa am ratat-o în fond din pricina norilor. Doar căderea bruscă a nopții şi tot atât de brusca luminare le-am prins. Şi reflectând, m-a uimit nu numai inteligența omului care poate calcula atât de precis, dar mai ales inflexibilitatea naturii:

Und alle Deine hohen Werke
Sind herrlich wie am ersten Tag.
(„Şi toate înfăptuirile Tale înalte
Sunt minunate, ca în prima zi.”)

Numai omul se zbate fără preget. Am recitit iar Goethe: *Campagne in Frankreich* alături de *Revoluția franceză* a lui Carlyle. Ce deosebire de simțire şi de stil! Ce cuminte şi sobru pare Goethe pe lângă englez.

Uneori, când compar cele de atunci cu cele de acum, mi se par uneori aproape meschine. Şi totuşi! Suferința era mare. Ce deosebeşte fenomenele istorice mari unele de altele nu cred că e decât dimensiunea repercusiunilor lor. Efectul în omul individual este probabil la fel.

Iar mă ciupe câte un junghi, ba de inimă, ba de plămâni, ba mă doare mâna, ba brațul, îmi e silă de mine.

Dragule, voi acolo, fiți fericiți! Dacă nu se poate, să ne ocrotiți, veniți şi ne mai mângâiați. Te las, ca să citesc jurnalul. Ce o mai aduce? Te iubesc. Ajută-l pe Victoraş să ajungă cât mai repede în lumină. Vă iubesc, a ta.

12 aprilie

Dragule, a trecut şi Sfântul Paşte; am fost şi la Ascar trei săptămâni. Era cât pe aici să mă hotărăsc de „plecare”.

Azi a zburat şi primul om prin stratosferă, mâine, poimâine va „analiza” – evenimente zilnice, care altădată ar fi zguduit lumea, azi trec ca un fapt divers! Ori am ajuns eu complet insensibilă? A murit Părintele Gala; m-a durut, dar eram în spital unde este atâta moarte în aer! A murit drăguța mea de vecină; m-a emoționat 24 de ore. Se duc oameni mari, oameni cunoscuți, am impresia că parcă se grăbeşte pământul să-şi primenească populația, să facă loc celor tineri şi de altă speță.

Mi se pare că nu prea mai am rost pe aici. Încerc să mai scriu, dar nu-mi reuşeşte. Cu ce uşurință şi vlagă scriam vara trecută! Acum totul e tern, e neputință în mine. Nici să mă rog cu fervoare nu mai sunt în stare. Influență asupra oamenilor tot mai am, am văzut-o la spital, dar mă întreb dacă nu este încă un efect al „trecutului” meu. Şi eu nu mi-am dat socoteala pe atunci că însemnam totuşi ceva. Trece vremea cu o viteză mare, sau neputința mea creşte? Aş vrea să mai fac ceva cu folos. E drept că sunt foarte prost utilată: n-am un loc bine luminat în cameră; scriu pe genunchi! Răsuflarea grea, tot timpul impresia...

20 aprilie

Dragule, iar am trecut prin cinci zile foarte proaste. Grețurile mă omoară. Profesorul spune categoric că ficatul mărit este consecința inimii. Din ce în ce mai puține şanse de a mai găsi vechiul echilibru.

Dragule, dacă e necesar, învață-mă cu gândul plecării. În mine nu găsesc regrete reale, dar îmi pare rău de ai mei care vor suferi. E lumina proastă, nu văd ce scriu. Îmi e dor de aer, aer, aş bea apă rece de izvor. Îmi e dor de natură, de nici un artificiu. Dragul meu, te las, a ta, *A.*

13 mai

Stelule drag, azi e o zi de două ori tristă; 22 de ani de când s-a dus Nicuşor şi cinci de când s-a stins Ionel. Şi eu isprăvesc ca el, fără răsuflare. Nu mai am nici o nădejde de vreo ameliorare reală, căci văd că nici...

14 mai

Dragule, aseară au sosit Lily, Bibi, apoi profesorul Iliescu. În pat, nemişcare, cură de lapte exclusiv sau cartofi – ficatul foarte mărit. *And so on* – şi aşa mai departe. Cinci

zile de pat! Marietta exasperată, eu mă înarmez cu răbdare. Ajută-mă, dragule, te iubesc. A ta, *A.*

20 mai

Dragoste, au trecut şi zilele de pat, dar pe mine mă trage la pat, simt că pic de slăbiciune. Nu mai înțeleg nimic; presupun numai că e zadarnică cârpeala. Mi-a trecut prin gând să vorbesc cu Alina D.[311] Te las, mă lasă puterile. Dragule, dacă voi puteți veni în ajutor, nu mă lăsați. A ta.

30 mai 1961

Dragoste, merge tot mai prost. Mă întreb dacă mai apuc toamna. Respirația mă chinuie, azi e mai bine, dar orişice mişcare mă sufocă. M-am obişnuit cu gândul morții, adică al unui voiaj cam riscant, cine ştie ce mă aşteaptă şi pe acolo! Sper că voi îmi veți veni în ajutor. Îmi pare teribil de rău de ai mei care se vor întrista şi mai rău! Aci, în fond nu mă mai interesează cu adevărat, doar oamenii. Ce prost scriu! Ce să-ți spun alt decât că te rog să mă păzeşti. Dacă e vorba să mai trăiesc, faceți tu, mama şi Sterică aşa

---

[311] Dr. Alina Drimba, medic homeopat.

fel să pot respira. Mă agasează că scriu prost, alt semn de diminuare. E drept că scriu pe genunchi! Mor şi tot nu sunt utilată. *Verhängnis!*[312] E trist să nu am nici ce se cuvine pentru ceea ce mi-a fost meseria. Gata cu văicărelile. Am fost vinovată că nu m-am îngrijit de cele necesare. Acum nu ştiu cum să mă descurc din 400 lei datorii. Ce jale, m-am săturat. Aş putea vinde inelul, dar nu mă îndur. Vreau să-l las Maricichii. Şi apoi, *poate că-mi trebuie umilința sărăciei.* Am luptat toată viața cu ea. Dragule, nu vreau să te întristez, susține-mă. Vă iubesc pe toți, ajutați-mă. A ta.

---

[312] Soarta! (germ.).